

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

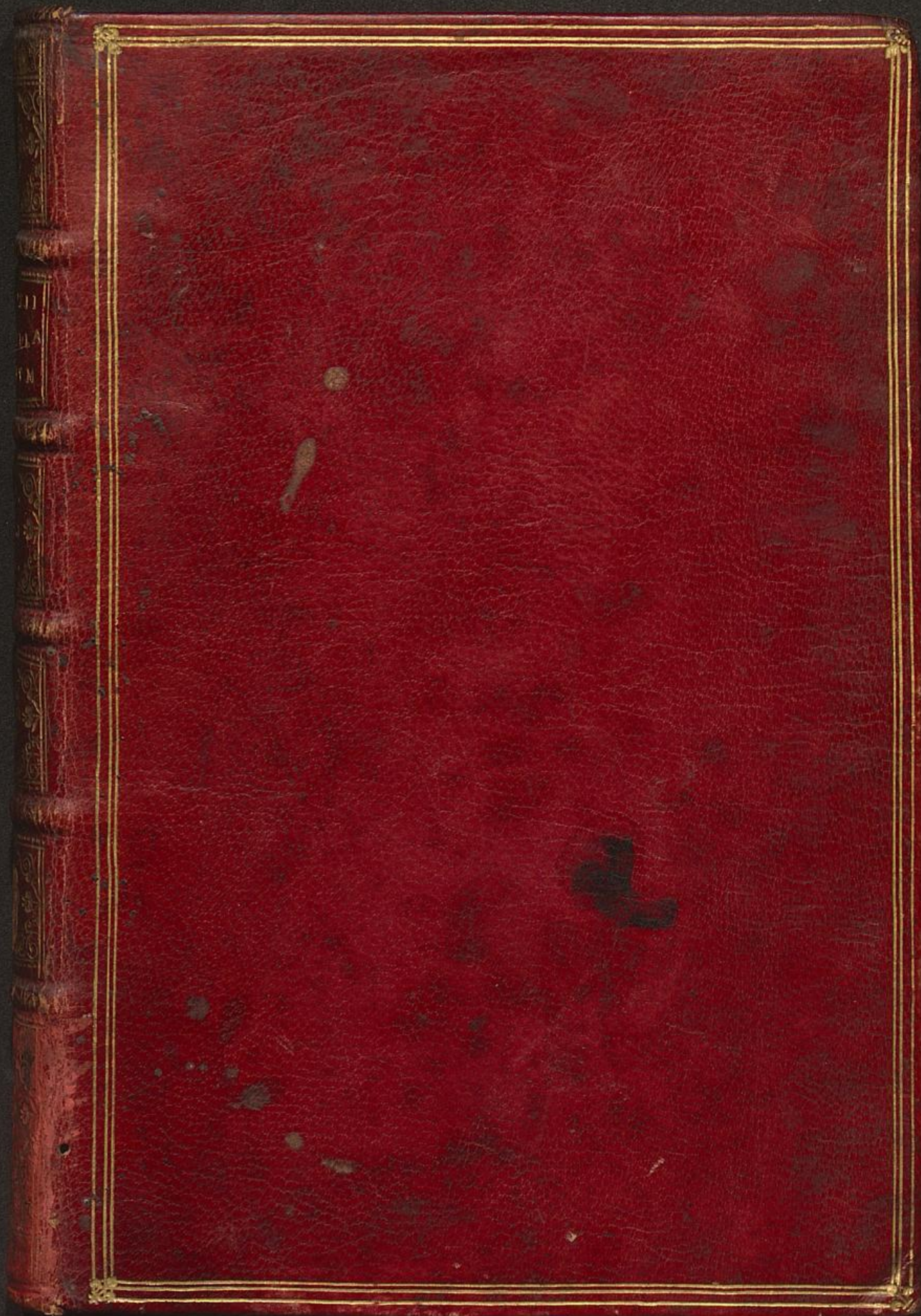
**Stephani Balvzii Miscellaneorum Liber ... Hoc est,
Collectio Veterum monumentorum, quæ hactenus
latuerant in varijs codicibus ac bibliothecis**

Baluze, Etienne

Parisiis, 1678

urn:nbn:de:hbz:466:1-14688

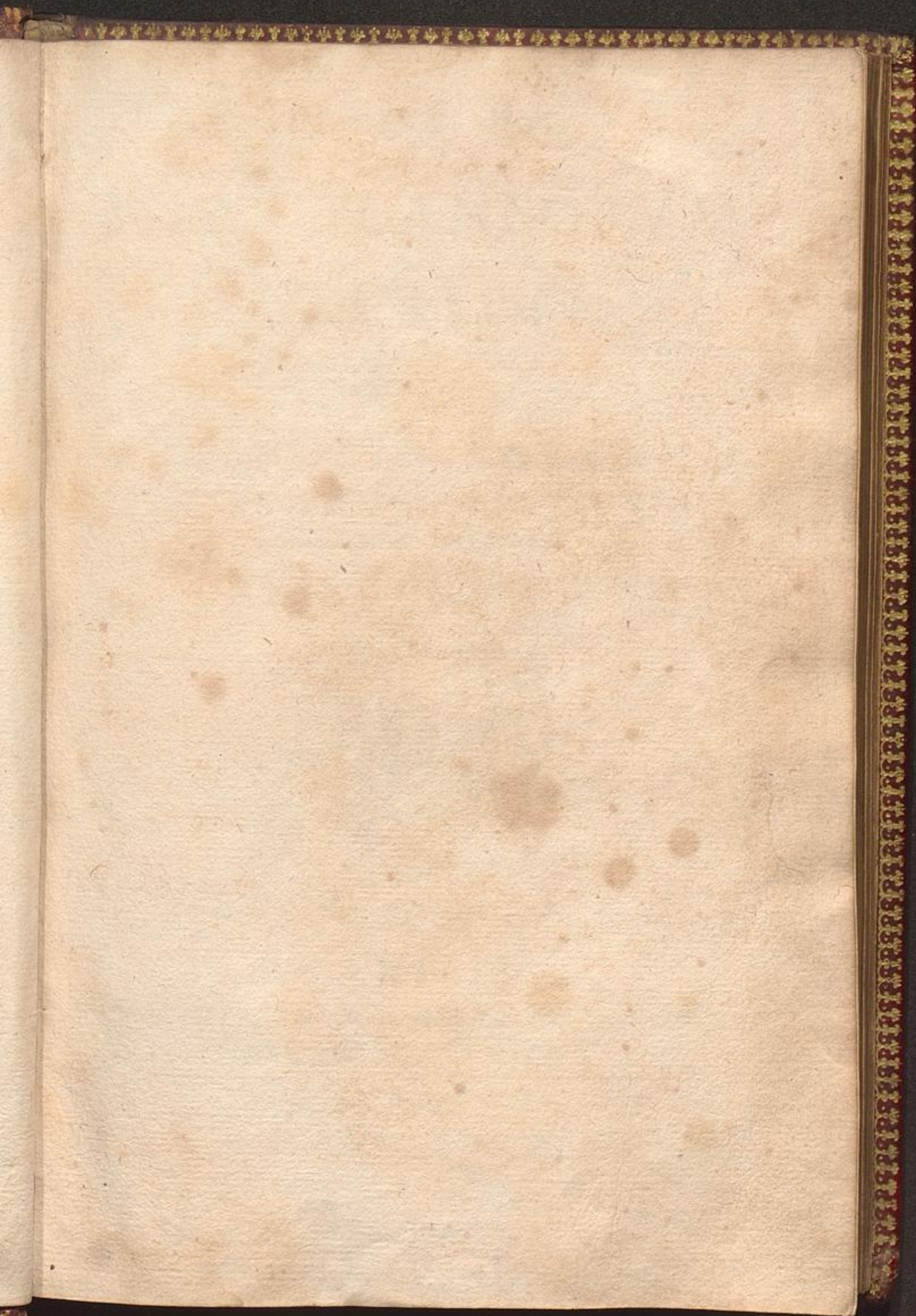

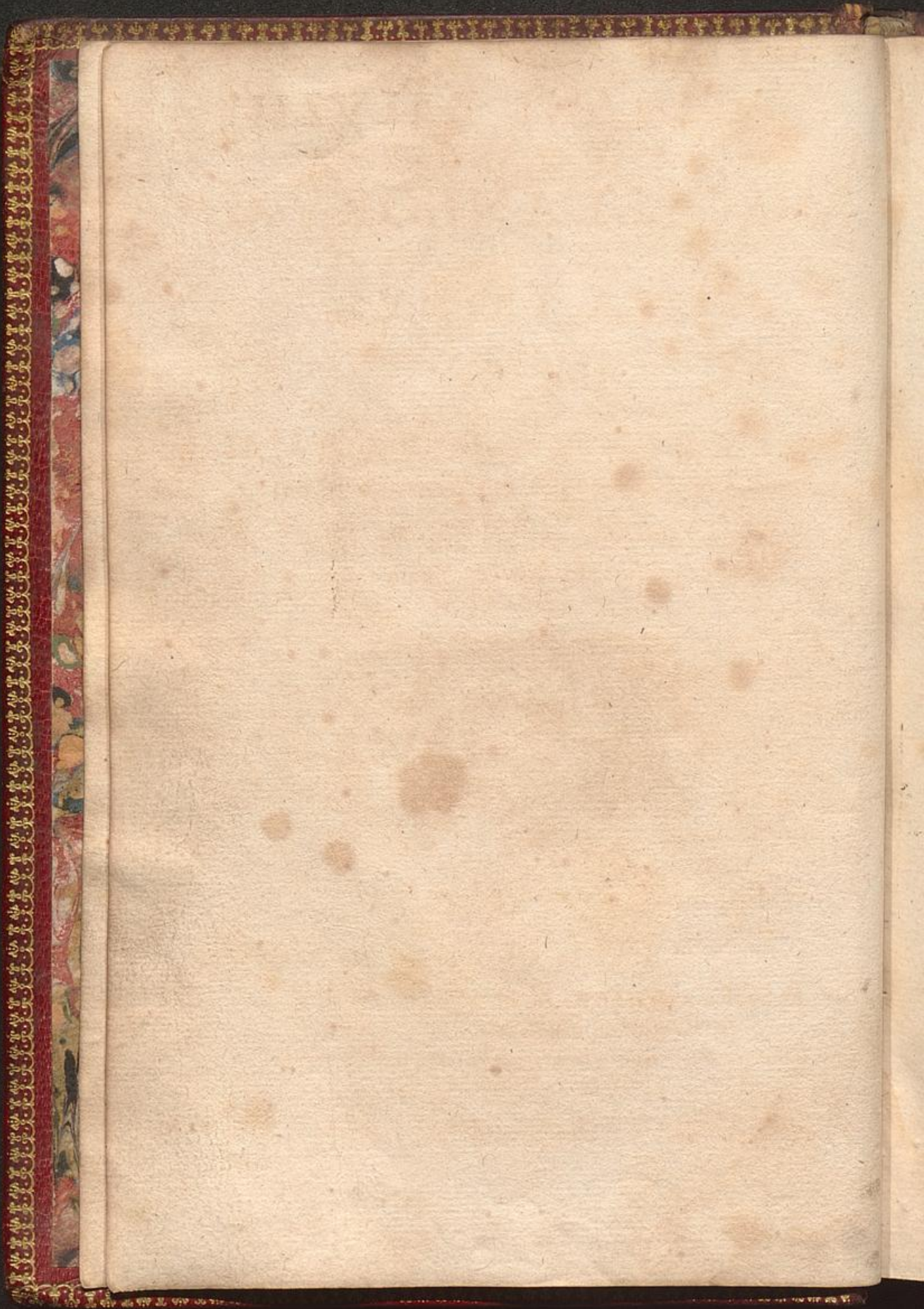

Th. 292.

Ex legato Colm. Principis Ferdinandi Ep. Paderb. et. Hon. 1683

STEPHANI BALVZII
MISCELLANEORVM

LIBER PRIMVS,

Hoc est,

COLLECTIO VETERVM
*monumentorum quæ hætenus latuerant in varijs
codicibus ac bibliothecis.*

Collegij Societatis 12. 211 Paderbornæ

PARISIIS

Excudebat FRANCISCUS MUGVET Regis & illustrissimi
Archiepiscopi Parisiensis Typographus.

MDCCLXXVIII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

STÉPHANI PAUVRE

MISCELLANEOUS

LIBER PRIMVS

lib. 1.

COLLECTIO VETERVM

MONUMENTORVM
ET ALIORVM

PARISIIS

IN AEDIBVS
ACADEMIAE

MDCLXX

ANNO

ILLVSTRISSIMO VIRO D. D.
IOANNI BAPTISTÆ
COLBERT

REGI AB INTIMIS CONSILIIS
& secretioribus mandatis, Generali æra-
rij moderatori, summo regionum ædi-
ficiorum Præfecto, regionum ordinum
Quæstori, Marchioni de Seignelay, Ba-
roni de Seaux, &c.

P R I M U M hunc
*miscellaneorum meo-
rum librum cur tibi
dicatum esse volue-
rim, VIR ILLVS-
TRISSIME, non obscura profectò*
ā ij

EPISTOLA.

neque leves causa sunt. Nam primò quantum tibi in universum debeant studia literarum, quantum mea privatim, quibus fovendis alendisque auctoritatem gratiamque tuam ita impendis ut desiderari prater ea nihil à me possit in hac quidem parte, nemo hodie est qui non satis intelligat. Accedit ad hac, quòd cum liber ille pro maxima sui parte compositus sit ex antiquis libris bibliotheca tua, æquum sanè videtur ut ad eum revertatur ex cuius fundo prodijt, & absque cuius auxilio non exisset in lucem, cuius demum favore fultus volitabit non inglorius per ora hominum eruditorum. Scio illos mihi magnam gratiam habituros quòd è tenebris excitaverim illustria hac veteris ævi monumenta, ex qui-

EPISTOLA.

*bus annales Ecclesiæ universa ac etiam Gallicana plurimum poterunt illustrari. Sed oportet illos tibi potius gratias referre, ILLUSTRIS-
SIME DOMINE, qui verustos codices ex quibus illa eduntur summa cura magnisque sumptibus collegisti in publicam studiorum ac studiosorum utilitatem, eosque cum viris doctis communicari jubes, Et sinis non in-
vitus hæc monumenta emitti in publicum, satis amplam tibi tot laborum ac sumptuum mercedem retribui ratus quod codices illi subministrant unde Ecclesiæ Christi Et regno isti Christianissimo ac florentissimo aliquid accedat utilitatis Et gloria. Jure itaque ac merito tibi dicatur hic præsens liber,
ILLUSTRIS-
SIME DOMINE,
tum quia in domo tua conceptus*

â iij

EPISTOLA

Formatus est, tum etiam quia
à me editus, qui quantum tibi de-
beam, summis tuis beneficijs or-
natus, facilius intelligi quàm ex-
planari datur. Deus optimus ma-
ximus te diu servet incolumem
Ecclesiae, reipublicae, literis, ut lon-
gos per annos supervivas gloriae
quam tot tua illustria facta & li-
terarum amor tibi pepererunt.

Lutetiae Parisiorum
xv. Kal. Decembr.
MDCCLXXVIII.

STEPH. BALVZIVS.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

PLURES haftenus viri docti & literarum nostrarum studiosi emisserunt in lucem collectiones veterum monumentorum, plerique velut appendices lucubrationum suarum, alij data opera, qui titulos quoque ad eam sententiam exquisitissimos indiderunt. Namque alij antiquæ lectionis inscripserunt, alius tomi singularis, & item alius analectorum. Fuere qui bibliothecam vocarent, spicilegium, *συμμιχτα*, & quædam alia, ut Gellius ait, inscripta nimis lepida multasque prorsus concinnitates redolentia. Nos verò, qui simplicitate delectamur, cum decrevissemus clarissimorum hominum exemplum imitari & publicis usibus consecrare varia veteris ævi scripta quæ nobis antiqui codices & membranæ suppeditarunt, Miscellaneorum vocabulo contenti esse volumus, titulo ipso simplici & aperto consilium institutumque nostrum declarantes & exponentes. Quis

A. Gell. lib.
10. c. 10.

P R Æ F A T I O

Plinius in
præfat. hist.
natur.

enim, cum titulum illum legerit, non statim intelligit congerere nos in hoc opere variorum argumentorum conscriptiones, opuscula virorum insignium, epistolas, chronica, narrationes historicas, & id genus alia. Itaque me non poenitet, ut Plinij majoris verbo utar, nullum festiviorem excogitasse titulum. Damus igitur tibi, lector, primum eorundem Miscellaneorum nostrorum librum, alios postea daturi si isti non defuerit favor hominum eruditorum.

Occurrit in primis in hoc volumine Rhabani Abbatis tum Fuldenfis, sed qui Moguntinus dein Archiepiscopus fuit, liber sive dialogus de computo ad Macharium sive Marcharium, ut legitur in veteri codice, discipulum suum, scriptus anno Christi DCCCXX, mense Julio, ut ipsemet docet in varijs hujus operis locis. Meminit autem istius Rhabanicae lucubrationis Rudolfus in vita ejus. *Præterea quoque, inquit, Machario monacho petente de computu confecit dialogum unum.* Trithemius quoque in libro de scriptoribus ecclesiasticis, referens opera Rhabani à se visa, ita ait de isto: *De computo dialogum lib. 1. Quia te venerande pater.* Item Baleus centuria XIV. cap. XL. *De computo dialogum lib. 1. Quia te venerande preceptor.* Sic etiam Gesnerus. Extitisse adhuc hunc librum inter codices antiquos bibliothecæ Fuldenfis anno MDCIV. testatur Serarius.

ADOLECTOREM.

libro vii rerum Moguntiacarum pag. 63 2.
Ejus item exemplar habuit olim bibliotheca
monasterij Sangallensis in Helvetia, ut re-
peri scriptum in veteri catalogo librorum
qui in ea extabant ævo Ludovici Pij & Ka-
roli Calvi, in quo ita legitur: *Liber astrologiæ,
& compotus Rabani, & alius compotus, in vo-
lumine uno.*

Sequuntur gesta Balduini de Luxembur-
go Archiepiscopi Treverensis, qui frater fuit
Henrici vii. Imperatoris, patruus Iohannis
Bohemiæ Regis & Karoli i. v. item Impera-
toris. Scripta sunt ab auctore sanè nobis ig-
noto, sed tamen coætaneo, adeoque pluri-
mi faciendo. Eum in epitomen redegit olim
Wilhelmus Kyriander, eamque transtulit
in commentarios suos de Augusta Trevero-
rum; ubi etiam adnotat magnam partem eo-
rum quæ de Balduino isto refert Trithemius
in chronico Hirsaugiensi, sumpta esse ex
opere quod nos nunc primùm edimus. Illius
etiam varia fragmenta referuntur in magno
chronico Belgico, & apud Christophorum
Brouverum in libro xvi. annalium Treve-
rensum.

Epistolas duas Sulpitij Severi Presbyteri
ad Claudiam sororem suam nobis humanif-
simè suppeditavit clarissimi patris non dege-
ner filius Isaacus Claudius, qui eas, cùm in
Anglia esset, acceperat à clarissimo item
viro Ioanne Battleyo socio collegij S. Tri-

P R Æ F A T I O

nitatis Cantabrigiensis, iste verò invenerat in vetustissimo codice MS. ejusdem collegij, in quo subjectæ sunt testimonio Gennadij de vita operibúsq; ejusdem Sulpitij. Nam illic Gennadius mentionem facere videtur istarum epistolarum. *Epistolas*, inquit, *ad amorem Dei & contemptum mundi exhortatorias scripsit sorori suæ multas, quæ & notæ sunt.* Puto autem primam, quæ est de ultimo judicio, lectam fuisse Ruricio Episcopo Lemovicensi, cùm apud illum nonnulla reperiam quæ ex illa Sulpitij Severi epistola videntur fuisse descripta. Nam in pag. 329. hæc habentur: *Persepe ad vos venire volui, sed usque adhuc impeditus sum, obsistente eo qui consuevit obsistere.* Ruricius verò lib. I. I. epist. VI. I. ita scribit: *Crebrius volumus ad sincerissimam pietatem vestram scripta dirigere, sed prohibiti sumus usque nunc, prohibente nimirum illo qui bonæ voluntati consuevit semper obsistere.* Paulò post legitur in epistola Severi: *Domini operiar voluntatem, speroque quòd meis votis & orationibus tuis de nostra nos fructum faciat capere perseverantia.* Ruricius lib. I. epist. XVI. ut possimus in unum positi fructum de nostra invicem capere præsentia. Item lib. II. epist. LXIII. *Deprecor ut communi Domino supplicetis ut citius nos faciat fructum de nostra capere præsentia.* Tum haud ita multò post subdit Severus in pagina 330. *Vnum tamen mo-*

AD LECTOREM.

neo, ne transcurſa repetas, ne contempta deſideres, ne manum aratro inferens, retrorſum converſa reſpicias, quo utique in te redeunte vitio, ordinem ſuum neceſſe eſt ſulcus amittat.

Et Ruricius lib. I. epiſt. XVIIII. *Sed neque ſivam tenens, contra Domini ſententiam retro reſpicias, ut directum lineæ ſulcus amittat.* Solebat enim Ruricius ſeſe meliorum auctorum lectione oblectare & eorum verba ſua facere, ut multis exemplis oſtendi poſſet.

De epiſtolis Aviti, quæ poſtea ſequuntur, nihil dico, niſi quòd heic addidi eam quæ ad Gundobadum Regem ſcripta eſt, olim à me editam in appendice Agobardi, ſed heic rurſum recusam, ne divideretur à ceteris. Porrò illud quoque admoneri convenit, quatuor illas epiſtolas ex eodem codice ex quo nos deſcripſimus editas fuiſſe Cabilloni à clariffimo viro Iohanne Fer-rando Preſbytero Societatis Ieſu anno MDCLXI. ſed corruptas in multis locis dum vir optimus eas emendare ſtudet. Præ-terea pauca illa folia in quibus illæ editæ ſunt, ad paucorum manus pervenerunt, adeoque res adhuc integra eſt tamquam ſi illæ editæ non fuiſſent.

Sequuntur deinde fragmenta epiſtolarum magni illius Paulini Patriarchæ Aquileienſis, cujus adeo frequens eſt mentio in annalibus & hitorijs ævi Karolini ut ſuperfluum ſit de eo quicquam heic dicere.

P R Æ F A T I O

Nostre porrò hæc fragmenta tanti visæ sunt antiquis ut & descripta sint in synodis Gallicanis illorum temporum & in capitulis Regum nostrorum, ut adnotavimus in margine. Extat apud Burchardum lib. 6. cap. 40. alia illius epistola ad Heistulfum, quæ frustra apud Ivonem & Gratianum tribuitur Stephano V. Papæ Romano. Rectè itaque fecerunt nuperi editores Conciliorum, qui cùm illam in collectione sua edere instituissent, eam Paulino tribuerunt duabus de causis, tum quia sic legebant in vetustissimo codice Remensi MS. quem nos quoque vidimus, tum quia disertam epistolæ istius Paulinæ mentionem facit Flodoardus lib. 3. historiæ Remensis cap. 21. Habemus nos præterea aliam illius epistolam de rebus gestis in Concilio Altinensi scriptam ad Karolum Magnum, cujus fragmenta quædam annalibus ecclesiasticis inseruit illustrissimus Cardinalis Baronius, quæ dein translata sunt in tomos Conciliorum. Hanc nos heic dedissemus integram, nisi majori operi reservandam esse putassemus.

De epistolis Alcuini, quas heic exhibemus, non arbitror dici quicquam debere, cùm satis ipsæ se prodant. At sermo dictus in hypapanti indiget aliqua præfatione, cùm reperiatur editus inter opera sancti Ambrosij Episcopi Mediolanensis, cui

AD LECTOREM.

etiam tributum reperi in vetustissimo codice MS. bibliothecæ Colbertinæ. Sed præterquam quòd codex alter Colbertinus, ex quo illa à nobis editur, æquè vetustus hunc sermonem exhibet inter alias nonnullas Alcuini lucubrationes, ac duobus in locis eum docet dictum fuisse coram Karolo Magno, certum est non posse esse sancti Ambrosij, cum ejus ætate nondum institutum esset festum hypapantis, ut rectè observavit Baronius. Itaque cum hætenus sermo ille jactatus fuerit incertis sedibus, multòque integrior sit in codice illo Colbertino quàm in vulgatis Ambrosij editionibus, operæ pretium me facturum putavi si hæc eum recuderem, saltem ut suo auctori vel ea ratione restituatur.

Epistola Fredegisi de nihilo & tenebris una est ex his quæstionibus quas curiosi illorum temporum excitabant. Rem tractat prorsus more dialectico, ludens etiam in sophismatibus, ut ingenium exerceat. Neque enim arbitror seriam fuisse scriptionem. Fredegisus porrò fuit vir magni nominis per eas tempestates, discipulus Alcuini, qui aliquot ad eum sub nomine Nathanaëlis epistolas scripsit, ex quibus quoque patet quantus vir esset Fredegisus. Fuit autem Abbas sancti Martini Turonensis post Alcuinum, & Cancellarius Ludovici Pij Imperatoris. Adversus ob-

P R Æ F A T I O

tractationes ejus apologiam pro se scripsit Agobardus Archiepiscopus Lugdunensis, quæ edita est in tomo primo operum ejus pag. 165.

Nobilem & elegantem Abbonis Abbatris Floriacensis epistolam ad L. Abbatem Fuldensensem reperimus in veteri codice MS. bibliothecæ regię, conjunctam cum ea quam idem Abbo scripsit ad Bernardum Bellilocensem Abbatem in Lemovicibus, quæ edita est in libro de vita ejus. Sed in ista, quæ nondum edita fuerat, nonnulla observanda sunt quæ mihi videntur esse magni momenti. Nam primò de translatione corporis sancti Benedicti ad monasterium Floriacense scribit tamquam de re de qua tum inter omnes conveniebat, ita ut propter eam causam Abbas Fuldensis poposcerit ejusdem sancti reliquias ex eodem monasterio ad se mitti. Deinde ait Abbo se, cùm magnifica principis Apostolorum membra supplex adijisset, Romanam Ecclesiam digno viduatam pastore offendisse. Quod non ita intelligendum est ac si sedem apostolicam Pontifice vacantem reperisset, cùm certum sit Ioannem XV. sedisse tum in cathedra beati Petri. Itaque ait Abbo se Romanam Ecclesiam digno viduatam Pontifice offendisse, quia non putabat Ioannem dignum esse tanta sede. *Sanè*, inquit Aymoinus in capite x i.

AD LECTOREM

libri de vita ejus, non qualem voluit aut qualem debuit sedis apostolicæ Pontificem nomine Joannem invenit. Nempe turpis lucri cupidum atque in omnibus suis actibus venalem reperit. Quem execratus, perlustratis orationis gratia sanctorum locis, ad sua redijt. Longè aliter sentit de Gregorio V. Joannis successore, viro imperialis sanguinis, Ottonis nimirum Imperatoris propinquo, quem vocat virum totam virtutibus & sapientia compositum. de quo etiam hæc in eadem Abbonis epistola leguntur: Gregorius, qui Ioanni in apostolica successerat sede, non solum nobilitate generis, verum etiam probitate clarus mentis. Ceterum nomen Abbatis Fuldenfis, ad quem Abbo hanc epistolam scripsit, non extat in vulgatis catalogis Abbatum illius monasterij. Successit autem haud-dubiè VVerinhario, quem in acie pro secundi Ottonis & gentis suæ gloria pugnantem adversus Sarracenos occidisse anno DCCCC LXXXII. vel sequenti scribit Brovverus. Ac si divinare licet, fortassis est Lambertus Camerarius sanctæ Fuldenfis Ecclesiæ, cujus diploma refert idem Brovverus lib. 3. cap. 16. antiquitatum Fuldensium.

Inter epistolas Manfredi Siculi, quas ad Conradum scripsit de morte Frederici II. Imperatoris, memorabilis in primis est hic locus in pagina 476. ubi scriptum est eum

PRÆFATIO AD LECT.

sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem suam in corde contrito humiliter recognovisse, & damna quæ dudum Ecclesijs invitus forsitan vel provocatus intulerat, integrè restauranda sancivisse. Ex quibus confirmantur quæ ab historicis scripta sunt de poenitentia ejus in extremo vitæ tempore.

Cetera, lector, disces ex elencho qui sequitur.

ELENCHVS

E L E N C H V S

eorum quæ in hoc volumine continentur.

R HABANI Abbatis Fuldenfis liber de com-
puto. pag. 1.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Gesta Baldevvini de Luczenburch Treverensis
Archiepiscopi. pag. 93.

Ex veteri codice MS. bibliotheca regia.

Iohannis Regis Bohemiæ epistola de morte Hen-
rici VII. Imp. patris sui. pag. 162.

*Ex veteri membrana MS. Prædicatorum
Virdunensium.*

Acta inquisitionis à Iohanne xxii. institutæ ad-
versus Petrum de Palude ordinis Prædicatorum,
cum responsionibus ejusdem. pag. 165.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Litteræ Iohannis xxii. Papæ quibus fratri Mi-
chaëli Monachi ordinis Minorum committit cau-
sam quorundam fratrum Minorum non bene de fi-
de sentientium. pag. 195.

Ex veteri codice MS. Inquisitionis Carcassonensis.

Inquisitoris sententia contra combustos in Mas-
silia. pag. 198.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Executio sententiæ contra quosdam hæreticos la-
tæ ab Archiepiscopo Narbonensi & Iohanne de
Belna Inquisitore hæreticæ pravitatis. pag. 211.

Ex archivo Archiepiscopi Narbonensis.

Littera Magistrorum in theologia qui articulos
extractos de postilla Petri Iohannis Olivi quondam
ordinis Minorum facta super Apocalypsi diligenter
examinaverunt, & ipsos tam temerarios quàm hæ-
reticos judicaverunt. pag. 213.

Iudicium duodecim Magistrorum in theologia &c

- in Decretis de iisdem articulis. pag. 268.
 Item aliud scriptum contra doctrinam in articulis
 illis traditam. pag. 272.
 Tractatus contra Beguinos & fratres Minores qui
 dicuntur spirituales. pag. 276.
 Item alius tractatus adversus eosdem, auctore,
 ut videtur, Iohanne de Belna Inquisitore Carcasso-
 nensi. pag. 285.
Ex veteri codice MS. Inquisitionis Carcassonsis.
 Articuli probationum contra fratrem Vbertinum
 de Casali inductarum à fratre Bonagratia. pag. 293.
 Responso fratris Vbertini de Casali ordinis Mi-
 norum circa quæstionem de paupertate Christi &
 Apostolorum, facta coram Iohanne xxii. apud Avi-
 nionem in consistorio. pag. 307.
 Examen judiciale Francisci Veneti aëclæ Massi-
 lij de Padua. pag. 311.
 Examen judiciale fratris Francisci de Esculo ordi-
 nis Minorum. pag. 315.
*Ex tribus antiquis codicibus MSS. bibliotheca
 Colbertina.*
 Epistolæ duæ Sulpitij Severi Presbyteri Aquitani
 ad Claudiam sororem suam. pag. 329. 335.
*Ex veteri codice MS. collegij SS. Trinitatis
 Cantabrigiensis.*
 Aviti Episcopi Viennensis epistolæ quatuor. pag.
 355.
*Ex veteri codice MS. clariss. viri Petri Marnasij
 Senatoris Gratianopolitani.*
 Eiusdem fragmenta libri de divinitate Spiritus
 sancti. pag. 361.
*Ex veteri codice MS. monasterij S. Galli in
 Helvetia.*
 Fragmenta epistolarum Paulini Episcopi Aquis-
 lensis. pag. 362.
*Ex veteri codice MS. clariss. viri Aymonis Præsti
 Campoburgo Antecessoris Aurelianensis.*

Alcuini epistola ad Karolum M. de pretio redemptionis humanae. pag. 375.

Ejusdem Capitulare admonitionis ad eundem Karolum. pag. 365.

Ejusdem epistola ad Abbates & monachos Gothiæ in causa Felicis Episcopi Vrgellensis. pag. 377.

Ejusdem sermo in hypapanti dictus coram Karolo Magno. pag. 382.

Ex quatuor codicibus MSS. bibliotheca Colbertina.

Fredegisi Diaconi epistola de nihilo & tenebris ad proceres palatii. pag. 403.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Abbonis Abbatis Floriacensis epistola ad L. Abbatem Fuldensensem. pag. 409.

Ex veteri codice MS. bibliotheca regia.

Epistola encyclica monachorum Floriacensium de cæde Abbonis Abbatis. pag. 411.

Ex veteri codice MS. monasterij Floriacensis.

Epistola VVidi monachi ad Heribertum Archiepiscopum. pag. 412.

Ex tribus antiquis codicibus manuscriptis, uno bibliotheca regia, reliquis Colbertina.

Epistola Boamundi Principis Antiochiæ, Raymundi Comitis sancti Ægidij, Godefridi Ducis Lotharingiæ, ad Urbanum II. Papam. pag. 415.

Ex veteri codice MS. bibliotheca regia.

Epistola Stephani Episcopi Tornacensis ad VVilhelmum Archiepiscopum Remensem. pag. 420.

Ex schedis clarissimi viri Iacobi Sirmondi.

Ingeburgis Reginæ Francorum epistola ad Cælestinum III. Papam. pag. 422.

Ex veteri codice MS. bibliotheca Colbertina.

Adæ Abbatis Perseniæ epistolæ quinque ad Osmundum monachum Mortuimaris in Normannia. pag. 423.

Ex duobus antiquis codicibus MSS. bibliotheca Colbertina.

Frederici II. Imperatoris & Regis Siciliae epistolae novem ad diversos. pag. 446.

Henrici Regis Hierosolymitani, qui Frederici II. Imp. & Isabellae Anglicae filius fuit, epistola ad Henricum Regem Anglorum patrum suum. pag. 471.

Acta electionis Conradi IV. Regis Romanorum. pag. 472.

Manfredi Siculi epistolae duae de morte Frederici II. Imp. ad Conradum IV. Regem Romanorum. pag. 475.

Conradi Romanorum & Siciliae Regis epistolae quatuor. pag. 479.

Manfredi Regis Siciliae epistolae tres. pag. 483.

Ex varijs antiquis codicibus MSS. ejusdem bibliothecae Colbertinae.

Leonis Allatii epistola ad Ioannem Morinum. pag. 487.

Ex autographo Allatii, quod penes nos est.

Catalogus Abbatum monasterij Floriacensis. pag. 491.

Ex veteri codice MS. bibliothecae Colbertinae.

Chronicon brevissimum monasterij sancti Galli in Helvetia. pag. 494.

Ex vetustissimo codice MS. ejusdem monasterij.

Chronicon Augiensis monasterij. pag. 496.

Chronicon Virziburgense. pag. 501.

Ex veteri codice MS. bibliothecae Colbertinae.

Chronicon Kemperlegiense. pag. 520.

Ex schedis clariss. viri Claudij Menardi Andegavensis.

STEPHANI

STEPHANI BALVZII
MISCELLANEORVM
LIBER PRIMVS.

RHABANI
ABBATIS FVLDENSIS
LIBER DE COMPUTO.

DILECTO fratri Marchario monacho
Hrabanus peccator in Christo salutem.
Legimus scriptum in proverbiiis: *Melior
est sapientia cunctis pretiosissimis, & omne
desiderabile ei non potest comparari.* Ideo, frater di-
lectissime, gratias ago Deo, qui tibi ejus amorem
inspiravit, cujus possessio mundi divitias contempnit
teque reddidit suo fulgore decoratum & proximis
tuis profectuosum. Petebas ergo ut quibusdam de
computo propositionibus earumque minus perfe-
ctis responsionibus, quas mihi protuleras, nescio à
quibus confectas, stilum adhiberem, easque tibi lu-
cidiores redderem. Feci quantum potui, sed non eo
ordine quo ibi positas reperi; quia confusa series yim

A

cognoscendi abstulit & tedium lectionis invexit. Pleraque ergo quæ mihi magis necessaria videbantur addidi, & ordinem in ipsis rebus disponere contendi. Inde quoque evenit, dum brevitati studerem, & tamen ipsarum rerum veritatem patefacere vellem, quòd unius libri quantitatem devitare non possum. Composui quidem ex numero & temporum articulis quendam dialogum, & nomini tuo ipsum dicavi; in quo quæ necessaria mihi videbantur, interrogandi, discipuli nomine, & quæ respondendi, magistri vocabulo prænotavi. Et non hæc tantummodo propriis ratiocinationibus, sed etiam ex antiquorum dictis & sanctorum patrum sententiis enodare curavi. Ideo, frater carissime, hæc legens, scias me non difficultati verborum aut obscuritati sententiarum studuisse, immo magis plana quæque facilius collegisse, & quæ ex proprio inserui, ad dilucidandam ipsam veritatem laborasse magis quam aliorum imperitiæ insultasse. Nulli enim me præfero; sed bene quærentibus & fidem catholicam rite servantibus pro modulo meo comitem spondeo, ac juniorem subdo. Quod mihi divina gratia concedat; ut quàm diù vivam, servorum Christi servitor, & bene docentium auditor, & bene laborantium aliquantulus adjutor existam. Dilectionem tuam majestas Christi nunc & in perpetuum conservare dignetur, sancte frater, memorem nostri. Obsecro ut quanto citius possis exemplar istius libri, quod tibi ad rescribendum direxi, absolvas, & mihi remittas. Vale. *Explicit prologus.*

INCIPIUNT CAPITVLA LIBRI SEQVENTIS.

- I. *De numerorum potentia.*
- II. *Vnde dictus sit numerus.*
- III. *De speciebus numerorum diversis.*
- IV. *De numeri demonstratione.*

- V. *Quomodo numeri litteris notentur.*
 VI. *Quomodo digitis significantur.*
 VII. *De Græcorum notis ad numerū aptatis.*
 VIII. *De unciarum figuris & divisionibus.*
 IX. *De tempore.*
 X. *De trimoda discretione temporis.*
 XI. *De atomo.*
 XII. *De ostento.*
 XIII. *De momento.*
 XIV. *De partibus.*
 XV. *De minuto.*
 XVI. *De puncto.*
 XVII. *De hora.*
 XVIII. *De quadrante.*
 XIX. *De die.*
 XX. *De partibus diei.*
 XXI. *De nocte.*
 XXII. *De partibus noctis.*
 XXIII. *Vbi dies incipiat seu finiatur. & ubi primus dies seculi fuerit.*
 XXIV. *De hebdomada.*
 XXV. *De speciebus hebdomadarum.*
 XXVI. *De denominatione dierum.*
 XXVII. *De feriis.*
 XXVIII. *De mensibus.*
 XXIX. *De Hebræorum mensibus.*
 XXX. *De Ægyptiorum mensibus.*
 XXXI. *De Græcorum mensibus.*
 XXXII. *De mensibus Romanorum.*
 XXXIII. *De Kalendis, Nonis, & Idibus.*
 XXXIV. *De quatuor vicissitudinibus.*
 XXXV. *De annis.*
 XXXVI. *Quot species sint annorum temporum.*
 XXXVII. *De planetis & origine nominum earum.*
 XXXVIII. *De planetarum cursu per signiferum & natura signiferi.*

MISCELLANEORVM

- XXXIX. De duodecim signis.
 XL. Demonstratio signorū per solis cursum.
 XLI. De lunæ cursu per signa.
 XLII. Argumentum ad investigandum lunæ cursum.
 XLIII. Argumentum de eo quot horis luna luceat.
 XLIV. De magnitudine solis & lunæ.
 XLV. De natura & situ lunæ.
 XLVI. De eclypsi solis sive lunæ.
 XLVII. Eclypsin ubi non sit, & quare.
 XLVIII. De inditio & qualitate planetarum.
 XLIX. De natura cœli.
 L. De quinque circulis mundi.
 LI. De his signis stellarum quæ extra Zodiacum sunt.
 LII. De cometis.
 LIII. De solstitiis & æquinotitiis.
 LIV. De bis sexto in solis & lunæ cursu.
 LV. Argumentum ad bis sextum inveniendum.
 LVI. De saltu lunari.
 LVII. De decennovennali circulo.
 LVIII. Argumentum ad inveniendum quotus sit annus circuli decennovennalis.
 LIX. De communibus annis & embolismis.
 LX. De ogdoade & hennecade.
 LXI. De annis dominice incarnationis.
 LXII. Argumentum ad inveniendum annos Domini.
 LXIII. Quot sint anni à passione Domini.
 LXIV. Vbi passio Domini primū celebrata est.
 LXV. Numerus annorum ab initio mundi usque in adventum Domini.
 LXVI. De Indictionibus.
 LXVII. Argumentum de Indictionibus.

- LXVIII. De epactis lunaribus.
 LXIX. Argumentum de eisdem epactis.
 LXX. De regulis lunaribus.
 LXXI. De concurrentibus, id est, epactis solaribus.
 LXXII. Argumentum de epactis solaribus.
 LXXIII. De regulis solaribus.
 LXXIV. Argumentum de solis & luna cursu per dies anni.
 LXXV. Item argumentum per dies mensis de eadem re.
 LXXVI. De reditu & computo articulari utrumque epactarum solis & lune.
 LXXVII. De cyclo lunari.
 LXXVIII. Argumentum lunaris cycli.
 LXXIX. Argumentum quota sit luna in Kalendaras Ianuarias.
 LXXX. De quartadecima luna Pasche.
 LXXXI. Argumentum de eadem luna XIV.
 LXXXII. Item aliud argumentum.
 LXXXIII. Item aliud argumentum de terminis paschalibus, & de accensione primæ lune primi mensis, & de terminis quadragesimalibus, qualem concordiam inter se habeant.
 LXXXIV. Item de eadem re argumentum versibus comprehensum.
 LXXXV. Argumentum ad inveniendum initium primi mensis.
 LXXXVI. De die dominico Pasche.
 LXXXVII. Opinio diversorum ubi primum sit dominica dies resurrectioni Domini celebrata.
 LXXXVIII. Argumentum ad inveniendum diem dominicam Pasche.
 LXXXIX. De luna dominici Pasche.

XC.

Argumentum ad ipsam lunam inveniendam.

XCI.

Item aliud argumentum.

XCII.

Quid distet inter Pascha & Azyma.

XCIII.

De mystica significatione Pasche.

XCIV.

De circulo magno Pasche.

XCV.

De seculis.

XCVI.

De etatibus.

INCIPIT IPSE LIBER HRABANI
DE COMPUTO.

Quia te, venerande præceptor, sæpius audiui de numeris disputantem discipulisque tuis hujus artis disciplinam demonstrantem, precor ut nobis etiam, qui maturioris jam sumus ætatis, non pigriteris aliquod conficere opusculum, quo nostram possimus excitare inertiam & aliquantulum de numerorum capere peritia.

I. *De numerorum potentia.*

MAGISTER. Bene etiam, dilecte frater, rogas, quia hujus disciplinæ cupis habere notitiam quam constat omnium disciplinarum esse magistratam. Non enim ratio numerorum contemnenda est, quia in multis sanctarum scripturarum locis quantum mysterium habet elucet. Non etiam frustra in laudibus Dei dictum est: *Omnia in mensura & in numero & in pondere fecisti.* Per numerum siquidem ne confundamur instruimur. Tolle numerum à rebus omnibus, & omnia pereunt. Adime seculo computum, & omnia cæca ignorantia complectuntur. Nec differre possunt à ceteris animalibus qui calculi nesciunt rationem. Sed tu, quia ad exponendum hujus vim & rationem me provocasti, de his quibus te instruere velis præcede interrogando; & sic te subsequar, quantum Dominus concesserit, respondendo.

DISCIPVLVS. Hæc ergo ratio numerorum unde primùm processit?

MAG. A Deo scilicet. Quia omnis sapientia à Domino Deo est, ex quo sunt omnia. DISC. Dic ergo quando primùm inventa est ista ratio? MAG. Ex illo tempore quo factæ sunt creaturæ, hoc est, ab origine seculi. Tunc enim primùm numerus rebus innotuit, sicut in Genesi legitur: *Et factum est vespere & mane dies unus.* Tunc ergo dixit de nocte & de die quando dixit de vespere & mane. Numeri autem rationem ostendit quando dixit: *Dies unus, & dies secundus, & dies tertius, sicque usque ad septimum.* Item numerum significavit Deus quando dixit de sole & luna: *Et sint in signa & tempora & dies & annos.* Quando dixit dies & tempora & annos, tunc de numero dixit. Quis enim potest intelligere dies & tempora & annos nisi per numerum? Inde dixit Boëtius: *Omnia quacunque à primeua rerum natura constructa sunt, numerorum videntur ratione firmata. Hoc enim fuit principale exemplar in animo conditoris. Hinc enim quatuor elementorum multitudo mutata est. Hinc temporum vices. hinc motus astrorum cœlique conversio intelligitur. Proprie ipsa natura numerorum, omnis astrorum cursus, omnisque astronomica ratio constituta est. Sic enim ortus occasusque colligimus, sic tarditates velocitatesque errantium syderum custodimus. Sic defectus & multiplices lune variationes agnoscimus.*

Boët. lib. 1.
arithm. c. 2.

Ibid. c. 1.

II. Vnde dictus sit numerus.

DISC. Numeri namque nomen ejusque etymologiam mihi explana. MAG. Numeri scilicet nomen apud quamque gentem secundum proprietatem linguæ suæ constat. Apud Latinos verò numerus ex nummo & rivo videtur nomen traxisse. Sive enim ex rivo nummorum, id est, ex multitudine census qui reddebatur Regibus vel Imperatoribus, numerus

A iiij

Isidor. lib. 3.
orig. c. 3.

Isid. ibid.

nomen accepit. Vnde Isidorus dicit: *Nummus numero nomen dedit, & à sui frequentatione vocabulum indidit.* five Numeria. Hinc Augustinus ait: *Numerus à Numeria quadam dea nominatur; cuius sacerdotes retro versis vultibus, dona ferebant, & post oblata munera, retro pergebant.* DISC. Numerus quomodo definitur? MAG. Isidorus ergo ita diffinit vit dicens: *Numerus est multitudo ex unitatibus constituta. Nam unum semen numeri esse, non numerum, dicimus.* Item alibi scriptum est: *Vnus non est numerus, sed ab eo crescunt numeri.* Tamen Donatus etiam unum pro numero posuit dicens: *Numerus est singularis, ut hic magister.* Item Augustinus dicit: *Numerus est singularis corporis ac vocis & significationis collectio.*

III. De speciebus numerorum diversis.

DISC. Quot species sunt numerorum? MAG. Plures quidem species numerus habet. Sed tamen omnes ab una origine nascuntur. Quia aut cardinales sunt numeri, ut unus, duo, tres, quatuor, quinque, sex, & ceteri juxta hunc ordinem. Aut ordinales, ut primus, secundus, tertius, quartus, quintus, & cetera. Aut adverbiales, ut semel, bis, ter, quater, quinquies, sexies, & reliqua. Aut dispartivi, ut singuli, bini, terni, quaterni, quini, seni, & cetera. Aut ponderales, ut simplum, duplum, triplum, quadruplum, & reliqua. Aut denuntiativi, ut solus, alter, vel alius. Insuper verò ad alios numeros revertere. Sint item numeri multiplicativi, ut simplex, duplex, triplex, quadruplex, & cetera. Sunt item adverbialiter prolati, ut simpliciter, dupliciter, tripliciter, & reliqua. Sunt & aliæ species derivativorum numerorum à superioribus derivatæ; ut est singularis, dualis, ternarius, quaternarius, atque in hunc modum ceteri. Item assis, dussis, vel dipondius, tressis, quadrasis, quinquis, sexis, septusis,

octufis, nonufis, decus vel decufis, vicesis, tricesis, quadragesis, quinquagesis, sexagesis, septuagesis, octagesis, nonagesis, centufis. Post quem numerum, teste Varrone, non componuntur cum affe numeri. Item nomina unciarum, ut deunx, dextans, dodrans, beffis, septunx, quincunx, triens, quadrans, sextans, sexcunx, sextula, libra. Et inde dirivata, bilibris, trilibris, quadrilibris, & fimilia. Item ab anno dirivata, ut anniculus vel annus, biennis, triennis, quadriennis, & his fimilia. Biennium, triennium, quadriennium, & his fimilia. Item binus, trimus, quadrimus, & fimilia. Bipes, tripes, quadrupes, decempes, & decempeda, & his fimilia. Biceps, triceps, quadriceps, centiceps, & his fimilia. Bifariam, trifariam, quatrifariam, & fimilia. Biduum, triduum, quadriduum, & his fimilia. Bicorpor, tricorpor, & fimilia. Bipatens, tripatens, & fimilia. Bilinguis, trilinguis, & fimilia. Bivium, trivium, & fimilia. Bifidus, trifidus, quadrifidus, & fimilia. Bifulcus, trifulcus, & fimilia. Geminus, tergeminus, centum geminus, & fimilia. Vnimanus, centimanus, & fimilia. Vniformis, biformis, triformis, & reliqua. Duumvir, triumvir, quinquevir, septemvir, decemvir, centumvir, & fimilia. Bigæ, trigæ, quadrigæ, & fimilia. Bijugus. Vnde Virgilius in v. *Bijugo certamine campum corripuere.* & pigati nummi. Trijugus, quadrijugus, & fimilia. Triangulum, quadrangulum, quinquangulum, sexangulum, & fimilia.

I V. De numeri demonstratione.

D I S C. Demonstratio ergo numerorum quomodo constat? M A G. Duobus modis. D I S C. Quomodo? M A G. Aut enim litteris numeri notantur, aut digitorum inflexionibus exprimuntur.

V. Quomodo numeri litteris notentur.

D I S C. Primum de litterarum notatione dic. M A G. Septem ergo litteris numeri notantur, id est,

I. V. X. L. C. D. M. Quæ aut solæ positæ numeros significant, ut I unum, V quinque, X decem, L quinquaginta, C centum, D quingentos, M mille. Aut compositæ cum aliis. Vt V & I sex significant, X & I undecim, X & L quadraginta, L & X sexaginta. Et D anteponitur C quando nonaginta significant. D & C sexcentos. Aut multiplicatæ per se. Veluti I duplicatum duo significat, triplicatum tres, quadruplicatum quatuor. X duplicatum viginti, triplicatum triginta. C duplicatum ducentos, triplicatum trecentos, quadruplicatum quadringentos. Nulla autem nota apud Latinos multiplicatur per se magis quàm per quatuor vices, aut cum aliis multiplicatur; ut I cum V, quando septem significat vel octo vel novem. Et X cum L, quando septuaginta vel octoginta significat. Item C cum D, quando septingenta, octingenta, vel nongenta figurat.

VI. *Quomodo digitis significentur.*

DISC. Quomodo ergo numeri digitorum inflexionibus exprimuntur? MAG. Igitur tres digiti in sinistra manu, id est, auricularis, medicus, & impudicus, ab uno usque ad novem continent numerum. Et duo digiti in eadem manu, id est, index & pollex, à X. usque XC. continent numerum. Item duo digiti in dextera manu, pollex & index, à C usque nongentes continent numerum. Et tres digiti in eadem manu à mille usque ad novem milia continent numerum, id est, auricularis, impudicus, & medicus. Item sinistra manus per artus diversos corporis continet numerum à X milibus usque ad XC milia. Et è contrario dextera manus continet numerum per iuncturas & dispositiones membrorum à C milibus usque ad DCCCC milia.

DISC. Hæc ergo omnia precor ut speciatim mihi patefacias. MAG. Cùm ergo dicis unum, minimum in læva digitum inflectens, in medium palmæ artum

infiges. Cùm dicis duo, secundum à minimo flexum ibidem impones. Cùm dicis tria, tertium similiter adflectes. Cùm dicis quatuor, itidem minimum levabis. Cùm dicis quinque, secundum à minimo similiter eriges. Cùm dicis sex, tertium nihilominus elevabis, medio duntaxat solo, qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo. Cùm dicis septem, minimum solum, ceterim interim levatis, super palmæ radicem impones. juxta quem, cùm dicis octo, medicum. cùm dicis novem, impudicum è regione compones. Cùm dicis decem, unguem indicis in medio figes artu pollicis. Cùm dicis viginti, summam pollicis inter medios indicis & impudici artus immittes. Cùm dicis triginta, unguis indicis & pollicis blando conjunges amplexu. Cùm dicis quadraginta, interiora pollicis lateri vel dorso indicis superduces, ambobus duntaxat erectis. Cùm dicis quinquaginta, pollicem exteriore artu instar Græcæ litteræ gammae curvatum ad palmam inclinabis. Cùm dicis sexaginta, pollicem ut supra curvatum indice circumflexo diligenter à fronte præcinges. Cùm dicis septuaginta, indicem ut supra circumflexum pollice immisso super implebis, ungue duntaxat illius erecto trans medium indicis artum. Cùm dicis octoginta, indicem ut supra circumflexum pollice in longum tenso implebis, ungue videlicet illius in medium indicis artum infixio. Cùm dicis nonaginta, indicis inflexu unguem radici pollicis erecti infiges. Hactenus in læva. Centum verò in dextera quomodo x. in læva facies, cc. in dextera quomodo xx. in læva, ccc. in dextera quomodo xxx. in læva. Eodem modo & cetera usque ad cccc. Item mille in dextera quomodo unum in læva, $\overline{\text{ii}}$. in dextera quomodo duo in læva, $\overline{\text{iii}}$. in dextera quomodo tria in læva, & cætera usque ad $\overline{\text{v}}$ $\overline{\text{iv}}$. Porro $\overline{\text{x}}$ cùm dicis, lævam in medio pectori supinam adpones, digitis tantum

ad collum erectis. $\overline{xx}$. cūm dicis, eandem pectori expansam latè superpones. $\overline{xxx}$. cūm dicis, eandem prona sed erecta pollicem cartilagini medii pectoris immittes. $\overline{x\iota}$. cūm dicis, eandem in umbilico erectam supinabis. $\overline{\iota}$. cūm dicis, ejusdem prona sed erectæ pollicem in umbilico pones. $\overline{\iota x}$. cūm dicis, eandem prona femur lævum desuper comprehendis. $\overline{\iota x x}$. cūm dicis, eandem supinam femori superpones. $\overline{\iota x x x}$. cūm dicis, eandem pronam femori superpones. $\overline{x c}$. cūm dicis, eandem lumbos adprehendes, pollice ad inguen verso. At verò $\overline{c}$. & $\overline{cc}$. usque ad $\overline{cccc}$. eodem quo diximus ordine in dextera corporis parte complebis. Decies autem centena milia cūm dicis, ambas sibi manus insertis invicem digitis implicabis. Est & alterius modi computus articulativus decurrens: qui quomodo specialiter ad Paschæ rationem pertinet, cūm ad hanc ex ordine ventum fuerit, opportuniùs explicabitur.

VII. *De Græcorum notis ad numeros aptatis.*

DISC. Quid de Græcorum computo ais, qui, ut audiui, numeros propriis litteris denotant? MAG. Verum ut asseris ita est, cum toto alphabeti sui caractere in numerorum figuras expenso. Tres qui plus sunt numeros notis singulis depingunt, eundem penè numeri figurandi quem scribendi alphabeti ordinem sequentes hoc modo.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100
α	β	γ	δ	ϵ	ζ	η	θ	ι	κ	λ	μ	ν	ξ	$\omicron$	π	ρ		
200	300	400	500	600	700	800	900.											
σ	τ	υ	ϕ	χ	ψ	ω	$\varnothing$											

Qui & ideo mox numeros digitis significare didicerint, nulla interstante mora litteras quoque pariter hisdem præfigere sciunt.

VIII. *De unciarum figuris & divisionibus.*

DISC. De his quæ uncias computistæ appellant rogo ut edifferas. MAG. De unciarum quoque di-

visione, quæ non minùs temporibus rebùsve aliis quàm nummis est apta computandis, non ignobilis contentio est. Quibus quia dispersè passim historia & ipsa sacra scriptura utitur, nomina pariter & figuras earum paucis adfigere curavimus.

I Libra vel as sive assis, XII. uncia.

℞ Deunx sive iabus, XI. uncia.

℞ Decunx vel dextans, X. uncia.

℞ Dodrans sive doras, IX. uncia.

℞ Bes sive bisse, VIII. uncia.

℞ Septunx sive septus, VII. uncia.

℞ Semis, sex uncia.

℞ Quincunx sive cincus, V. uncia.

℞ Triens sive treas, IV. uncia.

℞ Quadrans sive quadras, III. uncia.

℞ Sextans sive sextas, II. uncia.

℞ Secunx sive fescuncia, I. uncia & semis.

℞ Vncia XXIV. scripuli.

℞ Semiuncia XII. scripuli.

℞ Duæ sextulæ sive scesclæ, VIII. scripuli, id est, III. pars uncia.

℞ Sicilicus VI. scripuli.

℞ Sextula sive scescle, IV. scripuli.

℞ Dimidia sextula sive scescle, II. scripuli.
Scripulus, sex filiquæ.

Hæc inquam ponderum vocabula vel characteres non modò ad pecuniam mensurandam, verùm ad

Vibanus Papa ordinavit.

quævis corpora sive tempora dimetienda conveniunt. Sive igitur horam unam, sive diem integrum, sive mensem, sive annum, seu certè aliud aliquod majus minùsve temporis spatium in duodecim partiti vis, ipsa duodecima pars uncia est. reliquas undecim deuncem appellant. Si in sex partiris, sexta pars sextans, reliquæ dextans vel, ut alij, distans vocitantur. Si in quatuor, quarta pars quadrantis nomen, residuæ tres dodrantis accipiunt. Porro si per tria quid dividere cupis, tertiam partem trien, duas residuas bissem nuncupabis. Si per duo, dimidium semis appellatur. Sic & cetera.

IX. *De tempore.*

D I S C. Hæc quidem gratanter accipio. Et quia de temporum divisionibus ac ratione nobis disputandum est, primùm mihi dic quid sit tempus. M A G. Tempus est mundi instabilis motus, rerumque labentium cursus. D I S C. Vnde dicitur tempus? M A G. Scilicet à temperamento, sive quòd unumquodque illorum spatium separatim temperatum sit, seu quòd momentis, horis, diebus, mensibus, annis, seculisque, & ætatibus omnia mortalis vitæ curricula temperentur.

X. *De trimoda discretione temporis.*

D I S C. Temporum ratio quomodo constat? M A G. Trimoda ratione computus temporis est discretus. Aut enim natura, aut consuetudine, aut certè auctoritate decurrit. D I S C. Quomodo ergo natura temporum cursus & ratio consistit? M A G. Quia natura duce repertum est solis annum cccclxv. diebus & quadrante confici, lunæ verò annum, si communis sit, ccccliv, si embolismus, cccclxxiv. diebus terminari, totumque lunæ cursum decennoveniali circulo comprehendi, sed & cetera errantia sidera suis quæque spatiis Zodiaco circumferri. D I S C. Quomodo consuetudine? M A G. Consue-

tudine ergo humana firmatum est ut mensis triginta diebus putaretur, cum hoc nec solis nec lunæ cursui conveniat. Siquidem lunam duodecim horis minùs, salva ratione saltus, solem verò decem horis & dimidia plus habere sollerti exquisitione compertum est. **DISC.** Quomodo quoque auctoritate? **MAG.** Auctoritas quidem bifariè est divisa. Quia aut humana est auctoritas, aut etiam divina. **DISC.** Quomodo humana auctoritate tempora ordinantur? **MAG.** Quia videlicet ab hominibus constitutum est Olympiadas quatuor annorum, nundinas octo dierum, & indictiones quindecim annorum ambitu celebrari. Diem quoque, qui ex quadrantibus conficitur, mense Februario vel Augusto intercalari Græci, Ægyptii, Romani pro suo quisque captu sanxerunt. **DISC.** Divina autem auctoritate quomodo? **MAG.** Quia septimana die sabbatum agi, & septimo anno à rurali opere vacari, quinquagesimūque annum Iubilæum vocari Dominus in lege præcepit. Nam etsi barbaræ gentes hebdomadas habere probentur, à populo tamen Dei mutuasse non latet. **DISC.** Divisiones temporis quot sunt? **MAG.** Quatuordecim. **DISC.** Quæ? **MAG.** Atomus, ostentum, momentum, partes, minutum, punctus, hora, quadrans, dies, mensis, vicissitudo, annus, seculum, ætas.

XI. De atomo indivisibile.

DISC. Horum primum dic mihi, id est, quid sit atomus. **MAG.** Atomos philosophi vocant quædam in mundo minutissimas partes corporum, ita ut nec visui facilè pateant, nec sectionem recipiant. unde & atomi dicti sunt. Nam tomus Græcè divisio dicitur, atomus verò indivisio. Denique huc illucque volitant atque feruntur sicut tenuissimi pulveres qui infusi per fenestras radijs solis fugantur. **DISC.** Quia audivi te dicentem non solum in tempore sed etiam

in corporibus esse atomos, quot sint genera atomorum expone mihi. *MAG.* Quinque ergo species sunt atomorum, id est, atomus in corpore, atomus in sole, atomus in oratione, atomus in numero, atomus in tempore. *DISC.* Horum singula rogo ut mihi edifferas. *MAG.* Atomus quoque in corpore est cum corpus aliquod in partes dividis, partesque illas in alias partes, & hoc totiens donec ad tales minutias pervenias quæ ob sui parvitatem ullo modo dividi non possint. Atomus in sole est ille tenuissimus pulvis quem diximus radijs solis fugari. Atomus in oratione est minima portio, ut est littera. Cum enim partem quamlibet orationis dividis in syllabas, syllabam denuo in litteras, sola littera non habet quo solvatur. Atomus in numero est unum. Cum ergo numerum aliquem disperties, verbi gratia, octo si divides in bis quatuor, quatuor in bis binos, item binos in singulos, sola unitas indivisibilis permanet. Denique atomus in tempore, de quo incipiebamus disputare, taliter constat. Cum majora spatia temporis, sicuti est dies vel hora, per punctos vel etiam ceteras minores partes dividens, ad talem particulam pervenias quæ ob sui pusillitatem nullam habeat moram talem quæ ullo modo dividi possit, sicuti velocissimus ictus est oculi, ipfas scias esse atomum. Est ergo atomus trecentesima & septuagesima sexta pars unius ostenti.

XII. De ostento.

DISC. Ostentum quid est? *MAG.* Sexagesima pars unius horæ, atomos in se continens cccclxxvi.

XIII. De momento.

DISC. Quid est momentum? *MAG.* Certus lectus solis in cælo. Hoc per quadraginta vices ita emensum horam jam reddit integram. *DISC.* Vnde dicitur momentum? *MAG.* A motu syderum celerissimo, cum aliquid sibi brevissimis in spatijs cedere at-

que

que succedere sentitur. Capite ergo unum momentum ostentum & dimidium, atomos quoque DLXIV.

XIV. De partibus.

DISC. Quid nominantur in computo partes? MAG. Partes a partitione circuli Zodiaci vocantur, quem tricenis diebus per menses singulos findunt. Recipiunt autem singulæ partes momenta duo & duas partes unius momenti, ostenta quatuor, atomos MDIV.

XV. De minuto.

DISC. Quid est minutum? MAG. Decima pars horæ. DISC. Vnde dicitur minutum? MAG. A minore intervallo, quasi minus momentum; quia minus numerat quod majus implet. Habet ergo minutum partem unam & dimidiam, momenta quatuor, ostenta sex, atomos VCCXVI.

XVI. De puncto.

DISC. Punctus quid est? MAG. Quarta pars unius horæ. DISC. Vnde dictus est punctus? MAG. A parvo puncti transcensu qui fit in horologio. Punctus quippè à pungendo dictus est, eò quòd quibusdam punctionibus certæ designationis in horologijs designatur. Punctus autem habet minuta duo & dimidium, partes tres & semissem, & quadrantem unius partis, momenta decem, ostenta quindecim, atomos VDCXL. Quatuor ergo puncti unam horam faciunt.

XVII. De hora.

DISC. Quid est hora? MAG. Certus terminus temporis. Siquidem hora duodecima pars est diei, Domino attestante, qui ait: *Nonne duodecim horæ sunt diei? Si quis ambulaverit in die, non offendit.* Vbi quamvis allegoricè se diem, discipulos verò, qui à se inlustrandis erant, horas appellaverit, solito tamen more humano computationis vulgarem expressit diem. DISC. Hora unde nomen accepit?

MAG. De horologio. Sicut horologium de hora nomen sumpsit, horæ quoque nomen ex Græca origine descendens, interpretatur series vel umbra sive etiam finis. Inde oras maris & fluviorum & vestimentorum dicimus extremitates sive terminos.

DISC. Numquid eodem modo scribitur hora temporis & ora ceterarum quas prædixisti rerum?

MAG. Aspiratione quæque sola discernuntur. Quia hora temporis cum aspiratione, ceterorum autem sine aspiratione scribuntur.

DISC. Hora quas subdivisiones habet? MAG. Habet quoque punctos quatuor in solari computatione, in lunæ autem quibusdam computationibus punctos quinque, sicut post hæc ostendemus. Habet & minuta decem, partes quindecim, momenta quadraginta, ostenta sexaginta, atomos $\overline{\text{XXII}}$ DLX.

XVIII. De quadrante.

DISC. Quadrans autem quid est? MAG. Quadrans sive quadras est quarta pars libræ, habens uncias tres, sicut supra ostendimus. Quicquid in corporibus seu temporibus mensuraveris, ejus quartam partem quadrantem, tres verò reliquas dodrantem appellare debebis. Et ob hoc quarta pars diei quadrans dicitur. Quatuor quadrantes diem integrum reddunt. Dies enim cum nocte viginti quatuor horas habet.

XIX. De die.

DISC. Dies quid est? MAG. Aër sole inlustratus, nomen inde sumens, quia tenebras disjungat ac dividat. Nam Deus dixit in principio: *Fiat lux, & facta est lux. Et divisit lucem à tenebris; appellavitque lucem diem, & tenebras vocavit noctem.*

DISC. Quibus modis dicitur dies? MAG. Naturaliter & vulgariter. DISC. Quomodo naturaliter? MAG. Naturalis quippe ac dies legitimus est ab ortu solis donec rursus oriatur. Et hic dies viginti quatuor horas habet. DISC. Quot sunt divisiones diei na-

turalis? M. Principalis divisio istius diei duo habet spatia, id est, interdianum & nocturnum. Ceterum per horas & punctos & ceteras minores particulas omnis dies subdividitur. Recipit autem dies naturalis viginti quatuor horas, punctos nonaginta sex, minuta cxxl, partes cccxl, momenta dccccxl, ostenta i cccccxl, atomos d xli. & cccccxl. DISC. Quis demonstrat quod vocabulum diei noctem cum die simul comprehendat? MAG. Scriptura ergo divina hoc ostendit, ubi legitur: *Et factum est vespere & mane dies unus*, in vespere noctem & in mane lucis tempus denotans. DISC. Quia naturalem diem ostendisti, vulgarem quoque rogo ut exprimas. MAG. Vulgaris sive artificialis dies est ab ortu solis usque ad occasum omne tempus lucis super terram complectens. Sicut è contrario nox est absentia lucis super terram. Omne quippe tempus quo sol ab occasu ad ortum redit nox dicitur.

XX. De partibus diei.

DISC. Quas subdivisiones dies vulgaris sive artificialis habet? MAG. Tres. DISC. Quas? MAG. Mane, meridiem, & supremum. DISC. Mane quid est? MAG. Mane est pars diei prima, ab ortu videlicet solis usque ad horam quartam. DISC. Vnde dicitur mane? MAG. Mane, ut aliqui volunt, à mano dicitur. Manum enim antiqui bonum dicebant. Quid enim melius est luce? Sive ergo mane dicitur à manibus, id est, dijs infernorum. Gentiles enim aestimabant, quando sol recedit, quod dij infernorum illum ad se traxissent. DISC. Meridies quid est? MAG. Pars media diei ab hora quinta usque ad horam octavam. DISC. Vnde meridies nomen traxit? MAG. Meridies dicitur quasi medius dies. Sive meridies dicitur quasi purus dies. In toto enim die nihil purius est meridie. Antiqui enim merum purum dicebant. DISC. Quid est supre-

mum? M A G. Pars diei extrema, ab hora scilicet nona usque ad occasum solis pertingens. D I S C. Supremum quare dicitur? M A G. A supremendo. Tunc enim sol, quasi cursum suppressens, inclinatur ad occasum. D I S C. Hæc ergo tria spatia artificialis diei secundum quid ordinantur? M A G. Secundum cursum utique solis. Quia mane est ab ortu solis usque dum sol ascendat in altitudinem cæli, meridies autem sole per medium cælum in altitudine currente, supremum verò quando sol de altitudine cæli vergit ad occasum. D I S C. Ergo quia de uno spatio naturalis diei satis mihi fecisti, de altero quoque spatio ejus, quod nox est, ut edisseras flagito. M A G. Faciam quod petis. Tu quidem more tuo præcede interrogando.

XXI. *De nocte.*

D I S C. Nox quid est? M A G. Solis absentia terrarum umbra conditi donec ab occasu redeat ad exortum. D I S C. Vnde dicta est nox? M A G. Quòd noceat aspectibus vel negotijs humanis, sive quòd in ea fures vel latrones nocendi alijs occasionem nanciscantur. D I S C. Ob quam causam facta est nox? M A G. Pro temperantia laboris humani, ut corpora requiem haberent, & ut animalibus quibusdam solem non ferentibus victum queritandi daretur occasio.

XXII. *De partibus noctis.*

D I S C. Noctis partes quot sunt? M A G. Septem. D I S C. Quæ? M A G. Crepusculum, vesperum, conticinium, intempestum, gallicinium, matutinum, diluculum. D I S C. Horum proprietates per singulas species edic. M A G. Crepusculum est dubia lux. Nam creperum dubium dicimus, hoc est, inter lucem & tenebras. Vesperum ab apparente stella ejusdem nominis dicitur, de qua Poëta ait: *Antè diem clauso componet vesper olympo.* Conticinium, quando omnia conticescunt, id est, silent. Intempestum, me-

dia nox, id est, quasi inactuosum, quando omnibus sopore quietis, nihil operandi tempus est. Gallicinium, quando galli cantum levant. Matutinum, inter abscissum tenebrarum & auroræ adventum. Diluculum, quasi jam incipiens parva diei lux. Hæc & aurora pertingent usque ad solis exortum. DISC. Harum ergo partium naturalis diei quæ præcedit in tempore, utrum nox seu dies? MAG. Dies sine dubio ab initio mundi usque ad resurrectionem Christi, à resurrectione autem Christi usque ad diem iudicij non præcedit. Quia divina auctoritas, quæ homini casuro à paradisi lumine in hanc convallem lacrymarum in Genesi dies à mane cum sequenti vespere usque ad mane alterum computandos esse decrevit, eadem in evangelio à peccatorum tenebris ad veram lucem recedentibus totius diei tempus à vespere inchoari & sic cum sequenti die consummari sanxit in vespere.

XXIII. *Vbi dies incipiat seu finiatur. Et ubi primus dies seculi fuerit.*

DISC. Vbi dies naturalis rite initium finemque fortitur? MAG. Diversè secundum variarum gentium libitum dies naturalis incipere dicitur. DISC. Quomodo? MAG. Nam Hebræi, Chaldæi, & Persæ, sequentes juxta primæ conditionis ordinem diei cursum, à mane inchoantes, ad mane deducunt, umbrarum videlicet tempus luci supponentes. At contra Ægyptij ab occasu ad occasum. Porro Romani à medio noctis in medium umbræ. Et Athenienses à meridie in meridiem dies suos computare maluerunt. DISC. Quo sanè in loco primus dies seculi exitit? MAG. Quinta decima Kalendarum Aprilium, quo videlicet die lucem formatam primitus credimus, & sic tres illos dies primos absque ullis horarum dimensionibus, ut pote nondum factis syderibus, cucurrisse. Quarto demum mane, hoc est, duodecima Kal. Apri-

lis, sol & sydera condita sunt, ut essent in signa & tempora & dies & annos.

XXVI. *De hebdomada.*

DISC. Hebdomada quid est? MAG. Septem dierum cursus. DISC. Vnde dicitur hebdomada? MAG. A septenario utique numero hebdomada nomen accepit. Nam hebdomada Græcè, septimana dicitur Latinè, eò quòd septem manes, id est, dies septem, in se complectitur.

XXV. *De speciebus hebdomadarum.*

DISC. Hebdomadæ species uniformis an polyformis est? MAG. Polyformis utique, quia scripturæ sanctæ auctoritate multis speciebus est insignis. DISC. Quomodo? MAG. Prima ergo ac singularis illa hebdomada, & à qua ceteræ formam capessunt, divina est operatione sublimis: quia Dominus sex diebus mundi ornatum complens, septima requievit ab operibus suis. Ad hujus exemplum divinæ hebdomadis, secunda hominibus observanda mandatur, dicente Domino: *Sex diebus operaberis & facies omnia opera tua. Septima autem die sabbati Domini Dei tui non facias omne opus.* & reliqua. Tertia species hebdomadis in celebratione Pentecostes agitur, septem videlicet septimanis dierum & monade, hoc est, quinquaginta diebus impleta. Qua die & Moyses in monte legem à Domino accepit, & Christus in linguis igneis Spiritus sancti gratiam de caelo misit. Quarta septimi mensis erat hebdomada, qui solemnitatibus præclaris penè totus expendebatur, quando & dies propitiationis & festivitas tabernaculorum secundum legem celebrabantur. Quinta hebdomada est septimi anni, quo toto populus ab agriculturali opere legis imperio vacabat, dicente Domino: *Sex annis feres agrum tuum, septimo cessabis.* Sexta anni Iubilæi, hoc est, remissionis, hebdomada est, quæ septem hebdomadibus annorum, hoc est, quadra-

ginta novem annis, textitur. Qua expleta, hoc est, quinquagesimo demum anno incipiente, tubæ clariùs resonabant, & ad omnes juxta legem possessio revertebatur antiqua. Septima species hebdomadis est qua Propheta Daniel utitur, more quidem legis septenis annis singulas complectens hebdomadas, sed nova ratione ipsos annos abbrevians, duodenis videlicet mensibus lunæ singulos determinans. Embolismos verò menses, qui de annis undecim epactarum diebus adcrefcere solent, non lege patria tertio vel altero anno singulos adiciens, sed ubi ad duodecimum numerum augescendo pervenirent, pro integro anno pariter interserens. **DISC.** Si hæ septem species hebdomadarum aliquid mysticum significant rogo ut dicas. **MAG.** Ergo, ni fallor, cunctæ hæ species ad unum finem spectant, nos quidem ammonentes, post operum bonorum perfectionem, in Spiritus sancti gratia perpetuam sperare quietem.

XXVI. De denominatione dierum.

DISC. Quæ autem sit recta & authentica dierum hebdomadæ nuncupatio profer. **MAG.** Hebdomada ergo antiquitus sic computabatur in populo Dei. Prima sabbati, vel una sabbati, sive sabbatorum, secunda sabbati, tertia sabbati, quarta sabbati, quinta sabbati, sexta sabbati, septima sabbati, vel sabbatum. Non quòd omnes sabbatorum, hoc est, requietionum dies esse potuerint; sed quòd à requietionum die, quæ suo cultu & nomine singularis excellebat, prima vel secunda vel tertia vel ceteræ suo quæque censerentur ordine. **DISC.** Et unde istæ nuncupationes, quarum moderni utuntur, venerunt? **MAG.** Ex antiqua scilicet ethnicorum superstitione. Verùm cum gentiles observationem à populo Israël hebdomadis ediscerent, mox hanc in laudem suorum deflexere deorum, primam videlicet diem Soli, secundam Lunæ, tertiam Marti, quar-

tam Mercurio, quintam Iovi, sextam Veneri, septimam Saturno dicantes, eisdem utique monstris suos dies quibus & errantia sydera consecrantes. Existimabant enim se habere à Sole spiritum, à Luna corpus, à Marte fervorem, à Mercurio sapientiam & verbum, à Iove temperantiam, à Venere voluptatem, à Saturno tarditatem. Et ob hoc tanto errori se dederunt, eligentes potiùs servire creaturæ quàm creatori.

XXVII. De feriis.

DISC. Sed si errori huic aliquod medicamentum sit, dic. **MAG.** Inventum est utique. Nam Silvester Papa ferias habere clerum edocuit. Et primam quidem diem, qua & lux in principio facta & Christi est resurrectione celebrata, more antiquo dominicam nuncupavit. Dein secundam feriam, tertiam feriam, quartam feriam, quintam feriam & sextam. de suo adnectens sabbatum ex veteri scriptura retinuit. **DISC.** Vnde dicitur feria? **MAG.** A fando scilicet. Et ideo dominicus dies, in quo dixit Deus *Fiat lux*, prima feria dici potest. Deinde ceteræ feriæ à prima numerantur. **DISC.** Hebdomada ergo quot horas continet? **MAG.** CLXVII . **DISC.** Quot punctos? **MAG.** DCLXII . **DISC.** Quot minuta? **MAG.** IDCLXXX . **DISC.** Quot partes? **MAG.** IIDXX . **DISC.** Quot momenta? **MAG.** IIIDCCXX . **DISC.** Quot ostenta? **MAG.** XLXXX . **DISC.** Quot atomos? **MAG.** III milia milium & DCCXC DCCCC .

XXVIII. De mensibus.

DISC. Mensis quid est? **MAG.** Lunaris per Zodiacum circuitus. **DISC.** Vnde dicitur mensis? **MAG.** A luna, quæ Græco sermone mene dicitur. Nam & apud eos menses vocantur menes. Sicut & apud Hebræos, Hieronymo teste, luna, quam Iare nominant, mensibus nomen dedit. Vnde & Iesus fi-

lius Sirach de luna loquens ait : *Mensis secundum nomen est ejus*. DISC. Vtrum ad solem an lunam mensis pertinet? M A G. Ad utrosque, sed magis ad lunam. Ideoque rectius ita diffiniendum puto, quod mensis sit luminis lunaris circuitus, ac redintegratio de nova ad novam. Solaris autem mensis digressio solis est per duodecimam partem Zodiaci, id est, signiferi circuli, quæ triginta diebus & decem semis horis impletur, viginti duabus videlicet horis ac dimidia lunari mense productior. Siquidem solaris mensis æqua divisione toto anno per duodecim partito continet dies triginta, decem horas ac semissem. Lunaris verò continet naturaliter dies viginti novem & duodecim horas. Sed quia hæc computatio difficilis fuit, antiqui Romanorum decernebant aliquos solarium mensium dies habere triginta unum, aliquos verò triginta, quendam autem viginti octo. Lunares autem menses sex voluerunt habere dies triginta, alios quoque sex viginti novem. DISC. Qui sunt solarium mensium qui triginta unum dies habent? M A G. Septem, id est, Ianuarius, Martius, Maius, Iulius, Augustus, October, & December. DISC. Qui sunt qui triginta? M A G. Quatuor. Aprilis, Iunius, September, & November. Februarii verò solus viginti octo dies habet. DISC. Lunarium mensium quos dicis habere dies triginta? M A G. Lunam Ianuarij mensis & Martij, Maij & Iulij, Septembris & Novembris. DISC. Qui sunt qui viginti novem tenent? M A G. Ceteri omnes. DISC. Qui primi rationem mensium invenerunt? M A G. Ni fallor, Chaldæi, à quibus tota astrologiæ disciplina cœpit. De quibus Abraham Patriarcha, ut Iosephus testatur, edoctus Deum cœli syderum conversione cognovit, ipsamque mox disciplinam veracius intellectam Ægyptiorum, cum apud eos exularet, genti advexit. Sed licet scriptura palam non dicat, tamen

non est credendum antiquos, qui ante diluvium erant, hujus peritiæ penitus expertes fuisse, cum plerique illorum Deo placuisse leguntur, sicut Abel justus, & Enoch, qui cum Deo ambulavit & translatus est, & Noë, qui fuit vir perfectus in generationibus suis.

XXIX. *De Hebræorum mensibus.*

DISC. Qui primi menses observare leguntur? MAG. Hebræi videlicet, quibus legislator ait de paschali mense: *Mensis iste vobis principium mensium sit in mensibus anni.* DISC. Quomodo Hebræi menses suos nominant, & quoto ordine numerant? MAG. Hebræi ergo, qui secundum lunæ cursum menses suos computant, primum mensem, in quo Pascha celebrant, Nisan appellant, secundum Iar nominant, tertium Sivan, quartum Thamul, quintum Alo, sextum Elul, septimum Theferi, octavum Maresuan, nonum Kasleu, decimum Tebeth, undecimum Sabath, duodecimum Adar. Quos videlicet menses propter lunæ circulum, qui viginti novem semis diebus constat, tricenis undetricenisque diebus alternantes, secundo demum vel tertio anno exacto, mensem superfluum, qui ex annuis undecim epactarum diebus confici solet, intercalat. DISC. Primum ergo Hebræorum mensem cui mensium Romanorum rectissimè deputamus? MAG. Aprilio videlicet: quia in eo aut luna paschalis finitur; aut in eo incipiens, ex maxima parte decurrit.

XXX. *De Ægyptiorum mensibus.*

DISC. Ægyptij verò, quos ab Abraham constat didicisse astrologiam, quomodo menses suos computant? MAG. Secundum solis utique cursum, & singulos menses suos tricenis includunt diebus. DISC. Quomodo eos vocant? MAG. Primum ergo mensem, quem autumnno tempore, id est, quarto Kal. Septembris, incipiunt, Thoth vocant, secun-

dum Faovi, tertium Athyr, quartum Choëac, quintum Thubi, sextum Methir, septimum Famenoth, octavum Farmuthi, nonum Pachom, decimum Pauni, undecimum Epifi, duodecimum Mesori; quem decimo Kalendarum Septembrium die terminantes, residuos quinque dies epagoimenos vel intercalares sive additos vocant. quibus etiam quarto anno diem sextum, qui ex quadrantibus confici solet, adnectunt. Vnde fit ut eorum anni primi à bis sexto tertio Kalendarum Septembrium, ceteri verò quarto Kalendarum earundem die sortiantur initium. Nec ullo modo post intercalatum quadrantem ante nostræ intercalationis tempus, quod fit sexto Kalendarum Martiarum die, in computo lunæ vel eorundem festiuitate dierum possunt cum nostri anni curriculo recipere concordiam.

XXXI. *De Græcorum mensibus.*

DISC. Quia de Hebræorum & Ægyptiorum mensibus dixisti, superest ut de Græcorum & Romanorum, quos constat à Græcis liberales disciplinas accepisse, mensibus dicas. M. A. G. Propè ergo par fit series mensium Græcorum & Romanorum; excepto quòd nullam in suis mensibus Græci Kalendarum, Nonarum, & Iduum distinctionem observant, sicut nec Ægyptij; sed simpliciter ab exordio usque ad finem numero discurrente computant. Si quidem Græci fixum in duodecim mensibus anni vertentis ordinavere circulum. Quorum plerique à Kalendaris Decembribus suum inchoantes annum, eodem quo Romani menses suos dierum numero perstringunt. Vocatur autem apud eos ipse December Apileos, Ianuarius Eudynios, Februarius Peritios, Martius Distros, Aprilis Xanthicos, Maius Artemios, Iunius Desios, Iulius Panemos, Augustus Loos, September Gorpieos, October Hyperberetheos, November Dios.

XXXII. *De mensibus Romanorum.*

D I S C. Menses autem Romanorum quibus auctoribus sunt ordinati? **M A G.** Primus apud eos Romulus decem menses ordinavit, alios triginta, alios verò triginta & uno dierum. Et à Martio incipiens, Decembrem novissimum posuit. Sed cùm hic numerus neque solis cursui neque rationibus lunæ conveniret, secutus est Numa Pompilius, quinquaginta dies addidit, ut in **CCC LIV.** diebus, quibus duodecim lunæ cursus confici credidit, annus extenderetur. Atque his quinquaginta diebus additis adjecit alios sex retractos illis sex mensibus qui triginta habebant dies, id est, de singulis singulos, factosque quinquaginta & sex dies in duos novos menses pari ratione divisit. ac de duobus priorem Ianuarium nuncupavit, primùmque anni mensem esse voluit. sequentem verò Februarium nominavit. Paulòque post Numa in honorem imparis numeri unum adjecit diem, quem Ianuario dedit. Sed cùm hæc ratio adhuc fixa non esse videbatur, comparata ad syderum cursum, tandem Gaius Iulius Cæsar imitatus Ægyptios ad numerum Solis annum, sicut hodie servatur, instituit, decem videlicet dies observationi ceteri superadiciens, ut annum **CCC LX V.** dies, quibus ipse Zodiacum lustraret, efficerent. Et ne quadrans deesset, instituit ut quarto quoque anno sacerdotes, qui curabant mensibus ac diebus, unum intercalarent diem, eo scilicet mense ac loco quo etiam apud veteres mensis intercalabatur, id est, ante quinque ultimos mensis Februarij dies. idque bis sextum censuit nominandum. **D I S C.** Mensium vocabula quot modis constant, & unde originem sumpserint, expone. **M A G.** Quatuor ergo modis menses nominantur, hoc est, sub idolis, sub rebus, sub Regibus, sub numeris. **D I S C.** Quot modis Ianuarius dictus est?

MAG. Ianuarius autem duobus modis nomen accepit, hoc est, ex idolo, & re. Ex idolo ergo, hoc est, ex Iano bifronte, simulacro videlicet Iani Epirotarum Regis, qui argumento excogitato semetipsum igni tradidit, & ex hoc Romanis victoriam peperit. Bifrons autem Iani simulacrum erat, quia ex una parte viri & ex altera femine adorabant. Indéque Ianuarium vocaverunt bicipitis diei mensem respicientem transacti anni finem ac prospicientem futuri anni principium. Item Ianuarius ex re dicitur, eò quòd sit janua anni, hoc est, principium. DISC. Februarius unde dicitur? MAG. Ab idolo & re. DISC. Quomodo? MAG. Ab idolo ergo Februo, hoc est, Plutone, qui lustrationum potens esse à gentilibus credebatur, Februarius est nominatus. Lustrari enim eo mense civitatem Romanam necesse erat, quo statuta iussa, hoc est, sacrificia, diis manibus solverent. Sive Februarius dictus est à febre, hoc est, à frigore, propter frigidum tempus ipsius mensis. DISC. Martius ergo unde dictus est? MAG. A Marte idolo, qui pater Romuli & Romanæ gentis auctor esse æstimabatur. Sive à re, hoc est, maribus, nomen Martius accepit. Nam & eo tempore cuncta animantia terræ mares desiderant ad concumbendi voluntatem. DISC. Quibus modis Aprilis dicitur? MAG. Duobus modis. Sub idolo, id est, Venere matre, ut serunt, Æneæ. Afron enim Græcè spuma interpretatur. Vnde Venus orta credita est, quæ Afrilis sive Afrilis sive Afronia apud Græcos nominata est. Et sub re, hoc est, ab aperiendo, quasi apericulis. In hoc enim mense, remotis nubibus, pruinis, ac tempestatibus hibernis, cælum, terra, mare nautis, agricolis, & horoscopis aperitur. Arbores quoque & herbae, sed & animantia quæque, in prolem se aperire incipiunt. DISC. Quot modis Maius dicitur?

MAG. Duobus, hoc est, sub idolo Maio, quem Iovem esse voluerunt, quasi maiestate præcipuum. Sive à Maia Mercurij matre. Et sub re, hoc est, à majoribus Romanorum. quem Romulo ita vocari placuit. DISC. Iunius unde nomen habet? MAG. A Iunone filia Saturni, sorore Iovis. Sive à junioribus Romanorum, qui armis defendebant rempublicam. DISC. Iulius unde nomen accepit? MAG. Hoc est, à Iulio Cæsare; quia in quarto Idus Iulij mensis creatus Gaius Iulius Cæsar, qui primus arripuit imperium apud Romanos. Nam antea à Martio mense numeratus, Quintilis à numero sortitus est nomen. DISC. Augustus nomen unde accepit? MAG. Ab Octaviano Cæsare Augusto, qui in Kalendis istius mensis Antonium & Cleopatram vicit, & imperium populi Romani firmavit. Cum autem Augusti nomen ille inde assumpsisset, ex Senatus consulto mensem ob memoriam sui nomen hoc habere voluit. DISC. September unde vocatur? MAG. A numero, eò quod sit septimus imber à Martio. DISC. Octimbrem ergo, Novembrem, & Decembrem unde iudicas esse dictos? MAG. A numero quippe similiter & ab imbre, quia his temporibus imbres terræ imminant.

XXXIII. *De Kalendis, Nonis, & Idibus.*

DISC. De Kalendis ergo, Nonis, & Idibus peto ut mihi edisseras. MAG. Faciam. Kalendæ ergo à Græca origine nomen traxerunt; quia Kalo verbum Græcum est, id est, voco. Priscis ergo temporibus Pontifici minori hæc providentia delegabatur ut novæ lunæ primum observaret aspectum, visum Regi sacrificulo nuntiaret. Itaque sacrificio à Rege & minore Pontifice celebrato, idem Pontifex Kalata, id est, vocata in Capitolium plebe iuxta curiam calabram, quæ casæ Romuli proxima est, quot numero dies à Kalendis ad Nonas superessent

pronuntiabat. Et quintanas quidem dicto quinquies verbo Kalo, septimadas repetito septies prædica-
bat. Et hanc diem qui ex his diebus qui kalarentur primus esset, placuit Kalendas vocari. Et hinc ipsi curiæ, ad quam vocabantur, Kalabræ nomen datum est, & classi, quod omnis in eam vocaretur populus. Ideo autem minor Pontifex numerum dierum qui ad Nonas superesset kalando prodebat, quia post novam lunam oportebat Nonarum die populares qui in agris essent confluere in urbem, accepturos causas feriarum à Rege sacrorum, scitu-
rosque quid esset eo mense faciendum. Vnde quidam hinc Nonas existimant dictas, quasi novæ initium observationis, vel quia ab eo die semper ad Idus octo dies putarentur. Porro Idus vocare placuit diem qui dividit mensem. Induere enim Etrusca lingua dividere est. Vnde vidua quasi valde idua, id est, valde divisa. Aut vidua, id est, à viro divisa. Nonnullis placet Idus dictas vocabulo Græco à specie, quæ apud illos idea vocatur, quod ea die plenam speciem luna demonstret. DISC. Mensis quot horas habet? MAG. Mensis proprius, qui triginta dies habet, horas continet DCCXX. DISC. Quot punctos? MAG. II DCCCLXXX. DISC. Quot minuta? MAG. VII CC. DISC. Quot momenta? MAG. XXVIII DCCC. DISC. Quot ostenta? MAG. XLIII. & CC. DISC. Quot atomos? MAG. Centies & sexagies centum milia & CCXLIII CC.

XXXIV. *De quatuor vicissitudinibus temporum.*

DISC. Vicissitudinem ergo, quam in serie temporum numerabas, vellem à te audire quid significaret. MAG. Vicissitudines ergo, quas alij tempora nominant, quatuor sunt, hyems, ver, æstas, autumnus. DISC. Vnde dicuntur vicissitudines? MAG. Eò quod vicibus sibi cedunt succeduntque.

DISC. Vnde easdem tempora nominant? MAG. Quia quadam suæ similitudine qualitatis adinvicem comparata voluntur, ac terrenis fructibus nascentibus maturandisque temperamenta custodiunt. DISC. Quomodo? MAG. Hyems enim, utpote longius sole remoto, frigida est & humida. Ver, illo super terras redeunte, humidum & calidum. Æstas, illo super fervente, calida & sicca. Autumnus, illo ad inferiora decidenti, siccus & frigidus. Sicque fit ut amplexantibus singulis medio moderamine quæ circa se sunt orbis instar adinvicem cuncta concludantur. Quibus æquè qualitibus, disparibus quidem per se, sed alterutra ad invicem societate connexis, ipsa quoque mundi elementa constar esse distincta. Terra namque sicca & frigida, aqua frigida & humida, aer humidus & calidus, ignis calidus & siccus. Ideoque hæc autumno, illa hyemi, iste veri, ille conferatur æstati. DISC. Vnde ver vocatur? MAG. Quod in eo cuncta vernalia, hoc est, virecant. DISC. Vnde æstas? MAG. Ab æstu qui in ea maturandis fructibus datur. DISC. Vnde dicitur autumnus? MAG. De autumatione fructuum qui in eo colliguntur. DISC. Vnde hyems? MAG. A frigore. Porro hyems à Doctoribus interpretatur & sterilitas. DISC. Vbi quodque istorum temporum sortitur initium? MAG. Isidorus namque Hispalensis Episcopus hyemem nono Kal. Decembris, ver octavo Kal. Martij, æstatem nono Kal. Iunij, autumnum decimo Kal. Septembris habere dixit exortum. Græci autem & Romani, quorum rationem in huiusmodi disciplinis potius quam Hispanorum auctoritas sequi consuevit, hyemem septimo Idus Novembris, ver septimo Idus Februarij, æstatem septimo Idus Maij, autumnum septimo Id. Augusti inchoare decernunt, hyemis videlicet & æstatis initia vespertino vel matutino vergiliarum

ortu

ortu occasuque signantes, item veris & autumni, cum Pliades medio ferè die vel nocte oriuntur & occidunt, ponentes ingressum. Et Plinius secundus in libro secundo naturalis historiae eodem modo distinguenda iudicavit. Sed & homo Ecclesiae sanctus Anatholius in opere suo paschali ita ait: *Hoc autem non ignores, quod ipsa quatuor quae praediximus temporum confinia, licet mensium sequentium Kalendis adproximentur, unumquodque tamen medium temporum, id est, verni & aestatis, autumnii & hyemis, teneat; & non exinde temporum principia inchoantur unde mensium Kalendae initiantur. Sed ita unumquodque inchoandum tempus est ut à prima die veris tempus aequinoctium dividit, & aestatis solstitium aestivum, autumnii quoque aequinoctium autumnale, & hyemis solstitium brumale similiter dividat.* DISC. Numquid ergo haec quatuor tempora parem longitudinem habent? MAG. Habent utique, & secundum aequam portionem recipit unumquodque menses tres, dies nonaginta & unum, horas septem & dimidiam. DISC. Quomodo ergo secundum horarum divisionem & ceteras subdivisiones unumquodque tempus tenet? MAG. Habet ergo unumquodque tempus, secundum horarum supputationem, $\overline{\text{IICXC}}$. & unam horam ac semissem; secundum punctos, $\overline{\text{VIIIDCCCLXVI}}$. secundum verò minuta, $\overline{\text{XXIDXXXV}}$. secundum momenta, $\overline{\text{LXXXV LX}}$. secundum ostenta, $\overline{\text{CXXXI XX}}$. Atomos quater centies & nonagies centum milia & $\overline{\text{DXLC}}$.

XXXV. De annis.

DISC. Quid est annus? MAG. Solis circuitus a creditus per duodecim menses. DISC. Vnde dicitur annus? MAG. Ab innovando cuncta quae naturali ordine transferant. Vel à circuitu temporis annus nomen accepit. Quia veteres annum pro circum

Anatol. in
can. paschali.
c. 13.

ponere solebant, ut Cato dicit in originibus oratorum annum terminum, id est, circum terminum. Et ambire dicitur per circum ire.

XXXVI. *Quot species sint annorum.*

DISC. Quot species sunt annorum? MAG. Septemdecim. DISC. Quomodo? MAG. Nam lunæ annus quinque species habet, solis verò tres. Sunt & anni singularum planetarum, id est, errantium syderum, à stellis quibus serviunt nominati. Est annus hebdomadarum. Est annus septimus requiei secundum legem. Est & Iubilæi. Est & annus omnium planetarum, qui vocatur magnus. DISC. Hæc per singulas species rogo ut exponas. MAG. Primus modus de luna est, cum luna viginti septem diebus & octo horis Zodiacum percurrens, ad id signum ex quo egressa est revertitur. Secundus duobus diebus & quatuor horis est prolixior. Tertius, qui duodecim mensibus huiusmodi, id est, diebus CCCLIV. expletur, & vocatur communis. Quartus, qui embolismus Græce dicitur, id est, superaugmentum, & habet tredecim menses, id est, dies CCCLXXXIV. Quintus est dum luna per decem & novem annos, etiam saltu transacto, ad easdem recurrit ætates. Sextus annus est solaris, cum sol ad eadem loca syderum redit, peractis CCC LXV. diebus & sex horis. Septimus est item solaris, dum quarto anno bis sextus inseritur, & fiunt dies CCC LXVI. Octavus est item solaris, dum sol per viginti octo annos circulum concurrentium complet. Nonus annus est secundum stellam quæ vocatur Mercurius, qui CCCXXXIX. diebus expletur. Decimus annus est secundum stellam quæ vocatur Venus, qui CCCXLVIII. diebus expletur. Undecimus est annus secundum stellam quæ vocatur Mars, qui peractis duobus annis completur. Duodecimus annus est secundum stellam quæ vocatur Iovis, qui peractis duodecim

annis impletur. Tertius decimus annus est secundum stellam quæ vocatur Saturnus, qui peractis triginta annis impletur. Quartus decimus annus est secundum hebdomadas totius anni, id est, quinquaginta duas, qui habet dies CCCLXIV. Quintus decimus est annus requies septimi anni secundum legem, quo jubebatur populo Dei à rurali opere vacare. Sextus decimus annus est, species anni Iubilai, qui est annus remissionis, & quinquaginta annis impletur. Septimus & decimus annus est, qui vocatur magnus, annus planetarum, dum omnia sydera ad locum revertuntur ubi primum statuta fuerunt, & quingentis triginta duobus annis impletur. **DISC.** Annus ergo solaris, qui CCCLXV diebus & quadrante constat, quot horas amplectitur? **MAG.** IXDCCCLXVI. **DISC.** Quot punctos? **MAG.** XXXVCCXC. **DISC.** Quot minuta? **MAG.** LXXXVII DCLX. **DISC.** Quot momenta? **MAG.** CCCLDCXL. **DISC.** Quot ostenta? **MAG.** DXXVDCCCCXL. **DISC.** Quot atomos? **MAG.** Decies novies centies centum milia & quatuor mille milia & DCCCCXXXIX.

XXXVII. De planetis & origine

nominum earum.

DISC. Quia de solaribus & lunaribus annis dicens, de annis quinque planetarum adjunxisti, precor ut ipforum syderum proprietatem non graveris explanare. **MAG.** Septemenim sunt planetæ, quæ adverso cursu contra mundum feruntur, hoc est, Sol, Luna, Mercurius, Venus, Mars, Iovis, Saturnus. Hæ ergo, cum sphaera cælestis ab oriente in occasum se vergat, recurrunt orientem versùs per Zodiacum, &, ut sapientibus istius mundi visum est, cæli temperant velocitatem, ne nimio cursus sui rotatu præcipitetur. **DISC.** Vnde dicitur sol? **MAG.** Quòd solus inter omnia sydera luceat. Oriente enim

sole, cetera sydera mox radios suos abscondunt; & ut quibusdam placet, ipse lunæ & stellis omnibus suo aspectu tribuit ut lucere valeant, quia non proprio, sed mutuato à solis lumine resplendent. Vnde Poëta ait: *Lucentemque globum lunæ Titaniæque astra spiritus intus alit.* DISC. Vnde dicitur luna? MAG. Luna dicitur quasi lucina, ablata media syllaba; de qua Virgilius ait: *Castæ facite Lucina.* Sumpsit autem nomen per dirivationem à solis luce, eò quòd ab eo lumen accipiat, acceptumque reddat. DISC. Vnde dicuntur stellæ? MAG. A stando; quia fixæ stant semper in cælo, nec cadunt. Nam quòd videmus à cælo stellas quasi labi, non sunt stellæ, sed igniculi ab æthere lapsi, qui sunt dum ventus altiora petens ætherium ignem secum trahit, qui tractu suo imitatur stellas cadentes. Nam stellæ cadere non possunt. Immobiles enim, ut prædictum est, sunt, & cum cælo fixæ feruntur. DISC. Si stellæ in cælo fixæ sunt, ut asseris, unde planetæ dicuntur? MAG. Planetæ autem solummodo non sunt fixæ, ut reliquæ, sed in aëre feruntur. Dictæ autem planetæ * *apo tes planes*, id est, ab errore. Nam interdum in austrum, internum in Septentrionem, plerumque contra mundum, nonnunquam cum mundo feruntur. Hæc & retrograda & anomala, antigrada & stativa dicuntur. DISC. Quomodo? MAG. Nam retrogradatio stellarum est dum stella motum suum agit simul & retro submoveri videtur. Anomala dicuntur quando particulas addunt vel detrahunt. Antigrada vel præcedentia sunt dum motum suum consuetum agere videntur, & tamen aliquid præter consuetudinem præcedunt. Stativa dicuntur, quia dum semper stella movetur, tamen in aliquibus locis stare videtur.

* ἀπο τῶν πλάνης.
ωλάνης.

XXXVIII. *De planetarum cursu per signiferum, & natura signiferi.*

DISC. Sed quia audiui te dicentem planetarum transitum esse in Zodiaco, ipsius Zodiaci proprietatem & cursum earum rogo ut exponas. MAG. Faciam. Zodiacus vel signifer est circulus obliquus duodecim signis constans, per quem errantes stellæ feruntur; nec aliud habitatur in terris quàm quod illi subiacet. Reliqua à polis squalent. Est autem signifer CCC LXV. partibus & quadrante unius partis per cæli ambitum longus, & duodecim partibus latus per transversum. Veneris tantùm stella excedit eum binis partibus. Luna quoque per totam latitudinem ejus vagatur, sed omnino non excedens eum. Ab his Mercurij stella laxissimè, ut tamen è duodecim partibus (Tot sunt enim latitudinis, ut diximus) non ampliùs octonas pererret, neque has æqualiter, sed duas medio ejus & supra quatuor, infra duas. Sed sol in medio fertur inter duas partes flexuoso draconum meatu inæqualis. Martis stella quatuor mediis Iovis media, & super eam duabus. Saturni duabus, ut sol.

XXXIX. *De duodecim signis.*

DISC. Signa autem Zodiaci vellem ut ediceres unde traxerint nomina. MAG. A causis ergo annalibus vel à gentilium fabulis nomina sumpserunt signa duodecim. Nam arietem Martio mensi propter Hammonem Iovem tribuunt. Vnde & in ejus simulacro arietis cornua fingunt. Taurum Aprili, propter eundem Iovem, quod in bovem sit fabulosè conversus. Castorem & Pollucem Maio, propter insignem virtutis. Porro cancer Iunio, quando sol ad inferiora redit, quod cancer impulsus retro cursum dirigere soleat. Leonem, quem occidit Hercules, Iulio propter vim fervoris adsignant. Virginem Augusto, quod tunc exhausta caloribus tellus nihil pa-

riat. Libram Septembri ob æqualitatem diei & noctis. Scorpion & Sagittarium equinis cruribus deformatum, propter flumina mensium ipsorum, October & November accipiunt. Capricornum December propter capram Iovis nutricem, cujus extrema pisces similia pinguntur, quod hujus mensis ultima sint pluvialia. Aquarium Ianuario, Februario pisces, ob menses imbriferos tradunt. Singulis autem signis triginta partes, ternæ verò decades putantur, eò quod sol triginta diebus & decem semis horis illa percurrat, à medio mensis, id est, xv. Kalendarum die, semper incipiens. Vnde & quibusdam veterum placuit sequentis mensis esse signum, cujus ad usque medietatem unumquodque pertendit, eique adscribi, sicut ille qui versibus inde cecinit heroïcis ita: *Respiciis Apriles aries frixe Kalendas. Maius Agenorei miratur cornua Tauri.* & cetera eodem modo. Sunt autem hæc signa tantæ magnitudinis ut non minore quàm duarum spatiorum horarum vel oriri, vel occidere, vel de loco possint moveri.

XL. *Demonstratio signorum per solis cursum.*

DISC. Vellem quidem ut aliquam notitiam mihi inde dares. MAG. Notitia ergo horum signorum meliùs à conloquente & digito demonstrante quàm à scribente percipitur, quia per stellas in eis dispositas notabiles fiunt. Et hæc nisi ab eo qui astronomiæ disciplinam tenet, & syderum loca intimare ac demonstrare noverit, nullatenus edici pleniter queunt. Sed horum tamen signorum curiosus inquisitor potest aliquam accipere notitiam, si diligenter solis & lunæ in eis observaverit cursus, aditus, & secessus. Siquidem sol moratur transiens in unoquoque signo triginta dies, decem horas ac semissem, ac deinde in aliud signum ingreditur, quod similiter in triginta diebus & decem horis ac semisse pertransiens,

tertium intrat. Sicque illum signum quod jampridem reliquerat stellis apparentibus ab oriente ante auroræ exortum notabile reddet. Sunt quidem tria signa semper circa solem diurno lumine plena, id est, hoc quod nuperrimè ipse reliquerat, & ipsum in quo præsens est, & illud in quod proximè ingressurus est. Luna quoque similiter suo cursu signa demonstrat. Nam ipsa binis diebus & semis horis ac bisse unius horæ singula signa perlabitur. Et si calculator veraciter argumentum quod de ejus transitu per signa factum est perdiscet, poterit ex ejus statu signorum conicere loca.

XLI. *De lunæ cursu per signa.*

DISC. Ipsum argumentum vellem ut mihi ediceret. MAG. Luna cotidie quatuor punctis, sive crescens à sole longius abit, sive decrescens soli vicinior quàm pridie fuerat redditur. Singula autem signa decem punctos habent, id est, duas horas, sicut & superius ammonuimus. Quinque enim puncti in luna horam faciunt. Et ideo si vis scire in quo signo luna est, sume lunam quam volueris, utputa quintam. Multiplica per quatuor. Fiunt viginti. Partire per decem bis denivies. Duobus ergo signis quinta luna semper à sole distat. Item sume octavam lunam. Multiplica per quatuor. Fiunt triginta duo. Partire per decem; ter deni tries, & remanent duo. Tribus ergo signis & duobus punctis octava luna semper à sole dirimitur. Duos autem punctos, sex partes intellige, id est, quantum sol in Zodiaco sex diebus conficit itineris. Punctus siquidem habet tres partes, quia signum quodque decem punctos, triginta partes habet. Et ne suspicio tibi fortè argumenti fallentis incidat, quære ad diametrum cæli, quod quintam decimam lunam tenere nemo qui dubitet. Multiplica quindecim per quatuor. Fiunt sexaginta. Partire per decem, sexies deni sexais.

C iiij

Sex enim signis decima quinta luna semper, id est, dimidio sphaerae caelestis, à sole discernitur, sive ante seu retro respexeris. Denique orbem luna, quotiens plerissimus est, contra solem cernis oppositum, humilem videlicet sole sublimi, & sublimem humili. Quia nimirum cum sole aëstivum tenente circulum plena est, ipsa tenet prumalem; cum sole divexo imprumalem plena est, ipsam solstitiali scandere circulo nox longissima prodit. At cum iste hoc æquinoctium, in plenilunio tum illa alterum servat. Et quot partibus sol æquinoctium vel solstitium, quod nuperrimè lustraverat, transiit, totidem partibus luna plena vel æquinoctium vel solstitium, quod contra est, patet esse ingressa. **D i s c.** Post quot dies sol illam partem cæli conscendet ad quam luna tertia perveniet? **M a g.** Mense toto & diebus sex.

XLII. *Argumentum ad investigandum lunæ cursum.*

D i s c. Ostende mihi quomodo. **M a g.** Sol igitur cotidie partem unam Zodiaci sui complet. Neque enim aliud partes Zodiaci quàm cotidianos solis in cælo sentire debemus progressus. Luna verò cotidie tredecim partes ejusdem Zodiaci conficit, id est, punctos quatuor & unam partem. Et quia illa tredecim partes, sol unam complet, inde fieri, ut supra docuimus, non plus cotidiano progressu à sole quàm quaternis punctis, hoc est, duodenis partibus elongetur. Ponat ergo lunam ubilibet computare voluerit, ut puta in Kalendis Ianuarij primam. Hæc ubi primam noctem diemque transegerit, illum cæli locum tenet quem sol decimo tertio ejusdem mensis die completo. Vbi duo est, multiplica duo per quatuor. Fiunt septem. Item ut de punctis ad partes pervenias, multiplica octo per terna, fiunt viginti quatuor. Illam ergo cæli partem tenet luna secunda in quarto Non, Ianuarij quam sol vicesimo quarto

ab hinc die confecto. Vbi tres est, multiplica tria per quatuor. Fiunt duodecim. Partire per decem, decies asse decus. & remanent duo puncti, id est, sex partes. Illam ergo cæli partem tenet luna quarta in tertio Non. Ianua. quam sol mense toto & diebus sex. Post tertium Non. Ianuarij exactis, id est, sexto, post tertium Non. Februarij die consummato. Et ut ad summam perveniam, sume tricesimam lunam, quæ tunc fit tertio Kal. Februarij. Multiplica per quatuor. Fiunt centum viginti. Partire per decem duodecies deni cen vies. Illa parte cæli luna tricesima currit quam duodecim mensibus exactis, id est, toto anni circulo transacto, sol obtenturus est. Et notandum quod decem semis horæ quæ extra tricenæ partes in unoquoque signo sunt, quia plenam partem viginti quatuor horarum non reddunt, simul computari negleguntur, sed infra prædictum numerum duodecim mensium comprehenduntur.

XLIII. Argumentum de eo quot horis luna luceat.

DISC. Vellem ut per argumentum aliquod mihi intimares quomodo possim comprehendere quot horis per singulas noctes suæ ætatis luna luceret. **MAG.** Si vis scire quot horas luceat luna quælibet, tene ætatem lunæ de qua inquiris. Multiplica per quatuor, quia prima luna quatuor punctis lucet. Adiciturque hic numerus à secunda luna cotidie usque ad plenilunium, detrahiturque dehinc paribus spatiis in deminutionem; lucetque pari modo luna prima & tricesima secunda & vicesima nona. Et ideo si nosse velis, verbi gratia, quot horas luceat luna quinta, multiplica quinque per novem. Fiunt viginti. Partire per quinque quater quini. Fiunt viginti. Quatuor horas lucet luna quinta. Similiter vicesima quinta. Item si vis scire quot horas luceat luna decima, multiplica decem per quatuor. Fiunt

quadraginta. Partire per quinque octies quini. Fiant quadraginta. Octo horas lucet luna decima. Similiter & vicefima.

XLIV. *De magnitudine solis five lune.*

DISC. De magnitudine solis & lunæ vellem ut aliqua diceret. MAG. Solis ignem dicunt aqua nutrir, multoque hunc luna ampliorem, lunam verò terra esse maiorem. unde & cunctis unius magnitudinis appareat. Quod enim sol cubitalis videtur, nimiae celsitudinis distantia facit. Alioquin major Indis oriens, & Brittanis appareret occidens. Quidum natura sit igneus, motu quoque nimio calorem adauget. Hic cursu variante dies & menses, tempora dividit & annos, aërisque temperiem accedendo vel recedendo pro temporum ratione dispensat, ne si semper in hisdem moraretur locis, alia calor, alia frigus absumeret.

XLV. *De natura & situ lunæ.*

Luna non minui nec crescere dicunt, sed à sole illustratam à parte quam habet ad eum paulatim, vel ab eo recedendo, vel ei propinquando, nobis candidam partem revolvere vel atram, & die quidem crescente supinam cerni novam lunam, utpote superiorem soli, & ad aquilonia subeuntem.

XLVI. *De eclipsin solis five lunæ.*

DISC. Defectus luminis utriusque syderis unde fit rogo ut edisseras. MAG. Solem interventu lunæ, lunamque terræ objectu nobis perhibent occultari, sed solis defectum non nisi novissima primave fieri luna, quam vocant coitum, lunæ autem non nisi plena, non posse verò totum solem adimi terris intercedente luna, si terra maior esset quam luna, omnibus autem annis fieri utriusque syderis defectus statutis diebus horisque sub terra, nec tamen cum supernè fiant, ubique cerni aliquando propter nubibila, sæpius globo terræ obstante convexitatibus mundi.

XLVII. *Vbi eclypsin non sit, & quare.*

Defectus solis ac lunæ vespertinos orientis incolæ non sentiunt, nec matutinos ad occasum habitantes, obstante globo terrarum. Neque enim nox aut dies, quamvis eadem toto orbe simul est opposita globi noctem aut ambitu diem adferente. Tempore enim Alexandri magni luna defecit in Arabia hora noctis secunda, eademque in Sicilia exoriens. Et solis defectum qui fuit Ipsanio & Frontegio Consulibus 11. Kal. Maij, Campania hora diei inter septimam & octavam, Armenia inter decimam & undecimam sensit.

XLVIII. *De indicio & qualitate planetarum.*

DISC. Dic mihi quo colore sint planetæ, si possimeas inde cognoscere, & utrum mutant colores an non. MAG. Suus quidem unicuique color est, Saturno candidus, Iovi clarus, Marti igneus, Lucifero gaudens, Vespero refulgens, Mercurio radians, lunæ blandus, soli, cum oritur, ardens, postea splendens. Sed colores ratio altitudinum temperat. Siquidem earum similitudinem trahunt in quarum aërem venire subeundo; tinguuntque adpropinquantes utralibet alieni meatus circulus, frigidior in pallorem, ardentior in ruborem, ventuosus in horrorem. Sol atque commissuræ apsidum extremæque orbitæ atram in obscuritatem. DISC. Quo autem in loco vel in quibus signis sunt in præsentî? MAG. Modò autem, id est, anno dominicæ incarnationis DCCCXX. mense Iulio, nona die mensis, est sol in vicesima tertia parte cancri, luna in nona parte tauri, stella Saturni in signo arietis, Iovis in libræ, Martis in piscium. Veneris quoque stella & Mercurij, quia juxta solem in luce diurna modò sunt, non apparet in quo signo morentur. DISC. Cetera quoque sidera quæ extra Zodiacum sunt peto ut breviter enumeres, & quæ à dextra parte ipsius

Zodiaci, quæve à sinistra sint, edisseras. M A G. Si de cursu planetarum tantum contentus esses, jam satis tibi dictum esse putarem. Sed quia nimium curiosus ad cetera signa quæ per totum sphaeræ cælestis ambitum consistunt inquirendo progredieris, necessarium reor ut ipsius sphaeræ situm & naturam prius exponam secundum majorum sententiam breviter, & sic tuæ interrogationi de ceteris respondeam.

XLIX. *De natura cæli.*

D I S C. Utinam facias! M A G. Cælum subtilis igneæque naturæ, rotundumque, & à terræ centro æquis spatiis undique collectum est. Vnde & convexus mediûsque quacunque cernitur, inenarrabili celeritate cotidie circumagi sapientes mundi dixerunt, ita ut rueret si non planetarum occursum moderaretur, argumento syderum nitentes, quæ fixo semper cursu circumvolant, septentrionalibus breviores gyros circa cardinem peragentibus; cujus vertices extremos, quos circa sphaera volvitur, polos nuncupant, glaciali rigore tabescentes. Horum unus ad septentrionalem plagam confurgens Boreus, alter divexus in austrum, terræque oppositus, australis vocatur, quem interiora Austri scriptura sancta nominat. In qua sphaera quinque circulos esse sapientes dixerunt.

L. *De quinque circulis mundi*

Quorum primus est septentrionalis, frigore inhabitabilis, cujus sydera nobis nunquam occidunt. Secundus solstitialis ex parte signiferi, excelsissima nobis ad septentrionalem plagam versus, temperatus, habitabilis. Tertius æquinoctialis, medio ambitu signiferi orbis incedens, torridus, inhabitabilis. Quartus brumalis, à parte humillima signiferi ad austrinum polum versus, temperatus, habitabilis. Quintus australis, circa verticem austrinum,

qui terra tegitur, frigore inhabitabilis. Tres autem medij circuli inæqualitates temporum distingunt, cum sol hunc solstitio, illum æquinoctio, tertiam bruma teneat. Extremi enim semper sole carent. Vnde & à Tyle insula unius diei navigatione ad Aquilonem mare congelatum invenitur.

L I. *De his signis stellarum quæ extra Zodiacum sunt.*

DISC. Hæc quidem probo & cum gratia accipio. Sed de positione syderum, sicut mihi promisisti, peto ut edisseras. MAG. Sunt ergo signa extra ea quæ in Zodiaco consistunt, ut Arati phænomenæ testantur, numero triginta, quorum alia horoscopus ad septentrionem, alia ad austrum sequestrat.

DISC. Quæ sunt illa quæ ad septentrionem sunt? MAG. Duæ videlicet primùm ursæ, hoc est, helix, quæ & arcturus major, & Phœnix sive Cynosura, quæ & arcturus minor dicitur. Et Draco, qui continet utrosque arcturos, helicis supra volvens caput, & Phœnicis circumcingens caudam. Deinde Hercules super anguem incumbens genu flexo, clava rejecta, pelle leonis opertus dicitur. Postea corona, habens stellas novem in circuitu positas. Tunc serpentarius, qui & Asclepius vocatur, stans supra scorpionem, tenet serpentem in manibus. Item Arctas, qui & Bootes, fertur esse custos plaustrum, præcedit arcturum majorem, quem & ipse sequitur. Cepheus & Aquila tunc splendidis stellis Cassiopeia & Andromeda dinoscuntur. Deinde Perseus & agitator cum hædis suis clarescunt. Bellorofons quoque & Delphin, Cignus & Libra suis in locis, & Trigon super caput arietis, splendore notabiles sunt. DISC. Quæ sunt illa quæ Zodiacus ad austrum sui secludit? MAG. Orion scilicet & Canicula, Lepus & Argo, Cetus & Eurus, qui & Euridanus. Cui subjacet stella quæ dicitur Canopos, splendens, quæ timo-

nem navis tangit. Piscis magnus, qui & auster dicitur. Sacrarium. Centaurus cum bestia quam manu tenet. Serpens, super cujus caudam corvum sedere dicunt. & in medio urnam adferunt. Ultimus omnium Anticanus est, situs sub geminis; & ideo Anticanus vocatus, quod contrarius sit cani. Et mirantium stultitia, quod sydera quæ Deus ad honorem nominis sui creavit, & in cœlestibus constituit, ea ipsi sceleratis hominibus & brutis animalibus in terra creatis adscripserunt. Præter hæc omnia, & lacteus circulus est figura candidior per medium cœli verticem, quem vulgò dicunt ex splendore solis in eo currentis ita fulgere. Sed frustra, cum ab illo nunquam nisi in parte Sagittarij vel geminorum tangatur, in quibus candidum circulum signifer cingit. **D i s c.** Ad quid ergo hæc sydera legentibus proderunt, & in quo adjuvant computistam? **M A G.** Ad dinoscendum ergo horas nocturnas non parum adjuvant calculatorem. Necnon & viatoribus & nautis valde necessaria sunt, qui observant colores earum & cursus, & futuram tempestatem seu serenitatem inde coniciunt.

LII. *De cometis.*

D i s c. Cometæ ergo audiui quasdam stellas nominari, sed has in numerando stellas prætergressus es. **M A G.** Non enim quasi obliviscendo illas prætergressus sum; sed ordinem servavi, ut de eis seorsum dicerem, quarum qualitas & cursus à ceteris stellis separata est. Cometæ quoque sunt stellæ flammis crinitæ, repente nascentes, regni mutationem aut pestilentiam aut bella aut ventos æstusque portendentes. quarum aliæ tenduntur errantium modo, aliæ immobiles hærent. Omnes ferme sub ipso septentrione aliqua ejus parte non certa, sed maximè in candida, quæ lactei circuli nomen accipit, brevissimum quo cernerentur spatium septem

dierum adnotatum est, longissimum octoginta. Sparguntur aliquando & errantibus stellis ceterisque crines. Sed cometes nunquam in occasura parte cæli est.

LIII. *De solstitiis & æquinoctiis.*

DISC. Postquam de stellarum situ & ratione satis dixisti, necessarium reor ut de maximis luminaribus, id est, sole & luna, adhuc referas, & ostendas ubi æquinoctij & solstitij proprius locus sit. M A G. Solstitia apud plerosque bina putantur, hoc est, VIII. Kal. Ianuarij & Iulij. Similiter & æquinoctia bina, id est, VII. Kal. Aprilis & Octobris, octavis scilicet in partibus capricorni & cancri, arietis & libræ. Verum quia, sicut in ratione paschali didicimus, æquinoctium vernale duodecima Kalendarum die Aprilium cunctorum orientalium sententiis, & maximè Egyptiorum, quos calculandi esse peritissimos constat, specialiter annotatur, ceteros quoque tres temporum articulos putamus aliquanto prius quàm vulgaria scripta continent esse notandos. Ut enim de æquinoctio verno, quod caput esse memoratarum quatuor mutationum annalium mundi origo docet, breviter loquamur, regula tenet ecclesiasticæ observationis, à Nicæno confirmata Concilio, ut Paschæ dies ab x. Kal. Aprilis usque in septimum Kal. Maij inquiratur. Item catholicæ institutionis regula præcepit ut ante vernalis æquinoctij transgressum Pascha non celebretur. Qui igitur octavo Kalendarum Aprilium die putat æquinoctium, necesse est idem aut ante æquinoctium Pascha celebrari licitum dicat, aut ante septimum Kalendarum Aprilium diem Pascha celebrari licitum neget, ipsum quoque Pascha quod Dominus pridie quàm pateretur cum discipulis fecit, aut nono Kalendarum Aprilium die non fuisse, aut ante æquinoctium fuisse confirmet. Non enim nostri tantum temporis, sed

etiam legalis & Mosaïca decernit institutio, non ante transcensum hujus æquinoctij diem festi paschalis esse celebrandum; sicut attestante Anatholio evidenter docet Philo & Iosephus, sicut eorum antiquiores Agathobolus, & ab eo eruditus Aristobolus ex Paneada, qui unus ex illis septuaginta senioribus fuit qui missi fuerunt à Pontificibus ad Ptolomæum Regem Hebræorum libros interpretari in Græcum sermonem, quibus multa ex traditionibus Mosi proponenti Regi percontantique responderunt. Ipsi ergo, cum quæstiones Exodi exponerent, dixerunt Pascha non prius esse immolandum quàm æquinoctium vernale transiret. Vnde nos necesse est, ob conuandam veritatis regulam, dicamus apertè & Pascha ante æquinoctium tenebrasque devictas non immolandum, & hoc æquinoctium x i r. Kalendarum Aprilium die veraciter ascribendum; sicut non solum auctoritate paterna, sed & horologica consideratione docemur. sed & cetera tria temporum hujusmodi confinia simili ratione aliquot diebus ante octavum Kalendarum sequentium esse notanda. Igitur sicut suprà de vicissitudinibus diximus, ita & nunc de istis quatuor terminis dicimus. Quia à duodecima Kal. Aprilis, quod est æquinoctium vernale, usque in decimum tertium Kal. Iulij sunt dies nonaginta & unus. A duodecimo Kal. Iulij usque in decimum tertium Kal. Octobris similiter dies nonaginta & unus. A decimo tertio Kal. Octobris usque in decimum quintum Kal. Ianuarij, similiter dies nonaginta & unus. A decimo tertio Kal. Ianuarij usque in decimum quartum Kal. Aprilis similiter sunt dies nonaginta & unus. Fiunt omnes simul dies trecenti sexaginta tres, & remanet dies unus de anni circulo, & sex horæ, quæ per unumquemque annum propter rationem bissexti ad crescere probantur. quæ si dividantur per quatuor partes, & fuerint adjectæ

adjecta partibus superioribus, erunt unicuique parti dies nonaginta & unus & septem horæ & dimidia hora. Sed notandum quod æquinoctialis dies omni mundo æqualis est. Vario autem lucis incremento in mero elongissimus dies duodecim horas æquinoctiales & octo partes unius horæ colligit, Alexandria verò quatuordecim horas, in Italia quindecim, in Britannia septendecim, ubi æstatæ lucidæ noctes haud dubiè testantur id quod cogit ratio credi, solstitii diebus accedente sole propius verticem mundi angusto lucis ambitu subiecta terræ continuos dies habere senis mentibus noctesque è diverso ad brumam remoto. Quod fieri in insula Thyle Pytheas Massiliensis scribit sex dierum navigatione in septentrione à Britannia distante.

LI V. *De bis sexto in solis & lune cursu.*

DISC. Bissexti rationem rogo ut edicas mihi atque edisseras. MAG. Bis sextus ex quadrantis ratione per quadriennium conficitur, dum sol ad id signum ex quo egressus est, non in cccclxv. diebus, sed quarta diei parte super adjecta, revertitur. Verbi gratia. Si nunc æquinoctialem cæli locum sol oriens intraverit, in hunc anno sequente meridie, tertio vespere, quarto medio noctis, quinto rursus in exortu recurrens necessariò diem præmonet augendum; ne si fortè non addatur, peractos sexaginta quinque annos æquinoctium vernale brumali die proveniat. quem Ægyptij anno suo expleto, id est quarto Kal. Septembris, Romani sexto Kal. Martij, unde & nomen accepit, interponunt. Breviori autem & vulgari ratione bis sextum retardatio generat solis non ad eandem lineam peractis cccclxv. diebus plenè redeuntis. Quem si, verbi gratia, in æquinoctio vernali, quod juxta Ægyptios duodecimo Kalendarum Aprilium die provenit, surgentem à medio orientis diligenter adnotaveris, hunc anno se-

quente die videlicet eodem aliquanto inferius oriri, & tertio, quarto, quintoque eandem diminutionem in tantum augere reperies ut nisi diem antè superadi-
cias, xi. Kal. Aprilis æquinoctium facturus à medio surgat orientis, eandem scilicet tarditatem in ceteris servaturus exortibus. Disc. Numquid in lunæ cursu quadrantis rationem observare debemus? MAG. Debemus utique. Quia si lunæ quadrantem accommodare negaveris, sed bis sextili anno ejusdem quantitatis mensem lunarem Februario, cujus & antea solebas, aptaveris, fit profectò ut & quarta-decima luna paschalis ejusdem anni pridie quàm debuerat adveniat, ideòque paschalis ratio vacillet, & totus mox anni cursus titubet, statúsque ille semper inviolabilis circuli decennovennalis magis magisque turbatus evertatur. Quare oportet ut sicut dictante quadrantis ratione quarto anno, quem bis sextilem dicimus, unum diem solari adicimus anno, similiter lunari unam diem adiciamus, eamque lunæ mensis Februarij tribuamus, sive illam ante intercalatum quadrantem seu postmodum terminari contingat; ut quæ ceteris annis viginti novem dierum, anno autem bis sextili cum triginta computetur; ipseque annus, si communis sit, cum cccclv. diebus, si embolismus, cum cccclxxxv. compleatur. Sicque fit ut in una eademque sexta Kalendarum Martiarum linea & in sole & in luna numerus geminetur. Ut in præsentì anno, verbi gratia, sextam septimamque ponimus feriam, ita ibidem sextam septimamque ponamus lunam. Hac semper industria pervigiles, ut cum lunam mensis Februarij in anno bis sextili triginta habere fecerimus, in diebus tamen Kalendarum Martiarum, excepto solùm undecimo circuli decennovennalis anno, ipsam quam & antè consuevit luna servet ætatem. Quibus autem quantisve temporum particulis idem

lunæ quadrans adcreſcat, majore quaſitu indiget. Namque cum ipſo quadrante etiam crebra emboliſmorum interruptio & ſaltus quoque ratione tota diſcurſus lunaris menſura ad purum ne dignoſci queat obſiſtit.

L V. *Argumentum ad bis ſextum inveniendum.*

DISC. Vellem ut aliquod argumentum mihi dares per quod ſcire poſſem utrum bis ſextilis annus fieret, an etiam præparationis bis ſexti. MAG. Si hoc noſſe deſideres, ſume annos ab incarnatione Domini quotcunque fuerint, ut putà in præſenti DCCCXX. Hos partire per quatuor, quia bis ſextus poſt quatuor annos peractos intervenit. Quater ergo CC, DCCC, quater V, XX. Et quia nihil remanet, annus eſt bis ſextilis. Si ergo unum remanſerit, primus eſt annus præparationis bis ſexti. Si duo, ſecundus. Si tres, tertius.

L VI. *De ſaltu lunari.*

DISC. De ſaltu lunæ poſco ut ſimiliter mihi rationem proſeras ſicut & de bis ſexto feciſti. MAG. Saltum lunæ locus & hora citior incenſionis ejus per novemdecim annos efficit. Quamvis enim quidam ſingulas lunas viginti novem ſemis diebus computantes, incenſiones earum medio diei & medio noctis ſemper alternent, non in hoc tamen veritatem naturæ ſed calculandi facilitatem inquirunt. Nam ſi naturam quæras, luna primi menſis, quæ nunc verbi gratia meridie, & ſecundi, quæ nunc in medio noctis accenditur, anno futuro hora & decem momentis & dimidio momenti & decima nona parte dimidii momenti ante medium diei vel noctis inluſtratur. Nec tamen hac diſtinctione ad certum emboliſmi vel communis anni terminum, ſed ad æquam diſiſionem novemdecim tendit annorum. Sicque per novemdecim annos lunaris accenſio ſeſe præoccupando unius diei ſpatium amit-

tens, ultimum decennovennalis cycli annum
CCCLXXXIII. diebus facit computari. Quod si face-
re neglegas per quindecim decennovennales cyclos,
quinta decima luna tibi ubi prima putatur occurret.

DISC. Quantum in uno anno adcrefcit de saltu
lunari? MAG. Hora & unus punctus & decima
nona pars unius puncti, five alio modo dicas, hora
& decem momenta & dimidium momentum & no-
nadecima dimidij momenti, ficut fuprà ostendimus.

DISC. Quantum in uno mense lunari? MAG.

Quinquaginta & tria momenta & quinque oftenta.

In unoquoque ergo mense quatuor momentis &
quinque oftentis defit quòd una lunatio ad vin-
ginti novem dierum & duodecim horarum plenitu-
dinem non perveniet. Et in dimidio lunari mense

duo momenta & duo oftenta & dimidium oftentum.

DISC. Ubi ergo locus iftius saltus eft? MAG.

Aliquibus ergo duodecimo Kalendarum Aprilium
die videtur anno reddendus, propter originem con-
ditionis fyderum; ut luna mensis Martij, quæ eo

fit die vicesima nona, dehinc vertatur in novam.

Sed funt qui hoc nobis in luna Novembri mensis
agendum magis autument; quatenus hujusmodi im-
pedimentis cum præcedentis anni fine absolutis
novum de cetero annum libero poffint computo
ingredi; juxta exemplum videlicet Ægyptiorum,
qui hoc penultimo anni fui mense, qui eft noster
Iulius, facere perhibentur. Sed five hic, five illic,
five alibi feceris, necesse eft ibidem, ni fallor, tres
pariter menses undetricenorum computare dierum.

L. VII. De decennovennali circulo.

DISC. Decennovennalis ergo circuli rationem,
qui saltum lunarem gignit & lunæ cursum ordinat,
vellem à te audire & argumento conicere. MAG.
Circulum decennovennalem propter quatuordecim
lunas pafchales Nicæna fynodus instituit, eò quòd

ad eundem unaquæque luna per novemdecim annos inerrabili cursu redeat; qui dividitur in ogdoadas & endecadas, hoc est in octo & undecim annos. Octo enim anni lunares totidem annos solares duobus tantum diebus transcendunt: quorum alter ad explementum occurrit endecadis, alter ratione saltus absumitur. Alioquin endecas solaris uno die transcenderet lunarem. Licet quidam violenter hos dies & bis sextis octo annorum supplere nitantur, cum bis sextus soleat in mense Februario soli superfusus & lunæ futuro tempori nihil præjudicare, & ipsi nullum endecadi bis sextum addant. Ut ergo apertius dicam, duo lunæ dies qui super sunt in ogdoade, duos qui desunt in endecade complebunt.

LVIII. *Argumentum ad inveniendum quotus sit annus circuli decennovennalis.*

Si ergo velis argumento cognoscere quotus sit annus circuli decennovennalis, sume annos ab incarnatione Domini quot fuerint, & unum semper adice. Has partire perdecem & novem. Quod remanet, ipse est annus cycli decennovennalis. Si nihil remanserit, nonus decimus est. Verbi gratia. Ut in præsentis sunt DCCCXX. His adice unum, quia in secundo anno circuli decennovennalis sunt. Dominus incarnatus est, & fiunt DCCCXXI. Hos partire perdecem & novem. Quadragies deni & noveni DCC LX. Item ter deni & noveni, quinquaginta septem. Qui superiori numero copulati efficiunt numerum DCCCX & VII. Et quia quatuor anni prioris numeri remanent, quartus annus est circuli decennovennalis.

LVIII. *De communibus annis & embolismis.*

DISC. Quid de communibus annis & embolismis dicas expecto. MAG. Dividitur autem circulus idem in embolismos annosque communes, quos Hebræorum quoque priscorum auctoritate constat

observatos. Communes quidem annos, id est, CCCLIV. dierum, duodecim. Embolismos autem, id est, CCCLXXXIV. dierum continens, septem. Primus namque & secundus annus sunt communes, tertius embolismus, quartus & quintus communes, sextus embolismus, septimus communis, octavus embolismus, nonus & decimus communes, undecimus embolismus, duodecimus & tertiusdecimus communes, quartusdecimus embolismus, quintusdecimus & sextusdecimus communes, septimusdecimus embolismus, octavusdecimus communis, nonus decimus embolismus. Qui utrique, sicut & supra dictum est, ab exordio primi mensis, quem Hebræi Nisan vocant, hoc est, ab accensione lunæ paschalis, initium sumunt. Cujus exordium mensis hac regula debet observari, ut nunquam luna Paschæ quartadecima verum præcedat æquinoctium, sed vel in ipso æquinoctio, hoc est, duodecimo Kalendar. Aprilium die, vel eo transgresso, legitima procedat. Embolismorum autem, sicut Dionysius ait, ista ratio probatur existere, quod annorum communium videntur damna supplere, quatenus ad solare tempus lunaris exæquetur excursio. Quamvis enim solis annum cyclum per singulos menses luna circumeat, tamen ejus perfectionem duodecim suis mensibus implere non prævalet. Denique in annis communibus ad rationem solaris anni undecim dies lunæ deesse cernuntur. In embolismis verò decem & novem diebus eundem annum videtur solarem luna transcendere. Et Hebræi quidem, qui solos lunares in lege noverrant & observabant menses, juxta naturalem lunæ cursum tricenis undetricenisque diebus communium annorum menses duodenos explicabant, & tertio vel secundo ubi decebat anno tertium decimum in fine anni mensem triginta dierum adponebant,

embolismum. Porro Romani, qui dispares habent menses, non uno quolibet in loco embolismos computando interponere voluerunt, sed potiùs ubilibet mediis anni temporibus vacuum congruümque inter Kalendas locum invenire potuissent. Primam igitur embolismorum lunam quarto Non. Decembris, secundam quarto Non. Septembris, tertiam pridie Non. Martij, quartam pridie Non. Decembris, quintam quarto Non. Novembris, sextam quarto Non. Augusti, septimam tertio Non. Martias nasci dixerunt.

LX. *De ogdoade & endecade.*

DISC. Quia ogdoadis & endecadis mentionem breviter superiùs fecisti, peto ut plenius dicas ob quam utilitatem primitus talis divisio facta sit. MAG. Eò quòd octavo & undecimo videlicet anno luna paschalis supremas suæ nativitatis metas subeat, & utrumque eorum insolito embolismis more unus communis præcedat annus. Vel certè quia antiquis visum est octo annos solares totidem lunaribus annis dierum numero æquari. Quod ab eruditioribus ævo sequente doctoribus expertum est nisi annis undecim adjectis nequaquam fieri posse. Ad indicium ergo utriusque observationis ogdoadibus est & endecadibus tota lunæ digesta conversio. Nam & Græci quondam, quos & antiquissimi Romanorum perhibentur imitari, cùm ad lunæ cursum adhuc annos computarent, octo annis communibus pari ratione confectis, embolismos trium mensium pariter intercalabant. Si enim octies undecim & quartam partem volueris supputare, nonaginta dies, hoc est, tres menses, efficies. Nec tamen hac ratiocinatione ad statum veritatis pervenire potuerant. Quod uniusquisque rite calculanti & ogdoadis seu endecadis ad purum liquebit numerum veraciter consideranti. Igitur numerus ipse pulsandus est,

D iiij

videndumque quòd octo anni solares habent dies, exceptis bis sextis, $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{X}}$. Octies trecenteni sexageni & quini faciunt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{X}}$. Nam lunares anni totidem vide quot habeant dies. Octies trecenteni quinquageni & quaterni faciunt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XII}}$. Adde nonaginta trium mensium embolismorum, dies fiunt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XII}}$. Sed duo qui minùs habentur in ogdoade solari duorum bis sextorum, sicut suprà ostendimus, sperant adjectione suppleri. Videamus & endecadem utriusque syderis, si fortè ibi sol bis sextile quærat auxilium. Utrum enim tempus necesse est una regula completatur. Undecies trecenteni sexageni & quini fiunt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{XV}}$. Item undecies trecenteni quinquageni & quaterni fiunt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{CIV}}$. Adde embolismorum mensium dies centum viginti. Funt $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{XIV}}$. Tolle unum saltus diem, remanent tredecim. Vide igitur si hoc opus habeat endecas solis subsidiatis sextili, ut additis videlicet duobus vel tribus diebus lunarem compensare sufficiat endecadem. Non ergo duo dies qui in ogdoade solis à lunari ogdoade minùs sunt, duorum intercalatione bis sextorum, sed duorum magis dierum, qui in endecade ejus à lunari plus sunt, adjectione suppleuntur. Nec nocet quòd saltum lunæ, quem quidam in ogdoadis initio ponunt, in endecade ponendum memoravimus. Ubicunque enim interposueris, eodem proposita quæstio sine solvetur. Et habet circulus decennovennalis menses solares $\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XVIII}}$, lunares $\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XV}}$, dies, exceptis bis sextis, $\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XV}}$. Quod ita apparet. Nam decies novies trecenteni sexageni & quini fiunt $\overline{\text{VI}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XV}}$. Item decies novies trecenteni quinquageni & quaterni $\overline{\text{VI}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XVI}}$. Adde embolismos quatuor mensium, dies ducenti decem. Fiunt $\overline{\text{VI}}\overline{\text{I}}\overline{\text{D}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{C}}\overline{\text{X}}\overline{\text{XVI}}$. Subtrahe unum saltus lunaris diem; & uno eodémque dierum nume-

ro solis & lunæ cursum decennovennalem cyclum includere probabis. Item ogdoas solis habet menses nonaginta sex, lunæ autem nonaginta novem. Endecas verò solis menses habet cxxxii. lunæ autem cxxxvi. De numero dierum supra dictum est.

LXI *De annis dominicæ incarnationis.*

DISC. Quia ergo decennovennalis circuli rationem cœpisti explanare, precor ut per singulos tramites ejus plenam rationem mihi reddas. Et primùm quid primus versus contineat edic. MAG. Primo decennovennalis circuli versu temporum ordo præfigitur, quem Græci calculatores à Diocletiani Principis annis observavere. Sed Dionysius venerabilis Abba Romanæ urbis, utriusque linguæ Græcæ videlicet ac Latinæ non ignobili præditus scientia, paschales scribens circulos, noluit eis, sicut ipse testatur, memoriam impij, & persecutoris innectere; sed magis elegit ab incarnatione Domini nostri Iesu Christi annorum temporaprænotare; quatenus exordium spei nostræ notius nobis existeret, & causa reparationis humanæ, id est, passio redemptoris nostri, evidentiùs eluceret. Qui in primo suo circulo quingentesimum tricesimum secundum dominicæ incarnationis annum in capite ponendo manifestè docuit secundum sui circuli annum ipsum esse quo ejusdem sacrosanctæ incarnationis mysterium cœpit. DISC. Ipsius ergo curriculi quæ fuit causa componendi? MAG. Propter solis lunæque conventionem. Quia enim lunaris circulus decennovennalis est, solaris autem viginti & octo conficitur annis, multiplicatis per se invicem ambobus, summa quingentorum triginta & duorum colligitur annorum. Qua tandem replicata, totus solaris lunarisque recursus ordo in se sua per vestigia revolvitur, eundem decennovennalis lunarisque cycli

annum, easdem epactas lunæ, solis quoque dies concurrentes, eandem quartam decimam lunam, eundem dominici paschæ diem, ac lunam ipsius ex ordine restituens. Quod ergo secundo anno circuli, quem primum Dionysius scripsit, quingentesimus tricesimus tertius ab incarnatione Domini completus est annus, series annorum Domini manifestat. Ipse est nimirum, juxta concursus syderum, ille in quo carnari dignatus est. Quia hic secundus annus decennovennalis octavus decimus est cycli lunaris, undecim habens epactas, quinque concurrentes septimanæ dies, lunam quartam decimam, VIII. Kal. Aprilis. Omnia tunc fuere simillima. Et si esset qui tunc Pascha more nunc Ecclesiis usitato die dominico faceret, ipsa nimirum dies, quomodo hic notatum est, sexto Kal. Aprilis veniret, ac lunam haberet quartam decimam. Denique Dionysius ipse nobis quodam modo tacitè quæ dicimus in paschalibus quæ scripsit argumentis ostendit; ubi ad inveniendum quotus sit annus circuli decennovennalis, sumere annos Domini, & priusquam hos per decem & novem partiamur, unum præcepit adicere, significans illo incarnato unum circuli decennovennalis annum jam fuisse completum. DISC. Quot sunt anni ab incarnatione Domini in præsentem ediffere. MAG. Octingenti viginti.

LXII. *Argumentum ad inveniendum annos Domini.*

DISC. Proba ergo argumento quod dicis. MAG. Si vis scire quot sunt anni ab incarnatione Domini, quære per circulos Indictionem, qui post incarnationem ejus completi sunt. Computa ergo quinquagies & ter quindecim, fiunt DCCXCII. Adde duodecim regulares. Quia quando incarnatio Domini facta est, duodecim anni de illo circulo Indictionum in quo Dominus carnatus est remanserunt.

Duodecim ergo additis ad prædictum numerum, fiunt nongenti & septem. Adde Indictionem quamcunque volueris, ut puta præsentis anni tertiam decimam Indictionem, fiunt dcccxx. Iste est numerus annorum Domini anno præsentis. Cùm autem ad plenitudinem circuli, id est, ad quintamdecimam Indictionem, perveneris, unum semper adicere memento, quia per circulos Indictionem quæris, & sic annos Domini sine ullo errore reperies.

LXIII. *Quot sint anni à passione Domini.*

DISC. Quot sunt anni à Passione Domini? MAG. Septinginti octuaginta septem. Habet enim, ni fallor, Ecclesiæ fides Dominum in carne paulò plus quàm triginta tres annos usque ad suæ temporæ passionis vixisse: quia videlicet triginta annorum fuerit baptizatus, sicut evangelista Lucas testatur, & tres semis annos post baptisma prædicaverit; sicut non solum in evangelio suo Iohannes commemorato redeuntis Paschæ tempore, sed & in apocalypsi suo, Daniel quoque in suis visionibus propheticè designat. Quoniam igitur, ut suprà memoravimus, quingentis triginta duobus annis circulus paschalis circumagitur, his adde triginta tres, vel potius triginta quatuor, ut illum ipsum quo passus est Dominus attingere possis annum, fiunt quinginti sexaginta sex. Ipse est ergo annus dominicæ passionis & resurrectionis à mortuis. Quia sicut quingentesimus tricesimus tertius primo, ita quingentesimus sexagesimus sextus tricesimo quarto per universos solis & lunæ concordat discursus.

LXIV. *Vbi passio Domini primùm celebrata sit.*

DISC. Quo mense & qua die mensis creditur crucifixus, & ubi resurrectio ejus primùm celebrata est? MAG. Hoc autem diversè à patribus nuntiaturum est. Nam quòd octavo Kalendarum Aprilium die resurrexerit, multorum latè doctorum ec-

clesiasticorum constat sententia vulgatum, ut beatus Hieronymus in martyrologio testatur dicens: *VIII. Kal. Aprilis. Hierosolyma Dominus crucifixus est. Et VI. Kal. Aprilis: Hierosolyma resurrectio Domini nostri Iesu Christi celebrata est.* Augustinus quoque in libro de sancta trinitate quarto ita dicit: *Octavo enim Kal. Aprilis conceptus creditur, quo & passus. Ita monumento novo quo sepultus est, ubi nullus erat positus mortuorum, nec ante nec postea, congruit uterus virginis, ubi nullus seminatus est mortalium.* At contra Theophilus Cæsariensis, antiquus videlicet vicinūque apostolicorum temporum doctor, in epistola synodica quam adversus eos qui quartadecima luna cum Iudæis Pascha celebrabant, unā cum ceteris Palæstinæ Episcopis scripsit, ita dicit: *Et impium non est ut passio dominica tantum sacramenti mysterium foras limitem excludatur. Passus namque Dominus ab undecimo Kal. Aprilis, qua nocte Iudæis est traditus, & ab octavo Kal. Aprilis resurrexit. Quomodo tres dies foras terminum excludentur?* Constitutumque est in illa synodo ut ab undecimo Kal. April. usque in undecimum Kal. Maij Pascha debeat observari. Et in eodem libro superius scriptum est: *Nam Galili, quacunque die octavo Kal. Aprilis fuisset quando Christi resurrectio fuisse tradebatur, Pascha semper celebrabant.* Et ideo circulis beati Dionysij apertis, si quingentesimum sexagesimum sextum ab incarnatione Domini contingens annum, quartam decimam lunam in eo, octavo Kal. Aprilis, quinta feria, repereris, & diem Paschæ dominicum sexto Kal. Aprilis, luna septima decima. Age Deo gratias quia quod quærebas, sicut ipse promisit, te invenire donavit. Nam quod Dominus quintadecima Luna feriā sexta crucem ascenderit, & una sabbatorum, id est, die dominica, resur-

rexerit à mortuis, nulli licet dubitare catholico, ne legi, quæ agnum paschalem quartadecima die primi mensis ad vesperam immolari præcepit, pariter & evangelio, quod Dominum eadem vespera tentum Iudæis, & mane sexta feria crucifixum, ac sepultum prima sabbati resurrexisse perhibet, videatur incredulus. Sin verò annum qualem quærebas in loco quem putabas invenire non poteris, vel Chronographorum incuriæ, vel tuæ potiùs tarditati culpam adscribe, tantùm diligentissimè cavens ne Chronicorum scripta defensando, intemerabile legis vel evangelij testimonium videaris impugnare.

LXV. *Numerus annorum ab initio mundi usque in adventum Domini.*

DISC. Quot sunt anni ab initio mundi usque in adventum Christi? MAG. Secundùm Hebraicam veritatem anni $\overline{\text{I}}$ DCCCCLVII. secundùm verò septuaginta interpretes anni $\overline{\text{V}}$ CXCIX. Colliguntur autem omnes anti à creatione primi hominis usque in septimum annum Hludouvici Imperatoris, secundùm Hebraicam veritatem, $\overline{\text{I}}$ DCCCLXXVII. secundùm septuaginta $\overline{\text{V}}$ decem & novem.

LXVI. *De Indictionibus.*

DISC. Quid in secundo tramite circuli decennovennalis continetur? MAG. Indictiones quindecim annorum circuitu in sua semper vestigia reduces. DISC. Unde verò hæ primùm Indictiones, & propter quid ordinatæ sunt? MAG. Antiqua ergo Romanorum industria comperimus eas ad cavendum errorem qui de temporibus fortè oboriri poterat institutas. Dum enim, verbi gratia, quilibet Imperator medio anni tempore vita vel regno decederet, poterat evenire ut eundem annum unus historicus ejusdem Regis adscriberet temporibus, eò quòd ejus partem regnaret, alter verò historicus ejusdem successori illius potiùs ad titulandum putaret.

eò quòd & hic partem æquè ejus haberet in regno. Verùm ne per hujusmodi dissonantiam error temporibus inolefceret, statuerunt Indictiones, quibus uterque scriptor, immo etiam vulgus omne, temporum cursum facillimè conservaret; quas pro facilitate quoque calculandi quindecim esse voluerunt, ut planissimo numero & ad multiplicandum promptissimo compendiosius tractati temporis status in memoriam possit reduci. Quidam autem putant quia quondam in republica, propter censum quinto anno peractum, urbs Roma lustrabatur, ad indiculum ternæ lustrationis & census Indictiones esse conditas. Incipiunt autem Indictiones ab octavo Kal. Octobris, ibidémque terminantur.

LXVII. *Argumentum de Indictionibus.*

DISC. Argumentum autem ad inveniendas ipsas Indictiones volo ut mihi componas. MAG. Si autem velis argumento cognoscere quota sit Indictio, sume annos Domini quotcunque fuerint, ut puta in præsentì DCCCXX. Adde regulares tres: quia quando incarnatio Domini facta est, tres anni de illo circulo Indictionum qui tunc fuit præcesserunt. Quibus additis ad priorem numerum, fiunt simul anni DCCCXXIII. Hos divide per quindecim. Quinques & quater quindenarii faciunt DCCCX. & remanent tredecim. Tertiadecima est Indictio annopræfente.

LXVIII. *De epactis lunaribus.*

DISC. De epactis ergo lunaribus jam nunc reor tempus adest ut dicas. MAG. Est utique, quia tertia præfati circuli linea continet epactas lunares, quæ ad cursum solis annuatim undenis diebus ad crescere solent. Inde quippe epactæ Græco vocabulo, id est, adjectiones, sunt dictæ, quòd per annos singulos undecim dierum, ut diximus, accumuluntur augmento; vel certè quia ad inveniendas

quotæ sunt lunæ Kalendarum duodecim per totum adiciuntur annum. Et quidem per totum anni ver-
tentis orbem suas quæque dies habet adjectiones lu-
nares undecim. Nam, verbi gratia, si hodie, cum
scribo, in undecimo Kal. Augusti septima est luna,
post annum in ipsis Kalendis octava decima
est, post duos annos vicesima nona. Nec eadem
huc quæ nunc est prius quàm decem & novem an-
norum peracto circulo redit. Sed propriæ quæ in
circulo decennali annotatæ sunt epactæ lunam quo-
ta sit in undecimo Kal. Aprilis, ubi paschalis est
festi principium, signant. Hanc præfixam succursus
regulam semper observantes, ut quoties minorem
sexto decimo numerum habent, paschalem lunam
præferant, quoties autem majorem, in sequentem
lunam Pascha, quærendum demonstrent. Quia ni-
mirum lunæ paschalis plenitudo non æquinoctium
præire, sed, sicut in principio creaturarum ordi-
natum est, sequi potius debet.

LXIX. *Argumentum de epactis.*

DISC. Argumentum de eisdem epactis inve-
veniendis dicito. MAG. Si vis cognoscere quotæ
epactæ sint, sume annos Domini quot fuerint, ut
puta in præsentis anni quarta decima Indictione
DCCCXX. Partire per decem & novem. Quadragies
& ter deni & noveni faciunt DCCC & VII. & rema-
nent tres. Illud item per undecim multiplica, quia
in denario numero epactæ crescunt. Fiunt tri-
ginta tres. Tolle triginta & remanent tres. Tres
epactæ sunt anno præsentis. Quando æquam divi-
sionem annorum Domini numerus recipit, nullæ
sunt epactæ.

LXX. *De regulis lunaribus.*

DISC. Illi ergo numeri qui per singulos menses
epactis lunaribus associantur, unde originem sump-
serunt? MAG. Ex consideratione lunæ, quæ eo

anno quo nullæ epactæ sunt aliquam in Kalendis mensium necesse est habeat ætatem. Primo ergo decennovennalis circuli anno, in quo nullæ sunt epactæ, in Kal. Januarii nona est luna, in Kal. Februarij decima, in Kal. Martij nona, in Kal. Aprilis decima, in Kal. Maij undecima, in Kal. Iunias duodecima, in Kal. Iul. tertiadecima, in Kal. Augusti quartadecima, in Kal. Septembris sextadecima, in Kal. Octobris sexta decima, in Kal. Novembris octavadecima, in Kal. Decembris octavadecima. Hos tibi numeros pro regularibus singulorum mensium sume. Quibus annuas addens epactas, lunam quota sit per Kalendas quasque sine errore reperies. Si enim vis scire quota est luna in Kal. Ianuarij anno secundo circuli decennovennalis, tene novem regulares. Adde epactas undecim. Fiunt viginti. Vicesima est luna. Si vis scire quota est luna in Kal. Iun. anno tertio, tene regulares duodecim. Adde epactas anni illius viginti duas. Fiunt triginta quatuor. Tolle triginta. Remanent quatuor. Quarta est luna in Kalendas memoratas. **D I S C.** Numquid hæc regula argumenti fixa manet per totum circulum decennovennalem? **M A G.** Manet, præter annos tres, in quibus idem argumentum stabilitatem sui tenoris conservare nequeat, octavus videlicet, undecimus, & nonus decimus, cui causam mutandi varia facit ac dispersa per annum embolismorum insertio. Siquidem anno octavo luna Kalendarum Maiarum, juxta rationem quidem argumenti, vicesima octava computatur. Sed propter embolismum, qui in Martio mense inseritur, vicesima septima probatur existere. Item in Kal. Iul. juxta argumentum tricesima potuit fieri luna. Sed propter adjectionem diei quem superfluitas embolismi adtulerat, fit vicesima nona. Item anno undecimo

undecimo, quia luna embolismi pridie Nonas Decembris accenditur, facit lunam in Kal. Mart. vicesimam esse & octavam, cum hanc ratio argumenti vicesimam nonam tunc existere doceat. Item anno decimo nono, quia luna embolismi tertio die Nonarum Martiarum incipit, cogit lunam in Kal. Maij vicesimam octavam computari, cum vicesima nona secundum argumenti calculationem canatur. Notandum autem quod hoc argumentum à Septembrio quidam incipiant, ponentes eidem Septembrio regulares quinque, Octobrio v. Novembrio vii. Decembrio vii. &c. ut supra nos posuimus. Quod ob auctoritatem Ægyptiorum rationabiliter prorsus agunt; ut à quibus origo computandi sumpta est, horum quoque in computando anni principium imitentur. Verum aliis aptius multò & expeditius videtur ut computationis, quantum non necessitas rationis obsistit, à principio anni sui, etiam apud Romanos incipiat & usque ad terminum anni rato atque intemerato ordine procuret.

LXXI. *De concurrentibus, id est, epactis solaribus.*

DISC. De epactis solaribus ordo deposcit ut dicas, quia de lunaribus jam dixisti. M A G. Quarto igitur decennovenalis circuli tramite signantur epactæ solis, id est, concurrentes septimanæ dies, unius semper ternos per annos, duorum autem per annum bis sextilem usque ad septimum numerum adjectione crescentes; quarum circulus habet annos quater septenos, id est, viginti octo. Quia nimirum non antè potest consummari quam bis sextus, qui quarto redire solet anno, cunctos septimanæ dies contingat, dominicam videlicet, sextam feriam, quartam feriam, secundam feriam, sabbatum, quintam feriam, tertiam feriam. Hoc etenim illos ordine percurrit. Cujus circuli talis est cursus ut

E

quæcunque bis sexti anno sunt concurrentes, ipsæ & ante quinquennium fuerint, & post sex annos futurae sint quæ primo post bis sextum anno sunt eadem & ante annos undecim transierint, & post sex redeant quæ secundo post bis sextum eadem & ante annos septem erint & post undecim remeant. Quæ tertio post bis sextum, ipsæ & ante sex annos præterierint, & post quinque revertantur. Et huius ordo discretionis cunctos annorum vertentium complectitur dies. **DISC.** Numquid hic circulus epactarum solis decennovennales circulos aliquo modo ordinat? **MAG.** Etiam. Nam huius gyri solaris, qui viginti octo annis peragitur, causa facit decennovennales circulos viginti octo debere compleri priusquam idem per omnia paschalis observantiae cursus in se ipsum redeat, ut omnis nimirum huius circuli annus caput circuli decennovennalis instituat, itémque annus quisque circuli decennovennalis huius caput adsequatur, ac per hoc tota paschalis observantiae series non minùs quingentis triginta duobus explicetur.

LXXII. *Argumentum de epactis solaribus.*

DISC. Si aliquod sit argumentum de epactis solaribus, peto ut proferas. **MAG.** Si vis conicere argumento quot sint adjectiones solis, id est, concurrentes septimanæ dies, sume annos ab incarnatione Domini quot fuerint, ut puta in præsentem **DCCCXX** per Indictionem tertiam decimam, & annorum qui fuerint quartam partem semper adice, id est, nunc ducentos quinque, quia quarto anno semper bis sextus adici solet. Nec aliter divisio per septenarium rata erit, nisi bis sextilis dies adiciantur. His ergo additis, fiunt simul mille viginti quinque. His item adde quatuor, quia quatuor concurrentes fuerunt eo anno quando incarnatio Domini facta est. Fiunt mille viginti novem. Divide hunc nu-

merum totum per septies centies. Ergo septeni sunt septingenti. Item quadragies septeni CCLXXX. & septies septeni XLIX. Iunge ergo hos numeros, id est DCC. & CCLXXX. ac XLIX. Fiunt MXXXIX. Et quia nihil remanet, septem sunt concurrentes. Quando autem aliquid remanserit, ipso numero ostendet quot sint ejusdem anni concurrentes. DISC. Vnde ergo concurrentes istæ nascuntur? MAG. Ex uno ergo qui in anno solari super quinquaginta & duas hebdomadas remanet. Quia annus solis eadem die qua incipit, eadem finitur, nisi bis sextus eveniat. Si autem bis sextilis annus erit, secundo die finitur. Verbi gratia. Præsens annus primam diem habuit dominicam. Et quia bis sextus intervenit, novissimam diem habebit secundam feriam.

LXXIII. *De regulis solaribus.*

DISC. Regulares igitur qui dicuntur ad epactas solis adjecti, unde nascuntur? MAG. Ex numero videlicet illo qui ultra septenarium excedit. Nam Ianuarius habet regulares duos, Februarius quinque, Martius quinque, Aprilis unum, Maius tres, Iunius sex, Iulius unam, Augustus quatuor, September septem, October duos, November quinque, December septem. Regulares namque isti hoc specialiter indicant, quota sit feria per Kalendas singulorum mensium eo anno quo septem concurrentes adscripti sunt dies. Ceteris verò annis addis concurrentes, quotquot in præsentem fuerint adnotati, ad regulares mensium singulorum. Et ita diem Kalendarum sine errore semper invenies. Hoc tantum memor esto, ut cum imminente anno bis sextili unus concurrentium intermittendus est dies, eo tamen numero quem intermissurus es Ianuario Februarioque utaris, at in Kalendis primum Martijs per illum qui circulo continetur solis computare

incipias. Cùm ergo diem Kalendarum verbi gratia Ianuariarum quærere vis, dicis. Ianuarius duos. Adde concurrentes septimanæ dies qui fuerint anno quo computas, ut puta tres. Fiunt quinque. Quinta feria intrant Kalendæ Ianuariæ. Item anno qui sex habet concurrentes, sume quinque regulares mensis Martij. Adde concurrentes sex. Fiunt undecim. Tolle septem. Remanent quatuor. Quarta feria sunt Kalendæ Martiæ.

LXXIV. *Argumentum de solis & luna cursu per dies anni.*

DISC. Numquid aliud argumentum de epactis solaribus extat? MAG. Illud utique pro argumento ponunt quòd quota fuerat feria in nono Kal. Aprilis, tot concurrentes erunt per singulos annos. Sed est vetus argumentum, non modò de Kalendarum, verùm & de quorumlibet inter Kalendas dierum luna vel feria dinoscenda repertum, aliquando quidem gravius ad discendum, sed maiorum nobis auctoritate contraditum. Si ergo vis scire hoc vel illo die quota sit luna, computa dies à principio mensis Ianuarij usque in diem de quo inquiris. Et cùm scieris, adde etiam lunæ quæ fuerit in Kalendis Ianuariis. Partire omnia per quinquaginta novem. Et si ampliùs triginta remanserint, tolle triginta, & quod superest, ipsa est luna diei quem quæris. Item si vis scire hoc vel illo die quota sit feria, computa dies à Kalendis Ianuariis usque in diem de quo inquiris. Et cùm noveris, adde feriam quæ fuit die Kalendarum Ianuariarum. Et si bis sextilis annus est, etiam bis sexti diem, postquam transierit, augmentare memento. Partire omnia per septem, & quod remanet, diem tibi septimanæ quæ sit, ubicunque quæris, ostendit. Quod ita solum sine labore currit argumentum, si numerum mensium singulorum per Kalendas, Nonas, & Idus

memoriter decantare consuefcas ita. Ianuarius in Kalendis cccclxvi. in Nonas vi. in Idus xlii. Februarius in Kalendis xxxii. in Nonas xxxvi. in Idus xlii. Martius in Kalendis lx. in Nonas lxvi. in Idus lxxiv. Aprilis in Kalendis xci. in Non. xcv. in Idus ciii. Maius in Kalendis cxxi. in Non. cxxvi. in Idus cxxv. Iunius in Kalendis clii. in Non. cliii. in Idus clxiv. Iulius in Kalendis clxxxii. in Non. clxxxviii. in Idus cxciii. Augustus in Kalendis ccxiii. in Nonas ccxvii. in Idus ccxxv. September in Kalendis ccxlii. in Non. ccxlviii. in Idus ccclvi. October in Kalendis ccxlii. in Non. ccclxxx. in Idus ccclxxxviii. November in Kalendis cccv. in Non. cccix. in Idus ccc & vii. December in Kalendis cccxxxv. in Non. cccxxxix. in Idus cccxlvi. Si ergo vis fcire, verbigratia, anno præfente, quota eft luna in Kalendis Augufti, dicito. Auguftus in Kalendis ccxiii. Adde diem bis sextilem, quia bis sextus hoc anno fuit. Adde & lunam tertiam decimam, quæ fuit in Kalendis Ianuarij. Fiunt ccxxvii. Subtrahe unum, quia diem Kalendarum Ianuariarum bis adnumerasti in principio dierum anni & in laminatione menfis Ianuarij. Fiunt ccxxv. Partire per lix. Ter lix. clxxvii. Et remanent xlviii. Recide xx. & remanent x. & viii. Tolle bis sextilem, quem in luna Februarij menfis addidifti, & reftant decem & feptem. Septima decima eft luna anno præfenti in Kalendis Augufti. Item fi vis fcire quota fit feria in ipsis Kalendis, dicito. Auguftus in Kalendis, ccxiii. Subtrahe unum, & adde feriam quæ fuit in Kalendis Ianuarij, id eft, primam. Adde & diem bis sextilem. Fiunt item ccxiv. Partire omnia per feptem. Tricies fepteni ccx. & remanent quatuor. Quarta feria eft in Kal. Auguftas.

LXXV. *Item argumentum per dies mensis de eadem re.*

Adiciunt & aliud argumentum per dies mensis secundum solem & secundum lunam ita. Si vis scire quota sit feria, de quocunque die inquirere volueris, accipe dies ipsius mensis præteritos, & unum semper subtrahe. Adde & numerum quota fuerit feria in Kalendis ipsius mensis. Partire omnia per septem, & quot remanserint, tota feria erit illius diei de quo inquireis, & luna similiter. Si vis scire quota luna est in unaquaque die præsentis. Collige simul epactas quæ fuerunt in Kalendis mensis cujuscunque volueris & dies mensis illius usque in præsentem quamlibet diem. Dimitte semper unum, hoc est, illum diem Kalendarum, quia illum computasti cum epactis, ne iterum debeas computare cum diebus mensis. Et si ille mensis tricesimam lunam debet habere, dimitte triginta. Aut si vicesimam nonam lunam solet habere, dimitte viginti novem. Quotus numerus remanserit, tota erit epacta in illa die. Si autem illum numerum epactarum, quæ currunt in Kalendis mensium & dierum, mensium numerus simul non pervenerit ad triginta vel viginti novem, quotus numerus fuerit, tota erit luna præsens.

LXXVI. *De reditu & computo articulari utrarumque epactarum solis & lune.*

Disc. Quia de epactis solis & lune non parum jam dixisti, superest ut quomodo articulari digitorum computo convenient dicam. MAG. Quidam autem, ob compendium calculandi, utriusque syderis ordinem circuli & solaris videlicet & lunaris transferunt in articulos. Nam quia manus humana articulos habet adjunctis unguibus decem & novem, singulis his singulos aptantes annos, lunarem cursum in læva manu intrinsecus à radice pollicis incipiunt, & in ungue minoris digiti intrinsecus eundem consummant.

Item quia manus binæ articulos, exceptis unguibus, habent viginti octo, his singulos annos singulis ap-
tant, inchoantes à minimo lævæ digito, & in dex-
træ pollice complentes, non ut in lunari cyclo sin-
gulos ex ordine digitos expedientes, sed ob ra-
tionem quadrantis per quaternos transversum
digitos quadriennium omne signantes, ita ut mi-
norum bis terni articuli digitorum totidem
bis sextiles contineant annos, item proximorum
à minimis bis terni articuli digitorum proximos
ab his ternis bis sextis annos totidem explicent,
secundi similiter secundos & tertij digiti tertios to-
tidem annos æqua ratione complectantur, porro
septimus bis sextilis cum tribus se sequentibus an-
nis bis binos sibi pollicum vindicet articulos.
Hæc sive hoc sive alio quisque sibi calculator ordi-
nare voluerit modo, nihilominus circulum utriusque
syderis libenter capient manus. Sed innumera hujus
disciplinæ, sicut & ceterarum artium, meliùs vivæ
vocis alloquio quàm stili signantis traduntur officio.

LXXVII. *De cyclo lunari.*

DISC. Cycli lunaris volo & inhianter cupio à
te rationem audire. MAG. Cyclus ergo lunaris
quinta regione circuli decennovennalis includitur,
à quarto ejus incipiens, & tertio completur in an-
no; qui propriè Romanorum est, & ad mensem Ia-
nuarium pertinens. Nam sicut annus quisque de-
cennovennalis circuli propter legalem Hebræorum
observationem à paschali mense inchoat, ibidém-
que finitur, ita & hic Romanorum institutione à
luna Ianuarij mensis inchoat, atque ibi desinit. Si-
cut ille, sic & iste, primum & secundum communes
annos, tertium habet embolismum, quartum &
quintum communes, sextum embolismum, septi-
mum communem, octavum embolismum. Hende-
cas quoque cycli lunaris, instar decennovennalis

E iiij

circuli, septem annos communes & quatuor embolismos continet. Et habent communes anni menses lunares duodecim, id est, dies trecentos quinquaginta quatuor, embolismi autem menses tredecim, dies videlicet trecentos octuaginta quatuor, præter unum duntaxat septimum decimum cycli huius annum, qui est decennovennalis primus, in qua unus dies ratione saltus lunaris intercipitur. Notandum autem quod primus cycli lunaris annus ideo in quarto decennovennalis circuli anno incipit, quia primam habet tunc lunam in Kalendis Ianuariis. Et sic per diversa loca ceteris annis inchoans, tandem post decem & novem annos ad eundem locum revertitur.

LXXVIII. *Argumentum lunaris cycli.*

Disc. Argumentum ejusdem cycli exprime. MAG. Si vis nosse cyclum lunæ quantum annum agat, sume annos Domini, ut puta DCCCXX. His subtrahe duo; quia quando Dominus incarnatus est, duo anni de cyclo lunari remanserint. Subtractis ergo duobus, remanent octinginti decem & octo. Hos partire per decem & novem. Quadragies deni & noveni DCC LX. Item ter deni & noveni LVI. Qui superioribus juncti faciunt DCCC. & XVII. & remanet unus. Primus annus est cycli lunaris. Quoties autem nihil remanserit, nonus decimus est annus.

LXXIX. *Argumentum quota sit luna in Kalendis Ianuariis.*

Si verò velis nosse quota fuerit luna Kalendarum Ianuariarum, verbi gratia, anno præsentis decennovennali quarto, lunari primo, sume cyclum lunæ primum, multiplica per undecim. Undecies unus fiunt undecim. Adde unum regularem, hoc est, diem Kalendarum Ianuariarum. Fiunt duodecim. Duodecima luna fuit in Kalendis Ianuariis. Item si velis nosse anno lunari quinto quota sit luna in Kalendis Ianuariis, multiplicata quinque per un-

decim. Fiunt quinquaginta quinque. Adde unum semper regularem. Fiunt quinquaginta sex. Partire per triginta. Remanent viginti sex. Vicesima sexta est luna in Kalendis Ianuariis anno quinto cycli lunaris. Item sume septem. Multiplica per undecim. Fiunt octoginta octo. Adde unum regularem, & partire per triginta. Remanent viginti novem. Vicesima nona est luna in Kalendis suprâ scriptis anno cycli lunaris octavo. Tantum memor esto decimo septimo, octavo decimo, & decimo nono, cycli memorati anno, non unum, ut in reliquis, sed duos adicere regulares. Et lunam Kalendarum Ianuariarum sine errore reperies.

LXXX. *De quartadecima luna paschali.*

DISC. Nunc jam, ni fallor, locus expetit & ordo ut de quarta decima luna paschæ dicas, quæ nostrum Pascha demonstrat. MAG. Igitur ita est ut asseris. Sextus sapediæ circuli locus amplectitur lunas quartas decimas primi mensis, quibus veteres secundum legem Moyse Pascha celebrabant; ipsæque Paschæ Domini diem singulis annis absque omni ambiguitate demonstrant Christianis. Namque post quartam decimam lunam dominica dies occurrit, ipsa est paschalis dominicæ resurrectionis, dies. Quæ quidem quartadecima luna primum in æquinoctio, id est, in duodecima Kalendarum Aprilium, ultimum vicesimo anno ab hinc die, id est, quartadecima Kalendarum Maiarum, suum vesperare processu in terris ostendit. Quibus terminis per annos denos & novenos legali tempore paschalis observantiæ discursus constat esse comprehensus. Et si fieri possit ut eadem omnibus annis sabbati die luna quartadecima contigisset, nihil nostræ paschalis observantiæ tempus a legali discreparet. Nam & ipsi juxta legis edicta semper quartadecima luna primi mensis ad vesperam immolantes & come-

dentes agni immolati carnem, sanguinẽmque illius ad repellendum exterminatorem nostris postibus aspergentes, id est, baptismi & paschaliũ celebrantes solemnia Missarum, spiritalem superaremus Ægyptum, atque inlucescẽte mane in luna quintadecima mensis ejusdem primum azymorum diẽ intraremus, septemque dies ejusdem celebritatis legitimos à mane quinti decimi diei usque in vespẽram vicesimi primi mensis ipsius, id est, à dominico Paschæ usque in dominicũ octavũ paschæ debita veneratione completeremus. Sed quoniam lunæ dies eadem diversas septimanæ devolvitur in ferias, id est, ut qui propter resurrectionem nostri redemptoris in dominicũ diẽ Paschæ initium reservare docemur, aliquoties nostra festivitas septimo post legalium azymorum exordium die sumat ingressum. Non tamen unquam contingat ut non nostra solemnitatis paschalis aliquem legalium Paschæ dierum, sæpe autem omnis intra se complectatur.

LXXXI. *Argumentum de eadem luna quartadecima.*

DISC. Cũ quartadecimæ lunæ rationem daret, expecto quòd argumentis eam comprobes atque confirmes. MAG. Denique multiplicia inde extant argumenta. Sed primum oportet calculatorem quemque peritum quartas decimas lunas primi mensis, sicut & epactas lunæ annuas, retinere memoriter. Sed & si quis has quoque argumento invenire desiderat, videat quot sint epactæ lunares anni cujuscunque computare voluerit. Et si quidem quatuordecim vel quindecim sunt, undecima Kalendarum Aprilium vel duodecima Kalendarum earundem die quartam decimam lunam venire cognoscet. Quia nimirum undecimo Kalendarum scriptarum, sicut sæpe dictum est, proprius est omnium locus epactarum. Sin autem pauciores sunt

epactæ, dimittat eas crescere per dies usque dum quartum decimum impleant numerum; & ibi se lunam Paschæ quartam decimam habere non dubitet. Porro plures quindenario numero si habuerit epactas, & has usque ad tricesimum numerum, id est, ipsius terminum mensis, per dies crescere sinat. Et sic à nova luna inchoans, atque usque ad quartam decimam ex ordine percurrrens, diem votis paschalibus aptum rite reperiet. Sed & hoc notandum, quia quarta decima luna, si communis est annus, undecim diebus priùs, si verò embolismus, decem & novem diebus tardiùs quàm præcedente anno transierat semper redire consuevit. excepto uno duntaxat primo circuli decennovenalis anno, in quo, propter rationem saltus lunaris, duodecim diebus annotinum cursum percurrere solet. Quærenda est igitur nativitas lunæ quartadecimæ ab octavo Iduum Martiarum usque in Nonas Aprilis, quæ primi mensis novorum initium ostendit. Aduodecimo vero Kal. Aprilis usque quartum decimum Kal. Maij, in quacunque quarta decima luna occurrerit, ipsa ad celebrationem sancti Paschæ perducet.

LXXXII. *Item aliud argumentum.*

Est etiam alia ratio qualiter terminus paschalis inveniri possit. Martius habet regulares triginta sex, Aprilis triginta quinque. Si vis invenire terminum in Martio aut Aprile, subtrahe de ipsis regularibus in quo mense è duobus computare vis epactam quæ eadem anno currit; & si plus triginta habueris, tolle etiam triginta; & quanti superfuerint, totidem dies infra ipsum mensem habebis terminum. Verbi gratia. Anno præsentis terminus paschalis fuit quarto Non. Aprilis. Mensis Aprilis habet regulares triginta quinque. Tolle ex his epactam quæ hoc anno est, id est, tres, & remanent triginta duo. Recide triginta, & restant duo, Secunda die mensis

Aprilis fuit terminus paschalis. Item anno futuro, quando terminus paschalis erit *xī. Kal.* Aprilis, ita argumento conicies illum. Martius habet regulares triginta sex. Aufer ab eis epactam ipsius anni, hoc est, quatuordecim. Remanent vinginti duo. Vicefima die secunda mensis Martij erit terminus paschalis anno futuro. Si autem feriam argumento comprehendere velis in qua terminus paschalis constet, sume regulares ipsorum mensium ad hoc dispositos, & sic sine errore illud reperies. Quia Martius habet regulares quatuor, Aprilis verò septem, tene, conjunge illos ad numerum dierum mensis illius de quo inquiris, quos habet usque ad terminum paschalem. Iunge & concurrentes simul. Partire omnia per septenarium numerum. Et quot remanserint, talis feria erit. Si autem nihil remanserit, sabbatum est. Verbi gratia. Anno præsentitene duos dies mensis Aprilis. Iunge regulares septem ipsius mensis & concurrentem septimum præsentis anni. Fiunt sexdecim. Divide omnia per septem. Bis septem, quatuordecim, & remanent duo. Secunda feria fuit anno hoc terminus paschalis. Item anno proximè futuro tene viginti duos dies mensis Martij qui sunt usque ad terminum paschalem. Adde & regulares quatuor & concurrentem unum qui in ipso est anno. Fiunt simul viginti septem. Partire per septem. Ter septem, viginti & unus, & remanent sex. Sexta feria erit terminus paschalis anno futuro. *DISC.* Numquid aliquod inde extat argumentum unde sciri possit utrum in Martio aut in Aprili sit terminus paschalis? *MAG.* Ex epactis utique facillimè agnoscere poteris, quarum proprius locus est in *xī. Kal.* Aprilis, utrum in Martio an in Aprile quartadecima luna eveniat: quia si plus quindecim aut minus quinque epactis habueris, in prædictis Kalendis Aprilis quartadecima luna deputa-

Si verò minùs quindecim aut plus quinque habes, cum Martio. **D i s c.** Ipsos ergo regulares quos dixisti Martio esse triginta sex, Aprili verò triginta quinque, vellem ut enarres unde venirent. **MAG.** Ex auctoritate Ægyptiorum, qui quinque dies quos epagomenos vocant, post finem novissimi mensis adiciunt. Ita enim hic quinque dies ad numerum dierum quos uterque mensis habet adiciuntur, videlicet Martio, qui triginta & unum, & Aprili, qui triginta dies continet, ut ablatis epactis ejusdem anni de quo inquiris, certus remaneat numerus qui terminum paschalem demonstret. Verbigratia. Primo anno circuli decennovennalis quod tricesimus est numerus epactarum recide à regularibus Aprilis mensis triginta, remanent quinque. Quinta die ejusdem mensis est terminus paschalis.

LXXXIII. *Item aliud argumentum de terminis paschalibus, & de accensione lune primi mensis, & de terminis quadragesimalibus, qualiter concordiam inter se habeant.*

Sicut regulatur dominica dies festi paschalis ad quartam decimam lunam primi mensis, ita initium quadragesimæ regulatur & observat secundum lunam mensis Martij. Quæcunque enim dominica secuta fuerit quartam decimam lunam primi mensis, sine dubio paschalis festi erit. Ita & quæcunque dominica adsecuta fuerit secundam lunam mensis Martij, initium erit quadragesimæ. Et sicut quartadecima luna paschalis habet decem & novem dies inter duos menses solis per decem & novem annos, quid dicuntur termini paschales, hoc est, Non. Aprilis, viii. Kal. Aprilis, & reliqua, sic etiam accensio lune primi mensis per decem & novem dies solis discurret, qui sunt decima Kal. Aprilis, quarto Id. Martij, & reliqua. Tot etiam terminos per decem

& novem dies mensis habet secunda luna Martij mensis, à qua regulatur initium quadragesimæ, hoc est, octavo Kal. Martij, tertio Id. Februarij, & reliqua. Et secundum ordinem quo scripti sunt termini paschales decem & novem, sic & termini accensionis lunæ primi mensis decem & novem & termini secundæ lunæ decem & novem sibi invicem respondent & conveniunt & in luna & in feria & in regularibus. Sicut enim luna paschalis habet decem & novem regulares, qui simul & concurrentes cujuslibet anni præsentis conjuncti demonstrant diem septimanæ in quarta decima luna paschali, ita idem regulares terminis initij superpositi & concurrentes præsentis cujuslibet anni demonstrant diem septimanæ in secunda luna initio quadragesimæ. Notandum tamen quòd quadragesimalis terminus, quando ante sextum Kal. Martias fuerit, & bis sextus eodem anno evenerit, non observat præscripta loca terminorum, propter bis sextum in luna, quem Februario addi debere diximus. Et ob hoc insequentem diem transferendus est, ut concordet cum termino paschali in feria. Verbi gratia. In præsentis anno terminus quadragesimæ, qui conscriptus est in undecimo Kal. Martias, translatus est in Kal. Martias propter bis sextum, quem in luna mensis Februarij duodecimo Kal. Martias inseruimus. Hos autem terminos quadragesimales, & accensionem lunæ primi mensis, & terminos paschales, & eorum regulares, & terminos rogationum, qui sunt in vicesima prima luna mensis Maias, & ad ætatem lunæ in tempore lætaniorum & ascensionis Domini invenientiam, promptissimi existunt. Hæc tamen omnia subjecta descriptio demonstrat congruentissimè per illas columellas.

* Tabula

Tabula addenda post paginam 78.

<i>Termini quadragesimales.</i>	<i>Regulares.</i>	<i>Termini accensionis lune paschalis.</i>	<i>Luna prima primi mensis.</i>	<i>Concurrentes.</i>	<i>Termini paschales.</i>	<i>Regulares.</i>	<i>Termini rogationum.</i>	<i>Epactæ.</i>	<i>De communibus & embolismis annis.</i>
viii. Kal. Mart.	v.	x. Kal. April.	x. Kal. April.	B i.	Non. April.	v.	v. Idus Maij.	Nullæ.	Communis.
iii. Id. Febr.	i.	v. Id. Mart.	iv. Id. Mart.	ii. iii.	viii. Kal. April.	i.	i. Kal. Maij.	xi.	Communis.
vi. Non. Mart.	vi.	ii. Kal. April.	ii. Kal. April.	iv.	Id. April.	vi.	xiv. Kal. Iun.	xxii.	Embolismus.
xi. Kal. Mart.	ii.	xiii. Kal. April.	xiii. Kal. April.	B vi.	iv. Non. April.	ii.	viii. Id. Maij.	iii.	Communis.
vi. Id. Febr.	v.	vii. Id. Mart.	vii. Id. Mart.	i. ii.	xi. Kal. April.	v.	v. Kal. Maij.	xiv.	Communis.
iii. Kal. Mart.	iii.	v. Kal. April.	iv. Kal. April.	B. iv.	iv. Id. April.	iii.	xvii. Kal. Iun.	xxv.	Embolismus.
xiv. Kal. Mart.	vi.	xvi. Kal. April.	xvi. Kal. April.	v. vi.	iii. Kal. April.	vi.	iv. Non. Maij.	vi.	Communis.
Non. Mart.	iv.	Prid. Non. April.	Non. April.	vii.	xiv. Kal. Maij.	iv.	ix. Kal. Iun.	xvii.	Embolismus.
vi. Kal. Mart.	vii.	viii. Kal. April.	viii. Kal. April.	B. iii. iv.	vii. Id. April.	vii.	iii. Id. Maij.	xxviii.	Communis.
Idus Februarij.	iii.	ii. Id. Mart.	Prid. Id. Mart.	v.	vi. Kal. April.	iii.	vi. Non. Maij.	ix.	Communis.
iv. Non. Mart.	i.	v. Non. April.	iv. Non. Mart.	B. viii.	xvii. Kal. Maij.	i.	xii. Kal. Iun.	xx.	Embolismus.
ix. Kal. Mart.	iv.	xi. Kal. April.	xi. Kal. April.	i. ii.	Prid. Non. April.	iv.	vi. Id. Iun.	i.	Communis.
iv. Id. Febr.	vii.	v. Id. Mart.	v. Id. Mart.	iii.	ix. Kal. April.	vii.	iii. Kal. Maij.	xii.	Communis.
Kal. Martias.	v.	iii. Kal. April.	iii. Kal. April.	B. v.	Prid. Id. April.	v.	xv. Kal. Iun.	xxiii.	Embolismus.
xii. Kal. Mart.	i.	xv. Kal. April.	xiv. Kal. April.	vi. vii.	Kal. April.	i.	Non. Maij.	iv.	Communis.
vii. Id. Febr.	iv.	Non. Mart.	viii. Id. April.	B. iii.	xii. Kal. April.	iv.	vi. Kal. Maij.	xv.	Communis.
iv. Kal. Mart.	ii.	vi. Kal. April.	vi. Kal. April.	iv.	v. Id. April.	ii.	Idus Maij.	xxvi.	Embolismus.
xv. Kal. Mart.	v.	xvii. Kal. April.	xvii. Kal. April.	v.	iv. Kal. April.	v.	iv. Non. Maij.	vii.	Communis.
Prid. Non. Mart.	iii.	ii. Non. Mart.	Prid. Non. Mart.	vi.	xv. Kal. Maij.	iii.	x. Kal. Iun.	xviii.	Communis.

O G D.

LXXXIV. *Item de eadem re argumentum
versibus comprehensum.*

Hos quidem regulares, qui superiùs conscripti sunt, simul cum terminis paschalibus, quidam versibus comprehendit, quo faciliùs in cantatione pariter dinoscerentur, ita.

Non. Aprilis norunt quinos.

Octenæ Kalendas affi depromunt.

Idus Aprilis etiam sexis.

Nonæ quartanæ namque dipondio.

Item undenæ ambiunt quinos.

Quatuor Idus capiunt ternos.

Ternas Kalendas titulant senæ.

Quatuor denæ cubant in quadris.

Septenas Idus septus elegunt.

Senæ Kalendæ sortiunt ternos.

Denas septenas danamassi.

Pridie Nonarum porro quaternis,

Novenæ notantur namque septenis.

Pridias Idus panditur quinis.

Aprilis Kalendas unus exprimit.

Duodenas namque docte quaternis.

Speciem quintam speramus duobus.

Quaternæ Kalendæ quinque coniciunt.

His ergo regularibus additis annis præsentis concurrentibus, totâque summa in septem distributa, quotus numerus remanserit, tota feria erit in termino paschali. Si autem totum numerum per septem partibus fueris, sabbato erit ille terminus paschalis. Scias autem eosdem regulares esse in terminis quadragesimalibus, & dies accensionis lunæ primi mensis, & terminus paschalis. Est autem æqualis ratio & æqualis observatio inter accensionem lunæ primi mensis & quartam decimam lunam paschalem & initium quadagesimæ. Sicut enim accensio lunæ primi mensis discurrit inter viginti & novem dies, hoc est, à Nonis

Martij usque in secundo Nonas Aprilis, ita prima luna primi mensis ab octavo Idus Martij usque ad Nonas Aprilis variatur. Et sicut enim quartadecima luna paschalis inter viginti & novem dies discurrit, id est, à duodecimo Kal. Aprilis usque ad quartum decimum Kal. Maij, ita ergo & accensio lunæ initij quadragesimæ inter viginti & novem dies variatur, hoc est, à Nonis Februarij usque in tertio Non. Martij discurrit. Ille autem terminus quadragesimalis ab septimo Id. Februarij incipit usque ad Nonas Martias. Viginti & novem dies sunt inter istos duos terminos. Sic etiam & termini rogationum inter viginti & novem dies discurrunt, hoc est, à decimo sexto Kal. Maij usque nono Kal. Iunias.

LXXXV. *Argumentum ad inveniendum initium primi mensis.*

DISC. Si aliquod adhuc restet argumentum de termino paschali, ne te, rogo, tædeat edicere. MAG. Est ergo de inchoatione primi mensis tale argumentum. Si enim velis agnoscere initium primi mensis, hoc est, ubi principium sit lunæ paschalis, scias eodem anno de quo inquiris quot epactæ sint in Kalendis Ianuariis; & quota luna fuerit, tot dies in Martio mense à fine retro subtrahas. Et ubi deveneris, ibi initium primi mensis invenies; exceptis tribus embolismis, id est, in novissimo embolismo ogdoadis, & primo embolismo hendecadis, & novissimo embolismo hendecadis. In novissimo enim embolismo ogdoadis initium primi mensis in Nonis Aprilis invenitur. In primo autem hendecadæ, in quarto Non. Aprilis invenitur. In ultimo verò embolismo hendecadis, in secundo Non. Aprilis principium primi mensis invenietur. Hæc observatio nunquam fallit.

LXXXVI. *De die dominico Paschæ.*

DISC. De nostro ergo Pascha valde desidero

ut plenam rationem reddas. Quia taliter, ut reor, quartadecimæ lunæ antiqui videlicet Iudæorum Paschæ rationem utiliter tenemus si Pascha verum secundum Apostolum, quod immolatus est Christus, veraciter & congrua religione observemus. M A G. Ita est ut asseris; quia finis legis Christus est ad iustitiam omni credenti. Septimo ergo decennovenalis circuli titulo dies paschæ dominicus comprehenditur, qui de dominica nostri Salvatoris resurrectione à mortuis exordium cepit. Nam cum in veteri testamento tribus argumentorum indiciis paschale tempus sit observari præceptum, videlicet ut post æquinoctium, ut mense primo, ut tertia ejus septimana, id est, à vespera quartæ decimæ usque in vesperam id est terminum vicesimæ primæ celebretur, quarta in ejusdem observatione regula est nobis tempore dominicæ resurrectionis imposita, ut cum æquinoctio transcurso lunam primi mensis, quartam decimam vespere ortum facere viderimus, non statim ad faciendum Pascha proficiamus, sed, dominicum diem, quo ipse Pascha, id est, transitum de morte ad vitam, de corruptione ad incorruptionem, de pœna ad gloriam resurgendo facere dignatus est, expectantes in ipso tandem congruæ Paschæ solemnia celebremus. Quod si quis obijecerit non æquinoctij memoriam, sed tantum primi mensis & tertiæ in eo septimanæ posuisse legiferum, sciat quia etsi æquinoctium nominatim non exprimit, in hoc tamen ipso quod à plenilunio primi mensis Pascha faciendum præcipit, æquinoctij transcursum plenaria ratione depromit. Quoniam absque ulla dubietate constat eam quæ primo transitu æquinoctio plenum suum globum ostenderit, primi mensis existere lunam. Quoties ergo diem dominicum mox adventate quinta decima luna habemus, nil nostrum tempus paschale à re-

gula dissonat, quamvis aliis sacramentorum generibus ejusdem Paschæ sollemnia colamus. Quoties verò secundo vel tertio vel quarto vel quinto vel sexto vel septimo abhinc die idem dominicus occurrerit, nec sic quidem legem aut prophetas solvimus, sed evangelicæ potiùs gratiæ sacramenta adimplemus. Quia enim & salvator noster, sicut Theophilus venerabilis Alexandria Episcopus scribit, quartadecima quidem est luna traditus, hoc est quinta die post sabbatum, quintadecima autem crucifixus, die tertia resurrexit, hoc est, septima decima luna, quæ tunc in dominica die videtur inventa, sicuti ex evangeliorum observatione comperimus, habemus ergo solatium quo rectè facere Pascha possimus, etiamsi dilatio fuerit consecuta, Propter incurrentem necessitatem, ut si quarta decima primi mensis in sabbato evenerit luna, aut si in aliis ante sabbatum diebus septimanæ sequentis acciderit, sine dubitatione Pascha celebremus; si vero in dominicam inciderit, omnino in septimanam sequentem differamus propter eas quas testamur causas. Primum quidem ne tertiadecima luna inventa in sabbati die solvamus jejunium, quod consequens non est, quod nec ipsa lex præcepit. maxime cum & lumen ipsius lunæ imperfectum adhuc in proprio globo esse videatur. Deinde ne dominica die quarta decima constituta jejunare cogamur, indecentem rem illicitamque facientes. Hoc enim Machæorum rectè consuetudo possedit. Quoniam igitur nec quarta decima luna veniente in dominicum diem jejunare debemus, neque consequens est, ut si in sabbati die tertia decima eveniat, solvamus jejunium, necessario adserimus hoc in septimanam sequentem debere differri, sicut paulò si periùs comprehendi, non tamen ex hac dilatione pravariatione aliqua circa paschalem calculum perpetrari

Quemadmodum enim decimus numerus complectitur primum, sic & quoties quartadecima luna in dominicum incurrerit diem, eò quòd in eo jejunare non liceat, in proximam septimanam differri necesse est diem Paschæ. Nulla enim ex hoc imminutio fieri Paschæ videtur, quia ipsi sequentes dies complectuntur & reliquos.

LXX XVII. *Opinio diversorum ubi primum sit dominica dies resurrectionis Domini celebrata.*

DISC. Vbi autem dominicæ resurrectionis dies primum fuerit certum haberi vellem. MAG. Variè autem id refertur. Et quidem, ut suprà memoravimus, quidam octavo Kalendarum Aprilium, sed alij sexto, nonnulli quinto Kalendarum earundem die fuisse adseverant. Vbi notandum quia si octavo Kalendarum memoratarum, ut antiquiores scripsere, resurrectio Domini facta est, quintus profectò circuli decennovennalis tunc agebatur annus, habens concurrentes septem & lunam quartam decimam, sicut semper undecimo Kal. Aprilis. Si autem sexto Kal. Aprilis Dominus resurrexit, tertius decimus circuli præfati annus exstitit, quinque habens concurrentes & lunam quartam decimam, ut semper nono Kal. Aprilis. Porro si quinto Kalendarum suprà scriptarum resurrectio celebrata est Christi, secundus circuli decennovennalis existens annus concurrentes habebat quatuor & lunam tertiam decimam, sicut semper octavo Kal. Aprilis. Quæ cuncta septimæ decimæ lunæ, & in qua die dominico primò sacrosanctæ resurrectionis sunt acta mysteria, cursu panduntur indubio. Tantùm diligentissimè cavendum ne hanc sexta decima luna, ut quidam, patratam confirmando, non solum inevitabile nostræ calculationis dispendium, sed & gravissimum catholicæ fidei incurramus periculum.

F ij

LXXXVIII. *Argumentum ad inveniendum diem dominicam Paschæ.*

DISC. Numquid est aliquod de dominica Paschæ argumentum, sicut & de quarta decima luna esse ostendisti? **MAG.** Illud pro argumento ponunt, quia quot dies ante pridie Idus Aprilis habueris Pascha, tot diebus ante Kalendas Martias habebis initium quadragesimæ. Et quot dies post pridie Idus Aprilis habueris Pascha, tot idem diebus post Kalendas Martias habebis initium quadragesimæ. Et si pridie Idus Aprilis Pascha habueris, Kalendis Martiis initium quadragesimæ habebis. Quot dies ante Kal. Aprilis habueris Pascha, tantos dies ante duodecesimum Kal. Martias habebis initium quadragesimæ. Et quot dies post Kalendas Aprilis habueris Pascha, tot diebus post duodecesima Kalendas Martias habebis initium quadragesimæ. **DISC.** In quot diebus evenit nobis Pascha celebrare? **MAG.** Triginta quatuor vel triginta quinque, id est, ab undecima Kal. April. usque in septimam Kal. Maij. Et hoc in decennovennali cyclo fit propter concordiam epactarum. Isti triginta quinque dies sunt inde quia in ccccliv. dies anni communes progrediuntur, & anni embolismi usque in trecenti lxxxiv. quia in communibus annis ante ccccliv. dies Pascha non licet celebrare, supra verò licet. In embolismo autem anno ante cccclxxxiv. non decet celebrari, supra verò decet. Iste ergo numerus dierum in communibus annis & embolismis in celebratione Paschæ observandus est.

LXXXVIX. *De luna dominica Paschæ.*

DISC. De ultimo tramite decennovennalis circuli nunc, ni fallor, ordo exposcit ut dicas. **MAG.** Ultima sanè memorati circuli meta panduntur lunæ dominici Paschæ, propter variantem ejusdem dominici occursum, septem dierum ambitu inclusæ.

id est, à quinta decima usque ad vicesimam primam. Qui pro certo dies creberrima legis sunt adnotatione præfixi, dicente Domino: *Primo mense, quarta decima die mensis, comedetis azyma usque ad diem vicesimum primum ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris.* Cujus primimensis septemque ejus dierum azymorum nunc regula talis est, ut quæ post æquinoctium quinta decima luna occurrit, primi mensis intelligatur. Et hæc quocunque septem dierum, id est, à quinta decima usque ad vicesimam primam, primum dominicum acceperit, Paschalis festi gaudiis aptum porrigat.

X C. *Argumentum ad ipsam lunam inveniendam.*

Si vis agnoscere quota luna festivitas Paschæ occurrat, si in Martio mense Pascha celebretur, computa menses à Septembrio, hoc est, ab initio anni secundum Ægyptios, quorum rationem hic sequitur Dionysius, usque ad Februarium, hoc est, usque ad finem anni secundum antiquos Romanos sex menses sunt. His semper adice duos regulares. Fiunt octo. Adde epactas, id est, adjectiones lunares. Verbi gratia. Anno futuro quarta decima Indictione xiv. fiunt viginti duo. Adde & dies mensis Martij usque in dominicum Paschæ, quod fit nono Kal. Aprilis. Fiunt simul quadraginta sex. Tolle triginta. Remanent sexdecim. Sextadecima luna erit in Pascha, id est, nono Kal. Aprilis, quando resurrectio Domini celebratur. Si autem velis intellegere quota luna est in Pascha, quandocunque in Aprili mense celebratur, computa menses à Septembrio usque ad Martium; quia, ut alij opinantur, quandocunque in Aprili Pascha celebratur, Martius finis anni est. Quando autem in Martio pascha invenitur, tunc Martius primus mensis dicitur.

A Septembre ergo usque ad Martium septem menses sunt. His adde semper regulares duos. Fiunt octo. Adde epactas lunares cujuslibet præsentis anni, verbi gratia, ut in hoc anno sunt tres. Fiunt duoecim. Adde & dies mensis Aprilis qui sint usque in Pascha, hoc est sexto Idus Aprilis. Fiunt simul viginti. Vicesima luna fuit hoc anno in die resurrectionis Domini.

XCI. *Item aliud argumentum.*

Notandum autem quòd omnis paschalis luna, cujuscunque ætatis est, si detrahis ab ea duodecim, fiet tibi ætas lunæ quæ fit in initio quadragesimæ. Verbi gratia. Si quintadecima luna est paschalis, tolle de quindecim duodecim, & remanent tres. Tertia est luna in initio quadragesimæ eo anno quo quintadecima est luna die dominica Paschæ & cetera similiter.

XCII. *Quid distet inter Pascha & azyma.*

DISC. Verùm quia de utriusque Paschæ ratione, & illius scilicet quod secundum legem quartadecimam lunam proxima dominica in memoriam resurrectionis Domini colatur, satis mihi fecisti, peto ut quid inter Pascha & azyma distet edicas. Legitur hæc sæpius in illis locis ubi de Paschæ primitiæ observatione dispositum est. MAG. Ergo juxta legis scripturam alia Paschæ, alia solemnitas est azymorum. Vna quippe dies Paschæ, id est, transitus, est, quarta decima videlicet primi mensis; in qua vesperascente agnus immolari jussus est, & nocte sequente nocte transiit Dominus Ægyptiorum primogenita percutiens, & signatas anni sanguine domos filiorum Israël liberans. Sequentes verò dies septem, id est, à quinta decima usque ad vicesimam primam mensis ejusdem, azymorum propriè vocantur, sicut libri testantur legis. Et Iosephus scribit in libro antiquitatum quartodecimo ita dicens: *Quarta*

*adecima luna primi mensis agnus immolatur. Quin-
tadecima autem succedit festivitas azymorum, quæ
septem diebus celebratur. Secunda verò azymorum
die, quæ est sexta & decima, frugum primitias quas
metunt offerunt. Quem legalium morem sacrorum
etiam nunc Ecclesiæ consuetudo non ignobiliter
imitatur, unam videlicet noctem transitus dominici,
id est, resurrectionis ejus à mortuis, qua impios
triumphando, fideles salvare dignatus est, princi-
paliter observans, in cujus exortu sanguis ipsius,
videlicet agni immaculati, populus ejus fonte rege-
nerationis ablutum mundat ab omni peccato, ac
deinde alios septem dies in memoriam ejusdem
dominice resurrectionis congrua festivitate subjun-
gens. Verùm quia ipsa quoque dies Paschæ à fer-
mento castigari præcipitur, hæc evangelij scriptu-
ra aliquando primum azymorum cognominat. Et
primo, inquit, die azymorum, quando Pascha
immolabant, dicunt ei discipuli: *Quò vis eamus,
& paremus tibi ut manduces Pascha?* Item diem
quintam decimam mensis primi, à qua septem dies
azymorum inchoant, propter viciniam Paschæ, no-
mine vocat illius, cùm dicit: *sed manducarent
Pascha.* Non quia legi contraria est evangelica
scriptura; sed quia sacramentum quod decebat,
hoc nobis societate vocabulorum vivaciùs inculca-
re curavit. Salva enim subtiliori discussione possu-
mus intelligere quòd mystica Paschæ solennia sin-
guli nostrum in die baptismatis egerint, spiritalem
videlicet exterminatorem signo pretiosi sanguinis
evadendo, spiritales transeundo tenebras. Toto au-
tem vitæ proficientes tempore, quod deinceps in
hac peregrinatione gerimus, septem dies azymo-
rum celebremus, quibus, sicut Apostolus edocet,
non in fermento malitiæ & nequitie, sed in azymis
sinceritatis & veritatis epulari debemus. Et quia*

nos in baptismo, ut de potestate Satanæ in partem fortis sanctorum transire queamus, sinceritatem & veritatem tenere necesse est, itémque toto nostræ peregrinationis tempore, quod septenario dierum numero volvitur, cotidiano profectu ad meliora transire præcipimur, quasi & in Pasca azymis vesci & in diebus azymorum Pascha spiritaliter agere cognoscimur.

XCIII. De mystica significatione Paschæ.

D I S C. Quia de mysterio Paschæ aliqua dixisti, peto ut si aliqua adhuc supersint dicas. **M A G.** Sunt utique. Quia Aurelius Augustinus in epistola de Pascha ad Ianuarium plura hinc retulit; quæ tamen hic tantummodo commemorasse, non pleniter posuisse, propter brevitatem nostræ disputationis censemus. Primum, quod post æquinoctium, id est, post victoriam lucis de umbra, noctis Pascha celebratur, significat quod post victoriam Christi de morte, Pascha rite celebramus. In mense novorum, id est, in novitate vitæ, & in spem immortalitatis & resurrectionis nostræ. In plenilunio, vel post plenilunium, id est, in plenitudine fidei vel sensus, & post agnitionem gratiæ vel mysteriorum Dei. In tertia hebdomada ejusdem mensis, hoc est, in tertio tempore hujus sæculi, id est, post Patriarchas ante legem, post Prophetas sub lege, in initio gratiæ & novi testamenti Christi triumphum, qui tertia die resurrexit à mortuis, veneramur. Quod autem tunc Pascha rite colitur cum globus lunæ lucem de inferioribus ad superiora traxerit, significat nos debere omnem nostræ mentis intentionem ab ambitione visibilium ad invisibilium amoremvertere, Christumque non in terra adhuc præliantem sed in cælis jam regnantem inspicere. Quod in die dominica sanctum Pascha celebramus, in qua primum lux creata est, Christus quoque resurrexit,

& quæ nostram resurrectionem præfiguratur, ammonet nos per lucem fidei & bonorum operum cotidie passionibus Christi communicantes gloriam cum eo tenendam desiderare cælestem. Quod ergo septem diebus hanc sanctissimam colimus solemnitatem, Spiritus sancti gratiam significat totam Ecclesiam inlustrasse catholicam. Quæ gratia post resurrectionem Christi manifestè Apostolis & ceteris conlata est fidelibus. Hæc nos breviter commemorasse sufficiat. Ceterum qui plenius vult inossè, legat prædictam epistolam, & ibi inveniet.

XCIV. *De circulo magno paschali.*

Circulus Paschæ magnus est qui multiplicato per invicem solari ac lunari cyclo quingentis triginta duobus conficitur annis. Sive enim decies novies vicieni & octeni, seu vices octies deni ac noveni multiplicentur, quingentorum triginta duorum numerum complent. Vnde fit ut idem circulus magnus decennovennales lunæ circulos vincti octo, solis autem, qui vicienis octenisque consummari solent annis, decem & novem habeat circulos, bis sextos decies novies septenos, id est, centum triginta tres, menses solares vices octies ducentos viginti & octo, id est, sex milia trecentos octoginta quatuor, menses autem lunares vices octies ducentos triginta quinque, id est, $\overline{\text{VI D LXXX}}$. dies, exceptis bis sextis, vices octies, $\overline{\text{VI DCCCCXXXV}}$, id est, $\overline{\text{CXCIV. CLXXX}}$. adpositis autem bis sextis $\overline{\text{CXCIV. CCCXVII.}}$ qui ubi memoratam ex ordine mensum dierumque summam compleverit, mox in se ipsum revolutus, cuncta quæ ad solis vel lunæ cursum pertinent, eodem quo præterierant semper tenore restaurat. Tantum anni dominicæ incarnationis suo certè tramite proficiant in majus, & Indictiones quoque ferantur in ordine, nil syderum cursum atque ideo nil paschalis calculi ordinem movent.

XCV. De seculis.

DISC. Quia de temporum particulis & computatione pleniter, quantū breuitas dialogi nostri sinebat, exposuisti, superest ut de seculo, quod post annū in serie temporum posuisti, breuiter dicas. MAG. Secula generationibus constāt. Et inde secula dicuntur quòd se sequantur. Abeuntibus enim aliis, alij succedunt. Hunc quidam quinquagesimum annum dicunt, quem Hebræi Iubilæū vocant. Ob hanc causam & ille Hebræus qui propter uxorem & liberos amans dominum suum aure per tonsa aut seruitio subjugatus servire iubetur in seculum, hoc est, usque ad annum quinquagesimum. Aliquando tamen seculum in propheticiis libris pro æterno positum reperimus, sicut est illud psalmistæ: *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia eius, & laudatio eius manet in seculum seculi.*

XCVI. De ætatibus.

DISC. Nunc jam libellum nostræ disputationis claudens, unde dicatur ætas profer, & quid significet, & quid in se contineat, ut ita solvaris tandem à meæ interrogationis stimulo & tuæ responsionis debito. MAG. Faciam. Et utinam sic saltim ab importunitate tua quiescas, & feriatum stilum per aliquod tempus me habere permittas. Ætas plerumque dicitur & pro uno anno, ut in annalibus, & pro septem, ut hominis, & pro centum, & pro quouis tempore. Vnde & ætas dicitur tempus quod de multis seculis instruitur. Et dicta ætas quasi æuitas, id est, similitudo ævi. Nam ævum est ætas perpetua, cuius neque initium neque extremum noscitur. quod Græci vocant æonas. quod aliquando apud eos pro seculo, aliquando pro æterno ponitur. Vnde & apud Latinos dirivatum hoc nomen est. Ætas autem propriè duobus modis dicitur. Aut enim hominis vitæ temporalis signifi-

cat articulos ; sicut est infantia , iuventus , senectus. Aut mundi cursum ; ut sint sex ætates famosissimæ , quas libri tractatorum sæpius memorant. Sed quia de utraque ætate jam aliqua prælibavimus , deinceps simul de utrisque dicemus.

I. Prima est ergo mundi hujus ætas ab Adam usque ad Noë , continens annos juxta Hebræicam veritatem mille sexcentos quinquaginta sex , juxta septuaginta interpretes $\overline{\text{II}} \text{ C C X L I I}$. Generationes juxta utramque editionem numero decem. Quæ universali est deleta diluvio.

Sicut primam cujusque hominis oblivio demergere consuevit ætatem , quotus quisque est qui suam recordetur infantiam.

II. Secunda ætas à Noë usque ad Abraham , generationes juxta Hebræicam auctoritatem complexa decem , annos autem ducentos nonaginta duos , juxta septuaginta interpretes anni mille septuaginta duo , generationes verò undecim.

Hæc quasi pueritia fuit generis populi Dei. Et ideo in lingua inventa est Hebræa , id est , à pueritia. Namque homo incipit nosse loqui post infantiam ; quæ hinc appellata est quòd fari non potest.

III. Tertia ab Abraham usque David , generationes juxta utramque auctoritatem quatuordecim , annos autem D C C C C X L I I . complectens.

Hæc velut quædam adulescentia fuit populo Dei. à qua ætate qua incipit homo posse generare. Propterea Matthæus evangelista generationum ex Abraham sumpsit exordium ; qui etiam pater gentium constitutus est quando mutatum nomen accepit.

IV. Quarta à David usque ad transmigrationem Babylonis , annos habens juxta Hebræicam veritatem quadringentos septuaginta tres , juxta septuaginta translationem duodecim amp'iùs , generationes juxta utrosque codices decem & septem , quas tamen evan-

gelista Matthæus certi mysterij gratia quatuordecim ponit. à qua, velut juvenili ætate, in populo Dei Regum tempora cœperunt. Hæc namque in hominibus ætas apta gubernando solet existere regno.

V. Quinta, quasi senilis ætis, à transmigratione Babylonis usque adventum Domini Salvatoris in carnem, generationibus & ipsa quatuordecim, porro annis quingentis octoginta novem extenta; in qua, ut gravi senectute fessa, malis crebrioribus plebs Hebræa quassatur.

VI. Sexta, quæ nunc agitur, ætas, nulla generationum vel temporum serie certa, sed ut ætas decrepita, ipsa totius seculi morte consumenda.

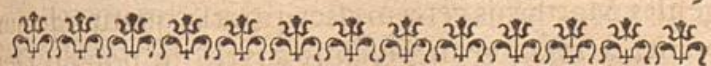
Has ærumnosas plenâsque laboribus mundi ætates quique felici morte vicerunt.

VII. Septima jam sabbati perennis ætate suscepti.

VIII. Octavam beatæ resurrectionis ætatem, in qua semper cum Domino regnent, expectant. Ad quam nos feliciter sua gratia pervenire ipse concedat qui cuncta tempora creaverat, & æternitate semper manet perenni, trinus & unus omnipotens Deus, qui est benedictus in secula. Amen.

INCIPIUNT GESTA VENERABILIS
Domini Domini Baldevvini de Luczenburch
Treverensis Archiepiscopi & Henrici Impe-
ratoris germani sui de Luczenburch.

BEata consideratione cogitavi dies antiquos glorioforum gestorum magnificorum virorum in curiositate scriptorum immemorialiter pro dolor præterire, animadversioneque disceptavi annos æternos retributionis præmiorum laborum singulorum hic operatorum post hanc vitam unumquemque pro mercede reperire. Laudes igitur rerum gestarum dignè recondendarum sub modio non ponantur, nec obfuscatæ ignorantia nubilo aliququaliter involvantur. In ea exultabo, & mirè miranda mirabilia tua prout potero narrabo. Ei ergo qui est fons & origo omnium bonorum, ad honorem, ut ipse in suis glorificetur creaturis, sunt temporum gestavivæ memoriæ jugiter commendanda. Vivæ memoriæ res gestæ tunc aliququaliter donantur, ut in eis posterius emendentur & gloriosa antecessorum gesta providè imitentur. Vocis enim viva locutio velut umbra dinoscitur more defluentis aquæ pertransire, & sicut fumus in aërem dispersus evanescens non solet revenire. Iubiloque sicut cum aromato quotienscunque corde tanguntur, totiens auscultantium corda jocundantur, sic gloriosa magnatorum gesta litterali descriptioni tradita, quotienscunque recitantur, totiens probi & discreti virtutum hauriendo exemplaria lætificati meliorantur. Nunc, sicut videmus, omnipotens Deus non solum verbo tenus Moyse legem tradere, sed digito suo tabulæ insculptam lapideæ,

ut semper ejus jugis & viva perseveret memoria, dignatus est ministrare. Volo igitur, prout se facultas offeret meæ parvitati, non tumescentis laudis adulatione, sed humilis mentis in imo audacissima præsumptione, magnifica gesta gloriosi Principis almi Gallia Germaniæ Primatis venerabilisque Patris & Domini Domini Baldevvini de Luczenlinburch Trevirorum Archiepiscopi scriptis commendare. Sed quod non sufficiam, scriptorum vernula fiam. Scribere igitur incipiam, in primis capitulorum ponendo distinctiones, & postea eorum prosecutiones quæ per eum gesta sunt, & quæ ejus temporibus evenerunt, quæ vidi, & quæ veridica proborum & discretorum relatione famaque generali voluntate audiui, ponere non obmittam. Invo-co ergo adjutorium patris luminum, apud quem non est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendens est in corde hominum, ut mihi Spiritum sanctum mittat in adjutorium, & hoc opusculum, immo mihi opus permaximum, Domino nostro Iesu Christo ad honorem, & reverendo Domino Domino Baldevvino Archiepiscopo ad favorem, omnibûsque posteris ad exemplar utilitatis valeam inhoare, pertractare, & fine optimo consummare. Hoc mihi dignetur præstare Deus trinus & unus.

INCIPIVNT CAPITVLA PRIMI LIBRI.

- I. *De vita & morte antecessoris.*
- II. *De ejus postulatione.*
- III. *De ejus confirmatione.*
- IV. *De ejus consecratione.*
- V. *De ejus receptione.*
- VI. *De ejus genealogia & obitu patris.*
- VII. *De ejus physionomia.*

- VIII. *De ejus pueritia & adolescentia.*
- IX. *De pacis & justitiæ observatione.*
- X. *De ejus vita & conversatione.*
- XI. *De ejus provisione.*
- XII. *De ejus familia promotione.*

INCIPIVNT CAPITVLA SECVNDI LIBRI.

- I. *De Henrico ejus germano Romanorum Imperatore septimo.*
- II. *De electione per Dominum Baldevvinum Archiepiscopum procurata.*
- III. *De Henrici Regis consecratione & coronatione.*
- IV. *De nundinis per Dominum Baldevvinum Treverensibus à Rege impetratis, & ejus recessu.*
- V. *De Iohanne Henrici Regis nato in Regem Bohemia creato.*
- VI. *De Adolphi & Alberti Romanorum Regum suorum antecessorum per Henricum Regem facta translatione.*
- VII. *De Domini de Virtinberch expugnatione.*
- VIII. *De Lombardia itineris arreptione.*
- IX. *De obitu Comitis de Sarverden, & Alpium transcensione.*
- X. *De triumpho in Mediolano, & ejusdem ibidem secunda corona receptione.*
- XI. *De privilegio Treverensis Ecclesie per Dominum Baldevvinum ibidem impetrato, & Subcancellarij concrematione.*
- XII. *De justitia de Theolaldis Brusach facta, & Brixienfis civitatis expugnatione.*
- XIII. *De obitu Regine, introitu Romæ, & cellæ quatuor coronatorum per Dominum Baldevvinum facta in habitatione.*
- XIV. *De Capitolij triginta turrium & monaste-*

- rij Minorum violenta expugnatione.*
 XV. *De multorum castellorum & castrorum expugnatione & pralio in Lantsisc, & Florentinorum obsidione.*
 XVI. *De castelli sanctæ Mariæ novella per Dominum Baldevvinum facta violenta expugnatione, & repatriatione.*

PROLOGVS TERTII LIBRI.

- I. *De Ludolphi Regis per Dominum Baldevvinum procurata electione & coronatione.*
 II. *De Iohannis Regis obsessi per Dominum Baldevvinum facta liberatione.*
 III. *De pacis terre conspiratione, Brul obsidione, & in manus Domini Baldevvini donatione.*
 IV. *De Moguntine Ecclesiæ prima vice Domino Baldevvino facta commissione, Crucenache, Kestelim, Spaynheym obsidione, & Baldensteyn fundatione.*
 V. *De Frederico Duce capto per Iohannem Regem Bohemiæ, & Furstenberch obsidione.*
 VI. *De Baperd. expugnatione, sancti Vvendelini emptione, & Ecclesiæ Moguntinæ Domino Baldevvino facta secunda commissione.*
 VII. *De monasterij Carthusiensium consecratione, castri monasterij sancti Iohannis constructione.*
 VIII. *De Limpurch emptione, & Velsperch destructione. De Vernich & dominij de Coverna emptione, & destructione Solinze. De Monckler, Leysheim, Hofelebach, Salsroch, Elkershusen destructione, Dune in Syflia, & Triis acquisitione, & ejus obdormitione.*

LIBER

LIBER PRIMVS.

CAPVT I. *De vita & morte antecessoris.*

Dignus à dignis dignissimè laudatur, licèt ab invidis laudis generositate inaniter destituatur. Dicendæ ergo laudis gratia licet parumper ad superiora ascendere, ut hujus valeam materiæ intellectum exprimere planiorem. Anno dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo nonagesimo octavo, in die beatorum Processi & Martiniani martyrum, prope monasterium Monsterdreyse ordinis Præmonsteriensis, Albertus Dux Austriæ Adolphum de Nassava Romanorum Regem sæviter occidit congressione præliali, seseque in regno intromisit quod firmiter credidit gladio obtinuisse triumphali. Veruntamen procuravit ab electoribus se in Romanorum Regem electionis jure sublimari & Aquisgrani solemniter coronari. Contra quem summus tunc Pontifex Dominus Bonifacius octavus, eò quòd uxor ejus esset de viperiali genimine feminis Frederici, aliisque multis de causis rigidas exercere sententias publicissimè sublimavit, & Dominum Dycherum Regis defuncti germanum causa ejus vesaniæ resistendi in Trevirorum Archiepiscopum non postulatum nec ab aliqua parte Capituli electum celeriter sublimavit. Capitulum tamen elegerat Henricum de Virneuburch, cui major pars subditorum Ecclesiæ jam obediebat, statim Ecclesiæ suæ terras plurimas & redditus pignoralis cautione & literali obligatione constangiis gravibus damnisque datas impignoratasque per maxima debita contraxit, de quibus parum dicitur persolvisse, & cum in honore esset, non intellexit, viriliterque contra Albertum Regem restitit, & etiam contra Confluentes sibi rebellantes, universum etiam suæ dio-

cesis clerum contra se ipsum inimicitias tumide provocavit. Vnde concors caterva clericalis ipsum ad praesentiam Domini Clementis tunc summi Pontificis, dura de eo querimonia facta, vocari in propria persona provide procuravit. Quo citationis termino imminente, de carnis ergastulo quantocius migravit anno Domini millesimo tricentesimo septimo, vicesima tertia die mensis Novembris, Ecclesiam suam non modicum disturbatam, debitisque gravatam, dilapidatam, impignoratam, dissipatamque relinquendo, ita ut ipsa ab imo cordis suspiria possit cum Propheta flebiliter clamare: *Didisti me tamquam oves escarum, & sine pretio vendidisti, & obligando me multipliciter disperdisti.*

CAP. II. *Qualiter sit electus.*

Ecclesiae ergo suae Trevericae Deus totius consolationis gemitus & suspiria parva mora protracta brevissime terminavit divino munere bonitatis anno Domini millesimo tricentesimo septimo, die septima mensis Decembris, Capitulo Treverensi coadunato & ad futurum Praefulem eligendum, vocatis omnibus vocandis, congregato, a maiori & saniori parte Capituli venerabilis Dominus Baldevinus de Lutzelinburch Praepositus & Canonicus dictae Ecclesiae, adhuc ipso Parisiensi studio fideliter mancipato, anno nativitatis ejus xxii. in gaudium & laetitiam totius cleri & populi, divina cooperante gratia, in Trevirorum erat Archiepiscopum sollemniter postulatus. Hinc ovat clerus altisonis vocibus psallens *Te Deum laudamus.* Hinc fit cunctarum compulsatio campanarum, concursus populorum catervatim congregatorum, sic ut ipsa Ecclesia jocunde possit canere cum psalmista: *Saccum meum conscidisti, & me misericorditer circumdediti multiplicata laetitia salutari.*

CAP. III. *De ejus confirmatione.*

Lumen à luminis flamma incenditur. Sic à jure electionis nuntios per sollemnes procuratoresque eximios Pictavium extitit delata, & sanctissimo patri Domino Clementi Papæ publicè intimata. quam quidem postulationem ipse summus Pontifex, inquisitionem faciens condecemtem de persona postulata quàm de postulantum conversatione & vita, parte adversantium frivola appellata totaliterque cassata, benignè approbavit, & de minoritate annorum secum etiam dispensando, ipsum fore admittendum, suo cum Cardinalibus præsidens consistorio, in propatulo publicavit, & more consueto ipsum admittendo sententialiter confirmavit.

CAP. IV. *De ejus consecratione.*

Veritatis igitur fama ejus approbationis Parisius sibi revelata, ipse Baldevvinus confirmatus unà cum Domino Henrico & vulgariter fratribus ejus germanis Pictavum veniens, summo se Pontifici lætenter præsentavit. quod ipse gratanter recepit, & amabiliter salutando. Et anno Domini millesimo tricentesimo septimo, sexto Idus Martij, more Treverico scribi consueto, ipse Dominus Clemens Papa quintus per Cardinalem in Pictaviensi Ecclesia dictum Dominum Baldevvinum in Presbyterum ordinavit, sequenti die cum pluribus aliis Archiepiscopis & Episcopis in Trevirorum Archiepiscopum divinitus consecravit. Ipse verò dictis cum fratribus multisque aliis Cardinalibus & amicis diversis curiarum sollemnitatibus habitis Papam valedicens, ad propria cum suis est reversus. In qua tamen reversione in littera sibi à Domino Petro Moguntinensi Archiepiscopo destinata intellexit Dominum Albertum Romanorum Regem humanæ conditionis debitum persolvissse. Nam ab ejus cognato, Iohanne Duce videlicet fratris sui filio, cui quia ipse

Albertus ad instinctum suæ uxoris Reginae volentis hereditare filios suos ducatum Austriae, postquam dictus Albertus occiderat Adolphum Regem, violenter suum patrimonium, videlicet ducatum Austriae, recepit & detinuit, esse dinoscitur interemptus; & illud evangelicum fuit adimpletum in hoc casu: *Mensura qua mensi fueritis remetietur vobis.*

CAP. V. De ejus receptione.

Zona tranquillitatis, pacis, & concordiae totius patriae aliquandiu sub antecessore non modicum extitit delaneata, & cleri caterva de nimia rancore materia multipliciter perturbata. Sed misericors & miserator Dominus de excelso throno suo prospiciens Ecclesiae suae durissimas & lacrymosas oppressiones servituti Babylonicae digne comparatas per dictum Baldevvinum, pacem & concordiam reformato, misericorditer relevavit. Nam dictus Baldevvinus ejus in primo adventu latissimo totius per diocesim cunctis suis officiatis & iudicibus diluculè mandavit ut in cunctis suis territoriis tantum advenis quam incolis, non per tyrannicum rigorem, sed per incutiendum timorem, universos pacem servare unanimiter coartarent, si ejus gratiam servare & indignationis rubiginem cuperent evitare. Et sic in amœnitate pacis & concordiae anno Domini millesimo tricentesimo octavo, die sanctae Pentecostes, cum multorum procerum proborum caterva non modica, velut zelotypus sponsam suam visitando, Treverim est ingressus. Hic fit concursus populorum, coadunatio Clericorum. Voce tantumquam praesaga cives Apostolorum pacem portaverunt, patriamque illuminantes hodie advenerunt & sic eum lætantissimè receperunt, & suam in Ecclesiam processionaliter adduxerunt, praesente matre, fratribus, sorore, & multis spectabilibus viris. Eodem die Missarum solemniter celeberrime

vit, curiam sollempnem faciens, & sumptuosam, cunctos advenientes lautissimè procuravit, à nobilibus & subditis * huldas & subjectiones debitas acceptavit, & feodalia feodalibus in feoda condonavit, cunctaque antecessoris debita persolvit, dissipata & obligata, omnimodè satisfaciens, ad jus & proprietatem suæ Ecclesiæ viriliter revocavit.

* id est, fidei sacramenta, ut interpretatur Brovverus.

CAP. VI. *De genealogia ejus, & obitu patris.*

Zeli scribendæ historiæ est parumper ad superiora ascendere, ut ejus seriem clariori luce valeam pertractare. Anno dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo octuagesimo quinto nobilibus de parentibus, videlicet Henrico Comite Luczelinburgensi patre & Domina Beatrice de Bellomonte in Hannonia matre Dominus Baldevvinus exstitit nobilis natus. Avus ejus eodem nomine Henricus dictus Blondel Fuille, qui Dominum Baldevvinum * protavus scitur publicè exstitisse. qui ducatus à Colonienfibus finibus longè latèque circa Rhenum extenditur, & multas habens munitiones & castra, ultra Mosam protenditur, & feodum Colonienfis Archiepiscopi esse in parte perhibetur. Isto Vvalrano defuncto, Henricus dicti Baldevvini avus in patrimonio succedere debuerat paterno. Sed Dux Brabantiae illum sibi indebitè hodierna die noscitur usurpasse. Isto verò Henrico de medio facto, Henricus pater Domini Baldevvini in comitatu Luczelinburgensi successit. Eo tempore Colonienfis castrum Vorinche inter Coloniam & Nussiam quondam situatum, quod priùs Archiepiscopo ad patriæ tuitionem juvamine construxerant, de quo rapinæ erumpebant, amore pacis pro aliqua pecuniæ summa ab Archiepiscopo ut illud in fortiori loco ad littus Rheni reedificavit; quem cùm officiatus suus interrogans de quo castrum deberet retinere, cùm annuis careret redditibus, dicitur respondisse:

* Desunt heic nonnulla.

* thelonicis

Quatuor viæ sunt trans castrum situatæ. Quod ille audiens alveum Rheni transmeantes * thelonicis exactiõibus aggravavit, terram verò transeuntes multipliciter rapinis molestavit. De quo cùm Archiepiscopus rogatus à Colonienfibus non desisteret, Colonienfes dictum castrum obsidione circumsepserunt. quam obsidionem Archiepiscopus solvere cupiens, exercitum permaximum congregavit. Tunc Colonienfibus in adiutorium, quia cives sunt eorum, Dux Brabantia & Comes de Monte celeriter concurrerunt. Qui Comes dicto Duci partem ducatus Limburgensis se contingentem pro quadam pecuniæ summa noscitur vendidisse. Econtrà Henricus Comes Luczelinburgensis Ducem Brabantia pro dicto ducatu Limburgensi impetens, & ipsius partem à Colonienfi Archiepiscopo in feodum recipiens, Ducem diffidavit, & cum Vvalramo germano suo aliisque duobus fratribus Militibus, obscurè tamen natis, in Archiepiscopi adiutorium properavit. Hic discordia discordiæ sociatur, & guerra guerra rigidè cumulatur. Quodam ergo die sabbatino, Archiepiscopo prælium inire voluntario, à Colonienfibus mandatur eos sibi & omnibus adherentibus per biduum victualia ministraturos, si ob honorem Dei sequentem dominicalem diem ejusque genetricis præsentem diem sabbatinum à præliis vacando dignaretur celebrare, maximè cùm sua turba die tenus sumeret augmentum, earum verò nullum sperarent sumere incrementum. Quod Archiepiscopus accepisset, si Henricus Comes non dixisset: Heu! non debemus hodie propter Clericum timorofum prælium inire gloriosum? Hoc cùm Archiepiscopus intellexisset, dicitur respondisse, Probrior mea clericatura in campis ejus militum noscitur fuisse, mandans Colonienfibus ut se præpararent & inire prælium secum non tardarent.

Hic clangor auditur, tubarum resonantia fistularum, sonus tympanorum, clamor populorum in mortem se præparantium. Heu heu! cuiuslibet partis acies ejus dividitur in turmas. Primò Colonienses cum Archiepiscopo prælium inchoantes, partem deteriorem habere. Secundò Henricus Comes cum Duce prælium commiscens, Duce ad jactum lapidis retropresso, Comes visus fuit prævalere. Tertiò Comes de Monte inermibus suis cum rusticis in vulgo Kempen appellatis in Coloniensium & Ducis adjutorium prælium aggressus, Archiepiscopi & Henrici Comitum partes infirmavit, separavit, dissipavit totaliter & prostravit. Heu miserabile spectaculum! Hic captivatur, ille trucidatur, hic morti addictus spoliatur, ille in Rhenum fugiens suffocatur, in nemore verò paludinoso submerguntur plures, substantiæ capiuntur, fugæ à multis rapiuntur, Archiepiscopus verò à Comite de Monte capitur & custodiæ in Bensbure mancipatur. Proh dolor! Vbi Comes Henricus miles imperterritus fugere nescius cum Vvalramo germano proprio duobus aliisque prædictis fratribus miserabiliter fuerat interemptus anno Domini millesimo ducentesimo octuagesimo octavo, sabbato, die beati Bonifacii martyris, hinc ploratus & ululatus de tam parvulis pupillis, Henrico, Vvalramo, & Baldevvino, Baldevvino verò nondum trimatus anno completo, patre orbatis. Quid essent acturi, quove diversuri, à nonnullis querulosè in altum elevatur. Sed illud diffortunium eis in fortunam numen mutavit divinum. Nam Henricus in imperialis dignitatis apicem, ut infra patebit, fuit elevatus, Baldevvinus verò in Trevirorum archiepiscopalem dignitatem exstitit sublimatus.

CAP VII. *De ejus physionomia.*

Est etiam ejus physionomia ad posterorum uti-

G iiij

litatem memoriæ commendanda, ad utilitatem inquam, quia animæ sequuntur complexionem corporum, ut posterius ejus complexionem cognoscen-tes, probabiliter credant morum ut virtutum ejus insignia, quæ ponuntur postea, in eo omnimodè extitisse. Fuit enim staturæ mediocris, caput sicut sphaeram parumper impressam formosum habuit & rotundum, capillos capitis & barbæ subtiles, in colore citrinos, medios simplices, medios crispas, quæ omnia subtilis cerebri substantiæ esse indicia referuntur. Anticipit qualibet parte elevatum, quod est bonæ apprehensivæ signum. Occiput elevatione amplatum, quod bonæ memoriæ signum esse determinatur. nasum pulchrum, grossitudine mediocrem, auditum acutum, vocem dulcem habuit & acutam, oculos limpidissimos, appropè aliquantulum sursum videndo acutissimos, sed à remotis videndo Limburgensium more obtusos, aures rotundas. Hæc bona organorum dispositio sensuum perfectionem noscitur denotare. Collum verò ejus in longitudine & brevitate mediocriter dispositum, forte tamen & nervosum, scapulas largas, brachia & crura fortiora & nervosa cum musculis non multum carnosus, pectus amplum & elevatum, dorsum rectum & bene dispositum, cutem albam rubore aspersam, carnes molles ingenium bonum repræsentantes, corpus verò totum mediocre, agile & subtile noscitur habuisse. quæ omnia prudentiæ & fortitudinis esse signa à naturalibus allegantur. Vnde si ejus virtutum insignia postea recitantur, nemo miretur, cum per subtiliora aurifabri instrumenta opus subtile fabricetur.

CAP. VIII. De ejus pueritia & adolescentia.

Lux irradiationis intellectualis morum & virtutum limpidissimum acquiritur per studium. Baldevinus igitur annis infantiae suæ lapsis scholasti-

cæ disciplinæ magistris moribus, virtutibus, atque artium litteris imbuendus tradebatur; à quibus ipse usque ad annum nativitatis suæ decimum tertium in Hannonia cum sua matre in comitatu Luczelinburgensi existens suis in puerilibus informabatur, & suos coëthaneos in litteratura excellens, quia limpidiori pollebat ingenio, promptior habebatur. Fuit Parisius circa quinquennium, logicam & philosophiam audiendo. Deinde scholas per biennium dimisit propter guerras inter Francigenos & Flandrenses existentes, quando in Curtray flos Francigenarum occubuit per Flandrenses. Duobus sollemnibus cum magistris magnæ litteraturæ viris, camerariis, domicellis, nobilibus ejus statum condecensibus Parisiensi studio fuerat destinatus; ubi omnium artium principia terminosque substantiales, studio inhærendo frequentissimo, memorialiter retinebat, Arabicis arithmeticisque figuris scribebat, & astronomiæ insudando sphæram addiscebatur. Specialiter tamen juris canonici studiis frequenter insistebat, & in iis usque adeptionem * artus noscitur perdurasse. qui fuerat annus do-

* f. baccalau-
reatus

CAP. IX. *De pacis & justitiæ observatione.*
Lucet ceteris clariùs qui est virtutum floribus moribusque adornatus. Sicut ergo lux solaris tenebrosis interpositis nubibus, quin diescat, nequit occultari, sic morum ejus vita virtuosa, ut

laticescat, à nullis poterit offuscarì. Generali enim fama volutante reformatòr & conservator pacis & justitiæ fuisse perhibetur. Nam pacis terræ amicissimus conservator, raptorumque fuerat horribilissimus extirpator, quos sua magna cum prudentia subjugavit. Nam plurima castra & fortia juxta prædonum fortalicia, per quæ ipsi jugiter tamquam obsessi habebantur, malis eorum gratus funditus ædificavit, & sic eos ad pacis observantiam, quantumcunque magnos, violenter coartavit. Et rem memoriæ dignam hîc duxi interferendam, ut hîc enarratis testimonium adhibeam veritatis. Frederico de Numagen domicello, qui à mercatoribus Mosellæ alveum descendentibus non rapinam sed cautionem, ut ipse asserit, receperat pigneralem sui castri, sub obtentu districtissimè demandavit ne Treverensem exiret civitatem, in qua tunc erat, nisi conquerentibus cuncta ablata prius restituisset. quod præceptum celeberrimum productum fuerat ad effectum. Et sic defensor mercatorum, amator bonorum, exterminator iniquorum rigidissimus, in judicio justissimus habebatur. Nani proprium occultæ nationis fratrem, qui propriam uxorem occultè interfecerat spe solemnioris, optimo licèt ab Archiepiscopo pro fratre esset reputatus, supplicio rotali interimere permisit. Et sic nemini parcendo, cunctos maleficos timore perterritos suis procul à finibus fugere compellebat; ut sicut Salomon sapiens & pacificus dignè potuerit appellari.

CAP. X. *De ejus vita & conversatione.*

Iustitiæ pacisque iste conservator, vitæ venerandæ conversationisque fuerat gloriosæ. Nam in cibo potuque capiendò moderatissimus habebatur, omnia statuta jejunia & quamplurima alia sæpissime observando, horas canonicas multasque priva-

Vide Spon-
dan. ad an.
1354. §. 12.

ras orationes devotè orando, castissimè vivendo, omni verò die Missam celebrando, aliàmque audiendo, solitarius otiositatis tempore existendo, studio frequentissimè insistendo, suæ Ecclesiæ privilegia sæpius perlegendo, fugiendo vitia, nunquam otio vacavit alieno. Cum magnatis magnificè, cum mediocribus mediocriter, nulli subditorum nimis familiaris existendo, honorificè incessit, sciens nimiam familiaritatem contemptum generare, pauperum causas defendendo, vanis & mulierum spectaculis ludisque illicitis se rarissimè immiscendo, causas subditorum & discordias sedando & prudenter terminando promptissimus est inventus. Nunquam etiam aliquod negotium dimisit indiscussum. In incessu, dictis & factis, veridicus, stabilis fuerat, & semper seriosus. Tempore verò jocunditati opportuno suæ juventutis occultis cum suis militibus, capellanis, & camerariis, domicellis, velut eorum minimus, dicens, Episcopalem dignitatem suspendimus ad parietem, nunc superior, nunc inferior, socius jocundissimus currendo, saltando levissimus, lapidem ceteris præjactando, eos viribus fortissimus præcellere cernebatur. Nam tanta fortitudine pollebat quòd domo Abbacensium in Piguia famulum cursitanti equo insedentem cum equo ad terram velociter dejecit. Aliquem quoque nimium laudari aut ullo modo vitiari noluit aliququaliter tolerare. Nam carminum recitatorem de inebriationis verbositate in Dominum Henricum tunc Coloniensem Archiepiscopum turpia proferentem, licèt dictus Henricus tunc sibi capitalis esset inimicus, viriliter reprehendit, dicens: Vade tu miserrime, non licet te Dominis turpia recitare. Etiam rancoris materia inter eum & cives Treverenses fuerat exorta. Nam cives tempore Dyetheri sibi aliqua Ecclesiæ jura illicitè usurparunt. pro quo Dominus

Baldevvinus nimium offensus, guerram cum eis habiturus, primo anno creationis suae Treverim exivit. sed Dominus Vvalramus hoc intercipiens, concordiam ordinavit, jura Archiepiscopi & Ecclesiarum valide conservando, ut in litteris hinc inde datis continetur. Suis etiam hostibus guerrarum tempore tyrannicus fuerat inimicus, quos tamen nunquam aliquo aggrediebatur odio; pace reformata cunctis dimittens veniam postulantibus, ut ei omnipotens dimittere dignaretur.

CAP. XI. *De ejus provisione.*

Nobis ejus facta insignia provisionis lucidissima dant exemplaria provide vivendi. Nam nunquam aliquid ad sua utensilia vel victualia comparavit tempore cariori. Omnia enim sua castra & domicilia vino, blado, pabulo in annum de anno, velut Ioseph in Aegypto, congregatis & verè ultra numerum multiplicatis redundabat; quæ tamen tempore caristiae suos per officiatos suis subditis indigentibus, & cautionem præstantibus ut tantum in novis futuris persolverent fructibus quantum de antiquis reciperent, nihil ultra requirendo, misericorditer dispersit; & sic suos subditos in suis possessionibus jugiter conservavit. Discreta etiam provisione omnia Ecclesiae suae privilegia, primò papalia, secundò imperialia, tertio homagialia & alia perpetua, timens amissione distractionem, antiquorum cereorum fragilium sigillorum propter diurnalem revolutionem, privilegiorum fracturam dispendiosam multumque damnosam posse posteris imminere, in unum volumen congregando & transcribi mandando utiliter ordinavit, & illud triplicavit, unum suae Ecclesiae Capitulo & capitulari loco, aliud suae & successorum suorum cameræ Treverico in palatio, tertium verò suorum & successorum suorum feriato semper Camerario ad

omnia & singula quò diverteret loca devehendum providè deputavit, ut in omni loco Archiepiscopus posset sua homagia, litteras, & privilegia saltem sub copia providere, necnon unicuique dum opus esset recitare: Hoc & hoc à nobis in feodum dinosceris habere. Et omnium Ecclesiarum suarum collegia ad sua privilegia ostendenda, ut in ista scriberentur volumina, districtissimè coartavit; & quotquot erant sibi ostensa, quæ tamen sub bullis apparere veris, inscribi verbo tenus procuravit; ut si in posterum aliqua privilegia rapinis, incendiis, antiquitate consumpta, seu malæ custodiæ deputata, vel quocunque modo perderentur, in prædictis voluminibus perpetua memoria perdurarent. Sic ergo velut Ioseph providissimus habebatur. Vivant igitur ejus provisionis insignia in secula seculorum.

CAP. XII. *De ejus familia promotione.*

Baldevvinus iste tanto vixit tempore quò omnes Ecclesiæ suæ diocesis prælaturæ necnon beneficia ad ejus collationem spectantia sibi vacavere; quibus in personis idoneis, ut pervigil pastor, noscitur providisse. Legistas etiam, Canonistas, Physicos, Artistas, Philosophos, Capellanos, Clericos, laicos etiam multos, Milites, nobiles, domiellos, aliosque ministeriales numero multum valde multiplicatos, suo ministerio deputatos decenter sustentavit; quos omnes & singulos, alios Archidiaconos, quosdam Præpositos, nonnullos Decanos Scholasticosque præbendatos, Canonicos & Pastores fieri procuravit. Nam de tam eccellente magnatorum progenie exstitit oriundus quò nulum habuit affinem seu cognatum quem ad præposituram majorem vel aliquem Archidiaconum vellet promoveri. Vnde Iofridum in majorem Præpositum, alterum verò suorum pædagogorum in ma-

jorem Decanum sublimavit. Clericos suos variis beneficiis providendo, laicos verò solemniſſimè uxorando, poſſeſſionibus, domibus, agris, vineis in perpetuum allodium eis diſtributis, ditiffimos faciebat. Quid plura? Nunquam aliquis ejus licet in parvulo diù morabatur ſervitio quin rebus & honoribus fuiſſet multipliciter honoratus. Vnde dignè poſſum dicere: *Gloria & divitiæ in domo ejus.* Vivat igitur memoria perenniter meritò recolenda nunc & ſemper per infinita ſecula ſeculorum. Amen.

Explicit liber primus geſtorum Domini Baldevvini de Luczenburch Archiepiſcopi Trevirorum, tractans de ejus vitæ generalitate.

INCIPIT PROLOGVS LIBRI SECVNDI.

VOx ſapientiæ meis intonet auribus, ut intelligentiæ de duriffima & vera petra, id eſt, Chriſto, valeam fugere, quò laborem inchoatum, mihi utique permaximum, poſſim adimplere. Cùm igitur hanc famoſam hiſtoriam dicti Domini Baldevvini, quam de geſtis fratris ejus ſereniſſimi Principis Domini Henrici ſeptimi Imperatoris Romanorum ſic huc uſque ulterius non poſſum ſeparare, quia ipſe Dominus Baldevvinus dicti Imperatoris ad imperialis apicis dignitatem acquirendam collateralis noſcitur exſtiſſe, & glorioſi hiſtoriographi, magnæ litteraturæ viri, quoniam non eſſet dignus pediſſequus appellari, eam hiſtoriam amborum geſtis indiſſolubiliter conglomeratam cernuntur minimè ſcriptitando, proh dolor, præterire, ego tamen, cùm ſim ſcriptorum minimus, hanc hiſtoriam perpulchram tam turpiter evaneſcere nebulosis ignorantie tenebris involutam

non possum aliquo modo tolerare, juxta illud:

Scribimus indocti doctique poemata passim. licet plures æmuli livore nimio conglobati grandia verba trutinantes, tumidis suis latratibus dentibusque detractoriis me studeant dilaniare. quod tamen duxi patienter sufferendum. Nam patientia malitiam legitur sapissime superare. Propono ergo pro meis viribus quantulumcunque parvulis istam perscribendo historiam perseverare: quia secundum Gregorium, si non possum garbam integram ad horreum importare, non debeo tamen vacuus remeare. unde quod potero faciam, scriptorum vernula sum. Quomodo ergo scribendo incipiam? Materia enim signata est & clausa, & quis aperiet mihi? Recordor vocis illius qui dicit: *Petite & accipietis, pulsate & aperietur vobis.* Habentem ergo clavem David rogabo ut me in cellam ducat vinariam, ubi flabit ejus spiritus sapientiæ & intellectus, & fluent aquæ dulcedinis. Ibi de fontibus Salvatoris limpidissimum intellectum hauriam, quo hanc historiam ei ad laudem, Treverensi verò Ecclesiæ ad honorem, Domino Baldevvino ad favorem valeam recto tramite pertractare, qui est æternus, trinus & unus Deus.

EXPLICIT PROLOGVS SECVNDI LIBRI.

CAP. I. *De Henrici VII Romanorum Regis electione per Dominum Baldevvinum procurata.*

Regalis dignitatis celsitudine regni Romanorum per lamentabilem mortem quondam Alberti Regis non modicam disturbata, Dominus Baldevvinus aliique sex coelectores villam Rense inter Confluentiam & Boperdiam sitam, ubi ex antiqua consuetudine ad tractatum de electione habendum

confueverunt convenire, concorditer diverterunt; ubi anno Domini millesimo tricentesimo octavo gratia summi spiraminis cooperante, & Domino Baldevvino id procurante, in ipsius fratrem Dominum Henricum Comitem Luczelinburgensem in futurum Romanorum Regem eligendum suis exigentibus meritis communiter concordarunt. Exigentibus dico suis meritis. Fuit miles imperterritus, in armis strenuus, hastiludiorum & torneamentorum à mari usque ad mare in juventute semper quæsitivus, in quibus inter ceteros, quorum tamen virtutibus non est detrahendum, gloriosior habebatur; iudex iustissimus, pauperum, pupillorum, mercatorum, peregrinorum promptissimus defensor, raptorum, malefactorum, tyrannorum rigidissimus exterminator, semper illum gerens animus: *Iustè judicate filij hominum.* Omnibus enim fuit amabilis & benignus; in quibus tamen permixtim seriositatem judicalem, honorem & dignitatem, serenitatem, prudentiæ quoque & discretionis amœnitatem nullo unquam tempore eserebat. Virtutum & bonorum morum concatenationem optima cum temperantia jugiter retinebat, & se semper bonis moribus omnium in omni tempore insignissimè conformabat, omnibusque se ita sociallem & tractabilem præbebat cum intermixtione, ut dixi, officij & dignitatis ita quòd ab omnibus hominibus amore constrictus nimio habebatur; & tamen iis quæ sunt mundi mundo non segniter reddendo, non minùs quæ sunt Dei Deo noscitur reddidisse. Nam cum Domina Margareta sorore Iohannis Ducis Brabantiae sua collateralis prædilecta ita continenter à tempore contracti matrimonij creditur vixisse quòd nunquam ad aliquam aliam adhuc post ejus obitum dicitur accessisse. Capellæ verò suæ ornamenta, missalia magni orna-

tus ac pretiosa, ad quæcunque loca perrexerat, adhuc Comes existens, suis cum somariis secum vehere faciebat, & omni die coram se & collatorali sua, quando aderat, suos * electos per cantores canticis cum musicalibus Missas & horas canonicas, impedimento non interveniente, sed præmittendo, celebrare solemner faciebat. In Missis verò audiendis horisque canonicis cum die dicendis maxima devotione pollebat, ita quòd suis sacerdotibus capellanis maximam devotionem dicitur præstitisse. His igitur virtutibus quia fuerat adornatus, meritò illud propheticum ejus debuit auribus insonare: *Specie tua*, quoad justitiam humanitatis & ad vitam activam, & *pulchritudine tua*, scilicet bonorum operum divinitatis & ad vitam speculativam, *intende prosperè, procede, & regna*. Vnde Dominus Baldevvinus alique sui coelectores cum totius Almania Principibus nobilibusque ipsum Franckenfort ad locum electioni deputatum duxerunt, & ibidem in Christi fidelium solatium cunctorum dominicæ incarnationis anno millesimo tricentesimo octavo, x x v i i. die mensis Novembris, in Regem Romanorum vivis vocibus concorditer elegerunt, & toti mundo ad monarchiam obtinendam in futurum Imperatorem promovendum unanimiter præsentarunt.

CAP. II. De ejus coronatione Aquisgrani, & consecratione.

Constantiæ maximæ probitatisque eximiæ Dominus Baldevvinus & alii sex Principes coelectores anno Domini millesimo trecentesimo octavo Dominum Henricum septimum Romanorum Regem ad auream regni sedem Aquisgrani per Karolum Imperatorem situatam adduxerunt. Ibi eum cives Aquenses, clavibus civitatis plusquam per leucam obviam portatis & traditis, in Romano-

H

rum Regem lætabundis vocibus receperunt, & ibi per Dominum Henricum Colonienſem Archiepiſcopum, quia in ejus conprovincia fuerat, installatus, & ipſo die Epiphaniæ Domini eodem anno ibidem in Romanorum Regem honorificè divinitus conſecratus, & unà cum ſua collateralis prædicta ſibi aſſiſtente in veſtitu deaurato varietate circumdata cum corona regni fuerat ſolemniter coronatus, & abinde ſolemniis curiis habitis Colonienſem civitatem regiam Rex ipſe fuerat ingreſſus, & tres Reges beatos Regis infantis Chriſti primos adoratores tribus pretioſiſſimis baldeckinis a * regiſcius etiam totidem oblatis auro gemmifque pretioſis ſuppliciter adoravit, & ad imperialem ibi aulam divertit, de qua Colonienſis Archiepiſcopus ipſi Regi, ut tenebatur, cedebat. Tres verò Præpoſiti Colonienſes, videlicet major Præpoſitus Archiepiſcopo Colonienſi, ſancti Cuniberti Præpoſitus Archiepiſcopo Treverenſi, graduum ſanctæ Mariæ Præpoſitus Archiepiſcopo Moguntinenſi, de ſuis curiis præpoſituris antedictis deputatis cedebant, ut antiquo jure tenentur. In qua præpoſitura ſancti Cuniberti Dominus Baldevvinus pro Eccleſiæ ſuæ jure conſervando aliquandiu morabatur; ſed propter nimiam diſtantiā ab aula non diù multum perſeveravit, ſed ex oppoſita aulæ juxta Eccleſiam ſancti Iohannis Evangeliſtæ ſe ſecurius collocavit. Henricus verò Rex iſta vice non diù Colonia moram protraxit, ſed in ſuum comitatum remeavit, & ibidem illo anno cum Domini Baldevvini conſilio in regni gubernacula recipienda ſe prudentiſſimè præparavit. Iſto anno Dominus Baldevvinus ivit Hannoniam, & Tuyn reſecumavit.

* Vox corrupta.

CAP. III. De ſecunda Colonia viſitatione
Honorandæ diſpoſitionis proviſione facta, ad reg-

ni loca perlustranda ipse Henricus Rex unà cum Domino Baldevvino aliisque quampluribus anno Domini millesimo tricentesimo nono ante festum natalis Christi Coloniam secunda vice remeavit, & ibidem omnia sua feoda requirere volentes spectavit, præsidens iudicio sententias contra rebelles sua feoda non requirentes servato juris ordine promulgavit. De antiqua enim consuetudine in Regem Romanorum electus sine omni confirmatione habet & potest regalia ministrare, ut habetur xcvi. di. *Cum ad verum*, & cap. *Duo sunt*, & cap. *Si Imperator*. xciii. di. cap. *Legimus*. super hoc verbo *Imperator* in glosa. Hic gaudia gaudiis cumulantur, hastiludia continua choreæque solemnes celebrantur. Ibidem continuè ipse Rex cum Principibus & nobilibus totoque vulgo specialiter in die natalis Domini solemnissimam habens curiam convivendo festinavit. Isto tempore fuit frigus permaximum, cujus æquiparantia à nullo tunc vivente potuit recordari. Ibi etiam Rex à Colonienfibus huldæ acceptavit, eorūque privilegia renovavit & confirmavit. Regem verò Colonienfes multis muneribus honorarunt. Ex deinde Confluentiam divertens, ibi Treverensis Ecclesiæ theolonij privilegium perpetuò duraturum precibus Domini Baldevvini inclinatus favorabiliter indulgit anno Domini millesimo tricentesimo nono * die mensis Februarij, regni verò ejus primo. Sed hic à Domino Baldevvino rogatus civitatem Treverensem, quam prius ob injuriam & offensam condignam ab ea sibi injuriosè sæpius illatam ante regni adeptionem hostiliter obsedit, nunc amicablem visitavit.

CAP. IV. De nundinis per Baldevvinum Treverensem impetratis. & Regis recessu. Auctor ab augendo tam suæ Ecclesiæ redditus

H ij

quàm civitatis honorem patriæque meliorationem iste Baldevvinus meritò appellatur. Nam Ecclesiæ suæ redditus ultra quod invenit verè duplicavit, territoria & homagia, ut postea tractabitur, multipliciter ampliavit, civitatis & terræ augmentationem, si cives gratanter acceptassent, quamplurimum procuravit. Nam etiam à fratre Henrico Rege nundinas nundinarumque libertates, ut Frankenfordienses habent, quando eis expirant, videlicet à nativitate beatæ Mariæ Virginis usque in diem beati Remigij in capite Octobris duraturas, civitati Trevericæ ob ejus & circumjacentis terræ meliorationem donari & indulgeri sub sigillo regio impetravit. quam nundinarum libertatem Treverenses saltem circumquaque proximam per leucam, ut dicitur, eis bannitam observare & defendere recusarunt. Vnde talis benivola impetratio & utilissima esse noscitur frustrata. Inde Rex cum Domino Baldevvino comitatum Luczenburgensem ingressus, solatiis plurimis insistendo, ad civitates regias visitandas easque regno coadunandas se quamplurimum disponebat.

CAP. V. De Iohanne ejus nato in Regem Bohemiæ creato.

Regum Almaniæ sepulturæ civitatem deputatam, id est, Spiram, deinde ipse Rex cum Domino Baldevvino aliisque multis Principibus & nobilibus divertebat; ubi feodalia feodalibus in feodum condonavit. Et etiam ibidem iis diebus Rex Bohemiæ Vvenczelaus, relicta tantundem filia, sine masculino successore hereditario, exstitit sublevis. Per cujus decessum Bohemiæ regnum Regi Romanorum noscitur vacavisse; cujus filia, Elizabeth appellata, propria in persona Spiram veniens aures Henrici Regis cœpit interpellare ut de ipso paterno Bohemiæ regno in feodum donando sibi

dignaretur providere. Rex verò cum Domino Petro Moguntino Archiepiscopo & cum Domino Baldevvino consilio inito Iohannem filium eidem Elizabeth matrimonialiter copulavit, & eundem in Bohemiæ Regem gloriosius sublimavit; & ibidem sollemnibus nuptiis celebratis, eos ambos Domino Petro Moguntino & Domino B. de Hennenberch multa potentia eis ambobus Bohemiam destinavit. Et sic ipsum regnum Iohannes Rex pacificè est adeptus, & ibi gloriosissimè regnum regnavit, & sibi resistentes prosternendo, ut postea habetur, Domini Baldevvini adjutorio invictissimè triumphavit.

CAP. VI. *De Adolphi & Alberti Regum per Henricum facta translatione.*

Custodia tota adimplevit legis mandata operaque caritatis. Nam duos suos antecessores Reges Adolphum & Albertum de loco sepulturæ Regum Almaniæ deputato multùm remotæ terræ commendatos ecineravit & relevavit, & per plures Episcopos & Abbates multosque Clericos tam seculares quàm religiosos cum cereis infinitis cultibusque sumptuosus Regum funeribus dignè deputatis & deputandis Spiram adduci & transferri cultu regio procuravit; & ipse Henricus Rex funeris Adolphi, eò quòd essent de eadem linea consanguinitatis, cum multis Ducibus, Baronibus, Militibus, aliisque nobilibus & ignobilibus caterva non modica ad quamplurimam distantiam incessu pedum gradiendo obviavit, & lamentando, *Quomodo ceciderunt inclyti*, Christum Domini acceptavit; & eodem die anno Domini millesimo tricentesimo nono, regni verò ejus primo, amborum exsequias in Spirensi Ecclesia devotè celebrare per Episcopum Spirenssem procuravit, & ut olim Tobias, eos juxta alios antecessores Reges sollemniter collocavit.

H iij

CAP. VII. *De Domini de Vvirmenberch expugnatione.*

Humilium sicut Henricus fuerat exaltator, sic superbiorum rebellantium existit rigidissimus extirpator. Nam cum ipse Henricus se ad Alpium montana transcendenda praepraret, Dominus de Vvirmenberch se ipsi Regi tyrannicè opposuit. Propter quod ipse Rex Dominum de Vvinsberch provincialem Advocatum praefecit, & omnibus illarum partium regni fidelibus, Castellanis, & civitatibus districtissimè praecepit ut sibi tamquam suo vicario in omnibus intenderent & obedirent & ejus jussionibus per omnia parerent. Qui Regis ad praeceptum cum fidelibus regni & civitatibus dictum Dominum de Vvirmenberch armis bellicis faviter persequendo suo in territorio, in locum de loco fugere coartavit, & ejus quadraginta tam oppida quàm castra viriliter expugnavit, & ad talem internecionem deduxit quod tantum terruncula vix poterat obtinere quod vitae necessarii valeret, pauperiem vivendo aliquantulum haberet. Eodem anno Domini millesimo tricentesimo decimo Dominus Baldevvinus in Treverim existens se ad Alpium montana transcendenda quamplurimum praepravit.

CAP. VIII. *De via Lumbardiae arreptione.*

Iustitia & iudicium correctio sedis ejus, Henrici Regis. Nam ipse in Spira praesidens iudicio contra Iohannem de Austria dictum Sunderlant iusticialiter vocatum & juris ordine damnatum, quam suum antecessorem Albertum Regem Romanorum callidè interfecerat, sententiam sanguinis districtissimè promulgavit, & deinde ad Alpium montana transcendenda iter arripiebat. Eodem tempore Dominus Baldevvinus de Treverim per Erunberg anno videlicet millesimo tricentesimo decimo, se

ria post exaltationem sanctæ crucis, & per Zau-
ren in Hanheyn divertit, ubi sibi Iohannes Rex
Bohemiæ & Regina obviaverunt; quos amicissi-
mè salutando & sumptuosè convivendo, eos &
Dominum Petrum Moguntinensem Archiepisco-
pum & Dominum de Hermenbergh Bohemiam eun-
tes in die beati Mathiæ valefaciendo, currum
cum auro & argento maximè onustum secum du-
cendo, Columbariam devenit, ubi Henricum Ro-
manorum Regem fratrem maximo cum exercitu
invenit, & ibi ipsi Regi permaximæ pecuniæ sum-
mam favorabiliter mutuavit. Deinde per Molen-
husen, Slecstat, Falkensteyn, Solectet, ubi Comes
de Sabaudia obviam venit, Bernam cum gaudio
intraverunt. Ibi in die sancti Michaëlis sunt recep-
ti, ubi & se requiei securissimæ subdiderunt.

CAP. IX. *De obitu Comitis de Sarvverden,
& Alpium transensione.*

Episcoporum, Clericorum tam secularium quàm
religiosorum non modica caterva congregata, Do-
minum Iohannem de Sarvverden Comitem ibidem
anno Domini millesimo tricentesimo decimo feria
secunda post Remigij obdormientem, ejus cele-
brando obsequias, lamentabiliter tumularunt. De-
mum per * mortem Losanniam, Leori, Genevæ, * f. montes
Hactevillæ, Schameleri, & per sanctum Michaë-
lem, Modanam, Lengenburch, & Transmorthenis
monte, tamen maximo cum labore & periculo,
aliquo tamen sine damno, transcendendo, ipse Do-
minus Henricus & Baldevvinus exercitu cum ma-
ximo xxiv. die Octobris Susam Italiæ civitatem
primam honorificè intraverunt, & per sex dies ibi
quiescentes moram pertraxerunt. abhinc per Fivi-
lianam in feria sexta ante omnium sanctorum Tu-
rin devenerunt, & ipsum festum & memoriam
omnium animarum ibidem peragendo per octo dies

H iiij

continuos permanserunt. Hinc per Kir euntes, in crastino beati Martini Ast appropinquaverunt, ubi cives multum ornati exeuntes, claves civitatis Regi obviam portaverunt, ipsum cum Domino Baldevvino Archiepiscopo & Vvalramo fratribus, Ducibus Sabaudis, Comitibus, nobilibus, Militibus, Regina cum Dominabus sollemnissimam & sumptuosissimam habendo curiam jucundissimè festinarunt, & ibidem triginta diebus continuatis multis insistendo solatiis, conviviiis, hastiludiis unanimiter perdurarunt.

CAP. X. *De triumpho in Mediolano obtento, & ejus coronatione.*

Persecutor omnium iniquorum iste Baldevvinus unà cum Domino Henrico Rege & aliis numero infinitis institit per Casile, Vercel, Novarre, & per Gargente, civitati Ambrosianæ appropinquabat, de qua cives ipsi Domino Henrico Regi obviam erumpentes, ipsius Mediolanensis civitatis claves plusquam per leucam offerentes, ipsum in Regem Romanorum & Dominum suum humiliter receperunt. Et sic Mediolanum anno Domini millesimo tricentesimo decimo, feria quarta ante natale Domini, strenuissimè intravit: ubi Guido de Turri, sicut sibi vice comitatum ibidem, Mapheo Vicecomite de eo potentialiter ejecto, nequiter usurpavit, ita etiam Domino Henrico ingressum suum ibidem in palatium fatuissimè denegavit. Dominus verò Baldevvinus ipsius civitatis portam Romanam vel Ambrosianam appellatam intrans, sua sub clausura conservavit, claustrum sancti Ambrosii inhabitavit, & Dominica sequente cum Leodiensi Episcopo, Lupoldo Duce Austriæ, Vvalramo fratre, Dyetardo de Catzenelenboge Comite, Henrico de Spaynheim, Domino de Hufelis, & aliis multis lætantissimè convivavit. Et ibidem dictus

Vide Alb.
Maffatum lib.
1. de vita
Henrici VII.
c. 10. & Vil-
lanium lib. 2.
cap. 2.

Dominus Henricus Rex sequenti die Epiphaniæ Domini in sancto Ambrosio à Mediolanensi Archiepiscopo unà cum sua Regina corona ferrea adinstar lauri margaritis pretiosis perornata, de calybe tamen per ipsum Henricum Regem cunctis successoribus facta, eò quòd corona Regum antiqua ex negligentia esset amissa (nam à nullo Regum de tempore Frederici Imperatoris fuerat requisita) gloriosissimè exstitit coronatus, permaximo insedens palefrido, famulis præcedentibus & sequentibus & in lateribus, tamen à remotis, equitantibus, sub teleo pretiosissimis sametis purpureis & baldekinis facto, aliisque famulis, saccis apertis, pecuniam non modicam videlicet Venetianos imperialibus admixtos extra viam proicientibus, quam totus colligens populus, viam patefaciendo, suum ibidem in palatium pacificè & gloriosissimè est ingressus. Et amici Guidonis de Turri multis vicibus armaverunt se, & imperiales similiter. Post hæc meridiano tempore, regnante solis ardore, quo homines solent fervorem declinare & dormitando membris quietem ministrare, filij Guidonis de Turri aliis cum infinitis proditoriè Regem occidere toto conamine laborarunt. sed hoc avertēbat numen divinæ bonitatis. Nam Lupoldus Dux Austriæ de campo quo equitaverat causa spatiandi, per vicum illorum de Turri fuerat reversus; in quo maximos strepitus rixosos equorum frequenter audiebat, cum hinnitibus eorum, per unam portam casualiter apertam armatorum multitudinem respiciebat. Qui statim suos suo remisit hospitio, ut omnes Theutonicos excitarent, congregarent, & se occultè ad prælium cum eis commiscendum festinantissimè præpararent. Ipse verò versùs palatium equitavit, Regem excitavit, & causam sui adventus indicavit. Qui statim Domino Baldevvino man-

vide Mussat.
ibid. c. 12.

Vide Mussat.
lib. 2. c. 4.

davit quòd suos coadunaret & se armarent & portam civitatis quam inhabitavit non exiret, sed eam non segniter observarent. Ipse verò Rex sua speciali cum familia suum palatium firmiter custodivit. Hinc ille probissimus de Austria Lupoldus se celeriter præparavit, & cum suis & aliis pluribus inimicos acriter invasit. Hic clamor multorum, sonitus tympanorum, resonantia fistularum ascendit in altum. Ibi proditores prosternuntur, jugulantur, occiduntur. Plurima corpora exanimata in vicum crudeliter jaciuntur. Ibi ab Almanis rigidissimè præliatur & rigidissimè triumphatur. Hic proditorum domus publicantur, spoliantur. aurum & argentum omnisque cultus pretiosus à Bononibus distrahitur. Hic insiliens aurum, ille argentum, hic vestes, illéque utensilia avidissimè rapiebant. Tres vel quatuor vestem unam vel baldekinum rapien-tes pretiosum, à laceratione quilibet frustrum retinendo, sæviter laceraverunt. Quid plura? Tot ibi sunt Bonones rapina ditati repatriantes quòd ultra mensem plusquam Bononum duo milia in exercitu deficere videbantur. Ipse Guido hoc factum intelligens, sui que filii, in quoddam castrum extra civitatem rapiendo fugam turpiter evaserunt, ubi eos Rex obsidere faciebat. Sed ipse Guido inde, occultè tamen, recedendo dicitur evasisse. Filij tandem castrum in manus Regis donando & totam terram perjurando noscuntur recessisse. Et ecce laqueum proditoriè paraverunt, & eundem miserabiliter inciderunt.

C A P. X I. *De privilegiis impetratis, & Subcancellarij concrematione.*

Impiorum extirpatione facta, Dominus Henricus Rex Romanorum unà cum Domino Baldevvino in Mediolano præsidens iudicio mortis sententiam contra Guidonem & filios & fautores

horribiliter fulminavit, & inimicorum ædificia, turre, manseola publicavit, & ad terram dei-
ciendo funditus extirpavit. Hic Brixienſes per ſuos legatos ſe Regi ſubdiderunt, quibus Rex Th. Briſach Capitaneum & Vicecomitem, accepto ab eo fidelitatis iuramento, præfecit. quod tamen poſtea in ſuam damnationem, ut patebit, perfidiſſimè violavit. Hic Dominus Baldevuinus privilegium perpetuè duraturum ab Henrico Rege Trevericæ Eccleſiæ ſuper theolonio Confluentino anno Domini milleſimo tricentefimo undecimo, regni ejus tertio, nonas Februarij utiliſſimè obtinuit, quod prudentiſſimè impetravit. Hinc Rex unà cum Domino Baldevvino Papiam eſt ingreſſus, & huldā recepit, & poſtea Mediolanum remeavit. Quodam igitur die, cū Rex in ſecreto ſuo eſſet ſilentio, quidam Miles feſtinanter in hæc & hiſ ſimilia prorupit verba. Cur Rex tua crudeliſſima in Theutonicoſ indignatio exarſit furioſa? Cur omneſ tam innocenteſ quā reoſ tua occultiſſima & vehementiſſima damnavit ſententia? Obſecro, ſi non viſ reiſ, ut tamen innoxioſ pietate regia miſereariſ. Recordare quòd propter te exilia patiuntur, & parce hiſ qui pro tuo amore laboribuſ & pericu-
liſ continuè ſubduntur. Rege verò non modicū perterrito, & quidnam hoc eſſet ſciſcitante, fertur reſpondiſſe: Inferior tuuſ Cancellariuſ, quem titulo militari decoraviſti, quampluriſ ſcripſit literaſ regio ſigillo minori tam ſigillataſ quā ſigillandaſ, cunctiſ Lumbardiæ civitatibuſ deſtinandaſ, iſto ſenſu contextaſ, ut tuo regio ex præcepto uno & eodem die ipſiſ litteriſ intitulo omneſ Theutonicoſ capiantur, & omni mora poſtpoſita celerrimè interficiantur. Quæ Rex audiens, nuntioſ ſecum miſit, qui eum Cancellariuſ cum litteriſ ceperunt & vinculativæ cuſtodie addixe-

runt. Qui captus, statim confitebatur se hoc in Regis necem fecisse, & propter hoc in ejus servitio perstitisse, & se sæpe Regem tractavisse, & si sibi opportunitas potuisset occurrisse, se ipsum Regem interfecisse, eò quòd cerneret omnes Gelfinos omnimodè fore destruendos & eos de Turri interficiendos, de quorum linea consanguinitatis esset oriundus, & quòd sex caratas albi vini infecisset, & Theutonicis causa incoxicationis potandum dedisset. Tandem eum Rex cremari & ossa ejus in cinerem redigi imperavit. Et sic in cinerem redactus, in quadam civitatis planitie hanc vitam miserabiliter terminavit. Et hinc per Laude, Creme, & per Surisim, Poerne & hostium turres & ædificia totaliter destruendo, Cremoniam divertit; & ibi cum Domino Baldevvino præsidens judicio, portas & turres ejus ad internecionem deduxit, & leonem deauratam effringendo totaliter destruxit. Et abhinc per Quintay Pompian cum exercitu permaximo Brixiam obsidione circumsepsit, & montem in cujus pede situatur, ejus exercitus ex utraque incendio destruxerunt anno incarnationis dominicæ millesimo tricentesimo undecimo, in vigilia Ascensionis ejusdem, quæ fuerat x i x. diemensis Martij, regni verò ejus tertio. Terra enim in conspectu ejus noscitur siluisse.

CAP. XII. *De Th. Brisach interempto, & Brixia expugnatione.*

Sollicitudo cordis Henrici Regis fuit, omnia imperialia ad jus & proprietatem imperij revocare. Vnde Brixiam rebellantem, quam hostiliter obsedit, bellis permaximis crudeliter sæpissime invasit. Nam quodam die Brixien ses armati exivere, cum quibus Regis & Baldevvini exercitus cœpit bellum commiscere. Hic tubarum clangore, populorumque vociferatione, in aërem pulveris eleva-

Joa. Villan.
lib. 9. c. 15.
Mussat lib.
3. c. 4.

tionem, crudelissimâque interfectione, bellum maximè fuerat aggravatum. Partes Regis viriliter insistent, illi acriter resistunt; hostiliter isti impellunt, illi viriliter repellunt; hic trucidatur, ille perforatur. Quid plura possum referre de parte Regis? Opratur quisque mori, nisi bellum cedat honori. Ibi multi Brixienfes fuerunt interfecti, & ille fax militiæ, procurator perfidiæ, Th. Brisach, aliis pluribus in civitatem turpiter fugientibus, exstitit captivatus. Contra quem Rex mortis sententiam proferebat, & caput sibi amputatum supra miræ altitudinis hastam infigebat; corpus verò in quatuor partes divisum supra quatuor rotas stipitibus infixas dignissimè locabatur. Post hæc, dum Dominus Vvalramus frater Regis & Domini Baldevvini germanus exercitum circuiret, emissâ de muro sagitta, ad colli & humeri conjunctionem, sumptis sacramentis, verus ut catholicus, viam universæ carnis est ingressus; quem in Verona diversis cultibus funus ejus condecantibus lamentabiliter tumularunt. Postea aëre ibidem corrupto plures moriebantur. Tandem Brixienfes, consilio inito, exercitum Regis invadere nocturnali tempore callidè disponebant, & apertis portis exilientes in monte, balistariorum validis exortis clamoribus, tentoria incenderunt, quos partes Regis imperterritè petierunt congressione præliâli. Hic fortissimum committitur bellum, hic clypei galeæque acriter percussi resonantiæ sonitum referunt in cælum, hic illatis ictibus immensis enses reverberat ensis, undique rigidissimè bellatur, belli fortuna vagatur, ab utroque permaximus auditur tumultus, seu Theutonici fugere nescij tot tot occiderunt, & residui in civitatem fugerunt, & paulò post omnes Brixienfes se Regis gratiæ capistris propriis collis impositis submiserunt anno Domini millesimo tricente-

Thealdus
Brusciati *Vil.*
lan. lib. 9.

6. 19.

Villan. lib. 9.
c. 19.

fimo undecimo, feria quinta post festum Matthæi, Tunc Rex civitatem, muros & portas funditus destruere, fossata planitie terræ præcepit adæquare; & sic Brixiam, tamquam villam patentem, per fossata planaria, non per portas, intravit; & in ea una cum Domino Baldevvino iudicio præsidens, omnes ejus munitiones radicitus extirpavit; & deinde per Soruyn, Cremone, Playsente, Castell sancti Iohannis, Pamenogie, Cortone, Saraval, Gaio, Tridentum, Ianuam divertit. Cives Ianuenses claves civitatis offerentes obviantes venerunt, juramentumque fidelitatis præstiterunt, & ipsum in Regem Romanorum suumque verum Dominum unanimiter receperunt

CAP. XIII. *De obitu Regina, introitu
Romæ, & Quatuor Coronatorum inhabi-
tatione.*

Muffat. lib.
5. c. 4. Vil-
lan. lib. 19.
c. 27.

Causarum multarum expeditione facta Ianuæ, Domina Margareta Regina cœpit multum ægro-
tare, & infirmitatis crescente molestia, ducta fue-
rat ad extrema, & suo spiritum qui condidit il-
lum reddidit creatori. Hic dolor Regis intima cor-
dis læsit vitalia. Nam cum ea ut turtur castissimus
cunctis vixerat temporibus. O mors truculenta,
quid fecisti! Cur lunam de mundo sustulisti? An-
tea sol & luna lucem dederunt unâ. Nunc sol
solus sine luna. Hinc ejus sollemnissimæ paraban-
tur exequiæ. Luctu maximo & lamentatione cor-
pus ejus conditum aromatibus ibidem apud Mino-
res decentius per Episcopum & multos nobiles ter-
ræ fuerat sollemnissimè commendatum, multisque
miraculis divinitus ibidem coruscabat, anno Do-
mini millesimo tricentesimo undecimo, [die xii.]

Villan. lib.
9. c. 36.

mensis Decembris. Abhinc Rex eodem anno xxiv.
die Februarij per mare navigio per portam Vene-
ris portui Pisano applicavit; & in sexta die Martij

Pisanam adiens civitatem, clavibus civitatis sibi obviam portatis, & juramento ab eis recepto fidelitatis, ibidem aliquandiu decrevit permanere. Tunc ante Lucam plurimos probitatis viros maximo cum exercitu destinavit, qui cum eis multa prælia durissima strenuè commiserunt, & circumquaque plurima castra & fortalitia vi expugnando viriliter ceperunt. Deinde Rex cum Domino Baldevvino & aliis multis xxiv. die Aprilis per Raufegonem, Bibone, Campillo, Castellion, transeundo aquam Grosset, & per Admesiam, Montabor, Viribeum, & per campos de Bakenvelle transit

* Pontinole per ante turrim Tripezon, de qua plurimi fuerant sagittati, anno Domini millesimo tricentesimo duodecimo Nonas Maij Roman strenuissimè fuerat ingressus; ubi Rudolphum Ducem Baviaræ cum aliis multis nobilibus insignivit titulo militari. Et intrans ad sanctum Iohannem Lateranis, orationem multum humilem & devotam suo oraverat creatori. Et dehinc divertens ad locum

* Militiis appellatum, & ibidem multo tempore habitavit. Et ipso die Pentecosten cum tribus Cardinalibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Comitibus, & universis incedens & comedens, coronandus in palatio Nevoriano sollemnissimè festinavit. Dominus verò Baldevvinus cellam Quatuor Coronatorum ad Archiepiscopi Treverensis habitationem, cum Romam venerit, pertinentem intravit, & eam ad suæ Ecclesiæ Treverensis proprietatem pertinere ad memoriam revocavit utiliter. Eo ibi existente, omnia beneficia ibidem vacantia habet conferre Præpositus.

CAP. XIV. De Capitolij triginta turrium & monasterij Minorum expugnatione.

Omnia inimicorum suorum dominabitur. Nam suus & Domini Baldevvini exercitus Gelfinos im-

* Ponte Emulo. Villan lib. 9. c. 39. Pontem qui Molis dicitur. Mussat lib. 8. c. 1.

* De palatiis militiarum: Mussat. lib. 8. c. 7. Castrum quod Militia dicitur. Albert. Argentin.

perij inimicos se in monasterio Minorum, in Capitolio & diversis turribus Romanis resistendi causa observantes rigidissimè invaserunt, muros petierunt ictibus, sagittis, eos capere acriter laborarunt; & illi non segnes tela & lapides desuper pluentes, illos obruentes, istos ferientes, se multipliciter defenserunt. Tandem Theutonicorum exarsit animositas furibunda, qui viriliter muros transcendebant. Istos occiderunt, hos præcipitaverunt; & sic hoc monasterium cum violentia ceperunt. Eodem modo Capitolium invadentes, nec tela nec lapides timentes, plurimos invenientes audacia cum maxima tyrannide ascendentes, & ipsum violenter obtinuerunt. Nam reperti ibidem inimici, en malè turbantur, moriuntur, præcipitantur, quia crevit in hoc bello protervia Theutonicorum. & ulterius procedentes, nec hostes nec arma metuentes, triginta turres violentia expugnarunt, & cum gloria triumpharunt. Tandem Rex præsentibus Cardinalibus, Domino Baldevino, & pluribus aliis Romæ in Capitolio præsidens iudicio, plurimas proferendo sententias, Dominum Ludovicum de Sabaudia dignitate senatoria benivolè decoravit. Post hæc Vrsini & Gelphini conglomerati bellum permaximum genti regiæ intulerunt. Ibi hostis horribiliter irruit in hostem, hic verberando, ille perforando, alter alterum de equo præcipitando. Hi gladiis, alij baculis pugnant. Ibi Dominus B. de Columna & Petrus strenuissimè bellaverunt, & multi prostrati permanserunt. Hic clypeum clypeus, ictum reverberat ictus, & magnus erat tubæ clamor crepitantis in urbe. Hic viri eximij, magnæque probitatis gloria corusci, videlicet Theobaldus Leodiensis Episcopus, Abbas de Vvyssenburch, & Petrus de Sabaudia invicti Israhel, bello in hoc gloriosissimo strenuissimè pugnando, heu heu ceciderunt,

* Apud Mus.
sarium lib. 5.
c. 5. Nuncem-
horc.

derunt, & morti debitum persolverunt. Nam hoc bello mota fuerat Romania tota. Ibi Regis exercitus Romam citra Tyberim obtinuerunt; & sic obtenta, tribus à Cardinalibus à latere Papæ ad hoc specialiter destinatis in sancto Iohanne Lateranis nno Domini millesimo tricentesimo duodecimo, regni verò ejus tertio, die passionis Petri & Pauli consecrato, quæ est * x x i x. die mensis Iunii, in Imperatorem sollemniter consecratus, & ab Ecclesia in Monarcham dignissimè approbatus. Et abhinc recedens, legem Mosaycam rotulo inscriptam sibi porrigentibus reddidit Iudæis. Et ad sanctam divertens Susannam, ibidem curiam habendo sumptuosissimam cum Cardinalibus, Domino Baldevvino, & pluribus infinitis nobilibus & cunctis advenientibus sollemnissimè festinavit. Ipso tempore, die beatæ Mariæ Magdalene, fuerat hora diei tertia solis ecliphs permaxima in signo virginis causata, cujus, proh dolor, signum anno patebit proximo. Deinde Imperator contra imperij adversarios acies dirigens, & fortalitium & castrum Cappe de Bont appellatum bellicosè expugnavit & incendio devastavit. Eodem anno, xxi. die Iulij, Tyberburch declinavit; ubi Dux Rudolphus Baviaræ & plures Domini Dominum Imperatorem valesfaciendo, maximo cum gaudio, successu de tam prospero repatriarunt.

C A P. X V. *De multorum castellorum & castrorum expugnatione, & pralio in Lancisi, & Florentinorum obsidione.*

Pastor gentis metropolitanae & urbis Trevericæ Imperatorem nondum noscitur deseruisse. Nam secum eodem anno die fuerat x x i v. Viterbium ingressus. Hinc per Amilione, Cortone, Tudertum, Castellion violenter expugnabant. Marschalcus verò cum * prelibus sibi confederatis Markant

* Villan. lib. 9. c. 42. & Albertus Argentinensis Imperatoris consecratione revocant ad diem primam Augusti.

Mustat. lib 8. c. 8.

* Ita in Ms.

celeriter inuasit, & cum aliis sex castris, cunctis
 hostibus refrænatis, violenter expugnavit, & to-
 tam illam terram usque Pruse rapinis incendiisque
 devastavit. Deinde Imperator Montevvark & ca-
 tellum sancti Iohannis bellicosè expugnatos ig-
 ne concremavit, & nonaginta duos * Castellanos
 capistris collis impositis secum ducendo, graviter
 captivavit. Posthæc ante Lantsise prælium fuerat
 gloriosum. Ibi inimicus inimicum, vultibus distor-
 tis, validis clamoribus ortis, acriter impugnant.
 Hic percutit, ille repugnat; hic decollatur, ille
 trucidatur; multi præcipitantur, plures strangulan-
 tur; ibi diversi diversos ictus permultant, clypeis
 galeæque resultant. Maximè hoc prælium fuerat in-
 gravatum. Sed & Theutonici conglomerati, ira-
 cundiæque provocati, inimicorum exercitus maxi-
 mis cum laboribus per medium diviserunt & ibi
 dem pluribus in fugam versis, multisque occisis,
 triumphum validissimè obtinuerunt. Qua obtenta
 victoria, Domini Imperator & Baldevvinus aquam
 transeundo in * sancto Saulo anno Domini millesimo
 tricentesimo duodecimo, die prima Octobris,
 castris & tentoriis ibidem situatis obsidione Flo-
 rentiam vallaverunt. Ibi tantus coadunatus fuerat
 exercitus quòd prima nocte suos adaquando equos
 aquam currentem periculosè transequitabilem va-
 dum transierunt, ita totaliter difficaverunt quòd
 manè facto ejus fluxum minimè invenerunt, &
 ibidem multis pugnis Florentinos molestarunt, &
 totam illam terram rapinis & incendiis devasta-
 runt. Et abhinc ultima die Octobris, tentoriis re-
 plicatis & deportatis, castris incensis, recesserunt.
 & Pectiperdis declinaverunt. Quos Florentini ho-
 stiliter insequentes usque ad * Pontem acidum su-
 pra Leynam venerunt. Quod partes Henrici &
 Baldevvini cognoscentes, capitibus clypeisque re-

Mussat. lib. 9.

c. 2.

Villan. lib. 9.

c. 44.

*f. Catelanos

Ibid. c. 45.

La Badia di S.

Salvi. Villan.

lib. 9. c. 46.

Cænobium S.

Salvi. Mussat.

lib. 9. c. 2.

* Pons Anci-

sx. Mussat.

ibid. Pons A-

xis. Idem c. 3.

versis, ut lupo in agnos, in eosdem se rapuerunt. Fit strepitus multus, fit magnus utrinque tumultus. Capita truncata cadunt, lacerantur membra decora. Acriter pugnatur, belli fortuna vagatur. Tandem Florentinorum exercitus segregatur. Hi cornu dextrum cadunt, aliique sinistrum. Tandem Theutonici magis animositate quam ferro armati, tot tot occiderunt quod residui fugierunt. Dimissa parma fugit hic sua dum capit arma. Alter prostratus cadit in capiendo moratus. Plurima quid dico? Nullus succurrit amico. Et sic glorioso triumpho obtento Domini Henricus & Baldevvinus ad sanctum Cassianum diverterunt, & ibi aliquantulum permanserunt.

CAP. XVI. *De castelli sanctæ Mariæ novellæ expugnatione.*

Verus fratris adulator Imperatoris iste Baldevvinus anno Domini millesimo tricentesimo duodecimo die x v i. Novembris castellum sanctæ Mariæ novellæ situando tentoria obsidione circumsepsit, maximam habendo pugnam. Sui sagittis & ictibus muros & inimicos hostiliter petierunt. Illi se viriliter defendendo, non segnes, tela, lapides jacentes, tandem nimis defensionibus fatigati defecerunt, & in Dominum Baldevvinum gratiam eodem anno, x x v. die Novembris, unanimiter donaverunt, quod inde Dominus Baldevvinus plurima capiendæ castræ die Novembris ultima burgum sancti Cassiani est ingressus. Isto tempore Marchalcus Casele & totam terram violentia usque ante Sene rapinis incendiisque devastavit. Hic Dominus Baldevvinus privilegia suæ Ecclesiæ, quod Bopardienses & Vesalienses in * stas & aliis Trevirorum Archiepiscopo obediant & intendant, in pignore ab Imperatore benivolè obtinuit. quod utiliter impetravit. Datum apud sanctum Cassia-

I ij

Villan. lib. 9.
c. 47.
Mussat. lib. 9.
c. 4.

*
Kyriander le-
gitur in Vi-
de Brouwer.
lib. 17. An-
nal. Trevir.
pag. 193. &
194 postrema
edit.

num in castris ante Florentiam anno Domini millesimo tricentesimo duodecimo, regni ejus quarto, imperij verò primo, Idus Decembris sexto. Isto anno die Epiphaniæ & multis aliis visa fuerat cometa in signo virginis tamquam situata. Fuit etiam eclypsis lunæ multorum futurorum malorum prænotificans. Abhinc Domini Imperator & Baldevvinus Gebon devenerunt; ubi Imperator eodem anno xv. die Ianuarij more Treverico scribi consueto libertatem situavit, civitatem initiavit, & primum ponendo lapidem, Montem imperialem appellavit. Posthæc civitate bene firmata eodem anno, octavo die Martij, per Pyescolle Pisanæ civitati appropinquavit, ubi sibi Cardinalis Hostiensis & multi alij obviantes humiliter inclinantes sollemniter receperunt. Hic post tot triumphos choræ diversæ parabantur, multimoda hastiludia exercebantur. Quid plura? Gaudia gaudiis cumulantur. Ibi Dominus Baldevvinus ad suam terram visitandam, breviter tamen, reversus, Dominum Imperatorem valefaciendo xix. die Martij in portu Pisano cœpit navigio repatriare anno Domini millesimo tricentesimo tertio decimo, xv. die Maij Treverim in cunctorum lætitiâ sollemniter fuerat ingressus.

CAP. XVII. *De Imperatoris obdormitione.*

Subditorum cunctorum mitissimus defensor, rebellatorum verò rigidissimus extirpator iste Henricus ad vesaniam Roberti Siciliæ Regis perdomandam versus Neapolim, ubi ipse habitavit, ita capiendâ, & veniens Bencovent, eodem anno xv. Augusti, id est, assumptionis beatæ Mariæ virginis, Missam more solito devotè audiebat, & à quadam ordinis Prædicatorum religioso dominici corporis Christi sacramentum devotè recipiebat; cupiens sodalis ejusdem professionis ablutionem sumendam

Mustatus lib.
16. c. 8.

in calicem fundebat, quem ipse Imperator fidelissimè sumebat, & statim postea totius corporis molestiam sentiebat. Postea sui prudentissimi intelligentes medici ipsum nulla infirmitate alia quàm intoxicationis materia graviter laborare, sibi indicarunt, devotissimè supplicarunt quòd hanc intoxicationis materiam sineret eos per inferendum sibi vomitum radicitus revocare. Quibus fertur respondisse: Malo migrando ad Dominum diem claudere extremum quàm generare scandalum in sacrum Dominicum & detrimentum Christianorum. Et sic in illa infirmitate usque ad diem Augusti xxiiv. laboravit, qui est dies Bartholomæi omnium Apostolorum secundùm sanguinem nobilissimi, ipse omnium Christianorum nobilissimus spiritum suo, qui fecit illum, reddidit creatori. Proh dolor! prospera in contrarium mutantur. Nam illud gloriosissimum Romanorum imperium à nullo fuerat Regum de tempore Frederici Imperatoris requisitum. Vnde verè fuerat totaliter dissipatum. quod per istum maximis cum laboribus, præliis, & bellis anno Domini millesimo tricentesimo decimo tertio die prædicta. * Et ecce cometæ & solis eclypsis in signo virginis prius causatis significatio cunctis viventibus lamentabilis, heu heu, hîc adimpletur. Quis enim dubitat fidei catholicæ solem eclypsin passum fuisse, cùm post istius mortem multæ hæreses noscuntur exstitisse? Quis superstes non vidit cometam comas caristarum & discordiarum in omnes mundi partes quamplurimum diffudisse? Nam illud gloriosum Romanum imperium verè fuerat revocatum, coadunatum, & in maxima parte restauratum; cujus recuperationis finis imminebat, quod, proh dolor, ista mors pessima toti catholicæ fidei nociva pessimè prohibebat. O mors pessima! quid fecisti? cur solem de mundo recepisti,

solatium seculorum, dominum armorum, æquitatem judiciorum, solatium viduarum & pupillorum rapuisti, & quicquid fuit juris rigoris, mundi decoris, fidei, honoris interemisti, infecisti, & heu omnimodè confudisti? Corpus verò ejus à Domino Henrico de Flandria Marschalco suo & suis fidelibus flebiliter lamentantibus Pisis fuerat relatum, aromatibus conditum, imperiali more reductum, in Ecclesia Pisana eodem anno secunda die Septembris sollemnissimè fuerat terræ commendatum. Spiritus verò ejus cum sanctis martyribus coronatus in cœlestibus electis conregnet omnibus per infinita seculorum secula. Amen.

*Incipit prologus libri tertij gestorum Domini
Baldevvini de Luczelinburch.*

Temperantia est virtutum perfectissima, quæ nec superflua nec diminuta attemptatur, quia circa abundantiam & defectum virtutes morales esse negantur, sed temperato inhaerere medio in ethicis affirmantur. unde singuli historiographi singulos persequentes stilo quadam scriptitare temperantia conantur, ut nec superflui nec diminuti quomodolibet inveniantur. In hac igitur historia quæcunque superaddita seu conglobata inveniuntur, non superflue ponuntur, sed ut legentes intelligentiam capiant planiorem. Cum ergo ego cunctorum vernula scriptorum, qua potui temperantia, non magistrali, sed rudi fateor stilo hanc historiam huc usque pertractaveram, dignum est ut ei finem imponam, secundum illud: *Nemo mittens manum aratro respiciens retro, regno adaptatur divino.* Dixi ideo corde intimo, *Custodiam vias meas*, terminando eas. Quomodo igitur procedam? Divinæ recordor vocis Moyli dicentis:

Fac secundum exemplar quod tibi monstratum est.
Exemplar enim hujus historiæ rubiginosis est quamplurimum maculis obfuscatum. Nam oblivioni est in maxima parte jamjam ministratum. Divinum ergo invoco auxilium, ut mihi det exemplar mente innovatum, memoriæ revocatum, objecto clarissimo probatum, septuplum purgatum; de suæ quoque magnitudinis sede sapientiam mihi mittat in adjutorium, ut mecum sit, mecum laboret, & me ab uberibus suæ consolationis dignetur lactare & torrente voluptatis domus suæ potare, ut hanc historiam bono fine Deo, Treverensi Ecclesiæ ad honorem, Domino Baldevvino & præsentibus ad favorem, & omnibus futuris ad exemplar utilitatis valeam terminare per eum qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat unus Deus per cuncta secula benedictus. Amen.

*CAP. I. De Ludovvici Regis per Dominum
Baldevvinum procurata electione & coronatione.*

Rancoris materia heu! per lamentabilem mortem Domini Henrici Imperatoris Principis strenuissimi toti mundo illata, Domini Almaniae Principes Electores vota sua in duo diviserunt. Nam Dominus Baldevvinus pro Moguntinensi, Vvulmaro Brandeburgensi, & Duce Saxoniae, & Iohanne Rege Bohemiae, qui ultra mille galeatos Bohemicos secum adduxerat, Franckenfort anno Domini millesimo tricentesimo xiv. in crastino beati Lucae Evangelistae Dominum Ludovicum Ducem Bavariae, habens secum Vvilhelmum Iuliacensem, Adolphum de Monte Comites, & alios quamplures Comites, nobiles, quos sua pecunia acquisierat, ultra quatuor millia galeatorum in propriis expensis unâ. Henricus Colonienfis verò Archiepiscopus per nuntios suos & Rudolphus Dux Bavariae Domini Ludo-

vici frater in Sasenhufen Fredericum de Austria Du-
cem in Romanorum Regem elegerunt, qui in Bonna
per Colonensem Archiepiscopum exstitit coronatus.
Sed Ludovicus electus per Dominum Baldevinum
Aquisgrani fuerat adductus cum potentia, suisque
expensis per terram Colonensis Archiepiscopi
contra ejus voluntatem Coloniam duxerat, quem
cives ad Domini Baldevini preces in Regem Ro-
manorum communiter receperunt. Hic Dominus
Baldevinus libertates suæ Ecclesiæ & privilegia
fecerat innovare & confirmare, sibi ab imperio
impignorata corroborare, & Comites Palatinos pro
se & omnibus suis heredibus omni suo jure in
Mon. & Thuron procuravit simpliciter renuntia-
re. Fecerat etiam Dominum Iohannem Regem Bo-
hemie & Petrum Archiepiscopum Moguntinen-
sem ad omnia prædicta consensum suum adhibere
& per omnia approbare. Isto etiam tempore pon-
tes lapideos, unum supra ripam Kile prope Yranx,
alterum supra ripam Riviere dictam, funditus in-
stauravit. Hinc sancti Beati juxta Confluente col-
legium duodecim Canonicorum paravit, & per Pa-
pam confirmare procuravit. Isto tempore fuit fa-
mes permaximæque caristia in tota ista terra, ita
quod maldrum saliginis vendebatur Treverim pro
sexaginta solidis. Tunc Graviscellis in * Hammone
venditum est maldrum tritici septem libris Hallen-
sibus, grossis tribus, pro x i v. h. Etiam pestilencia
universalis erat adeo magna quod multorum
pauperum corpora ex nimia fame & pestilencia
infecta in stratis publicè inveniebantur, & à plu-
ribus civitatibus magnæ generales foveæ in cimi-
terium consecratæ parabantur, & pretia statuebantur
ut ipsa cadavera sepulturæ traderentur. Istæ
plagæ heu! post mortem lamentabilem Henrici
Imperatoris in flagellum omnium nationum statim

ss. Hannonia

esse cœperunt, & plusquàm triennium miserabiliter duraverunt. Vnde quidam metrificator: *Vt lateat nullum tempus famis esse cucullum.*

CAP. II. *De iuvamine factò Iohanni Regi Bohemiæ per Dominum Baldevvinum.*

Eorum Regem & Dominum Baldevvini nepotem aliqui in Bohemia Domini, scilicet Dominus de Lippa & sui, volentes ipsum de proprio pelle-re regno. quod factum nuntium per Cellerarium ad aures Principis Baldevvini Treverim fuerat delatum. qui momentaneum colligens exercitum nobilium plusquam mille galeatorum, assumpto cum eo Petro Moguntino Archiepiscopo, Bohemiam hostiliter invaserunt, castra & oppida viriliter expugnaverunt. Quod intelligentes inimici, fugam turpiter inierunt; & sic Rege liberato apud . . . . . Rex & Baldevvinus convenerunt, & obviis se manibus lætantissimè receperunt, & in amplexus amica-biles irruerunt, & ultra dimidium annum in Bohemia pro pace reformanda & fortaliciis recuperandis dictus Baldevvinus remansit. Eodem tempore Dominus Baldevvinus & Iohannes Ludovicum suum Regem in Bavaria per Fredericum Ducem quasi obsessum intellexerunt; cui toto suo cum cuneo, Petro Archiepiscopo in Bohemia remanente, perrexerunt, & in Ezze-lingen convenerunt, & ibidem in ripa permaximum permiscentes prælium diei circa crepusculum cum accensis cereis acriter pugnarunt. Ibi Dominus Baldevvinus Regem Bohemiæ Militem fecit. propriis cum manibus pretiosissimè armatus gloriosius præliabatur. Tandem Fredericus cedere coactus, abhinc declinavit, & se per fugæ subsidium turpiter absentavit. Sequenti anno Domini millesimo tricentesimo decimo quinto, videlicet in ipso ultimo caristiæ anno, Ludovicus & Frederi-

Vide Albert,
Argentin,

cus ante Spiram convenerunt; ubi Ludovicus in præsidium suorum se recepit in cimiterium Iudæorum, ubi ambo maxima victualium penuria laborarunt, ita quod adhuc nobiles rapas effodientes, esuriei satisfacientes, ipsas comedere artabantur. Quod Dominus Baldevinus intelligens, maxima cum potentia & victualium quantitate copiosa adveniens, plurima Regi Ludovico victualia ministravit, & ipse cum Frederico Duce præliandi castra ante Spiram situavit. Fredericus verò cernens Ludovicum Regem & Baldevinum Archiepiscopum prævalere, Austriam repetivit. Ibi Baldevinus multa suæ Ecclesiæ impetrans privilegia, & Bopardiam & Vvesaliam & additionem Balgincheit in pignore suæ Ecclesiæ cum hulda acquisivit, & Treverim remeavit.

CAP. III. De pacis terræ conspiratione, Bruil prope Coloniam obsidione, & etiam Domini Baldevini dominatione.

Vitæ laboriosissimæ iste Baldevinus noscitur exstitisse. Nam anno Domini millesimo tricentesimo decimo sexto Domini Baldevinus & verè omnes Principes electores Aquensem & civitates Rheni majores ad Ludovicum Regem in Norenberch & post in Bacheraco congregati, totius terræ pacem juramentis confirmantes, conspiraverunt, thelonia minoraverunt, & Comitem Hanoniæ terræ Advocatum partibus in inferioribus præfecerunt. Hic Dominus Baldevinus Bacheracensis & Rotibula cum hulda pro maxima pecuniæ summa Ecclesiæ suæ in pignus recepit, Sternenberg alienis legatum sibi donari redimendum impetravit, quod & redemit, & eo suam augmentavit Ecclesiam. Sequenti verò anno Domini millesimo tricentesimo decimo septimo Dominus Henricus Coloniensis Archiepiscopus pro Tulpeto reddendo

suæ Ecclesiæ Vv. Comitem Iuliacensem diffidavit. Cui Comiti Dominus Baldevvinus in adiutorium expeditionem non modicam suis sumptibus destinavit, cum inimicitia adhuc inter dictos Archiepiscopos regnarent propter electionis dissensionem. quam expeditionem Comes in Tulpetum per duodecim hebdomadas & quatuor dies collocavit. Unde in dicta expeditione existens sæpe cum Henrici partibus diversos habendo conflictus, alios necando, alios vulnerando, continuè triumphavit, & Tulpetum defendendo viriliter conservaverunt. Eodem etiam anno Stirberch prope Egram à Langravio de Luckenbergh legitima emptione facta feudum ligium & aperibile suæ in perpetuum esse Ecclesiæ, ut in litteris continetur, utiliter ordinavit. Isto etiam tempore Vvitlich & Meyen muris circumdedit, & Canonicos regulares de Lonche propter frequentem hospitem visitationem depauperatos in Meyen transtulit, Ecclesiam ibidem eis incorporavit, claustrum eisdem edificavit, ut regulam Canonicorum possent liberius conservare. Isto etiam anno & sequentibus Henricus Coloniensis Archiepiscopus, Iohannes Comes de Crukenache & plures alij, cum essent de parte scilicet Ducis, conspiratam terræ pacem frivole violarunt. Nam omnes sua territoria transeuntes rigide spoliaverunt. Propter quod cives Colonienses castrum Brule anno Domini millesimo tricentesimo decimo octavo plusquam per tres menses obsidione compresserunt. Tandem hoc castrum voluntate civium in manus Domini Baldevvini fuerat collatum, tamen in hunc modum, quod si Henricus Coloniensis Archiepiscopus pacem terræ non servaret, ipse Dominus Baldevvinus hoc castrum in manus Coloniensium traderet destruendum. Et post in Septembri magnus terræ motus per longam moram perduravit. Sequenti verò anno millesimo tricen-

tesimo decimo nono Dominus Baldevvinus magnum conglomerando exercitum in Ludovici Regis adiutorium contra Fredericum Ducem castra ante Vvesebaden in loco Scherffsteyn dicto situavit; ubi Fredericus Dux intelligens Ludovicum & Baldevvinum prævalere, Baldevvinus verò quod Bopardienses, si ei non vellent obedire, posset auctoritate regia diffidare, impetravit, & Treverim remeavit. Isto etiam anno cives Colonienſes Henricum eorum Archiepiscopum pacem terræ violasse coram Domino Baldevvino legitimè probaverunt, supplicantes castrum Brule sibi dari violandum, pro quo etiam pecuniarum summam sponſonderunt. Quod Dominus Baldevvinus, licet Archiepiscopus Henricus sibi tunc capitalis esset inimicus, facere recusavit. Nam dilapidationem Colonienſis Ecclesiæ nequaquam voluit tolerare, sed in manus dedit eorum, non violandum, sed Archiepiscopo resignandum pace reformata. quam pacem ipse Dominus Baldevvinus postea in Vravvenkathen prope Andernacum benivolè ordinavit.

CAP. IV. *De Moguntina Ecclesia prima vice Domino B. commissione, Crucenache, Kestelim, Spaynheym obsidione, & Baldesteyn fundatione.*

Æternæ memoriæ Dominus Baldevvinus anno Domini millesimo tricesimo decimo nono maximis armatorum catervis in auxilium sui Ludovici Regis Argentinam sumptuosissimè perrexit; ubi cum Frederico Duce prælium libentissimè miscuisset, si ipse Fredericus perstirisset, qui cum suam partem deteriorem esse conspiceret, vadum Bruze transequitavit, & ut ita dicam, non fugiendo, sed plures coadjutores requirendo, repatriavit. Isto tempore Dominus Petrus Moguntinensis Archiepiscopus recordationis felicissimæ, defunctus

seculo, de carnis ergastulo feliciter migravit. Quo defuncto, Moguntinense Capitulum ante Argentinam venit ad Dominum Baldevvinum totaliter congregatum, & ad sanctam Moguntinensem sedem in Capitulo concorditer ipsum postulaverunt. Et ecce non post multum temporis intervallum venit quidam nigrorum de ordine monachorum, Matthias nomine, electus & confirmatus à Papa in Archiepiscopum Moguntinensem destinatus, qui se omnimodè in Domini Baldevvini gratiam donavit, electionem Domini Ludovvici Regis per Dominum Baldevvinum approbavit, & cum ipso sibi utiliter conspiravit. Vnde Dominus Baldevvinus ipsum à Capitulo in Archiepiscopum receptari feliciter procuravit, de sua postulatione facta gratiarum multimodas referendo actiones. Post hæc anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo Adolphum Ducem Bavarie, Comites de Spaynheym, Nassauve, & Iohannem Comitem de Crucenache armis fuerat bellicis viriliter aggressus, & castrum Sprendelingen captum violenter obrinuit. Deinde ante Crucenache venit, incendia usque ad portas inferendo, & Iohanni Comiti ibidem plurima in blado & vino inferendo damna, ad maximam interemptionem deduxit. Postea in Spaynheym quæcunque extra castrum reperierat, crudeliter vastavit, & dehinc Kestelim, quod erat Simonis antiquioris fratris Domini Iohannis Comitis, circumdedit; & cum ibidem multa intulisset damna, neptis sua de Valkenburch exorta, illius terræ Comitissa, suis cum infantibus descendit, & se aspectui Domini Baldevvini præsentavit, & flebili voce allatis filiis clamavit: O pater reverende, numquid carnem tuam vis & sanguinem egestati dare, quam potiùs debueras à cunctis defendere, cum tui sint consanguinei? Pater recor-

dare, & parce nobis hodie. Nam potens es salvare. A quibus dictis pietatis visceribus ab intimis motus humiliter recessit. Eodem anno Baldensteyn supra Lanam propter rebellionem Reyneri & Iohannis de Vvesterburch à fundamentis violenter erexit, castrumque Richenberch tunc construxit, quod Vvilhelmo Comiti Katzenelenboge in feudum ligium cum omnibus pertinentiis dedit, & anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo primo ipsius castri Baldensteyn feudum ab illis de Vvesterburch suæ Ecclesiæ in perpetuum allodium comparavit. Et eodem anno conveniens Bacheraco ipsum castrum auctoritate regia libertari procuravit, & retentiones in omnibus imperij castris contra quoscunque, & quod omnia imperii obligata ubicunque posset redimere impetravit, & castrum Schadecke feudum ligium & aperibile facta emptione legitima procuravit, & Esch prope Clotten muro circumduci & libertari fecit. Isto etiam anno Dominus Baldevvinus illos de Dorsvivre ad satisfaciendum suæ Ecclesiæ Capitulo maxima expeditione congregata coartavit.

CAP. V. De Frederico Duce capto per Iohannem Regem Bohemiæ, & Furstenberg obsidione.

Recipere pacem, jure suo semper salvo, iste Baldevvinus promptissimus habebatur. Nam anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo secundo feria quinta post Bartholomæi cum heredibus Rudulphi Ducis Baviaræ & Comitibus Nassave & Spaynheim, qui adjutores erant Frederici Ducis Austriæ electi contra Baldevvinum, multorum [precibus] inclinatus castrum Kirperch suæ Ecclesiæ aperibile ligium à Simone de Spaynheim Comite acquisivit, & terram quam undique violenter acquisierat restituit. Dicti etiam Duces Baviaræ Ba-

cheracum Domino Baldevvino * p. l. confirmaverunt assignatione. Eodem anno Ludovvici Rex & Fredericus convenerunt inter Ochingin & Molindorff congressione præiali. In quo prælio Dominus Iohannes Rex Bohemiæ Domini Baldevvini nepos strenuissimè pugnavit, & totum ipsius Frederici exercitum dissipavit, adnihilavit, totaliterque prostravit die sanctissimi antecessoris sui Vvenczelai Regis, ipsumque Fredericum cepit, & captum Ludovvico Regi, sub hoc pacto quod ipsum non occideret, honestissimè assignavit. Sequenti verò anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo tertio & pluribus sequentibus annis Mars & Saturnus in geminorum erant coadunati signo. de quo astrologorum erat prænosticatio, quod multa deberent prælia per diversa mundi climata sæviter regnare, diversæ quoque hæreses in Dei Ecclesia, proh dolor, pullulare. Eodem anno Dominus Baldevvinus Vvellensteyn prope Cruzenache & Frederici Silvestri Nuenbergh prope Kircastrum & turrin Seynheim feodum ligium & aperibile comparavit, & Regem Bohemiæ feodo in Symeren renuntiare procuravit, quod ligium & aperibile Georgius Comes Hirsutus à Baldevvino & Ecclesia sua Treverensi cum pertinentiis recepit, exceptis mismicis & castrensibus, ut in suo privilegiorum libro plenius continetur. Post hæc anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo quarto Smydeburch & partem Neurenburgi ligia & aperibilia fecit, & Comitem de Hennenberch xli. marcarum argenti annuorum reddituum feudalem statuit, quos redditus Ecclesiæ Treverensi in sua terra assignavit. Isto etiam anno Domini Baldevvinus, Rex Romanorum, Dux Lothringiæ, & Comes Barenfis confederati fines Metensium exercituali potentia ingressi, quicquid extra civitatem

* Sic in Mf.
At Kyriander
edidit ipse pi-
gnus. Forre
leg. per litte-
rarum conf.
assignatione.

proprietatis habuerunt, decoris, & honoris, funditus destruxerunt, & eorum rebellionem nefandam penitus perdomarunt, & singulis ad emendam prauitandam, prout excessus imponebatur, coartarunt. Isto anno fuerat quidam sacerdos Coloniae degradatus & propter haeresim crematus. & verè tota civitas fuerat infecta prauitate haeretica, & vix purgata. quæ haeresis à Moguntinensibus fuisse dicitur initiata. Post hæc anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo quinto Dominus Baldevvinus Furstenbergh circumdedit, & in obsidione diu mansit: postea condignam recipiens satisfactionem recessit. Eodem anno Vvinterbergh à Iohanne Comite de Spaynheim feodum ligium & aperibile Ecclesiae comparavit. Et anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo sexto Ludovicus Rex fuerat Romam pacificè ingressus absque electorum suorum consilio, & non ab Ecclesia, sed à Senatu fuerat in Imperatorem coronatus.

CAP. VI. *De Bopardia expugnatione, sancti Vvendelini emptione, & Ecclesia Moguntinensis Domino Baldevvino facta secunda commissione.*

Omen bellicosum sæpius iste Baldevvinus fuerat sortitus. Nam anno Domini millesimo tricentesimo vigesimo septimo Dominus Baldevvinus Domino Matthiae Moguntinensi Archiepiscopo, qui Marchionis Misnensis oppidum Suden Geylen appellatum obsidione vallaverat, expugnare nequiverat, adiutorialem expeditionem destinavit, deinde personaliter veniens. Vnde hoc oppidum viriliter expugnavit, & cum tota sua acie in adiutorium Domini Baldevvini Bopardiae properavit; ubi Dominus Baldevvinus cum eis magnam habendo pugnam, eorum portas invadendo viriliter violavit, potenter intravit, & forinseci Bopardiae partem

tem oppidi cum suburbio, contra tamen intentionem Domini Baldevvini, cremaverunt, sic eos requirere suam gratiam malis eorum gratibus coartavit: qui se, oppidum, bona & corpora, suam implorando gratiam, voluntati suæ unanimiter redderunt, & sibi & suæ Ecclesiæ subjectionem & fidelitatem perpetuam juraverunt, juribusque, libertatibus, & privilegiis suis renuntiantes, Domino Baldevvino se & sua submiserunt. Isto anno totum sancti Vvendelini castrum & districtum comparavit. Sequenti verò anno Domini millesimo tricentesimo vicesimo octavo quædam dissensionis materia inter Dominum Baldevvinum & Comitissam de Starkenberch super quibusdam bonis in Birkenfelt exorta. super qua Henricus de Spaynheim Præpositus Aquensis & Emmericus de Lapide Miles pro Comitissa & suis treugas Domino Baldevvino in manus suas Grimbergh promiserunt. Interim Dominum Baldevvinum per Mossellæ alveum navigio descendantem, non præmunitum, non diffidatum, dicta Comitissa proditio- ne pendentibus treugis captivum in suo castro Starkenberch tenuit captivatum; à qua captivitate, promissione facta se in sua vita nullum castrum in Birkenfelt constructurum, liberum tamen ædificandi arbitrium suis relinquendo posteris, fuerat liberatus. Eodem anno Matthias Moguntinensis Archiepiscopus viam universæ carnis fuerat ingressus. Hic fratres Moguntinensis Capituli Dominum Baldevvinum in suum Archiepiscopum unanimiter postularunt, & postea Dominum Baldevvinum in propria venientem persona suæ diocesis tutorem fecerunt, & castra & munitiones in ejus manus assignarunt. Qui statim cuncta ipsius Ecclesiæ debita ab antecessoribus multipliciter contracta, quia longissima cum Lantgravio Hassiæ fuerat

*Trithem. in
hron. Hir-
saug ad an.
1325. & in
chron. Spon-
heim ad an.
1328.*

*Trithem. in
c'ron. Hir-
saug ad an.
1328.*

in guerra, quæ nondum erat sedata, ne aliqua sua percreverent damna, de sua propria pecunia funditus persolvebat. Isto tempore Dominus de Vinnenburch Henricus à Papa fuerat in Archiepiscopum electus, confirmatus eisdem & directus. Cui Canonici crimina imponendo & defectus, ad sedem apostolicam appellarunt. Isto anno Dominus Baldevvinus vallem sub Hoyenberg situatam, renovationem Vviskirche & Lyesheym castrorum ligia & aperibilia suæ Treverensi Ecclesiæ, recepta stipulatione, ut in privilegiis cernitur, adjecit. Sequenti verò anno Domini millesimo tricentesimo vicesimo nono Ludovicus Imperator Romæ quendam nomine Nicer de ordine fratrum Minorum Antipapam creavit, & in sedem beati Petri collocavit, Cardinales, Episcopos &c. Et ecce hæresis prænosticata hîc fuerat prænosticata. Isto tempore itinera juxta Cochime, Triis, Stupam, & Neve, ubi equus inonustus vix poterat deduci, intantum ampliavit quod equus sarcinatus seu asinus onustus securè poterat pertransire.

CAP. VII. De fundo Carthusiensium empto, & Baldenelcz fundatione.

Rogatur itaque Dominus Baldevvinus jura Moguntinensis Ecclesiæ rigidus observare. Nam cives Moguntinenses per excogitatam suæ malignitatis astutiam sub quadam æquitatis specie quædam jura Ecclesiæ sibi frivole usurparunt, & Dominum Baldevvinum pro ipsius Ecclesiæ tutore recipere recusarunt. Quorum fines Dominus Baldevvinus circumquaque exercituali manu forti deprædando, devastando, hostiliter ingressus, eorum inflatam superbiam rigidiùs edomavit. Oppidum quoque Elteville appellatum inter Moguntiam & Pignuvviam situatum ædificavit, & Ecclesiam de Fleyshheim incastellavit, ut mercimonia & alia quæ de

* Kyriander
Bingiam

Frankenfort secretè devehebantur, auferrentur, aliaque fortalicia circumcirca Moguntinenses acquisivit, ut per ea prohiberet quòd victualia & alia necessaria nulla possent adduci. suique cum Moguntinensibus plura bella & rixas habuerunt; ibique multi occisi & læsi fuerunt, coactique frequenter Moguntinenses per pontes & fossata usque ad portas civitatis fugati fuerunt, de quo eos in Ecclesiæ tutorem se recipere coartavit anno Domini millesimo tricesimo tricesimo. Isto etiam anno castrum Smideburch tam comparando quàm ædificando dedit Treverensi Ecclesiæ. Eodem etiam anno juxta Treverim sanctum Albanum ab Abbate & conventu sancti Matthiæ comparatum ædificiis Carthusiensibus aptis cœperat decorare. Sequenti verò anno Domini millesimo tricesimo tricesimo primo Domini de Elcz, Erenberch, Vvaldeke, Schonecke, suis quampluribus cum complicibus, cupientes Domini Baldevvini magnanimitatis magnificentiam aliqualiter incurvare, rapinis terræ semitas perturbando, unanimiter conspirarunt. contra quos Dominus Baldevvinus exercituali potentia accies direxit, Elcz circumdedit, & Baldeneicz à fundamento constructum, quo ejus potentiam nihilavit, mirabiliter firmavit. Eodem anno castrum Solmecze feodum ligium & aperibile fecerat, Vvinterava suæ Treverensi Ecclesiæ construxerat ad tuitionem. Alio sequenti anno Domini millesimo tricesimo tricesimo secundo guerra durante contra dicta quatuor castra, castrum Rusenberch à fundamento ædificavit, de quo potentia suæ malleo erecta contrivit cornua superbiorum. Eodem anno episcopatum Spirensensem ad instantes preces Vvalrami fratris Comitis Veldenciae ibidem Episcopi & Capituli, qui tot debitis erat gravatus & guerris quòd ulterius regere non poterat, ceperat regendum in

temporalibus. Et ecce tres episcopatus simul strenuè regebat, debita persolvit, distracta ad jus & proprietatem fideliter revocavit. Vnde sequenti anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo tertio Domini de Elcz, Erenberch, Vvaldecke, Scho-neckke, videntes quòd resistere suæ potentia non valerent, post guerrarum fessarum diù duratarum excidia pacis dulcedinem postularunt, quam Dominus Baldevvinus pacis amator poscentibus fuerat largitus, & Iohanni de Elcz de suo castro Bal-denelcz suæ Ecclesiæ perpetuum juratum & fidelem Burgravium duxerat statuendum. Isto etiam anno, die Mariæ Magdalena, in meridie, fuerat Treverim subitaneum fluvium aquæ diluvium permaximum, ita quòd cuncti perterriti submersionis periculum timebant affuturum. Postea anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo quarto dominium de Schurenberch à Domino de Vonisberch comparatum Ecclesiæ addidit Moguntinensi. Eodem anno Dux Lothringiæ die Novembris XIII. de homagio suo à Domino Baldevvino recepto munimenta tradidit litterarum. Alio anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo quinto, ad instantiam Erfordiensium Dominus Baldevvinus personaliter cum magna potentia Marchionem Misnensem & Comites de Hoynsteyn hostiliter invasit, eosque per incendia & bella multum damnificavit. Sequenti anno Erfordenses Domino Baldevvino rebellaverunt: contra quos misit Marchionem & armatos suos, qui contra eos bella quamplurima habuerunt. Isto anno, die Simonis & Iudæ, fuerat

*Trithem. in
chron. Hir-
saug. ad an.
1335.*

ventorum turbo in valitudine tanta quòd multa ædificia corruendo fuerant disrupta. Vnde quidam metrificator:

SIMONIS EXCELSI STERNVNT
TVRBINE LVCI.

In quo versu computando M C C C X X V. annos Domini poteris reperire. Anno verò Domini millesimo tricentesimo tricesimo sexto Dominus Baldevvinus episcopatum Spirensē à debitorum gravaminibus relevatum, & multum melioratum, pace reformatā, dictoque Vvalramo Episcopo de medio sublato, maxima gratiarum actione recepta, duxerat resignandum, & Gerlacum de Erenberch Spirensis diocesis in Episcopum eligi procuravit. Eodem anno turbat vina gelu, ventus segetes, & equos sprue.

CAP. VIII. *De monasterij Carthusiensium consecratione, castri Montis sancti Iohannis constructione, & Vvelsberch destructione, domini in Limpurch emptione.*

Voce imperativa papali & Cardinalium consilio emissa anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo septimo Domino Baldevvino & Capitulo Moguntinensi fuerat mandatum ut episcopatum Moguntinensem in manus duorum Legatorum ad hoc in Pingviam destinatorum tamquam in manus Papæ liberè resignarent. Cui mandato Dominus Baldevvinus obediens accessit Bacheracum, convocans ibidem Capitulum & officiales Ecclesiæ Moguntinensis; præcepitque eis ut mandatis apostolicis obedirent, & iuramento sibi per eos præstito libenti animo renuntiarent. Quo audito, quia videbant quòd eis ampliùs præesse non vellet, inobedienter ab eo recesserunt, & contra voluntatem Papæ & Domini Baldevvini Henricum de Virnenburg eis à Iohanne Papa destinatum, contra quem priùs crimina & defectus opponendo appellaverant, nunc in Archiepiscopum acceptarunt; qui statim omnia sua temporalia ab Ludovico Imperatore in feodum recepta, cum Domino Baldevvino est pacificatus. Isto anno appa-

fuit cometa Iudæorum interfectionis prænostica-
 tiva. Nam quidam depauperati nobiles sibi Regem
 præfecerunt, cui nomen Arindeler imposuerunt,
 qui civitatibus adhuc magnis expugnatis, Iudæos
 quotquot invenire poterat, crudeliter trucidavit.
 Alio anno Domini millesimo tricentesimo tricesi-
 mo octavo Edvardus Rex Anglorum Regem
 Franciæ supra ducatum Normandiæ diffidavit, &
 de Almaniam multis terrarum dominis plurima
 stipendia donavit, Franciam potenter intravit,
 cremando, spoliando, sed minimè perfecit. Postea
 anno Domini millesimo tricentesimo tricesimo
 nono die Kyliani fuit eclypsis solis plusquàm dua-
 rum horarum tempore meridionali. & postea in
 Autumno dicti de Svvizere in Berna plures inter-
 fecerunt prælio triumphali. Isto etiam anno Do-
 minus Baldevvinus Regi Anglorum tamquam in-
 finitis pecuniarum summis mutuaris coronam regi-
 ni prædicti pro pignore acceptavit. Sequenti ve-
 rò anno Domini millesimo tricentesimo quadrage-
 simo circa *Latate* visa fuit cometa tamquam in
 cancro situata. & postea nundinæ Monstruele per
 Comitem Hannoniæ & Dominum de Valken-
 burch fuerant spoliata, multi occisi. Eodem anno
 Rex Anglorum die nativitatis beati Iohannis Bap-
 tistæ transfretavit, & multis Francigenis interfe-
 ctis, pluribusq; phaselis captis, gloriosius triumphavit.
 Eodem etiam anno Dominus Baldevvinus ad
 vesaniam Comitum Vvalrami de Crucenache &
 & Comitum Silvestris de Duna perdomandam, Du-
 nam circumdedit, & castrum Montem sancti Iohannis
 appellatum à fundamento erectum contra
 Dunam fortissimè firmavit. Et postea die Thomæ
 monasterium & conventum Carthusiensium juxta
 muros Treverenses ab eo funditus constructum so-
 lemniter dedicavit. Sequenti anno Domini mille-

finio tricentesimo quadagesimo primo in Maio Comes de Spaynheym per Dominum Ludovicum Imperatorem Domino Baldevvino fuerat reconciliatus. Comes verò Silvester de Duna in castro quodam Velsberch dicto retentus, Domino Baldevvino per aliqua tempora magna inferendo damna, nocturnali tamen tempore, per spolia & incendia persistebat; quæ Dominus Baldevvinus, tamquam leo se dormire simulans, supportavit. tandem evigilans, rugitu suo maxima exercituali potentia Velsberg obsidione vallavit. quam obsidionem Dux Lothringiæ cito suo conamine cupiens solvere, consilia & auxilia collegerat opportuna, eò quòd castrum suum esset feodum suoque in territorio situm. Videns etiam potentiam Domini Baldevvini esse præminentem, timore tactus ad Dominum Baldevvinum in obsidionem properavit, secumque se quoscunque conligavit. Oblessi verò Domini Baldevvini videntes animositatem, cernentesque operum machinarum horribilitatem, quibus violenter expugnari metuebant, salvis rebus & corporibus in manus Ducis castrum ad Domini Baldevvini voluntatem violandum traderunt. & postea ad Domini Baldevvini iussionem funditus fuerat destructum. De qua tamen regalis & fortitudinis castri violenta & celebri destructione esset mirè mirandum, si ultioni divinæ non esset intitulandum. Nam ante obsidionem aura frigida & turbulentissima ante festum beati Martini, & in vigilia beati Martini qua obsedit, & postea in obsidione aura levis & gratissima annuo tempore contraria regnabat; sed castro violando tradito, cunctos ut priùs auræ intemperies molestabat. Vnde totus vulgus sanctos se vindicare proclamabat. Alio sequenti anno Domini millesimo tricentesimo quadagesimo secundo Comes Silves-

ter de Duna fessus guerrarum excidiis, poscens
amœnitatem pacis, in propria persona metu
coactus ad Dominum Baldevvinum Trevericum
ingressus palatium, se omnimodè suæ gratiæ con-
donavit; cuius amicorum precibus Dominus Bal-
devvinus inclinatus eum in suam gratiam accepta-
vit. Isto etiam anno Durdtrachum in maxima par-
te proprio igne divinitus flagellatum in tantum
quod supra aquam . . . . . dictam naves cum
vino & mercimoniis, ita quod aquarum inundan-
tia non poterant extinguì, cremabantur. Postea in
vigilia Iacobi maxima erat aquarum inundantia
per totum Rhenum, non à Rheno, sed à fluvio
Mogos dicto, quod tamen contra suam est natu-
ram, in flagellum causata, ita quod integræ villæ
ruptæ & defluxæ cernebantur. Eodem anno xxiii.
die Ianuarij quasi in prima noctis hora pluvie
grandine fulgura cernebantur & tonitrua audie-
bantur. Eodem anno Comes Barenfis à Domino
Baldevvino homagium & feodum iuramento inno-
vatum acceptavit, & super eo duplicia munimina lit-
terarum præbuit. Alio quadragesimo tertio anno Lu-
dovvici de Bavaria Imperator illustris Principis
Domini Iohannis Regis Bohemiæ filio de terra
Carintiæ, quam priùs sibi donaverat, ejecto, ux-
orem ejusdem raptam & suo filio traditam absque
Ecclesiæ iudicio, non desponsatam, immo adulte-
ratam, terram fraudulenter obtinuit Carinthiorum.
Sequenti verò anno Domini millesimo tricentesi-
mo quadragesimo quarto Dominus Baldevvinus
pontem trans Mosellam in Confluentia sumptuo-
sius construxit. Eodem anno Dominus Reynerus
de Vvesterburch Dominum Baldevvinum diffida-
vit. Vnde Dominus Baldevvinus exercituali col-
lecta potentia Schadeck simul & Grenzau expug-
nata suæ Ecclesiæ obtinuit Trevirorum. Eodem

Vide Albert.
Argentin.
Sententiam
divortij edi-
dit Freherus.

anno medietatem dominij de Limpurch facta emp-
tione legitima suæ Ecclesiæ adjecit. Alio quadra-
gesimo quinto anno Frisones Comitum * Hannoniæ
eis bellum inferentem sæviter occiderunt. Eodem
anno Dominus Baldevvinus privilegium perpetuum
per totam suam diocesim contra mendicantium or-
dines super quarta parte legatorum parrochiali-
bus Ecclesiis donanda impetravit. Sequenti anno
Domini millesimo tricentesimo quadagesimo sex-
to Henrico de Virnenburch Moguntinensi Archie-
piscopo propter fautoriam Ludovvici de Bavaria ab
omni pontificali honore à Clemente sexto priva-
to, & * Nicolao de Nassavya in Moguntinæ se-
dis Præsulem creato, ac ipsum Ludovvicum de
Bavaria ab eodem Papa propter sua præscripta de-
merita ab omni dignitate regia sententialiter de-
posito, Principes Electores, videlicet Dominus
Baldevvinus Treverensis, Vvalramus de Iuliacho
Colonienfis, Gerlacus de Nassavya Moguntinen-
fis, Dux Saxonie, & Iohannes Rex Bohemie,
aliis vocandis vocatis, non tamen comparentibus,
dictas depositiones ratificantes, auditis procerum
regni sententiis in Rense diffinientibus quod præ-
dictis sic se habentibus, eos ad electionem Regis
fore processuros. Qui unanimiter vota sua in Do-
minum Karolum Iohannis Regis Bohemie primo-
genitum direxerunt, & invocato Spiritus sancti
adjutorio in Romanorum Regem anno prædicto
tertia post Kyliani x i. die Iulij concorditer elege-
runt. Eodem anno inter Reges Francorum & An-
glie prælio permaximo perpetrato, Princeps se-
renissimus, Domini Baldevvini nepos, Miles im-
perterritus, Dominus Iohannes Rex Bohemie, li-
cèt cœcitate fuerit percussus, non minùs tamen
fuerat armatus, sagittis Anglicorum lethaliter vul-
neratus, viam universæ carnis vicesima sexta die

* Hollandiæ:
Vide Albert.
Argentin. &
Trithem. in
chron. Hir-
saug. ad an.
1345.

* Gerlace

Augusti fuerat ingressus. Anno Domini millesimo tricentesimo quadagesimo septimo, die Aprilis xx, quæ fuerat feria sexta infra octavas Paschæ, Reynardus de Vvesterburch auxilio Ludovvici de Bavaria & consilio, Domini Baldevvini Burgravio proditoriè ejecto, residuum de Grenzeu sibi usurpavit. quod oppidani Confluentiæ reexpugnare & recuperare volentes, dum hostiles insidias adesse ignorarent, se ut levius ambulant dearmarent, arma famulis bajulanda commendarent, se ambulando disgregarent, plures capti, quamplures valde crudeliter fuerant trucidati. Eodem anno postquam Ludovvicus de Bavaria mala malis plicuisset, nec se saluberrimis Ecclesiæ monitionibus correxisset, die [x1.] Octobris, dum de venatione reversus fuisset, se membratim aggravatum sentivisset, & denuo alleviationis causa equum ascendisset, spatium iniisset, crescente dolore se incurvans à suis per brachia receptus, amplexatus, sustentatus, spiritum celerius exhalavit. Isto etiam anno, die exaltationis sanctæ crucis, vineæ & nuces congelabantur caumate pruimali, ita quòd maxima vinorum caristia fuerat subsequuta. Alio anno quadagesimo octavo Dominus de Vvesterburch & peregrini Vilmarienses multa diocesi mala intulerunt.

CAP. IX. De Vermich, & dominij de Covernæ emptione, & de Solmecze destructione.

Multorum consilio Dominus Baldevvinus facta emptione legitima Vermich castrum cum suis pertinentiis suæ Trevericæ Ecclesiæ comparavit, & Duci Iuliacensi, in cujus territorio situatur, in feodum perpetuum condonavit. Et Iuliacensis tunc Marchio à filiis suis captivitati addictus, Domini Baldevvini consilio * in curia Domini Karoli Imperatoris Moguntia celebrata confirmationem privile-

* Desunt heic nonnulla.

gio rum forum & super archicancellariatu regni Arelatenſis obtinuit, ubi etiam per totam Galliam & Germaniam tutor & mamburnus fuerat conſtitutus regni Romanorum; quo plures ſua feoda requirentes infeodavit. Quo etiam anno Hozolmecze cum pluribus confœderatis deſtruens, ſolo coæquavit. Eodem anno in capite Auguſti collecta exercituali potentia Vilmar obſidione vallavit, ubi cùm per quindecim dies contra Moguntinenſium diffidationem ſumptuoſius poteſtativè perſtitiffet, pluribus hoſtibus occiſis turres machinis diruiſſet, adverſarij cum Domino Baldevvino placitare inceperunt, & eo modo convenerunt quòd caſtrenſes recedentes, caſtrum & oppidum in manus trium nobilium ſpecificatorum conſervandum traderent, quòd ſi Dominus Baldevvinus ipſum ad ſuam pertinere Eccleſiam competentì teſtimonio oſtenderet, ſibi ſuæ Eccleſiæ nomine perpetuo jure conſervandum aſſignarent, & vice verſa adverſariis miniſtrarent. quod obſeſſi corporali juramento præſtito ſponderunt, & Dominum Baldevvinum de obſidione recedere ſeduxerunt. quod ſubito, ut ſuprà in Grenzau, temerè infregerunt. Eodem anno Dominus Baldevvinus caſtra & territoria Vrendenberch, Vrendenſteyn, Coppa, & caſtrum & dominium de Coverna, cum ſuis caſtrenſibus & pertinentiis comparata, & Bobingen feodum ligium & aperiibile facta emptione legitima Eccleſiæ addidit Trevirorum. Sequenti anno Domini milleſimo tricenteſimo quadrageſimo nono Guntherus Comes de Svartzemburch à Domino Henrico de Virnenburch deſiſto Moguntino & Domino Ludovvico filio Bavarij Marchione de Brandemburch & Domino Rudolpho Duce Bavarix dicto de Heydelberch contra Dominum Karolum in Romanorum Regem electus, ante Franckenfort caſtra

Vide Alber.
Argentin,

situavit; cui Dominus Karolus Domini Baldevvini adiutorio prælium acturus manu exercituali prævalida obviavit. nam fortificatus, quia filiam dicti Ducis de Heydelburch sibi desponsavit. Unde dictus Gunterus intoxicatione, ut dicitur, infirmus videns se deceptum, corporeis viribus destitutum, suos electores cum Domino Rudolpho concordēs, coactus in propria persona Domino Karolo sigillum suum regium & signa regalia resignavit. quem Dominus Karolus in gratiam acceptavit. Eodem anno nova flagellatorum secta surrexit, sed effectus cujus ignoratur. Qui flagelliferi nudo corpore, capite capucio & pileo & pudebundis lineo velamine tectis, cruce & vexillis & candelis ardentibus prælatis, carmina hæresi mixta decantando, se durissimè ad sanguinis effusionem acubus flagellis intextis verberando, sæpius prostrando, sub quadam specie pœnitendi incesse- runt. quam pœnitentiam non à sacerdotibus, sed à laicis susceperunt, quos magistros præfecerunt; quibus etiam confitebantur, & ab eis absolvebantur, & pœnitentiam injunctam peregerunt. quam sectam ut hæreticam Dominus Papa Clemens sextus damnavit, & Domino Baldevvino mandata destinavit, quæ Dominus Baldevvinus non per plebanos sed per suos Burgravios & Schultetos & Scabinos executioni mandavit, & eam vix extirpavit. Isto etiam anno Deus genus humanum triplici plaga flagellavit, ita quod plusquam medietas hominum celsit ab humanis; primò epidimia videlicet, cuiusmodi crevit quacunque corporis parte, & omnes anhelitum ejus capientes celerius interierunt; secundò hemoroida, tertio . . . . . id est sacro igne, ita quod corpora sepulta in se ipsis celerius fuerant consumpta; sic quod ab orbis initio non fuerant tempora periculosiora. Quæ plaga à Iudæis

fuerat imposita, sic quod aquam in omni terra intoxicassent, de quo aer infectus, tales plagæ in omnia climata pullulassent. Quibus de causis in omni terra Iudæi alij suffocati, alij submersi, alij perforati, quidam prius suos pueros, postea semetipsos igni injecerunt, & se voluntariè peremerunt. Et ista per sequentem annum duraverunt.

CAP. X. De Monckeler, Lyesheym, Holsmecke, Elkerhusen destructione, & Domini Baldevvini obdormitione.

Amen, dicit Dominus Petro, quæcunque ligaveris vel solveris super terram, in cælo ratificatur. Vnde anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo Dominus Clemens sextus Papa annum Iubilæum in Vrbe celebravit, & peccamina pœnæ & culpæ relaxavit. Eodem anno Iacobus de Monckeler litteras compositionis & concordie inter ipsum factas sigillo proprio & multorum amicorum suorum sigillatas infregit: quem Dominus Baldevvinus, amicis suis id ordinantibus, ad hoc deduxit quod se captivitati ad Domini voluntatem adjecit, & in Treverico palatio tamquam pro serviendo aliquandiu mansit. Tandem Dominus Baldevvinus precibus inclinatus amicorum, acceptis litterarum munimentis, ipsum sub conditione acquitavit. Qui statim post Domini Baldevvini terras spoliando, cremando violavit. Vnde Dominus Baldevvinus anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo primo, Maij die secunda, Munckeler obsidione vallavit, villam Hamnavali introitu cepit, & turrim ibi ædificans, Griinecke appellavit. Tandem partes Domini Baldevvini suburbium iectibus sagittis hostiliter invaserunt, illi viriliter defendendo repulerunt. Ibi Dominus Hartardus de Schonecke non modicum lapidatus & parum ad brachium unum sagittatus,

sed magis armorum strictura & aëris & solis suffocatus, spiritum celerius exhalavit. quem Dominus Baldevvinus apud sanctum Matthiam sollemniter tumulari mandavit. Tandem Dominus exercitu commisso Confluentiam properavit. Ibi Comes de Seyna tradens litteras, castrum hoc recognovit pertinere ad Ecclesiam Trevirorum. Ibi etiam Comes de Berga castrum suum Vvindecke Domino Baldevvino venditum, ab eodem feodum ligium & aperibile suæ Trevericæ Ecclesiæ, homagiumque de Arvvelft acceptavit, & se juratum hominem subdidit Ecclesiæ Trevirorum. Reversus Dominus ad exercitum, fossatoribus conductis, qui malleis rupium duritiem conterentes, turris fortioris suburbij fundamentum ligneis stipitibus impo-
nentes, sepo, pice, sulfure linientes, incendentes ipsam turrim cum parte muri dejecerunt & solo coæquaverunt Et dum obsessi unanimiter protraderent, aliqui de parte Domini insilierunt: obsessi verò penuria aquæ laboraverunt, & ad fontem scaturientem situatum in fossata castri subterraneam viam fecerunt. Quò partes Domini Baldevvini diversa opera sumptuosius facta laboriosius conduxerunt, & periculosius per scalas de rupe in rupem à latere situatas fontem hostiliter petierunt, & cum obsessis in eorum caverna ad fontem facto conflictu maximo nimia sanguinis effusione caverna disrupta & obtenta gloriosius fontem obtinuerunt. unde obsessi omnis humoris solatio privati, viso erecto ante castrum patibulo perterriti, gratiam quæsierunt. Quibus Dominus Baldevvinus suæ potentiae magnificentiam nobilitatis pietatisque mansuetudine temperavit, & eis quos jam violentia devicit, sua gravia faciens damna, ministravit gratiam. Nam indulgit quòd per duodecim dies omni die de suo exercitu ad eorum victum vinum ac

emerent & castrum sine sui læsione observarent, ita quod si eis aliquod adiutorium dissolvendæ obsidionis & iuvamen Domino Baldevvino nocendi quocunque possent modo sociarent; si verò nullo, tunc termino elapso singuli quæ vellent & possent una vice exportando castrum in manus Domini Baldevvini ministrarent. quod in crastino beati Thomæ productum fuerat ad effectum. Hunc magnificum & gloriosum triumphum Dominus Baldevvinus non suæ potentia jussit ascribi, sed clementia divinæ bonitatis Dei ad honorem. In crastino natale Domini in horis & Missis Dominus in Monckeler effectus devotè celebravit, & cum suis lautius convivendo solemniùs festinavit. Castrum verò postea solo coæquavit, & ex opposito in sancti Petri allodio fortius castrum ædificavit, & Saresteyn appellavit. Isto etiam anno castrum Triis cum pertinentiis sibi jure cedens feodali Ecclesiæ addidit Trevirorum. Sequenti anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo secundo Dominus Baldevvinus videns terrarum semitas multiplicatas, raptoribus nimium perturbatas, quorum insultibus volens obviare, pluribus magnatibus sibi confœderatis, regio nomine generalem terræ pacem & ejus Advocatum Dominum de Sleyda ordinavit, & tertia die Iunij exercituali potentia Dunam in Eyflia in suas manus tradi coartavit; cujus tamen posteriorem partem postea voluntariè Coloniensi Archiepiscopo assignavit; & plurima castrensum domicilia circa Dunam & Vlmenam, quæ fuerant raptorum receptacula, devastavit; & ultra Rhenum progrediens, castra Saffroch & Hoselebach, de quo obsessi tempore nocturnali metu corporeo coacti secesserant, annihilavit. Et posthæc Elkerhusen quasi inexpugnabile vallavit, & patibulo erecto, obsessis talem ac

f. averio

tantum metum incussit quòd * anesio suo deportato, castrum tradiderunt. quod igne crematum solo complanavit. Posthæc Harckenberch obsidione vallavit, Reynerum de Vvesterburch coartavit quòd Henricum de Graschaff captum liberum dimitti procuravit, & triumpho reversus fuerat glorioso. Alio anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo tertio Dominus Gerardus de Schoeckken juxta Treverim Bohemos in adiutorium Regis Francorum contra Regem Anglicorum properantes pignera cautione, ut asseruit, cepit & spoliavit, & eos in Lyesheym conservavit; quos Dominus Baldevvinus liberavit, & post hæc castrum disjectum nihilavit, & Geroltsteyn obsidione vallavit, ubi in tanta aquarum penuria laboravit quòd nihil proficiens, abhinc remeavit. Eodem anno Fredericus Comes Silvester tertia die Septembris recognovit quod castrum Tronecke distractum Marcha dictam cum appendiciis de Talevanck teneat ab Ecclesia Treverensi in feodum, & super eo duplicia tradidit munimina litterarum. Eodem anno Dominus Baldevvinus, præfente Domino Karolo Romanorum Rege, Colonienfi & Moguntinenfi Archiepiscopis, in vigilia natalis Domini in Ecclesia Moguntinenfi Vesperas & in capella Regis Matutinas & primam Missam Natalis celebravit, Regem communicavit, & confirmationem multorum privilegiorum impetravit; & xv. Kal. Februarij Treverim reversus, infirmitatis molestia gravatus, receptis sacramentis, & auctoritate apostolica à pœna & à culpa absolutus, xii. Kalendas Februarij circa crepusculum spiritum suo, qui condidit illum, reddidit creatori in die sanctæ Agnetis anno Domini millesimo tricentesimo quinquagesimo tertio more Treverico scribi consueto, anno nativitatæ suæ sexagesimo octavo.

octavo. Sedit annis quadraginta sex, septimanis sex, dies quatuor, & vacavit dies duodecim; cuius exsequias Capitulum solemnissimè per Episcopum Vlmacensem cooperante Episcopo Acconense & Abbate . . . . . infulato, xii. Kal. Martij, præsente Domino Karolo Rege & pluribus magnatibus peragendo celebravit. Requiescit in posteriori choro Ecclesiæ Treverensis sancti Nicolai sepultus. Cujus anima paradifica capiat gaudia per æterna secula seculorum.

*Epitaphium præscripti Domini, ut habetur
in ejus tumba.*

Hic Baldevvinus jacet antistes Treverinus,
Magnificus, justus, patriæ lux, mente venustus,
Lutzlunburch natus, septeni denique gratus
Cæsaris Henrici germanus juris amici,
Vilis Ecclesiæ pater hujus dote sophiæ,
Quam bene respexit augens permultaque, rexit
Sex quadraginta ferè simul annis, quis sibi verè
Guerra frequens crevie graviter, quia rarò quievit
Vincere prædones & castra per obsidiones.
Anno milleno C. ter L. i. ter duodeno,
Carne Kalendarum fuit exutus Februarum.
Quem pie Rex Christe clementer ad æthera siste.
Amen.

ADMONITIO DE SEQUENTI EPISTOLA.

Quoniam suprà pag. 132. ubi agitur de morte
Henrici VII. Imperatoris, adnotatum est plerosque
tum credidisse eum veneno esse necatum, quod ei da-
tum sit à quodam religioso ordinis Predicatorum,
quam tamen opinionem multi contenderunt esse fal-

sam, incideritque non ita pridem in manus nostras exemplar earum litterarum quas ejusdem Imperatoris filius Iohannes Bohemiæ Rex dedit ad eluendam maculam sanctissimo ordini inustam, quarum discretam mentionem faciunt viri celeberrimi, Iohannes Trithemius, Nicolaus Serrarius, & Christophorus Broggerus, visum est eas heic opportunissimo loco edendas esse. Sic ergo habent in veteri membrana authentica quam servant fratres Prædicatores Vindunenses.

Johannes Dei gratia Bohemiæ Rex, Luccemburgensis Comes, universis præsentis litteras inspecturis salutem in eo qui custodit veritatem in secula & facit iudicium omnibus qui injuriam patiuntur. Quia Salvator noster in hunc mundum venit ut perhiberet testimonium veritati, & nos secundum modulum nostrum debemus ipsum, quantum possumus, imitari, & maximè quando per vanitates & insanias falsas veritas corrumpitur in plateis & salus populi gravius impeditur ex eo quòd aliqui diminuant bonam famam illorum qui pro veritate fidei mittuntur ut sint in lucem gentium & loquendo & exhortando usque ad extremum terræ proficiant cuilibet ad salutem. Quicunque enim sic cogitant infamia vel procurant contra Dei nuntios seu ministros, restat procul dubio quòd contra populum Dei consilium malignantur. Vnde ait Propheta: *Super populum tuum malignaverunt consilium.* & causa ilico subinfertur: *quia cogitaverunt adversus sanctos tuos.* & sequitur: *ut non memoretur nomen illorum ultra.* Nos per autem retulit coram nobis religiosus vir frater Petrus de Castro-Reginaldi ordinis fratrum Prædicatorum quòd in magnum ipsius ordinis decus & contemptum facti sunt romanci, chro-

Psal. 82.

niæ, & moteti, in quibus continetur quòd claræ memoriæ Dominum & genitorem nostrum Imperatorem Henricum frater quidam Bernardus de Montepeluciano ordinis supradicti, administrando ei sacramentum eucharistiæ, venenavit, & propter hoc ad defensionem veritatis prædictus frater Petrus de Castro - Reginaldi habere super hoc litteram testimonialem humiliter supplicavit, & nos ipsius supplicationi prout possumus inclinantes, notum facimus universis quòd à principio, quando rumores audivimus de prædictis, nos & amici nostri de his inquisivimus diligenter, & contra dictum fratrem Bernardum de Montepeluciano nihil invenimus fide dignum. Idcirco ipsum credimus prædictum facinus nullatenus commisisse, quia prædictum Dominum genitorem nostrum in sua infirmitate ultima ipse frater Bernardus diligenti obsequio custodivit & pacificè in sua religione inter fideles imperij commorando, ubi à familiaribus prædicti Domini genitoris nostri longo tempore supervixit; & hoc fuit non modicum ipsius innocentie argumentum. Duæ etiam amitæ nostræ sorores prædicti Domini genitoris nostri habitum prædicti ordinis susceperunt, quarum una fuit Priorissa in quodam monasterio, & sic professæ in dicto ordine usque ad mortem permanserunt. Postea etiam Domina Maria soror nostra germana suscepit habitum ordinis memorati. Tamen antequam esset professa, inclytæ recordationis Carolus Rex Francorum eam sibi in uxorem petiit copulari; & sic facta Regina Francorum, quandiu vixit, habuit Confessorem de ordine supradicto, & post mortem, sicut elegerat, habuit inter sorores ipsius ordinis * sepulturam. Et similiter avia nostra Domina Beatrix mater dicti Domini genitoris nostri, quæ post eum aliquo tempore super-

* Obiit anno 1324. sepulta apud moniales ordinis S. Dominici extra Montem Argisum in diocesi Senonensi. *U. 1124.*

vixit, fecit se inter sorores prædicti ordinis sepeliri. Nos etiam & carissima consors nostra habuimus postea de prædicto ordine Confessores. Et si nobis & amicis nostris apparuisset quòd aliquis de fratribus ordinis supradicti in Dominum genitorem nostrum tam dolorosum & nefandum flagitium perpetrasset, nunquam voluissimus tot & tantas familiaritates fratribus ipsius ordinis exhibere. Ideo rogamus quantum possumus universos ut, sicut docet Apostolus, deponentes mendacium, loquatur unusquisque cum proximo suo veritatem, quòd non credat narrationem ignorantium & romancij in quibus contra veritatem plurima continentur, quia hoc esset in detrimentum salutis eorum & præjudicium animæ patris nostri. Rogamus etiam quemlibet qui super hoc à fratribus prædicti ordinis fuerit requisitus, ut procuret sicut poterit quòd adversarii à prædictis æmulationibus arceantur, ita quòd totus prædictus ordo fratrum Prædicatorum possit Deo sine cordis molestia liberiùs deservire & populum ad viam salutis efficacius revocare. Quod ut perpetuæ firmitatis robur obtineat, præsentibus nostris litteris nostrum fecimus apponi sigillum, Datum in castro nostro de Magduno super Euram Bituricensis diocesis xvii. mensis Maij anno mcccxlii.

ACTA INQUISITIONIS
à Iohanne XXII. institutæ adversus
Petrum de Palude ordinis Prædicatorum,
cum responsionibus ejusdem.

Anno Domini millesimo tricentesimo decimo octavo, die prima mensis Iulij, primæ indicationis, sanctissimus in Christo pater & Dominus noster Dominus Iohannes providentia divina Papa XXII. cū fecisset ad suam evocari præsentiam fratrem Stephanum de Nereyo de ordine fratrum Minorum, quem fratrem cum nonnullis aliis ipse Dominus noster ad partes Flandriæ miserat, ad Comitem videlicet & ad certas communitates partium earundem, pro quibusdam exponendis inibi negotiis, quæ quidem negotia seriōsius in litteris papalibus exinde fratribus ipsis traditis continentur, volens ipse Dominus noster scire plenariam veritatem quid inde fecerant, & si ipse frater vel alij commissarii injuncta sibi compleverant, & si aliqua omiserant quæ proponenda fuissent, aut quæ tacenda forent forsitan expressissent, eidem fratri Stephano præcepit & injunxit expressè, recepto prius ab eodem ad sancta Dei evangelia corporali juramento, sub virtute sanctæ obedientiæ ac juramenti præfati, necnon & sub excommunicationis pœna, quam tulit in eum si subiceret veritatem aut exprimeret falsitatem, cujus absolutionem sententiæ præfatus Dominus noster sibi & ejus successoribus præterquam in mortis articulo reservavit. Qui quidem frater Stephanus sic juratus & interrogatus deposuit in hunc modum.

Vide Odor.
Raynald. ad
an. 1318. §.
20.

Coram Comite Flandriæ & consilio ejus quinto die mensis Maij in Contraco Magister Petrus de Palude Magister in Theologia dixit duo; primum, quod differentia est inter monitionem & admonitionem. Monitio verbum est juris, admonitio caritatis; & ideo post monitionem potest ferri sententia, sed non post admonitionem. Commissio autem nostra, ut dicebat, monitionem non includebat, sed admonitionem, & ideo non oportebat eos verba nostra timere, quia post talem admonitionem non poterat dari contra eos aliqua sententia. Idem dixit Brugis in congregatione illorum de Franco.

Secundò, coram prædicto Comite & consilio ejus, super eo quod Papa dicebat in littera nostra quod conditio Flandrensium per ultimam pacem melior erat facta, dixit sic. Videtur mihi quod est unum propter quod debetis multum ad pacem istam servandam moveri. Totus mundus dicit quod usque nunc de guerra vos habuistis honorem. Insuper totus mundus scit quod Rex insequitur vos de pace, & quod vos fugitis eam. Ergo pro certo, si vos acceperitis consilium istud, per quod potestis habere pacem, vos habebitis apud omnes homines gratiam & honorem.

Item decima die Maij, congregatis Scabinis, Consiliariis, & procuratoribus villarum Flandriæ Brugis in domo Comitis coram Comite & ejus consilio, voluit & consuluit quod simul & semel illa die redderemus omnes litteras nostras; sed nos ambo socij sui restitimus sibi.

Item eadem die coram prædictis Dominus Bauduinus de mandato, ut dicebat, Comitis & omnium prædictorum de nobis conquestus est in generali quia servabamus in terra illa sententiam interdicti, & in speciali de Magistro Petro, qui se

devestiverat indutus sacerdotalibus propter præsenti-
am aliquorum Flamingorum. Item quia, ut di-
cebat, idem magister Petrus aliàs prædicaverat
Parisiis Flamingos esse excommunicatos, & quòd
æquè licitum erat & meritorium contra Flamin-
gos arma movere sicut contra Sarracenos.

Ad prædicta dictus magister Petrus respondit
sic. Multùm gaudeo quòd hæc mihi publicè op-
posuistis, quæ jam mihi ad partem dicta fuerant,
quia per hoc dedistis mihi occasionem sive mate-
riam excusandi.

Primum casum de Missa confiteor, quia negare
non possum. Veruntamen factum excuso per qua-
tuor rationes quæ sequuntur. Prima talis est. Cer-
tum est aliquas sententias excommunicationis &
interdicti contra Flamingos latas fuisse, sive bene,
sive male. Item certum est vos ab eisdem senten-
tiis appellasse. Vos igitur habetis pro scuto ap-
pellationem vestram, per quam tuemini & defen-
dimini à sententiis supradictis, & ideo bona con-
scientia potestis audire & celebrare in hac terra
divina. Ego verò scutum vestrum non habeo, quia
nec appellavi, nec appellationibus vestris adhæsi;
nec vos potestis scutum vestrum mihi tradere; &
ideo non possum in terra vestra divina cum bona
conscientia celebrare.

Secunda ratio talis est. Iura volunt quòd si ali-
quis denuntietur excommunicatus in aliqua parro-
chia, sive justè, sive non, illi soli tenentur eum
vitare qui sunt de illa parrochia & audierunt illum
denuntiari excommunicatum. Alij verò de alienis
parrochiis non tenentur, quia quòd iste sit ex-
communicatus non tenentur credere nisi proprio
sacerdoti. Ego igitur, qui eram Parisius quando
sententiæ lætæ fuerunt, teneor eas servare. Illi
verò qui tulerunt sententias bene caverunt sibi

quòd non venerunt in Flandria ad sententias huiusmodi proferendas. Et ideo illi de Flandria servare non tenentur, immo cum bona conscientia audiunt & celebrant divina.

Tertia ratio talis est. Quòd si aliquis sit diffamatus percussisse Clericum, etiamsi falsò sit diffamatus, illi qui sciunt illum esse diffamatum, nec sciunt utrum verè vel falsè, tenentur illum vitare. Illi verò qui certi sunt quòd falsò est diffamatus, & certi sunt quòd Clericos non percussit, non tenentur eum vitare. Nunc ita est quòd in Francia, in qua habito, fama est quòd aliqua sententiæ contra Flamingos & Flandriam latae sunt, de quibus ego dubito an justè vel non latae sunt; & ideo servare debeo, quia adhuc dubito, & sententiam super hanc Domini Papæ expecto. Vos verò, qui certi estis dictas sententias non valere nec vos ligare & injustè latas esse, eas non tenemini servare.

Quarta ratio talis est. Iura innuunt quòd ubi sunt variæ opiniones, si aliquis uni earum adhæreat, etiamsi erronea sit, si contra faciat, peccat. Nunc ita est quòd de huiusmodi sententiis inter vos Flamingos & Gallicos variæ opiniones sunt. Ego autem adhæseram opinioni Gallicorum; & ideo videbatur mihi sic faciendum, Vos autem, qui alteri opinioni adhæcistis, non tenemini.

Ad secundum quod mihi objectum est de sermonibus quos feci Parísius, adjungo tertium quod mihi etiam impositum est, ut mihi dictum est ad partem, quod debui etiam dicere, videlicet quòd æquè licitum erat Flamingos sic excommunicatos interficere sicut canes, quod dictum de se est hæreticum, quia anima canis non est redempta Christi sanguine, nec pro ea Christus mortuus est, si erit pro animabus Flamingorum. Et ideo dico sim-

pliciter nunquam hoc me dixisse nec etiam prædicasse; & si dixissem, tanquam dictum hæreticum revocarem. Quod autem secundò dicitur, quòd dixi quòd æquè licitum erat contra Flamingos arma levare sicut contra Sarracenos, eodem modo dico hoc dictum de se esse hæreticum, cum Flamingi veri & fideles Christiani sint, Sarraceni verò adversarii fidei Christianæ. Et ideo dico me nunquam in prædicatione vel aliàs hoc verbum dixisse; immo si dixissem, tanquam falsum & hæreticum revocarem. Super hoc verò quod tertio dicitur quòd in sermonibus meis aliquando asserui Flamingos esse excommunicatos, simpliciter nego impositum, & assero me nunquam dixisse assertivè Flamingos esse excommunicatos. Possibile tamen est quòd ego dixi aliquando aliquas sententias contra eos per Prælatos aliquos esse latas; sed nunquam asserui quòd illæ sententiæ ligarent Flamingos, cum hujus rei veritas non ex mea sed ex Domini Papæ determinatione dependeat, cujus determinationem expecto. Et utinam vos per eas determinet non ligari. quod ego toto corde desidero, & Deum ut ita fiat oro.

Item prædictis rationibus explicatis, dixit sic. Domini, si istæ rationes vobis sufficiunt, & habeatis me excusatum, multum mihi placet. Sin autem, ego sum inter vos, & non habeo facere nisi unam mortem. Ideo potestis mihi facere quod volueritis. Quod dictum Comitem & omnes alios multum irritavit.

Item duodecima die ejusdem mensis Brugis in refectorio fratrum Minorum loquens communitati Brugensi præsentem Comitem & ejus consilio dixit sic. Carissimi Domini, consulatis viros prudentes concives & compatriotas vestros juris ac theologiæ peritos seculares & religiosos, in his

quæ corpus tangunt & animam idoneos & expertos; & si quidem isti vobis consuluerint quòd consilium Domini Papæ non debeatis acceptare, illud recusetis securè; si verò illud acceptandum iudicaverint, illud acceptetis devotè. Videtur tamen mihi quòd Dominus Papa multùm indignabitur, & sibi magnum contemptum faciat, si illud non acceptetis. Exemplum de Achitofel. Tandem persuasionem fecit illis de Gandavo de consulendo peritos &c. Et immediatè adjunxit sic. Ego dico & determino, excludendo laicos à mea determinatione, quòd quicumque Clericus, cujuscunque conditionis aut status sit, diceret quòd consilium Domini Papæ non esset Flandrensibus ad securitatem sufficiens, talis non est dignus portare coronam; quia talis esset hæreticus & schismaticus, eo quòd ut hæreticus & schismaticus loqueretur. Super quo Dominus Robertus dixit ei sic. Domine, contra verba Domini Papæ & commissionis vestræ & vestra, dum tamen sint secundum tenorem commissionis vobis factæ, dicere non intendo. Ex iis tamen quæ nunc dixistis, quæ non sunt in vestra commissione nec etiam de mente Domini Papæ, firmiter credo, contra personam vestram solùm agere ex iis quæ dicam intendo. Vos pluries Dominum meum & populum suum requisivistis, etiam nunc, quòd super iis quæ nobis sanctissimus pater scribit, & super iis quæ tam vos quàm vestri socij addidistis, haberent collationem & consilium, & plenè omnia discuterent cum Religiosis & Clericis jurisque peritis. Nunc autem ex verbis vestris viam eis præcluditis nobis consulendi, & per consequens nobis eorum consilium requirendi.

Item Brugis ad illos de Franco loquens dixit quòd duo filij cujusdam viri erant, & dixit pater

eorum uni, vade in vineam; qui respondit se libenter iturum, & tamen non ivit. Deinde dixit alteri, vade & tu in vineam meam; qui respondit se nunquam iturum, sed postmodum reversus ad cor, mandatum patris implevit. Sic fuit in vobis & Rege Franciæ. Vos obligastis vos ore liberaliter Domino Papæ quod quicquid diceret teneretis & gratum haberetis. Rex verò se nunquam voluit obligare. Demum Rex dictum Papæ acceptavit, vos autem recusastis. & ita illi filio similes estis qui dixit se voluntatem patris libenter facere, & non fecit. Super quo per Dominum Robertum reprehensus fuit, asserens dictus Dominus Robertus quod nunquam se obligaverunt, immo in hoc regalibus pares erant, & quod per pactum expressum nulla pars tenebatur Papæ consilium acceptare, sed poterat consilium declinare. Super qua objectione se dictus magister excusare non potuit; sed tantum dixit quod sic audiverat & sic credebat, & tunc dixit quod credebat eis, & adjunxit: Intentio mea est dicere quod vos usque nunc plus fecistis honoris & reverentiæ Domino Papæ quàm Rex nec regales. Et ideo si nunc acceptaveritis consilium Domini Papæ, poterit dici quod in principio & in medio & in fine plus reverentiæ Domino Papæ fecistis quàm Rex Franciæ.

Item Iprensibus loquens dixit sic. Certissimè dico & sic teneo, & si necesse esset, me sic credere firmarem iuramento, quod omnes illi & singuli per Dominum Comitem & communitates nuper ad Dominum Papam missi, illuc, & stando huc in redeundo, fideliter & bene & utiliter dixerunt & fecerunt quicquid ibi fecerunt & dixerunt, & huc etiam vobis veritatem retulerunt, & quando consilium acceptare noluerunt, in hoc dico

quòd bene & prudenter fecerunt, quia nec aliter facere debuerunt. Item in fine verborum suorum dixit sic. Carissimi, ego multa dixi in partibus istis. nescio qualiter acceptata sunt à pluribus. Ego mea dicta & me pono in iudicio & protectione Domini Papæ. quæ verba diffidentiam sonare videbantur. Item in finali responsione in Cortraco facta inter alia dixit prædicto magistro Petro Dominus Bauduinus sic. Domine, vos dixistis Brugis quòd eratis inter nos, & non habebatis facere nisi unam mortem, & quòd poteramus facere de vobis voluntatem nostram. Item in Ipra dixistis quòd ponebatis dicta vestra & vos in iudicio Domini Papæ. Ista verba sonant diffidentiam. Dominus meus Comes & communitates Flandriæ volunt scire si vos habuistis causam ista dicendi. Ad quod dictus Magister Petrus respondit. Plus volo modò hîc revocare verbum quàm alibi, & simpliciter dico me malè dixisse & causam dicendi non habuisse; quin immo tam apud Dominum Comitem quàm apud communitates Flandriæ invenimus & ab eis receperamus omnem reverentiam & honorem. Item ibidem excusavit se super iis quæ dicebatur prædicasse Parisius contra Flamingos, iterum dicens quòd sermonem illum, in quo illa quæ dicebatur prædicasse dicta fuerant, non fecerat, sed quidam frater alius de ordine suo, qui secundum iudicium suum in verbis contra Flamingos excesserat in tantum quòd ipse nolebat ea dixisse contra Flamingos quæ ipse dixerat pro causa sua; & ut dicebat, si frater ille viveret, eum non nominaret; sed quia mortuus est, nominavit eum, scilicet fratrem Reginaudum Confessorem quondam Regis Philippi patris istius, & demum etiam Confessorem istius Regis; & ut dixit, ibi erant duo fratres Minores testes quòd non fece-

rat prædictum sermonem. quod utique verum erat. Sed Lector fratrum Minorum Cameraci dixit mihi fratri Stephano & Amblardo socio meo quòd ipse fecerat unum alium sermonem in quadam generali processione Parisius; in quo ipso præsentè & audiente dictus Magister Petrus prædicaverat expressè contra Flamings omnia supradicta.

Item in reditu nostro Parisius coram Rege & omnibus de sanguine Regis & aliis Consiliariis Regis volens facere relationem de his quæ inveneramus cum Comite & communitatibus Flandriæ, accepit illud thema: *Neceſſe eſt ut veniant ſcandala. Veruntamen vā homini illi per quem scandalum venit.* Quæ verba adeo ineptè & inconsideratè proſecutus eſt quòd nobis emiſſis de conſilio & poſtmodum revocatis, Dominus de Sulhiaco de expreſſo mandato Regis & conſenſu & aſſenſu omnium aſſiſtentium, ut dicebat, dixit ſibi ſic. Domine, vos dixiſtis hūc in præſentia Domini Regis & conſilij ſui talia verba in relatione veſtra quæ ſi vos vel quicumque alius etiam Regis filius, frater, vel patruus, aut conſanguineus diceret, aut aſſereret, & maximè in præſentia ſanctiſſimi patris Domini noſtri Papæ, Rex Franciæ reputaret ipſum ſuum & regni ſui certiffimum inimicum. Et tunc dictus frater Petrus dixit quòd hæc quæ dixerat non intendeſſet dicere in præſentia Domini Papæ, & dolebat ſe dixiſſe aliqua quæ poſſent Regi meritò diſplicere. Et tunc Comes Sabaudia dicit: Frater Petre, ſatis eſt. Malum fuit talia dicere, & bonum eſt ea non velle manutene-
re.

Eodem die ibidem frater Guillelmus de Gandavo & frater Amblardus de Rubeomonte juramento præſtito ſub eiſdem pœnis eiſdem injuncto qui-

bus injunctum fuit fratri Stephano supradicto, de-
posuit idem frater Guillelmus sicut ipse frater Ste-
phanus. Et frater Amblardus socius ejusdem fra-
tris Stephani simili modo juratus, & sub eisdem
pœnis deposuit. Qui quidem omnes tres unani-
miter cedulam unam dictum eorum continentem
quam obrulerunt pro depositione eorum, cujus te-
nor in dicto fratris Stephani continetur. Hoc ex-
cepto, quod in consilio quod frater Petrus dabit
de reddendo litteras Domini nostri simul & semel
Scabinis & procuratoribus communitatum Flan-
driæ Brugis congregatis, & in resistantia fratrum
Stephani & Guillelmi quod sic non fieret, non
fuit præsens frater Amblardus de Rubeo monte so-
cius dicti fratris Stephani. Item in iis quæ fuerunt
dicta coram Rege & consilio ejus in reditu eorum
non fuit præsens dictus frater Amblardus.

Et ibidem frater Guillelmus de Gandavo de
ordine Minorum, cum per eum dictum fuisset
quod multum obfuit negotio quia sic citò recel-
ferunt, & quod multum profuisset si moram ma-
jorem traxissent, interrogatus quare dixit, respon-
dit quia quamplurimi Scabini & alij dixerunt ei-
dem testi, Quare ita citò receditis, dixit, quia de-
bemus habere consilium vobiscum, & melius inter
negotium.

Interrogatus si ipse scripsit aliqua, dixit quod
ipsi omnes deliberaverunt mittere ad Comitem
quod daret eis locum & diem in quibus possent
sibi loqui ex parte Domini Papæ & litteras ei da-
re ex parte dicti Domini summi Pontificis; & ip-
se testis scripsit Confessori Comitis quod ipse
informaret Comitem ad recipiendum eos amica-
biliter, quia nihil portabant grave, sed totum pa-
cificum.

Interrogatus de vulgarisatione seu expositione

litteræ papalis in vulgari, quare difficilem se reddidit pro aliis, dixit quod dicta eorum recitare noluit, propterea quia dictum fuit sibi quod per unum fratrem ordinis sui, quem Bituricensis Archiepiscopus pro interprete elegerat, non bene interpretatus fuit verba sua, cum tamen communiter contrarium asseratur ab illis qui fuerunt præsentibus, & etiam quia grave immo quia impossibile sibi fuisset interpretari utrosque, scilicet Magistrum & fratrem Stephanum, & etiam quia satis habebat facere de seipso ad interpretandum dictam bullam & concordare cum sacra scriptura. quod fecit in omni villa, Brugis videlicet bis, Gandavo, & Ipro.

Interrogatus si ipse remansit post alios, dixit quod cum ordinatum fuisset inter eos quod haberent litteras Comitis ad Dominum Papam, dixit eidem fratri Guillelmo præfatus magister Petrus quod remaneret in Cortraco ipse pro littera illa, si possent habere à Comite; qui eam non potuit habere, sed dictum fuit sibi quod mitterentur litteræ post se, & extunc ivit per Ipram versùs sanctum Audomarum ad Custodem Flandriæ jacentem infirmum ad mortem, cui portavit litteram ex parte Generalis, & deinde Ambianis, ubi invenit magistrum Petrum, & ivit cum eo versus Parisius, seu veriùs usque ad sanctum Dionysium.

Item super articulo de duodecima die, de convocando consilio jurisperitorum & theologorum, istud fuit de consilio omnium usque ad verbum *siquidem*. quod autem sequitur, displicuit & ipsi loquenti & sociis, maximè exemplum.

Interrogatus si postquam fuit Parisius scripsit alicui de Francia de iis quæ fecerant nec aliquid aliud, dixit quod non.

Interrogatus si frater Petrus concessit instru-

mentum per Notarium suum de his quæ dixerat, dixit quòd concessit, non tamen recordatur de quo plenè, exceptis rationibus quatuor quare non celebravit, de quibus petierunt in speciali instrumentum, & postea recordatus est quòd in Cortraco petierunt de omnibus, & credit quòd habuerunt.

Anno quo suprà, die secunda ejusdem mensis Iulij, præfatus sanctissimus Pater & Dominus noster Dominus Iohannes divina providentia Papa XXII. fecit ad suam præsentiam evocari religiosum virum fratrem Petrum de Palude de ordine fratrum Prædicatorum magistrum in theologia, cui legi fecit depositiones & dicta supradictorum fratrum Stephani, Guillelmi, & Amblardi. Cui fratri Petro memoratus Dominus noster post præstitum ibidem per eundem fratrem Petrum ad sancta Dei evangelia iuramentum injunxit sub virtute obedientiæ & sub pœna excommunicationis, quam tulit in eum, & cujus absolutionem sibi & successoribus suis præterquam in mortis articulo reservavit, si non diceret veritatem, ac etiam sub virtute præstiti iuramenti, quòd super præmissis dictis & depositionibus ipsorum fratrum & super aliis negotiis eidem fratri Petro & præmissis fratribus Minoribus commissis tangentibus puram & meram diceret veritatem. Qui quidem frater Petrus auditis dictis & depositionibus dictorum fratrum Minorum, dixit & respondit in modum qui sequitur.

Ad primum articulum, quo imponitur sibi quòd coram Comite in Cortraco dixit de differentia monitionis & admonitionis &c. respondet quòd illam differentiam bene posuit quantum ad sententiam, etiam non ferè quantum ad verba. Quantum autem ad applicationem ad propositum, dixit quòd verba eorum, loquens pro se & pro sociis, non erant monitio
terribilis

terribilis quasi tonitruus ad fulgur, sed admonitio amicabile, suggestio & exhortatio rationabilis secundum industriam à Domino sibi datam, quia nullas sententias volebat nec etiam poterat fulminare. Quòd autem Dominus noster ex monitione vel admonitione qualicunque aut ex suis monitionibus in litteris suis ad illos contentis non possit etiam justè contra eos ad sententias procedere, non dixit, sed potiùs dixit oppositum in detegendo finalem intentionem Domini nostri, ubi bulla dicit, *in auxilium efficax exurgamus per omnes vias & modos spiritualiter & temporaliter &c.* ubi dicit idem magister Petrus quòd ex quo Dominus Papa, ad quem summè pertinet de perjurio judicare & ipsum per censuram ecclesiasticam punire, asseribat & affirmabat non consulendo, nec per modum consilij, sed determinando per modum declarationis dubij, ipsos non posse derogare conventionibus juratis, qui in religione jurisjurandi in eorum anima præstiti perstiterant, ex ista transgressione juramenti, si contra conventiones juratas guerram apertè facerent, justè excommunicari possent, maximè ab illo qui aliàs in suis processibus juris positivi monitionibus non arctatur. Item quia idem Dominus noster in eadem bulla declarat & determinat ipsos impedire passagium terræ sanctæ, si ex eorum culpa residuum guerræ processerit, ex hoc etiam impedimento causæ Dei possent justè contra eos sententiæ fulminari. Confiteatur autem se dixisse quòd commissio eorum non imponebat eis facere monitionem juris nec canonicam, sed monitionem exhortatoriam tantum, ex quo non solet immediatè sententia excommunicationis proferri; & ideo verba eorum tanto erant affectuosius recipienda quanto erant medicinalia & non mortalia. Hæc autem dixit

M

idem frater Petrus se dixisse, non ut venenum poneret in cordibus eorum, ut sibi imponitur, sed ut per hæc verba dulcia magis eos corrigeret in spiritu lenitatis quàm obduraret in virga terroris: quia condictum erat inter tres nuntios deliberatione communi ut quantum conscientia pateretur, uterentur verbis moderatis, & abstinere à minis, quia per minas Flamingi imperterriti credebantur magis exacerbari & in malitia obdurari. Item omnes tres nuntij timebant, ut dicit, ne si Comes in litteris communitatum clausis putaret sententias contineri, eas intercepisset, nec eas tradi communitatibus permisisset. Et propterea credit idem frater Petrus quòd in Duaco, cùm conferret cum duobus sociis suis de his quæ dicere coram Comite & communitatibus intendebat, inter alia proposuit istum articulum de quo est sermo; qui & consenserunt, ut sibi videtur, quòd omni illo modo proponeretur quo à fratre Petro fuit propositus.

Ad secundum quod dicitur idem replicasse Brugis ad illos de Franco, confitetur illo modo & illa intentione quibus suprà, addens quòd si quis sibi super hoc prius oculos aperuisset, non irasser stultitiam suam, nec secundò apertis oculis cecidisset. Vnde cùm postea frater Stephanus sibi dixisset quòd fortè Dominus noster intendebat quòd ista exhortatio nostra esset talis monitio quòd ex illa, sive post illam, sive alia quacumque ad sententias, nisi acquiescerent, procederet, ex tunc idem magister Petrus videns periculum, nihil simile replicavit, ut credit.

Ad illud quod tertiò dicitur de honore pacis & guerræ, totum simpliciter confitetur se dixisse, ut homines inanis gloriæ cupidos magis per hoc attraheret ad pacem. Dixit tamen se adjunxisse,

quod amici sui tacuerunt, quòd nisi nunc pacem firmarent juxta formam consilij à Domino nostro summo Pontifice sibi dati, nunquam tam honorabilem nec tam utilem pacem in perpetuum obtinerent. Et dixit se dixisse eidem Comiti quòd cùm totum reliquum regni Franciæ esset pacatum, ipso ferè solo cum suis excepto, cùm esset Par Franciæ & vassallus coronæ, infideliter valde ageret si pacem regni diutiùs perturbaret. Et quia per hoc terræ sanctæ passagium impeditur, sicut à tota Christianitate usque hodie maledicuntur illi propter quorum discordiam adinvicem fuit perdita terra sancta, quia Christianis dissidentibus non potuit unanimiter defensari, ita ipse Comes & sui deberent hodie à tota Dei Ecclesia maledici, si guerræ occasionem præbendo impedirent, ut dictum est, passagium terræ sanctæ.

Ad id quod quartò dicitur, quòd Brugis coram Comite & consilio & procuratoribus villarum voluit & consuluit &c. respondet quòd nunquam nec ibi nec alibi voluit nec consuluit simpliciter quòd simul litteræ redderentur, immo cùm magister Baldoinus proposuisset coram tota illa multitudine, dicens ad ipsos nuntios ex parte dicti Comitis, Domini, vos petivistis à Domino meo exhiberi vobis communitates villarum suarum ad mandata apostolica exequenda, ecce habetis coram vobis de singulis villis procuratores, Consiliarios, & Scabinos, dicite & facite quicquid vultis, idem magister Perrus, ut dixit, statim sociis etiam inconsultis surrexit & dixit quòd non recusabant loqui præsentibus, sed tali locutione & actione in communi non essent contenti, quia nec per hoc exequerentur formam mandati ad intentionem mandantis, tum quia mandabat eis personarum liter accedere ad communitates, non ad duos vel

tres de illis, tum quia litteræ destinabantur, non ad solos Scabinos, Consiliarios, & Burgomagistros, sed ad quamlibet communitatem cum hoc de Brugis pro se, de Franco pro se, de Ipra & de Gandavo similiter. Vnde quamlibet communitatem pro se volebant adire personaliter, & unicuique suas litteras præsentare, & debitam exhortationem adjungere, & quòd ipse Comes, si in hoc eos impediret & mandatis apostolicis resisteret, & præter hoc populum suum turbaret non immerito, si non permetteret eos videre & audire nuntios & monita sanctissimi patris sui. Propter quæ verba credit idem frater Petrus obtinuisse in hoc se & alios nuntios quòd petebant. Vnde idem magister Petrus miratur, ut dicit, de illa resistentia sociorum in consilio huius facti, in quo locutus est, ut dictum est, sociis inconsultis; nec unquam audivit, ut dixit, inter eos fieri quæstionem utrum litteræ simul & semel deberent reddi procuratoribus villarum sive communitatibus, supposito quòd ad illas posset haberi accessus; sed bene credit quòd quia Comes in Cortraco pluries requisitus ut exhiberet ipsis nuntiis communitates illas quatuor ad quas mittebantur singulas in locis propriis, more quo solent ad talia convocari, noluerit adhuc eisdem nuntiis concedere quòd petebant, timètes ne à Comite prohiberentur à prædictis in illo casu ubi non possent communitates haberi modo debito & optato, adinvicem aliquando contulerunt quid magis expediret in illo casu, an bullas communitatum Domino nostro integrè reportare, an eas ipsis communitatibus mittere per procuratores & majores eorum qui haberi poterant, cùm essent tunc Brugis propter aliud congregati vel in proximo congregandi. Et bene credit idem frater Petrus quòd ipse fuerit illius op-

nionis, sive verè sive falsò, quòd in casu illo ubi non possent per se ipsos dictas communitates alloqui nec eis tradere litteras supradictas, minus malum erat eas eis mittere per nuntios earum, quia nec ausi fuissent pro capitibus suis eas suis communitatibus celare vel abscondere, & quia ipsæ litteræ per se sine verbis nostris satis persuadere & sufficere credebantur. Possibile est tamen quòd socij sui fuerint opinionis contrariæ, scilicet quòd in illo casu melius erat litteras reportare.

Ad id quod quintò dicitur *Item eadem die coram prædictis &c.* confitetur totum usque ibi, *Prima talis est &c.* Excepto quòd dicitur sibi imposuit quòd prædicaverat de armis contra Flamingos. de quo postea dicitur.

Ad primam excusationem de quatuor quam dicunt eum assignasse, responderet quòd quantum ad suam excusationem, eam proposuit ex dictis Flamingorum, arguens contra eos, non illis verbis, nec illo sensu, sed asserendo sententias latas & per Prælatos denunciatas & divulgatas, & ex alia parte appellationem interpositam à Flamingis, non dicendo nec asserendo, absit, quòd appellatio illa de jure suspenderet effectum sententiæ jam latæ, licet publicationem vel denuntiationem præcederet, vel quòd contra sententiam papalem præcedentem vel sequentem appellatio quicquam proficeret, nec asserendo quòd ipsi bona conscientia possent audire vel celebrare divina publicè, cum in sequentibus dicat se non esse certum, sed dubium. sed quia cessante causa finali & totali, cessat effectus, arguebat eis sic ex dictis. Vos Flamingi dicitis quòd vobis licitum est non servare interdictum propter hoc solum quòd omnes appellastis, vel appellantibus adhæstistis, & Dominus Papa, ut dicitis, appellationem recepit & auditorem

M iij

dedit, & nullam causam aliam allegatis. Ego autem, qui nec appellavi nec appellantis adhæsi, non possum me defendere scuto vestro, & per consequens teneor servare interdictum, dato quod vos non teneremini, sicut dicitis; nec unquam intellexi quod ista ratio concluderet ad rem, sed tantum ad hominem. Nec in ista excusatione nec in sequentibus unquam dixit assertivè & secundum veritatem eos esse simpliciter excusatos, sed solum secundum dictum & opinionem eorum. Cetera in excusatione posita confitetur.

Ad secundam rationem respondet confitendo se dixisse quicquid ibi dicitur, excepto illo quod ponitur ibi *solum*, & addendo quod in casu dubij dixit denuntiatio per Curatum proprium à parochianis ejus debere vitari. Item addendo quod alij de alienis parochiis, quibus denuntiatio non est facta, nec aliter sciunt ipsum excommunicatum, & maximè si sciunt ipsum non esse. Item excepta ratione quæ ponitur ibi, quod non tenetur quis credere nisi proprio sacerdoti, quam rationem nunquam posuit, & eam dicit esse falsam. Item excepto quod ibi dicitur, quod absolute illi de Flandria servare non tenentur interdictum, & bona conscientia possunt audire & celebrare divina. quod nunquam dixit, nisi sub illa conditione, si denuntiatio ad eos nullatenus pervenit, & ipsi sint certi, ut asserunt, quod sententia eos non ligat.

Ad tertiam excusationem quæ sibi imponitur respondet confitendo se dixisse totum usque ibi, & certi sunt quod Clericum non percussit, ubi addidit, *vel certi sunt quod percutiendo in casu licito sententiam non incurrit, non tenentur eum vitare &c.* Item confitetur se dixisse illud quod sequitur, *Nunc ita est &c.* usque ad finem rationis, ad

dendo post illud quod dicitur *lata sunt*, & quod *illa sententia realiter illos ligant*. Item addendo post illud, *Domini Papæ expecto*, propter hoc quod *vos dicitis appellationem ab eo receptam*. Item post illud, *injustè latas esse*, addidit, *ut dicitis*. Item post illud *eas non tenemini servare*, addidit *si verum est quod dicitis*.

Ad quartam excusationem quæ sibi imponitur respondit quòd nihil tam ridiculum nec tam derisorium nec ei simile allegavit, sed secundum veritatem sua quarta excusatio talis fuit. Dixit enim quòd secundum jus, ubi ex probabili causa oritur dubium de aliquo actu utrum possit licitè an non licitè exerceri, siquidem ille actus est aliàs impedimento cessante liber & voluntarius exercenti, tunc debet ille actus propter dubium intermitteri; si autem ille actus aliàs cessante impedimento sit necessarius & debitus, tunc non debet propter dubium denegari; sicut conjunx probabiliter dubitans de impedimento matrimonium dirimente, non debet petere sed reddere debitum conjugale. Vnde cùm mihi dixit idem frater Petrus, dubium possit esse & probabiliter utrum de jure sitis ligati, vos Flamingi, illis sententiis de quibus queritur, tum propter contrarietatem opinionum peritorum de Francia ex una parte dicentium vos realiter esse ligatos, & peritorum de Flandria dicentium oppositum, tum propter appellationem vestram à summa sede receptam, ut dicitis, in qua negatis vos Regi guerram movisse, in quo solo casu, ut dicitis, sententiæ vos ligabant, ego, qui sic dubius eram, nec eram aliàs ad celebrandum Flamingis obligatus, in tali dubio potui immo debui potius abstinere. in quo casu Curatus Flamingus, qui aliàs teneretur Flamingis suis divina celebrare, si talem probabilem dubitationem & non aliam

debitam certitudinem de ligamine subditorum haberet, & multò magis si certus esset ipsos de jure in nullo fore ligatos, non deberet in tali casu subditis divina denegare.

Ad illud quod sequitur de sermonibus Parisiensibus *Ad secundum quod mihi objectum est &c.* respondit confitendo quantum ad sensum satis, etiam non quoad verba totum usque ibi, *Item duodecima die ejusdem mensis*, exceptis quæ sequuntur. Primò, quod dicitur de licentia movendi guerram contra Flamingos, non videtur sibi quòd fuerit sibi impositum quòd æquè licitum esset facere guerram Flamingis sicut Sarracenis, nec per consequens quòd hoc ibi negaverit, cum contra fideles possit esse justum bellum ex aliis causis sicut contra infideles, adversus quos sola infidelitas in illis qui se ad fidem non astrinxerunt non potest parere justum bellum; sed imponebatur ei quòd ipse prædicasset quòd æqualem indulgentiam habebant facientes guerram Flamingis sicut facientes guerram Sarracenis ob defensionem vel recuperationem terræ sanctæ; & hoc ipse negavit se prædicasse, & dixit quòd si prædicasset, tamquam falsum & mendacium revocaret; quia adhuc non audivit nec credit quòd aliquis summus Pontifex dederit indulgentias euntibus contra Flamingos, sicut sunt datæ frequenter contra Sarracenos invadentes vel tenentes indebitè terram sanctam; non autem unquam dixit esse hæreticum dare indulgentias contra Flamingos in casu ubi Ecclesiæ rebellarent, sicut contra aliquos Christianos schismaticos aliquando bene & sanctè noscitur esse factum, & sicut ipsemet frater Petrus eis dixit quòd pro impedimento passagij, quod præstant, si guerram renovant, aut pacem non firman, posset contra eos licitè transmarina indulgentia concedi. Item quod

sibi imponitur quòd simpliciter negavit se prædicasse aliquando Flamingos esse excommunicatos, dixit quòd non negavit hoc, ut dicitur, sed negavit prædicasse se determinando assertivè quòd essent ligati de jure illis sententiis prolatis & divulgatis, cum ad ipsum non pertineret hoc determinare &c. sicut ibi. Optabat autem ipsorum innocentiam magis quàm culpam, si esset possibile, reperiri, maximè amore fratrum sui ordinis ibidem non servantium interdictum; quibus condolendo, timet ne propter hoc irregularitatis notam & suspensionis & excommunicationis sententias incurrerint ipso facto. De hoc quod sibi imponitur quòd dixit quòd non habebat pati nisi unam mortem, & cetera quæ sequuntur, credit bene quòd aliquid simile dixerit, sed non videtur sibi quòd propter aliquid quod tunc dixerit Flamingi fuerint irritati, immo magis contrarium, quia certus est quòd multi ad compassionem fuerint moti, & ferè ad lacrymas, etiam de illis qui primò videbantur frendere dentibus in ipsum, videntes & audientes ipsum in conspectu tantæ multitudinis sic contumeliis affici & non habere consolatorem nec defensorem alium nisi Deum.

Ad illud quod postea dicitur *Item duodecima die ejusdem mensis &c.* de peritis in theologia & jure canonico consulendis, addidit quòd sicut Dominus noster in tanta re non fuerat innisus prudentiæ suæ & scientiæ, quibus floret & claret, sicut notum est toti orbi, nec fuerat contentus communi & consueto consilio Cardinalium, inter quos sunt de peritioribus & prudentioribus hominibus hujus mundi, sed voluerat super hoc adhibere consilium omnium peritorum de curia & notabilium personarum, ita & ipsi non debebant in hoc facto, quod tangit conscientiam & jus cano-

nicum & divinum, esse contenti solo consilio laicorum nec etiam legistarum, sed peritos juris canonici & divini, maximè religiosos, ad hoc consilium convocare, & omnibus bullis & rationibus ipsorum nuntiorum eis fideliter expositis, & etiam securè rationibus contrariè opinantium, facerent eos jurare quòd timore & amore postpositis, solum Deum præ oculis habentes, consulerent eis quid magis expediret, utrum consilium Domini nostri simpliciter acceptare & pacem firmare, an ipsum refutare & pacis fœdus initum violare. Et quidam, inquit, consulant vobis id ipsum quod Dominus noster, tunc nullum colorem habetis quin utrique & concordii consilio acquiescere debeatis. Si autem consulant vobis oppositum, & velitis illorum consilium magis sequi quàm consilium summi patris & Ecclesiæ Romanæ, tunc certè magis eritis excusati quàm si hoc faceretur de proprio capite vel solo consilio laicorum. Hoc autem dixit quia certus esse credebat saltem de Prædicatoribus & Minoribus quòd nunquam eis consulerent contra Papam. Quod autem ibidem ei imponitur quòd ubi illi consulerent consilium Domini nostri refutando, quòd tunc illud recusarent, securè dixit quòd istud vel simile nec credit nec recolit se unquam dixisse, sed certus est se in prædicatione Gandensi contrarium affirmasse ac etiam astruxisse dicendo quòd ubi summus Pontifex & Ecclesia Romana simul aliquid assereret, si omnes aliæ Ecclesiæ mundi contrarium assererent, magis esset Romano Pontifici & Romanæ Ecclesiæ credendum quàm toti orbi reliquo contrarium asserenti, comparans Romanam Ecclesiam civitati synagogæ quæ dicebatur Abela & mater civitatum in Israël, de qua II. Regum xx. dicebatur in veteri proverbio: *Qui interrogant, interrogent*

Abela, & sic perficiebant ; id est, qui quæstiones & dubitationes habebant, peritos civitatis illius consulebant, & veritatem ab eis invenientes acquiescebant, nec ultrà consilium aliud requirebant. Ad illud de Achitofel, confitetur se illud exemplum etiam bis induxisse ; sed si prima vice fuisset sibi dictum quòd exemplum reciperetur in malo ab illis qui sicut de malo accusant, non replicasset secundo. Dixit tamen quòd nec primò nec secundo induxit exemplum illud pro simili, quantum ad ea quæ in Achitofel erant reprehensibilia, sed sicut Gregorius per David interficientem Vriam & desponsantem Bersabee intelligit Christum diabolum prosternentem & sibi Ecclesiam de gentibus copulantem, quantum ad similitudinem facti, non peccati, quia quod fecit David crudeliter & immundè, hoc Christus fecit piè & sanctè, ita quantum ad hoc comparavit solummodò consilium Achitofel datum Absalon consilio Domini nostri dato Comiti Flandriæ & Flamingis ; quia sicut consilium Achitofel, quod dabat in diebus illis, erat quasi si quis consuleret Deum, & consilium illud dicitur fuisse utile illi cui dabatur ; unde quia non acquievit, perdidit vitam & etiam principatum ; & sicut Achitofel fuit multum turbatus ac etiam dedignatus videns suum consilium utile derelictum, ita etiam consilium Domini nostri, qui est os & vicarius Dei in terris, debet sicut Dei consilium reputari, & erat utile & salubre Comiti & Flamingis, propter quæ, si ipsum refutaverint, debet meritò indignari, & infortunium Absalon erit eis verisimiliter formidandum ; & quamvis tunc non fuerit dictum, nunc tamen videtur impletum, quòd Domini nutu dissipatum est consilium Achitofel utile, ut induceret Dominus super Absalon malum. Flamingi enim Dei misericordia

indigni, & ejus justitia, ut videtur, exterminandi, nunc guerram faciendo consilium Dei spreverunt in semetipsis, & consilium altissimi irritaverunt in malum suum, & non utinam nisi suum. Quantum igitur ad has similitudines comparavit Dominum nostrum Achitofel in bono, non autem quantum ad malas ipsius condiciones, quæ absint & absunt veraciter & totaliter à Domino & sanctissimo patre nostro.

Ad illud quod postea dicitur de Clericis consulendis, & quod consulens aliter esset hæreticus & schismaticus, respondet quod non est verum sub forma qua ponitur, sed verum est quod dixit quod postquam Papa ut Papa & Ecclesia Romana ut sic ex certa scientia & deliberatione declaravit aliquod dubium seu determinavit aliquam quæstionem, extunc non licet alicui contrarium opinari, immo asserens contrarium declarationis Ecclesie Romanæ pertinaciter in materia fidei est hæreticus; in materia verò juris, schismaticus. Vnde cum Dominus Papa loquens non ut Iacobus, sed ut Papa, de consilio & assensu omnium officialium, non consulendo, nec per modum consilij, sed asserendo & affirmando, declarans & determinans dubium, quod erat quæ securitates de jure deberent sufficere, dicat in bulla per securitates à se consultas & à regalibus oblatas securitati Flamingorum abundantissimè esse provisum, & eodem modo dicat & asserat Flamingos sine perjurio non posse venire amodo contra conventiones juratas, Rege suum debitum faciente, Clericus ignorans jura in quibus versatur, prædictis apostolicis declarationibus contradicens, esset indignus ecclesiastico beneficio & corona.

Ad objectionem autem Domini Roberti respondit tunc idem frater Petrus quod propter illa ver-

ba non debebant ipsi fugere sed magis quærere consilium Clericorum, nec Clerici debebant propter illa verba trepidare eis consulere veritatem; quia cum soli periti juris canonici & divini sciant perfectè consulere de prædictis, aut ipsi in quod sentiunt, quod ego dico verum, & volunt mecum consulere veritatem, & tunc propter hoc consilium eorum non est fugiendum, sed maximè requirendum, quia in consilio non debet homo dicere *Loquimini nobis placentia*, sed quærere veritatem; & e contrario in dando consilium debet homo habere præ oculis veritatem, non per trimestre principatum, nec benivolentiam captare, aut ipsi sentiunt quòd ego dico falsum; & tunc non est verisimile quòd propter verba inania unius pauperis mendici ipsi contra conscientiam deviant à tramite veritatis. & sic idem quod priùs. Cetera in articulo contenta confitetur usque ibi, *Item Brugis ad illos de Franco.*

Ad illud quod postea sequitur *Item Brugis ad illos de Franco &c.* respondet quòd nunquam dixit Flamingos se obligasse ad sequendum consilium Domini nostri plusquam regales, licet hoc Dominus Robertus sibi imposuerit, qui malè eum intellexerat; quia hoc expressè continebatur in littera consilij quam idem frater Petrus specialiter quoad articulum de non obligando se ad sequendum consilium sæpe exposuerat coram eis, sed bene dixerat quòd Flamingi obrulerant se ad obligandum se de consilio sequendo, & non solum requirendo, quod regales facere recusarunt, qui tamen postea consilium acceperunt. Vnde adhuc stabat similitudo de filiis, quòd Rex qui patri spirituum minus obrulerat verbo, nunc plus obediebat facto, si tamen ipsi præfatum consilium refutarent. Dominus autem Robertus etiam illam obla-

tionem & non solùm obligationem negavit, dicens quòd bene obtulerant & semper offerebant se facturos illud quod Dominus Papa tamquam verus & justus iudex Christianorum decerneret sententiando & diffiniendo, non autem consulendo seu aliter ordinando; per regales autem, qui subire iudicium recusabant, & per Dominum Papam, qui pluries requisitus noluit se intromittere tamquam iudex, steterat quòd super iis non fuerat iudicatum. Ad quæ frater Petrus Dominum Papam excusans, vel tunc vel in Ipra dixit quòd cum pars Regis non esset citata ad respondendum judicialiter, nec vellet sponte de gratia respondere, Dominus Papa non poterat pro tunc salva iustitia processum ordinarium inchoare. Oblationem autem quam Dominus Robertus negabat, quam idem frater Petrus nesciebat nisi ex auditu dixit quòd sic audiverat & sic credebatur. Dixit etiam quòd in quantum Flamingi voluerunt subire iudicium Papæ, & non regales, item in quantum voluerant se obligare ad sequendum consilium, ut audivit, quod noluerunt regales, si cum istis duobus sicut regales consilium acceptarent, tunc in hoc facto & non in aliis plus quàm Rex Romanæ sedi honoris & reverentiæ detulissent. Cetera præmissis non contraria in articulo contenta usque ibi, *Item Iprensibus loquens dixit &c.* credit esse vera.

Ad illud quod sequitur, *Item Iprensibus loquens dixit &c.* usque ibi, *Item ibidem excusavit se,* respondet omnia confitendo, excepto eo quod dicitur in penultima linea, *plus volo revocare verbum hic quàm alibi, & simpliciter dico me malè dixisse & causam dicendi non habuisse.* Hæc enim non credit aliquo modo se dixisse; sed confitendo quòd posuit se in protectione Domini Papæ, quod alius

vocabat verba diffidentiae, dixit quod aut habuerat justam causam timendi & illa verba diffidentiae proferendi, & tunc reprehensibilis non erat, aut non habuerat justam causam, & sicut malè & fatuè dixerat. Utrum autem habuisset justam causam aut non, dicere volebat, malens ab hominibus fatuus reputari quàm homines accusare.

Ad illud quod sequitur, *Item ibidem excusavit se &c.* usque ad finem, confitetur omnia quantum ad sensum & sententiam verborum vel propè, exceptis iis quæ sequuntur. Primò salva reverentia Lectoris Cameraci fratrum Minorum, idem frater Petrus nunquam in quacumque processione nec aliàs prædicavit contra Flamingos illa quæ sæpius negavit. Item quod dicitur postea quod Dominus de Solhiaco dixit ei quod talia verba dixerat &c. non est ita, salva reverentia dicentis; sed dixit sic. Vos sentitis vel videmini sentire quod Rex habeat injustitiam in guerra contra Flamingos, quod quicumque Domino Papæ referret, reputaret eum inimicum suum &c. sicut ibi. Tamen reputabat bona fide fuisse dictum. Ad quod frater Petrus respondit quod non sentiebat nec unquam senserat, salva reverentia dicentis, quod Rex haberet injustitiam vel etiam habuisset, sed ipse recitaverat verba Flamingorum hoc dicentium, sicut David recitat quod dicit insipiens in corde suo, Non est Deus; qui recitando, non sentiebat cum eo. sed verum est quod Episcopi præsentés dixerunt quod verba thematis & prosecutio hoc aliquantulum innuere videbantur; & frater Petrus dixit quod n sibi videbatur, & uso intentione ambigua licuit incontinenti maximè declarare. De iis autem quæ sequuntur bene credit se dixisse quod non intendebat in præsentia Domini Papæ aliqua dicere quæ ipsum contra Regem de-

berent provocare, sed intendebat facere relationem Regi utilem, quantum conscientia pateretur, & si dixisset aliqua hic vel alibi quæ Regi deberent displicere, multum doleret. Quod autem subiungitur quod Comes Sabaudia dixit, Frater Petre, malum fuit talia dicere & bonum est ea nolle manutenere, credit idem frater Petrus similiter esse falsum; nisi fortè referatur ad verba Flamingorum, quæ & ipse frater Petrus reputat esse mala, nec unquam ea voluit sustinere.

Addidit etiam idem frater Petrus quod licet circa prædicta & plura alia peccare potuerit aut etiam peccaverit ex inadvertentia aut ignorantia aut timiditate, non tamen est sibi conscius quod in tota legatione sibi commissa ex certa scientia vel malitia aliquid dixerit vel fecerit vel omiserit contra intentionem mittentis, vel quod in responsionibus supra positis aliquod falsum scienter vel malitiosè interseruerit, sed fideliter & veraciter juxta conscientiam suam & intentionem quam in dicendo ea habuit, deposuit supradicta.

Post quæ die ..... Iulij anno ..... dicti fratres Stephanus, Guillelmus, & Amblardus de ordine Minorum repetit ..... præfarum Dominum nostrum sub pœnis & juramento quibus supra, lectaque eis responsione fratris Petri de Palude supradicti, dixerunt super primo capitulo quod nihil mutant de dicto suo, & negant quod ibi dicitur. De intentione verò dicti fratris Petri nesciunt, sed ita dixit, nec audiverunt illa verba de tonitruo &c. quod recordentur.

Super secundo stant similiter dicto suo.

Super tertio & quarto articulis, stant in depositionibus suis, adicientes quod ipse frater Petrus, cum essent Brugis, & essent vocati per Comitum, dictus magister Petrus venit ad domum fratrum

Minorum,

Minorum, & vocatis ad partem dictis fratribus Stephano & Guillelmo, dixit eis quod Comes petebat quod litteras Domini nostri omnes redderemus Scabinis, Procuratoribus, & consiliis omnium communitatum & villarum Flandriæ in domo Comitum congregatis, & addidit quod hoc sibi bonum videbatur. Cui cum uterque dixisset nullo modo esse faciendum, & per istum modum nullo modo implemus Domini nostri mandatum, cum litteræ essent singularium communitatum, sicut ex earum superscriptionibus apparebat, dictus frater Petrus arguit . . . . . dicens, Immo implemus mandatum . . . . . Scabini &c. representabant omnes communitates prædictas, quibus dictæ litteræ mittebantur . . . . . Tunc frater Stephanus supradictus respondit sibi: Magister Petre, ego habeo istas litteras, & nunquam isto modo reddam eas nisi de manibus meis propriis rapiantur, etiamsi propter hoc mori deberem. Tunc dictus magister acquieuit; & quando fuit coram Comite & Scabinis &c. Dominus Balduinus proposuit verba quæ dixit magister Petrus. Et tunc frater Stephanus dixit magistro ad aurem: Surgatis magister. & magister surrexit, & dixit sic. Super hoc quod à nobis petitis, nos inter nos habuimus collationem, & alia dixit magister Petrus valde bene.

De prima excusatione de quatuor stant similiter primo dicto suo, & addunt quod Flamingi multum gavisi fuerunt, & magister Balduinus petiit instrumentum exinde sibi fieri, & in Cortraeco repetiit idem ab eodem magistro Petro quod possent habere instrumentum per Notarium eorundem fratrum. quod concessit idem magister Petrus. Qui quidem Notarius remansit . . . . . instrumentis eisdem.

N

De secunda ratione . . . . . substantia dicto suo de verbo non . . . . .

De tertia stant similiter dicto suo, nec audiverunt quòd adderet illas additiones.

Super quarta stant similiter dicto suo.

Super alio articulo stant dicto suo, & addunt quòd nunquam audiverunt contumeliam aliquam sibi dictam nec irrogatam tunc in illa communitate.

Super alio verò stant dicto suo, hoc adjecto, quòd cum dixisset verba illa *recusetis securè*, adjunxit, *tunc habebitis majorem excusationem*, confitentur illud quod est in fine de auctoritate.

De quinto stant similiter dicto suo, & quòd posuit exemplum de Achitofel, & fuit populus indignatus, quia suspendit se; de reliquis verò nihil dixit.

Super aliis stant per omnia dictis suis.

Anno . . . . . Septembris Sanctissimus in . . . . . Dominus summus Pontifex suprad. . . . . ad suam praesentiam fratrem Petrum de . . . . . de ordine Prædicatorum magistrum in theologia; & recepto ab eodem corporaliter ad sancta Dei evangelia juramento, ipse Dominus noster interrogavit eundem fratrem Petrum per ipsum juramentum de omnibus verbis & factis in legatione Flandriae sibi impositis, utrum illa dixisset aut fecisset intentione impediendi pacem vel indurandi Flamingos in sua malitia aut quacunque alia mala voluntate contra intentionem ipsius Domini nostri mittentis, seu in prajudicium Regis & regni Franciae. Qui respondit sub virtute praestiti juramenti quòd certus erat, & super hoc de scientia depo-nebat, quòd nec in illis verbis aut factis nec in quibuscunque aliis in Flandria per eum dictis aut

factis publicè vel occultè nunquam habuit talem intentionem nec tam reprehensibilem voluntatem. addens nihilominus & deponens de credulitate, quòd certus erat per credulitatem quòd nunquam toto tempore vitæ suæ aliquid tale fuerat machinatus, nec cum deliberatione & consensu nunquam simile cogitavit. Testes Dominus Guillelmus Sabinenſis Episcopus & frater Henricus Magister ordinis Prædicatorum.

LITTERÆ IOHANNIS XXII.

Papæ quibus fratri Michaëli Monachi ordinis Minorum committit causam quorundam fratrum Minorum non bene de fide sentientium.

Iohannes Episcopus servus servorum Dei dilecto filio fratri Michaëli Monachi ordinis fratrum Minorum, Inquisitori hæreticæ pravitatis in Provinciæ ac Forqualquerij Comitatibus, neclion & in civitatibus, terris & locis infra Arelatensem, Aquisensem, Ebredunensem, & Viennensem provincias consistentibus auctoritate apostolica constituto salutem & apostolicam benedictionem. Super omnia desiderabilia cordis nostri fidei catholicæ continuum incrementum intensioribus desideriis cupientes, gravi nimirum dolore torquemur cum audimus aliquos vel sentimus ad depressionem illius qualicunque malignitatis astutia vel colore satagere aut ei detractionibus vel commentis mendacibus derogare. ad quorum iniqua sternenda molimina eò ferventiùs nostra suspirat intentio quòd perniciosiùs in animarum stragem perverſis conatibus machinantur. Nuper siquidem non

An. 1317.

absque multa mentis turbatione percepto quod nonnulli præfensi Minorum ordinis fratres solo nomine professores ad eam mentis inopem cecitatem devenerant quod hæretica labe respersi adversus saluberrimam Christianæ fidei veritatem . . . . . sentiebant & alios verbis mendacibus sub mentis pallio sanctitatis in errorum suorum devium trahere ipsosque errores defendere pro viribus conabantur, nos, qui sollicitudine vigili contrarium dolosam astutiam opportunum remedium libenter ubilibet adhibemus, ne virus huiusmodi in eodem ordine sub specie sanctitatis huiusmodi subintraret, tibi mandasse recolimus oraculo vivæ vocis ut adversus eosdem præfensos fratres procederes juxta canonicas sanctiones & de illis faceres justitiæ complementum. Verum intendentes ut cunctius ad huiusmodi pestis omnimodam exterminationem procedas quò per nos certiori fueris auctoritate munitus, discretionis tuæ, de qua fiduciam obtinemus in Domino specialem, per apostolica scripta committimus & mandamus quatenus contra fratres Iohannem Barravi, Guillelmum Santoni, Deodatum Michaëlis, Pontium Rocha, Bernardum Aspa, Berengarium Tortelli, Petrum Fabri, Vincentium Girandi, Bernardum Antinaci, Guiraudum Martini, Bernardum Francisci, Guillelmum Arnaud, Iacobum Seguini, Iohannem Raserij, Raimundum Bordini, Arnaudum Raimundi, Franciscum Sanctij, Guillelmum de sancto Amantio, Franciscum de Badonis, Servianum Philippum Ferrarij, Arnaudum Maurini, Iacobum de Rivo, Arnaudum de Felgunio, Guillelmum Girandi, & Bernardum Boneri præfensos dicti ordinis professores eadem labe respersos, quorum aliqui à quibusdam mandatis auctoritate nostra factis eisdem certas appellationes & protestationes interposuisse noscuntur

& omnes & singulos ipsis adhærentes sic efficaciter & sollerter juxta statuta canonica procedere studeas quòd per tuæ sollicitudinis circumspectam prudentiam dicti ordinis sacra plantatio, exterminatis vulpeculis quæ illum venenosus morsibus demoliri præsumunt, fructus offerat catholicæ veritatis. Nos enim super præmissis contra eos juxta statuta hujusmodi procedendi & alia omnia & singula quæ circa præmissa opportuna fuerint facienda & etiam exercenda, non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis, & litteris apostolicis generalibus vel specialibus eidem ordini aut ipsius ordinis fratribus vel eorum aliquibus sub quavis verborum forma concessis, quæ præteritis fratribus & adhærentibus supradictis contra præmissa vel aliqua præmissorum in nullo volumus suffragari, & tam de duabus dietis in Concilio generali quàm felicitis recordationis Bonifacij Papæ VIII. prædecessoris nostri editis, per quas iudices à sede deputati prædicta extra civitates & dioceses in quibus deputati fuerint, aut aliquos ultra unam dietam à finibus suæ diocesis trahere prohibentur, & aliis contrariis constitutionibus quibuscunque, sive si aliquibus communiter vel divisim à dicta sit sede indultum quod interdici, suspendi, vel excommunicari, aut ultra vel extra certa loca trahi vel ad iudicium evocari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi & eorum personis ac locis ac nominibus propriis vel ordinibus mentionem, & qualibet dictæ sedis indulgentia generali vel speciali, cuiuscunque tenoris existat, per quam tuæ jurisdictionis explicatio valeat in hac parte quomodolibet impediri, & de qua cuiusque toto tenore habenda sit in nostris litteris mentio specialis, plenam

tibi concedimus tenore præsentium potestatem. Volumus insuper & apostolica auctoritate decernimus quòd à data præsentium tibi sit in præmissis omnibus & singulis præsentibus & futuris perpetuata potestas & iurisdictio attributa, ut eo vigore illaque firmitate possis in præmissis omnibus cæptis & non cæptis præsentibus & futuris procedere ac si iurisdictio tua in prædictis omnibus & singulis per citationem vel alium modum perpetuata legitimum extitisset. Datum Avinionis VII. Idus Novembris, pontificatus nostri anno secundo.

*Inquisitoris sententia contra combustos
in Massilia.*

Vide Nicolaum Eymerypi in Directorio Inquisitor. par. 2. q. 19. c. 4. & q. 18.

IN nomine Domini nostri Iesu Christi amen. Noverint universi præsentis pariter [& futuri] quòd cum nobis Michaëli Monachi ordinis Fratrum Minorum Inquisitori hæreticæ pravitatis in Arelatenfi, Aquensi, Ebredunensi, & Viennensi provinciis auctoritate apostolica constituto, ex parte & de mandato Reverendi Patris Fratris Michaëlis dicti ordinis Generalis Ministri per ipsius Ministri nuntios ad hoc specialiter destinatos præsentati fuissent Iohannes Barrani de partibus Tolosanensibus, Deodatus Michaëlis, Guillelmus Sautonis Presbyteri, & Poncius Rocha Diaconus de partibus Narbonensibus, & quidam alij præfati ordinis solo nomine professores, qui in iudicio constituti coram præfato Generali Ministro pertinaciter asseruerunt quòd sanctissimus Pater & Dominus Dominus Iohannes divina providentia Papa XXII. non habuit nec habet auctoritatem nec potestatem faciendi quasdam declarationes, com-

missiones & præcepta contenta in quadam constitutione sive decretali per ipsum Romanum Pontificem de consilio sacri collegij Dominorum Cardinalium diligenti & matura deliberatione præhabitis edita ad Dei laudem, beati Francisci præconium, ejusque præfati ordinis pacem, consolationemque fidelium, quæ incipit *Quorundam*, & quòd ipsi Domino Papæ non tenebantur obedire, maxime in eo quòd ipse in ipsa constitutione virtute obedientiæ & sub excommunicationis pœna mandavit quòd prænominati Iohannes, Deodatus, Guillelmus, & Poncius, eorumque complices quosdam habitus curtos & strictos à communitate memorati ordinis discrepantes, quos assumpserant, deponerent, & aliis secundum ipsius Generalis Ministri arbitrium sive iudicium induerentur, ipsique Generali Ministro in habitu & forma sive figura habitus & quæstu bladi & vini pro vitæ necessariis fratrum, etiamsi reponenda essent in granariis & cellariis conservanda, & in omnibus aliis & per omnia secundum beati Francisci regulam & declarationes editas super eam & constitutionem sive ordinationem ipsius Domini Papæ Iohannis humiliter obedirent, & pertinaciter asseruerunt illam blasphemiam in sanctam sedem Romanam, videlicet quòd ea quæ in constitutione sive decretali de habitu & quæstu & similibus mandabantur, erant contra consilium Christi evangelicum & eorum votum de altissima & evangelica paupertate quam Christus servavit & Apostolis ac professoribus evangelicis imposuit ad servandum, & quòd nulli mortalium cum secuta conscientia in his poterant obedire, prout in instrumento publico confessionis prædictorum Iohannis, Deodati, Guillelmi, & Poncij nobis per eundem Generalem Ministrum transmissio colligitur evidenter, & idem

Generalis Minister præfatum Inquisitorem cum instantia requisivisset, nobisque mandasset, ut tam ex officio nobis injuncto quam etiam ex auctoritate ejus, in quantum ad ipsum spectare reperiretur, super iis quæ in ipso instrumento confessionis prædictæ & aliàs de fide catholica & omnibus quomodolibet pertinentibus ad prædicta prænominatos studeremus examinare eosque punire & condemnare prout justitia suaderet; super quibus & dependentibus & connexis & ea quomodolibet contingentibus commisit nobis totaliter vices suas, prout in ejus patentibus litteris continetur. Nos illius inhærentes vestigiis qui convincit ex ore proprio servum, prænominatos Iohannem, Deodatum, Guillelmum, & Poncium in judicio coram nobis constitutos interrogavimus sigillatim utrum persisterent & perseverarent in responsione & confessione prædicta quam coram præfato Generali Ministro fecerunt. Qui sigillatim specialia responderunt quòd in ea persistebant & quòd nihil de contentis in ea revocare volebant. Et ad specialia descendentes interrogati singulariter responderunt quòd præcepta eis facta quòd habitum curtum & strictum, quem assumpserant, dimittant, & alium communitatis fratrum accipiant, non tenent seu obligant, quia sunt contra Christi evangelium, & quòd illud quod præfatus Dominus Papa in dicta constitutione declaravit & diffinivit de granariis & cellariis est contra consilium evangelicum, & quòd non credunt ipsum in iis habere potestatem vel auctoritatem, & quòd ipsi Domino Papæ in his nullatenus obedirent, nec possent cum sana conscientia alicui mortalium obedire. Et insuper coram nobis constituti protestati sunt verbo & in scriptis quòd stant & stare intendunt usque in diem judicij in protestationibus, appellationibus,

& adhaesionibus per eos interpositis sive factis vel approbatis à quibusdam mandatis ex parte praefati Domini Papae factis per fratrem Stephanum Alberti Ministrum fratrum Minorum provinciae Provinciae, quamvis ostensum fuerit eis per nos & saepius & frequenter in ipsis protestationibus & appellationibus contineri infrascriptos errores, & fidei evangelij, auctoritati Ecclesiae, & praefati Romani Pontificis repugnantes. Videlicet quod illud quod est contra regulam fratrum Minorum observantiam & intelligentiam est per consequens contra evangelium & fidem, aliàs non esset penitus quod regula evangelica, & quod nullus mortalis potest eos cogere ad deponendum ipsos habitus curtos & strictos & alios communitatis assumendum, & quod ipsos habitus curtos & strictos impugnare est verbo & facto Christi evangelium & ejus regulam impugnare, & quod praecpta eis facta quod ipsos habitus dimittant & alios assument, ut dictum est, non tenent nec obligant, quia sunt contra evangelium, & ex iis sequeretur & sequi posset destructio vitae Christi, & quod illi qui procedunt contra ipsos ut dimittant ipsos habitus sunt in errore contra veritatem evangelicae regulae, & per consequens evangelij & fidei, & quod ipsos propter hoc condemnare est Christum de Synagoga eicere, ut ex nunc nemo sit ausus confiteri puram observantiam regulae in ista congregatione, ne de synagoga eiciatur, id est, ne ex hoc graviter puniatur. Qui quidem errores graviter impingunt in gloriosum Ecclesiae primatum cunctis nationibus percolendum, immo in ipsum Christi evangelium, in quo beato Petro & per eum successoribus dictum est: *Quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in caelis, & quodcunque solveris super terram, erit solutum & in caelis.*

lis. & teste canone qui quodcunque dixit nihil excepit, & in evangelicam doctrinam docentem quod Christus habuit oculos, & in fidei nostræ sinceritatem tenentem & prædicantem quod conservare in futurum pro necessitatibus sanctorum non obviat evangelio sed consonat, & tenentem & docentem quod nulla regula religiosorum æquanda est evangelio, cum evangelium Christi sanctæ universalis atque Romana Ecclesia propter eminentissimam ejus auctoritatem nec mutet nec corrigat nec confirmet, sed veneranter suscipiat, & suavissimo illius jugo promptæ obedientiæ colla submittat, regulæ verò prædictæ & quorumcunque religiosorum omnis tenor & vigor sic à Romanæ sedis potestate manat ut nulla sit ejus auctoritas quæ ab indulgentia seu confirmatione sedis apostolicæ non decurrat. Non faceret igitur Romanus Pontifex contra evangelium & fidem Christi, etiamsi statueret contra, mutaret, vel tolleretur ipsam regulam; nec est ipsa regula idem quod evangelium, sed est quædam vitæ laudabilis forma à Romanis Pontificibus approbata & confirmata, ipsorum declarationi, mutationi, & omnimodæ dispositioni simpliciter & absolute subjecta. Dictis verò erroribus palam & publice pluries per præfatos Iohannem, Deodatum, Guillelmum, & Ponticum confessatis & propositis in judicio coram nobis, ipsos multotiens & multotiens per nos & multos alios salubriter & piè monuimus quod hos errores pestiferos revocarent & abjurarent & redirent ad fidei catholicæ veritatem quam Romana tenet & docet Ecclesia & ad præfati sanctissimi patris Domini Papæ & sedis apostolicæ obedientiam & mandata. Quod ut melius fieret, habuimus solemnia consilia multorum Episcoporum & Prælatorum & aliorum plurium magistrorum

& baccaliorum in sacra pagina professorum necnon ferè omnium auditorum sacri palatii aliorumque magnæ auctoritatis virorum, quæ prædictis omnibus æstimatis ostendi & legi fecimus sigillis ipsorum Prælatorum, magistrorum, & consulentium pendentibus & eorum subscriptionibus roborata: qui omnes judicaverunt articulos quos prædicti asserunt hæreticos, & pertinaces eorum assertores fore sicut hæreticos judicandos.

Præter hæc, Reverendus pater Dominus Raymundus Massiliensis Episcopus per nos reverenter & humiliter requisitus præfatis obstinatis ostendit quòd ea quæ asseriebant erant hæretica & contra evangelium, & eos caritativè monuit quòd omnes errores revocarent. Sed, quod majus est, procuravimus quòd per aliquos Dominos Cardinales fuit prædictis pestiferis legitimè facta fides quòd præfatus sanctissimus & Dominus Dominus Iohannes Papa in consistorio Minorum Cardinalium, lecto coram eo prædicto publico instrumento, in quo continebantur confessiones per eos factæ coram præfato Generali Ministro, oraculo vivæ vocis dixit ipsas eorum confessiones esse hæreticas, & eos sicut hæreticos, & fautores eorum sicut fautores hæreticorum censendos fore & etiam fore judicandos. Qui etiam Domini Cardinales ipsos pestiferos, quantum potuerunt, monere & inducere sunt conati quòd à prædictis eorum hæresibus resilirent. Ipsi verò filij Belial, Pharaonis imitati duritiam, & obturantes ad hæc omnia more aspidis aures suas, nec blandis monitionibus allici potuerunt, nec testimoniis scripturarum divini & canonici juris cedere, nec Prælatorum, professorum, aliorum magistrorum sacra paginæ, & auditorum sacri palatii, & aliorum juris peritorum consiliis credere voluerunt, nec etiam frangi iustis

Cap. 2. de
hæret. in Cle-
ment.

terroribus potuerunt, sed elegerunt in suis erroribus inflexibiliter permanere. Quocirca cognita eorum damnabili pertinacia, ipsis terminum peremptorium assignavimus præsentem diem ante Tertiam ad diffinitivam sententiam audiendam. Nos igitur frater Michaël Inquisitor auctoritate apostolica constitutus ut supra, cui etiam præfatus Dominus Raymundus Massiliensis Episcopus super iis ad cautelam commisit totaliter vices suas juxta formam constitutionis editæ in Concilio Viennensi, non valentes nec volentes hujusmodi hominum peritulentium inobedientias, contumacias, rebelliones, & apertos errores fidei catholicæ & potestati & auctoritati Papæ & Ecclesiæ Romanæ apertissimè repugnantes dimittere impunitos, & attendentes quod prædicti filij tenebrarum totiens oblatam sibi Dei & Ecclesiæ misericordiam contempserunt, immo sic à se repellere eligunt quod nec periculum timere corporum sed affectare se dicant, nec futurum Dei judicium vereantur, ut in eis impleri videatur scriptura divina dicens, *Qui caritatem veritatis non receperunt ut salvi fierent, mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, & judicentur omnes qui non crediderunt veritati sed iniquitati nequiter consenserunt*, cum sciamus & videamus quod per impunitatis audaciam fiant, qui nequam fuerant, quotidie nequiores, visis & diligenter inspectis erroribus, culpis & demeritis prædictorum, habitoque cum multa maturitate consilio super dictis eorum erroribus plurimum Prælatorum & in sacra theologia professorum & utriusque juris peritorum, assistentibus quoque nobis ad hæc præfato Reverendo in Christo Patre Domino Raymundo Massiliensi Episcopo & pluribus aliis Prælatis & religiosis ac personis litteratis inferius annotatis, supradictos Iohannem Barrani, Deodatum

Michaëlis, Guillelmum Sautonis, Poncium Rocha, quia non tantum Papæ & sedi apostolicæ obedire contemnunt, sed etiam auctoritati & potestati à Christo ei traditæ & evangelicæ veritati pertinaciter & obstinatè repugnant, quia perfectionem evangelicorum consiliorum Christi in quadam monstruosa deformitate vestis & in nihil in futurum reservando à viris evangelicæ perfectionis vitam ducentibus esse confingunt, ac per hoc sanctos & beatissimos patres religionum, & inter ceteros sanctum Ludovicum, quem constat fuisse præfatæ regulæ professorem, à vita perfectionis evangelicæ faciunt alienos, quia scripturam evangelicam perversè intelligendo & exponendo ad erroris sui sensum trahunt, quia post salubres exhortationes & inductiones ratione plenas in profundum omnium malorum descendentes, in suorum errorum perversitate pertinacissimè & obstinatè persistunt, pro tribunali sedentes, Christi nomine invocato, & sanctis ejus evangeliis positiscoram nobis, per hanc nostram diffinitivam sententiam, quam ferimus in iis scriptis, pronuntiamus hæreticos & pestilentissimorum assertores dogmatum judicamus, & eos tamquam hæreticos ab omnibus ecclesiasticis ordinibus degradandos, & ipsis degradatis exnunc prout extunc, eos iudicio relinquimus seculari, & prædicta auctoritate apostolica monemus semel, secundò, terriò, & peremptoriè universos & singulos utriusque sexus, cujuscunque religionis vel ordinis, aut cujuscunque status, conditionis, dignitatis, vel gradus existant, & sub pœna excommunicationis inhibemus ne aliquis præfatos errores præsumat defendere vel tenere, vel defendentibus seu tenentibus impartiri consilium, auxilium, vel favorem. Quicunque autem secus fecerint, credentes, tenentes, & defen-

dentes, velut hæreticos, & faventes tenentibus seu defendentibus, velut fautores pravitatis hæreticæ, excommunicationis vinculo in iis scriptis auctoritate apostolica, qua fungimur, innodamus. Et quia constat nobis quod præfati errores immo hæreses manifestè processerunt sive originem habuerunt à venenato fonte doctrinæ immo veriùs seductri-
 næ quam frater Petrus Iohannis Olivi Biterrensis diocesis super Apocalypsi & in quibusdam ejus opusculis contra honorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ & auctoritatem ejusdem temerè scriptitavit, & doctrinam ejus & libros dicti fratris Petri tamquam continentes & dogmatizantes errores fidei catholicæ & sacramentis ecclesiasticis ac statui, honori, & auctoritati Ecclesiæ Romanæ & præsidium eidem plurimum adversantes, fuisse per præfatum ordinem de consilio etiam plurium magistrorum in sacra pagina reprobatos & condemnatos ac etiam igni adjudicatos, & attendentes nihilominus quod præfatus sanctissimus Pater & Dominus Dominus Iohannes Papa certis ex Dominis Cardinalibus & quibusdam in sacra pagina magistris examinationem prædictorum librorum commisit, & quod absonum nimis esse videtur quod ipsi Petro Iohannis (qui de erroribus adversantibus fidei catholicæ, honori & auctoritati summi Pontificis Vicarij Iesu Christi & sanctissimæ sedis ejus, diù est graviter & à personis maturis & peritis notatus, maximè à Prælati, magistris, Ministro & communitate fratrum dicti ordinis, qui præfati Petri Iohannis & doctrinæ ejus lubricos colles & tortuosas semitas exploratiùs cognoverunt) sicut sancto seu viro approbato & catholico reverentia exhibeatur, & quod hujusmodi reverentiæ exhibitio in derogationem reverentiæ fidei catholicæ & sententiæ super dicta

Vide infra
 pag. 213,

doctrina & libris dicti Petri Iohannis per ipsum Dominum Papam ferendæ verti posset, maxime si contingeret ipsos processus & sententias factos & prolatos per dictum ordinem contra sæpeditos doctrinam & libros per sedem apostolicam confirmari, vel doctrinam ipsius Petri Iohannis sententiam excipere graviolem, ideo auctoritate prædicta, qua fungimur, præcipimus pro primo, secundo, tertio termino peremptorio, monentes omnes & singulos, cuiuscunque sexus, conditionis, status, aut dignitatis existant, quòd pendente dicto negotio coram præfato Domino Papa & ejus sacro collegio nullus præsumat prænominato Petro Iohannis tamquam sancto aut viro catholico & approbato reverentiam exhibere. Si quis autem secus præsumpserit attentare, in his scriptis eum excommunicationis vinculo auctoritate qua fungimur innodamus.

Insuper cùm etiam nobis constet Bernardum Aspa dicti ordinis solo nomine professorem afferuisse quòd præfatus sanctissimus Pater & Dominus Dominus Iohannes Papa XXII. non habuit potestatem nec auctoritatem statuendi quæ in sæpedita constitutione de granariis & cellariis sunt statuta, & in hoc nulli obediendum esse credebatur, cùm ea assereret Christi consiliis obviare, & licet per nos detentus de huiusmodi assertione se dixerit pœnitere, & quòd non credebatur præfato Domino Papæ obediendum in iis quæ in prædicta constitutione sunt statuta, quia tamen requisitus pluries quòd errorem huiusmodi secundum morem solitum & debitum abjuraret, hoc facere pertinaciter & contumaciter recusavit, quamvis eidem jurisperitorum consilia ostenderimus quòd abjuracionem facere huiusmodi tenebatur, idcirco in iis scriptis diffinitivè pronuntiamus & judica-

mus ipsum Bernardum perpetuò immurandum ac ab omnibus ordinibus degradandum, & quòd in detestationem tanti criminis duas cruces croci coloris, unam antè in pectore, aliam pòst inter scapulas in superiori veste perpetuò debeat deportare. Quòd si de dicto muro sive carcere fugeret, vel portare huiusmodi cruces recusaret, eo degradato ipsum tamquam impœnitentem & hæreticum curiæ relinquimus seculari.

Lecta, pronuntiata, & sententiata fuerunt prædicta per præfatum fratrem Michaëlem Inquisitorem secundum formam & modum superiùs annotatos, præsentibus & audientibus prædictis Iohanne, Deodato, Guillelmo, Poncio, & Bernardo, in cimiterio beatæ Mariæ de aquis curtatis Massiliæ anno Domini MCCCXVIII. Indictione prima, die VII. Maij, pontificatus sanctissimi Patris & Domini Domini Iohannis divina providentia Papæ XXII. anno secundo, in præsentia & testimonio Reverendorum patrum Raymundi Episcopi Massiliensis, Scoti Episcopi Convenarum, & religiosorum virorum fratrum Raymundi Abbatis monasterij Silvæcanæ, Andini monasterij de Ybelnia diocesis Massiliensis, Bertrandi Prioris claustralis monasterij sancti Victoris, Bertrandi Prioris Montis vivi, Hugonis Prioris conventus fratrum Prædicatorum, Bertrandi Gardiani conventus fratrum Minorum, Iohannis Subprioris conventus fratrum ordinis Eremitarum, Artaudi Subprioris conventus fratrum Carmelitarum Massiliensium, & venerabilium Dominorum Raymundi Archidiaconi Massiliensis, Bertrandi Sacristæ Cavallicensis & Officialis Massiliensis, Guillelmi Præpositi Regensis, Iacobi Sacristæ Massiliensis, & fratrum Iohannis de Verunis, Iacobi Radulphi, & Iacobi de Campis Lectorum ordinis Minorum, & multorum

rum aliorum testium ad hoc specialiter vocatorum
& rogatorum.

Qua sententia prolata, & coram clero & populo civitatis Massiliæ solemniter publicata, idem frater Michael Inquisitor illico præfatum Reverendum Patrem Dominum Raymundum Episcopum Massiliensem humiliter requisivit ut ad degradationem prædictorum hæreticorum & damnatorum procederet secundum formam à sacris canonibus constitutam. Qui dictus Dominus Episcopus Massiliensis ad hoc faciendum se promptum obtulit & paratum, & ibidem & eadem die in continenti induit se pontificalibus, ac si deberet ordines celebrare; & parato ibidem altari, ac assistentibus sibi præfatis Episcopo, Abbatibus, Prælatibus, Prioribus, Subprioribus, & religiosis personis, necnon nobilibus viris Dominis Raymundo de Villanova Milite Vicario civitatis Massiliæ, Gaufrido Berengarii juris civilis professore iudice palatii, Alberto de Tizonis iudice, Alberto Curaterij iudice appellationum, Hugone Pandulphi iudice curiarum civitatis Massiliensis, Stephano Martini iudice terræ Domini Episcopi Massiliensis, jurisperitis ad hæc per præfatum Dominum Massiliensem Episcopum convocatis, supranominatos hæreticos iudicatos fecit coram se præsentari indutos & paratos ac si deberent in suis ordinibus solemniter ministrare, & eos prius monuit & induxit quod deberent à suis erroribus resillire. Et cum hoc facere pertinaciter recusassent, quemlibet eorum singulatim secundum formam à canonibus traditam degradavit, spoliavit, ac exuit omni ordine, beneficio, & privilegio clericali, eisque sic degradatis & exutis, caput cujuslibet prædictorum hæreticorum radi fecit, sic quod nullum seu clericatus vestigium remansit penitus in eisdem. Et sæpedit-

tos Iohannem, Deodatum, Guillelmum, & Ponticum hæreticos degradatos & iudicio seculari relictos prædictus Vicarius & Rogerius de sancto Martino Subvicarius in suum forum receperunt. Et supradicti Domini Episcopus Massiliensis & frater Michaël Inquisitor ipsos Vicarium & Subvicarium rogaverunt ut citra mortis periculum circa ipsos hæreticos studerent suam sententiam moderare. De quibus omnibus & singulis supradictis prædictus Inquisitor petiit cum magna instantia sibi fieri unum vel plura publica instrumenta per Guillelmum Amelij & fratrem Rogerium de Arcio Notarios publicos ad hoc per prædictum Inquisitorem electos.

Acta fuerunt & facta prædicta supradictis diebus & loco, & præsentibus testibus & Notariis superioribus nominatis.

Et ego frater Iacobus de Campis testis prædictus de mandato prædicti Inquisitoris prædicta scripsi, & prædictas duas interlineatas, scilicet *defendentes & in iure*, manu propria scripsi. In quorum omnium testimonium sæpèdictus Inquisitor sigillum sui officij duxit præsentibus apponendum.

Et ego prædictus Guillelmus Amelij auctoritate imperiali & comitatum Provinciae & Forcalcherij Notarius publicus prædictis omnibus rogatus interfui, ac de ipsis publicum instrumentum de mandato dicti Inquisitoris recepi, & ad confirmationem prædictorum me propria manu subscripsi, meumque solitum signum apposui.

Ego frater Rogerius de Arcio imperiali auctoritate Notarius publicus, qui etiam dum essem in seculo, dictum Notariatum officium exercui publice, prædictis omnibus unà cum dicto Guillelmo Notario & testibus supradictis interfui rogatus, & de mandato præfati Inquisitoris ad fidem & con-

firmationem omnium prædictorum me subscripsi,
& signum solitum apposui.

EXECVTIO SENTENTIÆ
*contra quosdam hæreticos latae ab Archie-
piscopo Narbonensi & Iohanne de Belna
Inquisitore hæreticæ prauitatis.*

ANno Domini millesimo trecentesimo nono
decimo, Domino Philippo Rege Franciæ &
Navarræ regnante, die quattadecima Octobris.
Noverint universi quòd cùm Reverendus in Chri-
sto Pater Dominus Bernardus divina providentia
sanctæ Narbonensis Ecclesiæ Archiepiscopus &
frater Iohannes de Belna Inquisitor hæreticæ pra-
vitatis à sede apostolica in regno Franciæ deputa-
tus, sedentes pro tribunali in cimiterio Ecclesiæ
sancti Felicis Narbonensis, diffinitivè pronuntia-
verint Magtarellum de Brandis, Petrum sartorem de
Fraxino, & Bernardum Raimundi de Monefco de
Tolosa hæreticos fore, & ipsos reliquerint curiæ
seculari, prout in processibus & sententiis in eos-
dem prolatis plenius continetur, cùmque etiam
ipsius Domini Archiepiscopi curia temporalis Nar-
bonensis, seu nobilis vir Raymundus Auterij do-
micellus Vicarius ipsius, dictos hæreticos ad ma-
num suam cepisset, & juxta legitimas sanctiones,
ut dicebatur, deberet fieri executio de eisdem,
necon propter debatum quod esse dicebatur su-
per dicta executione facienda inter dictum Domi-
num Archiepiscopum & curiam quæ dicitur com-
munis Narbonæ, ordinatum fuisse diceretur per
magnificum virum Dominum Iohannem Comitem
Foresij ad partes linguæ occitanæ pro reformatione

Vide Nico-
laum Eymeri-
ci in Direc-
tor. par. 2. q.
15.

patriæ auctoritate regia destinatum quòd ista vice de prædictis hæreticis hodie iudicatis Narbonæ executio fieret per eundem Dominum Comitem nomine Domini Regis, tamquam per manum superiorem, sine præiudicio cuiuscunque, prout hæc & alia in dicta ordinatione latiùs contineri dicuntur, prædictus Dominus Vicarius dicti Domini Archiepiscopi pro executione facienda de hæreticis supradictis, salvo semper jure dicti Domini Archiepiscopi, cui per hoc non vult nec intendit in aliquo derogare, tradidit seu dimisit dictos hæreticos in manibus nobilis viri Domini Iohannis Berenguarij hostiarj armorum & Vicarij Biterrensis Domini Regis, nomine dicti Comitis reformatoris prædicti, tamquam in manu superiori, juxta formam ordinationis prædictæ, absque præiudicio Domini Archiepiscopi prædicti & suæ Ecclesiæ Narbonensis, requirens sibi fieri publicum instrumentum. Et dictus Dominus Vicarius Biterrensis Domini Regis, dicens se ad hoc deputatum per Dominum Comitem supradictum, prædictos hæreticos pro executione facienda ista vice ad manum dicti Domini Comitis, nomine Domini Regis, tamquam in manu superioris, absque Domini Regis, ut dixit, & Domini Archiepiscopi supradicti & alterius cuiuscunque præiudicio, recepit, requirens de prædictis omnibus sibi fieri publicum instrumentum. Et ibidem existens discretus vir magister Nicolaus Ricomanni jurisperitus, procurator generalis Domini Archiepiscopi supradicti, protestatus fuit de jure dicti Domini sui, quod, ut dixit, voluit ubique durare & servari illæsum, non consentiens prædictis in quantum juri dicti Domini sui præiudicare possent, requirens de prædictis omnibus sibi fieri publicum instrumentum. Acta fuerunt hæc Narbonæ extra muros civitatis ejusdem, juxta cimita-

tium Ecclesiæ sancti Felicis, in præsentia & testimonio Domini Petri Bergundionis Presbyteri de Capitestagno, Guillelmi de Pomaribus Subvicarij curiæ archiepiscopalis Narbonensis, Bernardi Raynardi Vicarij Capitestagni &c.

*LITTERA MAGISTRORVM
in theologia infracriptorum, qui articulos
infrascriptos de postilla fratris Petri Iohan-
nis Olivi quondam ordinis Minorum facta
super Apocalypsi extractos diligenter exami-
naverunt, & ipsos tam temerarios quàm
hereticos iudicaverunt.*

SANCTISSIMO Patri ac Domino Domino Iohanni divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici frater Guido Prior generalis fratrum ordinis beatæ Mariæ de Carmelo, frater Bertrandus de Turre Minister provincie Aquitanie ordinis fratrum Minorum, frater Guillelmus de Lauduno Lector sacri palatii ordinis Prædicatorum, Nicolaus de sancto Iusto Decanus sancti Quintini, frater Laurentius Anglicus ordinis sancti Benedicti, frater Simon Anglicus ordinis suprascripti sanctæ Mariæ de Carmelo, frater Arnaldus Rojardi ordinis fratrum Minorum, frater Petrus de Palude ordinis fratrum Prædicatorum, in sacra pagina magistri, pedum oscula beatitudinis vestræ, Pater beatissime, facimus manifestum quod Reverendus Pater & Dominus Dominus frater Nicolaus Episcopus Ostiensis, cui per eandem sanctitatem vestram commissa fuit examinatio postillæ cuiusdam quam quondam frater Petrus Iohannis de provincia Provincie super li-

brum Apocalypsis conscripsit, nobis tradidit quosdam articulos extractos per eum de dicta postilla in duobus parvis quaternis unâ cum postilla superius memorata, nobisque ex auctoritate sibi commissa injunxit ut cum diligentia examinaremus prædicta & de ipsis in scriptis sub nostris sigillis nostram sententiam concorditer diceremus, utrum videlicet dicti articuli, quorum tenores inferius describuntur, in ipsa postilla continerentur, & utrum ipsos articulos hæreticos aut erroneos seu temerarios censeremus. Volentes igitur ipsius mandato immo potius vestro humiliter obedire, de ipsis articulis per ipsum Dominum Ostiensem de dicta postilla extractis cum dicta postilla collationem fecimus diligentem, & sicut in ipso extracto contineretur, ita in ipsa postilla invenimus contineri. Super quibus articulis sententiam concorditer dedimus post singulos articulos infrascriptam, quam nostris sigillis fecimus sigillari; quorum articulorum & sententiæ tenor inferius annotatur.

I. Primus articulus talis est. In prologo super lectura Apocalypsis in primo notabili dictus frater Petrus Iohannis dicit sic: *Quantum ergo ad primum, qui scilicet sint septem status Ecclesie in his visionibus descripti, sciendum quod primus est fundationis Ecclesie primitive in Iudaismo sub Apostolis factæ. Secundus fuit probationis & confirmationis ejusdem per martyria quæ potissimè inflicta sunt à paganis in toto orbe. Tertius fuit doctrinalis expositionis fidei rationabiliter confutantis & convincentis insurgentes hæreses. Quartus fuit anachoreticæ vite mundum usque ad extrema solitudinis fugientis & carnem austerrimè macerantis, suoque exemplo totam Ecclesiam instar solis & stellarum illuminantis. Quintus fuit vite communis, partim zeli severi, partim condescensivi sub Monachis & Cle-*

ricis temporales possessiones habentibus. Sextus est renovationis evangelica vite & expugnationis antichristiana & finalis conversionis Iudeorum & gentium, seu iterata reedificationis Ecclesie simul prima. Septimus verò, prout spectat ad vitam istam, est quadam quieta & mira participatio futura glorie, ac si cœlestis Ierusalem videatur descendisse in terram; prout tamen spectat ad aliam vitam, est status generalis resurrectionis, & glorificationis sanctorum, & finalis consummationis omnium. Item cuiuslibet prædictorum statuum attribuit certa principia & certos fines. Vnde paulò post in eodem prologo & sub eodem notabili dicit sic: Primus status propriè cœpit à Spiritus sancti missione, licet alio modo cœperit à Christi prædicatione. Secundus verò propriè cœpit à persecutione Ecclesie facta sub Nerone Imperatore, quamvis alio modo cœperit à Stephani lapidatione vel Christi passione. Tertius verò cœpit à tempore Constantini Imperatoris ad fidem Christi conversi, seu à tempore Silvestri Papa, seu Concilij Niceni contra Arrianorum hæresim celebrati. Quartus verò propriè cœpit à tempore magni Antonij anachoreta, seu à tempore Pauli primi eremita, vel secundum Ioachim à tempore Iustiniani Augusti, de quo infra in decimo notabili amplius tangetur. Quintus verò propriè cœpit à tempore Karoli Magni. Sextus verò aliquantulum cœpit à tempore beati viri patris nostri Francisci. Plenius tamen debet incipere à damnatione Babylonis meretricis magnæ, quando præfatus angelus Christi signo signabit per suos futuram malitiam Christi. Septimus autem uno modo inchoat ab interfectione illius Antichristi, qui dicet se Deum & Messiam Iudeorum. Alio modo inchoat ab initio extremi iudicii omnium reproborum & electorum.

Hic autem nobis videtur, salvo in hoc & in omnibus sequentibus iudicio summæ sedis, quod

O iiij

divisio illa statuum Ecclesiae septiformis intellecta sicut in sequentibus articulis declarabit, puta quod sextus & septimus status Ecclesiae notabiliter praemineant quinque primis, & sic rejiciant omnes illos, sicut Ecclesia Synagogam, haeretica sit censenda. Quod verò dicit hos septem status Ecclesiae in illis septem Apocalypsis visionibus describi, eo modo quo applicat & exponit, temerarium reputamus. De damnatione verò meretricis magnae in sequentibus apparebit.

II. Secundus articulus in eodem prologo dicit tredecim esse considerata; & cum pervenit ad septimum considerabile, dicit sic: *Septimum est quare sextus status describitur ut notabiliter praeminens quinque primis, & sicut finis priorum, & tamquam initium novi seculi, evacuans quoddam vetus seculum, sicut status Christi evacuavit vetus testamentum & vetustatem humani generis.* Haereticus quoad totum prout jacet & sonant verba proprie intellecta, quia ad ipsa sequitur statum illum secundum scripturam Apostolorum statui praeminere & Ecclesiam novam Christi veterari, & per consequens interire. quae duo haeretica reputamus.

III. Tertius articulus in quinto notabili praedicti prologi ponens ordinem septem visionum Apocalypsis dicit sic: *Sexta autem visio, quae est de damnatione meretricis & bestiae habentis capita septem, & de novis nuptiis agni & suae sponsae post meretricis damnationem fiendis, directius respicit rejectionem vetustatis Babylonicae & renovationem formae Christi.* Haereticus quoad tria. Primò quantum ad blasphemiam nominis, cum per illam meretricem intelligat, sicut inferius apparebit, Ecclesiam Romanam & universalem ei tamquam capiti adhærentem. Secundò quantum ad hoc quod ait de ejus damnatione, intendens, sicut infra clarius

exprimet, hanc Ecclesiam totaliter & æternaliter condemnandam. Tertiò quantum ad novas nuptias agni & suæ sponsæ, cum Christus semel Ecclesia desponsata has nuptias, quæ quotidie peraguntur, in cœlesti gloria completurus, non sit aliquas alias novas nec secundas nuptias in hac mortali vita cum aliqua alia Ecclesia contracturus.

IV. Quartus articulus circa finem septimi notabilis dicit sic: *Et cum Babylon meretrix & bestia portans eam erit in suo summo, tunc erit nox ejus tenebrosissima de qua in psalmo dictum est: Posuisti tenebras, & facta est nox. in ipsa pertransibunt omnes bestię silvæ. Ipse sunt & bestia sexto die formata, post quas formatus est homo ad imaginem Dei, quia post has convertetur Israël cum reliquiis gentium, & apparebit Christiformis vita & imago Christi.* Ex prædictis autem pater quare sexta & septima viso describunt principaliter solum finalem statum Ecclesiæ. Fit enim hoc ad plenius designandum quòd in sexto & septimo statu est sollemnis finis priorum temporum & quoddam novum & solemne seculum. Hæreticus quoad duo. Primò quantum ad hoc quòd dicit quòd cum Babylon meretrix & bestia portans eam erit in suo summo, tunc erit nox ejus tenebrosissima; quia, sicut infra ex dictis suis manifestius apparebit, in toto isto tractatu per Babylonem ipse intelligit Ecclesiam Romanam & universalem ei obedientem, quam nos Ecclesiam catholicam appellamus, quæ non est Babylon civitas diaboli, sed Dei, nec meretrix, sed virgo; nec portata à diabolo, sed à Christo, non tenebrosa nec nocturna, sed fide illustrata, & de die gratiæ constituta. Secundò, quantum ad hoc quòd dicit quòd in sexto & septimo est sollemnis finis priorum temporum: quia cum finis consummans & perficiens, de quo loquitur, sit melior his quæ

sunt ad finem, sequeretur quod status ille Apostolorum statui praeferretur. Cetera quae in articulo continentur de novo & solemnino seculo futuro in hac vita, in quo apparebit Christiformis vita & imago Christi quasi quodam modo mirabili & haecenus inexperto, temeraria & figmenta irrationabilia reputamus.

V. Quintus articulus in octavo notabili dicitur sic: *Sextum verò membrum ipsarum visionum & septima visio huius libri declarant quod in sexto tempore Ecclesiae est revelanda singularis perfectio vitae & sapientiae Christi, & quod vetustas prioris est sic uberter repellenda ut videatur quoddam novum seculum seu nova Ecclesia tunc formari, veteribus jam rejectis, sicut in primo Christi adventu formata est nova Ecclesia, veteri Synagoga rejecta. Et hinc est quod in his visionibus presentatur trinus Christi adventus, primus scilicet in carnem passibilem mundum redimens & Ecclesiam fundans, secundus in spiritum evangelicae vitae reformans & perficiens Ecclesiam primitus jam fundatam, tertius ad iudicium glorificans electos cunctaque consummans. Licet autem secundus adventus sit in toto decursu Ecclesiae, & etiam in glorificatione sanctorum, nihilominus rectè & congruè per quandam antonomasiam appropriatur tempori sexto. Haereticus quoad tria. Primo quantum ad hoc quod dicit revelandam esse in hac vita singularem perfectionem vitae & sapientiae Christi, quasi nondum aut non ita ad plenum ipsa fuerit haecenus revelata, cum primò ipsa fuerit per Christum Apostolis plenissimè revelata, quantum condecet statum vitae & pertinet ad generalem statum Ecclesiae militantis. Secundo quantum ad illud quod sequitur, quod vetustas prioris temporis est sic universaliter repellenda ut videatur nova Ecclesia tunc formari, veteribus jam rejectis,*

sicut in Christi primo adventu formata est nova Ecclesia, rejecta veteri Synagoga. de quo in primo & secundo articulo dictum fuit. Tertiò quantum ad hoc quod dicit quòd adventus Christi in spiritum evangelicæ vitæ reformans & perficiens Ecclesiam primitus jam fundatam rectè & propriè per quandam antonomasiam appropriatur tempori sexto; quia hoc est illum statum, quantum ad dona spiritus sancti, excellenter Apostolorum præferre statui sicut priùs.

VI. Sextus articulus in decimo notabili dicit sic. *Secunda est quia sicut virtus radicis & stipitis rediuvat in ramo & fructu, sic & infectio utriusque; & ideo sicut tota virtus priorum temporum intendit generationem sexti & septimi status, sic tota malitia eis opposita cooperabitur malitiæ Anti-christi & reliquorum exercentium electos sexti & septimi status.* Hæreticus, prout verba sonant accepta ad præcedentia. Consequenter, quantum ad hoc quod dicit quòd tota virtus priorum temporum intendit generationem sexti & septimi status, quia cum intentio sit de fine principali, qui ut sit melior est omnibus quæ sunt ad finem, sequeretur quòd sextus status & septimus essent meliores & perfectiores statu Apostolorum & omnibus præcedentibus simul sumptis.

VII. Septimus articulus in fine duodecimi notabilis dicit sic. *Notandum igitur quòd status Ecclesie à damnatione Babylonis id est Ecclesie carnalis usque ad finem seculi oportet habere tantum temporis spatium quòd totus orbis & totus Israël convertatur ad Christum, & quòd illud tempus ascendat à mane per gradus congruos usque ad meridiem, ac deinde per gradus congruos descendat ad tantam vesperam & noctem iniquitatis quòd vix inveniantur fides in terra, & quòd per abundantiam mali-*

*tiæ Christus quasi compellatur ad iudicium venire. Absit enim quod tertius principalis status seculi appropriatè gerens imaginem Spiritus sancti sit momentaneus aut tanto operi ridiculose & improprie-
naliter abbreviatus. Hæreticus quoad duo. Primo quantum ad id quod dicit de damnatione Babylo-
nis id est Ecclesiæ carnalis, intelligendo per Babylonem & per Ecclesiam carnalem Ecclesiam catholicam sicut priùs. Secundo quantum ad hoc quod horum tertius principalis status seculi gerit appropriatè imaginem Spiritus sancti: quia hoc est sibi plusquam statui Apostolorum appropriare Spiritum sanctum. quod est sæpius reprobatur. Quod verò finalem mundi statum prolongat in magnum temporis spatium, temerarium reputamus.*

VIII. Articulus octavus in tredecimo notabili dicit sic: *In sexto autem die seu tempore primo creata sunt animalia irrationabilia, scilicet iumenta, reptilia, & bestie, & post hæc creatus est homo ad imaginem Dei cum muliere ex ipso formata. Bestie enim & reptilia sunt regna paganorum & sectæ Pseudo-Prophetarum, quæ sexto Ecclesiæ tempore contra ipsam atrocius sævire permittentur. Iumenta verò sunt simplices ad obedientiam prompti & ad onera activi. Ordo autem evangelicus est tamquam homo rationalis ad Dei imaginem factus, & ipse subjiciet bestias & omnem terram, & prærit piscibus & avibus, id est, omnibus ordinibus tempore quinto formatis. Distinguetur autem in Prelatos & collegium subditorum quasi in virum & uxorem. Temerarius quantum ad hoc quod asserit quod in sexto tempore ordo quidam evangelicus subjiciet sibi regna paganorum & omnem terram, quod est incerta divinatio de rebus singularibus contingentibus & futuris per Dei revelationem non probata, cui soli cognita sunt futura. Item*

quantum ad hoc quod dicit quòd ille ordo evangelicus prærit omnibus ordinibus quinto tempore formatis, quod est etiam comparatio præsumptuosa, nec ratione nec auctoritate probata.

IX. Nonus articulus in eodem tredecimo notabili dicit sic. *Sicut etiam in sexta ætate rejecto carnali Iudaismo & vetustate prioris seculi venit novus homo Christus cum nova lege vita & cruce, sic in sexto statu rejecta carnali Ecclesia & vetustate prioris seculi renovabitur Christi lex & vita & crux.* Propter quod in ejus primo initio Franciscus apparuit Christi plagis characterizatus & Christo totus con crucifixus & configuratus. Hæreticus, & horrendus quantum ad hoc quod dicit de rejectione Ecclesiæ. Absit enim à cordibus fidelium quòd Ecclesia catholica, quam carnalem blasphematur, sit quasi vetusta à Christo rejicienda eo modo quo vetus synagoga à Christo primitus est rejecta.

X. Decimus articulus in eodem tredecimo notabili dicit sic. *Sexto verò certamini, quod percussa Babylone à Medis est duplex, unum scilicet sub Indith, & alterum sub Hester, correspondet conflictus duplex post damnationem meretricis & carnalis Ecclesiæ fiendam à decem cornibus bestiae, quorum primus erit ab ipsa bestia ascendente de abyssu & sexto capite ejus, secundus verò à bestia ascendente de terra, id est, à caterva Pseudo-Prophetarum & à Pseudo-Propheta capite ipsorum.* Hæreticus sicut prius quantum ad id quod dicit post damnationem meretricis & carnalis Ecclesiæ fiendam à decem cornibus bestiae: quia post hoc intelligit exterminium totale Ecclesiæ quæ nunc est fiendum per decem cornua bestiae, quæ inferius exprimit decem Reges.

XI. Articulus undecimus in prænotandis ad secundum capitulum Apocalypsis dicit sic. *Sexta autem, scilicet Ecclesia, quæ dicitur habere ostium*

scripturarum ac predicationis & cordium converten-
dorum apertum. Quia intelligit, sicut ex præceden-
 tibus & sequentibus apparet, quod hæc triplex
 apertio illi statui competat singulariter aut excel-
 lenter respectu quinque statuum prædictorum, quod
 est specialiter propter Apostolos sæpius reproba-
 tum.

XII. Articulus duodecimus secundo capitulo
 exponens illud, *Sin autem venio, tibi amovebo*
candelabrum tuum de loco suo, post columnam &
 dimidiam dicit sic. *Consimiles ferè rationes inveniet*
de ultimo casu novissimi cursus quinti temporis ec-
clesiastici, & translationis primatus Babylonis in no-
vam Hierusalem. Hæreticus quoad duo. Primò
 quantum ad hoc quod dicit de ultimo casu novi-
 simi cursus quinti temporis ecclesiastici, ubi omni-
 so nomine Babylonis & carnalis meretricis Eccle-
 siæ, agit simpliciter de Ecclesia quinti temporis
 quo à Christo decurrit quinque temporibus quæ
 descripsit, intendens eam in fine quinti temporis
 casuram, cum sit hæreticum simpliciter Ecclesiam
 dictam id est universalem & catholicam aliquo
 tempore ruituram. Secundò quantum ad hoc quod
 dicit de translatione primatus Babylonis in novam
 Hierusalem: quia translatio alicujus ab uno in
 aliud non est nisi ab eo in quo erat in illud in quo
 non erat. Primatus autem Ecclesiæ ab eo tempore
 quo Petrus, qui à Christo accepit primatum,
 resedit Romæ, finaliter non fuit in aliqua Eccle-
 sia nisi in Ecclesia Romana. Dicere ergo quod pri-
 matus transferetur à Babylone in novam Hierusa-
 lem includit tres hæreses. Prima, quod Ecclesia
 Romana sit vel futura sit Babylon; secunda, quod
 Ecclesia Romana primatum perdere debeat aliquan-
 do; tertia, quod nova quædam Ecclesia alia citra
 pa . . . . . sit futura.

XIII. Tertius decimus articulus super tertium capitulum exponens illud, *Qui habet clavem*, dicitur sic: Significatur etiam per hoc proprium donum & singularis proprietas tertij status mundi sub sexto statu Ecclesie inchoandi & spiritui sancto per quandam antonomasiam appropriati. Sicut enim in primo statu seculi ante Christum studium fuit patribus enarrare magna opera Domini inchoata ab origine mundi, in secundo vero statu à Christo usque ad tertium statum cura fuit filiis querere sapientiam mysticarum rerum & mysteria occulta à generationibus seculorum, sic in tertio nil restat nisi ut psallamus & jubilemus Deo laudantes ejus opera magna & ejus multiforsem sapientiam & bonitatem in suis operibus & scripturarum sermonibus clare manifestatam. Sicut enim in primo tempore exhibuit se Deus pater ut terribilem & metuendum, unde tunc claruit ejus timor, sic in secundo exhibuit se Deus filius ut magistrum & revelatorem & ut verbum expressissimum sapientie sui patris. Ergo in tertio tempore Spiritus sanctus exhibebit se ut flammam & fornacem divini amoris & ut cellarium spiritualis ebrietatis & ut apothecam divinorum aromatum & spiritualium unctionum & unguentorum, & ut tripudium spiritualium jubilationum & jucunditatum, per quam non solum simplici intelligentia, sed etiam gustativa & palpativa experientia videbitur omnis veritas sapientie verbi Dei incarnati & potentia Dei patris. Christus enim promisit quod cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem, & ille me clarificabit &c. Hæreticus quantum ad quatuor. Primò quantum ad hoc quod spiritui sancto per quandam antonomasiam appropriat tertium statum mundi, præferens in hoc ipsum Apostolorum statui sicut prius. Secundò quantum ad hoc quod tempus ante Christum appropriat patri, tempus à Christo

usque ad tertium statum filio, tempus tertium spiritui sancto. pro quanto sepatet errorem illorum hæreticorum qui secundum tres personas distinxerunt tres leges, legem veterem scilicet, quam attribuunt Patri, legem evangelij quod habemus, quam attribuunt Filio, & legem libertatis futuram, quam dicunt Spiritus sancti. Tertiò quantum ad hoc quod dicit quòd in tertio statu Spiritus sanctus se exhibebit ut flammam & fornacem divini amoris &c. [tamquam] Spiritus sancti dona excellentia, quæ sequuntur quasi in primo Christi adventu, ita nullomodo aut non ita ad plenum fuerint adimpleta sicut illo tempore sunt implenda. Quartò quantum ad hoc quod sequitur. *Christus enim promisit quòd cum venerit ille spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Per hoc enim videtur innuere quòd promissio illa à Christo Apostolis facta non fuerit impleta in eis in die Pentecostes. quod est hæresis jam damnata.

XIV. Quartus decimus articulus ibidem post quindecim lineas subjungit. *Sicut primo tempore conversus est mundus ad Christum per stupendas & innumerabiles virtutes miraculorum, sic decet quòd in finali tempore convertatur iterum orbis per præclara & superadmiranda & superabundantia lumina sapientie Dei & scripturarum suarum, & maxime quia oportet statum illius temporis elevari & intrare ad ipsa lumina suscipienda & contemplanda. Cooperabitur ad hoc tota præcedens illuminatio priorum statuum & universalis fama Christi & sue fidei & sue Ecclesie per totum orbem diffusa à tempore primæ conversionis mundi continuè usque ad tempora ista. Hæreticus quantum ad hoc quod innuit quòd in finali tempore Ecclesie militantis erunt præclara superadmiranda & superabundantia lumina sapientie Dei & scripturarum suarum, & cetera hujusmodi quæ subjungit, quòd non solum unus aut duo aut aliqui*

aliqui pauci illius temporis excedant, sed quod status ille communiter excedat statum Apostolorum & præcedentium Doctorum omnium in divina sapientia & scripturis. quod specialiter propter Apostolos reprobamus.

XV. Quintus decimus articulus ibidem post quindecim lineas subjungit. *Consurgitque ex hoc quoddam mirabile & valde notabile, videlicet quod status sextus generatio major erit præcedentibus in susceptione gratiarum & familiarium signorum amoris Christi ad eum, tanto habebit unde plus Christo & statibus præcedentibus humilietur, quia potius præfertur eis in pati seu recipere quam in agere vel dare, & potius in felicitate habente speciem præmij quam in laborioso opere habente rationem meriti.* Hæreticus quantum ad hoc quod dicit quod sextus status erit major præcedentibus in susceptione gratiarum & familiarium signorum amoris Christi ad eum, & quod præfertur eis in recipere & in felicitate habente speciem præmij. propter Apostolos specialiter sicut supra.

XVI. Sextus decimus super idem secundum capitulum super verbo *Non negasti nomen meum* dicit sic. *Nota quomodo hoc præclare competit sexto statui, cuius propriè est profiteri & servare evangelicam legem seu regulam, non solum præceptorum, sed etiam consiliorum Christi.* Hæreticus, quia innuit quod servare legem evangelicam non competierit vel minùs competierit prioribus statibus quam futuro alicui in hac vita. & hoc maximè propter Apostolos sicut priùs.

XVII. Decimus septimus ibidem exponens illud *Quoniam servasti verbum patientia*, dicit sic. *Vtroque etiam modo convenit perfectiùs sexto statui, & etiam alio tertio modo, quia ipse servabit verbum seu regulam evangelica egestatis & humilitatis*

& patientia, cum nullo pro quacunque re temporali litiganti, immo suos persecutores & inimicos cum summa pace & patientia perfectissime diligenti. Hæreticus prout jacet, quia intelligere videtur, sicut verba innuunt, quod sextus status perfectius servabit regulam evangelicam, quantum ad omnia hic expressa, quàm quicumque alius status de quinque præcedentibus. quod semper propter Apostolos probamus.

XVIII. Decimus octavus &c. exponens illud *Ecce venio citò*, paulò post dicit sic. *Item sicut soli primo comminatus est translationem Ecclesiæ suæ de loco suo*, sic soli sexto significat quod si non perseveraverit, ejus corona ad aliud transferetur. cujus mystica ratio est, quia sicut primus status habuit primatum respectu totius secundi generalis status mundi qui ab Apostolo vocatur tempus seu ingressus plenitudinis gentium, sic sextus habebit primatum respectu totius tertij generalis status mundi duraturi usque ad finem seculi. Ne ergo de suo primatu superbiant aut inflentur, quasi non possint ipsum perdere, aut quod aliud non possit substitui eis & fieri æquè dignum, insinuaturs eis prædicta translatio. Hæreticus, sive ponat in Ecclesiâ duos primatus Ecclesiæ, quorum primus in quinto tempore Ecclesiæ deficiat, & secundus in sexto tempore incipiat. quod hæreticum reputamus. Confitemur tamen unum esse primatum in tota Ecclesiâ Dei penes Romanam Ecclesiâ residentem, qui à Petro incipiens, sine interruptione & translatione usque nunc continuatus est, & semper continuabitur in ejus legitimis successoribus usque ad seculum consummatum; sive ponat in eadem duos primatus dignitatis, sive duos sanctitatis.

XIX. Decimus nonus articulus paulò post dicit sic. *Secunda ratio est, quia uterque illorum sub*

stitutus est alteri. Nam sicut gloria quæ fuerat Synagoga parata & Pontificibus suis, si in Christum credidissent, translata fuit ad primitivam Ecclesiam & ad pastores ejus, sic etiam gloria parata finali Ecclesia quinti status transferetur, propter ejus adulteria, ad electos sexti status. Vnde & in hoc libro vocatur Babylon meretrix circa initium sexti status damnanda. Hæreticus quoad tria. Primò quantum ad hoc quòd comparando æquiperat in malo culpa & pœnæ Ecclesiam quinti temporis Synagogæ, secundò quantum ad hoc quòd dicit gloriam Ecclesiæ transferendam sicut gloriam Synagogæ, tertio quantum ad hoc quòd dicit Ecclesiam & Babylonem meretricem esse damnandam, intelligens hoc dictum de Ecclesia quæ nunc est quinti temporis, quod est superius reprobatum.

XX. Vicesimus in quinto capitulo exponens illud *Et vidi in dextera*, parum post duas columnas dicit sic. *In sexta verò Babylon adultera & à suo viro scilicet Christo abalienata subvertitur per maximum terre motum & per iram agni*, prout sexta apertio narrat. Hæreticus, quia hæc omnia intelligit sicut suprà & infrà de nostra Ecclesia Christi sponsa.

XXI. Vicesimus primus in sexto capitulo exponens quod dictum est illis ut requiescerent, dicit sic. *Referendo verò prædicta ad finem quinti status, designatur quòd tunc tot & tanta scelera in carnali Ecclesia inundabunt, & jamdiu est inundare cœperunt, quòd tam sancti præteriti quàm præsentis ex tanta malorum inundantia ferè usque ad desperationem contristati cum grandi clamore expectant & adhuc amplius expetent judicium fieri pro ipsis & contra reprobos.* Et post pauca subdit. *Designatur etiam quòd magnalia tertijs status generalis totius orbis nullis aut paucis sunt aperta usque ad*

apertionem sexti sigilli, seu usque ad finem quinti status. Hæreticus quantum ad hoc quod dicit quod sancti præteriti ferè usque ad desperationem contristantur, sicut verba sonant propriè intellecta. Videtur etiam temeraria expositio quam fingit de clamore quorundam expetentium vindictam de malis de Ecclesia, pro quibus continuè orant sancti, cùm sancti Doctores illud communiter exponant de animabus sanctorum martyrum vindictam expetentium de tyrannis Ecclesiæ persecutoribus, in hoc se divinæ justitiæ conformando. Item temerarium videtur quod asserit magnalia tertij status Ecclesiæ generalis de novo aliquibus revelanda, sic quòd non fuerunt pluribus aliis, saltem Apostolis revelata ex quo tangunt statum Ecclesiæ generalis.

Refert hunc
locum Alu.
Pelag. lib. 2.
de planctu
Eccles. c. 59.

XXII. Vicesimus secundus exponens illud sexto capitulo, *Et vidi cùm aperuisset sextum sigillum, dicit sic. Ex quo igitur per Romanæ Ecclesiæ authenticam testificationem & confirmationem constat regulam Minorum per beatum Franciscum editam esse verè & propriè illam evangelicam quam Christus in seipso servavit, & Apostolis imposuit, & in evangelis suis conscribi fecit, & nihilominus constat hoc per irrefragabilia testimonia librorum evangelicorum & ceterarum scripturarum sanctarum & per sanctos expositores earum, prout alibi est superabundè monstratum, constat etiam hoc per indubitabile testimonium sanctissimi Francisci ineffabili sanctitate & innumeris Dei miraculis confirmatum, & precipuè gloriosissimis stigmatibus sibi à Christo impressis patet ipsum verè esse angelum apertionis sexti sigilli. Vbi videtur de regula beati Francisci, quam verè & propriè illam evangelicam & cetera quæ de ipsa adjungit, quòd si hæc verba capit secundum intellectum & declarationem decretalis Exiit qui seminat, verum dicit. Si autem intelligit, sicut*

ipse alibi declarat, & sui sequaces asserunt, quod regula beati Francisci sit verè & propriè idem & idipsum quod Christi evangelium & è converso, & quod Dominus Papa non habet potestatem super eam sicut nec super evangelium, vel quicquid est in regula beati Francisci, totum Christus ad litteram servaverit & Apostolis imposuerit observandum, hoc totum simpliciter reputamus hæreticum & ridiculum & insanum; nec istud probatur per aliquod testimonium quod inducat.

XXIII. Vicesimus tertius post prædicta immediate subjungit hæc. *Igitur commemorato est adhuc notandum à quo tempore debeat sumi initium hujus sextæ apertionis Videtur enim quibusdam quod ab initio ordinis & regula sancti patris præfati, alij verò quod à solemnî revelatione tertij status generalis continentis sextum & septimum statum Ecclesiæ facta Abbati Ioachim & fortè quibusdam alijs sibi contemporaneis, alij verò quod ab exterminio Babylonis & Ecclesiæ carnalis per decem cornua bestie id est per decem Reges fiendo, alij verò quod à suscitatione spiritus seu quorundam ad spiritum Christi & Francisci, tempore quo ejus regula est à pluribus nequiter & sophisticè impugnanda & condemnanda ab Ecclesiâ carnalium & superborum, sicut Christus condemnatus fuit à Synagoga reproba Iudæorum. Hoc enim oportet præire temporale exterminium Ecclesiæ, sicut illud præiit exterminium Synagoge. Hoc enim totum, prout jacet, hæreticum reputamus: quia licet Ecclesiâ Romana regulam beati Francisci & omnem aliam quam approbavit & confirmavit possit cassare & infirmare, ordinem in ea fundatum cassando illo modo quo cassavit aliquos ordines à se primitus confirmatos, absit tamen ut regulam illam sanctam & bonam unquam condemnet tamquam malam & illicitam. quod verbum*

condemnationis importat. nec est unquam Ecclesia Romana nec universalis, quam blasphemat Ecclesiam carnalium & superbiorum, factura condemnationem similem Christi condemnationi in malo, nec passura exterminium sicut pertulit synagoga. Verum est tamen quod Ecclesia Romana illius regulæ falsum intellectum, quem iste & illi de sua secta astruunt, meritò condemnavit. Et si ipse hanc condemnationem sentiat esse condemnationem evangelij, ac per hoc similem in pœna & culpa condemnationi Christi factæ à Synagoga, sicut ejus verba innuunt, istud simpliciter hæreticum reputamus. Assignmentem verò quatuor initiorum, quam facit, reputamus temerariam & confictam.

XXIV. Vicesimus quartus post prædicta ad unam columnam subjungit. *Sicut enim David inuncto & spiritu Domini in eum directo, spiritus Domini recessit à Saul plusquam antè, & exagitabat eum spiritus nequam, prout dicitur primo Regum XVI sic ex quo in pauperes evangelicos fuit manifestè spiritus Dei directus & eos ad officium predicationis auctoritate apostolica destinans & inungens, coeperunt multi contra eos diabolico spiritu agitari & in simonias ac luxurias & avaritias & fastus & pompas enormiter præcipitari. Vnde sol fidei & ecclesiastici regiminis factus est niger, & quasi saccus de pilis porcorum & ferarum contextus. Hæreticus quoad illud ubi dicit Sol fidei factus est niger, intelligendo, ut verba sonant, quod claritas fidei Romanæ vel universalis Ecclesiæ ex toto deficiat vel ullo tempore depravetur.*

XXV. Vicesimus quintus post prædicta ad duas columnas dicit sic. *Si quæras quare Franciscus cum primis sui ordinis sociis non fuit personaliter in initio tertio & quarto, sicut Christus cum suis Apostolis fuit tempore predicationis & crucifi-*

xionis in initio novæ legis assimilato tertio initio hujus sextæ apertionis, Petrus etiam & Paulus Apostoli ejus fuerunt passi sub Nerone & Simone mago se Christum fingente, in quo tempore Iudæa per Vespasianum à Nerone missum cæperat jam destrui, & paulo post fuit tota subversa. quod quidem tempus assimilatur quarto initio hujus sextæ apertionis, in quo carnalis Ecclesia percutietur. Hæreticus quoad duo. Primò quantum ad hoc quod dicit in initio novæ legis assimilato tertio initio sextæ apertionis, quod dicit esse à suscitatione spiritus vel quorundam ad spiritum Christi & Francisci, intelligendo per suscitatos à spiritu, ut infra dicet, illos qui ad purum dicunt se velle beati Francisci regulam observare quasi zelatores purissimi spiritus, sequentes tamen pertinaciter intellectum ab Ecclesia condemnatum: quia per hoc præsupponendo innuunt initium fidei assimilari initio schismatis & hæresis per Ecclesiam condemnatæ. Secundò quantum ad hoc quod innuit quòd sicut Iudæa fuit tota subversa, sic similiter carnalis Ecclesia percutietur, intelligendo de Ecclesia catholica sicut priùs, quia illa secundùm fidem nullo tempore subvertetur.

XXVI. Viceſimus sextus post prædicta immediate subjungit. Dicendum quod ad hoc potest octuplex ratio dari. Prima est generalis. Non enim oportet nec congruit quòd posteriora prioribus sibi correspondentibus in omnibus conformentur. Secunda est, quia persona Christi correspondet in sexta apertione unus ordo plurium personarum, sic secundùm suam proportionem augendus sicut Christus secundùm suum corpus fuit usque ad perfectam ætatem viriliter auctus. Tertia est, quia populus Christianus fuit per viros evangelicos multiplici & saltem trina citatione citandus ad pœnitentiam, & hoc cum congruis dilationibus seu expectationibus. Unde sicut sub N.º dati

sunt centum anni dilationis seu expectationis hominum ad poenitentiam, sic & hic satis congruè tantundem vel circa. Quarta est, quia, prout super evangelio ostendi, Christus pauco tempore debuit inter nos vivere & pauciori predicare, nec suis discipulis debuit altum spiritum dare usque post ejus mortem & resurrectionem, ac per consequens nec Ecclesiam suam solemniter instruere per eosdem, neque ipse pro se eguit multo tempore roborari ad sustinendum condemnationem à summis Pontificibus Iudeorum & ab omnibus consentientibus eis. Nisi autem ordo evangelicus per Franciscum renovatus esset in multis, & saltem sub duabus vel tribus generationibus propagatus & solemnizatus, non esset nec ipse nec populus ab eo ducendus sufficienter dispositus ad authenticam condemnationem condemnationi Christi consimilem subeundam. Quinta est, quia tentatio hujus condemnationis debet esse valde seductoria, ita ut ferè in errorem inducantur electi. Debet etiam esse zeli accerimi contra electos. Et ideo oportuit præfatum ordinem præcurrisse tanto tempore ante ipsam quòd ascendisset à mane usque ad meridiem, ac deinde declinasset usque ad vespèram, & quòd ex ipso prodirent acerrimi zelatores carnalis gloriæ ejus contra zelatores primi & purissimi spiritus ejus, & etiam quòd merito sua tepiditatis tantam & talem tentationem incurrat. Sexta est, quia sicut Christi persona & vita fuit exemplar totius Ecclesiæ futura, sic decuit quòd prima pars ordinis usque ad excidium Babylonis esset tepida imago totius partis sequentis, ut scilicet principium corresponderet principio, & medium medio, & terminus termino. Septima est, ut prima pars conformaretur principio & medio & termino quinti status, cum quo convenit, & etiam totius Ecclesiæ, cujus initium humile & plenum egestate, medium verè præclarum & expansum in orbem, finis verò ves-

pertinus & tepidus. Et secundum quosdam coaptantur ei tres anni & tres menses à Christi baptismo usque ad ejus mortem elapsi, sumendo annum pro triginta annis quos quidem Christus habuit cum baptizatus est. Quidam verò his addunt tres menses predicationis Iohannis Baptista, ut sic sint contum quinque anni. Sciendum tamen quòd huiusmodi coaptationes nihil habent certitudinis nisi aut per facti evidentiam inclarescant aut per revelationem indubitabilem, aut nisi per aliam auctoritatem scripture sacra necessario probentur. Multis enim modis & quasi innumeris possunt tales coaptationes formari. Iuxta quod possemus dicere quòd per unum annum intelligantur centum anni vel mille vel quadraginta vel decem, & sic de aliis. Octava ratio est, quia speciales errores contra regulam evangelicam oportuit prius callide & fortiter seminari & radicari antequam perfectas spinas emittant, & priusquam evolvant suum totale venenum. Institutio autem ordinis & regule evangelica ejus dedit multis occasionem invidia & zeli amari contra ipsum & excogitandi contraria sibi. Vnde & sicut primus Herodes necavit infantes ut occideret Christum infantem, sic circa primordiale infantiam huius ordinis Regibus mundi devotè adorantibus Christi paupertatem in ipso, novus Herodes doctorum carnalium damnavit statum evangelica mendicitatis. Ex quo multi boni & teneri conceptus in pluribus sunt necati; isteque error varias radices misit & mittet usquequo surgat secundus Herodes. Oportuit etiam è contrà electos per oppositum zelum & exercitum erudiri contra huiusmodi erroris fundamenta & machinamenta, ut in die tentationis minus feriantur & concutiantur à jaculis jam prævisis. Temerarius quoad multa, hæreticus quoad aliqua. Vnde quod dicit in secunda ratione quòd personæ Christi responderet unus ordo plurium perso-

narum secundum suam proportionem augendus sicut Christus secundum suum corpus fuit auctus, hæreticum cum præcisione acceptum, cum corpori Christi vero pro uno corpore mystico tota & universalis Ecclesia respondeat, & non sola aliqua ejus portio singularis. Quantum autem ad tertiam rationem, in qua innuit populum Christianum infra centum annos vel circiter esse delendum, sicut sub Noë diluvio mundus periit postquam fuerat per centum annos ad pœnitentiam expectatus, reputamus divinationem falsam & temerariam & adaptationem fatuam, indebitam, & ineptam. Quantum verò ad quartam rationem, ubi dicit ordinem evangelicum & populum ab eo ducendum condemnationem authenticam condemnationi Christi similem subituros, intelligendo illam condemnationem fiendam per Ecclesiam, sicut innuit nomen condemnationis authenticæ, quia ad solam Ecclesiam Romanam vel universalem spectat ordines approbare vel etiam reprobare, hoc hæreticum reputamus. Quantum autem ad quintam rationem, ubi dicit quòd oportet ex ipso ordine evangelico prodire evangelicos zelatores gloriæ carnalis contra zelatores primi & purissimi spiritus ejus, divinationem fatuam & judicium falsum & temerarium reputamus. Quantum ad sextam rationem, ubi tangit excidium Babylonis, hæreticum sicut prius. Quantum ad octavam rationem de evangelica regula & de zelo opposito electorum, hæreticum sicut prius. De secundo autem Herode, quem vaticinatur futurum & impugnaturum evangelicam paupertatem, sicut fuit à principio ordinis per novum Herodem doctorum carnalium impugnata, reputamus divinationem temerariam & fantasti- cam, adaptationem frivolum, & probationem nullam.

XXVII. Vicesimus septimus post prædicta ad unam columnam exponens illud *Et factus est sol niger*, dicit sic. *Tunc enim totus status Ecclesiæ in Prelatis & plebibus & religiosis funditus subvertetur, præter id quod in paucis electis remanebit occultè. Tunc etiam tam in oculis infidelium quàm in oculis fidelium tunc apostatantium vel desperatè morientium nigrescet lux solaris fidei, ipsaque Ecclesia apparebit quasi luna cruentata, non solum propter stragem occisorum ejus, sed etiam quia tunc plenius patebit qualiter fuerat luxuriis abominabiliter menstruata & nefandis impietatibus & crudelitatibus plena.* Et post duodecim lineas subjungit. *Est enim tunc nova Babylon sic judicanda sicut fuit carnalis Hierusalem, quia Christum non recepit, immo reprobavit & crucifixit. Vnde Luca XXIII. prædicit ei Christus mala consimilia istis dicens: Filia Ierusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete. Et paulò post. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos, & collibus, Cooperite nos.* Hæreticus quantum ad hoc quod dicit circa finem: *Est enim tunc nova Babylon sic judicanda sicut fuit carnalis Hierusalem, quia Christum Dominum crucifixit; quia per novam Babylonem intelligit illam eandem Ecclesiam de qua supra immediatè fecerat mentionem. Aliàs sua probatio & applicatio esset nulla. Vnde cum supra immediatè loqueretur de Ecclesia universali & catholica, & de nulla alia, quia illa sola habet finaliter omnes electos, apparet quòd illam dicit esse judicandam sicut synagogam in iudicio, iudicio scilicet reprobationis. quod est hæreticum & blasphemum.*

XXVIII. Vicesimus octavus undecimo capitulo exponens illud, *Et vidi angelum alterum ascendentem*, dicit sic. *Hic ergo angelus est Franciscus, evangelicæ vitæ & regulæ sexto & septimo tem-*

pore propagande & magnificande renovator & sum-
mus post Christum & ejus matrem observator. Et
post octo lineas de eodem sancto subjungit. Audi-
vi etiam à viro spiritali valde fide digno, & fra-
tri Leoni Confessori & socio beati Francisci valde
familiari, quoddam huic scripturæ consonum, quod
nec assero, neque scio, nec censeo esse asserendum, sci-
licet quod tam per verba fratris Leonis quam per pro-
priam revelationem sibi factam perceperat quod bea-
tus Franciscus in illa pressura tentationis Babylonica,
in qua ejus status & regula quasi instar Christi
crucifigetur, resurget gloriosus; ut sicut in vita &
in crucis stigmatibus est Christo singulariter assimila-
tus, sic & in resurrectione Christo assimiletur necessa-
ria tunc suis discipulis confirmandis & informandis
sicut Christi resurrectio fuit Apostolis confirmandis
necessaria, & super fundatione & gubernatione fu-
tura Ecclesiæ informandis. Ut autem resurrectio ser-
vi patenti grandis dignitatis distaret à resurrectio-
ne Christi & sue matris, Christus statim post triduum
resurrexit, & mater ejus post quadraginta dies re-
surrexisse dicitur à quibusdam non omnino spernendis,
iste vero post totum tempus sui ordinis usque ad cru-
cifixionem ipsius cruci Christi assimilata & Fran-
cisci stigmatibus presignata. Falsus, fatuus, & teme-
rarius quoad duo. Primò quantum ad hoc quod di-
cit quod beatus Franciscus fuit post Christum & e-
jus matrem evangelicæ vitæ & regulæ summus ob-
servator: quia hoc est ipsum præferre omnibus
sanctis novi testamenti, quod specialiter propter
Apostolos temerarium est, & credimus esse falsum.
Secundò quantum ad id quod narrat ab alio sibi
dictum de crucifixione status & regulæ beati Fran-
cisci & de ejusdem sancti corporali resurrectione
ante alios singulariter futura. Hoc enim & conse-
quentia ad istud fictionem phantasticam reputa-

mus, nec dignam relatione aliqua nec scriptura.

XXIX. Vicesimus nonus exponens illud *No-
lite nocere terræ &c.* dicit sic. *Ex prædictis autem
patent aliqua rationes quare ante temporale exter-
minium novæ Babylonis sit evangelicæ vitæ veritas
à reprobis solemniter impugnanda & condemnanda,
è contra à spiritualibus suscitandis ferventiùs defen-
denda & observanda & acutiùs ac clarùs intelli-
genda & prædicanda, ut meritò ibi sit quoddam so-
lemne initium sextæ apertionis. Quamvis autem à
plurimis fide dignis audiverim sanctum patrem nos-
trum Franciscum hanc tentationem pluries prædixis-
se, & etiam quòd per ejus status professores esset
maligniùs & principaliùs exercenda, nihilominus
quasdam rationes subinsinuo. Hæreticus quantum ad
hoc quod dicit de exterminio novæ Babylonis, de
condemnatione veritatis evangelicæ, eo modo quo
superiùs est deductum. Per hoc autem quod dicit
quòd veritas vitæ evangelicæ est per professores
ejus status maligniùs & principaliùs exercenda
& solemniter condemnanda, & è contrà à spiri-
tualibus suscitandis ferventiùs defendenda, cùm
illi de secta sua pertinaciter teneant & defendant
intellectum regulæ beati Francisci ab Ecclesia con-
demnatum, communitate ordinis in contrarium
regulam observante secundùm intellectum ab ea-
dem Ecclesia solemniter approbatum, apparet quòd
quicquid suprà evomuit mali & infrà evomet
contra Ecclesiam carnalem de persecutione & con-
demnatione vitæ Christi & regulæ evangelicæ &
beati Francisci & spiritualium, totum intelligit de
Ecclesia Romana & universali sibi adhærente, quæ
tales pestiferos cum sua pestifera secta & doctri-
na persequitur justitia mediante.*

XXX. Tricesimus post prædicta immediatè
subjungit. *Decem enim ipsam præire Primò, ut justè*

Dei iudicio carnalis Ecclesia prout meruit exerceatur, & ejus malitia crescat, & consummetur usque ad impugnationem vite & spiritus Christi. Secundò, ut finis secundi status generalis concordet fini synagoga & primi status generalis. Finis enim illi fuit in Christi condemnatione & crucifixione. Tertiò, ut spiritus in viris evangelicis tepefactus & quasi extinctus seu consopitus suscitetur. Quarto, quia expedit veritatem evangelicæ vite & regulæ per concertationem validam prius clarificari & exaltari ante magni Antichristi adventum. Quintò, ut subsequens iudicium de carnali Ecclesia per decem Reges fiendum sit & appareat iustus & Christo honorabilis. Ex hoc enim evidenter patebit quod non sua Ecclesia sed potius inimica & persecutrix est ab illis exterminata. Ad cujus maiorem evidentiam spectat quod electi erunt extunc sic ab ea sequestrati à synagoga à tempore Christi usque ad subversionem ejus factam per Titum & Vespasianum. Propter quod infra decimo octavo, ubi de venturo casu Babylonis agitur, dicit vox de calo: Exite de illa populus meus, & ne participes sitis delictorum ejus, & de plagis eorum non accipiat, quoniam pervenerunt peccata ejus usque ad cælum &c. Sextò, quia secundum ordinem veritatum Christi impugnandarum & per praelia clariscandarum debet primò impugnari ejus exemplaris vita &c. Septimò, quia prius expedit tyrones intra suos exerceri & probari antequam mittantur longè ad universalia bella cum extrinsecis gentibus totius orbis committenda &c. Octavò, quia sicut cæcitas Iudæorum & zelus fuit occasio salutis gentium secundum Apostolum Rom. XI. &c. sic in proposito dicendum. Nona ratio sequitur ex errorum seminibus jam in Ecclesia plantatis & radicatis. Nam ferè omnes Clerici & regulares possidentes aliquid in communi videntur minus bene

sentire de evangelica abrenuntiatione huiusmodi communium. Multi etiam abrenuntiationem hanc secundum rem vel secundum apparentiam preferentes sic amant & aestimant laxam vitam quod usum pauperem seu moderatè restrictum à voto professionis evangelica dicunt esse exclusum & etiam debere excludi. Omnes autem hi & illi sic videntur ambire praelationes Ecclesiæ altas & opulentas sicque anhelare ad habenda & procuranda privilegia dispensativè laxantia regulares restrictiones primitus institutas quod cæcus est qui non videt quod de tanta radice colubri egrediatur regulus absorbens volucrum & volatum evangelicæ vitæ & plures volantes cum alis ipsius. Decima est, quia nisi in multitudine carnalis Ecclesiæ præiret grandis excæcatio & obduratio, non essent congruè & condignè dispositi ad apostatandum in sectam Antichristi. Hæreticus quantum ad sex. Primò quantum ad hoc quod dicit in prima ratione quod carnalis Ecclesiæ prout meruit exercetur, ut ejus malitia crescat & consummetur usque ad impugnationem vitæ & spiritus Christi, quod per carnalem Ecclesiæ, ut ex præcedentibus & sequentibus apparet, intelligat Romanam Ecclesiæ & universalem & tamquam capiti adhærentem; de qua hæreticum est hoc sentire. Secundò quantum ad id quod dicit in secunda ratione quod finis huius Ecclesiæ est finis secundi status Ecclesiæ generalis. Per quod manifestè apparet quod loquitur de Ecclesiæ universali & catholica, concordabit fini synagogæ & fini primi status Ecclesiæ, qui fuit in Christi condemnatione & crucifixione. Hoc enim est dicere quod Ecclesiæ universalis Christum condemnabit & crucifiget, & quod ipsa ante finem sæculi finiatur. quorum quodlibet continet hæresim manifestam. Tertiò quantum ad illud quod dicit in quarta ratione de veritate evangelicæ vitæ & re-

gulæ clarificanda & exaltanda, intelligendo per illam veritatem intellectum regulæ quam sua secta tenet per Ecclesiam condemnatum, qui potius vita apostatica non evangelica dici debet. Quartò quantum ad hoc quod dicit in quinta ratione de Ecclesia carnali, quòd de ea iustum & Christo honorabile iudicium fiet, & quòd ipsa apparebit veraciter non Ecclesia Christi, sed inimica & persecutrix ejus & exterminanda, intelligendo de Ecclesia universali ut priùs. Quintò quantum ad id quod in eadem quinta ratione subjungitur de eadem Ecclesia, quòd electi erunt extunc sic ab ea sequestrati sicut Apostoli & ceteri catholici fuerunt sequestrati à Synagoga, & quòd de ipsa intelligitur illud: *Exite de ea popule mi.* Nam per hoc quod dicit *Extunc erunt electi &c.* & per similitudinem synagogæ, in qua priùs erant electi, ostendit se loqui de Ecclesia catholica, in qua sola sunt electi; de qua blasphemum vel schismaticum & hæreticum est hoc sentire. Sextò quantum ad illud quod dicit in nona ratione: *Ex errorum seminibus jam in Ecclesia plantatis & radicatis.* Hoc enim hæreticum est prout jacet: quia Ecclesia simpliciter dicta, quæ est Ecclesia catholica, errores aliquos non admittit. Et quia hic ponit Ecclesiam simpliciter, nullo addito in aliis in quibus dicit *Ecclesiam carnalem*, cùm semper de una & eadem intelligat, apparet quòd Ecclesiam carnalem intelligit Ecclesiam Romanam & universalem ei tamquam capiti adhærentem, quam nos Ecclesiam catholicam appellamus. Quod verò ibidem subjungit, quòd fecerint omnes Clerici & regulares possidentes aliquid in communi videntur minùs bene sentire de evangelica abrenuntiatione communium, falsum & temerarium reputamus. Quod autem recitat opinionem quòd multi usum pauperem seu moderatè restrictum

tum à voto evangelicæ perfectionis dicunt esse exclusum, innuens ex hoc quod in principio ponit de errorum seminibus in Ecclesia plantatis quòd illa opinio sit erronea, temerarium iudicamus, sicut videtur dicere decretalis *Exivi de paradiso*. Similiter quod dicit quòd de tanta radice colubri egredietur regulus absorbens volatum vitæ angelicæ, innuens quòd privilegia & declarationes & dispensationes Ecclesiæ Romanæ circa observantias regulares, de quibus fecerat mentionem, sint venena quibus perfectio evangelica absorbetur, temerarium est, & credimus esse falsum.

XXXI. Tricesimus primus eodem capitulo exponens illud, *Et audiui numerum signatorum*, post columnam & dimidiam dicit sic. *Sicut Synagoga propagata est ex duodecim Patriarchis & Ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis est specialiter propagata, sic finalis Ecclesia reliquiarum Iudeorum & gentium est per duodecim viros evangelicos propaganda. Vnde & Franciscus habuit duodecim filios & socios, per quos & in quibus fuit fundatus & initiatus ordo evangelicus*. Quod autem hîc dicit finalem Ecclesiam per duodecim viros evangelicos propagandam, videtur divinatio temeraria & fictio denisoria, cum probationibus quas inducit.

XXXII. Tricesimus secundus eodem capitulo exponens illud *Et deducet eos ad vitæ fontes* dicit sic. *Richardus dicit quòd Christus est angelus habens signum Dei, quia in se immortalis divinitatis potentiam ostendit, qui & per carnis assumptionem descendit, & per ejus glorificationem ascendit, & dando nobis formam tendendi ad bona superna, ascendit etiam ab ortu solis, quòd predicator & largitor est paternæ claritatis*. Postea arguens contra hanc expositionem Richardi dicit: *Sicut Christus non dicitur propriè esse ad imaginem Dei, sed potiùs esse imago,*

Q

sic nec propriè dicitur habere signum Dei, immo ipse est Deus, & ipsa deitas. Bene tamen dicitur Iohannis VI. quòd ipsam signavit Deus pater, id est deitatem suam singulariter suæ humanitati impressit vel per æternam generationem suæ personæ dedit, vel quia Christum designavit & monstravit esse verè filium suum & Salvatorem nostrum. Præterea sicut angelus sextæ tubæ designat alium sanctum a Christo & sub Christo, quamvis Christus bona opera septem angelorum tubæ canentium principaliter faciat tamquam prima & summa omnium causa bonorum, sic & intelligendum est de angelo sexti signaculi. Quantum ad hoc quòd reprehendit Richardum, reprehensionem ejus temerariam & rationes ejus frivolas reputamus, & expositionem Richardi per omnia veriorē.

XXXIII. Tricesimus tertius in fine octavo capitulo dicit sic. Nota quòd prima horum trium est horrenda laxatio & excæcatio circa finem quinti temporis, ita ut potius videatur esse Babylon quàm Hierusalem, & potius synagoga reproborum persequens Christum & spiritum ejus quàm Ecclesia Christi. Secunda est destructio hujus Babylonis, & subsequens tentatio magni Antichristi. Tertia est tribulatio synagoge, & extrema damnationis judicium subsequens illam. Hæreticus quoad duo. Primò quantum ad hoc quod dicit de Ecclesia quinti temporis; quia ex modo loquendi apparet quòd loquitur de Ecclesia catholica, quæ quandoque fuit Hierusalem & Ecclesia Christi vera, quam sic depravari & Christum persequi & desinere esse Ecclesiam Christi, synagogam fieri, sicut dicit, hæreticum est ut suprà. Secundò quantum ad id quod subjungit de destructione hujus Babylonis, intelligendo ut suprà.

XXXIV. Tricesimus quartus, nono capitulo

exponens illud, *De fumo putei exierunt*, post duo folia & plus dicit. *Tertia verò tribulatio transfigit manus per apparentiam celebris auctoritatis Ecclesie generalis & plebis multitudinis sibi subdita & per apparentiam contrarij in spiritualibus viris. Vnde & dicturi sunt eos esse inobedientes & contumaces Prelatis suis & Ecclesie & schismaticè divisos à tota multitudine Ecclesie generalis. Pedes autem, per quos in fundamento solidè figimur, transfigunt, quia contra scripturas & contra priorum patrum communia exempla & documenta dicent eos figi in propria stultitia. Temeraria & irrationabilis & ad observandum impossibilis, & quia à communi & antiqua successionem & consuetudine & etiam Christi & Apostolorum exemplo discedunt. Nam Christus habuit loculos & recepit magna convivia, juxta quod de Matthæo scribitur in Luca, quòd fecit sibi magnum convivium. Paulus etiam collectas pecuniæ pro sanctis procuravit & detulit, gloriaturque se habere potestatem exigendi sumptus, sicut & ceteri Apostoli. Præter hoc etiam adducent philosophorum auctoritates & argumenta & exempla, ex quo adjicient etiam à fundamento naturalis rationis discessisse. Latus verò transfigent favor amicitie & glorie & multorum beneficiorum ab eorum sequacibus habitus sanctisque oblati si eos sequantur, & è contrarij. Hæreticus quantum ad hoc quod apertè innuit quòd punitio justa, quam facit Ecclesia in pertinaciter tenentibus sectam ejus, fuerit vel sit quasi altera crucifixio vitæ Christi & quasi manuum & pedum & lateris ejus transfixio, ut exponit. Absit enim quòd Ecclesia catholica Christum verè vel mysticè crucifigat. Per hoc autem quod in principio dicit, *per apparentiam celebris auctoritatis Ecclesie generalis & per apparentiam contrarij in spiritualibus viris*, apparet quòd ecclesiam carnalem,*

Q ij

de qua tot mala evomuit, intelligit Ecclesiam Romanam & universalem contrariam hominibus sectæ suæ, qui dicunt se esse spirituales.

XXXV. Tricesimus quintus in eodem capitulo paulò post subdit. *Sed ille qui dicitur aper de silva & singularis ferus, intolerabiliter exterminavit eam, ita ut non videatur esse vinea Dei, sed potius synagoga diaboli. Iste autem aper sepe dicitur mysticus Antichristus, assimilatus Caipha Pontifici Christum condemnanti & Herodi Christum illudenti. Sequens autem aper, magnus scilicet Antichristus, assimilatur Neroni pagano imperanti toti orbi & Simon mago dicenti se Deum & filium Dei. Sequitur Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ. Dna tribulationes, maximè prædictam tribulationem, quamquam juxta modum prædictum sit trina, vocat unum væ, quia omnes simul sunt commixtæ, & quia spectant ad idem quintum tempus, & in hoc quinto centenario ab imperio collato Karolo Magno omnes tres præcipuè inundarunt, & quia secunda & tertia manant ex prima & fundantur in ipsa, & etiam quia omnes tres concurrent & convenient in fine contra spiritum Christi, sicut Saducei & Pharisei & Pilatus & Herodes convenerunt in unum contra Christum, quamvis essent inimici & diversarum sectarum. Hæreticus quantum ad duo. Primò quantum ad hoc quod dicit de apro de silva & mystico Antichristo assimilato Caiphae & Herodi, hoc intelligendo, ut ex præcedentibus apparet, propter persecutionem sectæ suæ. Hæreticum enim est dicere quòd punitio justa illorum qui sunt schismatici & hæretici facta per Ecclesiam vel ejus auctoritatem, justum judicem in hoc faciat exterminatorem Ecclesiæ aut Herodem aut mysticum Antichristum. Si autem aliter intelligat, prout jacet temerarium reputamus. Secundò quantum ad hoc quod dicit*

quod in hoc quinto centenario à Karolo Magno tres tribulationes concurrent & convenient contra spiritum Christi sicut Saducæi & Pharisei, Herodes & Pilatus convenerunt in unum contra Christum, intelligendo per spiritum Christi observantiam suæ sectæ, & per hoc Ecclesiam ipsam persequentem assimilando crucifixoribus Iesu Christi. Alias prout jacet videtur nobis divinatio temeraria & conficta.

XXXVI. Tricesimus sextus in eodem capitulo exponens illud *dicentem sexto angelo*, dicit sic. *Referendo tamen hoc ad tertium nuntium sexti status*, in quo solventur hostes evangelici status, potest per hos quatuor designari quadripartita divisio Regum Christianorum designata per quatuor Tetrarchas contemporaneos predicationi & interfectioni Iohannis & Christi, & iterum quadripartita divisio cleri & religionis in contrarias sententias & contentiones earum. Vtraque enim divisio designatur per quatuor partes vestium Christi & per quatuor milites divisores & sortitores earum. de quibus habetur Iohannis decimo nono. *Tunica autem inconsutilis & indivisa* designat specialem Ecclesiam illius temporis. Hæreticus quoad duo. Primò quoad hoc quod dicit, *Solventur hostes evangelici status*, statum evangelicum intelligendo sectam suam ab Ecclesia reprobata, quæ propter hoc magis status apostaticus est dicenda. Qui sensus ex verbis suis præcedentibus & sequentibus colligitur evidenter. Quatridartita verò divisio Regum Christianorum designata per quatuor Tetrarchas, & quadripartita divisio cleri & religionis designata per quatuor partes vestium Christi & quatuor milites divisores, quæ duo sic vaticinatur futura, nobis viderur divinatio quædam fatua & temeraria, & applicatio incongrua, & probatio nulla. Secundò quantum ad id quod dicit

Q iij

quod tunica inconsutibilis & indivisa designat illius temporis, scilicet sexti & septimi, Ecclesiam spiritalem: quia per hoc innuit quod in primis quinque temporibus, vel in quinto tempore præcedenti, Ecclesia spiritualis non fuerit, sed carnalis, nec per eandem tunicam Domini inconsutilem.

XXXVII. Tricesimus septimus eodem capitulo paulò post dicit. *Item prout hæc possunt designata referri ad tertium initium sexti status, designatur per hoc aut discessio ferè omnium ab obedientia summi Pontificis, de quo dicit Apostolus secunda ad Thessalonic. II. Nisi venerit discessio primum &c. aut cessatio favoris ejus ad statum evangelicum, per quem ejus amuli sunt usque nunc impediti in ipsum irruere juxta votum. Potestas enim Papæ & multitudo plebium sibi obediens & favor ipsius est quasi magnus fluvius Euphrates impediens transitum & insultum emulorum evangelici status in ipsum. Hæreticus quantum ad hoc quod dicit quod Ecclesiæ favor cessabit ad statum evangelicum aliquando. Item cum Papa sive summus Pontifex, de quo hic mentionem facit, præsit Romanæ Ecclesiæ & universali seu catholicæ, loquendo de ipso & potestate sua & plebe sibi obediens, continuando ad præcedentia, manifestè ostendit quod per Ecclesiam carnalem, de qua tot & tanta mala dicit & prædicat, intelligit illam Ecclesiam quam nos catholicam appellamus.*

XXXVIII. Tricesimus octavus exponens principium decimi capitulo dicit sic. *Sciendum quod sicut sanctissimus pater noster Franciscus est post Christum & sub Christo primus & principalis fundator & initiator & exemplator sexti status & evangelicæ regulæ ejus, sic ipse post Christum designatur primò per angelum istum. Et post dimidiam columnam subdit. Posuit etiam pedem dextrum super mare, quia*

ad Sarracenos convertendos & ad martyrium accipiendum ab eis cum summo studio & fervore laboravit ter ire ad eos, prout scribitur in nono capitulo vite sue, scilicet sexto anno à conversione sua, tamquam angelus sexti sigilli. Et in signum quòd per ejus ordinem sunt in sexto statu Ecclesie convertendi ad Christum, & iterum tertio in decimo tertio anno conversionis sue in signum quòd in decimo tertio centenariò à passione & resurrectione Christi inchoando sunt Sarraceni & ceteri infideles per ejus ordinem cum multis martyriis convertendi. Vnde & in sua regula singulariter instituit modum eundi ad predicandum ad Sarracenos & alios infideles. Sicut enim in decimo tertio die à nativitate Christus apparuit Regibus orientis, & consimili die baptizatus est, & aquam in vinum convertit, & in decimo tertio anno absentatus à matre, est ab ea inventus in templo, sic in decimo tertio centenariò à Christi ortu apparuit Franciscus & ejus evangelicus ordo, sed in decimo tertio à Christi morte & ascensione exaltabitur in cruce, & ascendet ejus gloria super totum orbem, prout piè convincitur ex scripturis, & specialiter exhibis quæ tanguntur infra in quarta visione hujus libri. Hæreticus quantum ad hoc quod dicit quòd beatus Franciscus post Christum fuit primus & principalis fundator sexti status quem supra descripsit, intelligendo per comparisonem ad Apostolos, per comparisonem verò ad alios sanctos sui temporis, comparisonem temerariam reputamus. Quod autem subdit per ordinem beati Francisci convertendos in isto decimo tertio centenariò Sarracenos & ceteros infideles, & de crucifixione & exaltatione ejusdem ordinis super orbem, temerarium & fictitium reputamus, nec subnixum alicui probabili rationi nec scripturæ authenticæ quicquid dicit.

XXXIX. Tricesimus nonus post prædicta

immediatè subjungit. *Quia verò hæc & sequentia in futuris ejus operibus & discipulis clariùs enotescent, idcirco sciendum quòd à tempore solemnæ impugnationis & condemnationis evangelicæ vitæ & regulæ sub mystico Antichristo fiendæ & sub magno amplius consummandæ spiritualiter descendet Christus & ejus servus Franciscus & angelicus discipulorum ejus cœtus contra omnes errores & malitias mundi & contra totum exercitum demonum & pravorum hominum.* Hæreticus quantum ad ea quæ dicit de condemnatione evangelicæ vitæ & regulæ sub mystico Antichristo, eo modo quo supra. Divinatio verò quam ponit de descensu spirituali Christi & beati Francisci & angelici cœtus sui videtur nobis temeraria & quædam fictio adinventæ.

XL. Quadragesimus articulus post prædicta ad quindecim lineas dicit sic. *Nam in prioribus quinque Ecclesiæ statibus non fuit concessum sanctis, quantumcunque illuminatis, aperire illa secreta hujus libri, quæ in solo sexto & septimo statu erant apertius referenda, sicut nec in primis quinque ætatibus veteris testamenti fuit Prophetis concessum clarè aperire secreta Christi & novi testamenti in sexta ætate seculi referenda & referata. Ponet etiam pedem suum dextrum supra mare nationum infidelium & sinistrum super terram fidelium; quia principalis impetus & processus ejus erit ad totum orbem convertendum ad Christum, sic tamen quòd ex hoc non deseret priorem Ecclesiam fidelium. Sicut enim tempore Apostolorum fuit principalis & quasi dexter eorum processus ad conversionem paganorum, secundarius verò & quasi sinister ad plebem Judæorum, quia senserunt non se ita prosperaturos seu prospere piscaturos in terra Judæorum sicut in mari paganorum, sic & iste angelus sentiet non se ita prosperari in carnali Ecclesia Latini-*

norum sicut in Græcis & Sarracenis & Tartaris & tandem in Iudæis. Temerarius quantum ad hoc quod dicit non fuisse concessum sanctis præcedentibus sicut futuris aperire secreta Apocalypsis. Si autem intelligat quod nec fuerit eis datum illa intelligere, sicut innuit similitudo de Prophetis, hoc falsum & temerarium reputamus. Quod autem dicit quod angelus iste non deferet priorem Ecclesiam fidelium, & postea quod non sentiet se in prosperari in carnali Ecclesia Latinorum sicut in Græcis, Sarracenis, Tartaris, & Iudæis, manifestat eum in omnibus appellare Ecclesiam carnalem Ecclesiam fidelium Latinorum, quam temerarie & perniciosè blasphematur, dicens doctrinam evangelij plus in schismaticis & infidelibus quàm in catholicis & obedientibus prosperari.

XLI. Quadragesimus primus in eodem capitulo exponens illud, *Et dixit mihi, oportet te iterum predicare*, dicit sic. *In ipsa sapientia libri expresse continetur quod oportet iterum predicari evangelium in toto orbe & Iudæis & gentibus, & totum orbem finaliter converti ad Christum, sed quod per istum esset implendum non poterat sciri nisi per specialem revelationem. Et hoc dico prout per Iohannem designantur hic singulares persone: quia ut per ipsum designatur in communi ordo evangelicus & contemplativus, scitur ex ipsa intelligentia libri quod per istum ordinem debet hoc impleri. Et post duodecim lineas subjungit. Sed quare dicit iterum? Numquid iste jam antea predicaverat? Dicendum quod li Iterum uno modo refertur ad predicationem totius orbis factam primò per Apostolos. quasi diceret. Sicut tunc per ordinem apostolicum predicatus est totus orbis, sic oportet secundo per te fieri. Potest etiam alio modo referri ad tempus præcurrens tentationem mystici Antichristi. in quo utique a tempore Francis.*

ci usque nunc ordo ille predicavit, quamvis non solum per totum orbem. Potest etiam referri ad tempus præcurrens ad magnum Antichristum. Nam in tempore medio inter mysticum Antichristum & magnum predicaturus est ordo ille multis linguis & gentibus. Temerarius quantum ad hoc quod innuit quod sicut primò per ordinem apostolicum prædicatus est totus orbis, sic secundò per ordinem beati Francisci prædicabitur.

XLII. Quadragesimus secundus undecimo capitulo exponens illud, *Et cum finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abyssu faciet adversus eos bellum, & vincet illos, & occidet illos*, post duodecim lineas dicit sic. Potius hic ascribitur occisio sanctorum bestie ascendenti de abyssu quam bestie ascendenti de terra, de qua infra decimo tertio subditur. Et per illam intelligitur Pseudo-Papa cum suis pseudo-prophetis, qui non ita immediate exercent corporales interfectiones hominum sicut bestia secularium laicorum & Regum & militum. Temerarius & blasphemus quantum ad hoc quod dicit quod per bestiam ascendentem de terra intelligitur Pseudo-Papa cum suis pseudo-prophetis.

XLIII. Duodecimo capitulo exponens septem capita draconis dicit sic. Potest etiam dici quod principales demones, per quos principaliter facta sunt principales tentationes Ecclesie, sunt septem capita draconis, aut ejus septriformis astutia & malitia, per quas inchoavit vel fecit vel facturus est tentationes prædictas. Caiphas etiam Christum condemnans primum caput fuit quàm Herodes. Decem Imperatores pagani, per quos decem generales persecutiones martyrum facta fuerunt, possunt dici primum capitulum. Nam omnes in hoc convenerunt in unum. Sic etiam omnes Arriani seu hæretici Imperatores & Reges & principales Arrianorum Pontifices & omnes hæresiarum

cha conveniunt in unum tertium caput. Omnes etiam carnales & laxi & Abbates quinti temporis, & precipue illi qui major fuerunt causa & occasio effrenata & generalis laxationis quinti temporis, conveniunt in quintum caput. Sextum vero est mysticus Antichristus. Septimus erit magnus Antichristus cum Rege Monarcha sibi coherente. Schismaticus & hæreticus quantum ad hoc quod dicit quod omnes Abbates quinti temporis conveniunt in quintum caput bestiae, qui est diabolus aut Antichristus aut congregatio malorum; quia multos de illis Abbatibus Ecclesia Romana ascripsit catalogo sanctorum, & eos pro sanctis tenet universa fidelium Ecclesia.

XLIV. Decimo tertio capitulo circa finem dicit sic. Cum autem apostatatrix bestia de terra religiosorum ascendet in altum cum duobus cornibus pseudo-religiosorum & pseudo-prophetarum falso similibus veris cornibus agni, tunc erit validissima tentatio mystici Antichristi. Surgent enim tunc pseudo-Christi & pseudo-propheta, qui facient ab omnibus adorari cupiditatem & carnalitatem seu carnalem gloriam bestia secularis, dabuntque ad hæc signa magna, primo scilicet suæ ecclesiasticae auctoritatis, cui contradicere videbitur inobedientia & contumacia & rebellio schismatica, secundo universalis scientiæ omnium Magistrorum & Doctorum suorum & totius multitudinis seu opinionis omnium, cui contradicere videbitur stultum & insanum & hæreticum. Tertio dabunt signa rationum & scripturarum falso intortarum, & etiam signa alicujus superficialis ac vetusta & multiformis religionis per longam successionem ab antiquo firmata & solemnifata, ita ut cum his signis ignem dominicæ ire super contradictores videantur facere descendere, & e contra, quasi ignem sancti & apostolici zeli videantur ipsi de ca-

lo in suos discipulos facere descendere. Statuent etiam ut qui non obedierit anathematizetur & de synagoga ejiciatur, & si oportuerit, brachio seculari bestia prioris tradatur. Facient etiam ut imago bestia prima, id est, Pseudo-Papa, à Rege bestia prima sublimatus adoretur, id est, ut sibi plusquam Christo & ejus evangelio credatur, & ut adulatorie quasi Deus hujus seculi honoretur. Numerus autem nominis primæ famosæ bestia & gloriæ ejus erit sexcentessimus sexagesimus sexus, tum quia tres status gloriabitur se perficere, laïcorum, Clericorum, & religiosorum, seu inferiorum ac mediorum & superiorum. Et fortè à tempore remissionis quarti status usque ad tempus istius erunt anni sexcenti sexaginta sex. Nam quintus à Pipino usque nunc habet jam quingentos sexaginta annos, & à vastatione anachoretarum & ceterorum fidelium commorantium in Perside & Syria & Aegypto est numerus prædictus citò completus. Nam prout superius dixi, anno Domini sexcentesimo tricesimo quinto ceperunt Sarraceni regnum Persarum, & post biennium capto Damasco ceperunt Phœnicem & Aegyptum, & post biennium ceperunt Hierusalem. Divinatio temeraria & fatua quantum ad omnia quæ prophetat de bestia religiosa ascendente & pseudo-religiosis & mystico Antichristo. Nam ante verum Antichristum ponere quendam mysticum Antichristum, in quo hæc & similia quæ de illo dicuntur compleantur, temerarium & fatuum reputamus. Quod autem subdit quòd illi pseudo dabunt ad hæc signa, primò quidem signum suæ ecclesiasticæ auctoritati &c. per quod videtur innuere quod ecclesiastica auctoritas inducat homines ad peccandum, & quòd tunc temporis contradicere ecclesiasticæ auctoritati non sit inobedientia nec rebellio schismatica secundum veritatem, sed tantummodo secundum apparentiam falsam, istud ut

sic hæreticum reputamus. Quod verò subdit de secundo signo istorum pseudo dabunt signum *universalis scientiæ omnium Magistrorum &c.* per quod videtur innuere quòd contradicere universali scientiæ omnium Magistrorum & Doctorum Ecclesiæ non sit secundum veritatem stultum nec insanum, sed sic esse secundum solam falsam apparentiam videatur, dicimus temerarium & falsum. Item quod dicit quòd illi pseudo facient quòd pseudo-Papa adoretur, id est, sibi plusquam Christo & ejus evangelio credatur, divinatio temeraria est & blasphema. Item quod dicit de pseudo-Papa & numero bestię usque ad annos quos numerat de Pipino, divinatio fatua & temeraria est de singularibus contingentibus & futuris.

XLV. Post prædicta immediatè subjungit. *Quidam ex pluribus quæ Ioachim de Frederico secundo & ejus semine scribit, & ex quibusdam quæ beatus Franciscus secretè fratri Leoni & quibusdam aliis sociis suis revelasse fertur, opinantur quòd Fredericus præfatus cum suo semine sit respectu hujus temporis quasi caput occisum, & quòd tempore mystici Antichristi ita reviviscat in aliquo de semine ejus ut non solum Romanum imperium, sed etiam Franciæ ab ipso deviētis obtineat regnum Francorum, quinque ceteris Regibus Christianorum sibi coherentibus. Statuet etiam in pseudo-Papam quendam falsum religiosum, qui contra regulam evangelicam excogitabit & faciet dispensationem dolosam, promovens in Episcopos professores regulæ præfate sibi consentientes, & exinde expellens Clericos & priores Episcopos qui semini Frederici, & specialiter illi Imperatori & sibi & suo statui fuerant adversati, ac per consequens omnes qui regulam prædictam ad purum & plene voluerint observare & defensare. Præfatum autem cleri & regni Francorum casum & aliquem*

aliud illi annexum vel primum dicunt designari per terræ motum in initio apertionis sexti sigilli tactum, quamvis & præter hoc designet spiritalem subversionem & excœcationem fere totius Ecclesiæ tunc pendam. Quid autem horum erit vel non erit, dispositioni divinæ censeo relinquendum. Addunt etiam prædicti quod tunc in parte implebitur illud Apostoli secunda ad Thessalonic. II. Nisi venerit discessio primum. Dicunt enim quod tunc fere omnes discedent ab obedientia veri Papæ, & sequentur illum pseudo-Papam; qui quidem erit pseudo, quia hæretico modo errabit contra veritatem evangelicæ paupertatis & perfectionis, & quia fortè ultra hoc non erit canonicè electus, sed schismaticè introductus. Videtur nobis quantum ad omnia quæ prophetat de futuro continere divinationem fatuam & temerariam, quicunque eam dixerit vel confinxerit seu adinvenerit, & reputamus fatuum & insanum eam scribere vel referre.

XLVI. Decimo quarto capitulo exponens illud, *Vt evangelizaret sedentibus super terram*, dicit sic. Secundus autem angelus seu doctor prædicat amotionem prædicti impedimenti ad agendum prædicta seu expeditionem intrinseci & domestici obstaculi. Prædicat enim casum Babylonis, id est Ecclesiæ carnalis, dicens: Cecidit Babylon illa magna. Ecclesiæ carnalis ideo vocatur Babylon hic & infra decimo septimo & decimo octavo, & tam ibi quam capitulo decimo nono vocatur meretrix magna, tum quia ordo virtutum est in ipsa & per deordinationem vitiorum enormiter confusus, (Babylon enim confusio interpretatur) tum quia in malo non solum intensivè sed etiam extensivè est magna, ita quod boni sic sunt in ea sicut pauca grana auri inter immensos acervos arene, & sicut pauca grana tritici sub immenso cumulo palearum seu quisquiliarum vel scopillarum, tum quia sicut filij Israël fuerunt in Ba-

bylone captivati & vehementer oppressi, ita ut David propheticè dicat, Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, & in salicibus ejus suspendimus organa nostra dicentes, quomodo cantabimus canticum novum in terra aliena, sic spiritus justorum hujus temporis supra modum angustatur & opprimitur à principatu & prædominio & innumera- bili multitudine Ecclesiæ carnalis, cui oportet eos, velint nolint, servire, tum quia publicè & impuden- tissimè adulteratur à suo sponso Christo, prout infra plenius tangetur. Vnde & hic subditur, quæ viro for- nicationis suæ potavit omnes gentes: quia sicut vi- num carnaliter delectat & inebriat, & suo fervore & ebrietate ad iram effrenatam & furibundam pro- vocat, sic carnalis Ecclesia se & omnes gentes sibi subjectas inebriavit & corripit fœdis carnalitatibus & simoniacis cupiditatibus & terrena gloria hujus mundi; & dum erat in paganismo, inebriavit om- nes idolatria sua; & tunc & nunc tamquam ebria exarsit in iram contra viros spirituales & contra vi- res & influxus spiritus sancti. Dicitur autem hic bis cecidit, tum ad majorem expressionem sui casus, tum ad majorem exaggerationem gravitatis seu magni- tudinis sui casus, tum quia dupliciter cecidit, sci- licet interiùs spiritualiter, & exteriùs corporaliter, tum quia per temporale exterminium cecidit in mundo, deinde ad æternum supplicium cecidit in inferno. Nota quòd sicut ante ejus casum malitia & potestas ejus supra modum impedivit & angustavit spiritum electorum & conversionem totius orbis, sic ejus exter- minium erit sanctis quasi exitus de carcere ad liber- tatis latitudinem & volatum, & exitus de tenebro- sissimo fumo fornacis ad lucem solarem, & sicut exo- neratio à lapide molari seu à monte immenso. Hæ- reticus quoad multa. Quod enim primò dicit quòd Ecclesia carnalis vocatur Babylon & meretrix mag-

na, ita quòd boni sic sunt in ea sicut pauca grana auri inter immensos acervos arenæ &c. manifestat quòd per Ecclesiam carnalem in omnibus præcedentibus & sequentibus intelligit nostram Ecclesiam, quæ à sanctis Ecclesia catholica nuncupatur, quæ sola simul habet bonos cum malis, in qua multi vocati, pauci verò electi. Quo supposito, apparet hæreticum & blasphemum illud quod de ista sancta Ecclesia catholica subjungit, scilicet quòd ipsa publicè & impudentissimè adulceratur à suo sponso Christo. Item quod subdit de eadem Ecclesia, quòd & se & omnes gentes sibi subjectas corrumpit fœdis carnalitatibus & simoniacis cupiditatibus & terrena gloria hujus mundi, & quòd nunc exarsit in iram contra viros spirituales & contra vires & influxus spiritus sancti, & quòd cecidit interiùs spiritualiter & exterioriùs corporaliter, & quòd per temporale exterminium cecidit in mundo, deinde ad æternum supplicium cecidit in inferno, & quòd ejus malitia & potestas impedivit & angustavit spiritum electorum & conversionem totius orbis, & quòd ipsa sit exterminanda, & quòd ejus exterminium erit sanctis quasi exitus de carcere ad libertatis latitudinem & volatum, & exitus de tenebrosissimo forno fornacis ad lucem solarem, & sicut exoneratio à lapide molari seu à monte immenso, omnia hæc, prout jacent dicta de Ecclesia, simpliciter reputamus erronea, hæretica, & blasphema, sic ut hæc omnia possint verificari de multis malis qui infra Ecclesiam nomine, fide, & numero continentur.

XLVII. Eodem capitulo exponens illud *V. di & ecce nubem candidam* dicit sic. *Potest dici quòd principaliter designat hic evangelicum ordinem sanctorum Christo & ejus vitæ similium & regiam seu pontificalem coronam seu auctoritatem circa finem se-*

tuli habiturorum cum potestate & officio colligendi finalem messem electorum. Vnde & eorum ordo designatus est supra capitulo decimo per angelum amictum nube, in cuius capite erat Iris quasi corona. Item paulò post dicit. Sicut enim completis quatuor decadibus generationum, id est, quadraginta generationibus ab Abraham, messio per Apostolos facta, sic nunc post quadraginta generationes ab illa missione, quæ & fuit seminatio Ecclesiæ, sequitur messio populi Iudaïci & totius orbis per ordinem evangelicum fienda. Hæreticus quantum ad hoc quod dicit evangelicum ordinem futurum habiturum regiam & pontificalem coronam, auctoritatem, officium, potestatem, per hoc intelligendo, sicut in superioribus expressit, potestatem ab Ecclesia Romana & universali, quæ nunc est, transferendam in ordinem illum evangelicum, quem fingit, aut in aliam quandam novam Hierusalem & spiritualem Ecclesiam, quam utroque modo superius nominavit. Quod autem postea subdit, quòd post quadraginta generationes à missione per Apostolos facta sequetur messio Iudaïci populi & totius orbis, intelligendo quòd post statim & immediatè illud fiat, sicut modus loquendi innuit, divinationem falsam & temerariam reputamus.

XLVIII. Decimo sexto capitulo exponens illud, & quintus angelus effudit, dicit sic. Nota quòd sicut post quatuor animalia quatuor primos status sanctorum designantia sublimata est generalis sedes Romana Ecclesiæ ceteris patriarchalibus seu orientalibus Ecclesiis à Christo & ab eius vera fide refectis, sic in eodem quinto tempore post quatuor bestias à Daniele visas quatuor primis sanctorum ordinibus contrarias sublimata est sedes bestia, id est, bestialis catervæ, ita ut numero & potestate prævaleat & ferè absorbeat sedem Christi, cui localiter & nominaliter est commixta.

Vnde & sic appellatur Ecclesia fidelium sicut & illa
 quæ verè est per gratiam sedes & Ecclesia Christi. Su-
 per huiusmodi verò malitiam non cessant zelatores san-
 cti huius quinti temporis effundere phialam detestati-
 nis & celebris increpationis, ita quòd regnum ejus, ve-
 lit nolit, evidenter apparet omnibus & etiam ipsissi-
 met tenebrosum, id est, fœda & enormi luxuria &
 avaritia & simonia & superbia & dolosa negotiati-
 one & astutia & ferè omnium malitia dissipatum &
 abominandum. Vnde & infra vocatur Babylon, mer-
 trix, habens in manu sua poculum aureum plenum abo-
 minatione. Per hanc autem sedem bestia principaliter
 designatur carnalis clerus in hoc quinto tempore reg-
 nans & toti Ecclesiæ presidens, in quo quidem bestia-
 lis vita præcellenter & singulariter regnat & sedet si-
 cut in sua principali sede & longè plusquam in laici
 & plebibus sibi subiectis. Hæreticus quo ad quatuor.
 Primò quantum ad hoc quod dicit de sede bestia
 prævalente contra sedem Christi, quod dicitur Ec-
 clesia fidelium: quia cùm nulla dicatur Ecclesia fide-
 lium numero & potestate prævalens alii Ecclesiæ ni-
 si Ecclesia Romana & universalis Romanæ adha-
 rens tamquam capiti, sequeretur quòd Ecclesia Ro-
 mana & catholica esset sedes bestia, & non esset
 verè sedes & verè Ecclesia Christi. Secundò quantum
 ad hoc quod dicit vel subdit quòd huius Ecclesiæ re-
 gimen apparet omnibus & ipsismet tenebrosum &
 ferè omnium malitia dissipatum & abominandum:
 quia licet multi sint in Ecclesia numero, fide, & no-
 mine quibus hæc vitia abundant, semper tamen re-
 gimen Ecclesiæ est lucidum, indissolubile, & hono-
 randum. Tertiò quantum ad hoc quod subdit de ista
 eadem Ecclesia, & infra vocatur Babylon, meretrix,
 habens in manu sua poculum aureum plenum abomina-
 tione. Hoc enim hæreticum est & blasphemum, cùm
 illud sit dictum de Ecclesia malignantium, id est, de

Babylone civitate diaboli, quæ est congregatio sanctorum malorum. Quarto quantum ad hoc quod subdit quod per sedem bestię principaliter designatur carnalis clerus in hoc quinto tempore regnans & toti Ecclesię præsiciens. & cetera quæ sequuntur. Hæc enim verba, prout jacent & prout sonant, in condemnationem universorum Ecclesię quinti temporis Prælatorum, videntur nobis schismatica, hæretica, & blasphema.

XLIX. In eodem capitulo exponens illud, & sextus angelus, dicit sic. *Quidam dicunt quod per intestina praelia Regum & regnorum Ecclesię Romanæ siccabitur seu deficiet robur, & multitudo suorum exercituum, & hoc erit præambula preparatio ad sequenturam destructionem carnalis Ecclesię & sui principatus & regni fiendam per decem Reges & per Regem undecimum eis præsentem.* Hæreticus quantum ad hoc quod dicit sequenturam destructionem carnalis Ecclesię, intelligendo ut supra. Quod autem dicit sequenturam destructionem principatus & regni Ecclesię, intelligendo de temporali & terreno, divinatio est temeraria, nisi quod tempore Antichristi. Intelligendo autem de spiritali principatu & regno sacerdotali, hæreticum ut supra.

L. articulus. Eodem capitulo paulò post dicit sic: *Potest etiam dici quod tempore Antichristi mystici zelus sanctorum evangelicorum sic percutiet excessivam opulentiam & fastuosam superbiam & Babylonicam scientiam & doctrinam carnalis Ecclesię quod ex hoc contra sanctorum doctrinam & vitam & zelum acriter excandescens quasi omnino siccabitur a spiritali sapientia & virtuali gratia & opulentia Christi.* Ex quo etiam ulterius sequetur desiccatio suæ Babylonice scientiæ, juxta quod in Iudeis & in Græcis ab Ecclesię catholica recedentibus non solum exsiccata est virtus & sapientia Christi, sed etiam alia, ita ut pa-

teant omni errori & subjectioni. Hac igitur est prepa-
ratio ad facilius perducendum in carnalem Ecclesiam
errores Antichristi magni & orientalium Regum. Ha-
reticus quantum ad quatuor. Primò quantum ad hoc
quòd vocat Babylonicam scientiam & doctrinam
carnalis Ecclesiæ. Secundò quantum ad hoc quod
dicit quòd Ecclesia contra sanctorum doctri-
nam & vitam & zelum acrius excandescet. Ter-
tiò quantum ad hoc quod innuit quòd Ecclesia sic-
cabitur à spiritali sapientia & virtute, sicut factum
est in Iudæis & Græcis. Quartò quantum ad hoc
quod innuit quod in eandem introducentur errores
Antichristi magni, intelligendo hæc omnia de Ec-
clesia catholica sicut prius.

L I. Ibidem post decem lineas de tribus spiri-
tibus immundis subjungit. Dicuntur autem tres & à
trino ore exire, tamen in mysterium trinitatis pessimi
sancta trinitati personarum Dei & virtutum ejus op-
posita, tum quia à duplici gente seu à duobus capituli-
bus ejus, in quibus draco seu diabolus erit principalis
& primus motor, mittentur scilicet à Rege gentis pa-
gana vel Sarracenicæ & à pseudo-Papa vel à pseudo-
propheta principe pseudo-prophetarum, tum quia tres
species nuntiorum & suggestorum in hoc concurrent,
scilicet milites seu militares; & hi exhibunt seu mit-
tentur à pseudo-propheta; inter hos autem erunt qui-
dam pseudo-religiosi draconis fallacia & hypocrisis
fraudulenta magis pleni; & hi per quandam antom-
asiam mittentur à dracone. Divinatio temeraria.

L II. Paulò post dicit. Vnde & quidam putant
quòd tam Antichristus mysticus quàm proprius
magnus erit pseudo-Papa caput pseudo-prophetarum
& quòd per ejus & suorum pseudo-prophetarum consilia
& cooperationes acquiretur imperium illi Regi per
quem statuetur in suo falso papatu. Sed ille Rex qui
statuet enim, faciet ipsum ultra hoc adorari ut Deum

Totum hoc est divinatio fatua & temeraria, & credimus quòd conficta.

LIII. Exponens illud in capitulo, *Et terra motus factus est magnus*, dicit sic. *Talis terra motus sic magnus prout dicit praeambulum casus Babylonis sex-totempore fiendi est subversio & commotio sub mystico Antichristo fienda, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excæcabitur & commovebitur contra evangelicum spiritum Christi.* Et paulò pòst subdit. *Semper autem his sequitur divisio quæ subdit & facta est civitas magna in tres partes infra in fine decimi septimi. cum dicitur quòd mulier quam vidisti est civitas magna quæ habet regnum super Reges terre.* Hac ergo est Ecclesia carnalis tam Romæ quàm in toto regno Romanorum seu Christianorum diffusa &c. Hæreticus & blasphemus quantum ad tria. Primò quantum ad hoc quod dicit de casu hujus Babylonis. Secundò quantum ad hoc quòd dicit totam carnalem Ecclesiam excæcandam. Tertiò quantum ad hoc quod dicit quòd ipsa commovebitur contra spiritum Christi; quia per hoc quod subdit de ipsa, *Hac ergo est Ecclesia carnalis tam Romæ quàm in toto regno Romanorum seu Christianorum diffusa*, manifestat quòd hic & ubique Babylonem carnalem Ecclesiam vocat Ecclesiam Romanam; quæ una existens, sola diffunditur sic ubique.

LIIII. Decimo septimo capitulo circa principium dicit sic. *Nota quòd hac mulier stat hic pro Romana gente & imperio, tam prout fuit quondam in statu paganismi quàm prout postmodum fuit in fide Christi, multis tamen criminibus cum hoc mundo fornicata.* Vocatur ergo meretrix magna, quia à fidei cultu & à sincero amore & deliciis Dei Christi sponsi sui recedens adheret huic seculo & divitiis & delitiis ejus & diabolo propter ista, & etiam Regibus & magnatibus & Prelatis & omnibus aliis amatoribus hu-

jus seculi. Hæreticus quoad omnia mala quæ dicit de hac muliere, per Romanam gentem & imperium intelligendo Ecclesiam Romanam & universalem, sicut sua principia & verborum connexio manifestant.

LV. Decimo octavo capitulo circa principium dicit sic. *Subditurque hic causa, quia de ira fornicationis ejus, id est, secundum Richardum, de ardore fornicationis ejus, pro qua irascitur ei Deus, vel de deliciis sue fornicationis, pro quarum lesura vel impeditio irascitur contra quoscunque impediētes vindex lesa concupiscentie, hiberunt, id est, voluptuose participaverunt omnes gentes, id est, subditi, & Reges terre, id est, Prælati & Principes cum illa fornicati sunt, id est, per simonias & carnales favores & glorias cum illa corrupte & impudenter commixti sunt, & mercatores terre, qui scilicet cum ea contractus simoniacos pro præbendis & spiritualibus vel quibuscunque fecerunt, de virtute, id est, de fortitudine & sapore & grandi copia deliciarum ejus divites facti sunt, id est, per varias & studiosas negotiationes se de illius gloria repleverunt, non curantes de gloria Dei.* Hæreticus quantum ad hoc quod dicit de ira fornicationis ejus, scilicet Ecclesiæ carnalis, pro qua irascitur ei Deus, & quod de ejus delitiis prælati & subditi universi sunt corrupti per eam, quia intelligit hoc de Ecclesia catholica esse dictum, quasi Deus illi in perpetuum irascatur & per ipsam homines corrumpantur, quod hæreticum censemus. Nec Richardus hoc exponit de Ecclesia, sed de Babylone, quæ est civitas diaboli, malorum scilicet congregatio secundum Augustinum.

LVI. Exponens illud, *Et audivi aliam vocem de celo dicentem, dicit sic. Et nota quod principaliter loquitur de exitu ab imitatione & participatione scelerum ejus, & etiam ab omni amicitia vel*

societate ipsius prabente occasionem. Plus autem precipit hoc modo exire ab ea quam à paganis; quia facilius inficiuntur infideles à societate pravorum fidelium vel hereticorum quam à paganis. Vnde Apostolus prima Corinthiorum quinto dicit: Scripsi vobis ne commisceamini, id est, ne communicetis, fornicariis huius mundi &c.] Et post quinque lineas dicit sic. Secundario autem potest loqui de corporali & localirecessu à terra ipsius pro illo tempore quo erit à decem Regibus paganis obsidenda & destruenda Sic enim dicuntur Christiani per angelum moniti fuisse ut exirent de Iudæa & Hierusalem tempore quo fuit à Romanis obsidenda & capienda. Vnde & dicuntur tunc inde discessisse in regnum Agrippæ. Si queratur quomodo præcepit hic exire de Babylone, cum mox præmiserit ipsam cecidisse & destructam esse, potest primo dici, quando ibi dicitur cecidit cecidit Babylon &c. hoc dixit pro imminente casu ejus, ex quo reputabat illum quasi jam factum, sicut de agro desperato & statim morituro dicimus Mortuus est. Secundo posset dici quòd ibi locutus est de casu excecationis ejus sub mystico Antichristo, quem sancti tunc temporis fortiter predicabunt, dicentes quòd ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga satanae, & habitatio demonum. Et post decem lineas dicit. Quia in corde suo dicit, scilicet superbiendo, Sedeo Regina, id est in magna presidentia & gloria super regnum meum dominor & quiesco, & vidua non sum, id est, non sum destituta gloriosis Episcopis & Regibus. Hæreticus, schismaticus, blasphemus quantum ad quinque. Primo quantum ad hoc quod dicit de Ecclesia spiritualiter & corporaliter exeundum, secundo quantum ad hoc quod dicit quòd magis est exeundum de societate pravorum fidelium quam paganorum, tamquam facilius infectiva, tercio quantum ad hoc quod dicit de ejus casu & destructione, quarto quan-

tum ad hoc quod dicit quòd desinit vel desinere esse Ecclesia Christi facta vel fienda synagoga satanæ & habitatio dæmonum, quintò quantum ad hoc quod dicit quòd ipsa est illa meretrix quæ dicit *Sedes Regina &c.* Quia per hoc quod dicit de ista Ecclesia de qua loquitur, *ex tunc non est Ecclesia Christi, sed synagoga &c.* patet quòd loquitur de illa Ecclesia catholica quæ nunc est verè Ecclesia Christi, de qua omnia supradicta sunt hæretica, schismatica, & blasphema.

LVII. In principio decimi noni capituli dicit sic. *Post hæc audiui, descripta damnatione Babylonis, subditur hic festivale gaudium sanctæ Ecclesiæ, quod erit post damnationem Babylonis. Sicut enim Vasthi Regina à regno & conjugio Regis Assueri abjecta, electa est Hester humilis & sancta ad ejusdem Regis connubium & regnum, fecitque ex hoc Rex magnificum convivium cunctis principibus & servis suis, sic rejecta synagoga, electa est Ecclesia pulchritudinis gentium, sicque in sexto statum Ecclesiæ, rejecta Babylon adultera, oportet spiritalem Ecclesiam exaltari & celebre ac spiritale convivium post ejus nuptias celebrari. Hæreticus quoad totum quod dicit de Ecclesia: quia hic venenum suum manifestè emovit dicens Ecclesiam quæ nunc est, Christi sponsam, à Christo rejiciendam & damnandam, nova quadam alia spirituali Ecclesia desponsata, sicut prima fuerat desponsata, rejecta & damnata veteri synagoga.*

LVIII. Vicefimo capitulo in dictione sexta columna dicit sic. *Nos autem sumus in vicefimo centenario urbis Romæ & in tricesimo Christi designato secundum eum per quinque, quod in ultimo labiorum quasi aspirando profertur. Vnde & secundum eum designat quòd in fine hujus centenary carnalis Ecclesia seu Babylon expirabit, ut in sequenti centenario designato per decimam litteram, quæ habet formam crucis.*

Et fuit per *Cæsarem Augustum* circa *Christi* adventum inventa, renovetur & exaltetur *crux Christi*. Et post hæc sequentur litteræ à *Græcis* ad *Latinos* deductæ, designantes dilatationem *Ecclesiæ* ad *Græcos* & ad omnes gentes. Hæc breviter recitavi. Nihilominus hoc certum, nec etiam aliquam rationem ad hoc vel ad oppositum magno nomine dignam; nisi quod scriptura more suo nobis utili designat à tempore sexti & septimi status extremum iudicium imminere & quasi in januis esse. Predictam tamen mediam horam silentij sub septimi sigilli apertione fiendi adaptant ad numerum supradictum. Dicunt enim quod à *Christo* usque ad crucifixionem fiendam sub *Antichristo* & in centenario designato per decem sunt tredecim centenarij ad minus, septingenti autem anni vel sexcenti dandi septimo statui sunt quasi medietates tredecim centenariorum. Dicunt etiam quod ex hoc non oportet seiri diem vel annum adventus *Christi* ad finale iudicium, quia sub istis numeris generalibus non explicantur dierum vel mensium vel annorum minutia, quæ quidem propter exigentiam variorum mysteriorum diversificantur, & etiam claudunt præcisos & punctales terminos generalium numerorum. Hæreticus & schismaticus quoad hoc quod est ab eo hic recitatum, quod carnalis *Ecclesiæ*, quam, ut sæpeditum est, intelligit universalem, in isto centenario expirabit. Nec est verum, sed ridiculosum & superstitiosum, quod quinta littera hoc designet. Quod dicit additionem litterarum *Græcarum* ad *Latinas* significare dilatationem *Ecclesiæ* ad *Græcos* & ad omnes gentes, quicumque hoc dixerit, ridiculosum & fictitium reputamus. Quod recitat opinionem dicentem quod erunt ad minus tredecim centenarij à *Christo* usque ad *Antichristum*, pro tempore pro quo loquebatur temeraria fuit opinio; quia determinatio temporis in plus vel in minus usque ad *Antichristum* comprehendens

aliquid de futuro temeraria reputatur. Item quod dicit quod septingenti vel sexcenti anni sint dandi septimo statui quem suprà dixit incipere à morte Antichristi, tum ratione determinationis, tum ratione prolongationis, erroneum reputamus.

LIX. Vicesimo primo capitulo exponens illud, & habebat numerum, dicit sic. Nota etiam quod ad adificandam urbem primò invenitur locus & fodiuntur fossata, secundò ibi ponuntur fundamenta & adificantur muri, tertio statuuntur portæ & adificantur domus. Primum autem horum pertinet ad primum statum qui fuit ante Christum humanatum, secundum verò ad secundum, tertium autem ad tertium. Primum enim electus est populus Israël, ut fieret in eo preparatio huius nobilis civitatis. Secundo in adventu Domini electi sunt duodecim Apostoli, ut essent in fundamentis civitatis, & post ipsos filij in fide de populo gentili, ut transirent in muros civitatis. Cum autem venerit tempus conversionis Israël, & iterum totius orbis, tunc statuentur duodecim portæ duodecim Apostolis similes, per quas universus populus fidelis intrabit civitatem. Divinatio fatua & temeraria videtur, quantum ad hoc quod dicit in finali tempore statueras duodecim portas Apostolis similes per quas mundus introeat civitatem.

LX. Eodem capitulo exponens portas duodecim dicit. Sciendum igitur quod licet per Apostolos & per alios sanctos secundi generalis status Ecclesia intraverit multitudo populorum ad Christum tamquam per portas civitatis Dei, nihilominus magis appropriatè competit hoc principalibus doctoribus tertij generalis status, per quos omnis Israël & iterum totius orbis intrabit ad Christum. Sicut enim Apostolis magis competit esse cum Christo fundamenta totius Ecclesia & fidei Christiana, sic istis plus competit esse portas apertas & apertores seu explicatores sapientia Christi.

stiana. Nam sicut arbor, dum est in sola radice, non potest sic tota omnibus explicari seu explicitè monstrari sicut quando est in ramis & foliis ac floribus & fructibus consummata, sic arbor seu fabrica Ecclesie & divina providentia ac sapientia in ejus partibus diversimodè refulgentis & participata non sic potuit nec debuit ab initio explicari sicut in sua consummatione poterit & debebit. Et ideo sicut ab initio mundi usque ad Christum crevit successivè illuminatio populi Dei & explicatio ordinis & processus totius veteris testamenti & providentia Dei in fabricatione & gubernatione, sic est & de illuminationibus & explanationibus Christiana sapientia in statu novi testamenti. Quod autem hic per duodecim portas magis designentur illi per quos duodecim tribus Israel intrabunt ad Christum patet ex hoc quòd dicit nomina duodecim tribuum Israel esse scripta in his portis sicut nomina duodecim Apostolorum, & agminum sunt scripta in fundamentis. Temerarius, erroneus, & blasphemus quantum ad hoc quòd dicit quòd magis appropriatè & plus competit Doctoribus tertii generalis status, qui est sextus & septimus specialis, esse portas introducetes apertas & apertores seu explicatores sapientia Christiana quàm Apostolis. Nec est simile de arbore & Ecclesia, nec de Apostolis & Prophetis.

In cujus rei testimonium nos omnes Magistri superius nominati sigilla nostra præsentibus duximus apponenda.

*In codice veteri hæc quæ sequuntur adjecta
erant post iudicium Magistrorum
suprà descriptum.*

Vide supra
pag. 206. &
infra pag.
294.

QUÆRITUR utrum isti articuli infra scripti & quilibet eorum sint hæretici iudicandi.

Primus est dicere & asserere pertinaciter quod non est obediendum alicui Prælati præcipienti quibusdam professoribus regulæ ordinis beati Francisci quod deponant quosdam habitus curtos & strictos diffformes ab habitu communitatis aliorum dictæ regulæ professorum, quos assumpserunt per se ipsos, & quod nullus mortalium eos potest cogere ad ipsos habitus dimittendos, ex eo quod illud quod est contra observantiam præfatæ regulæ beati Francisci & ejus intelligentiam est per consequens contra evangelium & fidem, & è converso, aliàs ipsa non esset penitus pro regula evangelica. Sed tales habitus impugnare & eos ad deponendum cogere est contra veritatem dictæ regulæ, & per consequens contra evangelium & fidem, & est verbo & facto Christi evangelium & ejus regulam impugnare, & quod hoc sequeretur destructio vitæ Christi, & est Christum de synagoga ejicere, & quod illi qui procedunt contra fratres portantes dictos habitus curtos & strictos sunt in errore contra veritatem evangelicæ regulæ, & per consequens contra veritatem evangelii & fidei.

Secundus aggravans & consentiens ad primum est quod Dominus Papa non habuit nec habet quandam potestatem nec auctoritatem faciendi constitutionem quam de consilio Cardinalium fecit, quæ incipit. *Quorundam*, in qua prælatorum dicti

ordinis iudicio commisit determinare & arbitrari
cujus longitudinis & latitudinis, formæ sive figuræ,
& similium accidentium debeant esse habitus pro-
fessorum dictæ regulæ, & cujus quantæque vilitatis
vestimentis indui ipsos fratres oportet, ac insuper
determinare, arbitrari, & præcipere quo casu, qua-
liter, ubi, & quando, & quotiens granum, panem,
& vinum pro vitæ fratrum necessariis fratres ipsi
querere debeant, conservare, sive reponere; & di-
strictè præcipiendo mandavit quòd in prædictis &
his similibus eorundem prælatorum arbitrium, de-
terminationem, sive iudicium sequi illisque parere
per omnia teneantur; & in virtute obedientiæ & sub
excommunicationis pœna mandavit quòd dicti fra-
tres, qui dictos habitus curtos & strictos assumpse-
rant, ad mandatum generalis Ministri dicti ordinis
deponerent, & aliis secundum ipsius generalis Mi-
nistri arbitrium sive iudicium induerentur, ipsique
generali in omnibus istis & aliis per omnia secun-
dum beati Francisci regulam & declarationes editas
super ea & ad prædictam ordinationem humiliter
obedirent.

Tertius. Item quòd nec Papæ nec prælatis dicti
ordinis obediendum est in his quæ in præfata consti-
tutione continentur, ex eo quòd prædicta in dicta
constitutione contenta sunt contra consilium Chri-
sti & dictam regulam, contra quæ Papa non po-
test.

Ad quæ dicendum est quòd prædicti articuli &
quilibet eorum sunt hæretici manifestè, cum repug-
nent veritati evangelicæ & auctoritati & potestati
Papæ & Ecclesiæ, & maximè impingunt in illum
articulum, *sanctam Ecclesiam, sanctorum communio-
nem*, cum devient à fide quam communiter docet
& tenet universalis Ecclesia, & falsam & novam
opinionem inducunt in ipsa fide.

I. Ego frater Vitalis Tituli sancti Martini in montibus Presbyter Cardinalis & sacre theologie Doctor judico & assero omnes supradictos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos & damnatas hæreses continere. In cuius rei testimonium manu propria subscripsi, & sigillum meum feci appendi.

II. Et ego frater Berengarius de Landorra electus Compostellanus, licet indignus, dico & credo supradictos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos & damnatas hæreses continere, & subscribens sigillum meum apposui.

III. Ego frater Guillelmus de Lauduno ordinis fratrum Prædicatorum, sacre theologie Magister, & Lector sacri palatii, licet indignus, assero dictos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos, judico & affirmo. In cuius rei testimonium manu propria me hic subscripsi, & sigillum meum præsentibus feci appendi.

IIII. Ego frater Deodarus Castrensis Episcopus, sacre theologie professor, idem dico quod frater Guillelmus de Lauduno immediatè præscriptus. In cuius rei testimonium facio sigillum meum præsentibus appendi.

V. Ego frater Raymundus Episcopus sancti Flori & Decretorum Doctor credo & dica suprascriptos articulos & eorum quemlibet esse hæreticos, & pertinaces assertores eorum fore sicut hæreticos condemnandos. In cuius rei testimonium sigillum meum feci præsentis scripturæ appendi, & eidem subscripsi.

VI. Ego frater Guido Terreni ordinis fratrum beate Mariæ de Carmelo, sacre theologie Doctor, considerans declarationem & præceptum Domini Papæ quod fratres Minores debeant suis superioribus, immo sibi & suis statutis super hoc obedire, cum non declaraverit nec præceperit nisi licitum, &

oppositum, scilicet non obedire, illicitum, dicere autem illicitum, scilicet non obedire, esse licitum, est hæreticum. quod dicunt prædicti articuli, & eorum quilibet. Ideo judico prædictos articulos & eorum quemlibet esse hæreticos. In cujus rei testimonium manu propria hic subscripsi, & sigillum proprium feci præsentibus appendi.

VII. Ego frater Henricus Episcopus Lucanus, in sacra pagina Bacallarius, credo & affirmo prædicta & prædictos articulos & quemlibet eorum, prout superius expressi sunt, esse hæreticos, Ecclesiam Romanam limitantes & destruentes, & falsa & nova contra eam & ejus plenitudinem de novo inducentes. In cujus rei testimonium me subscripsi manu propria, & sigillum meum feci præsentibus appendi.

VIII. Ego frater Michaël de Casena ordinis Minorum, sacrae theologiae professor, judico & assero prædictos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos. In cujus rei testimonium manu mea propria hic subscripsi, & præsentibus sigillum meum proprium feci appendi.

IX. Ego frater Arnaldus Royardi sacrae theologiae Magister prædictos articulos & quemlibet eorum judico & assero hæreticos esse, tamquam falsos, & novos in fide catholica, & veritati evangelica adversantes. In cujus rei testimonium sigillum meum præsentibus feci appendi, & manu mea subscripsi.

X. Ego frater Durandus Episcopus Aniciensis & Doctor sacrae theologiae judico omnes superscriptos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos. In cujus rei testimonium me manu propria subscripsi, & sigillum meum feci apponi.

XI. Et Ego frater Laurentius sacrae theologiae professor prædictos articulos, cum impingant in

auctoritatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ immēdiatē à Christo fundata est, & in potestatem summi Pontificis, & quemlibet eorum esse hæreticos. In cuius rei testimonium sigillum meum apposui, & manu mea propria subscripsi.

XII. Ego frater Iacobus Abbas Pontiniaci, sacre theologiæ professor, dico & assero prædictos articulos, prout proponuntur, esse falsos, improbables, & superstitiosos, & contradicentes vitæ Christi & evangelicæ veritati, ac auctoritati, unitati, ac plenitudini potestatis summi Pontificis, à quo statuta quæcunque regularia suam trahunt roboris firmitatem, & per consequens dictos articulos iudico esse hæreticos. In cuius rei testimonium manu mea hoc scripsi, & sigillum nostrum appendi feci.

XIII. Ego Raymundus Massiliensis Episcopus credo & dico superscriptos articulos & quemlibet eorum esse hæreticos, & pertinaces assertores eorum fore sicut hæreticos condemnandos. In cuius rei testimonium præsentis scripturæ sigillum meum apposui, & subscripsi.

Vide supra
pag. 198.

PR O P T E R prædictos errores fuerunt quatuor fratres ordinis fratrum Minorum in Massilia per fratrem Michaëlem de ordine fratrum Minorum Inquisitorem hæreticæ pravitatis auctoritate apostolica deputatum, cui etiam Dominus Raymundus Massiliensis Episcopus commisit vices suas, iudicati tamquam hæretici, & relictæ curiæ & brachio seculari, & combusti sub anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo, tempore paschali, quia noluerunt dictos articulos seu errores abjurare, & nonnulli alii ejusdem ordinis, qui prædictos errores abjuraverunt, fuerunt ad pœnam carceris condemnati, ex quibus aliqui postmodum infra annum,

num, spretis mandatis Ecclesiæ sibi factis, & post dictos errores in iudicio abjuratos, apostatando à religione pariter & à fide transierunt ad gentes infideles, relinquentes in scriptis ea quæ sequuntur, videlicet quod ipsi non dimittebant ordinem, sed parietes, non habitum, sed pannum, non fidem, sed corticem, non Ecclesiam, sed synagogam cæcam, non pastorem, sed devorantorem.

Item quod sicut post mortem Antichristi persecutoris fidelium exterminabuntur qui fuerint ex parte ejus à verè Christi fidelibus & ministris, sic mortuo isto Papa, videlicet Iohanne vicesimo secundo, nos & socii nostri fideles Christi, nunc persecutionem ab adversariis Christi sustinentes, apparebimus, & de omnibus adversariis reportabimus victoriam, & ipsis exterminatis per reprobationem & revocationem iniquorum processuum & sententiarum factorum & factarum contra nos, immo potius contra Christum & contra vitam & perfectionem & evangelium ejusdem Christi sanctum. Prædicta verba erant scripta in littera Inquisitoris hæreticorum fratris Michaëlis Monachi de ordine fratrum Minorum, quam misit de Massilia apud Avinionem contra eos. quam vidimus & audivimus legi & recitari anno Domini millesimo trecentesimo decimo octavo.

Ecce insania talium ista dicentium & dogmatizantium contra fidem Ecclesiæ Romanæ sanctæ.

Inter ceteros errores de dicta postilla extractos sunt hi notabiles qui sequuntur.

In nono articulo dicit sic. *Sicut in sexta ætate, rejecto carnali Iudaismo & vetustate prioris seculi, venit novus homo Christus cum nova lege, vita, & cruce, sic in sexto statu, rejecta carnali Ecclesia & vetustate prioris seculi, renovabitur Christi lex & vita & crux. Propter quod in ejus primo initio Fran-*

Supra pag.
221.

ciscus apparuit Christi plagis characterizatus & Christo totus concrucifixus & configuratus.

Magistri octo judicaverunt istum articulum haereticum & horrendum.

Suprà pag.
274.

Pag. 130.

Pag. 235.

Ibid.

Pag. 146.

Item vicesimo tertio articulo dicit sic. *Initium sextae apertionis per exterminium Babylonis, id est Ecclesie carnalis, debet fieri, & regula beati Francisci impugnanda & condemnanda est nequiter ab Ecclesia carnalium & superbiorum, sicut Christus condemnatus fuit à Synagoga reproba Iudeorum.* Item consequenter dicit quòd in tali impugnatione fidei & ecclesiastici regiminis factus est niger & quasi saccus depilis porcorum & ferarum contextus; & subdit quòd tunc totus status Ecclesie in Prælati & plebibus & religiosis funditus subvertetur, præter id quod in paucis & electis remanebit occultè, & nigrescet lux solaris fidei, ipsaque Ecclesia apparebit quasi luna cruentata, dicens quòd tunc nova Babylon, quam vocat Ecclesiam universalem, judicanda erit sicut fuit carnalis Hierusalem, quia Christum non recepit, sed eum reprobat & crucifixit.

Item vicesimo octavo articulo dicit sic, exponens illud Apocalypsis, *Vidi alterum angelum ascendentem &c.* Hic ergo angelus est Franciscus, evangelice vite & regula sexto & septimo tempore propaganda & magnificanda renovator & summus Christi & ejus matrem observator.

Item decimo capitulo dicit sic. *Sciendum est quòd sicut sanctissimus pater noster Franciscus est post Christum & sub Christo primus & principalis fundator & initiator & exemplator sexti status & evangelice regule ejus, sic ipse post Christum designatur per angelum qui posuit pedem dextrum super mare, quia ad Saracenos convertendos laboravit ter ire, dicens quòd in decimo tertio centenario à passione & resurrectione*

Christi inchoando iunt. Sarraceni & ceteri infideles per ejus ordinem cum multis martyriis convertendi, & exaltabitur Franciscus & ejus evangelicus ordo in cruce, & ascendet ejus gloria super totum orbem.

Item in eodem capitulo dicit sic. *Sicut Synagoga* ^{Supra pag. 241.} *propagata est ex duodecim Patriarchis & Ecclesia de gentibus ex duodecim Apostolis, sic finalis Ecclesia reliquiarum Iudaeorum & gentium est per duodecim viros evangelicos propaganda. Vnde & Franciscus habuit duodecim socios & filios, per quos & in quibus fuit fundatus ordo evangelicus.*

Item quadragesimo octavo articulo dicit super ^{Pag. 258.} decimum sextum capitulum Apocalypsis quod per sedem bestiae principaliter designatur carnalis clerus in hoc quinto tempore regnans & toti Ecclesiae praesidens, in quo quidem bestialis vita transcendenter & singulariter regnat & sedet sicut in sua principali sede & longè plusquam in laicis & plebibus sibi subjectis; & dicit quod infra vocatur Babylon meretrix habens in manu sua poculum aureum plenum abominatione.

Item quinquagesimo tertio articulo super idem ^{Pag. 261.} capitulum, exponens illud *Terrae motus factus est magnus*, dicit sic. *Præambulum casus Babylonis sexto tempore fiendi est subversio & commotio sub mystico Antichristo fienda, per quam tota carnalis Ecclesia terribiliter excœcabitur & commovebitur contra evangelicum spiritum Christi*, dicens quod mulier quam vidisti est civitas magna quæ habet regnum super Reges terræ. Hæc ergo est Ecclesia carnalis tam Romæ quàm in toto regno Romanorum seu Christianorum diffusa.

Item quinquagesimo quarto articulo dicit sic. ^{Ibid.} *Nota quod hæc mulier stat hic pro Romana gente & imperii, tam prout fuit quondam in statu paganismi quàm prout postmodum fuit in fide Christi.*

multis tamen criminibus cum hoc mundo fornicata. Vocatur ergo meretrix magna, quia à fidei cultu & à sincero amore & delitiis Dei Christi sponsi sui rocedens adheret huic seculo & delitiis ejus & diabolo propter ista, & etiam Regibus & magnatibus & Prælatibus & omnibus aliis amatoribus hujus seculi

Prædictos igitur articulos & alios in præcedenti quaternio plenius expressos octo Magistri in theologia antè similiter nominati judicaverunt esse hæreticos, & etiam omnes personas eosdem articulos pertinaciter sustinentes & defendentes esse tamquam hæreticos condemnandos; pro quibus erroribus & hæresibus sustinendis quamplures existentes de dicto ordine fratrum Minorum, quàm de tertio ordine beati Francisci, & etiam unus apostata de ordine Carmelitarum, fuerunt sub annis Domini millesimo trecentesimo decimo octavo & decimo nono & vicesimo tam Narbonæ quàm in ejus provincia tamquam hæretici condemnati & combusti per sententias Prælatorum & Inquisitorum.

Vide Nicol.
Eymerici par.
2. Director,
Inq. q. 15.

Incidenter colligitur sub compendio fundamentum erroris sectæ istius apostasiæ, & consequenter destruitur seu eliditur erroneum fulcimentum ejusdem, & veritas declaratur, ut sic opposita ad invicem comparata magis pateant & lucidiùs pateant.

Contra Beguinos & fratres Minores qui dicuntur spirituales.

HÆc secta est non tam superstitiosa quàm perniciosa, pestifera, apostatica, & hæretica, novæ inventrix hæresis, & veteris imitatrix,

cujus devii sectatores cum pertinacia negant Dominum Papam Vicarium Domini Iesu-Christi posse tollere de medio ordinem fratrum Minorum, cum tamen nullus ordo in Ecclesia institutus habeat firmitatem nisi per sedem apostolicam extiterit confirmatus. Ea verò auctoritate Romanus Pontifex potest quemcunque ordinem de medio tollere qua potuit confirmare. Item dicunt & pertinaciter asserunt professos beati Francisci regulam non esse astrictos ad obediendum Romano Pontifici in suis declarationibus seu interpretationibus factis contra regulam beati Francisci aut ejus observantiam: quoniam, ut aiunt, ipsa regula evangelium Christi est, & qui in ejus intellectu seu observatione deficiunt, procul à fide & Christi evangelio separantur, eandem regulam Christi evangelio in omnibus coequantes, præceptaque ad diffinitionem Romani Pontificis contemnentes animo pertinaci, non attendentes insensati quòd si prædicta regula beati Francisci Christi evangelium est, aut quinque evangelia ponuntur, aut abrogatis quatuor prioribus, novum unum & solum evangelium prædicatur. quæ omnia impia sunt, & Christianæ fidei inimica. Quis enim nisi hæreticus & proprio judicio condemnatus quatuor evangelis ab universali Ecclesia tanta veneratione susceptis aliud evangelium audeat aggregare? Profectò qui hoc faciunt, duram sed justam sententiam æternæ damnationis incurrunt. Simili etenim cæcitate percussi fuerunt quibus Apostolus increpando dicebat: *Miror quòd sic tam citò transferimini ab eo qui vos vocavit in gratiam Christi in aliud evangelium, quod non est aliud, nisi sint aliqui qui vos conturbant, & volunt subvertere evangelium Christi. Sed licet nos aut angelus de celo evangeliset vobis præterquam evangelisavimus vobis, anathema sit. Si*

Paulus, vas electionis, in quo Christus loquitur, nec angelo de cælo nec sibi aliud evangelium introducentibus credendum asserit, immo & se & angelum aliud evangelisantes anathema dicit, quæ temeritate talium impiorum turba aliud evangelium introducit?

Quòd si prædictorum temeritas ob id prædictam regulam Christi evangelium esse confingit quasi ipsa regula sic sanctum evangelium substantialiter contineat ut amborum par sit auctoritas & utrique similis reverentia debeatur, qui legit intelligat quanta de hoc virulento dogmate venena succrescant. Christi siquidem evangelium matrimonio junctos in suum sinum benigne suscipit; prædicta verò regula solos mares, & hos cælibes, apprehendit. Evangelium Christi hujus seculi divites à sua misericordia non repellit, sed eis ne alium sapiant, vel in incerto divitiarum speisus anchoram figant, per Apostolum interdicit; regula verò ita divitias respuit ut nullum admittat nisi prius temporalium rerum pondus sponte deponat. Evangelium Christi armatæ militiæ homines non abhorret, sed eis præcipit ut neminem concutiant, aut calumniam faciant, & suis contenti stipendiis, aliena non quærant; regula verò sic orationi, contemplationi, & quieti placidæ mentis invigilat ut armorum usui in nulla sui parte concurrat. Evangelium Christi sancta universalis Ecclesia atque Romana propter eminentissimam auctoritatem nec mutat nec corrigit nec confirmat, sed veneranter suscipit, & suavissimo illius jugo promptæ obedientiæ colla submittit; regulæ verò prædictæ omnis tenor & vigor sic à Romanæ sedis potestate manat ut nulla sit ejus auctoritas quæ ab indulgentia summi Pontificis non decurrat. Igitur non est beati Francisci regula sanctum evangelium, sed est

quædam spiritualis vitæ laudabilis & egregia forma à Romanis Pontificalibus approbata & confirmata, ipsorum declarationi, mutationi, & omnimodæ dispositioni simpliciter & absolute subiecta, quæ sanctum evangelium observari præcipit, non sicut illud servat cetera multitudo fidelium, sed sicut in ipsa regula invenitur expressum. Quod si idcirco præfata regula auctoritati Romani Pontificis non subjicitur, ut ipsi garriunt, quia felicitis recordationis Nicolaus Papa tertius ipsam per sanctum spiritum beato Francisco & ejus sequacibus inspiratam narrando protulit, pari ratione omnes aliæ regulæ omnesque tractatus sanctorum patrum ejus auctoritati subtrahuntur, quia non solum illum, sed omne verum, à quocunque dicatur, à spiritu sancto esse sentimus, & Dominum Iesum nisi in spiritu sancto dicere non valemus. Sed hæc impia sunt, & à sensu prædicti Romani Pontificis penitus aliena. Si enim prædictis verbis ipsam regulam auctoritati sancti evangelii coæquavit, cur ipsam approbavit & confirmavit, cur aliquid in ea supplevit? Sed hi vanissimi homines trabem superbiæ in suis oculis præferentes, nec regulam intelligunt, nec quid sancti evangelii nomine designatur aliquam qualiter sciunt. Absurda sunt hæc & minus à Christiana pietate pellenda.

Dicti quoque sectatores omni moderatione rejecta in blasphemias ruunt in quadam monstruosa stricti habitus tam deformitate quàm difformitate & singularitate, qua obreguntur, & in abdicatione victualium quæ pro necessitate locorum & temporum juxta pontificale decretum ad Prælatorum ordinis arbitrium congregantur ac etiam reservantur, vitam Christi consistere flenda vanitate contendunt, novo argumentandi genere concludentes quod tales habitus strictos deponere, victui

S iiij

necessaria sic congregare & in crastinum etiam ad
 præceptum Romani Pontificis reservare, est Chri-
 sti vitam extinguere, & qui eos ad hoc agendum
 quavis auctoritate cogunt, Christum de synagoga
 propellunt, insanientes vitam Christi in tam ridendo
 habitu, in tam detestabili rebellionem constituere.
 Christus enim pro nostra salute & vitæ imitatio-
 ne factus obediens usque ad mortem, servile tor-
 mentum crucis subire non timuit; ipsi autem sum-
 mo Pontifici ejus vicario obedientiam rei licitæ &
 facilis contumaciter denegant. Christus mortuus est
 ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in
 unum; tales verò perversi homines caritatem, præ-
 clarum perfectionis vinculum, à se repellentes,
 optimam religionem, quæ ipsos in sinu suo fovit
 pietate materna, quantum in eis est scindunt, &
 in Dei Ecclesia perversorum dogmatum dissidia se-
 minant. Christus, qui universa condidit, cui om-
 nia serviunt, ut insidiatoribus materiam scandali
 submoveret, pro se & Petro indebitum didragma
 etiam gentilibus solvit; ipsi verò regularis profes-
 sionis immo Christianæ religionis suave jugum &
 onus leve rumpentes, pusillos ac magnos graviter
 scandalizant. Christus beato Petro ejusque succes-
 soribus terreni ac cælestis imperii jura committens,
 plenitudinem inconvulsæ potestatis indulgit; ipsi
 autem Romanum Pontificem de suis indumentis,
 congregatione & reservatione victualium, non pos-
 se disponere insaniendo affirmant. Christus ab ex-
 terioribus humanum genus ad interiora, à tempo-
 ralibus ad æterna traducens, in fide ex qua justus
 vivit, in spe quæ non confundit, in caritate quæ
 nunquam excidit, in pace quæ omnem sensum ex-
 superat, in humilitate quæ ad se celsitudinem divi-
 næ majestatis inclinatur, in justitia quæ piorum men-
 tes exornat, in spiritali gaudio quo anima pasci-

etur, & omnino in his donis quibus beati effici-
mur, quibus nemo malè utitur, quæ Deus in no-
bis sine nobis operatur, sanctum evangelium, reg-
num cælorum, & vitam suam, quam imitari de-
bemus, constituit; ipsi autem in corporali & de-
litorio vestimento & quibusdam exterioribus ob-
servantiis vitam Christi consistere insanis vocibus
prædicant, & in defensionem vesaniæ conceptæ
salvatoris nostri verba & beati Francisci regulam
scripturamque sacram repugnantem ad sensus sui
pravitatem inflectunt, dictamque regulam, quan-
tum in eis est, obliqua interpretatione corrum-
punt. Si enim ex eo quòd Dominus Iesus-Christus
a superflua etiam necessariorum cura fidelium men-
tes liberare cupiens, victus atque vestitus & cra-
stini sollicitudinem prohibuit, & in exemplum di-
vinæ providentiæ volatilia cæli, quæ neque serunt
neque metunt neque congregant in horrea, benignè
produxit, si propterea isti vaniloqui ea quæ huma-
no studio in horreis congregantur ac etiam reser-
vantur tam grandi supercilio fastidienter respuunt,
vadant, & ipsi avium imitatores effecti, humana
confortia fugiant, aliena diripiant, cruda semina
mandant, quia volucres cæli hoc faciunt, nec la-
borent fideliter & devotè, & de mercede laboris
pro se & suis fratribus corporis necessaria non re-
cipiant, nec vadant pro eleemosyna, sicut sanctus
Franciscus instituit, nec pro necessitatibus infir-
morum & aliis fratribus induendis secundum loca
& tempora & frigidas regiones Ministri & Custo-
des sollicitam curam gerant, sicut regula tradit,
nec ignes accendant, quia hoc aves non faciunt,
nec parent escas, quia tales epulas cæli volucres non
requirunt.

Verum non est hæc vita quam Christus insti-
tuit, sed quam perversorum hominum impietas &

vanitas adimplevit. Proinde juxta doctrinam evangelicam victus atque vestitus sollicitudinem illi in crastinum non extendunt qui regni cælestis desiderium cunctis rebus temporalibus anteponunt, qui laborantes corpore, mente quiescunt, qui in omne quod agunt, non in virtute propria, sed de divinæ providentiæ miseratione confidunt; quia in cassum humanæ sollicitudinis labor atteritur nisi ille qui animam corpusque creavit omnes nostras actiones aspirando præveniat, adjuvando foveat, & usque ad finem feliciter dirigendo perducatur. Servant igitur vitam Christi & sanctum evangelium omnes qui de corde puro, conscientia bona, & fide non ficta caritatis Dei & proximi student adimplere mandatum. Quod quidem supernæ dulcedinis benedictione præventi ut liberiùs, cautiùs, atque ferventiùs adimplere valeant, obedientiæ, castitatis, paupertatis voluntariæ honorabilibus vinculis se sponte coarctant, præceptisque dominicis communibus supererogationes consiliorum spontaneas superaddunt, ut præsentis gratiæ contimplum accipiant, & vitam æternam felici commercio feliciter apprehendant. Quod beatus Franciscus prudenter attendens, regulam suam nequam evangelium dixit, sed ut sanctum evangelium eminentiùs à sui imitatoribus & regulæ professoribus servaretur, præceptis evangelicis tria vota superiùs expressa conjunxit, & illa præsentibus & futuris fratribus sub certis modis fractionis, determinationis, seu specificationis limitibus servanda mandavit.

Item præfati temerarii sectatores sanctam Romanam ac universalem Ecclesiam synagogam impudenter vocant. Non est autem Ecclesia Romana, ut isti fallaciter mentiuntur, synagoga, sed est sola dispositione divina mater omnium fidelium &

magistra. Nec tamen istorum insolentiam ecclesiastico vigore compescit; sed suum imitata redemptorem, ad cæleste convivium blandiendo trahit, terrendo intrare compellit, & de funiculis auctoritatis & virtutis divinæ facto flagello pseudo-Christianos de templo Dei, quod est Ecclesia, potenter emittit: quia valde absurdum est & vehementer indignum ut illi turbis fidelium misceantur qui jam ab ipsa virtute & obedientia Ecclesiæ per impietatem atque contumaciam recesserunt, & puritatem fidelium contagione pravi dogmatis corrumpere moliuntur.

Ex eodem itaque virulento fonte potati ac etiam dementati dicunt nulli mortalium, quantumcunque superiori suo, Generali aut Provinciali Ministro, Custodi, seu cuivis alteri esse obediendum in depositione talis stricti habitus & parvi & alterius portatione majoris, aut in congregatione victualium & reservatione ultra crastinum facienda, interpretatione seu declaratione cujuscunque Romani Pontificis super hoc edita non obstante.

Ad hoc, præfati temerari impiè asseverant Romanum Pontificem & Cardinales & Prælatos & quoscunque alios errare in eo quòd persequuntur sectæ hujusmodi sectatores, eosque esse martyres prædicant qui pro causa hujusmodi patiuntur & morti se exponunt, eligentes mori potius quàm à prædictis erroribus resilire.

Insuper doctrinam fratris Petri Iohannis in expositione super Apocalypsi, in qua plures inveniuntur hæreses & errores & articuli judicati hæretici ex sententia & iudicio, examinatione prævia diligenti, plurium Magistrorum in theologica facultate, ipsi approbant & defendunt, nec in hoc volunt acquiescere Ecclesiæ sanctæ iudicio. Quin potius nonnulli ex ipsis consingunt dicentes

quandam aliam esse spirituales Ecclesiam electorum, de quorum numero se esse iactitant, Romanam verò Ecclesiam dicunt esse illam Babyloniam meretricem quam Iohannes in Apocalypsi detestatur, applicantes ad hoc expositionem reprobam & hæreticam præfati Petri Iohannis super Apocalypsim; & in his se dividunt manifestè à sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitate.

Igitur quia dignum est ut adversus illos ecclesiastica censura confurgat qui potestatem apostolicam prophanis vocum novitatibus & impiis assertionibus lacerando conculcant, Christi nomine invocato, nos tales & tales Episcopi & Inquisitores hæreticæ pravitate memoratos pestilentes homines, pro eo quia novum evangelium credendum atque suadendum in Dei Ecclesia introducunt, quia evangelicæ auctoritati sæpe nominatam regulam coequare præsumunt, quia sanctæ Romanæ Ecclesiæ regulam interpretandi, mutandi, corrigendi, addendi, minuendi, ac etiam amovendi auctoritatem subtrahunt, quia evangelicæ vitæ perfectionem in monstruosa deformitate corporalis habitus esse confingunt, quia sanctam scripturam ad impietatis suæ sensum diffinitionibus ecclesiasticis omnino contrarium & repugnantem trahunt, quia post salubres exhortationes, inductiones ratione plenas, processûsque juridicos & varios, in profundum malorum descendentes, in sui dogmatis pravitate persistunt, animis induratis prædictos errores pertinaciter defendentes, eisque inhærentes, mori in ipsis & pro ipsis potiùs eligunt quàm converti & redire ad ecclesiasticam unitatem, quamvis ad conversionem invitati fuerint sæpius per nos & per plures alios viros peritos & religiosos zelatores fidei & salutis ipsorum, necnon diutius expectati, idcirco eosdem hæreticos & perverforum dogmatum assertores iudicamus.

*Sequens opusculum videtur esse Iohannis de
Belna Inquisitoris Carcassonenfis.*

QVÆSTIONES aut dubia quæ circa illa quæ sunt
fidei oriuntur ad sedem apostolicam pertinet in-
terpretari, declarare, & etiam amputare. Quam-
obrem ipsa sedes est semper in huiusmodi consu-
lenda. Verùm quia scripsistis quòd vobis scriptum
fuerat per Dominum Episcopum Ludovensem de
voluntate & mandato Domini nostri summi Pon-
tificis quòd in dubiis quæ scripsistis recurreretur
ad Inquisitores Carcassonæ vel Tolosæ, ea quæ
mihi videntur super infrascriptis articulis seu du-
biis per vos transmissis respondeo, salva semper
diffinitione & iudicio sedis ejusdem, & si quid se-
cus aut aliter in responsionibus meis appareret vel
inveniretur, illud totum & totaliter ejus iudicio
derelinquo.

In primis igitur ad illuminandum fundamentum
erroris omnium sapientium dico esse fidei articu-
lum credere unam sanctam Romanam Ecclesiam
catholicam; quæ ideo una est, quia eosdem arti-
culos fidei credit, confitetur, & docet, & eadem
sacramenta sunt in quibus est sanctorum commu-
nio, & in qua sola Ecclesia est & extra quam nul-
la est remissio peccatorum. Hæc autem sancta Ec-
clesia una est ab unitate capitis, quod est Christus,
cujus vicarius in terris unus est summus Pontifex
Papa Romanus successor beati Petri Apostoli, cui
& ejus successoribus in eo Christus dedit potesta-
tem ligandi & solvendi; à cujus Ecclesiæ unitate
& capitis unione procul dubio dividuntur illi qui
potestatem ligandi & solvendi & obediendi eidem

summo Pontifici Papæ Romano absque alia diffinitione sanctæ Ecclesiæ sola sua temeritate auferunt, ipsumque Romanum Pontificem & alios consentientes in suis diffinitionibus pertinaciter asserunt & dicunt esse hæreticos, nec eis esse obediendum, non attendentes tales temerarii assertores quòd in eo in quo Papam & sibi consentientes hæreticos esse judicant se ipsos hæreticos constituunt & condemnant. Contra prædictum articulum fidei de unitate Ecclesiæ expressè veniunt & faciunt illi qui pertinaciter asserunt quòd Papa Romanus condendo & promulgando quandam constitutionem seu declarationem seu interpretationem regulæ fratrum Minorum (quæ constitutio incipit *Quorundam &c.*) condemnauerat vitam Christi & Apostolorum & vitam evangelicam, & quòd ideo est hæreticus & perdidit potestatem ecclesiasticam, & quòd omnes illi qui consenserunt eidem Papæ in dicta constitutione seu declaratione sunt hæretici. Item quòd fideles illi qui eidem Papæ non consenserunt, aut non consentiunt, non tenentur obedire eidem Papæ nec aliis qui sibi in hoc non consentiunt, aut qui hoc ignorant. Prædicta igitur asserentes pertinaciter credo esse velut hæreticos condemnandos.

Item asserentes quòd Papa non possit dispensare quòd quicunque voluerit talem gradum paupertatis quòd nihil habeat nec in proprio nec in communi, aut fieri aut Monachus aut Canonicus vel Episcopus, nisi observet in illis statibus eundem gradum paupertatis quem priùs vovit, videlicet quòd nihil habeat nec in proprio nec in communi, veniunt, dicunt, & faciunt contra communem usum quos apostolica sedes tenet de facto & de jure in prædictis dispensando.

Item asserentes quòd Papa non potest cassare

regulam beati Francisci vel aliquam aliam, quamvis eam potuerit confirmare, expressè obviat potestati apostolicæ, quæ sicut confirmare potuit aliquem ordinem auctoritate apostolica, ita potest eundem ordinem tollere de medio ordinum aliorum. quod de facto & de jure liquidum est videre.

Item dicentes procaciter quòd Papa non potest concedere fratribus Minoribus quòd habeant granaria vel cellaria ad arbitrium Ministrorum seu Custodum ejusdem ordinis pro necessitatibus vitæ suæ, prout dicta constitutio interpretatur & declarat, incurrunt absurditatem supradictam contra apostolicam potestatem.

Item de doctrina insana fratris Petri Iohannis de ordine fratrum Minorum, quam præfati insensati dicunt esse à spiritu sancto revelatam & nullum errorem vel hæresim continere, dico quòd in his quæ scripsit super Apocalypsim beati Iohannis inveniuntur quamplures articuli continentes hæresim & errorem, qui examinati sunt de mandato seu auctoritate summi Pontificis per plures Magistros in theologia apud Avinionem in Romana curia, & per eosdem Magistros judicati sunt esse articuli hæretici & continentes hæresim aut errorem in fide; & sub sigillis eorundem Magistrorum super prædictis articulis facta sunt publica instrumenta, & redacti fuerunt articuli sub eisdem publicis instrumentis.

Ad prædicta facit, quantum ad primum articulum, præcipuè quod notat Hostiensis in Apparatu extrà *De Heret. c. Firmissimè*. ubi dicit: *Hæreticus est qui privilegio Romanæ Ecclesiæ, quæ præstomnibus xxii. di. Omnes. Et infra: Ipsam vero Romanam Ecclesiam ipse fundavit & super petram fidei mox nascentem erexit qui beato Petra*

Apostolo vita aeterna clavigero terreni simul & celestis imperij jura commisit. Non ergo qualibet terrena sententia, sed illud verbum quo constructum est calum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundavit Ecclesiam, illi verè privilegio fungitur cujus auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est quia qui Romanae Ecclesiae privilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic procul dubio in haereticum labitur, & hic dicendus est haereticus. Fidem quippe violat qui adversus illam agit quae est mater fidei, illi contumax invenitur qui eam cunctis Ecclesiis prae tulisse cognoscitur. Item idem Hostiensis notat ubi supra: Haereticus est qui decretalibus epistolis contradicit aut eas non recipit. xx. di. De libellis. ad finem, ubi dicitur: Si qui sunt Presbyteri. Et infra: Peccatum igitur paganitatis incurrit quisquis, dum Christianum se esse asserit, sed apostolicam obedire contemnit.

Item illi qui damnati & condemnati sunt tamquam haeretici per iudicium Ecclesiae, dioecani Episcopi, & Inquisitoris, debent ab omnibus haeretici reputari & haberi, praecipue ubi & quando errores & haereses eorundem in ipso iudicio sunt expressati, nisi per sententiam superioris iudicis extiterit declaratum primam sententiam continere errorem. Semper enim in tali casu maximè standum est pro iudice & iudicio quod cum magna de liberatione Praelatorum & peritorum in utroque iure & religiosorum processerit ad talem sententiam. Vnde nisi potestas secularis, quae praesens extiterit, tales damnatos animadversione debita puniat indilate, aut si executionem sibi iunctam facere seu adimplere detraxerit, sententiam excommunicationis incurrit, extra de haereticis lib. vi. *Ut inquisitionis negotium.* Et ideo postquam publice iudicium

cum datum est contra tales, debent omnes qui iudicium audiverunt, vel ad eorum pervenit notitiam per famam communem seu publicam, reputare tales esse hæreticos, & debent super hoc credere fide dignis personis asserentibus se hoc scire. Ridiculum enim videtur dicere quod iudex sententiam publicè latam, & famosè divulgatam teneatur eandem singulorum auribus inculcare.

Item illi qui laudant, approbant, seu commendant damnatos hæreticos per Ecclesiæ iudicium, & dicunt eos esse martyres justos & sanctos tali iudicio non obstante, non video quin tales censendi sint credentes hæreticorum erroribus implicitè & defensores eorum in crimine, maximè explicatis eis erroribus eorundem pro quibus sunt condemnati, ex eo quia hæreticorum nomen & res errores & hæresim extollentem se contra Ecclesiam Dei necessario includit. Quamobrem quicumque damnati hæretici errorem approbat & defendit, necessario videtur quod ipsius errorem, propter quem censetur esse hæreticus, approbat & defendit. 24. q. c. 3. *Qui aliorum errorem defendit, multò amplius est damnabilis illis qui errant: quia non solum ille errat, sed etiam alijs offendicula erroris preparat & confirmat. Unde quia magister erroris est, non tantum hæreticus, sed hæresiarcha dicendus est.* Unde videtur mihi, salvo iudicio meliori, quod contra tales tamquam contra credentes hæreticorum erroribus sit procedendum, non obstante quod ad velamen suæ malitiæ dicant se tales nescivisse nec credere eos errores tenuisse neque propter errores esse condemnatos, cum tamen eis dicatur expresse à personis fide dignis ita esse, cum etiam non sit verisimile quod apud eos remanserit ignotum & ignoratum illud quod est tam famosè pu-

blicè divulgatum. Et si non credunt narrantibus & asserentibus veritatem, forsitan tamen non crederent etiam si viderent, prætendentes excusationem calyam ad excusandas excusationes in peccatis suis.

Circa illud autem quòd quidam illorum dicunt circa potestatem Papæ se credere & tenere quòd non possit secundum Deum dispensare in voto paupertatis altissimæ, an istud sit erroneum aut hæreticum judicandum, pro eo quòd apud vos inveniuntur periti diversimodè sentire, maximè propter illam conditionem adjectam, *secundum Deum*, credo tutius esse quòd ipse Papa consulat & determinet propter contrarias rationes. Veruntamen in casu proposito singulari, videlicet de interpretatione facta per constitutionem quæ incipit *Quorundam*, videtur expressè illos errare qui dicunt eundem Papam dictam constitutionem facere non potuisse. Et illi qui dicunt quòd faciendo & divulgando eandem hæreticus est effectus, tales hæretici sunt censendi, sicut suprà clariùs est notatum. Vfus autem & consuetudo Romanæ Ecclesiæ tam de facto quàm de jure super hoc edito tenet & servat quòd ab una religione etiam strictiori conceditur licentia transeundi ad aliam laxiorem, & ad dignitates episcopales de quocunque ordine paupertatis quicunque religiosi assumuntur, nec ad primam paupertatem astricti videntur. Absurdum est autem & insanum credere & tenere quòd Ecclesia in hoc errat.

Circa illud autem quòd quidam eorum dicunt quòd si Domino Papæ dictum fuerit semel, secundò, tertio, vel pluries quòd sententia lata contra illos qui combusti fuerunt & damnati tamquam hæretici est injusta, si eam non revocaverit, vel se

non correxerit aut emendaverit super opinione quod ipse possit dispensare super articulis primò & secundò supradictis, & tunc ipse Papa hæreticus est effectus, & omnes alii prædictam sententiam ferentes, ac etiam dantes consilium, auxilium, vel favorem, istud autem insanum est dicere, & hæreticum sic pertinaciter credere & sentire. Illi vero qui dicunt quod nesciunt an ex hoc Papa & alii hæretici sint censendi, asserunt tamen illum Papam & alios sententiam ferentes & auxilium dantes omnino errare in prædictis, nec volunt aliter revocare, callidè suam perfidiam occultantes, quia clarè nolunt respondere de quo errore intelligant, nec volunt dictum suum obscurum & ambiguum declarare nec revocare ad mandatum iudicis, cum ad hoc teneantur, istos autem tales censeo esse adeo peiores quò in malitia occultiores & calliditate velata nequiores, cap. *Ad abolendam.* de illis qui abjurare nolunt. De illis autem qui interrogati super articulis & erroribus expressatis eisdem, quos illi qui combusti fuerunt tenebant, nolunt clarè & explicitè respondere an dictos articulos seu errores credant, sed respondendo ambiguè dicunt se credere de illis illud quod catholicus de hoc debet credere, dico quod nisi expressè & clarè respondeant in iudicio se aut credere aut non credere eosdem, talium responsio, cum sit dubia & ambigua & suspecta, pro non responsione est habenda. In quo casu censendi sunt se illos credere errores quos nolunt expressè negare se credere, maximè cum secta illorum dicat esse catholicos illos qui Papæ in supradictis articulis non consentiunt, & ita nomen catholicumæ quivocant & transformant.

Ceterum modus abjurandi apud nos observā-

T ij

tur, ut ille qui accusatus est aut suspectus de hæresi, abjuret explicitè errores & hæreses sectæ suæ, sive Manichæorum, sive Valdensium, nec non in generali omnem hæresim extollentem se adversus sanctam Romanam Ecclesiam & fidem Domini Iesu Christi. Et hoc videtur posse haberi extra De hæret. libro sexto. Et accusatus de relapso in eandem speciem hæresis aut in aliam hæresim. Vnde videtur mihi quòd si aliqui ex prædictis pœnitere voluerint, tenentur errores suos explicitè recognoscere & abjurare & etiam omnem hæresim & omnem credentiam & fautoriam hæreticorum cujuscunque sectæ damnare.

De Sacerdote qui in prædictis erroribus prehensus, & monitus canonicè ut pœniteret & abjuraret eosdem, penitens facere recusavit, & sic fuit relictus impœnitens hæreticus brachio seculari, reputo bene processum fuisse. Quare autem in pœnis existens post latam sententiam reverti voluit & pœnitere, & sic fuit ad pœnitentiam receptus dimisso rigore juxta æquitatem & benignitatem officii inquisitionis & Ecclesiæ, reputo bene actum, sicut in alio quaterno de casu consimili notatum plenius invenietis.

ARTICVLI PROBATIONVM contra fratrem Vbertinum de Ca- sali inductarum à fratre Bona- gratia.

In Christi nomine.

INFRASCRIPTA addit frater Bona ad arti-
culos quos dedit coram vobis Reverendo Pa-
tre Domino fratre Guillelmo Episcopo Sabinensi,
dicens quòd frater Vbertinus de Casali dixit, as-
seruit, docuit, tenuit, & defendit infrascripta in
suis confessionibus & libellis per ipsum fratrem
Vbertinum factis & compositis & sponte publi-
catis & divulgatis & etiam judicialiter productis,
de quibus confessionibus & libellis nusquam re-
peritur bonæ memoriæ Dominum Clementem Pa-
pam quintum cognovisse, nec super his aliquam
commissionem fecisse, nec de eis sibi aliiquam re-
lationem factam fuisse.

Vide Ode-
ricum Ray-
nald. ad an.
1325. §. 20.

Primò enim dicit quòd ipse frater Vbertinus ar-
guendo & invehendo contra præsidentes ordini
Minorum asserentes quòd frater Petrus Iohannis
in scriptis suis, & maximè in postilla quam com-
posuit super Apocalypsim, malè dogmatizabat &
sentiebat de Ecclesia Romana, dicit & asserit in
hæc verba : *Malignissimè & impiissimè dicunt &
imponunt quòd frater Petrus Iohannis in scriptis & in
postilla quam scripsit super Apocalypsim, vocat Romanam*

T iij

*Ecclesiam meretricem magnam, & alia multa in Ecclesia vituperiunt dogmatizet. Hoc enim est mendacissimum. Quinimmo devotissime & reverendissime, catholicè, & efficacissime pro veritate & auctoritate summi Pontificis & Romana Ecclesia & in Apocalypsi & alibi, ubi congruenter occurrit, loquitur, & optimè semper & rectissime de Romana Ecclesia est locutus; nec unquam unum minimum verbum potest reperiri de suo quòd predictis insani suffragetur. Hæc verba dicti fratris Vbertini per eum dicta & dogmatizata in quodam libello quem composuit ad defensionem doctrinæ & errorum quos docuit dictus frater Petrus, qui incipit *Sanctitati apostolica*, judicialiter producto. Ex quibus sequitur quòd aut frater Vbertinus asserendo dogmatizata in dicta postilla fore vera, optima, rectissima, & catholica, est censendus credens & defensor hæresum contra Romanam Ecclesiam in ipsa postilla dogmatizarum, aut duodecim magistris solemnes, quibus sanctitas vestra commisit examinationem dictæ postillæ & contentorum in ea, graviter erraverunt, asserendo firmiter se invenisse in dicta postilla composita per dictum fratrem Petrum Iohannis dogmatizari quòd Ecclesia Romana est Babylon, meretrix magna, & quòd ejus gloria & potestas propter ejus adulteria transferatur ad electos sexti status, & quòd ipsa Ecclesia Romana in sexto statu sic universaliter repellitur & rejicitur sicut in primo Christi adventu formata est nova Ecclesia, veteri synagoga rejecta, & sicut Vasthi Regina à regno & conjugio Regis Assueri est abjecta, & humilis Esther & sancta ad ejusdem Regis connubium & regnum est electa, & se invenisse plura alia contra Romanam Ecclesiam & ejus statum dogmatizari in dicta postilla, & quæ omnia de Ecclesia Romana & ejus statu ibi*

Vide supra
pag. 168.

Vide Nicolaum Eymerici in Directorio Inquisitorum par. 2. q. 2.

dem dogmatizata iudicaverunt & iudicant ipsi duodecim Magistri hæretica manifestè. Quorum Magistrorum sequendo iudicium sive dictum, sanctitas vestra de consilio Dominorum Cardinalium damnavit dictam postillam tamquam multa evidenter hæretica continentem, secundum quod dicti duodecim magistri deposuerant. Sanctitas etiam vestra in constitutione quam fecit contra sectam Serabaitarum, quæ incipit *Gloriosum*, errorem Serabaitarum, qui dicebant Ecclesiam Romanam carnalem & meretricem magnam & auctoritate & potestate privatam, damnat, non sicut novam hæresim, sed sicut hæresim Donastitarum & Manichæorum ac Valdensium, & mandat eos sicut hæreticos capi & puniri. Et si ibidem dogmatizata non essent hæretica manifestè, sequeretur etiam quod processus & sententiæ prolatae per Inquisitores ordinis Prædicatorum & Minorum contra Serabaytas & Bograos, pro eo quod asserebant pertinaciter dogmatizata in dicta postilla de Ecclesia fore rectissima & catholica, quos ob hoc ipsi Inquisitores sequendo consilium dictorum magistrorum duodecim & aliorum doctorum iudicaverunt hæreticos, essent injustæ & irritandæ. Vnde clarè sequitur quod cum illi injustè sint condemnati & morti traditi, cum propter istam doctrinam, quam asserebant, fuerint combusti, an oportet dicere quod si justè fuerint condemnati quod ista doctrina sit hæretica, quia ex hoc sunt condemnati quia contenta in ista doctrina non erant vera. Insuper idem frater Vbertinus per auditores deputatos à vestra sanctitate super quæstione mota contra eum de huiusmodi articulis dogmatizatis contra Ecclesiam Romanam & ejus statum in dicta postilla & aliis interrogatus utrum dictus frater Petrus docuerit in scriptis & libris suis prædictos articulos

T iiij

de quibus ..... contra eum, fatetur quod ipse frater Petrus in substantia ipsos articulos & omnes propositiones contentas in eis dogmatizat, sed ad defensionem eorum adicit in sua responsione quod ipsos articulos dogmatizat cum pluribus ..... mediis præcedentibus & subsequen- tibus, ex quibus, ut dicit, plenius aperitur intentio ipsius fratris Petri quam per nudos articulos sic tractos, & quod ipse loquitur sicut faciunt Doctores theologi. Afferit etiam in responsionibus & confessionibus sponte factis, datis, & oblatis coram ipsis auditoribus per vestram sanctitatem deputatis quod ea quæ fuerunt per eum dicta in dicto libello qui incipit *Sanctitati apostolica*, fuerunt catholica, & quod illis eisdem protestationibus quas fecit in eo insistebat, & repetebat easdem, & quod adhuc nesciebat aliquem articulum hæreticum in dicta doctrina contineri. Afferit etiam Inquisitorem qui contra dictam doctrinam & sectatores ejus processit, temerarie processisse. Ex quibus clarè constat quod ipse frater Vbertinus credit & tenet dogmatizata in dicta postilla de Romana Ecclesia esse vera & catholica, & ea tamquam catholica fallaciter excusare & defendere nititur quantum potest. Unde fautor & defensor ipsorum errorum censetur. Qui enim exquisitis coloribus sive fallaciis nititur regere seu occultare aut excusare crimen sive errorem, ipsius criminis sive erroris defensor est dicendus. *xj. q. iij. C. Ita corporis.* Unde Dominus Guido Fulconis, qui postea fuit Clemens quartus, in suis consultationibus, quæ habentur in libris Inquisitorum hæreticæ pravitatis, dicit quod illi dicuntur defensores hæresum sive hæreticorum qui eos sub quibusdam coloratis seu palliatis adinventionibus excusare nituntur.

Secundò dicit quod dictus frater Vbertinus

tam in dicto libello qui incipit *Sanctitati apostoli-*
ca quàm in quodam alio qui incipit *Super tribus*
sceleribus, & quibusdam aliis confessionibus per
ipsum fratrem Vbertinum compositis & factis &
judicialiter productis, de quibus libellis & confes-
sionibus præfatus Dominus Clemens non cognovit,
nec aliquam commissionem fecit, nec aliqua de
eis ipsi Domino Clementi relatio reperitur fuisse
facta, dixit, asseruit, docuit, tenuit, & defendit
illum errorem, videlicet quòd abdicatio proprie-
tatis & domini & omnis juris & jurisdictionis
temporalis tam in speciali quàm in communi &
usus pauper omnium rerum utribilium est lampas
nostræ fidei & de essentia sive substantia ac inte-
gritate perfectionis evangelicæ & vitæ apostolicæ,
& quòd Episcopi, qui adinstar Apostolorum pro-
fessi sunt vitam apostolicam, ad hæc tenentur, &
quòd contrà dicere vel sentire est hæreticum, &
quòd dicere Christum non imposuisse hæc suis
Apostolis & spiritualibus sectatoribus sub præcep-
to est Christi vitam & evangelium blasphemare.
Qui quidem error in scriptis & libris Petri Iohan-
nis, maximè in tractatu de altissima paupertate,
& in dicta postilla super Apocalypsim dogmati-
satur; & quem errorem tam magistri, quibus ve-
lita sanctitas commisit, quàm alii pluries judica-
verunt hæreticalem manifestè.

Tertiò dicit quòd prædicti frater Petrus in suis
libris & frater Vbertinus tam in prædictis libel-
lis & confessionibus ejus quàm etiam in quibus-
dam aliis confessionibus & libellis docent, asse-
runt, tenent, & defendunt quòd regula fratrum
Minorum est verè & propriè idem quod evange-
lium, & quòd idem est evangelium & dictam re-
gulam promittere, & quòd pro eodem est votum
& observantia evangelii & regulæ prædictæ, &

quòd paupertas evangelica per Christum Aposto-
lis tradita & imposita sub praecepto sive voto ab-
dicationem paupertatis & dominii in speciali & in
communi & usum pauperem & arctum rerum es-
sentialiter comprehendit, & ex utroque tamquam
ex partibus essentialibus integratur, & quòd con-
servatio in futurum tamquam paupertati apostoli-
cae contraria in evangelio & dicta regula directè
prohibetur, & quòd per votum & observantiam
evangelii intelligitur observantia regulæ prædictæ,
& è contrario, & quòd idem omnino significa-
tur nomine evangelii & nomine regulæ prædictæ.
Quæ quidem dicta tam magistri quibus sanctitas
vestra commisit quàm alii plures magistri & do-
ctores judicaverunt hæretica manifestè. Et Inqui-
sitores hæreticæ pravitatis contra Serabaytas &
Beginos dictos errores tenentes tamquam contra
hæreticos processerunt, & eos propter istud ex-
tremo iudicio tradiderunt curiæ seculari.

Quartò dictus frater Bonagratia dicit quod ad
defensionem manifestæ hæresis de generatione es-
sentiæ in divinis & distinctione & triplicatione
ipsius essentiæ, quæ suprâ scripta est in primo ar-
ticulo septem articulorum, quam hæresim sæpe
dictus frater Petrus Iohannis docuit in libris &
scriptis suis, præfatus frater Vbertinus in suis li-
bellis & confessionibus quos fecit, & quibus uti-
tur, & maximè in illo qui incipit *Sanctitati apo-
stolica*, arguit iudicium magistrorum in sacra pa-
gina dicentium dictam positionem fratris Petri Ioh-
annis obviare determinationi Concilii generalis,
& dicit, tenet, & defendit dictam positionem fra-
tris Petri in hæc verba: *Falsa dicunt cum dicunt
quòd sacrum Concilium dicit quòd essentia, prout est
in patre & idem quod persona patris, nullo modo po-
test dici generans. quod sacrum Concilium dicere non*

videtur. Et frater Petrus Iohannis non intendit impingere in ipsum Concilium, immo ipsum Concilium concordare cum Nicano Concilio nititur, dicens quod essentia est de se nomen communissimum & præ ceteris abstractum & absolutum. Vnde in quantum est commune & absolutum & nulli personæ appropriatum, non competit sibi stare pro una personæ vel pro solis duabus, sed pro omnibus simul, in quantum sunt unum. Idcirco essentia in quantum est absolutissime & abstractivè sumpta & nulli personæ appropriata, non generat, nec gignitur, nec procedit; quia in quantum talis, non stat propriè pro sola personæ patris vel filij vel spiritus sancti, nec pro essentia, in quantum est propria huius vel illius personæ. Et ex hac explicatione Concilij & ex multiplici usu sanctorum habetur quod essentia stat aliquando communiter & absolutè non supponendo pro hac vel illa personæ nec pro aliquo proprio illius vel illius, aliquando verò stat pro essentia in quantum est propria huius vel illius personæ, ac per consequens pro hac vel illa personæ. Ecce cum quanta sobrietate loquitur ipse frater Petrus de essentia divina, & plures alij magistri solemnes utuntur distinctione prædicta quam facit dictus frater Petrus. Hæc sunt verba dicti fratris Vbertini ad excusationem & defensionem dicti erroris fratris Petri prolata. Et in alia responsione dicit idem frater Vbertinus in hæc verba. Ego nunquam dixi nisi quod nullus intelligens unquam negaret, scilicet quod essentia divina sumpta pro personæ patris, & prout est idem quod pater, potest dici generans. Hæc verba fratris Vbertini, quæ secundum iudicium magistrorum solemnum sunt hæretica iudicata, tamquam apertè obviantia generali Concilio posito extra de summa Trinitate, & fide cathol. cap. *Damnamus*, in quo manifestè diffinitur quod illa essentia quæ est pater,

filius, & spiritus sanctus, tres simul personæ, & quæ est sigillatim pater & in patre, qui generat, non est generans, & quæ sigillatim est filius & in filio qui gignitur, non est genita, & quæ sigillatim est spiritus sanctus & in spiritu sancto qui procedit, non est procedens, & quod distinctio solummodo est in personis & non in essentia, & innuatur secundum ipsum Concilium quod essentia nunquam veraciter abstrahitur ab aliqua personarum, sed semper est tres simul personæ, & sigillatim quælibet earundem, & quælibet illarum personarum est illa tota essentia divina quæ semper omnino per identitatem & communitatem est in tribus personis & sigillatim in qualibet trium personarum tota, licet sit sub diversis modis habendi qui non distrahunt ipsam essentiam à sua unitate reali. Et dicitur quod quicumque opinionem contrariam diffinitioni dicti Concilii defendere vel approbare præsumpserit, tamquam hæreticus ab omnibus confutetur.

Quintò dicit dictus frater Bonagratia quod ex dictis libellis compositis per dictum fratrem Vbertinum ad defensionem dictæ doctrinæ, & ex eo quod dictis libellis coram auditoribus deputatis à sanctitate vestra usus est, & dicta in eis approbavit & approbat tamquam catholica & catholice dicta, & ex quodam alio libello per ipsum fratrem Vbertinum post diffinitionem Concilii Viennensis composito ad defensionem dictæ doctrinæ, qui libellus incipit *Ne in posterum*, judicialiter & sponte per ipsum oblato coram ipsis auditoribus & registrato, & ex aliis pluribus confessionibus factis per ipsum Vbertinum & registratis in actis, & ex aliis productis & actis coram dictis auditoribus constat quod ipse frater Vbertinus & ante Concilium Viennense & post ipsum Concilium, & post sen-

tentiam Inquisitorum prolatam contra articulos manifestè hæreticos, & qui in damnatam hæresim incidunt, fuit & est credens, defensor, sectator, & fautor prædictorum errorum de quibus coram sanctitate vestra agitur & actum est contra eum.

Sextò dicit dictus frater Bonagratia quòd non relevat nec excusat in aliquo dictum fratrem Vbertinum illud quod ipse in suis articulis nifus est probare fuisse dictum per præfatum Dominum Clementem Papam in consistorio publico præsentibus fratre Raymundo tunc procuratore ordinis prædicti & ipso fratre Vbertino, quorum verborum Domini Clementis talem asserit fuisse tenorem. *Hortamur ac monemus vos quòd sicut ad divinum servitium estis vocati, sic pacem & unitatem caritativam inter vos habeatis, & omnia quæ præterierunt veniant in oblivionem, & nullus alij insultet de præteritis, nec contristet. Et tunc frater Vbertinus dixit: Pater sancte, ipsi vocant nos hæreticos & hæresum defensores, & de hoc pleni sunt quaterni in archivis vestris & in registris fratrum. Vel ipsi proponant ista, & defendemus nos; vel ipsi revocent, quia alias nec ipsi nobiscum nec nos cum eis possemus pacem habere. Ad quæ ipse Dominus Papa respondit. Quod dicitis quòd aliqui vocant vos hæresum defensores, dicimus papaliter quòd per ea quæ coram nobis dixistis vel allegavistis, vel alij contra vos, nullus debet hæreticos vel defensores hæresum vos vocare, & ea quæ de hac materia in nostris archivis continentur vel alibi, totaliter delemus, & volumus quod contra vos habeant aliquam roboris firmitatem. Hæc verba articulorum dicti fratris Vbertini, super quibus articulis dictus frater Raymundus de Franciaco testis productus per ipsum fratrem Vbertinum, & quo testimonio usus est, nec improbare illud potest, dicit quòd præfatus*

Dominus Clemens dixit in consistorio in hæc verba, videlicet. *Per ea quæ coram nobis in hoc negotio allegavistis, vel alij contra vos, quæ nos sciamus, nullus debet hæreticos vel defensores hæreticorum vos vocare.* Et verè dicta verba, esto quòd essent probata, non relevant nec excusant dictum fratrem Vbertinum, sed potiùs aggravant & accusant. Primò non relevant nec excusant eum ab his quæ dixit, tenuit, & asseruit defendendo dogmatizata per ipsum fratrem Petrum in postilla per eum composita super Apocalypsim; quia articuli tracti de postilla prædicta, de quorum defensione nunc agitur principaliter contra ipsum fratrem Vbertinum, ut superius dictum est, nusquam reperiuntur fuisse propositi coram ipso domino Clemente, nec reperitur quòd sciverit illos ibidem contineri, nec quòd commissionem aliquam fecerit de ipsis articulis & de defensione eorum, nec quòd aliqua super his sibi relatio facta fuerit; ac per consequens verba prædicta, *videlicet per ea quæ coram nobis dixistis*, nullo modo possunt ad ipsos articulos tractos de postilla nec ad eorum defensionem extendi, non obstante quòd dicitur quendam libellum oblatum fuisse tempore Viennensis Concilii coram præfato Domino Sabinensi & sociis deputatis super examinatione dictorum septem articulorum & librorum dicti fratris Petri, in quo libello dicuntur in substantia contineri articuli de postilla, quia in commissione facta ipsi Domino Sabinensi & sociis non veniebat cognitio de ipsis articulis & de defensione eorum. Vnde responderunt quòd non admittebant ipsum libellum &c. Nec de his cognoverunt, nec relationem aliquam fecerunt de his, nec ultra formam commissionis facere debuerunt nec potuerunt. Præterea non sequitur. Datus fuit talis libellus coram Domino Sabinensi &

fociis, ergo Dominus Clemens scivit & cognovit
contenta in eo. Item non relevant nec excusant
ipsum fratrem Vbertinum à defensione septem ar-
ticulorum qui propositi fuerunt coram ipso Do-
mino Clemente, & quorum examinationem com-
misit utrum continerentur in dictis libris; quia
nusquam reperitur quòd coram ipso Domino Cle-
mente fuerint proposita nec allegata illa quæ con-
tinentur in prædictis libellis *Sanctitati apostolicae*, &
Super tribus sceleribus, & aliis præallegatis libel-
lis compositis per ipsum fratrem Vbertinum ad de-
fensionem ipsorum septem articulorum & aliorum
errorum dogmatifatorum in dictis libris fratris Pe-
tri, nec quòd Dominus Clemens unquam commi-
serit examinationem dictorum libellorum nec con-
tentorum in eis, nec quòd aliqua relatio de eis &
contentis in eis sibi facta fuerit. Præterea non di-
citur quòd frater Vbertinus sit censendus hæreti-
cus vel defensor hæresum ex his quæ dixit & alle-
gavit coram Domino Clemente, sed ex contentis
in dictis libellis per eum compositis, quæ nusquam
reperiuntur fuisse dicta & allegata per eum coram
ipso Domino Clemente. Nec etiam dicitur quòd
sit censendus hæreticus vel defensor hæresum ex
his quæ accusantes ipsum fratrem Vbertinum di-
xerint & allegaverint coram ipso Domino Clemen-
te; quia hoc dicere foret ridiculum & insanum;
sed dicitur quòd est censendus defensor & fautor
hæresum ex eo quòd sponte & in multarum ani-
marum perniciem fecit, composuit, & publicavit
dictos libellos ad defensionem dictorum errorum
& doctrinæ, in quibus tenet, sectatur, & defen-
dit dictos errores, in quibus multa continentur
quæ incidunt in hæreses ..... Ex quibus
manifestè sequitur quòd verba quæ dicuntur fuisse
prolata per ipsum Dominum Clementem nullo

modo possunt exs..... ut absoluisse videatur ipsum fratrem Vbertinum ab his de quibus nunc coram vestra sanctitate agitur contra eum. Præterea per dicta verba quæ dicuntur fuisse prolata per Dominum Clementem nullo modo potest argui quod ipse videatur dictum fratrem Vbertinum absoluisse nec absolvere voluisse ab his de quibus agitur contra eum; quia, ut patet ex forma & tenore ipsorum verborum, fuerunt verba enuntiantis & inducentis partes ad pacem habendam inter se. Et quia frater Vbertinus conquerebatur quod fratres diffamabant ipsum, vocando eum defensorum hæresum, ideo volens quod fratres non diffamarent eum, & referens se ad diffamationem & detractionem illicitam pacis impeditivam, dicitur verba prædicta protulisse. Nusquam autem dici potest quod prædictum fratrem Vbertinum absoluisse videatur quod non posset impeti de crimine hæresis, siue defensione & fautoria criminis hæresis, si posset veraciter ostendi ipsum in tale crimen incidisse, cum hoc non sit diffamare. Diffamator enim dicitur qui non probanda objicit contra fratrem, *xlvj. di. Accusatores*. Immo manifestè patet per bullam litteræ exemptionis datæ fratri Vbertino quod ipse Dominus Clemens voluit quod contra ipsum fratrem Vbertinum possit de crimine hæresis, si incidisset vel incideret in illud, agi coram eo & auditoribus per eum datis & dandis & coram successoribus suis, sicut nunc agitur, cum in ipsa littera exemptionis dicatur in hæc verba. *Inhibemus ne quis ipsorum propter culpam aliquam præteritam, præsentem, vel futuram verè vel falso impositam vel imponendam, pro qua essent pœna notabili puniendi, possit à quibuscunque puniri, vel pro talibus judicialiter conveniri, nisi coram nobis vel successoribus nostris aut auditoribus deputatis vel deputandis.*

putandis. Hæc verba bullæ exemptionis prædictæ; ex quibus patet quòd pro crimine hæresis imposito vel imponendo voluit eum posse judicialiter conveniri & puniri coram illis de quibus in ipsa littera dicitur. Præterea dicti articuli & probationes receptæ super his nullius sunt aliàs firmitatis, cum fuerint recepti & receptæ Inquisitore hæreticæ pravitatis, qui principalis fuit pars, & de cujus facto agebatur, & fratre Monaldo procuratore ordinis nullatenus monitis nec citatis. Frater enim Bonagratia non fuit admissus ut procurator alicujus, sed per determinationem vestræ sanctitatis fuit admissus solùm ut instructor. Fuerunt etiam recepti contra formam commissionis factæ ipsis auditoribus, ut in aliis allegationibus super his factis plenius ostenditur & continetur. Accusant autem & aggravant prædicta fratrem Vbertinum prædictum ex eo quia qui exquisitis coloribus & fallaciis nititur regere seu excusare errorem, defensor & sectator ipsius erroris est censendus, ut superius est probatum.

Ultimò dicit dictus frater Bonagratia quòd ipse frater Vbertinus fuit defensor, sectator, & fautor Fratricellorum dicentium & tenentium quòd à tempore Domini Cælestini Papæ non fuit in Ecclesia Papa verus, & plures alios errores; & ad hoc probandum inducta sunt in actis plura documenta quæ videantur, de quibus præfatus Dominus Clemens nusquam cognovit, nec commissionem aliquam fecit, nec eidem de his relatio aliqua facta fuit.

Et prædicta dat dictus frater Bonagratia, salvo jure addendi, si expediens fuerit, & declarandi.

Postea paulo infra sequitur in veteri codice.

Quòd autem præfatus frater Vbertinus ante

Concilium Viennense fuerit defensor & fautor dictorum errorum tam dogmatifatorum in dicta postilla super Apocalypsim quam prædictorum aliorum septem errorum probatur per libellos & confessiones factos & factas per dictum fratrem Vbertinum & judicialiter productos, & maxime per libellos & confessiones quorum unus incipit *Sanctitati apostolicae*, alter *Super tribus sceleribus*, & etiam per alias confessiones ipsius fratris redactas in actis & legitima documenta.

Quod etiam post dictum Concilium Viennense dictus frater Vbertinus fuerit fautor dictorum errorum probatur per confessiones ipsius fratris Vbertini factas coram auditoribus in dicta causa deputatis per sanctissimum Patrem Dominum Iohannem divina providentia Papam xxii. & in actis publicis redactas, & per legitima documenta.

Qu. .... protestationes quas dicit se fecisse quod non intendebat errores defendere. Et articuli. .... produxisse ad probandum absolutionem quam dicit fuisse factam per præfatum Dominum Clementem .... nec excusent à prædictis, plenè ostenditur per allegationes super hoc factas quæ .... videantur.

*Responsio fratris Ybertini de Casali ordinis
Minorum circa quæstionem de paupertate
Christi & Apostolorum, facta coram Io-
hanne XXII. apud Avinionem in consi-
storio.*

AD quæstionem quæ versabatur coram summo Pontifice in consistorio, utrum dicere Christum & Apostolos non habuisse aliquid in communi nec in speciali sit hæreticum, de qua quæstione & controversia inter Minores & Prædicatores, dicentibus Minoribus quod nihil habuerunt nec in communi nec in speciali, & contrarium affirmare hæreticum esset, & è contrà dicentibus Prædicatoribus quod imò habuerunt, & hoc negare erat hæreticum, neutra dictarum partium tunc temporis distinguente, sed una affirmante & altera negante, requisitus fuit frater Ymbertinus de Casale de mandato summi Pontificis per Reverendum Patrem & Dominum suum Nicolaum Cardinalem quod prædictæ quæstionis breviter scriberet illud quod sibi videretur tenendum. Et hoc anno Domini millesimo cccxxii. in quadragesima, Dominica de passione, antequam summus Pontifex circa prædictam materiam aliquid diffinisset. Cujus responsionis tenor talis est.

Respondet frater Ymbertinus ad quæstionem prædictam quod non est respondendum simpliciter affirmativè vel negativè, sed per duplicem distinctionem elicienda est veritas fidei & hæresis respuenda. Et primò distinguendum est de Christo & Apostolis, quia fuerunt in duplici statu. Fuerunt enim universales Prælati Ecclesiæ novi testa-

menti. Et hoc modo habuerunt quantum ad auctoritatem dispensationis & distributionis pro dando pauperibus & ministris Ecclesiæ, sicut de Apostolis scribitur actuum quarto. Et negare quod non habuerunt isto modo, esset hæreticum. Et de hoc non est quæstio. Et ista prælationis auctoritate dicitur Christum loculos habuisse. Vna de causis. Secundò Christus & Apostoli possunt considerari ut speciales personæ & singulares, fundamenta perfectionis religiosæ, & perfecti contemptores mundi, & gloriam mundi calcantes, & Christi consilia de supererogatione perfectionis in se ipsis observantes, & omnibus volentibus esse perfectis exempla lucida tribuentes. Et si isto modo quæritur utrum habuerunt, distinguendum est de duplici modo habendi, quorum primus est civilis & mundanus. quem modum leges imperiales definiunt, duas ejus partes ostendentes in hæc verba: *Ea in bonis nostris esse dicuntur in quibus habitus exceptionem & defensionem & non habitus repetitionem habemus.* Et ita patet quod qui habet aliquid civiliter & mundanè, potest defendere rem suam ab invasore & repetere à detentore sub iudice imperiali. Et isto modo dicere quod Christus & ejus Apostoli habuerunt res mundanas est hæreticum. quia est contra sanctum evangelium. Nam Christus Rex pacificus, qui Apostolos suos fecit filios pacis, separavit eos ab omni mundano litigio, dicens Matthæi V. *Et qui vult tecum in iudicio contendere & tunicam tuam tollere, prabe ei & pallium.* Et Lucæ VI. *Ab eo qui aufert tibi vestimentum & tunicam noli prohibere, & qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* In quibus verbis Christus remouet à se, quia ipse fecit quod docuit, & à suis Apostolis, quibus hoc imposuit, duas partes juris civilis & mundani, scilicet defensionem habitus & repetitio-

nem perdiri. Et iste modus habendi dicitur proprie habere in re proprietatem & dominium. Et Christus & ejus Apostoli isto modo non habuerunt. Idcirco beatus Petrus pro se & aliis Apostolis dixit sicut verus pauper : *Ecce nos reliquimus omnia.* Matth. 19. Dicere ergo quod Christus & Apostoli ejus isto modo habuerunt in communi vel in speciali proprietatem & dominium, est hæreticum & blasphemum. Et isto modo credo quod intelligant fratres Minores, licet non distinxerunt diversos modos habendi.

Alio modo possunt haberi res temporales, scilicet quantum ad jus naturale & communis caritatis fraternæ. Et isto modo Christus & Apostoli habuerunt bona temporalia jure naturali, quod ab aliquibus dicitur jus poli, ad sustentationem naturæ, repellentes omnia quæ divitias saperent vel delicias redolerent vel mundi pompam nutrent. Et isto modo habuerunt vestes, panes, pisces, sicut dicit Apostolus primæ ad Timotheum : *Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti sumus.* Nec aliqua professio nec aliquod consilium Christi est quod prohibeat talem modum habendi, scilicet quantum ad necessarium usum vitæ. Et ideo dicere quod Christus & Apostoli ejus non habuerunt isto modo, esset hæreticum. Et isto modo credo quod volunt dicere fratres Prædicatores. Tamen non distinxerunt de modo habendi.

Hæc est responsio fratris Ybertini, brevis & succincta. Tamen ad repellendum opiniones contrarias oportet fieri magnum tractatum ad respondendum de loculis Christi, & verbis actuum Apostolorum, & dictis sanctorum, & statutis Pontificum præcedentium, quæ omnino concordant cum ista responsione, sicut fuit paratus frater Ymbertinus ostendere manifestè.

Hæc cedula fuit lecta in consistorio; concorditerque utraque opinio respondit, Nos non resistimus isti cedulæ, fratres Minores allegantes id quod est ibi pro sua parte. Item Pontifex lætus dixit: Nolumus plus audire, quia bene responsum est quæstioni. Et tunc id quod dixit frater Ymbertinus fuit commendatum & approbatum antequam aliquid statueretur in contrarium. Hoc dixit, & nihil aliud diversum ab isto.

Hoc dixit anno Domini millesimo cccxxx. die xxvii. mensis Septembris, paratus ostendere omni idem volenti intelligere quod quicquid in contrarium est statutum, diffinitum, & scriptum, vel in disputatis quæstionibus determinatum, est hæreticum & insanum & sacre scripturæ & determinationi Ecclesiæ universalis inimicum. Item pro ista fide paratus est mori & pati omne genus martyrii, nisi aliud quod non novit sibi ostenderetur. Ad hoc quod supradicta sententia sacre scripturæ Bibliæ, vel diffinitionibus sanctorum patrum, vel alicui articulo fidei contento in symbolo repugnaret. Hæc dicit & nihil ampliùs de ista controversia.

Secundò notandum est quod ad tollendas cavillationes ista quæstio vel materia est in tales terminos resolvenda, Vtrum scilicet servando vitam evangelicam quam Christus instituit & servavit, & Apostoli servaverunt, & beatus Franciscus in sua regula servandam accepit, prout sibi Ecclesia confirmavit, possit quis habere proprium in speciali vel in communi civiliter & mundanè, prædictam vitam in sua perfectione servando. Et tenendum est pro fide indubitabili evangelii omnino quod non.

*Examen iudiciale Francisci Veneti asseclæ
Massilij de Padua.*

ANNO à nativitate Domini MCCCXXVIII.
die xx. mensis Maii. Cùm ad audientiam
Sanctissimi Patris & Domini nostri Domini Io-
hannis divina providentia Papæ xxii. pervenis-
set quòd Franciscus filius dictus Domine Iohan-
næ de Contrata sanctæ Mariæ matris Domini
de Venetiis Castellanus diocesis hactenus fuis-
set in servitio perfidi hominis Massilii de Maynar-
dino de Padua, & cum eodem Massilio moram
traxisset diutius in civitate Parisiensi & alibi,
eundem Massilium associando, coadjuvando, &
dirigendo in diversis & enormibus actibus & ex-
cessibus multiplicibus commissis per Massilium su-
pradictum.

Item quòd eidem Massilio & Iohanni de Iandu-
no perfidis in componendo seu compilando quen-
dam libellum continentem errores varios & diver-
sos ac multiplices contra præfatum Dominum no-
strum Summum Pontificem sanctamque Romanam
Ecclesiam & fidem catholicam ipse Franciscus &
plures alii, ipso sciente & consentiente & ratum
habente, serviverant, consuluerant, & faverant in
civitate Parisiensi prædicta.

Item quòd ipse Franciscus dictum Massilium as-
sociasset, & eidem Massilio & Iohanni de Iandu-
no astitisset in publicatione quam fecisse diceban-
tur de libello & erroribus supradictis in civitate
& extra civitatem Parisiensem prædictam.

Item quòd in prædictis & circa prædicta & in
multis aliis & diversis excessibus per dictos Mas-

V iiij

I.

II.

III.

IV.

filium & Iohannem de Ianduno enormiter perpetratis, præsertim in transcribendo libellum prædictum, & de eodem libello copiam aliis pluribus faciendo, dederat eisdem auxilium, consilium, & favorem.

v. Item quòd in recessu dicti Massilii, quando de civitate Parisiensi dicitur ad Ludovicum de Bavaria accessisse in Alamanniam, associavit eundem Massilium, & sibi libros portavit & alia, & specialiter libellum continentem errores supradictos,

vii. Item quòd de præmissis & multis aliis delictis & excessibus ipse Franciscus erat & fuerat principaliter culpabilis, & etiam adhæserat Massilio & Iohanni de Ianduno prædictis ac multis aliis complicibus eorundem, & in compositione & compilatione libelli & errorum prædictorum & publicatione eorum dederat eis auxilium, consilium, & favorem.

viii. Item quòd multas litteras scripserat & miserat dicto Massilio in Alamanniam, & ab eodem Massilio plures litteras receperat in civitate Parisiensi prædicta & in Romana curia & aliis locis diversis eidem favendo, & etiam sibi pecuniam mutuavit, & multos sciebat homines qui dicto Massilio pecuniam mutuando & aliàs eidem & dicto Ianduno & complicibus suis & eisdem adhærentibus in præmissis dederant auxilium, consilium, & favorem.

Vnde cum præmissa non debeant impunita conniventibus oculis pertransire, dicto Francisco in præsentia venerabilis patris Domini Gasberti Dei gratia Arelatensis Archiepiscopi memorati Domini nostri Papæ Camerarii apud Avinionem infra palatium ejusdem Domini nostri personaliter constituto, processit dictus Dominus Camerarius virtute commissionis sibi factæ, ut dixit, per præfatum

Dominum nostrum Papam oraculo vivæ vocis ad inquirendum cum dicto Francisco super omnibus supradictis. Super quibus juravit idem Franciscus dicere puram & simplicem veritatem quam sciret inquirere, sicut sequitur.

Primò interrogatus dictus Franciscus per præfatum Dominum Camerarium super contentis in primo articulo, juramento suo prædicto, dixit se nunquam fuisse servitorem dicti Massilii, nec cum eo moram traxisse in eodem hospicio, nisi duntaxat serviendo sibi ut scholaris, parando mensam & dando vinum aliquotiens, & rarò, sicut & nonnulli alii scholares Italici faciebant.

Item super contentis in secundo articulo interrogatus suo juramento, negavit omnia in eo contenta fore vera, dicens quòd si ipse errores hujusmodi scivisset, eos revelasset Domino Episcopo Parisiensi; nec scivit vel audivit aliquos interfuisse compositioni seu compilationi dicti libelli, exceptis dictis Massilio & Iohanne de Ianduno; de quibus audivit dici post recessum dicti Massilii per duos mentes quòd dicti Massilius & Iohannes tantum compilaverunt dictum libellum. Et istud audiverat dici à Magistris legentibus Parisius, & ab aliquibus religiosus heremitis. Et de hoc etiam dixit tunc esse famam publicam Parisius, tempore quo ipse Franciscus erat ibi, post recessum videlicet Massilii supradicti. Quo tempore dicebatur dictum libellum continere multas hæreses & errores contra fidem catholicam. Sed quid in particulari seu speciali contineret libellus prædictus, dixit se nihil scire nec dici audivisse tunc nisi quod suprà asseruit.

Item super contentis in tertio articulo interrogatus juramento suo prædicto, respondit ut proximo, non credens, ut dixit, quòd dicti perfidi vi-

ri fuissent ausi in civitate Parisiensi talia publicare.

Item interrogatus per iuramentum suum super contentis in quarto articulo, negavit contenta in eo penitus vera esse.

Item interrogatus super contentis in quinto articulo, negavit etiam omnia contenta in eo fore vera, asserens se nunquam vidisse, cognovisse, vel alias associasse aliquem prædictorum Massilii & Iohannis extra civitatem Parisiensem, tamen aliquoties associavit dictum Massilium, tantummodo videlicet spatiatum, & etiam visitando aliquos infirmantes Parisius, quia idem Massilius sciebat in medicina & interdum practicabat.

Item super contentis in sexto articulo interrogatus, iuramento suo, negavit omnia contenta in eo vera esse.

Item super contentis in septimo articulo interrogatus, dixit se nunquam scripsisse alicui dictorum Massilii & Iohannis nec ab ipsis etiam litteras recepisse vel ab altero eorundem. De pecuniæ mutatione dixit quòd ipse quandoque tradidit dicto Massilio de pecunia sua, non mutuando, sed ut eam sibi custodiret, & inde sibi burfas ministraret, sicut interdum sibi unum vel duos florenos tradebat; & adhuc idem Massilius tenetur dicto Francisco ratione dicti depositi in XIII. solidis Parisiensibus. Item dixit quòd dictus Massilius fingens cautelosè se lecturum Parisius cursum in theologia, recepit pecuniam mutuò à quibusdam amicis suis. Videlicet à Domino Roberto de Bardis studente Parisius recepit nonem florenos auri mutuò. Item à magistro Andrea de Reate Sirurgico recepit decem libras Parisienses. Item à magistro Petro de Florentia Physico decem florenos vel decem libras Parisienses. Item audivit dici quòd Do-

minus Andreas de Florentia magister Regis Franciæ mutuavit dicto Massilio pecuniam, tamen nescit summam.

Interrogatus si prædicti mutuauerunt dictas pecunias memorato Massilio in recessu suo, videlicet de Parisius in Alamanniam, dixit quòd non credit, sed bene per unum vel duos menses ante recessum prædictum fuit factum dictum mutuum.

Item interrogatus quomodo sciebat prædicta, dixit quòd pro eo quia ea dici audiverat à dictis mutantibus, qui dum sciverunt recessum ipsius Massilii, conquerebantur de ipso, ac eundem publicè de prædictis receptis per eum mutuò pecuniis difamabant.

Examen judiciale fratris Francisci de Esculo ordinis Minorum.

Die Martis sexta mensis Februarij exhibita per fratrem Franciscum.

FRATER Franciscus de Esculo ordinis Minorum constitutus in præsentia Reverendi Patris Domini Sabinensis Episcopi ad respondendum quibusdam articulis infra scriptis per eundem Reverendum Patrem & Dominum Sabinensem Episcopum sibi traditis respondet, præmissa & repetita potestatione per eum aliàs facta, scilicet quòd omnia dicta sua supponit correctioni & determinationi Domini nostri Summi Pontificis & apostolicæ sedis.

Ad primum articulum, qui noscitur esse talis, quòd dicere & asserere quòd Christus viam perfectionis ostendens, & Apostoli eandem viam per-

An. 1341.

fectionis sequentes atque per exemplum in alios volentes perfectè vivere derivantes, nihil jure proprietatis, domini, seu juris proprii in speciali vel in communi habuerint, non est hæreticum, sed sanum, catholicum, & fidele, respondet frater Franciscus quòd dicere & asserere quòd Christus viam perfectionis ostendens, & Apostoli eandem viam perfectionis sequentes atque per exemplum in alios volentes perfectè vivere derivantes, nihil jure proprietatis, domini scilicet temporalis, seu juris proprii, id est, juris proprietatis in speciali vel in communi habuerunt, non est hæreticum, sed sanum, catholicum, & fidele, prout in responsione & declaratione ad litteram missam Perpinianum & in responsione etiam ad libellum facta plenariè & multipliciter est ostensum, hoc tantummodo addens, quòd prædicta conclusio per Dominum Nicolaum Papam III. declarata, & per nonnullos alios Romanos Pontifices approbata, & in corpore juris per sedem apostolicam clausa, nunquam fuit expressè per sedem apostolicam sicut non catholica & hæretica revocata, sed potius sicut catholica & sana confirmata: quoniam ipse etiam Dominus Iohannes Papa XXII, de quo magis alicui videretur, nunquam ipsam sicut non catholicam & hæreticam expressè revocavit, sed potius confirmavit; prout patet in sua constitutione *Quorundam exigit*, in qua declarationem prædicti Domini Nicolai III. notabiliter commendavit, & in constitutione *Quia quorundam mentes*, in qua prædictam diffinitionem Domini Nicolai expressè conatus est per totum cum sua diffinitione concordare & non discordare.

Ad secundum articulum, qui talis est, quòd dicere & asserere quòd usus rerum usu consumptibilium possit à proprietate & dominio separari non

est hæreticum dicere, sed qui asserit contrarium, potius doctrinæ catholicæ & sanctæ matris Ecclesiæ & professioni ordinis sancti Francisci manifestè adversatur & hæreticat atque errat, respondet frater Franciscus, quantum ad primam partem dicti articuli, scilicet quòd dicere & asserere usum rerum usu consumptibilium posse à proprietate & dominio scilicet temporali separari, non est hæreticum, sed catholicum; quoniam talis assertio consonat rationi, attestatur sacræ scripturæ & sanctorum doctrinæ, & multiplici Ecclesiæ auctoritate munitur & roboratur, prout continetur apertè & plenè in responsione & declaratione ad litteram missam Perpinianum & in responsione etiam ad libellum. hoc solum pro nunc replicans & explicans, quòd diffinitiones Summorum Pontificum in illa responsione ad hunc articulum adductæ nunquam fuerunt nec sunt alicubi per sedem apostolicam revocatæ, sed potius confirmatæ. Nec etiam ipse Dominus Iohannes XXII, de quo fortè alicui magis videretur, eas alicubi, quod appareat, reperitur expressè revocasse, sed potius confirmasse. Quod patet ex hoc quòd in constitutione sua *Ad conditorem* & in constitutione *Quia quorundam* & in libello * *Quia vir reprobus* nonnullas dictorum Pontificum diffinitiones hunc articulum tangentes adducit & cum sua constitutione concordare nititur & in nullo repugnare. Et etiam quia constitutio Domini Clementis V. in qua diffinitiones suorum prædecessorum hunc articulum declarantes approbantur & confirmantur, est inter constitutiones generalis Concilii Viennæ celebrati, & sub nomine ac titulo generalis Concilii inserta, & à Doctoribus Universitatum legitur & exponitur, non sicut abolita & cancellata, sed potius sicut approbata & confirmata. Quod nullo modo credendum est

* Libellus ille extat apud Goldastum in to. 2. Monarchiæ pag. 993. & seqq.

ibid. p. 1070.

quod fieret si esset revocata. Quare prædicta conclusio credenda est esse vera. Item quod usus rerum usu consumptibilium possit à proprietate & temporali dominio separari patet per ipsum etiam Dominum Iohannem XXII. qui in libello *Quia reprobis*, respondendo ad quandam objectionem, dicit sic: *Ad illud autem quod dicit quod abdicatio proprietatis & dominij sollicitudinem excludit, dicimus quod est falsum. Et quod talis abdicatio non excludat sollicitudinem patet. Constat enim quod si dominus servo concederet peculium, quamquam proprietatis seu dominium peculij in servum non cadat, non propterea servus à sollicitudine est immunis. Alias iniuste reprehendisset Dominus servum negligentem de quo agitur Luca x 1 x. quia pecuniam a domino sibi traditam non tradidit ad usuras. Hæc ibi. Ex quibus aperte patet, secundum Dominum Iohannem, quod dominium pecuniæ, quæ inter res usu consumptibiles numeratur, non cadit in servum, licet usus pecuniæ cadat in ipsum: quia volens ostendere & probare quod peculium rei absque proprietate & dominio concessum à domino servo sollicitudinem non excludat, ponit exemplum & specialiter exemplificat de servo qui pecuniam sibi à domino traditam ad usuras non tradiderat. Quare expresse sentire videtur quod usus pecuniæ sit ab eius dominio separabilis. Item aut omnes illi decem Summi Pontifices in præmissa responsione & declaratione nominati & numerati circa hunc articulum verè & catholicè diffinierunt & sanxerunt, aut falsè & erroneè. Si verè & catholicè, eorum diffinitio & declaratio manet penitus irrevocabilis & incommutabilis; quia quod semel fuit verum pro aliquo tempore, semper necesse est & erit fuisse verum pro illo tempore in illa materia: quia veritas rerum in præteritum transiens, ampliùs huma-*

na non subjacet potestati. Vnde xxv. q. ii. c. Si
 ea, & est decretum beati Gregorii, legitur & ha-
 betur: *Si ea destruerem qua antecessores mei statue-
 runt, non constructor sed everfor esse justè comproba-
 rer, testante veritatis voce, qua ait: Omne regnum
 in se ipsum divisum dosolabitur, & omnis scientia
 & lex adversum se divisa destruetur.* Si autem,
 quod absit, falsè & erroneè circa hunc articulum
 diffinierunt & declaraverunt, & sedes apostolica à
 tempore beati Francisci usque ad tempora ista circa
 veritatem evangelii & vitam Christi & Apostolo-
 rum erraverit & in errore continuo fuerit, pari jure
 & modo seu ratione dicetur quòd sedes apostolica
 in omnibus aliis diffinitionibus & determinationi-
 bus evangelicæ veritatis errare & in continuo errore
 esse potuerit. Immo pari modo & ratione dicetur
 quòd sedes apostolica à tempore Apostolorum us-
 que nunc errare & in continuo errore esse potuerit
 in omnibus diffinitionibus & determinationibus e-
 vangelicæ veritatis. Quod quàm sit absonum & in
 Ecclesia Christi periculosum, qui legit intelligat.
 Item si omnes illi Pontifices dicantur vel ponantur
 in diffinitione præmissæ veritatis errasse, & ordo
 beati Francisci, ab apostolica & universali Ecclesia
 per evidentiam facti approbatus, prædictas diffi-
 nitiones & declarationes dictorum Pontificum re-
 cepit & communiter tenuit sicut catholicas & ve-
 ras, sequitur quòd apostolica & universalis Ecclesia
 approbaverit ordinem publicè & notoriè in errore
 evangelii positum & constitutum. quod nonnulli vi-
 deretur in unam sanctam catholicam & apostolicam
 Ecclesiam impingere.

Item dicit frater Franciscus quòd quamvis Ro-
 manus Pontifex quicumque unus in potestate juris-
 dictionis habeat tantam auctoritatem decernendi
 quantam habuerunt simul omnes sui prædecessores

Dist. 19. c. 6.
In canonicis.

aut etiam sui successores habituri sunt, tamen in re-
stificatione catholicae fidei & testimonio evangeli-
cae veritatis magis videtur esse standum dicto & te-
stimonio multorum quàm dicto & testimonio unius
solius, quando multi non minùs in scientia & fide
ac moribus fulgere noscuntur quàm unus, secun-
dum regulam à beato Augustino traditam in secun-
do libro de doctrina Christiana, scilicet quòd in
scripturis canonicis illae quas plures gravioresque
accipiunt praeferendae sunt in auctoritate illis quas
pauciores minorisque gravitatis suscipiunt.

Quantum autem ad secundam partem dicti arti-
culi, scilicet *Sed qui contrarium asserit &c.* respon-
det frater Franciscus quòd non videtur sibi quòd
iste articulus sub ista forma contineatur in littera
missa Perpinianum verbaliter nec sententialiter, li-
cèt in illa littera contineri videatur quòd damnans
sententialiter assertionem dicentium usum rerum usu
consumptibilium posse à proprietate & dominio se-
parari, sicut schismaticam & rebellem ac etiam con-
tumacem, sit erroris seminator & auctor. Nec e-
tiam illa verba in illa littera contenta, quòd asser-
tio Domini Iohannis adversatur doctrinae catholicae
& sanctae matris Ecclesiae & professioni saepedicti
ordinis, & quantum in se est eam haereticam, refe-
runtur ad assertionem dicentis usum rerum usu con-
sumptibilium non posse à proprietate & dominio
separari, sed referuntur ad alia ejus dicta & scripta.
Videbatur enim per ea quae ibi narrantur quòd ipse
dixisset & asseruisset assertionem dicentium Chri-
stum & Apostolos viam perfectionis sequentes ab-
dicasse proprietatem omnium rerum in speciali &
in communi fore haereticam & sicut haereticam ju-
dicandam. Quod videbatur adversari doctrinae ca-
tholicae & sanctae matris Ecclesiae & professioni sa-
pedicti ordinis, ac eam, quantum in se est, haere-
ticam

nicam facere. Similiter in constitutione *Quia quorundam* videbatur damnasse assertionem dicentium usum rerum posse esse justum, meritorium, & Deo acceptum absque omni jure utendi litigioso & in judicio contentioso, sicut erroneam & impossibilem. Quod quidem videbatur adversari doctrinæ evangelicæ & sanctæ matris Ecclesiæ & professioni ordinis sapredicti. Quia, sicut legitur Matthæi quinto capite, qui vult tecum in judicio contendere & tunicam tuam tollere, dimitte ei & paluleum. Lucæ verò sexto capite legitur: *Qui aufert quæ tua sunt, ne repetas.* Quæ quidem verba Matthæi & Lucæ, qualitercunque intelligantur, sive quoad præparationem animi, sive quoad executionem operis exterioris, qualitercunque inquam intelligantur, semper tamen ex eis habetur quod actus utendi rebus humanis potest esse justus & meritorius absque omni jure utendi contentioso & in judicio litigioso, cum Christi consilium non cadat super impossibile nec super aliquod erroneum. Quod autem dicta constitutio *Quia quorundam* videretur prædictam assertionem damnare sicut impossibilem & erroneam apparet per illud quod in ea sic continetur ad litteram: *Rursus asseruisse dicuntur publice hujusmodi assertores quod abdicatio juris in cuiuscunque rei proprietate & in usu eius est sancta & meritoria propter Deum, & à Christo in se ipso servata, Apostolis imposita, & ab ipsis sub voto assumpta, nec propter hoc usus facti ad sustentationem naturæ in Christo & Apostolis convincitur esse non justus, sed tanto iustior atque perfectior, Deo acceptior, atque mundo exemplarior, quanto plenius renuntiatum fuerit omni juri per quod potest sic utens quomodolibet contendere vel in judicio litigare. Quæ quidem assertio continet multa falsa, cum neque Christum expropriationem prædictam omnis juris in cuiuscunque rei proprietate*

Et in usu ejus in se servasse, nec eam Apostolis im-
posuisse, nec sub voto ab Apostolis fuisse receptam;
evangelica seu apostolica doceat historia, sed contra-
rium evidentius premisso articulo dicitur. Etea quæ
in dicta pronuntiatione seu dicto articulo continen-
tur, quatenus eum tangunt, quantum ad crimina
& scelera supradicta, negat esse vera, sed penitus
falsa, & à patre mendacii mendaciter & nequiter
fore conficta, sicut tota illa sententia, si sententia
dici debet, plena est mendaciis & abusionibus in-
finitis. Et non credit etiam frater Franciscus quod
prædicto ordini privilegia de quibus fit mentio in
prædicta pronuntiatione sint à sede apostolica in-
dulta. Et si dictus frater G. dicat præfatum ordinem
præfata privilegia habere, petit de illis sibi fieri co-
piam. Dicit etiam dictus frater Franciscus quod
præfato fratri G. non competit tempore pronun-
tiationis prædictæ cognoscere & pronuntiare de cau-
sa seu causis hæresis seu schismatis eo modo quo in
prædicta littera & prædicta pronuntiatione conti-
nerur. Dicit etiam prædictas pronuntiationem, de-
clarationem, condemnationem, seu sententiam, si
tamen taliter dici possunt, esse latas & pronuntiatas
perperam & juris ordine non servato & ex falsis &
nullis causis contra ipsum fratrem Franciscum non
citatum nec confessum nec convictum, absentem
& ignorantem, & ex prædictis & aliis causis suo
loco & tempore proponendis esse iniquas, erro-
neas, & nullas. Et petit ac instanter requirit quod
debeant, sicut in rei veritate sunt, erroneæ, iniquæ,
& nullæ pronuntari & sententialiter declarari, ne
eius innocentia remaneat iniquè, erroneè, & men-
daciter apud fideles diffamata Christianos. Et ad de-
regendum hujusmodi errorem, iniquitatem, & nul-
litatem & defensiones facti & juris contra declara-
tionem, condemnationem, pronuntiationem, seu

sententiam prædictas proponendum & dandum & probandum, quatenus sibi incumbit, petit instanter se admitti.

Præmissa omnia & singula supponit & submittit frater Franciscus correctioni, emendationi, & determinationi Domini nostri Summi Pontificis Papæ Benedicti XII. & apostolicæ sedis, protestans quod ea interpretari possit & declarare quotiens opus fuerit, & repetit ac vult pro expressis & repetitis haberi omnes potestiones per eum aliàs in suis responsionibus & declarationibus factas & habitas.

Ad alios articulos qui eliciuntur de littera condemnationis.

Ad alium articulum, qui noscitur esse talis. Item dixit & asseruit idem frater Franciscus quod Imperator potest Papam deponere & depositum declarare ac omni gradu ecclesiastico privare.

Ad hunc articulum respondet frater Franciscus præmissa in dicto articulo contenta nullo modo fore vera, sed omnino falsa, & à patre mendacii mendaciter fore conficta.

Ad alium articulum, qui talis est. Item quod clerici & populus urbis Romæ potest Papam deponere & depositum declarare.

Ad hunc articulum respondet frater Franciscus negando simpliciter præmissa fore vera, sed omnino falsissima, & à patre mendacii mendaciter fore conficta.

Ad alium articulum, qui talis est. Item quod id quod adversus eundem Dominum Iohannem Papam XXII. in urbe prædicta per aliquos perditionis & diffidentiae filios de facto attentatum extitit, legitime gestum fuit.

Ad hunc articulum respondet frater Franciscus negando simpliciter fore verum, sed omnino falsissimum, & à patre mendacii mendaciter fore confectum.

Ad alium articulum, qui talis est. Item quòd constitutiones per Romanum Pontificem canonicè intrantem editæ de consilio sacri ac fidelis collegii Dominorum Cardinalium sunt hæreticæ.

Respondet frater Franciscus negando hoc fore verum, sed omnino falsum esse, cum ipse pro defensione constitutionum apostolicæ sedis animam suam exposuerit & eas ab omni labe hæresis purgare conatus fuerit, prout ejus dicta & scripta manifestè attestantur.

Ad articulum alium, qui talis est. Item quòd obedire illi cui universalis Ecclesia obedit est animam damnare & se hæreticum profiteri.

Respondet frater Franciscus hoc non fore verum, sed penitus falsum, cum ipse pro fide universalis Ecclesiæ & auctoritate apostolicæ sedis se multis periculis exposuerit, ut evidentia facti ostendit.

Præmissos hos quinque articulos dicit frater Franciscus quòd nunquam tenuit nec tenet. Et dato quòd frater Michaël ipsos scripserit, quod tamen ipse non credit, nihil ad eum, nec propterea ipse potuit aut debuit condemnari. Et si propterea condemnatus extitit, apparet ipsam condemnationem fuisse erroneam, iniquam, & nullam.

Ad alium articulum, quòd idem frater Franciscus adhæsit prædicto fratri Michaëli olim ordinis fratrum Minorum Ministro generali, ex quo depositus fuit & propter sua demerita ut hæreticus condemnatus, ac favit eidem, consilium, auxilium, favorem, & assensum præstitit eidem in prædictis & aliis multis quæ ipse scripsit & asseruit

contra Dominum Iohannem Papam XXII. propter
quæ ipsum hæreticum, scismaticum, & errantem,
ac deviantem à fide catholica iudicabant.

Respondet frater Franciscus quòd ipse nunquam
scivit fratrem Michaëlem fuisse propter sua deme-
rita sicut hæreticum condemnatum, & quòd nun-
quam ei tamquam hæretico scienter adhæsit, nec
favit, nec consilium vel auxilium præstitit in ali-
quo quod esset contra fidem catholicam vel evan-
gelicam veritatem, & quòd si appareat eundem fra-
trem Franciscum prædicto fratri Michaëli in aliqui-
bus favisse aut consilium vel auxilium & assensum
præstitisse, hoc non fecit dictus frater Franciscus
favens dicto fratri Michaëli in hæresi, sed tantum
pro directione & salute animæ seu conscientie ipsius
fratris Michaëlis. in quo casu licet etiam hæreticis
consulere & viam salutis ostendere. Et si ipse . . . .

Cetera desunt.

Vide Spondanum ad an. 1343. §. 3.

Fragmentum alterius scedulæ in eadem
causa fratris Francisci de Esculo.

Desunt nonnulla.

huius mundi & præsentis seculi transitum. Vtra-
que autem auctoritas adducta Danielis ad pro-
bandum Christum fuisse Regem & Dominum, po-
nit Christi regnum æternum & non habere finem.
Quare medium rationis ad probandum dictum ar-
ticulum videbatur consequenter tollere generalem
corporum resurrectionem & futurum iudicium ge-
nerale. Item declarando qualiter Christus, in quan-
tum Deus, habuit regnum & universale rerum do-
minium, videbatur ponere & concludere mundum

Apud Gol-
dast. to. 2.
Monarch.
pag. 1151.

fuisse ab æterno, in eo quòd hoc volendo declara-
re dicit sic in illo libello *Quia vir reprobus: Pre-*
missa autem, scilicet regnum & universale dominium,
habuit Iesus, in quantum Deus, ab æterno, eo ipso
quòd Deus pater genuit eum, & in quantum homo ex
tempore, scilicet ab instanti conceptionis sue, ex Dei
datione. Hæc ibi. Ex quibus videbatur posuisse con-
sequenter mundum fuisse ab æterno: quoniam, ut
ait beatus Augustinus quinto libro de trinitate Dei,
Deus non dicitur dominus creatura nisi creatura cœ-
xistat serva. Vnde dicit ibi sic: *Nam si dominus non*
dicitur nisi cùm habere incipit servum, etiam ista ap-
pellatio relativa, ex tempore est Deo. Non enim sem-
piterna est creatura cujus ille est dominus. Ecce domi-
num esse non sempiternum habet, ne cogamur etiam
creaturam sempiternam dicere: quia ille sempiternus
non dominaretur nisi etiam ipsa sempiternus famularer-
tur. Sicut autem non potest esse servus qui non habet
dominum, sic nec dominus qui non habet servum.
Hæc Augustinus. Ex quibus patet, secundum Au-
gustinum, quòd qui ponit Deum fuisse Dominum
ab æterno, cogitur ponere creaturam fuisse ab
æterno. Præmissa autem assertio & declaratio Do-
mini Iohannis expressè ponit quòd Iesus, in quan-
tum Deus, habuit regnum & universale rerum do-
minium ab æterno. Et per consequens ponit Iesum
fuisse Dominum ab æterno: quia habens regnum
& dominium regni dicitur dominus illius regni,
quia esse dominum alicujus rei non est aliud quàm
habere illam rem & ejus dominium. Quare prædi-
cta assertio & declaratio videbatur implicite pone-
re mundum fuisse ab æterno. Item quia in decla-
rando modum quo Christus fuit secundum ipsum
Rex & Dominus in temporalibus, dicit quòd Chri-
stus, in quantum homo, non renuntiavit nec po-
tuit renuntiare regno & dominio temporalium,

& quod si fecisset, contra ordinationem patris fecisset. Ex quibus sequi videbatur quod Christus secundum Dominum Iohannem non fecerit nec facere potuerit quod alios facere docuerat, & quod si fecisset, contra patris ordinationem fecisset, quia ipse docuit alios renuntiare regno & dominio temporalium, sicut patet Matthæi xix. capite: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus.* Cui autem consultitur ut omnia sua vendat & pauperibus distribuat, directè consultitur ut dominio temporalium renuntiet. Et Lucæ XIV. capite: *Omnis ex vobis qui non renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* Si ergo Christus non renuntiavit nec renuntiare potuit regno & temporalium dominio, & si fecisset, contra patris ordinationem fecisset, videbatur sequi quod Christus non fecerit nec facere potuerit quod aliis faciendum esse consuluit & admonuit, & quod si fecisset, contra patris ordinationem fecisset. quod videbatur directè impingere in doctrinam evangelii & vitam Christi. Et ideo propter præmissa & plura alia brevitatis causa dimissa, considerando causas & modum ponendi quod posuit Christum Regem & Dominum omnium temporalium, videbatur ille articulus erroneus, specialiter quoad fratres ordinis beati Francisci, quibus illa littera mittebatur & dirigebatur.

Secundus articulus est, quod Christus, in quantum homo viator, per successum temporis habuit & acquisivit sibi in speciali dominium proprium & immediatum vestimentorum, alimentorum, calceamentorum, & loculorum, partim collatione fidei, partim per emptionem.

Tertius articulus est, quod Christus nunquam consuluit Apostolis nec suis discipulis abdicationem

proprietatis & domini omnium rerum temporalium.

Ad istos duos articulos responderet frater Franciscus prout continetur & habetur in responsione & declaratione facta ad litteram missam Perpinianum.

Quartus articulus est, quod Christus non dedit aliam legem vivendi Apostolis quam Discipulis, per discipulos intelligens omnes fideles Christianos; sicut manifestè patet per ejus exempla, in quibus inter discipulos numerat Ioseph ab Arimathia, qui erat dives in speciali, & Martham & Mariam, quæ secundum ipsum erant dominæ castri.

Reliqua desunt.

EPISTOLÆ DVÆ
SVLPITII SEVERI
PRESBYTERI AQVITANI.

I. *Epistola sancti Severi Presbyteri ad Claudiam sororem suam de ultimo iudicio.*

LECTIS epistolis tuis, multo modo permotum affectum lacrymis tenere non potui. Nam & gaudio flebam quod te secundum Domini Dei nostri praecepta vivere & sermone ipso litterarum tuarum poteram agnoscere, & pro desiderio tui non poteram non dolere, quod per summam à te injuriam alienabar, si litteras non misisses. Tali ergo sorore non fruerer? Testor autem salutem tuam, persæpe ad vos venire volui, sed usque adhuc impeditus sum, obistente eo qui consuevit obistere. Nam & festinabam desiderio meo in tuo aspectu satisfacere; & opus Domini nostri inter nos obiter videbamus acturi, cum alter alterum consolando, calcata à nobis mole seculi, viveremus. Sed jam veniendi diem tempusque non statuo, quia quotienscunque statui, implere non potui. Domini operiar voluntatem; speroque quod meis votis & orationibus tuis de nostra nos fructum capere faciat perseverantia. Ceterum quod à me in omnibus epistolis quas ad te miseram vitæ ac fidei tuæ praecepta desiderans, jam per assiduitatem scriptorum meorum verba consumpsi, nihil novum tibi

rescribere modò possum quod antè non scripserim. Et sanè propitio Deo jam non indiges admoneri, quæ fidem inter principia consummans, devoram in Christo exhibes caritatem. Vnum tamen moneo, ne transcurfa repetas, ne contempta desideres, ne manum aratro inferens, retrorsum conversa respicias. quo utique in te redeunte vitio, ordinem suum necesse est sulcus amittat, nec sanè mercedem suam cultor accipiat. Alioquin nec partem consequitur si ex parte cessaverit. Nam sicut à peccato ad justitiam fugiendum est, ita & qui justitiam fuerit ingressus, ne peccato pateat præcavendum. Scriptum enim est iusto, in qua die exerraverit, justitiam non profuturam. In hoc igitur consistendum est, in hoc laborandum, ne qui peccata evasimus, præmia parata perdamus. Stat enim adversus nos paratus inimicus ut nudatum fidei umbone mox feriat. Non abiciendus est itaque clypeus, ne latus pateat. Non remittendus est gladius, ne hostis incipiat non timere. Porro cum armatum viderit, abibit. Nec ignoramus durum esse ac difficile adversus carnem & seculum quotidie dimicare. Sed si æternitatem cogites, si cælorum regna consideres, quæ utique nobis Dominus licet peccatoribus præstare dignabitur, quæ tandem condigna passio est qua tanta mereamur? Luctamen autem in hoc mundo parvi temporis est. Nam etsi mors non succedat, senectæ succedet. Labuntur anni, fluunt tempora, & ut spero, Dominus Iesus tamquam desideratos sibi celeriter vocabit. O quàm felix ille noster excessus, cum à labe peccati melioris vitæ conversatione purgatos sede sua nos Christus excipiet! Occurrent Martyres & Prophetæ, tangentur Apostoli, gaudebunt angeli, lætabuntur archangeli, victusque sathanas cruento licet ore pallebit, quippe qui etiam nostra, quæ si-

bi in nobis præparaverat, peccata perdiderit. Videbit gloriam concessam per veniam, merita honorata per gloriam. Nos triumphabimus hoste superato ubi tunc mundi istius sapientes ridebuntur, ubi avarus, ubi adulter, ubi impius, ubi ebriosus, ubi maledicus recognoscentur. Quid miseri pro sua defensione dicturi sunt? Nescivimus te Domine, te in mundo esse non vidimus. Prophetas non misisti, legem seculo non dedisti. Patriarchas non vidimus, sanctorum non legimus exempla. Christus tuus in terra non fuit, Petrus tacuit, Paulus noluit prædicare, Evangelista non docuit, Martyres non fuerunt quorum exempla sequeremur. Futurum iudicium tuum nemo prædixit, vestire pauperem nemo mandavit, prohibere libidinem nemo præcepit, repugnari avaritiæ nemo persuasit. Inscientia lapsi sumus, quæ fecimus nescientes. His contrario ex illo sanctorum choro vel primus iustus Noë proclamabit. Ego, Domine, & super venturum propter peccata hominum diluvium prædicavi, & post diluvium exemplum de me præbui bonis ut malis pereuntibus non perirent, ut isti recognoscerent & quæ esset innocentibus salus & quæ pœna peccantibus. Post hunc, Abraham fidelis obfistet. Ego, inquit, Domine, fidem qua humanum in te crederet genus media ferè mundi illius ætate fundavi. Ego pater gentium, cujus exempla sequerentur, electus sum. Ego Isaac adhuc parvulum non dubitavi, Domine, offerre tibi pro vittima, ut isti recognoscerent nihil non Domino præstari debere, cum me ipsum ne filio quidem unico intelligerent pepercisse. Ego terram meam & cognationem meam te iubente deserui, ut istis quoque esset exemplum nequitias mundi & seculi peccata deserere. Ego, Domine, te licet corpore, sub imagine primus agnovi, nec dubitavi credere

Exo. 20.

Psal. 111. &
149.

Isa. 5.

quem videbam, licet in alia mihi substantia videris, ut isti intelligerent non secundum carnem sed secundum spiritum judicare. Huic Moyses beatus obsecundabit. Ego legem, Domine, istis omnibus te iubente tradidi, ut quos libera fides non tenebat, lex saltem dicta cohiberet. Ego dixi *Non adulterabis*, ut licentiam fornicationis inhiberem. Ego dixi *Diliges proximum tuum*, ut caritas abundaret. Ego dixi *Domino soli servies*, ne isti idolis immolarent vel templa esse paterentur. Ego ne falsa testimonia dicerentur edixi, ut istis adversus omne mendacium praecluderem ora. Ego facta dictaque à mundi exordio, operante in me spiritu tue virtutis, exposui, ut istis cognitio præteritorum doctrinam tribueret futurorum. Ego te venturum, Domine Iesu, prædicavi, ut istis non inopinarum esset agnoscere quem venturum antè prædixeram. Post hunc adstabit dignus Domini sui David semine. Ego te, Domine, per omnia nuntiavi, ego nomini tuo tantum serviendum esse clamavi. Ego dixi *Beatus vir qui timet Dominum*, ego dixi *Exultabunt sancti in gloria*, ego dixi *Desiderium peccatorum peribit*, ut isti te agnoscerent & peccare desinerent. Ego cum regia præditus essem potestate, cilicio superjecto, pulvere subjecto, depositis insignibus magnificentiae meae procubui vestimentis, ut istis mansuetudinis atque humilitatis daretur exemplum. Ego inimicis meis, qui interficere me cupierunt, peperci, ut misericordiam meam isti probarent imitandam. Post hunc Isaias dignus Dei spiritu non tacebit. Ego, Domine, te per os meum loquente præmonui, *Va his qui jungunt domum ad domum*, ut modum cupiditatis imponerem. Ego iram tuam peccantibus venisse testatus sum, ut istos à malefactis suis, si non spes præmiorum, saltem suppliciorum formido cohiberet. Post hos

aliósque complures qui doctrinæ nobis officia præstiterunt, ipse Dei filius hæc loquetur. Ego certè excelsa sede sublimis, cælum palma, terram pugillo continens, intra extrâque diffusus, cunctorum quæ gignuntur interior, atque omnibus quæ moventur exterior, inæstimabilis naturæ, potestate infinitus, invisibilis aspectu, incomprehensibilis ad tactu, ut inter vos ad edomandam duritiam cordis vestri & perfidiam doctrinis salutaribus molliendam vestrum minimus existerem, nasci carne dignatus sum, depositâque Dei gloria, habitum formæ servilis assumpsi, ut communicata vobiscum infirmitate corporea, rursus in consortium gloriæ meæ per obedientiam præcepti salutis adhiberem. Agris infirmisque omnibus sanitatem, auditum surdis, visum cæcis, vocem mutis, claudis pedum officia restitui, ut vos signis cælestibus pro moverem, quò facilius in me atque in his quæ prædicaveram crederetis. Ego vobis cælorum regna promisi. Ego etiam, ut impunitatis haberetis exemplum, latronem, qui me sub mortis suæ tempore fatebatur, in paradiso collocavi, ut illius fidem qui remitti sibi meruerat peccata sequeremini. Atque ut exemplo meo pro vobis & ipsi pati possitis, pro vobis ego passus sum, ne dubitaret homo pro se pati quod Deus pro homine pertulisset. Ego me post resurrectionem, ne fides vestra confunderetur, ostendi. Ego in Petro Iudæos monui, ego in Paulo gentibus prædicavi. Nec pœnitent. Est fructus bonorum. Opus meum boni intellexerunt, perfecerunt fideles, iusti impleverunt, consummaverunt misericordes; & magna pars martyrum, magna sanctorum est. In eodem certè & isti corpore, in eodem fuerunt mundo. Cur nullum in vobis bonum opus, gens vipereæ stirpis, invenio? Pœnitentiam malorum vestrorum nec sub ul-

Matth. 22.
& 30.

Psal. 33.

tima die vestri finis egistis. Quid autem attinet quod me labiis adoratis, si factis & operibus denegeris? Vbi nunc vestrae divitiæ, ubi honores, ubi potentia, ubi vestrae sunt voluptates? Nullam novam in vos mando sententiam. Habetis iudicium quod antè prædixi. Tunc illud miseris Evangelista recitabit: *Iste in tenebras exteriores, ubi erit fletus & stridor dentium.* O miseri quos ista non permovet. Videbunt suam pœnam & aliorum gloriam. Utantur seculo, dum æternitate illa quæ sanctis præparata est non fruantur. Affluant divitiis, auro incubent, dum ibi egentes, ibi inopes deprehendantur. Sint in seculo divites, dum in æternitate sint pauperes. de quibus scriptum est: *Divites eguerunt & esurierunt.* Consequenter autem de bonis scriptura subjecit: *Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono.* Itaque, soror, licet nos isti irrideant, licet nos stultos infelicesque commemorent, felicius gaudeamus opprobriis quibus nobis gloria, illis pœna cumulatur. Nec rideamus illorum stultitiam, sed potius infelicitatem doleamus: quia inter illos pars magna nostrorum est, quos si lucrificare possimus, augetur in nobis gloria. Sed agant se ut volunt, sint nobis tamquam gentiles & publicani; nos verò salvos incolumésque tueamur. Si illi nunc nobis dolentibus gaudent, nos postea in illorum dolore gaudebimus. Vale soror carissima & in Christo dilectissima.

Explicit epistola Severi Presbyteri ad Claudiam sororem suam.

II. *Epistola sancti Severi Presbyteri ad eandem de virginitate.*

QVANTAM in cælestibus beatitudinem virginitas sancta possideat, præter scripturarum testimonia, Ecclesiæ etiam consuetudine edocemur, qua dicimus peculiare illi subsistere meritum cujus est specialis consecratio. Nam cum universa turba credentium paria dona gratiæ percipiat & iidem omnes sacramentorum benedictionibus gloriantur, istæ proprium aliquid præ ceteris habent, dum de illo sancto & immaculato Ecclesiæ grege quasi sanctiores purioresque hostiæ pro voluntatis suæ meritis à sancto spiritu eliguntur & per summum sacerdotem Dei offeruntur altario. Digna revera Domino hostia tam pretiosi animalis oblatio, & nullius magis quam suæ imaginis hostia placitura. De hujusmodi enim Apostolum præcipue dixisse reor: *Obsecro autem vos, fratres, per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, Deo placentem.* Possidet ergo virginitas & quod alii habent & quod alii non habent, dum & communem & peculiarem obtinet gratiam, & proprio, ut ita dixerim, consecrationis privilegio gaudet. Nam & Christi sponsas virgines dicere ecclesiastica nobis permittit auctoritas, dum sponсарum modo eas Domino consecrat velut ostensas, vel maximè habituras spiritale connubium quæ subterfugerint carnale consortium. Et dignè Deo per matrimonii comparisonem spiritualiter copulantur quæ ejus dilectionis causa humana connubia spreverunt. In his quammaximè illud completur Apostoli: *Qui autem adheret Deo, unus est spiritus.* Grande est & immortale, penè ultra naturam corpoream, superare luxuriam & concupis-

Rom. 12;

1. Cor. 6.

centiæ spasmeam adolescentiæ facibus accensam
 animi virtute restinguere & spiritali conatu vim
 genuinæ oblectationis excludere viveréque contra
 humani generis legem, dispicere solatia conjugii,
 dulcedinem contemnere liberorum, quæcunque
 præsentis vitæ esse commoda possint, pro nihilo
 spe futurorum beatitudinis computare. Magna hæc,
 ut dixi, & admirabilis virtus est, non immerito
 pro magnitudine laboris sui ingenti præmio desti-
 natur. *Dabo*, inquit spadonibus dicit Deus, & in
 domo mea & in muro meo locum nominatum melio-
 rem filiis & filiabus; nomen æternum dabo illis, &
 non deficiet. De quibus spadonibus Dominus in
 evangelio repetit dicens: *Sunt enim spadones qui*
se ipsos castraverunt propter regnum calorum. Mag-
 nus est quidem pudicitæ labor, sed majus præ-
 mium; temporalis custodia, sed remuneratio æter-
 na est. De his enim & beatus Apostolus Iohan-
 nes loquitur quod sequantur agnum quocunque
 ierit. Quod ita intelligendum puto, nullum eis lo-
 cum in cælesti aula claudendum, & cuncta divi-
 narum eis mansionum habitacula referenda sunt.
 Sed ut illustrius virginitatis meritum clareat, &
 quam Deo dignum sit manifestius intelligi possit,
 illud cogitetur quod Dominus & salvator noster
 Deus, cum propter humani generis salutem ho-
 minem dignaretur assumere, non alium quam vir-
 ginalem uterum elegerit, ut hujusmodi plurimum
 sibi placere monstraret, & ut pudicitæ bonum
 utrique sexui intimarer. Virginem matrem habuit
 virgo mansurus. In se viris, sed in matre feminis,
 præbuit virginitatis exemplum. Quo demonstra-
 tur in utroque sexu beatam integritatem divini-
 tatis habere & plenitudinem meruisse, dum tan-
 tum in matre fuit quicquid habebat in filio. Sed
 quid ego satis ago excellens ac sublime pudicitæ
 meritum

Isa. 6.

Math. 19.

meritum revelare & gloriosæ bonum virginittatis ostendere, cùm de hac re plerosque perorasse non nesciam & ejus beatitudinem manifestissimis rationibus comprobasse, & nulli sapienti in dubium venire posse eam rem majoris esse meriti quæ sit amplioris laboris? Quisquis enim pudicitiam aut nullius præmii aut parvi existimat, certum est illum aut ignorare aut non voluntariè ferre laborem. Inde illi semper castitati derogant qui eam aut non habent aut habere coguntur inviti. Nunc itaque quam paucis licet tam laborem quàm meritum integritatis ostendimus, ne res quæ grandi virtute constat, ingenti præmio destinata, carere fructu suo possit, diligentius excubandum est. Quantum enim quæcunque species pretiosior fuerit, tanto majore sollicitudine custoditur. Et quàm multæ sunt quæ bono proprio carent, nisi aliarum rerum juventur auxilio, ut mellis species, nisi cellarum custodia & favorum cellulis conservetur & ut veriùs dixerim, nutriatur, naturalem gratiam perdit & subsistere per se ipsam non potest. sicut & vini species, quod si non boni odoris vasis & reparatis crebris picibus foveatur, genuinam viri suavitatem amittit. Attentiùs providendum est ne fortè & virginitati aliqua sint necessaria sine quibus nequaquam fructum asferre sufficiat. & tantus nihil proderit labor, dum vanè prodesse creditur quod absque viribus necessariis possidetur. Nisi fallor enim, ob cælestis regni præmium pudicitiae servatur integritas, quod sine vitæ æternæ merito neminem consequi posse certum est. Æterna verò vita nonnisi per omnem divinorum præceptorum custodiam promereri potest, scriptura dicente: *Si quis in vitam pervenire, serva mandata.* Vitam ergo non habet nisi qui cuncta mandata legis servaverit. Et qui vitam non habuerit, cælestis regni

Matth. 19.

1. Cor. 7.

non potest esse possessor, in quo non mortui, sed vivi quique regnabunt. Nihil ergo virginitas sola proficiet, quæ cælestis regni gloriam sperat, nisi & aliud habuerit cui perpetua vita promittitur, per quam cælestis regni præmium possidetur. Ante omnia ergo pudicitiam integritatemque servantibus & ejus remunerationem à Dei æquitate sperantibus mandatorum custodia est præcepta, ne gloriosa castitatis & continentiae labor in irritum deducatur. Supra mandatum vel præceptum esse virginitatem sapiens ex lege nullus ignorat, Apostolo dicente: *De virginibus autem præceptum Domini non habeo, consilium autem do.* Cum ergo obtinendæ virginitatis consilium dat, non præceptum statuit, supra mandatum & præceptum eam esse professus est. Quicumque ergo virginitatem servant, majus quàm præceptum est faciunt. Tunc enim proderit amplius fecisse quàm jussum est, si quod jussum est feceris. Nam quomodo plus fecisse gloriaberis si minus aliquid non feceris? Cupiens divinum implere consilium, ante omnia serva mandatum. Volens virginitatis præmium consequi, amplectere meritum vitæ, ut tua castitas remunerari possit. Nam ut vitam præstat observatio mandatorum, ita eorum è contrario generat prævaricatio mortem. Et qui per prævaricationem in morte fuerit, virginitatis coronam sperare non poterit, neque pudicitiae præmium expectare constitutus in pœna. Tres enim species sunt per quas regni cælestis possessio introitur. Prima est pudicitia, secunda mundi contemptus, tertia verò justitia. quæ ut connexæ plurimum se possidentibus præstant, ita divisæ prodesse difficilè possunt; dum unaquæque earum non propter se tantum sed propter alia efflagitur. In primis ergo quæritur pudicitia ut facilius subsequatur mundi contemptus, quia ab illis mun-

dus contemni levius potest qui matrimonii nexibus
 non tenentur; mundi verò contemptus exposcitur
 ut iustitia conservetur, quam difficile implere pos-
 sunt qui secularium bonorum cupiditatibus & mun-
 danarum voluptatum negotiis implicantur. Quis-
 quis ergo pudicitiae possidet primam speciem, &
 secundam, quæ est mundi contemptus, non obti-
 net, penè sine causa possidet primam, quando se-
 cundam non habet, propter quam quæsitæ est. Si
 primam & secundam habeat, cui tertia, quæ est
 iustitia, desit, frustra laborat, quando superiores
 duæ propter tertiam præcipuè requiruntur. Quid
 enim prodest propter mundi contemptum pudici-
 tiam habere, & propter quod eam habeas, non
 habere? Vel cui rei mundum contempnas, si iusti-
 tiam, propter quam & pudicitiam mundi contem-
 ptum habere te convenit, non custodias: quia ut
 prima species propter secundam est, ita prima &
 secunda propter tertiam; quæ si non fuerit, nec
 prima nec secunda proficiet. Dicis forsitan. Doce
 me ergo quid sit iustitia, ut eam, si cognoverim,
 facilius implere sufficiam. Dicam tibi breviter ut
 valeo, & verborum utar simplicitate communium;
 quia causa de qua agimus talis est quæ disertiori-
 bus facundiae sermonibus nequaquam debeat obs-
 curari, sed simplicioris eloquentiae narrationibus
 pandi. Omnibus enim in commune necessaria, com-
 muni debet causa sermone monstrari. Iustitia ergo
 non aliud est quàm non peccare; non peccare au-
 tem, legis præcepta servare. Præceptorum verò
 observatio duplici genere custoditur, ut nihil eo-
 rum quæ prohibentur facias, & cuncta quæ ju-
 bentur implere contendas. Hoc est quod dicit:
Recede à malo, & fac bonum. Nolo enim in hoc *Psalm. 33.*
 putes constare iustitiam ut malum non facias,
 cum & bonum non facere malum sit, & in utro-

que legis prævaricatio continetur : quoniam qui dixit *Recede à malo*, ipse dixit & *fac bonum*. Si à malo recesseris & non feceris bonum, transgressor es legis, quæ non tantum in malorum actuum abominatione, sed & in bonorum operum perfectione completur. Neque enim sibi hoc solum præcipitur ut vestitum suis non spolies indumentis, sed ut spoliatos operias tuis, neque ut habenti panem non auferas suum, sed ut non habenti tuum libenter impertias, neque ut solum pauperem suo non pellas hospitio, sed ut pulsam & non habentem recipias tuo. Præceptum enim est nobis flere cum flentibus. Quomodo cum illis fleamus, si in nullo eorum necessitatibus participamus, nec aliquid eis in his propter quas lacrymantur causis præbeamus auxilium? Neque enim fletuum nostrorum Deus infructuosum quærit humorem; sed quia lacrymæ doloris indicium sunt, vult te ita alterius angustias sentire ut tuas. Et quomodo tibi, in tali tribulatione si esses, subveniri cuperes, ita alteri ipse subvenias, propter illud: *Quicumque vultis ut faciant vobis homines bona, ita & vos facite illis*. Nam cum flente flere, si nihil, cum possis flenti conferre, conferas, sublannationis non pietatis indicium est. Denique salvator noster cum Maria & Martha Lazari sororibus fleuit, & immensæ misericordiæ affectum lacrymarum contestatione monstravit. Et veræ pietatis indicia mox opera subsecuta sunt, cum suscitatur Lazarus, cujus causa lacrymæ funduntur, sororibus vivus redditur. Et hoc fuit piè flere consensibus occasionem fletus auferre. Sed quis potens? inquires. Sed nec tibi aliquid impossibile imperatur. Implevit omnia qui quod potuit fecit. Sed ut dicere cœperamus non sufficere Christiano à malis se abstinere, nisi etiam bonorum operum officia

Matth. 7.

perfecerit, illo vel maximè testimonio comprobatur quo comminatur Dominus æterni ignis reos fore qui quamvis mali nihil gesserint, si non fecerint omne quod bonum est, dicens: *Tunc dicit* Matth. 25.
*Rex his qui ad sinistram sunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum quem preparavit pater meus diabolo & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare. & reliqua. Non dixit, Discedite à me maledicti, quia homicidium, quia adulterium, aut quia furta fecistis; sed quia bona non fecerunt, condemnantur. Hi æternis gehennæ suppliciis addicuntur, nec quia quæ prohibita fuerant admisissent, sed quia quæ præcepta fuerant implere noluerunt. Vnde advertendum est quam spem habere possint qui adhuc aliquid eorum faciunt quæ prohibentur, cum etiam illi rei sunt qui non fecerunt quæ jubentur. Nolo enim tibi in hoc blandiaris, si aliqua non feceris, cum scriptum est: *Qui universam legem servaverit, offenderit autem* Iac. 2.
*in uno, factus est omnium reus. Adam enim semel peccavit, & mortuus est. Et tu vivere posse existimes illud semel committens quod alium, dum semel perpetrasset, occidit? An grande illum commisisse crimen putas unde merito ac justè damnatus est? Videamus ergo quid fecerit. Contra mandatum de fructu arboris edit. Quid ergo? Propter arboris fructum Deus hominem morte multavit? Non propter arboris fructum, sed propter mandati contemptum. Ergo non agitur de qualitate peccati, sed de transgressione mandati. Et qui dixit Adæ ut de arboris fructu non ederet, ipse tibi præcepit ut non maledicas, non mentiaris, non detrahas, nec detrahentes auscultes, ut non omnino jures, ut non concupiscas, non inideas, non sis tepidus, non sis avarus, ut nulli malum pro malo reddas, ut pro calumniantibus & perse-**

* f. acidia

cutoribus tuis ores, ut percutienti maxillam, alteram præbeas, ut in iudicio seculari non litiges, ut si quis tua auferre voluerit, grater remittas, ut nec iracundiæ nec zeli nec livoris malum intra peccatus admittas, ut crimen * avaritiæ fugias, ut omnis jactantiæ ac superbiæ malum caveas, & humilis ac mitis Christi exemplo vivas, malorum confortia in tantum devitans ut cum fornicatoribus aut avaris aut maledicentibus aut invidis aut detrectatoribus aut ebriosis aut rapacibus cibum non capias. Quem si in aliquo contempseris, si pepercit Adæ, parcat & tibi. Immo illi magis parcendum fuerat, qui adhuc novellus erat, & nullius antea peccantis & propter peccatum suum morientis trahatur exemplo. Tibi verò post tanta documenta, post legem, post Prophetas, post evangelia, post Apostolos si delinquere volueris, quomodo indulgeri possit ignoro. An tibi de virginitatis prærogativa plaudes? Memento Adam & Evam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Virgo quæ peccat, Evæ non Mariæ comparanda est. Non negamus in præsentī tempore remedium pœnitentiæ, sed hortamur magis præmium sperare debere quàm veniam. Turpe est enim delicti indulgentiam postulare quæ palmam virginitatis expectant, & illicitum aliquid incurrere quæ se etiam castraverunt. Licitum quippe est matrimonii inire consortium. Et ut laudandæ sunt quæ propter Christi amorem & cælestis regni gloriam copulam contempserunt nuptiarum, ita damnandæ non sunt quæ propter incontinentiæ voluptatem, nondum Deo devotæ, remedio apostolico abutuntur. Ergo, ut diximus, quæ connubia licita ut illicita spernunt, ejusmodi autem si jurent, si maledicant, si detrahant, si cupidas in alienis, si detrahentes probantur audire, si malum pro malo

reddant, si avaritiæ in propriis incurrant crimen, si zeli, si livoris venena possideant, si contra legalia & apostolica instituta indecens aliquid aut loquantur aut cogitant, si in carne * placendi studio
 * f. civitate
 comptæ & ornatae procedant, & alia quæ fieri solent illicitè faciant, quid proderit eis sprevisse quod licuit & exercere quod non licet? Si vis prodesse tibi quod licita contempsisti, vide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum est enim timuisse quod minus est & non timere quod majus est, aut ab iis non vitari quæ prohibentur quæ subterfugerint quæ conceduntur. Dicit enim Apostolus: *In-*
nupta cogitat quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo, 1. Cor. 7.
ut sit sancta corpore & spiritu. Quæ Dei sunt, in-
quit, cogitat; non quæ seculi, non quæ hominum,
sed quæ Dei sunt cogitat. Quæ sunt ergo Domini?
 Dicit Apostolus: *Quæcunque sancta, quæcunque* Philipp. 4.
amabilia, quæcunque bonæ famæ, si qua virtus, si
qua laus disciplina, ista sunt Domini. quæ sanctæ
 verè apostolicæ virgines die noctique meditantur & cogitant. Dei est etiam regnum cælorum, Domini est resurrectio mortuorum, Domini est immortalis corruptio, Domini est splendor, solis quæ sanctis promittuntur. Domini est plures sanctorum in cælestibus mansiones, Domini est fructus trigessimus & sexagesimus & centesimus. Hæc cogitant, & quibus possint operibus promereri quæ Domini sunt cogitant. Domini est etiam lex novi & veteris testamenti, in quibus ejus eloquia sancta refurgent: quæ si virgines sine intermissione meditantur, quæ Domini sunt cogitant, & impletur in eis propheticum illud: *Fundamenta æterna super* Eccli. 16.
terram solidata, & mandata Domini in corde mulieris sanctæ. Sequitur, quomodo placeat Deo, Deo in-
quam, non hominibus, ut sancta corpore sit & spi-
ritu. Non dixit, ut sit sancta membro aut corpore

tantum, sed, *ut sit sancta corpore & spiritu*. Membrum enim una corporis pars est, corpus vero omnium compago est membrorum. Cum ergo dicit *ut sit sancta corpore*, omnibus membris jam sanctificari debere testatur: quia non proderit sanctificatio ceterorum membrorum, si inveniatur vel in uno corruptio. Non erit sancta corpore, quod ex omnibus constat membris, quæ vel unius fuerit coinquinatione polluta. Sed ut quod dico manifestius & lucidius fiat, quæcunque sit omnium membrorum purgata sanctificatione, & lingua tantummodo peccet, aut blasphemet; aut testimonium falsum dicat, numquid liberabunt omnia membra unum, an propter unum judicabuntur & cetera? Ergo sine aliorum membrorum sanctificatione pudicitia nihil proderit, cum in uno sit vitium. Quanto magis si diversorum flagitio peccatorum omnia corrumpentur, unius nihil proderit integritas. Vnde te quæso, virgo, ne sola tibi pudicitia blandiaris, neque in unius membri integritate confidas, sed secundum Apostolum soli Deo conserva corporis sanctitatem; munda ab omnibus inquinamentis caput; quia crimen est illud, post chrismatis sanctificationem, aut croci aut alterius pigmenti fuco vel pulvere sordidari, aut auro, aut gemmis, vel cujuscunque terrenæ creaturæ specie. Grandis quippe est divinitati contumelia mundani & secularis ornamenti prælatio. Munda frontem, ut humana non divina opera erubescat, & illam confusionem recipiat quæ non peccatum sed Dei gratiam parit, scriptura divina dicente: *Est confusio adducens peccatum, est confusio adducens gratiam Dei*. Munda collum, ut non aurea testula capillis portet & suspensa monilia, sed potius illa ornamenta circumferat de quibus scriptura dicit: *Misericordia & fides non deficient à te*. Suspende autem il-

Eccli. 4.

Prov. 3.

las in collo tuo. Munda oculos, dum eos ab omni concupiscentia retrahis, & ab intuitu pauperum nunquam avertis, & ab omnibus fucis liberos ad ea quæ Dei sunt factis custodis. Munda linguam à mendacio, quia os quod mentitur occidit animam, à detractioe, à juramento, ab adulatione, à perjurio. Nolo præposterum ordinem putes quod prius à juramento quam à perjurio linguam dixi debere mundari: quia tunc perjurium facilius fugies, si in toto non jures. Impleatur illa sententia: *Cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Et memor esto dicentis Apostoli: *Benedicite, & nolite maledicere.* Sed & illud crebrius recordare: *Videte ne quis malum pro malo reddat alicui, neque maledictum pro maledicto; sed è contrario benedicentes, quia in hoc vocati estis ut benedictionem hereditatis possideatis.* Et illud: *Si quis autem verbo non offendit fratrem, hic perfectus est.* Nefas est enim ut labia illa quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis, & laudas, alicujus polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia ea lingua quis Dominum rogat qua aut mentitur aut maledicit aut detrahit. Labia sancta exaudit Dominus, & ipsis annuit citò precibus quas lingua immaculata nuntiat. Munda aures, ut nonnisi sermonibus sanctis & veris auditum præbeant, ut nunquam obscæna aut turpia seculariæque verba suscipiant, aut aliquem de altero audiant derogantem, propter illud quod scriptum est: *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam libenter;* ut cum eo habere partem possis de quo dicitur quoniam auditu & visu justus erat, hoc est, nec auribus nec oculis delinquebat. Munda manus, ne porrectæ ad accipiendum sint, ad dandum autem collectæ, nec ad feriendum paratæ, sed ad omnia misericordiæ & pietatis opera satis promptæ. Munda pedes, ne latam & spatiosam viam per-

Psal. 33.

Rom. 12.

1. Pet. 3.

Iac. 2.

Eccli. 28.

Prov. 4.

gant quæ ducit ad splendida seculi & pretiosa convivia, sed ad arduum magis & angustum gradientur iter quod tendit ad cælum; quia scriptum est: *Ite rectum facite pedibus vestris*. Agnosce tibi à Deo artificem non ad vitia sed ad virtutes membra formata; & cum universos artus mundaveris ab omni sordè peccati & toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum fiducia palmam virginittis expecta. Quid sit sanctum esse corpore breviter quidem sed plenè exposuisse me arbitror. Nunc quod sequitur, & *spiritu*, nosse debemus, hoc est, ut quod opere nefas est fieri, cogitatione concipere. Illa enim est sancta tam corpore quàm spiritu quæ nec mente nec carne delinquit, sciens etiam cordis esse speculatorem Deum, & idcirco satis agit ut omni modo etiam animum cum corpore mundum habeat à peccato, sciens scriptum esse: *Omni custodia custodi cor tuum*. & : *Ita enim diligit Dominus sancta corda, accepti sunt ei immaculati*. & alibi: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Quod de illis dici arbitror quos conscientia in nulla redarguit culpa peccati, de quibus & Iohannem in epistola dixisse reor: *Si cor nostrum non reprehenditur, fiduciam habemus ad Deum, & quæcunque petierimus accipiemus ab eo*. Nolo existimes te peccati crimen fugisse si voluntatem non sequatur effectus, cum scriptum est: *Quicumque viderit mulierem ad concupiscendum, jam mœchatus est eam in corde suo*. Ne dicas, Cogitavi quidem & non feci; quoniam etiam concupiscere nefas est quod fieri crimen est. Vnde & beatus Petrus præcipit dicens: *Animas vestras castificate*. Qui si nullam animæ constuprationem nosset, nec castificari eam desiderasset. Sed & illum quo continetur, *Hi sunt qui se cum mulieribus non coinquinaverunt, virgines enim permanserunt, hi sequuntur agnum quocunque ierit*.

Prov. 4.
Prov. 11.

Matth. 5.

1. Ioa. 3.

Matth. 5.

1. Pet. 1.

Apoc. 14.

attentiùs considerare debemus & animadvertere si solius integritatis & pudicitiae merito istius divino comitatu copulentur & per omnia caelorum tabernacula discurrant, an & alia sint quibus adjuncta virginitas tantae beatitudinis gloriam consequatur. Sed unde hoc scire poterimus? De sequentibus, nisi fallor, in quibus scriptum est: *Hi empti sunt ex omnibus primitiis Deo & agno, & in ore ipsorum non est inventum mendacium, sine macula sunt ante thronum Dei.* Vides ergo quod non in uno virgines tantum membro dominicis referantur inhærere vestigiis, sed illi qui præter virginitatem ab omni contagione peccati immaculatam gesserint vitam. Idcirco vel maximè virgo nuptias spernat, ut dum securior est, faciliùs, quod etiam à nubentibus quæritur, ab omni se delicto custodiat, & universa legis mandata perficiat. Nam si non nubat, & ea nihilominus faciat à quibus & nuptæ esse jubentur immunes, non nupsisse quid proderit? Et quamquam nulli Christianorum peccare liceat, & omnes quicunque spiritualis lavacri sanctificatione purgantur, immaculatam decurrere conveniat vitam, ut Ecclesiae, quæ sine macula, sine ruga, sine aliquo vitio huiusmodi esse describitur, possint visceribus intimari, multò magis hoc virginem implere necesse est, quam nec mariti nec filiorum nec alterius necessitatis causa prohibet quò minùs divinam scripturam perficiat, nec si qua peccet poterit excusatione defendi. O virgo, serva propositum tibi magno præmio destinatum. Præclara est apud Dominum virginitatis & pudicitiae virtus, si non aliis peccatorum & macularum lapsibus infirmetur. Agnosce statum tuum, agnosce locum, agnosce propositum. Christi sponsa diceris. Vide ne quid indignum ei cui desponsata videris admittas. Citò scribet repudium si in te vel unum viderit adulterium. Quaecunque ergo huma-

norum sponsaliorum pignoribus obarratur, statim à domesticis, à familiaribus, ab amicis sponsi sollicitè ac diligenter requirit & servulis quales juvenis habeat mores, interrogat quid potissimum diligit, quid accipiat, quo usu vivat, qua se consuetudine regat, quibus utatur dapibus, in quibus maxime rebus delectetur & gaudeat. Quæ cum didicerit, ita se monentibus temperat ut sponsi moribus suum obsequium, sua jocunditas, sua dilectio, sua diligentia, sua vita concordet. Et tu quoque Christum sponsum habes. A domesticis & familiaribus ejus sponsi tui mores interroga, & strenuè ac solerter inquire quibus præcipuè delectatur, qualem in te compositionem vestium diligit. Dicat tibi ejus familiarissimus Petrus, qui nec nuptis quidem corporalem sed spiritalem permittit ornatum, sicut in epistola scripsit: *Mulieres similiter subjectæ viris sicut ut si qui non credunt verbo, per mulierum conversationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore castam conversationem vestram: quarum sit non extrinsecus capillatura, aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus, sed absconsus cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples.* Dicat & alius Apostolus beatus Paulus, qui ad Timotheum scribens Episcopum eandem fidelium feminarum disciplinam testatur: *Mulieres similiter in habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, non tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes castitatem per bonam conversationem.* Sed forsitan dicas. Cur hæc Apostoli virginibus non jusserunt? Quia non necessarium judicabant, ne talis virginibus commonitio potius injuria quam emendatio videretur. Sed nec eas unquam tantæ temeritatis fore credidissent ut nec nuptis quidem concessa carnalia ornamenta & terrena

1. Pe. 3.

1. Tim. 2.

presumerent. Reuera ornare se & componere virgo debet. Namque quomodo sponso suo placere poterit, nisi composita & ornata processerit? Ornetur planè, sed interioribus ornamentis, & spiritualiter, non corporaliter, componatur; quia Dominus non corporis sed animæ decorem in illa desiderat. Ergo & tu quæcunque animam tuam à Deo diligere & habitari concupiscis, omni eam diligentia comple, spiritualibus indumentis exorna. Nihil in ea indecorum, nihil fœdum appareat. Resplendeat auro iustitiæ, & gemmis refulgeat sanctitatis, & pretiosissima margarita pudicitiae coruscet, & pietatis tunica vestiatur, pro bysso & serico castitatis & misericordiae tunica vestiatur, secundum quod scriptum est: *Induite ergo, sicut electi Dei sancti & electi, viscera misericordiae, bonitatem, humilitatem &c.* Non decorem alterius pigmenti quærat, sed innocentiae simplicitatisque candorem habeat, roseum verecundiae colorem & pudorem ruboris pudorisque possideat. Cælestis abutatur nitro doctrinæ, & lamentis spiritualibus emundetur. Nulla in ea malitiæ, nulla doli macula relinquatur. Et ne quando malè redolet odore peccati, unguento suavissimæ sapientiæ & scientiæ perfundatur. Huiusmodi Deus quærit ornatum, & animam taliter compositam concupiscit. Memento te Dei filiam dici, secundum illud: *Audi filia & vide.* Sed & tu ipsa, quotienscunque Deum patrem nominas, Dei te filiam esse testaris. Ergo si filia Dei es, vide ne quid eorum facias quæ Deo patri incongrua sunt; sed age omnia quasi filia Dei. Cognosce quomodo huiusce seculi nobilium filia gerant, quibus adsuescant moribus, quibusve se disciplinis instituant. Tanta in quibusdam verecundia est, tanta gravitas, tanta modestia ut ceterorum hominum ritum intuitu humanæ ingenuitatis excedant, & nequaquam honestis parentibus suis per lapsum

Coloss. 3.

Psal. 44.

suum notam inurant, alteram sibi quodam modo inter homines consuetudinis facientes naturam. Et tu originem tuam respice, genus intueri, gloriam nobilitatis adverte. Agnosce te non hominis tantum esse sed Dei filiam, & divinæ nativitatæ nobilitate decoratam. Ita te exhibe ut cælestis nativitas pateat, & ut ingenuitas divina clarescat. Sit in te nova gravitas, honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, & vitæ pudicitie habitus, sermo semper modestus & suo tempore proferendus; ut quisquis te viderit admiretur & dicat: Quæ hæc nova inter homines gravitatis patientia est, quæ pudoris verecundia, quæ honestatis modestia, quæ maturitas? Non est ista humana institutione disciplina mortalis. Cæleste * mihi aliquid in terreno corpore refulget. Puto quod habitat in quibusdam hominibus Deus. Et cum te filiam Christi esse cognoverit, majori stupore tenebitur, & cogitet qualis ille sit dominus cujus talis ancilla est. Si vis ergo habere partem cum Christo, Christi tibi exemplo vivendum est, qui ab omni malitia & nequitia ita fuit extraneus ut nec inimicis quidem vicem redderet, quin potius & pro ipsis rogabat. Nolo enim ut eas animas Christianas existimes esse qui aut fratres aut sorores non dico oderunt, sed quæ proximos toto corde conscientia coram Dei testimonio non diligunt, cum Christianis Christi similitudine inimicos etiam amare necesse sit. Si sanctorum cupis habere consortium, à malitiæ & nequitia cogitatu peccatus emunda. Nemo te circumveniat, nemo fallaci sermone seducat. Non nisi sanctos & justos & simplices & innocentes & puros cælestis aula suscipit. Nullum apud Deum locum habet malitia. Ab omni nequitia & dolo mundum esse necesse est qui cupit regnare cum Christo. Nihil tam contrarium, nihil execrabile Deo quàm aliquem odisse, alterum velle

* f. inibi

velladere; nihil tam probabile quàm omnes amare.
 Quod Propheta prospiciens testatur dicens: *Qui diligitis Dominum, odite malum.* psal. 96. Vide ne aliquam humanam gloriam diligas, ne & tua portio inter illos computetur quibus dictum est: *Quomodo vos potestis credere gloriam ad invicem quærentes?* 1oa. 5. & de quibus per Prophetam dicitur: *Auge eis mala, auge mala gloriosis terra, & confundantur à glorificatione vestra & ab opprobrio in conspectu Domini.* 1sa. 26. Nolo enim illas respicias quæ seculi non Domini sunt virgines, quæ propositi sui & confessionis immemores gaudent in delitiis, in opibus delectantur, & corpore nobilitatis in origine gloriantur; quæ si pro certo Dei filias se esse crederent, nunquam post divinos natales nobilitatem admirarentur in patre quolibet honorato, si patrem Deum se habere sentirent. Quid tibi, o stulta, blandiris & complaces? Duos homines in exordio fecit Deus, ex quibus totius humani generis sylva densescit. Mundanam nobilitatem non naturæ æquitas præstat, sed cupiditatis ambitio; & nulla inter eos discretio potest quos nativitas secunda generavit, per quam tam dives quam pauper, tam liber quàm servus, tam nobilis quàm ignobilis, Dei efficitur filius, & terrena nobilitas splendore cœlestis gloriæ adumbratur. Nusquam omnino jam compareret, dum qui retro in secularibus honoribus impares fuerant, cœlesti divinæ gloriæ nobilitate vestiuntur æqualiter. Nullus ibi jam ignobilitatis locus est, nec degeret quisquam est quem divinæ nativitatis sublimitas ornat, nisi apud illos qui non putant humanis cœlestia præponenda. Aut si putant, quàm vanum est ut sese illis in minoribus præferant quos sibi in maioribus pares sentiant, quasi infra se positos in terra existiment quos sibi in cœlestibus æquales crediderunt. Tu autem, quæcunque Christi non seculi virgo es, omnem præsentis vitæ gloriam fuge,

ut omnem quæ in futuro promittitur consequaris. Contentionum verba & animositatis causas evita, discordiarum quoque & litium occasiones subterfuge. Nam si juxta Apostoli doctrinam servum Domini litigare non oportet, quanto magis ancillam, cujus quò verecundior est sexus, animus debet esse modestior. Linguam à maliloquio cohibe, & ori tuo frænos legis impone; & tunc si fortè loquaris quando tacere peccatum, cave ne quod in reprehensionem veniat dicas. Lapis emissus est sermo prolatus. Quapropter diù antequam proferatur cogitandus est. Beata quippe talia sunt quæ nunquam quod revocare velint emittunt. Pudicæ mentis sermo debet esse pudicus, qui ædificet semper magis quàm aliquando destruat audientes. Sequendum quod præcipit Apostolus dicens: *Omnis sermo malus de ore vestro non procedat, sed si quis bonus ad edificationem fidei, ut det gratiam audientibus.* Pretiosa Deo lingua est quæ nonnisi in divinis rebus novit verba construere, & sanctum os unde cœlestia semper eloquia proferuntur. Absentium obrectatores quasi malignos scripturæ auctoritate deterre; quia etiam hoc inter perfecti virtutes hominis Propheta commemorat, si ante conspectum justimalignus ad nihilum deducatur qui contra proximum non probanda protulerit. Non licet tibi alterius vituperationem patienter audire, qui nec ab aliis optas recipi tuam. Injustum quippe est quicquid contra Christi evangelium venit, si alteri quod tibi ab alio fieri molestum est patiaris inferri. Linguam tuam semper de bonis loqui assuesce, & auditum tuum magis ad bonorum laudem quàm ad malorum vituperationem commoda. Vide ut omnia quæcunque bene facias, propter Deum facias, sciens ejus rei tantam te à Domino recepturam esse mercedem quam ejus timoris dilectionis causa perfeceris. Sancta magis esse

Ephes. 4.

Psal. 14.

esse quàm videri stude : quia nihil æstimari quod non sit, & duplicis peccati reatus est non habere quod creditur & quod non habeas simulari. In jejuniis magis quàm in epulis delectare, illius viduæ memor quæ non decedebat de templo jejuniis & orationibus Deo serviens die ac nocte. Et si vidua quidem Iudæa talis fuit, qualem nunc esse virginem convenit Christi? Divinæ magis dilectionis convivium dilige, & Christi talibus te satiari dapibus concupisce. Illos potiùs require cibos quibus anima magis quàm corpus reficiatur. Carnis & vini species quasi caloris fomenta & libidinis incitamenta fuge. Et tunc si fortè vino exiguo uteris cùm stomachi dolore nimio corporis compellat infirmitas, iracundiam vince, animositatem cohibe, & quicquid illud est quod post factum pœnitentiam ingerit. Proximi criminis abominationem declina. Satis quietam, satis tranquillam convenit esse mentem ab omni conturbatione furoris alienam quæ Dei habitaculum esse desiderat, qui per Prophetam testatur & dicit : *Super quem requiescam alium nisi super humilem & quietum & trementem sermones meos?* Omnium operum & cogitationum tuarum speculatorem Deum crede, & cave ne quid quod divinis oculis indignum sit aut opereris aut cogites. Cùm orationem celebrare desideras, talem te exhibe quasi sis cùm Deo loquutura. Cùm psalmum dicis, cujus verbaloquaris agnosce, & in compunctione magis animæ quàm in tinnulis vocis dulcedine delectare. Lacrymas enim p . . . . Deus magis quàm vocis gratiam comprobatur. Et Propheta dicit : *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Vbi timor & tremor est, ibi non vocis elatio est, sed animus flebilis & lacrymosa dilectio. Omnibus actibus tuis diligentiam exhibe ; quia scriptum est : *Maledictus qui facit opera Domini negligenter.* Crescat in te cum

Isa. 66.

Psalm. 2.

Hier. 48.

Math. 10.

annis gratia, crescat cum ætate iustitia, & fides eo perfectior videatur esse quo senior: quia Dominus Iesus, qui nobis vivendi reliquit exemplum, proficiebat non ætate tantum corporea, sed sapientia & gratia spiritali, coram Deo & hominibus. Omne tempus in quo te non meliorem senseris, hoc æstima perdidisse. Conceptum virginitatis propositum ad finem usque conserva; quia non inchoasse tantum, sed perfecisse, virtutis est, sicut in evangelio Dominus ait: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Cave ergo ne cui occasionem vel concupiscendi tribuas, quoniam sponsus tuus zelans est. Criminosior est Christi adultera quam mariti. Esto igitur omnibus forma vivendi, esto exemplum. Præcede & in actu quos in sanctitatis sanctificatione præcurris. Virginem te in omnibus exhibe. Nihil corruptionis obiciatur capiti tuo. Cujus corpus integrum est, sit inviolabilis conversatio. Et quoniam, ut in exordio epistolæ præfati sumus te Dei sacrificium factum, quod utique sanctitatem suam etiam aliis impertit, ut quisquis ex eis dignè sumserit, sanctificationis & ipse sit particeps, ita ergo & per te quasi per divinam hostiam sanctificentur & ceteræ, cum quibus te ita in omnibus exhibeas ut quisquis vitam tuam aut auditu aut visu contigerit, sanctificationis vim sentiat, & tantum sibi intelligat gratiæ ex tua conversatione transfundi ut dum te imitari concupiscet, Dei sacrificio & ipse sit dignus.

SANCTI AVITI

EPISCOPI VIENNENSIS

EPISTOLÆ QVATVOR.

I. Ad Gundobadum Regem
Burgundionum.*Epistola Aviti Episcopi ad Dominum
Regem facta.*

AVITUS Episcopus Domno Regi. Quæstio
quam pietas vestra differendam proposuit, to-
ta prorsus ad interiorum figuram spiritali confide-
ratione referenda est. Neque enim illud centuplica-
to fœnore promittitur reformandum quod unusquis-
que animo miserendi alimonix pauperum pia pro-
fessione contulerit: quia & in hac ipsa eleemosyna-
ria largitate, in qua operantis sensus potius quam
census aspicitur, non est doni quantitas pensanda,
sed studii. Quo factum est per evangelicam lectio-
nem ut infinitis auri argentique donariis paupertina
numi duplicis præferatur oblatio. Quæ si utique vi-
duæ donatrici ad mensuram centupli redderetur, si-
ne dubio cunctis minus reciperet quæ minus omni-
bus intulisset. Vnde & sanctus Petrus cum dixisset,
Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, qui *Matth. 19*
certè, sicut lectio docet, nihil aliud quam retia re-
liquerat, quibus tenuem victum piscandi artificio
transigebat, responsum illi est: *Omnis qui reliquerit*
domum aut fratres aut sorores aut patrem aut matrem

aut uxorem aut filios aut agros propter nomen meum centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Namque cùm in scripturis sanctis centenarius numerus omni perfectione sacratus sit, discernite quòd reddantur in centuplum, non quæ tribuuntur Christi nomine, sed quæ pro Christi nomine relinquuntur: quia licet magna salutaris prosit merces elemosynæ, incomparabiliter tamen majus est omnia dimittere quàm plurima dispensare. Quocirca definiat gloria vestra de solo istud martyrio prædicari, cujus coronæ nullum penitus meritum humani operis exæquatur. Iste est centesimus fructus, qui in futuro quidem vitam æternam expectat, sed in præsentis quoque seculo illatas martyribus contumelias mirificato honore compensat. Vnde & alio evangelii loco dominicus sermo testatur quòd ad centenariam frugem cadens in terram bonam nutritæ sementis germen exierit. Parentes ergo, uxorem, vel filios, live fratres pro Christi tantum consecrat nomine relinquendos, id est, cùm pro adserenda nominis confessione, non tantum hujusmodi necessitudinum, sed animarum quoque nobis corporumque facienda jactura sit. De qua divisione idem Dominus alio loco, *Veni, inquit, separare filios adversus parentes, nulum adversus socrum,* id est, ut quorumlibet affectuum personæ, tendentibus nobis ad Christum, si comitari noluerint, deserantur. Excepto autem hoc sensu, propinquitates istas non semper nobis ut præjudicatas debere dimitti & exemplis & ratione colligitur. Nec enim & illi propinqui dimittendi sunt qui ad cælestes coronas contemptu sæculi calcata morte festinant; neque suadere fidelibus possumus ut conjugia vel parentes abiciant, cùm Dominus clamet quòd non liceat homini dimittere uxorem. *Et quod Deus, inquit, conjunxit, homo non separet.* Et Apostolus protestatur quòd qui suis

Matth. 10.

Matth. 19.
Marc. 10.

& maximè propinquis non providet, fidem neget, ^{1. Tim. 5.}
Sique deterior infideli. Dominum Petrus, Petrum
conjug propria sequebatur. Cessante carnali usu,
manebat spiritale solatium. Et comitante se An-
drea germano, nec fratrem nec uxorem dimiserat,
in quorum contubernio Christi vestigiis adhærebat.
Quapropter personas hujusmodi non obesse nobis,
sed impedire timendum est. Nam cum omnino ho-
minum generi, ordini, dignitati obtinendum cœ-
leste regnum divinus sermo proponat, est temera-
rius prædicator, necessitati principum, quæ reg-
num divinis nutibus administrat, si omnia quæ su-
prà diximus relinquenda suaserit, cum tamen etiam
personis hujus culminis contemptus mundi suggeri
& cælorum regnum debeat repromitti, Apostolo, si-
cut recolitis, protestante locupletibus ut divites
sint in operibus bonis & thesaurizent sibi funda-
mentum bonum, ut apprehendant veram vitam.
Quibus secundum hanc sententiam agrorum sive
reddituum & prodesse usus poterit, si non nocue-
rit appetitus. Est tamen & aliud sanctitatis genus, in
quo si tempus persecutionis assistat, martyrium
quoddam plena confessio queat imitari. Si quis
enim antiquam parentum consuetudinem sive sec-
tam meliùs credendo commutet, nec teneatur pri-
vilegio consuetudinis, cum veritas provocat ad di-
lectionem salutis, utiliter hic parentes, fratres, so-
rôresque dimittit, velut Abraham dives, qui cunctis
cælestibus donis fruens, filiis, famulis, auro, argen-
to, patrimonio, matrimonio rectè usus, patriæ se
tamen & cognationi suæ voto mutandæ religionis
excussit, & imminente jam senio, signum circumci-
sionis, quo Christianitas figurabatur, accipiens,
profectos jam per ætatem conversione pueros fieri
posse præmonuit. De quibus & propheticus sermo,
Puer, inquit, centum annorum morietur. id est, cen- ^{Isa. 65.}

tuplum accipiet quod puer factus est: quem praefata sacra numeri pluralitate praestantem, sicut aetate matura vivendi novitas fecit puerum, sic custodita renovatio immortalis faciet longaeuitate profectum.

II. *Epistola beati Aviti Episcopi ad illustrem virum Arigium.*

AVITUS Episcopus viro illustrissimo Arigio, Scio quidem quantae devotionis affectu ire me ad festa communia voluistis, veruntamen ita ut quem gavisurum tantummodo vobiscum, non aliquid profuturum, credere debueritis. Nam cum vobis sacerdotes & magni merito & multi numero digne atque ambienter occurrerint, ego solus damno percellor, qui singularis patroni gaudiis interesse non mereor. Quibus si praesentia mea secundum desiderium provenisset, sicut optaveram de laude tanti operis quoscunque digni sermonis audirem, qui omnibus membris fabricae sublimis inspectis, congruenter possent ascribere conditori in dispositionum qualitate elegantiam, in expensarum profusione jacturam, in dimensionum ratione concordiam, in spatiis diffusio-nem, in culminibus celsitudinem, in humilitate firmitatem, expolire praconiis marmorum dignitatem, quibus gemmarum nomen sola magnitudinis tollat invidia, collectum quodam modo atque inclusum industria diem, envolumento metallorum splendendum luce vegetari, hisque omnibus pompis digne inferri reliquias, quibus mundus indignus est. Haec igitur exaggeranda melioribus jure concesseram. Veruntamen peculiarem sibi mercedem suam sermo meus fuerat vindicaturus, recolens utique tempus illud quod inter saevissimas perturbationum procellas, cum facti operis firmam soliditatem quasi qu-

bernatores invicti ad dedicationis portum circum-
stridentibus undique naufragiorum casibus impune
duxistis, me, ut ex communi necessitate recolitis,
pro gaudiis lacrymas dependente; cui cum ipsum
præmaturæ innovationis ardore, causarum ratione
librata, non minus congerere suadeo quàm plange-
re: quia non ut nuptæ talisponso, cui pacta fuerat,
qualitercunque jungendæ, etsi satis desiderabantur
strumenta cultuum, plus tamen formidari oportuit
tela raptorum. Quocirca his omnibus consilio ma-
turiore pensatis, mutastis viri fortis constantiæ ge-
nus, & deponentes quo * adpessimè floretis secu-
laris ducatus audaciam, quicquid ab adversa parte
discriminis incubuerat, timore vicistis. Quapro-
pter omnis qui viderit coram positam jocunditatem,
laudet præteritam festinationem. Convenit disposi-
tionibus vestris rapta de adversitate securitas. Antè
decurrit nostrum fieri quod taliter libuerat ornari.
Ego autem ut horum modò visione non perfruar,
& quæ causa faciat, & nobiles patroni, & quales ar-
bitri, etiamsi taceatur, advertitis. Apostolorum
namque festivitas Viennensibus quidem vestris inter
annuum martyrium dies peculiari studio vivit. Ha-
beo præsentiam tempori, quo diei passionis fabri-
culæ quam nostis videtur injecta esse dedicatio vi-
rorum, quia nihil est ad quod animum meum vester
destinare non possit affectus. Excusans plebiculæ
absentiam, meam anteponerem consuetudini singu-
laritatem, nisi, ut nostis, in ipsis pœnitentibus no-
stris fervor appetens vitium vicinum diù formaret
atque strepitum; cum è nostris ambitio aliquos,
alios sollicitudo adolescentior, multos gula tractu-
ra sit. Veritus sum ne fortè si vel paucos qui forent
quos aliena declinantes, suæ magis festivitati stu-
dium mansuetudinis agregaret, apud aliquos ani-
mus, ut solet in tali turbatione, motus isti quasi per

* f. aptissimè

absentiam meam, eo die cursus nostræ devotionis putaretur omitti quo diversæ partes videbantur institui. Vnde excusationem meremur. Si rationem recte agnovistis, ignoscite; communem festivitatem præteritorum recordatione, præsentium plenitudine cognoscite, tam absentium est quam præsentium officiis celebrate. Confido de misericordia Dei nostri quod etiam mihi in hoc loco quandoque opportuniùs verbi præstabit aditum, quibus geminata consecrationis ornatorem concessit effectum.

III. *Epistola beati Aviti Episcopi ad Stephanum Episcopum.*

AVITVS Episcopus Stephano Episcopo. Post sanctam festivitatem, quam licet avidi atque anxii, vestro tamen interventu divinæque tuitione transivimus, debito famulatus obsequio ac sedulæ sollicitudinis devotione servimus, quicquid illud nobiscum merita asperitatis est, solari vestræ, quam Deus semper augeat, prosperitatis agnitione cupientes.

IV. *Epistola Aviti Episcopi ad Gregorium Episcopum.*

AVITVS Episcopus Gregorio Episcopo. Meis potius ascribo peccatis quod vos ad dispositionem piissimæ voluntatis corporis inæqualitas impedivit, quamquam consueta dignatio oratione nos & oblatione comitata sit. Vnde salutationis officia pagina famulante persolvens, supra quam sermone valeo gratias ago quod festivitatem nostram pleno vos desiderio sitientem, etiamsi non satiaſtis præsentia refecistis expensa.

FRAGMENTA

Libri de divinitate Spiritus sancti.

*S*anctus Avitus in illo libro quem de divinitate Spiritus sancti contra Gundobadum Arrianum Regem scripsit, processionem Spiritus sancti à patre & filio ita declarat.

De divinitate Spiritus sancti, quem nec factum legimus nec genitum nec creatum, Deus est, Deus qui operatur omnia in omnibus. Et eodem loco: *Omnia autem hæc operatur unus atque idem spiritus, dividens singulis prout vult.* Et Petrus in actibus Apostolorum: *Quid convenit, inquit, inter vos mentiri spiritui sancto?* Et post: *Non est mentitus hominibus, sed Deo.* Item alio loco: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis?* Et alibi: *Si quis spiritum Dei non habet, hic non est ejus.* Nos verò spiritum sanctum dicimus à filio & patre procedere.

Vide opera
Aviti pag.
181.
1. Cor. 12.

Act. 5.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

Idem Avitus in eodem libro.

Ipse certè per se Dominus, Spiritum, inquit, veritatis qui à patre procedit. Enimvero non dicendo processit, sed procedit, non tempus procedentis docuit, sed præterito futuròque submoto, sub interminabilis æternitatis præsentia virtutem processionis ostendit; ut sicut est proprium spiritui sancto à patre filioque procedere, istud catholica fides etiamsi renuentibus non persuaserit, in suæ tamen disciplinæ regula non excedit.

104. 152

Item Avitus.

Spiritum sanctum æquè patris & filii esse confiteor, eumque à patre vel filio similiter mitti, quod mecum prolata quoque Apostoli sententia videtur adprobasse. Nam legimus: *Paracletus quem mittet pater in nomine meo.* Et alio loco: *Quem ego mittam vobis à patre.* Nec tamen, ut nuper habita conlocutione tractavimus, scinditur una personarum discretione divinitas. Quia si spiritus, ut adquiescitis, à patre filioque vel mittitur vel procedit, non potest missus mittensque misceri, & ex quo procedit procedensque confundi.

Vide to. v.
Spicileg. Dacher.
pag. 115.

FRAGMENTA EPISTOLARVM

PAVLINI

EPISCOPI AQUILEIENSIS.

Paulinus ad Carolum Regem.

Matth. 5.

Luc. 10.

MONEO te & deprecor obnixè, piissime Princeps, per eum qui Discipulis & Apostolis suis, quorum indigni vicem gerimus, ait, *Vos estis sal terra, & Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*, ut tu pro nobis contra visibiles hostes pro Christi amore Domino opitulante dimices, & nos pro te contra invisibiles hostes Domini deprecantes potentiam spiritualibus armis pugnemus, liceatque Domini sacerdotes juxta evangelicas & apostolicas canonicasque regulas simpliciter Domino deservire & militare in solis castris dominicis: quia juxta ejusdem Domini vocem ne-

mo potest duobus dominis servire. Et Paulus: *Ne- 2. Tim. 2.*
mo militans Deo implicat se negotijs secularibus, ut
placeat ei cui se probavit. Nemo sibi blandiatur
 quod utrumque possit & Deo & mundo servire:
 quia veritas est, & mentiri non potest qui hoc fieri
 non posse testatur.

Item qui suprà, de rectoribus.

Primum est quod non verbis bene sed exemplis
 malè docent. Secundò, quod contra divinam vo-
 luntatem & sacram institutionem atque apostolicam
 & canonicam auctoritatem non tribus saltim heb-
 domadibus sed multo tempore ab Ecclesia sibi com-
 missa, dimissis propriis sedibus & plebibus, post-
 posito divino consilio & auctoritate, postposita
 etiam prædicatione, doctrina, correctione, spiri-
 tus paracliti adsignatione, & sacra sancti chrisma-
 tis consecratione, omnique sacra institutione, in-
 retractabiliter abesse non erubescunt, & indifferen-
 ter, non utcunque, sed quasi rapaces & milites ar-
 morum, ad excitandos & provocandos eos qui san-
 guinem effundunt & multa flagitia committunt dis-
 currere non metuunt, & qui orando, docendo, &
 prædicando populum Dei & Ecclesiam sibi commis-
 sam regere Deique clementiam circa genus huma-
 num placare debuerant, ipsi è contra malè agendo,
 ut præfati sumus, disciplinam, ultionem, & iram
 divinæ animadversionis exaggerare non desinunt.
 Ut impleatur illud quod prophetia per spiritum san-
 ctum comminatur: *Erit sicut populus, sic & sacer-* Esa. 24.
dos. Res Ecclesiæ, quæ vocatæ sunt [vota] fide- Lib. 1. Capì-
 lium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, tular. 6. 77.
 quibus fideles fidei ardore & Christi amore succensi
 ob animarum suarum remedium & cælestis patriæ
 desiderium sanctam ditaverunt Ecclesiam, ut his Ec-

clesia Dei exornaretur, & milites Christi alerentur, pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur, rapientes, non ut pastores, sed ut prædones, in militiam & vanitatem mundanam contra jus divinum expendere non detrectant. Vnde facillimè conici potest quòd plus terrena quàm cælestia diligunt, plus mortales homines quàm Dominum metuunt, cùm scriptum sit: *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*. Et iterum Apostoli inquit: *Non enim oportet nos relinquere verbum Dei & ministrare mensis*. Hinc est quòd nec præcipuis festivitatibus & sollemnitatibus anni nec saltem diebus quadragesimæ observationis, qui fasti & pœnitentiæ consecrati sunt, & magna devotione transigi debent, in quibus specialiter circa animarum procuracionem propensius & adtentius invigilare debemus, in propriis non meremur residere parrocchiis ac civitatibus. pro quo & destitutio divini cultus & prædicatio in plebibus & cura subditorum negligitur; præsertim cùm nec sacerdotali ministerio huiusmodi congruant discursus, nec canonica sit auctoritatis. Legitur enim in Concilio Sardicensi capitulo xv. non debere Episcopum à sua Ecclesia plus tribus hebdomadibus abesse. Et capitulo viii. ejusdem Concilii constitutum est quando & pro quibus causis Episcopi ad palatium ire debeant. Legitur enim in Africano Concilio capitulo lxi. Concilium universale nonnisi necessitate faciendum. Item in eodem, ne Episcopi diutiùs in Concilio teneantur. Legitur etiam in ecclesiastica historia quòd cùm Iulianus destitutionem religionis Christi vellet inferre in Ecclesia, festinabat præfules Ecclesiarum à civitatibus distrahendo suspendere, ut eorum absentia solveretur Ecclesia, & dum qui docerent non essent, per hoc longo tempore paterentur populi propriæ religionis obliuionem.

Act. 5.

Act. 6.

Vide com-
monitorium
synodi A-
quisgran. 2.
ad Pippinum
Regem A-
quit. c. 24.
extremo.

*Lib. 5. Capi-
tular. c. 329.*

*Hist. tripart.
lib. 6. c. 27.*

Idem ad Carolum Imperatorem.

Expedi tibi, venerande Princeps, ut exerceas
 Præfules ad sanctarum scripturarum indagacionem
 & sanam sobriamque doctrinam, omnem clerum ad
 disciplinam, philosophos ad rerum divinarum hu-
 manarumque cognitionem, monachos ad religio-
 nem, omnes generaliter ad sanctitatem, primates
 ad consilium, iudices ad iustitiam, milites ad armorum
 experientiam, prælatos ad humilitatem, subdi-
 tos ad obedientiam, omnes generaliter ad pruden-
 tiam, iustitiam, fortitudinem, temperantiam, pa-
 cem, atque concordiam. His & his similibus, viro-
 rum optime, Deo tibi propitio, sanctæ Ecclesiæ fa-
 stigium accumulare non cesses, ut admirabili in re-
 rum ecclesiasticarum sive civilium administratione
 strenuus & sapientiæ fonte redundes & virtutis ex-
 hibitione triumphes.

ALCVINI EPISTOLA

A D

KAROLVM MAGNVM.

IN nomine Dei Christi salvatoris mundi. David
 Christo Domini Albinus perpetuæ pacis & prof-
 peritatis in Domino salutem. Sapientia est, ut phi-
 losophi diffinierunt, divinarum humanarumque re-
 rum scientia, quam, excellentissime Imperator,
 religiosissima vestræ humilitatis prudentia diligenter
 ab hominibus requirere adsuescit, ut omnium sen-
 sus proprio cordis thesauro infundat, quatenus de
 hoc abundantissimo divitiarum gazophylacio iuxta

evangelicum scribam nova & vetera proferre valeat. Quocirca cujusdam sapientis Græci interrogationem de pretio salutis humanæ, cui daretur, inquirentis, nostræ parvitatæ ingenio dirigere studuisti, non, ut optimè novi, ignorando, sed probando quid nostræ parvitatæ intellectus exinde sensisset vel à magistris didicisset. Quod pretium cui daretur sapiens ille prædictus à quibusdam catholicæ eruditionis filiis in palatio inquirere dicitur, & ut visum est ejus sapientiam audientibus, velle eum adstruere hujus pretii acceptricem esse mortem, putans redemptionem esse non posse nisi fortè esset qui pretium recepisset ab emptore atque aliquid sui juris emptori pro pretio tradidisset accepto, hoc ipsum quoque apostolicæ auctoritatis sententia confirmare nisus, quia dictum est: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen*. Ad cujus quæstionis profunditatem ne quid temerè dicam, sensibus patrum respondere ingrediar, atque ejus obscuritatem, si respondere vel in magnitudine libri opus erit, tamen ita temperabo calamus ut longioris epistolæ modum non excedat. Primò quærendum esse video de qua morte beatus Apostolus testimonium protulisset, si ve de diabolo, qui sæpe mortis nomine designatur, vel de peccato, quod est mors animæ, aut etiam de morte carnis, quæ est pœna peccati. Deinde de pretio salutis nostræ quicquid ejus gratia nostro suggerit animo qui pro nobis illud pretium obtulit dicemus. De peccato quidem disputans Apostolus hoc subinfert testimonium dicens: *Regnavit mors ab Adam usque ad Moysen*. Si de morte carnis solummodo intelligendum putaret, utique dixisset: *Regnavit mors ab Adam usque in illum diem* de quo alio idem ait: *Novissima inimica destruetur mors*, quam adhuc in carne nostra regnare dolemus. Vnde & ipse Apostolus ait: *In hoc enim ingemiscimus pregravati*

Rom. 5.

1. Cor. 15.

2. Cor. 5.

ei, quia nolumus expoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur hoc quod mortale est à vita. Proinde aliud quoddam genus mortis his verbis Apostolum significare putamus, quod regnasse dictum est ab Adam usque ad Moysen, id est usque ad ultima tempora legis & initium gratiæ, quæ hoc regnum mortis destruxit. Mors verò de qua dicitur, *Regnavit mors ab Adam*, illa est sine dubio de qua propheta ait: *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur.* Hujus verò Ezec. 18. regnum mortis gratia adveniente destructum est postquam Christi sanguis chirographum quod peccata nostra scripserunt delevit, adfigens illud cruci, interficiens inimicitias in semetipso quæ erant inter Deum & hominem. Sed hoc mortis genus nullum habuit in Christi anima redemptoris nostri regnum, quia nunquam illa peccavit; ideo nec moriebatur. Si verò Christus peccatum non fecit, quod est mors animæ, & caro ejus damnato mortis aculeo cum triumpho gloria surrexit de sepulchro, cui mors ultra, ut dicitur, non dominabitur, ubi est pretium quod mors sibi traditum esse gloriatur? Quare non tenuit, si jure emptionis accepit illud? Nec statim consequens est ut pretium illi detur à quo aliquid redemptum esse dicitur. Propheta enim precatus est Deum ut se redimeret ab angustiis, ne tamen aliquid Deo unde angustiis quibus prophetaangebatur pretii tradidisse dicendum est. Item dicitur in alio psalmo: *Dicant nunc qui redempti sunt à Domino,* Psal. 106. *quos redemit de manu inimici, de regionibus congregavit eos.* Neque enim Deus omnipotens totiens pretium dedit gentibus vel regibus quotiens populum suum redemit ab eis. Item in alio psalmo: *Et* Psal. 135. *redemit nos de manu inimicorum nostrorum.* Si ad historiam attendas, nullum pretium Ægyptiis dedit quando Hebræos de manibus eorum sanguine mystici agni liberare dignatus est. Atque hic confide-

randum esse putamus cui iste agnus in redemptionem populi Dei immolatus esset, Domino Deo misericordissimo, vel Pharaoni regi impiissimo, vel quo sanguis illius superliminaribus inlitis defendisset ab angelo percutientes. Numquid carcer propriam habet in puniendos per se potestatem, aut aliquis carceri dat pretium redimendi vinctos ex eo, aut gladio ultori scelerum munera non nocendi occidit, & non magis iudici, qui habet potestatem ligare vel solvere, occidere & vivificare? Si igitur propter nomen redemptionis, quod sancta solers scriptura sæpius pro nostra ponere liberationem, vult ille sapiens necessariam esse in salute nostra venditionem atque emptionem cum morte dicere, ubi prior emptio esset ut ex ea priore secunda reemptio, ut ille interpretatur, justè dici valeat? Quod verò dicimus recreatio vel reformatio, ideo dicimus quia fuit prima creatio & formatio quando homines creati sunt atque formati, nullatenus ita intelligi potest redemptio quasi quædam esset emptio antè. Nec etiam hoc quod dicitur redemptio ad emptionem tantum pertinet quantum ad liberationem, sicut superius ostendimus. quod & ipsius Domini verbum probari potest, ubi ait: *Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Quis audet dicere animam illam sanctam, immaculatam, segregatam ab omni peccato, morti datam esse? Magis videamus cui hæc in redemptionem nostram daretur. Refert beatus Lucas evangelista Deum Iesum in cruce clamasse. *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum.* & hæc dicens expiravit. Spiritus & anima diversa sunt nomina. Sed his testimoniis Domini una esse res agnoscitur. Non igitur aliqua necessitate coactus, sed propria voluntate, tradidit dum voluit spiritum. Sive animam sive spiritum dicamus, patri commendavit

Matth. 20.

Luc. 23.

mendavit & tradidit in redemptionem nostram, sicut antè prædixit, ubi ait: *Potestatem habeo ponendi animam meam, & potestatem habeo iterum sumendi eam.* Animam verò suam Christus pro nobis posuit, & quando voluit posuit; & quod posuit, patri commendavit; & iterum quando voluit sumpsit eam. Ponere ergo animam, mori est. Caro posuit animam, & caro iterum sumpsit eam potestate inhabitantis verbi Dei in ea quod hic dicit, *Potestatem habeo ponendi animam meam*, ubi dictum est: *Inclinato capite tradidit spiritum.* qui spiritus anima est, quam posuit Christus dum voluit. In se enim potestas erat, non in morte, quando poneret animam, quando iterumsumeret eam. Quid verò in redemptore nostro mors potestatis habuit, dum omnia propria voluntate perfecit quæ nostræ salutis causa communi cum patria voluntate gerere disposuit? Igitur de dormientis Adam latere Eva, quæ interpretatur vita, formata est. Sic de Christi latere dormientis in cruce prolatum est Ecclesiæ pretium. Unde & ipse per prophetam: *Ego dormivi, inquit, & somnum cepi, & resurrexi, quoniam Dominus suscepit me.* Nisi fortè quislibet audeat dicere quod sanguis Christi, qui effusus est lancea militis, in terram morte remansisset quasi pretium. Audiat quid beatus Augustinus in libro quarto pulcherri-
mi operis de sancta Trinitate sentiat. Dicit enim post congruam de morte Christi disputationem: Et unus ex discipulis etiam cicatrices ejus contrectans exclamavit dicens: Dominus meus & Deus meus. Et cum illius carnis tota integritas appareret, demonstratum est in ea quod suos exhortans dixerat: Capillus capitis vestri non peribit. Verum si capilli sanctorum non peribunt, quanto magis nec sanguis Christi. Similiter beatus Fulgentius de tota humanitate corporis Christi ascendentis in cælum testi-

10a. 19.

10a. 19.

Psal. 31.

monium tale in libro de fide Christiana proferens :
*Postea, inquit, quàm posuit animam & resumpsisset
 secundum totam humanitatem suam in calum ascen-
 dit & in dextera Dei sedisset.* Redemit enim nos
 diversas sustinens injurias & passiones, vincula pas-
 sus, alapis cæsus, flagellis verberatus est. Redemit
 utique sanguine passionem. Ad postremum rede-
 mit nos miracula resurrectionis ostendens, sicut di-
 xit Apostolus cuncta complectens : *Magno pretio
 redempti estis.* Quis verò illud accepisset tam potens
 pretium, audiamus quid Cassiodorus eximius inter-
 pres psalmorum dixisset de eo versu, *Redemptionem
 misit Dominus populo suo.* *Convenienter enim, ait,
 dicitur, Redemptionem misit, quoniam hoc vide-
 bantur indigere captivi. Sed tale pretium fuit quod
 non tyrannus sumeret, sed ille qui absoluebatur acci-
 peret. Lucratus est captivus redemptionem suam, &
 ipse est magis inde ditatus qui tenebatur obnoxius,
 & tyrannus damnatus, qui tenebat eum.* Sed qua-
 rendum est diligentius atque merito intuitu inspi-
 ciendum an iustius dicatur mortem à Salvatore no-
 stro suscepisse pretium, an ipsam mortem pretium
 esse redemptionis nostræ. Audiamus quid beatus
 Augustinus inde dicat in libro quarto de sancta Tri-
 nitate, ubi plurima disputabat de pœnali & iustissi-
 ma miseriæ nostræ & non debita Domini nostri Iesu
 Christi morte. *Ad mortem, inquit, per peccatum
 venimus, & ille per iustitiam. Et ideo cùm sit mors
 nostra pœna peccati, mors illius facta est hostia pro
 peccatis.* Similiter alio capitulo ejusdem libri de
 morte Christi ita dicit : *Neque enim cuiusquam
 jure potestatis exutus est carnaliter, sed ipse se
 exuit. Nam qui possit non mori si nolle, quia vo-
 luit mortuus est. Et ideo principatus & potestates
 exemplavit fiducialiter triumphans ea in semet-
 ipso. Morte sua quippe uno verissimo sacrificio pro*

1. Cor. 6.

Psal. 110.

nobis oblato. & cetera quæ mirabiliter prosequitur de eadem re. Item post pauca, in eo capitulo cui talem proposuit, *De sacrificio perfecto & vero*, quod ipse pro nobis Salvator effectus est, lucidissime ostendit qui esset sacerdos & quod sacrificium, pro quibus vel à quo oblatum esset. Ait enim: *Quis ergo tam iustus & sanctus sacerdos quam unicus Dei filius, qui non opus haberet per sacrificium sua purgare peccata, nec originalia, nec ex humana vita quæ adduntur? Et quid tam congruenter ab hominibus sumeretur quod pro eis offerretur quàm humana caro? Et quid tam aptum immolationi quàm caro mortalis? Et paulò post: Quid tam gratè offerri & suscipi possit quàm caro sacrificij nostri corpus effectum sacerdotis nostri; ut quoniam quatuor considerantur in omni sacrificio, cui offeratur, à quo offeratur; quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse unus verusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo unum cum illo foret cui offerebat, unum in se faceret pro quibus offerebat, unus ipse esset qui offerebat & quod offerebat. Nonne perspicuum est his verbis beati Augustini bene intellectis cui hoc sacrificium obtulit? Nisi fortè quis audeat dicere aliud esse sacrificium quod Deo patri oblatum est, aliud pretium quo redempti sumus. In omnibus injuriis, opprobrijs, ac passionibus quas unicus Dei filius sustinuit pro nobis, quid gestum est nisi oblatio pro peccatis nostris, nisi pretium redemptionis nostræ? Et superfluum videtur quærere quis hanc oblationem vel hoc pretium accepisset, dum beatus Paulus in tertium raptus cælum tale de eo qui est sacerdos & hostia, pretium & oblatio, proferre testimonium non timuit, *Qui semetipsum*, dicens, *pro nobis obtulit sacrificium Deo in odorem suavitatis*. Et quod vita venerit ad mortem testatur idem Au-*

Ephes. i.

gustinus in quinquagesimi octavi psalmi tractatu
*Quid autem fecerunt, inquit, in Christo? Non
 vitam, sed mortem, occiderunt. Extincta quippe mor-
 te, vita resurrexit. Ipse vero Salvator noster, ut
 quantum medicina est & salus, nobis datus est, sicut
 dicitur à propheta: Filius datus est nobis, & factus
 est principatus ejus super humerum ejus. Scilicet Isaac
 crucem portavit in humeris ad immolationem sui.
 Idem sacerdos & sacrificium Deo patri à semetipso
 oblatus pro salute nostra in odorem suavitatis, de quo
 propheta Dominum jurasse dicit: Tu es sacerdos in
 aeternum secundum ordinem Melchisedech. Quod te-
 stimonium beatus Cyprianus doctor egregius &
 martyr gloriosus ita intelligi voluit. Nam quis
 magis, inquit, sacerdos Dei summi quam Dominus
 noster Iesus Christus, qui sacrificium Deo patri ob-
 tulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtu-
 lerat, id est panem & vinum. Scilicet corpus & san-
 guinem pro nobis obtulit, ut nos eo redimeret sa-
 crificio utrumque. Et pro nobis obtulit hoc sacrifi-
 cium, & nobis dedit in memoriale sempiternum,
 sicut in evangelio legitur. Et accepto pane, inquit
 evangelista, gratias egit, & fregit, & dedit eis dicens:
 Hoc est corpus meum quod pro vobis datur. Hoc faci-
 te in meam commemorationem. Similiter & calicem
 postquam coenavit, dicens: Hic est calix novi testa-
 menti in sanguine meo quod pro vobis fundetur. Idem
 itaque victor & victima, & ideo victor quia victi-
 ma. Idem itaque sacerdos & sacrificium, & ideo
 sacerdos quia sacrificium. In ea quippe natura sa-
 cerdos qua sacrificium, excelsior cæli factus, sem-
 per vivus interpellasse pro suis. idem ipse potens
 cum Deo patre & spiritu sancto vitam credentibus
 in se. idem Deo & vivo unigenitus Dei filius Do-
 minus noster Iesus Christus, cujus laus & gloria in
 secula sempiterna.*

Cyprian. epi-
 stol. 63.

Luc. 20.

In patris & nati, paracliti & nomine magno

Sit tibi prosperitas, gloria, vita, salus.

O mi dulcis amor David, in secula valet.

Sit laus, lux, virtus, Christus, ubique tibi.

Fortassis Atheniensis sophista ex academica schola huiusmodi protulit quæstionem; cum quo Platonis paulisper liceat argumentis verba conferere. Porro beatum Paulum legimus cum Stoicis disputare, ut eorum eos disciplinis ab errore in viam veritatis transduceret. Nam & populus Dei redimendus à servitute durissima Ægyptiacis ditatus divitijs ducem à Deo directum sequutus, ex quibus in tabernaculi ædificationem plurima Deo dona obtulit. Cur non tam præclaris eruditus exemplis dialecticos illi quæstionario proponimus syllogismos, ut suorum sauciatus armis in catholici exercitus libens castra recurrat. Dic, rogo, dic doctor prudentissime, utrumne mors sit substantia, quatenus videamus si dignè dici debeat tantum eam suscepisse præmium. Igitur si mors substantia est, creatura Dei est; quia nulla est substantia nisi aut ipse sit aut à se creata. Si verò à Deo creata mors est, inter opera sex dierum eam esse creatam nemini dubitare licet: quia ipse creator, ut sancta refert historia, sexto die consummavit opera sua, & in septimo requievit ab omnibus operibus suis. Si igitur inter illos sex dies mors creata esse non invenitur, utique creatura non est. Et si creatura non est, ergo nec aliquid substantia, nec planè quicquid nomine mortis significari videtur prius fuit quam homo peccasset, quæ est originalis peccati poena, inter originales creaturas condita, atque ideo nec rectè creatura dici posse probatur. Si verò hac dialectica præfatus magister ratione credendum

A a iij

Sap. I.

non æstimet mortem non esse creatam, Dei vel sanctæ scripturæ testimonio credat, quæ dicit, ut legitur: *Dominus mortem non fecit*. Igitur si Dominus eam non fecit, utique, ut diximus, nec creatura est; nec aliud videtur esse mortem nisi absentiam. Quia ubi vita à juventute recedet, ibi erit illud quod mors dicitur; sicut tenebræ nil aliud sunt nisi absentia lucis. At si mors creatura non est, ut verè divinarum testimonia litterarum vel argumentorum rationabili necessitate probatum est, quomodo accipere potuit pretium omnibus creaturis excellentius. Quicquid in Domini Salvatoris nostri passione diabolica invidia vel Iudaica perfidia gestum esse legitur, hoc totum fuit divinæ pietatis dispensatio, usus eorum malitia in se bonitatis effectum nostræque salutis profectum. At quicquid diabolus per eorum carnificas manus suis gesse putavit, hoc totum illius qui passus est voluntaria fuit permissio vel dispositio, non mortalis dominatio necessitatis. Et mirum quomodo morti dare pretium putaretur qui morti nihil debuit, nec mors, sicut dictum est, substantia est ut tale pretium jure exposcere potuisset.

EIVSDEM ALCVINI
CAPITVLARE ADMONITIONIS
AD EVNDEM KAROLVM.

*Capitula quæ tali convenit in tempore
memorari.*

I. **T**ESTAMENTVM in mortuis confirmatur, Apostolo protestante. Ideoque post obitum testatoris omnimodam firmitatem obtinuit. Quod etiam ante mortem consensus omnium confirmavit. Non itaque postea valet infrigi quod antea nullo modo potuit improbari.

II. Quicumque testatori reperitur ingratus, insuper & contumeliosus existat, ipse sibi testis est quia testamento dignus non est. Verbi causa, Chanaan patris inexhonoratio servum constituit, Esau propter intemperantiam primogenita perdidit, Ruben junioribus fratribus contumelia paterna postposuit. Ad postremum quoque: *Qui maledixerit patri. & reliqua.*

III. Benedictiones patrum in filios hereditare genuinum est. Contra leges autem naturæ pugnant qui parentibus inobedientiam seu contumaciam parant. Legitimus igitur heres erit qui præfixos ordines erga parentes tenuerit.

IV. Aliud est indebitè clementer admitti, aliud ex debito competenter ascribi. Nec possunt ex debito repeti quæ prorsus indebitè concessum est adipisci. Diversitas siquidem meritorum diversitates exegit meritorum.

V. Quòd optimè natus, & hereditatem legitimè

A a iiij

consecutus, neque legis antiquæ seu novæ contemptor inventus, nec adversus patrem, saucius, neque contra populum vulneratus, magnam debeat hereditandi gerere Domino miserante fiduciam.

VI. Fracto capite subjecta quæque languere perspicuum est, cum de firmitate capitis totius proveniat incolomitas corporis; nec possunt ea sanitate membra subdita gloriari quam constat in capite non haberi.

VII. Hic si veritas queritur, non est incognita. Si ratio, non est ambigua. Si auctoritas, non est incerta. Quoniam & auctoritas supereminet, & ratio patet, & veritas abscondi non potest.

VIII. Tripertita distributione videntur ista omnes includi, consulentium scilicet, ac nocentium, & eorum qui sic inter utrosque semper ambigui sunt ut quos obtinere perspexerint, eis se continuo sociant. Sunt ergo consulentes utiliter adjuvandi, resistentes autem viriliter obviandi; dubii verò vel rationabiliter adtrahendi, vel circumspectè dissimulandi; cunctisque monstrandum nec auctoritatem posse corrumpi, nec rationem vinci, nec veritatem penitus superari.

IX. Populus juxta sanctiones divinas ducendus est, non sequendus; & ad testimonium personæ magis eliguntur honestæ. Nec audiendi qui solent dicere *Vox populi, vox Dei*, cum tumultuositas vulgi semper insanix proxima sit.

X. Vulgare proverbium est: De duro superatur aliquid, de molli verò remanet nihil. Debet tamen & sapientia ministrare constantiam, & constantia perficere sapientiam, ut sit constantia sapiens & sapientia constans.

XI. Sic exercenda est prædicatio pacis ne sub nomine pietatis inducatur assertio falsitatis. Nam sicut

pacem rumpere pessimum est, ita veritatem negare blasphemum. Multum sibi denique concinunt verax unitas & pacifica veritas.

XII. Hæc & ejusmodi reor inculcanda simplicibus, eò quod ignorantia veritatis cogat errare quam plurimos. Porro veritate manifestata, contrarii confundentur, amici solidabuntur, universi verò pariter excusatione carebunt.

Ista supplico dignanter ac diligenter inspicite. Vestræ siquidem fidelitatis immensitas parvitatem meam reddit impatientem pro vobis, facit etiam supra vires audentem. Enimvero fidem non perdit nisi qui nunquam habuit. In cuius manu sunt Reges & jura regnorum, ipse coronas vestras multiplicet, tueatur, obumbret.

EIVSDEM EPISTOLA

A D

ABBATES ET MONACHOS GOTHIÆ.

Epistola Albini Diaconi missa Geticis Abbatibus vel monachis de Dei & hominis unigeniti filij Dei persona.

ALBINVS humilis Christi famulus & serviens sancti Martini omnibus Abbatibus, fratribus & filiis qui sunt Gothiæ partibus in Christo carissimis, æternæ beatitudinis salutem. Acceptis dulcissimis vestræ beatitudinis litteris, simul & suavissimis nimirumque nobis necessariis sanctarum orationum vestrarum muneribus cum omni gaudio

& mentis alacritate, & magnam verè habens fiducia per vestras sacratissimas intercessionem ad Iesum Dei filium, qui pro mundi salute homo dignatus est fieri, ita ut qui Deus æternaliter ex patre natus est, temporaliter nasceretur ex virgine, & idem esset homo qui & Deus, & idem Deus qui & homo, & non esset nulla separatio personæ vel filietatis, ne essent duo filij, unus proprius, & alter adoptivus, aut duo dij, unus verus Deus, & alter nuncupativus. quod omnino impium est credere & prædicare. Quia Dei filius in proprietate personæ & filij dignitatis adunivit sibi hominem ut esset unus Christus & unus Deus & unus Dei filius, totus in suis, & totus in nostris, perfectus in divinitate, & perfectus in humanitate. Quod multis testimoniis evangelicis vel apostolicis vel etiam sanctorum patrum traditionibus comprobari potest, sicut in libello ex parte factum est quem direximus per beatum Benedictum vobis ad solatium & confirmationem fidei catholicæ. Sed in manibus majus modò habemus opus propter alias causas quæ in libello venerandi Felicis legimus; & illum volente Deo vobis dirigimus, postquam lectus & comprobatus fuerit ab Episcopo nostris & domino Rege. Interim vestra sanctitas nos adjuvet sacrosanctis orationibus vestris, ut Dominus Deus aperiat nobis agnitionem veritatis & fiduciam prædicationis & constantiam in fide catholica. Multum enim valet deprecatio iusti, quanto magis & plurimorum. Hæc novitas vocum in adoptione nuncupatione Christi omnino fidelibus omnibus detestanda est, & magnopere cavenda hæc divisio in Christo Domino nostro. Scimus duas naturas perfectas esse in Christo, & unam personam mortalem immortalēque eundem esse; sicut homo mortalis est carne, immortalis anima, tamen

unus est homo & una persona & unus filius patris sui totus proprius, & dividi non potest, quod sit partim nuncupativus homo, & partim verus homo; ita & Christus, licet sit carne mortalis & divinitate immortalis, tamen unus Iesus Christus, & unus Dei filius, sicut dixi hominem esse unum filium, licet carne sit mortalis & anima immortalis. & nullatenus unus filius uno patre potest esse utrumque & proprius & adoptivus. Et si est unus filius Deus Christus in una persona, omnino aut totus est proprius, aut totus adoptivus. Sed melius est ut propter illam excellentiam naturam Dei filius, qui proprius & æternus est, sit humanitas adsumpta in proprietatem filij, quàm propter humanitatem Dei filius æternus humilietur in adoptionem. Omnino proprius filius & adoptivus unus esse non potest ad unum patrem, ad duos autem potest. Hæc considerantes diligentius, & animo tenete firmiter & constanter prædicare unum filium & unum Deum, eundem proprium & verum perfectumque esse, quia omnis veritas in Christo est, & nullum figmentum, & tota plenitudo divinitatis, & nulla minoratio nec defectio, nec eum, sicut in libello præfati Felicis lectum est, baptismo indiguiffe, sed mox sine peccato & omni labe peccati spiritu sancto conceptum esse Deum verum & hominem verum. Et si beata virgo proprium potuit generare sibi filium, qui fuit ex æterno Dei filius, quomodo non potuit Deus pater habere hominem filium proprium qui ex tempore natus est ex virgine? Vnus omnino est in utraque natura ad utrumque parentem Christus & filius Dei proprius. Quæ omnia plenius, opitulante eodem Deo quo nobis sermo est, lecturi eritis in eodem libello quem modò in manibus habemus. Tantum in fidei firmitate & nil hæsitantes: quia sine fide impossibile est Deo placere,

Hebr. ii.

ut Apostolus ait. Caritatem fraternam instantissime inter vos servate, & unitatem in omni catholica pace & fide recta & humilitate non ficta. Et obedientiam vestram secundum propositum regularis vitæ omni studio servate, & stabiles estote in locis vestris, ubi vosmetipsos dedistis Deo. Et nolite deferere monasteria vestra & vagari per seculi vanitates. Tempus enim hujus vitæ breve est, & non sunt condignæ passionibus hujus seculi ad superventuram gloriam. Non debet vestræ beatitudini Christi jugum durum videri vel onerosum, sed leve & suave, sicut ipse ait: *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve est.* Non qui cœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit. Revocate ad mentem Iudam ex Apostolo proditorem factum. Considerate Saulum ex persecutore prædicatorem effectum. Mementote Malchum monachum, cujus historiam beatus Hieronymus nunc edidit epistola, quomodo quasi pietatis intuitu egressus est à monasterio relinquens patrem suum, & in quales pervenit postea tribulationes, vel qualiter planxit monachum in heremo quem perdidit in monasterio. Raro diabolus aperta fronte pugnat contra servos Dei, sed sub figura pietatis, quasi majoris sit utilitatis exire de monasterio quam permanere. Ovis quæ de ovile egreditur & à pastore recedit, lupi patet moribus. Melius est non vovere quam vota non implere. Dicit scriptura: *Vovete, & reddite Domino Deo vestro.* Verax est Deus in promissionibus beatitudinis quæ diligentibus se promittit. Et verè dicis. Reddet promissa veritatis. Mementote Apostolum dicentem: *Fratres, stabiles estote & immobiles.* Et iterum: *Qui stat, videat ne cadat.* Stabat Iohannes quando Christum eernebat. Ideo, fratres carissimi, vigilate & state in fide, viriliter agite, & confortetur cor vestrum in omni opere bono. Et

Matth. ii.

Matth. 10.
& 24.

Psal. 79.

1. Cor. 15.

1. Cor. 10.

psalmista : *Expecta Dominum , viriliter age , confortetur cor tuum , & sustine Dominum.* Quid est *Expecta Dominum*, nisi , Stabili mente expecta , donec tibi veniat dies remunerationis. Fac omnia opera viriliter , & confortetur cor tuum in permanendo quod cœpisti , & sustine Dominum. Quicquid à te tribulationes vel labores permittit sustine viriliter. Multæ sunt tribulationes justorum , & de his liberabit eos Dominus. Nullus labor amanti Deum durus videatur ; quia ille est remunerator fidelis , qui est auxiliator idoneus , qui nunquam deserit sperantes in se. Respondeat homo suggestionibus diaboli : Dominus auxiliator mihi est , non timebo quid faciet homo , id est , carnalis delectatio. Item : *Declinate à me maligni , & scrutabor mandata Dei mei.* Et iterum : *Auxilium meum à Domino , qui fecit calum & terram.* Dominus custodiat introitum & exitum servorum suorum ex hoc nunc & usque in seculum. Hæc , carissimi fratres , feliciter legite & fideliter implete , & Dominus Deus vos adjuvet & proficere faciat in omni bono , & exaudiat orationes vestras pro omnibus , & pro me fideli vestro adiutore , & Dominus Deus custodiat vos in aeterna pace & caritate perfecta , viri fratres & filii carissimi.

Psal. 26.

Isa. 50.

Psal. 55.

Psal. 118.

Psal. 120.

EIVSDEM SERMO
IN HYPAPANTI DICTVS
CORAM
KAROLO MAGNO.

*Incipit sermo Alcuini magistri ad Karolum
Imperatorem in Hypapanti Domini.*

I. **S**I subtiliter, gloriosissime Regum & imperiosæ virtutis, à fidelibus quæ & quanta sit hujus diei festivitas perpendatur, revera eo devotionis affectu hanc celebrandam suscipient quo dominicæ nativitatis, circumcisionis, atque apparitionis sollemnia sunt obsecuti. Illius enim est ista sollemnitas cujus & illa. Sed nec minor ista quam illa. Quod utique in hoc sermone apertis monstrabimus argumentis.

II. Hujus quippe diei sollemnitas, sicut à quibusdam Christianis ignoratur, sic à multis præ ceteris anni sollemnitatibus honoratior habetur. Maximè autem eo loco quo primatum Ecclesia catholica in primo pastore sortita est in tanta reverentia habetur ut ea die cuncta civitatis turba in unum collecta immensis cereorum luminibus coruscans, Missarum sollemnia devotissimè celebrent, nullusque aditum publicæ stationis intret si lumen manui non tenuerit, tamquam scilicet Dominum in templo oblaturi, immo etiam suscepturi fidei lumen, quo interiùs fulgent, exteriùs oblationis suæ religionem demonstrent.

III. Hodie namque, juxta veritatem evangelij,

peractis à nativitate Christi quadraginta diebus, in templo est à parentibus idem Dominus præsentatus. Hodie à sancto Simeone susceptus, patrique Deo cum sacris muneribus oblatus est. Hodie redemptionem Israel expectantibus ab eodem Simeone & Anna publicè prædicatur. O quam pium spectaculum, quo nonnisi pij delectari probantur! Stat hinc virgo & mater, non cujuscunque, sed Dei. Suscipitur hinc parvulus virginis filius, cujus divinitatem non capit mundus. Occurrunt hinc inde Prophetae, atque uterque sexus de puero prophetat. Offeritur oblatio pro puero, non tamen quæ delicta emundet, sed quæ sacramenta declaret.

IV. Et quia hujus diei præconium attollere cupio, libet ipsam evangelicam lectionem conloquendo transcurrere, in qua ista narrari cognosco; quatinus ad ea quæ dico illa respondeat, immo & ad ea quæ illa narrat, vox exhortationis meæ respondeat. Denique Lucas evangelista veritatis historiam de Christi incarnatione plenius atque ordinatius ceteris evangelistis exequens, post adnuntiationem ejus ab angelo factam, post nativitatem angelorum vocibus declaratam, post circumcisionem octavi diei in domo parentum, hæc in ordinem sequitur dicens: *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, ut sisterent eum Domino, sicut scriptum est in lege Domini, quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Domino vocabitur.* Cunctis fidelibus liquet redemptoris matrem ex ejus nativitate nullam maculam contraxisse, qua illorum dierum spatio à sacris ædibus abstinens se purgaretur, quæ sine humana concupiscentia, sine humano concubitu virgo concepit, sine aliqua carnis corruptione virgo peperit, & sine fine virgo permansit; ac per hoc nec masculus ex ea natus vulvam ejus

Luc. 2.

Luc. 2.

aperuit. Sed hoc juxta ejus narrationem evangelista contexens, claudit prius sacramentum divinae incarnationis, matremque legem observantem introducit. Nec mirum si mater observaret legem, cum ejus filius illam non venerat solvere, sed adimplere. Sciebat enim quo ordine conceperat, quo usu pepererat, & quis esset quem genuerat. Sed legem communem observans, expectavit purificationis diem, celavit filii majestatem. Hinc est quod eum in templo duodecim annorum inter doctores legis inveniens, filium Ioseph vocat dicens: *Filius, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Quem proculdubio sciebat se sine concubitu Ioseph concepisse, sine corruptione virginali edidisse. Sed cur abscondit conceptionis ac nativitatis illius sacramentum quem novit Deum immensum? Numquidnam quia invidet aliis quem ad templum deferens, sancti senis tradidit manibus? Sed ut spiritu prophetiae repleta, redemptionem mundi impiis non aperiat. Sciebat enim jam tunc gratia plena, spiritu divinitatis afflata, quia si hunc hujus seculi principes cognovissent, nunquam pro salute nostra crucifixissent.

V. Offer ergo, beatissima virgo, tamquam legem observans, in templo quem edidisti, ut non omnibus sed paucis reveletur quis est quem genuisti. Appareat interim lapis humilis, absconditus de monte sine manibus, ut reprobetur ab aedificantibus usquequo statuum in pedibus percutiens crescat in montem magnum impleatque universum orbem terrarum. O quam parvus, ô quam magnus est quem peperisti! Parvus in humilitate, magnus in divinitate. Parvus in regno Iudaeorum, magnus in regno gentium. Sed non ab omnibus in regno Iudaeorum parvus aestimatur. Nam & ipsa, quae hunc genuisti, ex ipso populo Israël in virgam crevisti.

Virga,

Virga, ô beata mater, de radice Iesse surrexisti & floruisti. Virga Aaron fronduisti & nucem peperisti. Et quia præ omnibus immensitatem ejus agnovisti quem tam parvissimum ex te natum vidisti, proculdubio quem infantem genuisti, Deum omnipotentem tremens adorasti, adorans tremuisti; quem tamen secundum humanitatem filium recognovisti, lactasti, fovisti, aluisti. Quis putas nobis posset indicare inter hujusmodi obsequia, animi tui sensum, ô beatissima virgo, cum hinc cerneres ex te natum tantillum infantem, illinc adtenderes Deum immensum, hinc creatum, illinc creatorem, hinc infirmum, illinc fortissimum, hinc alendum, illinc alentem, hinc non loquentem, illinc angelos docentem? Quis inquam tui pectoris arcana nobis referare valeat, quibus modis cogitatum ad utraque flectebas, cum unum eundemque Dei atque hominis filium manibus tenens, hinc adorares ut Dominum, illinc osculareris ut parvulum? Quis ad tam ineffabile miraculum non obstupescat? Quis non penè elinguis fiat? Generat puella suum & omnium creatorem, nutrit suum & omnium nutritorem, portat ad templum suum & omnium rectorem. O admirandum spectaculum, ad quod non solum humana, sed etiam angelica stupescit natura! Ad hoc, fratres carissimi, fidei oculos erigite, ad hoc pietatis affectu convenite. Ibi Christum suscipite pro vobis in carne humiliatum, sed adorare in sua divinitate Deum excelsum. Amplectimini parvulum, sed cogitate immensum. Amate humiliatum, sed timete excelsum.

VI. Iam verò, dilectissimi, si quaritur quid mysticè significatum fuerit in eo quod redemptor noster à matre & parentibus ex propria civitate in Hierusalem ad templum Domini se portari voluit, invenimus ipsam gloriosam matrem & virgi-

1. Cor. 11.

Psal. 86.

Matth. 12.

Psal. 121.

1. Cor. 3.

Psal. 47.

nem ejusque propinquos figuram gessisse illius Ecclesiae quae ex Iudaea in Apostolis credidit. Quando enim Ecclesia non virgo, cujus membra Apostolus affatur dicens : *Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Quando ipsa non mater, de qua per psalmistam dicitur : *Mater Sion dicitur homo*. Et Dominus in evangelio : *Quicumque fecerit voluntatem patris mei qui est in caelis, ipse meus frater & soror & mater est*. Quando electi non propinqui, qui fratres & sorores sunt appellati? Mater itaque & propinqui redemptorem nostrum à Nazareth in Hierusalem in templum Domini deferunt, quia primitiva illa in primis discipulis Ecclesia à Iudaeis repulsa, ejusdem redemptoris dispensationem ad notitiam gentium perduxit. Ipsa enim Ecclesia non solum ex gentibus, verum etiam ex Iudaeis, Hierusalem id est visio pacis rectè vocatur. de qua per psalmistam dicitur : *Hierusalem qua edificatur ut civitas, cuius participatio ejus in idipsum*. Ipsa & templum sicut per Paulum fidelibus dicitur : *Templum Dei sanctum est, quod estis vos*. Ac per hoc cum Apostoli ex Iudaea Christum adnuntiantes veniunt ad gentes, nimirum Hierusalem ad Hierusalem venit, & templum ad templum occurrit, cum hi omnes una sunt Hierusalem civitas, unum & templum. In hac itaque civitate atque in hoc templo ab Apostolis oblatus Christus excipitur. Vnde & ipsa Ecclesia psalmistae voce Deo patri loquitur dicens : *Suscepimus, Deus, misericordiam tuam in medio templi tui; subaudis, in medio Ecclesiae, quae est templum tuum*.

VII. Sive autem juxta historiam, sive juxta mysticum intellectum, quare Christus à parentibus ad sanctam civitatem & templum ducatur, causa manifestatur, cum subjungitur : *Ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini, pariturum, aut duos pullos columbarum*. Præceptum le-

gis liquidem fuerat ut cui fortè agnus defuisset, & unum horum, id est, aut par turturum, aut duos pullos columbarum, inuenisset, Deo in oblationem filij offerret, nec præjudicaretur ex altero qui unum quodlibet horum obtulisset. Sed quia utraque Christi Ecclesiæque sacramenta significant, credendum est utrumque ad sacrificium matrem inuenisse atque obtulisse. Denique in hac oblatione avium illa præfigurabatur oblatio quæ pro salute mundi oblata est vespera diei, Domini videlicet passio, per quam sumus Deo reconciliati. De hac quippe hostia per Paulum fidelibus dicitur: *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* & rursus. *Qui dilexit me, inquit, & tradidit semetipsum pro me.* Quia verò omnes electi membra sunt Christi, in turture scilicet turtures, atque in columba columbæ, designat etiam hæc avium oblatio mortificationem electorum, quibus per eundem Apostolum dicitur: *Obsecro vos per misericordiam Dei ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Sed nulla esse potest accepta Deo mortificationis oblatio in quibus non fuerit vera fidei castitas, veræ caritatis concordia. Proinde non sine causa sacrificium quod pro Domino mysticè oblatum perhibetur, ex turturibus & columbis fuisse narratur. In turture enim castitas invenitur, & in columba caritas commendatur. Turtur namque intemerata servat uni viro fidem, columba verò aliarum cohabitantium non deserit unitatem. Catholicus igitur Christianus tunc verè spiritualis turtur efficitur si veram trinitatis fidem firma credulitate conservet & hæreticæ pravitatis sensum tamquam fornicationis inquinamenta repudiet. Tunc verè erit columba

Ephes. 5.

Gal. 2.

Rom. 12.

si longanimiter usque ad finem in catholica societate permaneat & contra tentationum scandala immobili firmitate persistat, ut nec hæretica corrumpat fornicatio in corde fidei castitatem, nec amara dissentio ecclesiasticæ castitatis dissipet unitatem. Hæc est enim Ecclesia catholica qui fidem uni Domino tamquam legitimo viro conservat, & congregationem multorum in fide multiplicat.

VIII. Sequitur: *Et ecce homo erat in Hierusalem cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus expectans consolationem Israël, & spiritus sanctus in eo. Et responsum acceperat Simeon ab spiritu sancto non se visurum mortem nisi prius videret Christum Domini. Et venit in spiritu in templum.* Nihil minus de sanctitate isti specialiter homini adscribitur, qui & in Hierusalem id est in visione pacis commoratur, & fidei operatione justus, & reverentia timoratus, & Israël's consolatione attonitus, & spiritu sancto repletus, ejusque responsione de incarnati verbi visione roboratus fuisse perhibetur. O quàm ardenti desiderio homo iste expectabat secundum spiritus sancti promissionem videre in carne redemptorem! Quæ putamus fuerit instantia orationis ejus qui divino responso meruit firmari de his quæ petebat? Quæ erant ejus gemituum continuata verba in sancta deprecatione? Non enim petendo cessavit usquequo responsum acciperet super his quæ poscebat. Fuerunt quidem retroactis temporibus multi simili desiderio accensi, Domino adtestante, qui ad discipulos suos ait: *Multi Reges & Prophete voluerunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Sed ex illis hoc isti soli concessum est qui in plenitudine temporis horum ultimum apparuit. Sed si vigilantia studio subsequentium sanctorum adtendimus desiderium, quibus Christus

Luc. 10.
Matth. 13.

vivere est & mori lucrum, invenimus eos non minoris anxietatis ardore divinitatem ejusdem Salvatoris intueri velle quàm ille concupivit inspicere carnem. Hinc Paulus dixit: *Cupio dissolvi & esse cum Christo*. Multò autem meliùs hinc psalmitta ex persona Ecclesiæ dicit: *Sitivit anima mea ad Deum vivum. Quando veniam & parebo ante faciem Dei?* Quis ergo jam hinc non videat in uno Simeone multos, per unum cunctos significari electos, qui nunc & justis ex fide atque operatione, & timorati ex futura expectatione, & attoniti inveniuntur ex ventura consolatione? In quibus etiam spiritus sanctus inesse cognoscitur; quia & per Apostolum dicitur: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis*. Et rursus fidelibus dicit: *Corpora autem templum sunt spiritus sancti, quem habetis ex Deo*. Quique responsum accipiunt ab spiritu sancto non se visuros mortem nisi priùs videant Christum Domini: quia in hac adhuc corruptibili vita, ejusdem spiritus sancti gratia revelante, apertis fidei oculis eum qui se cum illis usque in finem seculi mansurum esse repromisit aspiciunt, non jam carne parvulum, sed divinitate immensum. Qui etiam cum Apostolo dicunt: *Et si noveramus Christum secundum carnem, sed jam nunc non novimus*. Habitant etiam & isti in Hierusalem, atque in spiritu in templum quò Christus introducit veniunt. Ipsi enim sunt Hierusalem qui habitant in Hierusalem. Ipsi & templum qui veniunt ad templum, in quibus & à quibus Christus excipitur. Breviter, fratres, ista percurramus, ne dum quæ sunt hujus diei sacramenta, quòdque sanctum piùmque præconium indicare studemus, cuilibet in fastidium veniamus.

IX. Sequitur: *Et cum introducerent puerum Iesum parentes ejus, ut facerent secundum consuetu-*

Philippi 1:

Psal. 41.

Rom. 5:

1. Cor. 6.

2. Cor. 5.

dinem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, & bendixit Deum, & dixit: Nunc dimittis seruum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum. Hinc unus, hinc multorum, immo etiam omnium adimpletur expectatio iustorum. Sed dicamus prius de uno, & sic loquamur de omnibus. Cupimus enim ad hoc studium nostrum inflectere ut quod de uno dicitur, de omnibus veraciter sentiat. Et ecce dum specialiter de uno venerabili sene cupimus loqui, occurrit prædicanda virginis prudentia, non humana industria fulta, sed spiritu divinitatis afflata, quæ filium oblatura veniens, suæque naturæ humilitatem servans, Prophetæ tradidit manibus offerendum, non ignara utique quis esset cuius manibus Deum hominemque tradebat sacrificio dedicandum. Offert autem Dominum Prophetarum Prophetæ. Offert unicum uni, immo omnibus, in utroque omnibus eundem peperit Salvatorem. Non enim desinit nunc usque offerre quem genuit, cum suis sanctis interventionibus eundem redemptorem electis uni..... facit. Omnes enim filios deputat quos divina gratia Christo consociat. Quando non ipsa mater electorum, quæ fratrem genuit eorum? Si inquam Christus credentium frater, cur non ipsa, quæ Christum genuit, credentium sit mater? Quamobrem obsecro, mi beatissima virgo, offer nobis Christum pijs suffragijs, quæ nescis invidere filijs. Sed nec adtendas filiorum injurias, à quibus non ut dignum est honoraris. Tolerat enim pia mater inreverentiam filiorum, quia amore vincitur generationis. Fove ergo, etsi tantis meritis indignos, pijs orationibus quos in uno genuisti; deprecare unicum filium pro excessibus multorum filiorum.

X. Sed jam, fratres carissimi, Christum in ulnas suscipiens quid unus specialiter Simeon dicat

audiamus. Ait enim. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.* ac si diceret. Longa me expectatione fatigasti, diu retinuisti, sed tamen viso quem expectavi. Nam de humanæ vitæ scandalis in pace dimittis. *Dimittis*; quia secundum promissionem tuam per incarnati verbi mysterium solutis inimicis tibi merui reconciliari. *Dimittis in pace*, quia video pacem. Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum. Hoc denique & omnes electi dicunt, qui Christum in ulnas suscipiunt, & qui fidei oculis salutare Dei conspiciunt. Quid enim Christum in ulnas suscipere nisi pijs hunc operibus in membris suis amplecti? Per ulnas enim, id est brachia, virtus operationis exprimitur. Cum enim in alio esurientem Christum satiant, in alio sitiienti dant potum, in alio hospitem suscipiunt, in alio nudum operiunt, in alio infirmum vel in carcere positum visitant, his proculdubio devotis actionibus tamquam brachijs cottidie eundem ipsum puerum amplectuntur. Et quia hæc agentes illum se in his suscipere plena fide cognoscunt, illum se in his videre non dubitant qui dixit: *Quandiu fecistis uni de his minimis meis, mihi fecistis.* atque eisdem operibus, ut ad pacem Domini redeant, à peccati scandalo absolvi se credunt. Rectè idem Simeon exclamat dicens: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace, quia viderunt oculi mei salutare tuum.* ac si electi dicant: Ideo nos à peccati scandalo secundum promissionem tuam absolvens, jam in carne reconciliatos passibus amoris propinquare cælestibus facis, quia fidei oculis salutare tuum id est Dominum nostrum Iesum Christum in membris ejus intueri eumque pijs operibus amplecti meruimus. De quo adhuc sive ille sive isti Deo patri dicunt, quod

Matth. 25.

preparasti ante faciem omnium populorum. Nisi à toto pars intelligenda sit populorum, juxta litteram ratione stabit, quia eum nec carneis nec fidei oculis conspexerunt. Nam quod Dominus Thomæ dicit, Quia vidisti me, credidisti, beati qui non viderunt & crediderunt, hoc de visione corporali loquutus est, de quo & subditur: Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tue Israel. Ergo hoc itaque lumine de tenebris revelatæ, hoc inventæ, hoc illustratæ sunt gentes, sicut scriptum est: Gentium populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis. De hoc lumine Iohannes evangelista testatur dicens: Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ. De hoc lumine in evangelio ait: Lumen venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Et iterùm: Quandiu sum in mundo, lux sum mundi. Quòdque cùm sit etiam gloria gentium, ideo ad gloriam Israël dicitur præparatum. Quia sive in Patriarchis, Prophetis, atque Apostolis, immo etiam in ipso omnium capite Christo, sive in eloquiis Dei, ampliùs gens illa quàm gentes gloriosa monstratur, Apostolo adtestante, qui ait: Quid ergo ampliùs est Indæ, aut quæ utilitas circumcisioni? Multum per omnem modum. Primum quidem quia credita sunt eloquia Dei. Et rursum: Quorum adoptio est filiorum, & gloria testamentum & legislatio & obsequium & promissa, quorum patres, & ex quibus Christus secundum carnem, qui est benedictus Deus in secula. Amen.

XI. Sequitur. Et erat Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his quæ dicebantur ab illo. Quibus mirantibus, etiam nos ipsi miramur quoniam ipsi sunt super his quæ de illo à Prophetis condicebantur mirati. Numquid enim Ioseph jam in somnis ab angelo non audierat: Ioseph fili David, noli ti-

Ioa. 25.

Luc. 2.

Isa. 9.

1. Ioa. 1.

Ioa. 3.

Ioa. 9.

Rom. 3.

Rom. 9.

Matth. 1.

mere accipere Mariam conjugem tuam. Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Numquid & ipsa sacratissima virgo, quæ salva virginitate filium se genuisse sciebat, priusquam pareret vel conciperet ab angelo non audierat: Ave gratia Luc. 1. plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur filius Dei. Quid ergo admirantur super his quæ de illo narrantur, nisi quia ceteris mirantibus ut sacramentum impijs occultent? Quid sibi velint talia, quæ de tantillo infantulo ab homine sene dicuntur, & ipsa mirantur. Sed audiant adhuc de illo majora, audiant adhuc de illo potiora.

XII. Et benedixit illi Simeon, & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & resurrectionem mortuorum in Israël & in signum cui contradicetur. In una redemptoris nostri Dei hominisque persona perfectam Dei perfectamque hominis inesse confitemur naturam. Ex una quidem Dominum, ex altera servum, ex una fortem, ex altera infirmum, ex una magnum, ex altera parvum, ex una creantem, ex altera creatum, ex una pascentem, ex altera esurgentem, ex una recreantem, ex altera sitientem, ex una miraculis coruscantem, ex altera injurijs succumbentem, ex altera vivificantem, ex altera morientem, ex una suscitantem, ex altera hunc prædicamus suscitatum. Et cum aliud sit in eo Deus, aliud servus, aliud fortis, aliud infirmus, aliud magnus, aliud parvus, aliud creans, aliud creatus, aliud pascentem, aliud esuriens, aliud recreans, aliud sitiens, aliud miraculis coruscans, aliud injurijs succumbens, aliud vivificans,

aliud moriens, aliud resuscitans, aliud resuscitatus, non tamen alius Dominus, alius servus, alius fortis, alius infirmus, alius magnus, alius parvus, alius creans, alius creatus, alius pascens, alius esuriens, alius recreans, alius sitiens, alius miraculis coruscans, alius injurijs succumbens, alius vivificans, alius moriens, alius resuscitans, alius resuscitatus. Ex uno quod dictum est Dominus, ex altero servus, ex uno fortis, ex altero infirmus, ex uno magnus, ex altero parvus, ex uno creans, ex altero creatus, ex uno pascens, ex altero esuriens, ex uno recreans, ex altero sitiens, ex uno miraculis coruscans, ex altero injurijs succumbens, ex uno vivificans, ex altero moriens, ex uno resuscitans, ex altero resuscitatus; quique ante oculos mortaliū positus, ex uno venerabatur ut Deus, ex altero despiciebatur ut homo. Denique cū hunc Iudæorum populus cerneret de quinque panibus tot milia hominum pascentem, infirmos curantem, leprosos mundantem, ac mortuos suscitantem, Deum esse arbitrabatur. Rursus cū eundem aspiceret esurientem, sitientem, lassescantem, dormientem, atque injurijs succumbentem, purum esse hominem suspicabatur. Et hæc quidem apud incertas turbas, non apud discipulos. Neque enim ita in cordibus eorum variabatur qui illius assiduis privatisque eloquijs fruebantur. quibus & ab ipso dicitur: *Vobis datum est nosse mysterium regni Dei, ceteris autem in parabolis, ut videntes non videant & audientes non intelligant.* At ubi ventum est ad passionem mortis, periit fides, ablata est omnium spes. Denique, ut evangelista testatur, omnes relicto eo fugerunt. Ex quibus dum unus vinctum à longè sequitur, ad atrium perveniens, eundem se cognovisse denegat. Et quis in mortis passione illorū rueret, cū eum præcipuus ejus amator,

Marc. 4.

cum avidus ejus imitator, unius ancillæ voce perterritus, non semel sed ter abnegaverit? Sed illo in carne à mortuis resurgente, resurrexerunt in anima discipuli. Vtrumque autem ante passionem ejus eadem qua tradebatur nocte in discipulis somno perfidiæ lapsis ac suscitatione ejusdem redemptoris designatum est. Mors ergo ejus facta est ruina multorum. Dicatur itaque. *Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israël.* ac si diceretur. Eo moriente, multi ex stantibus ruent. Eo resurgente, multi ex lapsis resurgent. Quia verò illo quidem moriente multi ruerunt, illo resurgente multi resurrexerunt. Sed in eum qui ex mortuis resurrexit non omnes crediderunt.

XIII. Rectè subjungitur: *Et in signum cui contradicetur.* Quod enim signamus, ab aliorum notitia abscondimus. Quid autem ante infidelium oculos aliud fuit caro redemptoris quam quoddam divinitatis ejus sigillum absconsionis? In signum itaque redemptor noster positus fuit. Sed cui nisi illi contradicendum fuit? Quæ causa contradixit? Quid contradixit? Cui contradixit? Vt autem tamquam interroganti cuilibet breviter respondeam, quæ causa contradixit nisi mors carnis? Quid contradixit nisi non esse Deum qui mori potuit ab hominibus ut homo? Cui contradixit nisi omni incredulo? Quæ videlicet contradictio quibusdam versa est in stultitiam, Apostolo adtestante, qui ait: *Nos autem predicamus Christum crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam.*

XIV. Sequitur itaque venerabilis senex justus ac Propheta Dei, & dicit matri Iesu: *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Solet nonnunquam in scriptura sacra gladij nomine temporalis tribulatio figurari, psalmista adtestante, qui illatas à perse-

Psal. 36.

Psal. 104.

cutoribus passionibus in ipsos exoptat reflecti dicens: *Gladius eorum intret in corda eorum.* Hinc idem psalmista de Ioseph loquitur dicens: *Ferrum pertransijt animam ejus, donec veniret verbum ejus.* ac si diceret. Tandiu fuit in illa servitute vel carceris tribulatione donec illud quod futurum prädixerat veniret. Sed nec aliud hoc loco per gladium intelligimus figurari. Quamquam autem multae tribulationes animam transfoderint beatissimae virginis, illa tamen hic specialiter designatur quae Domino in cruce moriente materna viscera transfixit. Dicatur ergo eidem à sancto Propheta: *Et tuam ipse animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* ac si diceretur. Maternis visceribus tribulationis gladio transverberatis, videbis in cruce pendentem quem angelo nuntiante virgo concepisti, manente virginitate filium edidisti, quatinus per hoc factum & Iudaeorum insultantium cogitationes & discipulorum fugientium infirmitas denudentur. Denique in illo cruce pendente Iudaei praesentes insultabant ut descenderet, Apostoli fugientes de cruce illum descendere posse non credebant. Quae ut fierent, necesse fuit materna pia viscera ejusdem redemptoris passione gladio tribulationis transfigi.

XV. Sed jam ista ut coepimus quid typicè significant, breviter demonstremus. Quis enim intra sanctam Ecclesiam constitutus non videat in mortem redemptoris nostri illos cadere qui hunc aut solummodo hominem mortalem fuisse aut veram carnem in passione vel in resurrectione non habuisse asseverant? Et quis in resurrectione ejus non consideret illos resurgere qui à perfidia malae credulitatis divina gratia separati, & in vera hunc carne salva divinitatis suae impassibilitate veraciter passum, & in vera carne veraciter à sua majestate

suscitatum affirmant? Annon alijs in resurrectionem, alijs verò in ruinam Christus factus fuerat, cùm Paulus de se suisque socijs dixerit: *Christi bonus odor* 2. Cor. 2: *sumus Deo. & in his qui pereunt, & in his qui salvi sunt, & alijs odor mortis in mortem, alijs odor vitæ in vitam.* De illis verò quibus humanitas carnis divinitatem abscondit salvatoris ita dicit: *Et si apertum est* 2. Cor. 4: *evangelium nostrum, in his qui pereunt est adopertum.*

XVI. Iam verò si devotè adtendamus, ipsam beatam virginem, cujus animam gladius transfixisse perhibetur, typum Ecclesiæ præfendisse reperimus, cujus animam pertransivit gladius, scilicet verbum prædicationis. Quòd enim per gladium prædicationis sancta figuraretur, Paulus Apostolus testatur dicens: *Et gladium spiritus, quod est ver-* Ephes. 6: *bum Dei.* Gladius etenim animam Mariæ transverberat, quia verbum Dei electorum corda penetrat, quia penetrans ab errore mortificat, ab errore mortificans in veritatem vitæ commutat. *Vt revelentur,* inquit, *ex multis cordibus cogitationes.* ac si diceret. Idcirco corda sanctorum divini verbi gladius funditus ab errore mortificans, in veritatis doctrinam commutat ut dum quorundam vitia virtutesque loquendo examinant, unicuique quibus loquuntur intima sua manifestent. Hinc Paulus dicit: *Si autem prophetent, intret autem quis* 1. Cor. 14: *infidelis vel idiota, convincitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus. Occulta etiam cordis ejus manifesta sunt. Et ita cadens in terram adorabit Deum, pronuntians quòd verè Deus est in vobis.* Qui autem essent isti Prophetæ, ipse paulò inferius aperuit dicens: *Prophetæ duo vel tres dicant, & ceteri dijudicent.* Oremus autem necesse est ut idem gladius nostra corda transfigat, quatinus fidelium turbam nobis prædicantibus singulorum virtutes ac vitia exponentibus unicuique interiora sua patefiant.

XVII. Sequitur. Et erat Anna Prophetissa filia Fanuhel de tribu Aser. Hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua usque ad annos LXXXIV, quæ non discedebat de templo, jejunijs & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc ipsa hora superveniens confitebatur Domino, & loquebatur de illis omnibus qui expectabant redemptionem Hierusalem. Hæc juxta historiam aperta sunt, nec habent aliquid obscuritatis. Commendant autem castitatem beatæ mulieris, instantiam jejuniorum atque obsecrationum die noctûque templo Dei inhærentis. Sed latent in his quædam Ecclesiæ sacramenta. Quid enim per Annam, quæ gratia Dei interpretatur, nisi electorum Ecclesia designatur? ad cujus membra Apostolus loquitur dicens: *Gratia salvi facti estis per fidem.* Quæ bene etiam filia Fanuhel de tribu Aser fuisse perhibetur. Fanuhel quippe facies Dei interpretatur. Aser verò vocatur beatus. Et quid aliud per faciem Dei figuratur nisi qui spiritus sancti gratia repleti, ad cognitionem Dei humana corda primi perduxerunt? Quia enim per faciem quilibet agnoscitur, jure facies Dei vocantur hi per quos cognitio divinitatis revelatur. Quique non immerito Aser id est beati vocantur, qui ad æternam paternitatem, sive per inspiratam interiùs naturalem, sive per datam exteriùs legem, erudiri meruerunt. Vnde scriptum est: *Beatus homo quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum.* In quibus verbis apertè monstratur electorum Ecclesiam filiam esse Patriarcharum ac Prophetarum; quæ scilicet, sive in spiritu, sive in verbo, rectè etiam Prophetissa nuncupatur. De qua adhuc subjungitur: *Et vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.* Et quis ejus alius est vir nisi ille de quo per Isaiam Prophetam dicitur: *In die illa apprehendent septem*

Ephes. 2.

Psal. 93.

Luc. 2.

Isa. 4.

mulieres virum unum dicentes, Panem nostrum comedemus, & vestimentis nostris operiemur; tantummodo vocetur nomen tuum super nos, aufer opprobrium nostrum. Quis alius est hominis vir nisi ille de quo in Iohannis Apocalypsi dicitur: *Civitatem Hierusalem novam vidi descendentem de celo, adeo paratam sicut sponsam ornatam viro suo.* Quæ etiam antequam Christo sociaretur, ideo virgo vocabatur, vel quia tunc idola non colebat, vel certè quia non incorrupta, sed infœcunda erat. Tunc autem hanc sibi Christus univit cùm naturam humanam suscipiens evangelium exorsus fuit. Quod itaque annis septem à virginitate sua cum viro suo vixisse describitur, tempus ejusdem prædicationis ipso septenario numero figuraliter concluditur, in quo & septiformem spiritus sancti gratiam ab ipso accepit, & ipsa in septem mulieribus vel septem Ecclesiis mysticè idem uniri meruit. Et quia illo ascendente ad cælos humanitatis ejus præsentia desolata est, jure etiam vidua remansisse narratur. An non vidua rectè vocatur de qua per beatum Iob hæreticorum facta mentione dicitur: *Pavit sterilem, & quæ non parit, & vidua bene non fecit.* Illud itaque gaudij tempus quo præsentia viri in carne fruebatur, illudque tristitiæ quo ejus præsentia desolanda erat Ecclesia, idem vir ejus designans dicit: *Non possunt filij sponsi jejunare quandiu cum illis sponsus. Veniet tempus cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* In numero autem annorum LXXXIV. quibus vidua esse describitur, totum tempus vitæ præsentis exprimitur. Legimus enim filios Israel, usquequo terram repromissionis ingrederentur, quadraginta & duas mansiones in itinere habuisse. Quibus scilicet quid aliud quàm peregrinatio vitæ præsentis figuratur, in qua eremi tribulationibus exercemur, usque ad terram viventium veniamus?

Apo. 21.

Iob. 24.

Matt. 9.

Sed propter geminum testamentum, verus scilicet ac novum, idem quadragenarius ac secundus numerus duplicatur, & fiunt octaginta quatuor. Sicut enim propter utraque testamenta duo denarius numerus duplicatus in viginti quatuor senioribus Ecclesiam designat, sic etiam propter eadem duo testamenta quadragenarius ac secundus duplicatus, in octogenario quarto præsens Ecclesiæ tempus figurat, & quod ibi per mansiones, hoc hic explicat per annos. Vtrumque enim concorditer peregrinationem ejusdem Ecclesiæ denuntiat. De qua & bene subjungitur: *Quæ non discedebat de templo, jejunijs & obsecrationibus serviens nocte ac die.* Ipsa est enim templum quæ vidua, jejunijs atque obsecrationibus serviens in templo, quæque oblata sponsi sui corporali specie, quia hanc necdum corporeis oculis intrueri valet, ad nihil aliud magis quam ad jejunium & orationem vacat. Hinc psalmista ait: *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi cotidie, Vbi est Deus tuus.* Dignè itaque præmittit jejunia, ac deinde obsecrationes adjungit. Quæ enim esse potest obsecratio ubi regnat commessatio? Sed hæc dicens, cordis etiam vult intelligi jejunium; quo nisi quis ab immundis cogitationibus jejunare studeat, obsecrationibus Deo uniti non valet. Sive autem isto, sive alio jejunio, simulque obsecrationibus fulta, die ac nocte servire describitur, subaudis & in prosperis & in adversis ab hoc opere non cessat.

XVIII. Sequitur. *Et ut perfecerunt omnia secundum legem Domini, reversi sunt in Galilaam,* id est, civitatem suam Nazareth. Hic jam figuratè ultima Iudæorum conversio designatur, quando Enoch & Helia prædicentibus Christus ad eos revertitur. Peracta scilicet omnia in Hierusalem, id est in Ecclesia gentium, secundum legem Domini, legem

Luc. 2.

Psal. 41.

legem videlicet testamenti. Quasi enim peracto sacrificio ab Hierusalem in civitatem suam Christus cum parentibus revertitur, cum adimpleta plenitudine gentium, novissimè cum prædicatoribus sanctis ad eos colligendos ex quibus carnem suscepit regreditur.

Puer autem crescebat & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo. Hæc secundum humanitatem de illo dicta sunt, non secundum divinitatem. Neque enim in sua natura crescit, in qua plenus est, sed in nostra, in qua paulò minùs quàm angeli minoratus est. Nec in sua confortatur, in qua omnium fortitudo est, sed in nostra, in qua pro nobis infirmatus est. Nec in sua adimpletur sapientia, in qua plenitudo sapientiæ est, sed in nostra, in qua pro nobis exinanitus est. Nec in sua gratiæ indiget, in qua omnibus gratiam tribuit, sed in nostra, in qua ea quæ cum patre habet accepit. Quæ scilicet omnia meliùs ad corpus ejus, quod est Ecclesia, quàm ad ipsum caput referri possunt. Vtiquequo enim illud consummetur quod Apostolus dicit, *Donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut jam non simus parvuli*, cotidie crescit in fide puer Iesus, cotidie verbo sapientiæ adimpletur puer Iesus, cotidie confortatur virtutibus puer Iesus, cotidie gratia salvationis justificatur puer Iesus.

XIX. Hæc de tanta solemnitate breviter diximus, hæc de tam mysticis sacramentis succinctè transcurramus; quia & prolixitatem evangelicæ lectionis adtendimus, & ad hæc agendo moras breves habuimus. De cetero dilectionem, dive auguste Karole, novus veluti filius David pacificus, tuam exoramus, vestramque caritatem, ceteri fratres carissimi, Christo vero Regi & æter-

no Imperatori subditi, ammonemus, si tamen hæc loquutio animos vestros fecit intentos, ut attendatis qua devotione hujus diei solemnitatem de reliquo celebrare debeatis. Non sit vile illud spectaculum in quo filius virginis Deus & homo complectitur, in quo virgo & mater ostenditur, in quo Prophetæ immo Prophetarum omnium expectatio adimpletur, in quo multa Ecclesiæ sacramenta declarantur. Quod ipse cordibus vestris imprimere dignetur qui hodierna die justum Simeonem spiritus sancti inlustratione interiùs pulsans, ad templum, quò ipse deferebatur à parentibus, docuit immo certè compulit ire, qui cum Deo patre & spiritu sancto æquali potestate, æquali virtute, æquali maiestate, æquali æternitate vivit & regnat in secula seculorum. Amen.

FREDEGISI DIACONI

EPISTOLA

DE NIHILO ET TENEBRIS

AD

PROCERES PALATII.

OMNIBVS fidelibus & domni nostri serenissimi principis Karoli in sacro ejus palatio consistentibus Fredigysus Diaconus. Agitatam diutissime à quampluribus quæstionem de nihilo, quam indiscussam inexaminatamque veluti impossibilem ad explicandum reliquerunt, mecum sedulò volvens atque pertractans, tandem visum mihi fuit aggredi; eamque nodis vehementibus, quibus videbatur implicata, disruptis absolvi atque enodavi, deterfòque nubilo in lucem restitui; memoriæ quoque posteritatis cunctis in futurum sæculis mandandam prævidi. Quæstio autem hujusmodi est, nihilne aliquid sit, an non. Si quis responderit, Videtur mihi nihil esse, ipsa ejus quam putat negatio compellit eum fateri aliquid esse nihil dum dicit, Videtur mihi nihil esse. Quod tale est quasi dicat, Videtur mihi nihil quiddam esse. Quod si aliquid esse videtur ut non sit quodam modo videtur non potest. Quocirca relinquitur ut aliquid esse videatur. Si verò hujusmodi fiat responsio, Videtur mihi nihil nec aliquid esse, huic responsioni

Cc ij

obviandum est, primum ratione, in quantum hominis ratio patitur, deinde auctoritate, non qualibet, sed ratione duntaxat, quæ sola auctoritas est, solâque immobilem obtinet firmitatem. Agamus itaque ratione. Omne itaque nomen finitum aliquid significat, ut homo, lapis, lignum. Hæc enim uti dicta fuerint, simul res quas fuerint significant intellegimus. Quippe hominis nomen præter differentiam aliquam positum universalitatem hominum designat. Lapis & lignum suam similiter generalitatem complectantur. Igitur nihil ad id quod significat refertur. Ex hoc etiam probatur non posse aliquid non esse. Item aliud. Omnis significatio est quod est. Nihil autem aliquid significat. Igitur nihil ejus significatio est quid est, id est, rei existentis. Quoniam verò ad demonstrandum quod non solum aliquid sit nihil, sed etiam magnum quiddam, paucis actum est ratione, cum tamen possint hujusmodi exempla innumera proferri in medium, ad divinam auctoritatem recurrere libet, quæ est rationis munimen & stabile firmamentum. Siquidem universa Ecclesia divinitus erudita, quæ de Christi latere orta, sacratissimæ carnis ejus pabulo pretiosique sanguinis poculo educata, ab ipsis cunabulis secretorum mysteriis instituta, inconcussa fide tenere confitetur divinam potentiam operatam esse ex nihilo terram, aquam, aëra, & ignem, lucem quoque, & angelos, atque animam hominis. Erigenda est igitur ad tanti culminis auctoritatem mentis acies, quæ nulla ratione cassari, nullis argumentis refelli, nullis potest viribus impugnari. Hæc enim est quæ prædicat ea quæ inter creaturas

* Sic in MS. prima * prima ac præcipua sunt æstimandum non est. Quippe cum unum horum quæ ex eo genita sunt æstimari sicut est æstimari non possit. Quis enim elementorum naturam ex æsse metitus est? Quis

enim lucis nomine aut angelicæ [naturæ] velamine substantiam ac naturam complexus? Si ergo hæc quæ præposui humana ratione comprehendere nequimus, quomodo obtinebimus quantum quale sit illud unde originem genúsque ducunt. Poteram autem & alia quamplura subicere. Sed docibilibus quorumque pectoribus satis his insinuatum credimus.

DE TENEBRIS, AN SINT.

Quoniam his breviter dictis commodè finem imposui, mox ad ea expedienda intentionem retuli quæ curiosis lectoribus non immeritò videbantur digna esse quæsitum. Est quidem quorundam opinio, non esse tenebras, & ut sint impossibile esse. Quæ quam facile refelli possit sacre scripturæ auctoritate prolata in medium, prudens lector agnoscet. Itaque quid libri genesis historia inde sentiat videamus. Sic enim inquit: *Et tenebra erant super faciem abyssi.* Quæ si non erant, qua consequentia dicitur quia erant? Qui dicit tenebras esse, rem constituendo ponit. Qui autem non esse, rem negando tollit. Sicut cum dicimus, Homo est, rem id est hominem constituimus. Cum dicimus, Homo non est, rem negando id est hominem tollimus. Nam verbum substantiæ hoc habet in natura ut cuiusque subjectum fuerit junctum sine negatione, ejusdem declarat substantiam. Igitur in eo quòd dictum est *Tenebra erant super faciem abyssi*, res constituta est, quam ab esse nulla negatio separat aut dividit. Item *tenebra* subjectum est *erant* declarativum. Declarat enim prædicando tenebras quodam modo esse. Ecce invicta auctoritas ratione comitata, ratio quoque auctoritatem confessa, unum idemque prædicant, scilicet tenebras esse. Sed

cum ista exempli causa posita ad demonstrandum quæ proposuimus sufficiant, tamen ut nulla contradicendi occasio æmulis relinquatur, faciamus palam, pauca divina testimonia adgregantes è pluribus, quorum perculsi formidine ineptissimas ulterius voces adversus ea jaculari non audeant. Siquidem Dominus cum pro afflictione populi Israël plagis severioribus castigaret Ægyptum, tenebris eam involuit adeo spissis ut palpari quirent, & non solum obtutibus hominum visum adimentibus, sed etiam pro sui crassitudine manuum tactui subjacerent. Quicquid enim tangi palparique potest, esse necesse est. Quicquid esse necesse est, non esse impossibile est; ac per hoc tenebras non esse impossibile est, quia esse necesse est quod ex eo quod est palpabile probatum est. Illud quoque prætereundum non est, quod cum omnium dominus inter lucem & tenebras divisionem faceret, lucem appellavit diem, & tenebras noctem. Si enim diei nomen significat aliquid, noctis nomen non potest aliquid non significare. Dies autem lucem significat. Lux verò magnum aliquid est. Quid ergo tenebræ, nihilne significativæ sunt, cum eis vocabulum noctis ab eodem conditore impressum est, qui luci appellationem diei imposuit, cassandaque est divina auctoritas? Nullo modo. Nam cælum & terram facilius est transire, quàm auctoritatem divinam à suo statu permutari. Conditor etenim rebus quas condidit nomina impressit, ut suo quaque nomine res dicta agnita foret. Neque rem quamlibet absque vocabulo formavit, nec vocabulum aliquod statuit nisi cui statueretur existeret. Quod si foret, omnimodis videretur superfluum, quod Deum fecisse nefas est dici. Si autem nefas est dici Deum aliquid statuisse superfluum, nomen quod Deus imposuit tenebris nullo modo videri

potest superfluum. Quod si non est superfluum, est secundum modum. Si verò secundum modum, & necessarià, quia eo ad dinoscendam rem opus erat quæ per id significatur. Constat itaque Deum secundum modum res constituisse & nomina quæ sibi ad invicem sunt necessaria. Sanctus quoque David Propheta spiritu plenus, sciens tenebras non inane quiddam & ventosum sonare, evidenter expressit quia quiddam sunt. Ait ergo: *Misit tenebras.* Si non sunt, quomodo mittuntur? Quod autem mitti potest, & illo mitti potest ubi non est. Quod verò non est, mitti qualibet non potest, quia nusquam est. Igitur missæ dicuntur tenebræ, quia erant. Item illud: *Posuit tenebras latibulum suum.* Quod scilicet erat posuit, & quodam modo posuit tenebras quæ erant, latibulum suum poneret. Item illud: *Sicut tenebræ ejus.* Vbi ostenditur quia in possessione sunt, ac per hoc esse manifestantur. Nam omne quod possidetur est. Tenebræ autem in possessione sunt. Igitur sunt. Sed cum ista talia ac tanta sufficiant, & arcem tutissimam contra omnia impugnementa teneant, unde levi repulsa tela in suos jaculatores retorquere possunt, ex evangelica tamen firmitate quædam poscenda sunt. Ponamus igitur ipsius salvatoris verba. *Filij, inquit, regni eicientur in tenebras exteriores.* Adtendendum est autem quod tenebras exteriores nominat. *Extra* enim, unde *exterius* derivatum est, locum significat. Quapropter cum dicit *exteriores tenebras*, locales esse demonstrat. Nam non essent exteriores, nisi essent & interiores. Quicquid autem est, id in loco sit necesse est. Quod verò non est, hoc nusquam est. Igitur exteriores tenebræ non solum sunt, sed etiam locales sunt. In passione quoque Domini evangelista tenebras esse factas commemorat ab hora diei sexta usque ad

Psal. 104.

Psal. 17.

Psal. 138.

Matth. 8.

Matth. 17.

Marc. 15.

Luc. 23.

Cc iiij

Math. 6.
Luc. 11.

* quia

horam nonam. Quæ cum factæ sint, quomodo non esse dicuntur. Quod factum est, effici non potest ut factum non fuerit. Quod verò semper non est, nec unquam fit, id nunquam est. Tenebræ autem factæ sunt. Quare non ut sint effici non potest. Item in evangelio: *Si lumen quod in te est, ipsa tenebra quantæ erunt*: Neminem dubitare credo [quin] quantitas corporibus adtributa sit, * quæ cuncta per quantitatem distribuuntur. Et quantitas quidem secundum accidens est corporibus. Accidentia verò aut in subiecto sunt, aut de subiecto prædicantur. Per hoc ergo quòd dicitur *ipsa tenebræ quantæ erunt*, quantitas in subiecto monstratur. Vnde probabile colligitur tenebras non solum esse, sed etiam corporales esse. Itaque hæc pauca ratione simul & auctoritate congesta vestræ magnitudini atque prudentiæ scribere curavi, ut eis fixè immobiliterque hærentes, nulla falsa opinione inlecti, à veritatis tramite declinare possitis, sed si forrè à quocunque aliquid prolaturum fuerit ab hac nostra ratione dissentiens, ad hanc velut ad regulam recurrentes, ex ejus sententiis stultas machinationes deicere valeatis. EXPLICIT DE TENEBRIS.

ABBONIS ABBATIS FLORIANENSIS

Epistola ad L. Abbatem Fuldensem.

FACVNDIÆ prærogativa cum vitæ merito & An. 996.
sapientiæ doctrina mirabiliter intonanti Dom-
no L. sancti Bonifacii carissimorum carissimo Ab-
bati Florianensis cœnobij humilis Abbas Abbo spi-
ritum Domini, qui replevit orbem terrarum, re-
plere illius ipsius scientiam & intellectum. Caritas,
quæ est vinculum perfectionis, dum nos ambos Re-
mis positos conglutinet labijs privatæ colloquio-
nis, tot oratorios rivos, tantos sanctæ scripturæ favos
bono zelo fulminea lingua vestra eructavit coram
& secretò ut exclamans compellar dicere: *Diffusa* Psal. 44.
est gratia in labijs tuis. Propterea benedixit te Deus
in æternum. Dum ergo ad talia rutilantium verbo-
rum fulgura stupui, coactus sum deinceps ubique
confiteri vos tonitruum esse spiritus sancti, qui su-
per Apostolos in igneis linguis descendit, qui etiam
vos ardentem rompheam ad secandos improbos
de templo suo septem donis gratiarum decenter
elimavit. Inter hæc tandem erectis animi luminibus
solares vestræ eloquentiæ radios aquilinis oculis
conspicere volui; & sicut ait Ecclesiastes, frater fra- Prov. 18.
trem adjuvans quasi civitas munita & fortis, ba-
culum robusti adjutorij & columnam inseparabi-
lis amicitiae vos in æternum, si placet, habere de-
crevi. Hujus rei gratia flecto genua mea ad pa- Ephes. 3.
trem, ut det vobis id ipsum sapere per Dominum
nostrum Iesum Christum, & favus distillans labia

Vide vitam
S. Abbonis
cap. xi.

vestra memoriale nostrum hereditate possideant in
sempiterna secula. Inter familiaria verborum nostro-
rum arcana distillavit auribus nostris unum quod-
dam eloquium vestra magnificentia, quod non mi-
nus adimplere, si Deus voluerit, satago quam vi-
tam perpetuam mercari ex voto. Pretiosarum re-
liquiarum sancti patris Benedicti insignia postula-
stis vobis dirigi, eò quòd indubitatam penitus
esset sanctissimam ipsius corporis præsentiā à
nobis retineri, ideoque velle enixius in honore
illius oratorium construī, itēque nobis de sancto
Bonifatio aut de sacris artibus ceterorum sancto-
rum nobis eadem recompensari. Adjecit insuper
vestra incomparabilis bonitas quòd si nos urgueret
super re domestica aliqua voluntas corroborare
nostra privilegia per Romanæ auctoritatis stilum
apostolicum, vos in omnibus & per omnia nostri
fore fidelissimum collaboratorem. Hæc autem om-
nia perficere voti erat quando magnifica principis
Apostolorum membra supplex adj; sed Romanam
Ecclesiam digno viduatam pastore heu proh dolor
offendi. Vestra autem absentia profiteor ita affe-
ctus sum sicut solet affici fœtus gallinæ conque-
rens raucis vocibus abstractum esse unicum matris
suæ præsidium. Nuper autem audiui nuncium quod
me lætificavit super aurum & topazium, erectum
esse apostolicum decus per quendam imperialis san-
guinis virum, totum virtutibus & sapientia com-
positum. Vester verò reditus intonuit menti nostræ
velut paradisiacæ reversionis ineffabilis concentus.
Nunc igitur, sicut locuti sumus ad invicem, & hæc
epistola vestris aspectibus se præsētat, per hos
sancti patris Benedicti monachos audire placeat &
audita perficere velut promisistis cum summa fide
& devotione. Ipse autem idem spiritus, qui inspi-
ravit omnis eloquentiæ flore Gregorium, inspiret

huius suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ venerabilem Apostolicum, vobisque concedat ut sitis eidem ipsi dulcissimus à secretis, ad consolidandam dejectionem apostolicæ auctoritatis. Valete.

*Epistola encydica monachorum Floriacensium
de cæde Abbonis Abbatis.*

VNIVERSIS Abbatibus Christique fidelibus Anno 1004.
quoquo locorum habitantibus, Floriacensis conciola dejecta & patre viduata. Fletu penè absorptis, dolore contritis, manum porrigite spiritalis auxilij, patres sanctissimi, per affectum fraternæ caritatis. Pane mœroris potuque amaritudinis cibati, vestris orationibus mereamur recreari, quorum cythara lætitiæ versa est in luctum mœstitiæ, quorum organum luctuosè sonat lamentum, & jucunditas vocem tantummodo flentium. Pervenit gladius doloris usque ad animam, dum deploramus pro sanctæ religionis studio Domnum & Abbatem nostrum Abbonem excessisse à seculo coronatum martyrio, qui VVasconum gladijs felix promeruit feliciter beatorum martyrum socius fieri; cuius animæ contagia vestra oratio abstergat, qui vestri amator omniumque Christi servientium verus semper extitit dilector. Nobis quoque, quos orphanos reliquit, fraternis succurrite votis, & Deum omnipotentem placate orationum hostiis, ut dignetur sua gratia gregem decapitatum & pio patre orbatum consolari. Obiit Idibus Novembris, die natalis sancti Brici.

*Epistola V Vidi monachi ad Heribertum
Archiepiscopum.*

Circa ann.
1000.

S. Gregor. lib.
4. epist. 51.
55, 56. & lib.
7. Ind. 2.
epist. 110.
1. q. 1. c. 5.
Quisquis.

Fulgent. de fi-
de ad Petr. c.
39.

FRATERNÆ mortis crimen incurrit quisquis, cum potest, fratrem à morte minimè defendit. Nos quoque, qui excellentiæ vestræ summum discrimen audivimus, summi reatus pœnam incurrimus si taceamus, Domino per Prophetam terribiliter adtestante quòd profectò sanguinem fundit qui impiorum iniquitatem tacendo dissimulat. Audivimus enim, quod valde miramur, quòd sacri apud vos ordines pecunijs distrahuntur, dum quicunque tale attentaverint, omnino hæretici comprobentur, sancto spiritu per Gregorium intonante quia quisquis per pecunias ordinatur, ad hoc ut fiat hæreticus promovetur. Et ut hujus nostræ paginulæ non præsumptionem sed timoris causam fuisse monstremus, beatus idem prosequitur: *Quisquis contra simoniacam & Neophytorum hæresim pro officij sui loco vehementer non arserit, cum eo se non dubitet habiturum portionem qui prius commisit hoc piaculare flagitium.* Quibus in verbis cum hæretica & simoniaca & Neophytorum hæresis exprimat, quòd æterna morte dignissimum crimen sit apertissimè declaratur, protestante per Augustinum divino oraculo ac dicente: *Firmissimè tene & nullatenus dubites omnem hæreticum vel schismaticum, quamvis multas eleemosynas faciat vel etiam pro Christo sanguinem fundat, cum diabolo & angelis ejus æterni ignis incendio mancipandum, nisi ante finem hujus vitæ catholica fuerit incorporatus & redintegratus Ecclesiæ.* Hinc est quòd Dominus vendentes & ementes de templo ejecit, Dathan & Abiron ambientes terra glutivit, Simonémque tentantem Pe-

trus damnavit, omnesque in eo simoniacos ecclesiasticis jaculis Petrus perpetuo anathemate condemnavit. Et turpe nimium est ut in plenissimo jam vigore confirmata Ecclesia tam ferali inimico succumbat, de quo in primordio suæ infantiae tanta virtute triumphat. Si quis autem objecerit non consecrationes sed res ipsas quæ ex consecratione proveniunt vendi, videtur quidem aliquid dicere, nihil autem penitus sapere. Nam cum corporalis Ecclesia aut Episcopus aut Abbas aut tale aliquid sine rebus corporalibus & exterioribus in nullo proficiat, sicut nec anima sine corpore temporaliter vivit, quisquis horum alterum vendit sine quo alterum habere non provenit, neutrum venditum derelinquit. Quam tamen objectionem sacer penitus canon exterminat, cum procuratorem vel defenso-rem Ecclesiæ vel regulæ subjectum adeo per pecunias ordinari prohibeat ut interventores quoque tanti sceleris anathematis mucrone succidat. Quid plura? Si anathematizati & excommunicati & ut verè hæretici simoniaci & neophyti à numero sunt fidelium Ecclesiæ separati, quis non videat quia huiusmodi Sacerdotum vel Clericorum Missæ & orationes Deum ad iracundiam super populum provocent, quem placari talibus credebamus? Scriptum est enim: *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* Et item: *Veri sacrificij locus extra catholicam Ecclesiam non est.* Vnde & dicitur: *Hæreticum hominem post primam & secundam correptionem devita.* Quomodo ergo tales Episcopos vel Abbates vel reliquos Clericos devitamus si eorum Missas audimus, eum quibus si vel semel oramus, excommunicationem subimus? Quos quidem Sacerdotes esse saltem credere omnino errare est, cum Petrus Simoni dicat: *Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia aestimasti donum Dei pecunijs possideri.* Vbi cum aestimasti

1. q. 3. c. 7.
Si quis obje-
cerit.

Concil. Chal.
cedon. c. 2.

Rom. 14.
1. q. 1. c. 71.
Extra.
Tit. 3.

Act. 8.

dicitur, patet quia non pro eo quod fecerit, sed quia facere se posse crediderit condemnatur, cum tamen minùs sit æstimare quàm credere. Cum itaque hæreticum qualemcumque esse sit certa & indubitata damnatio, quid valet Arrianos, Sabellianos, Photinianos, impiòsque Manichæos orbe pepulisse si simoniaca & neophytorum hæresis, quæ, ut beatus Gregorius dicit, ante omnes in Ecclesia diabolica fraude subrepperit, quasi primam & maximam Ecclesiæ castitatem fœda nimium pollutione contaminet? Igitur id propter Deum vestram excellentiam & omnes fideles Christi rogamus & obtestamur, si habere partem in Christo cupitis, summopere instate ut tam sæva pestis, quæ innumeros populos jam usquequaque sæviendo æterna morte multavit, vestra auctoritate & exemplo penitus destruat, ne ulterius, quod absit, in spiritu sancto peccare, neque hîc neque in futuro seculo remittatur.

Tria antiqua epistolæ istius, quæ ab Ivone quoque in parte secunda Decreti cap. 84. edita est, exemplaria habuimus, unum ex bibliotheca regia, reliqua ex Colbertina. In uno istorum ea nullum titulum habet, in alio verò hunc: *Epistola sancti Paschasij Papa ad Mediolanensem Archiepiscopum simoniaca hæresi laborantem*. Constat sanè avo Paschalis secundi, qui Paschasius quoque dictus est à nonnullis, Petrum Grosulanum Mediolanensem Archiepiscopum accusatum fuisse quòd archiepiscopalem dignitatem pretio mercatus fuisset. Verùm cum de istiusmodi simonia non agatur in hac epistola, eaque scripta videatur ab homine qui minoris esset dignitatis quàm is ad quem scribatur, facilè adducor ut credam veriore esse inscriptionem quam præfert codex regius, in quo sic legitur: *Epistola Vvidi monachi ad Heribertum Archiepiscopum, Colonientem* nimirum, quem varijs calumnijs impetitus fuisse docet in vita ejus Rupertus Abbas Tuitiensis. Ob eam verò causam in primis nos illam heic repræsentare voluimus, ut eam auctori suo integram restitueremus.

TERRIBILITER ATTEST.] In uno codice Colbertino legitur *intestante*, in alio *intonante*. In utroque autem deest vox *terribiliter*.

QUISQUIS] In Colbertinis scriptum est *Quia quis.*

HABITURUM PORT.] Eadem exemplaria habent *portionem habere.*

DAMNAVIT] Hæc vox & quæ sequuntur usque ad vocem *condemnavit* non extant in eisdem exemplaribus, & videntur superflua.

PLENISSIMO IAM VIGORE] Ita codices Colbertini. At regius habet *plenissimum jam vigorem.*

VENDI, VIDETUR] Retinuimus lectionem codicis regij. In uno Colbertino scriptum est : *vendi videtur quid est aliquid dicere nisi aut penitus nihil sapere.* in alio, ubi vox *vendi* non extat, ita legitur hic locus : *quid ut aliquis aliud dicere, nisi autem penitus nihil sapere.*

NEUT. VEND. DEREL.] Ita Colbertini. Regius : *neutrum non vendit non derelinquit.*

SEMELO RAMUS] Colbertini simpliciter, *audimus.*

Epistola Boamundi Principis Antiochiæ, Raymundi Comitis sancti Ægidij, Godefridi Ducis Lotharingiæ, Roberti Comitis Normanniæ, Roberti Comitis Flandrensis, & Eustachij Comitis Bononiæ ad Urbanum II. Papam.

DOMINO & venerabili Papæ Urbano Boamundus & Raymundus Comes sancti Ægidij, ac Godefridus Dux, Robertusque Comes Normanniæ, atque Robertus Comes Flandrensis, & Comes Bononiæ, salutem & fidelia servitia, & ut filij suo patri spirituali veram in Christo subjectionem. Volumus omnes & desideramus notum vobis fieri quàm magna Dei misericordia quàmque evidentissimo ipsius Dei adminiculo à nobis capta est Antiochia, & Turci, qui multa Domino nostro Iesu Christo intulerant opprobria, capti & intercepti sunt, & nos Hierosolymitani Iesu Christi injurias summi Dei vindicavimus, & nos, qui Tur-

Anno 1098.

cos prius obsidendo deviceramus, qualiter postea à Turcis de Chorasā & Hierusalem & Damasco multisque alijs terris venientibus obsessi fuimus, & quomodo tandem misericordia Iesu Christi liberati sumus. Cū igitur capta Nicæa, illam maximam multitudinem Turcorum, sicut audistis, in Kalendis Iunij nobis obviam in valle Doretillæ devicissemus, & illum magnum Sullimannum fugavissemus, suisque hominibus & terra ac rebus expolissemus, adquisita & pacificata tota Romania, ad obsidendam Antiochiam venimus. Qua obsessa, multa mala perpeffi sumus, tum de bellis summorum Turcorum & paganorum nobis tam frequenter & copiosè irruentium ut veriùs diceremur obsessi quàm quos in Antiochena civitate obsederamus. Tandem omnibus bellis superatis, eorūque eventu Christiana fide exaltata, ego Boamundus conventionē facta cum quodam Turco qui mihi ipsam tradidit civitatem, scalas parum ante diem cum multis Christo militantibus muro applicui, & ita civitatem antea Christo resistentem III. Nonas Iunij accepimus, & ipsum Cassianum ipsius civitatis tyrannum cum multis suorum milibus interfecimus, eorūque uxores & filios ac familias cum auro & argento & omnibus eorum possessionibus retinuimus. Asylum autem Antiochenum à Turcis prævinitum habere non potuimus. Sed cū in crastino ipsum asylum aggredi voluissemus, infinitam multitudinem Turcorum, quam multis diebus ad nos bellandum venturam extra civitatem expectaveramus, per omnes campos discurrentem vidimus. Qui tertia die nos obsederunt, & asylum prædictum plusquam centum milia eorum intraverunt, ac per portam ejusdem asyli ad civitatem sub asylo constitutam nobis illisque communem irrumperere voluerunt. Sed nos in alio monte consistentes ipsi
asylō

asylo opposito, viam inter utrumque exercitum ad civitatem descendentem, ne ipsi nobis multò plures irrumperent, custodientes, & intus & extra nocte & die debellantes, portas ad civitatem asyli intrare & ad castra remeare compulimus. Cùm ergo vidissent quòd ex illa parte nocere nobis nihil potuissent, ita nos ex omni parte circumierunt ut nulli ex nostris exire vel ad nos venire potuerint. Quare ita desolati & afflicti fuimus quòd fame & alijs multis angustijs morientes, equos & asinos nostros famelicos interficientes multi nostri comederunt. Sed interim clementissima misericordia omnipotentis Dei nobis subveniente & pro nobis vigilante, dominicam lanceam, qua latus Iesu Christi Longini manibus perforatum fuit, sancto Andrea Apostolo cuidam famulo Dei ter revelante & ipsum locum ubi lancea jacebat demonstrante, in Ecclesia beati Petri Apostolorum principis invenimus. Cujus inventione & multis alijs divinis revelationibus ita confortati & corroborati fuimus ut qui antea afflicti & timidi fueramus, tunc ad bellum faciendum audacissimi promptissimique, alij alios hortabamur. Igitur tribus hebdomadibus & quatuor diebus obfessi, in vigilia Apostolorum Petri & Pauli, in Deo confidentes, & de omnibus iniquitatibus nostris confessi, petentes portas civitatis cum omni exercitu nostro bellico, ad portas exivimus; ac tam pauci eramus quòd nos ipsi non nos pugnare contra eos sed fugere affirmabant. Nos autem omnibus paratis, & tam peditibus quàm militibus certis ordinibus dispositis, ubi major virtus & fortitudo eorum erat audacter requisivimus cum dominica lancea, & à prima belli statione fugere coëgimus. Ipsi autem, ut mos eorum est, se undique dispergere coeperunt, & colles occupando & vias ubicunque poterant appetendo, nos girare voluerunt, quia

Vide VVilel.
Tyr. lib. 6.
c. 14.

Ibid. c. 12.

fic nos omnes interficere putaverunt. Sed nobis multis bellis contra eorum calliditates & ingenia edoctis ita gratia Dei & misericordia subvenit ut qui paucissimi ad eorum comparationem eramus, omnes illos in unum coëgimus, & coactos, dextera Dei nobiscum dimicante, fugere & castra cum omnibus quæ in castris erant relinquere compellimus. Quibus victis totaque die infecutis, & multis milibus eorum interfectis, ad civitatem læti & hilares remeavimus. Asylum autem superscriptum Admirabilis quidam, qui in eo erat cum mille hominibus, Boamundo reddidit. Et ita Dominus noster Iesus Christus totam civitatem Antiochenam Romanæ religioni & fidei mancipavit. Sed qui

semper solet aliquid mœstum lætis intervenire rebus, ille Podiensis Episcopus, quem tuum Vicarium nobis commiseras, bello peracto, in quo honestus fuit, & pacificata civitate, Kalendis Augusti mortuus est. Nunc igitur filij tui patre commisso orbati, tibi spirituali patri nostro mandamus ut qui hanc viam incepisti, & sermonibus tuis nos omnes terras nostras & quicquid in terris erat relinquere fecisti, & crucem bajulando Christum sequi præcepisti, & Christianum nomen exaltare commonuisti, complendo quæ hortatus es ad nos venias, & quocumque poteris ut tecum veniant summoneas. Hinc enim Christianum nomen sumpsit exordium. Postquam enim beatus Petrus in cathedra quam cotidie cernimus inthronizatus fuit, illi qui prius vocabantur Galilæi, hic primum & principaliter vocantur Christiani. Quid igitur in orbe rectius esse videtur quam ut tu, qui pater & caput Christianæ religionis existis, ad urbem principalem & capitalem Christiani nominis venias, & bellum quod tuum est proprium ex tua parte conficias. Nos enim Turcos & paganos expugnavimus. Hæreticos

Idem lib. 6.
c. 1.

tem Græcos, & Armenos, atque Syros, Iacobitas, que expugnare nequiuimus. Mandamus igitur & remandamus tibi carissimo patri nostro ut tu, pater, ad tuæ paternitatis locum venias; & qui sancti Petri es vicarius, in cathedra sancti Petri sedeas, & nos filios tuos in omnibus rectè agendis obediētes habeas; & omnes hæreses, cuiuscunque gentis sint, tua auctoritate & nostra virtute eradices & destruas; & sic nobiscum viam Iesu Christi à nobis inceptam & à te prædicatam perficias, & etiam portas utriusque Hierusalem nobis aperias, & sepulchrum Domini liberum atque Christianum nomen super omne exaltatum facias. Si enim ad nos veneris & viam per te inceptam nobiscum perfece-
ris, totus mundus tibi obediens erit. Quod ipse te facere faciat Deus qui vivit & regnat in secula se-
culorum. Amen. Mihi quidem relatum est unum quod valde Deo omnibusque Christicolis contra-
rium est, quòd signati sancta cruce à te licentiam habeant inter Christicolas morari. Quod multum miror. Quia tu inceptor sancti itineris cum sis, dif-
ferentes sanctum iter à te consilium vel aliquid boni habere non debent, nisi cœptum iter adimpleant. Et non est nobis opus ut bonum quod cœpisti distur-
bes, sed etiam tuo adventu & omnium bonorum vi-
rorum, quoscunque poteris adducere tecum, nos corrobore. Decet enim ut nos Dei auxilio tuisque sanctis precibus adquiretores totius Romaniae, Cili-
ciae, Asiae, Syriae te habeamus post Deum adiutorem & subuenientem. Tu verò nos filios per omnia tibi obediētes, pater pijsime, debes separare ab injusto Imperatore, qui multa bona promisit nobis, sed minimè fecit. Omnia enim mala & impedimenta quaecunque facere potuit nobis fecit. Hæc carta fuit scripta XI. die intrante Septembrio, Indictione
* IIII.

* VII

D d ij

*Epistola Stephani Episcopi Tornacensis ad
Vilhelmum Archiepiscopum Remensem.*

Anno 1193.
*Vide Rigor-
dum in vi a
Philippi Au-
gusti.*

*Vide Innoc. 3.
lib. 1. epist. 4.*

REVERENDO Patri & Domino VVilhelmo Dei gratia Remensi Archiepiscopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Tituli sanctæ Sabinæ Cardinali, apostolicæ sedis Legato, Stephanus Dei permissione Tornacensis Ecclesiæ humilis minister salutem & cum omni subjectione perfectam & promptam obedientiam. Assumpta paulisper audacia loquor ad Dominum meum, nec temeritate præsumens, nec pusillanimitate dissidens aut diffidens. Non abiciet me plastes lutum suum, vasculum suum figulus, artifex opus manuum suarum. Non abiciet inquam vel à queror querentem vel à mæreo mærentem, quem extulit & prætulit, nec à quæro quærentem nec à mereor merentem. Ormesta est non parabola quam propono, cui & compassionem debeat benevolus animus, & consolationem benefica manus. Est apud nos pretiosa margarita, quæ conculcatur ab hominibus, honoratur ab angelis, digna thesauro regio, digna palatio, digna cælo. Reginam dico, quæ apud Cisonium quasi ergastulo clauditur, paupertate premitur, exilio relegatur. Plangimus fortunam personæ, Deo relinquimus causam fortunæ & exitum causæ. Quis enim sit tam ferrei cordis, lapidei pectoris, jecoris adamantini, quem non moveat in tanta adversitate puella illustris Regum natalibus, insignis moribus, sermonibus verecunda, operibus verè munda? cum Ambrosiana virgine pulcra facie, sed pulcrior fide, annis juvencula, sed animo cana, penè dixerim Sarra maturior, Rebecca sapientior, Rachele gratior, Anna devotior, Susanna castior. Ab his qui de formis mu-

lium disputare solent nec deformior Helenâ nec
 abjectior Polyxenâ judicatur. Quotidianum studium
 ejus orare, aut legere, aut operi manuum operam
 dare. Aleam nescit, tesseras ignorat. Ipsas oratio-
 nes à mane usque ad sextam protensas cum lacry-
 mis & gemitibus effundit non tam pro se quàm pro
 Domino Rege. In oratorio nunquam sedet, aut
 corpore semper erecta, aut genibus acclinis & pro-
 na. Credimus quia si talem cognosceret Assuerus
 noster, gratam haberet ut Esther suam, & extensa
 virga benevolentiae suae, virga dilectionis, virga reg-
 ni sui, revocaret eam in amplexus regios, commu-
 tans divortium consortio, rancorem mansuetudine
 mitigans, exterminans odium caritate. Credimus
 quia aut verbo aut voluntate diceret ei: *Specie tua* Psal. 44.
& pulcritudine tua intende prosperè, procede, & reg-
na. & illud amatorium Salomonis: *Revertere, re-* Cant. 6.
vertere, ut intueamur te. Revertere propter nobili-
 tatem tuam, revertere propter pulcritudinem tuam,
 revertere propter pudicitiam tuam. Revertere ut
 intueamur te propter honestam morum elegantiam.
 Talis ac tanta Regum martyrumque beata proge-
 nies, germen nobile, semen sanctum reculas suas,
 vestes scilicet modicas & vasa paucula, compellitur
 prae inopiâ victus exponere, distrahere, subhastare.
 Alimoniam petit, eleemosynam postulat, manum
 porrigit ut accipiat, & supplicat porrigenti. Flentem
 saepe vidi & ego flens cum ipsa, & pro ipsa con-
 tremuit cor meum & expavit. Commonui quantum
 potui ut jactaret cogitatum suum in Domino. Quod
 & ipsa facere nec destitit nec desistit. Respondebat per
 singula: *Amici mei & proximi mei, quasi alieni reces-* Psal. 37. &
107.
serunt à me. Vnicum refugium meum Dominus meus
 Remensis Archiepiscopus, qui me ab initio adversi-
 tatis meae liberaliter fovit, aluit, & nutrit. Moveant
 vos, Pater, tam nobilis & praecipuae puellae avis &

atavis Regibus editæ lacrymosa suspiria, flebiles gemitus. Et qui tot & tantis pauperibus erogatis elemosynam, mendicanti post tantam gloriam Reginae pietatis vestrae viscera non claudatis. Excessit epistola modum. Sed increpabat brevitatem materia, & pietas accendebat stylum.

*Ingeburgis Reginae Francorum epistola ad
Celestinum III. Papam.*

Ann. 1196.
Vide Rigord,
ad ann. 1193,
& 1196.

INOPINATI doloris anxietas me compellit exordium vobis proponere dolorosum, in gemitu cordis vestro apostolatui mea gravamina flebiliter enarrare. Iam enim triennium est elapsum quod Rex Franciæ me in atate nubili desponsavit & mihi, prout naturalis ordo requirit, debitum reddidit maritale. Postmodum verò instigatione diabolica & quorundam malitiosorum Principum persuasione seductus filiam Ducis S. superinduxit & retinet pro uxore; me verò in quodam castello incarcerari præcepit, ubi sic proscripta dego quod ad cælum levare oculos non audeo neque possum. Nullam allegat præterea parentelam nullamve causam alicujus excessus pro quo ab illo debeam separari; sed facit de voluntate decretum, de pertinacia legem, & de voluptate furorem. Deleo quidem, & non tristari non possum, qui panem comedo cum dolore & potum cum lacrymis assiduè permiscere compellor, & non pro me tantum, sed etiam pro Rege, qui ..... orthodoxæ fidei, Christianis & universis de regno suo exemplum tribuit malignandi. Proh dolor! spernere vestrae sanctitatis litteras non formidat, audire Cardinalium jussa recusat, Archiepiscoporum & Præfulum dicta contemnit, & admonitiones religiosorum quorumlibet aspernatur. Ego

autem quid dicam & quid faciam ex toto ignoro,
quoniam innumerabilibus angustijs circumvenior.
Vnde nisi vestra misericordia mihi misereri digne-
tur, morti succumbam in proximo temporali.

ADÆ ABBATIS PERSENIÆ
EPISTOLÆ QVINQVE

A D

OSMVNDVM MONACHVM
MORTVIMARIS

in Normannia.

*I. Epistola prima Adæ venerabilis Abbatis
Perseniæ ad Osmundum Mortuimaris mo-
nachum de institutione novitiorum.*

DILECTO suo in Christo fratri Osmundo
Mortuimaris monacho, frater Adam talis qua-
lis Abbas Perseniæ, bene vivere & valere in Domi-
no. Sollenter prudentis animi consideratio pensat ut
quod postulati animum possit offendere, aut vires
excedere, requirere non præsumat. Tædij nimirum
mater est importunitas; quæ tanto onerosius peti-
tioni suæ insistere non desistit quanto omne quod
affectat, opportunius esse credit. Vnde, obsecro,
unde hoc tibi ut majorem quàm sim me existimes,
& ita tuo importunus factus es dilectori? Diligeris
siquidem, sed non fortè ea mensura qua existimas:
quia etsi fortassis dignus es diligi, non eam tamen
amoris mensuram impendere possum homini quam

D d iij

nec ipsi valeo impendere conditori. Diligo tamen utcumque quod esse diligendum hactenus possum cognoscere. Sed non semper effectus operis sufficienter affectum protestatur amoris. Ille facile quod petitur potest exsequi in quo respondet ex æquo affectus effectui; sed non eò usque mereor divinitus innovari ut hoc utrumque bonum penes me valeat inveniri. Dilectio est mihi modica, scientia tenuis, occupatio multiplex, dolor animi plurimus, labor mentis & corporis ultra vires. Quid igitur sollicitudini Marthæ & otio Mariæ? Aut quomodo in Lyæ, quæ laboriosa est & lippis oculis, Rachelis elegantiam tu requiris? Tua te, fili, fallit opinio, & nimis de me tua præsumit dilectio; nec interim tibi conferre poterit suppositio Lyæ quod optas de Rachelis obtutibus obtinere. Nondum recesserunt vetera de ore meo, nondum mihi abrafa est verustas ab animo; & tu me compellis de novitate vitæ philosophari, quomodo scilicet noviter conversi de seculo in novum hominem valeant reformari. Revera necesse est ut convertentes de seculo multa diligentia novæ vitæ splendoribus informantur, ut secundum sui nominis rationem deposito veteri homine, rectè novitij nominentur. Sed quomodo à me posset hoc doceri, qui nunquam in ordine novitius fui, nec per experientiæ magisterium hoc merui percipere vel alijs impendere documentum. Non nego certè me magistrum novitiorum aliquando extitisse. Sed sufficienter non potui instituere novitios de regulis artibus hujus, qui hoc usurpavi ministerium inexpertus. Veruntamen ad hoc opus sex necessaria esse puto, quibus habitis & observatis mutare potest Æthyops pellem suam & in beatam albescere novitatem. Primum est fidei fervor, secundum Dei timor, tertium sapientiæ amor, quartum religiosa magistri conversatio, quintum pia ejusdem circa novitium sollicitu-

do, sextum amica & frequens de spiritualibus aut de observantijs regularibus collocutio. Fides expellit ignorantiam, & intelligentiam præstat. Vnde Isaias: *Nisi credideritis, non intelligetis.* Qui enim non credit, divinæ cognitionis lumen non percipit; ac per hoc illius timore vel amore non afficitur cujus intelligentiam non meretur. Divini timoris duplex est effectus; quia & terminat malitiam, & sapientiam inchoat. De primo effectu scriptum est: *Timor Domini expellit peccatum.* Et iterum: *Timor Domini mala non operatur.* De sancto timoris effectu psalmista dicit: *Sanctum & terribile nomen ejus.* Initium sapientia timor Domini. Rectè ubi sapientia incipit, malitia facit finem, quia sapientia vincit malitiam. Quàm felix est sapientiæ initium, quod totius est negligentia & insipientia expulsum! quia, sicut scriptum est, qui timet Dominum, nihil negligit, ac per hoc malitiæ non segniter se opponit. Amor sapientiæ, qui tertio loco ponitur, dum his quæ scienda vel facienda sunt ex affectu diligentiam impendit, alacriter justitiam consummat & perficit. Animi nimirum innocentiam, quam timor reparat, amor conservat: cui dum justitiam addit operum, etiam ad contemplationem provehit æternorum. De cetero amator sapientiæ hujus rectè potest & debet appellari philosophus: quia dum ei splendor illuminat veritatis, etiam oblectat amor virtutis. Quarto loco ponitur religiosa magistri conversatio, quæ quasi in speculum est adhibenda novitio: quia dum ei exemplum honestatis è vicino proponitur, ad imitationis studium efficacius provocatur. In monte quippe Moyfi est exemplar ostensum cujus instar debuit componere tabernaculum, quia tam sublimis debet esse vita præsidentium ut ad exemplum ipsius formetur conversatio subditorum. Quinto ponitur loco pia magistri circa novitium sollicitudo, per

Esa. 7.

Eccli. 1.

Psal. 110.

quam probet & experiatur utrum ad opus Dei, ad perferendum opprobrium, ad obedientiæ bonum, potens & voluntarius habeatur. Certè si ad illa tria ipsum magister paratum invenerit, si in opere Dei ipsum fervere cognoverit, si bono & læto animo bonum obedientiæ superioribus, coæqualibus, inferioribus exhibentem, si ad perferenda opprobria patientem, potest intelligere quòd verè Deum quærit, si tamen felici perseverantia felix initium claudere non omittit. Doceat eum magister ferventer insistere divino operi, ut sibi caveat ab illius sententia maledicti quam spiritus sanctus omnibus imprecatur qui fraudulentè & desidiosè Dei opera exequuntur. Nonne est in Dei opere fraudulentus in quo à sono linguæ dissonat animus, & cùm videatur Deum labijs honorare, non veretur ab ipso otiosis aut voluptuosis seu etiam malitiosis cogitationibus elongare? De hujusmodi improbis laudatoribus conqueritur spiritus sanctus per prophetam, sic dicens: *Populus hic labijs me honorat. Cor autem eorum longè est à me. Vnde sine causa colunt me.* Laudantis Deum labia debent esse cymbala benesonantia. Sed cymbala non bene sonant quando cordis intentio & affectio labijs laudantibus non concordant. Laudator enim est desidiosus qui negligenter se agit in Dei laudibus. Nec mirum si adest illi torpor desidiæ qui à corde mortuus Dei laudes solo prosequitur sono linguæ. Qui sic se in Dei laudibus agit, promulgatum à spiritu sancto maledictum incurrit. Vnde & novitij sunt vehementiùs admonendi, ne qui ad percipiendam Dei benedictionem venerunt, recidant in hujus foveam maledicti. Debet etiam pia magistri sollicitudo instituere novitios de obedientiæ bono, quod & majoribus tamquam Deo de jure regulæ, & coæqualibus ex fraterna caritate, & inferioribus ex humilitatis virtute est exhiben-

Matth. 15.

dum. Iam qui fratres diligit ex caritate, & seipsum abnegat ex humilitate, non multum curat se illatis opprobrijs affici; quin potius crucifigens se Christo, gaudet se crucis ejus ignominia sociari. Itaque in fervore divini operis ostendit se diligere Dei cultum. In exhibendo obedientiam ostendit se diligere proximum. In patienti opprobriorum perpeffione ostendit se abnegasse seipsum. Sexto loco ponitur amica & frequens de spiritualibus aut de observantijs regularibus collocutio. Noviter conversi de seculo, quantalibet devotione polleant, accidia tamen vitio saepe laborant, ac per hoc amica & frequens collocutio magistri fastidio quod ex accidia nasci solet, debet opponi. Interdum de spiritualibus debet esse colloquium, scilicet aut de mysteriis scripturarum, aut de exemplis sanctorum, seu de caelestibus praemijs, quomodo acquiruntur operibus bonis, vel certe de tormentis gehennae, quae divinae justitiae nimis formidanda severitas his qui immunditiae & injustitiae deserviunt se minatur inferre. De his frequenter colloqui, ista jugiter meditari, multum movet animum & accendit, ut & vitijs & peccatis supersedeat, & virtutum operibus inhianter intendat. Nascitur etiam ex amica frequenti & honesta colloctione commendabilis quaedam familiaritas, per quam magister efficitur ad corripiendum audacior, correptus ad disciplinam patientior, uterque ad intelligentiam scripturarum eruditior, novitius exercitior in observantia regulari. Ex hoc jam magister secundum regulam debet ei, non inferre quidem, sed praedicare dura & aspera per quae itur ad Deum. Hoc ei praedicare non est aliud quam ex scripturis aut ex proprijs exemplis ostendere arduam & arduam esse viam quae ducit ad vitam. quam viam proculdubio non incedit qui intrare per angustam portam juxta praceptum Domini non conten-

Luc. 13.

Matth. 7.

Psal. 16.

dit. *Contendite*, ait Dominus, *intrare per angustam portam*. Et idem alibi: *Ardua & arcta est via quod ducit ad vitam*. Et David sanctus: *Propter verba labiorum tuorum ego custodivi vias duras*. Quid, obsecro, durius esse potest in via Domini quam se ipsum abnegare, crucem suam tollere, totam voluntatem suam voluntati subicere alienæ? Quid inquam asperius esse potest in via qua itur ad Deum quam carnem suam cum vitijs & concupiscentijs affligere, quam sibi mundum & mundo se ipsum crucifixum exhibere? quod sine dubio cuncti faciunt qui esse veraciter Christi volunt. Qui autem sunt Christi, ait Apostolus, carnem suam crucifixerunt cum vitijs & concupiscentijs. Igitur magister novitio dura & aspera per quæ itur ad Deum prædicat, cum ei viam salutis artam & arduam esse & exemplo operis & verbo prædicationis demonstrat. Hæc siquidem salutis via tam arcta, tam ardua, Dominus Christus est, arcta propter assumptæ carnis humilitatem, ardua propter peccati immunitatem. Peccatum quippe non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Hanc viam penitus non incedit qui ad humilitatis ejus imitationem parvulus non extiterit, nec poterit ad arduum vitæ istius ascendere qui se peccatorum oneribus aut visibilium rerum amoribus voluerit sarcinare. Hinc est quod hominibus subsarcinatis hujuscemodi Babylonis oneribus inclamat per prophetam spiritus sanctus: *Filij hominum usquequo gravi corde? Ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Scitote quia misit Dominus sanctum suum*. Rectè sanctus est, & à Domino mirificatus, qui ab oneribus mundanæ miseriæ non comprimitur; ut dum ei nihil libet in vanis & transitorijs, cuncta mente transiliens accipiat spiritum libertatis. Vbi enim spiritus Domini, ibi libertas, libertas inquam à peccato, à necessitate, à miseria.

Psal. 4.

Spiritus iste à Deo emittitur, recreantur mores, terra facies renovatur; & tu de novitijs tuis gaudere poteris, cum virtus ex alto participes eos faciet huius mirabilis novitatis. Tunc rectè novitij vocabuntur cum de novitate hac vestis eis nuptialis aptabitur; nec de cetero eicientur de nuptijs agni, cum ad honorem sponsi & sponsæ veste fulgeant nuptiali. Vestis hæc nuptialis internæ splendor est & gloria novitatis. Conficitur autem vestis hæc ex tribus, scilicet ex corporis castitate, ex cordis dilectione, ex elegantia disciplinæ. In hac veste castitas est quasi pannus, qui conficitur ex lana; quæ exprimit castitatem, eò quòd corporis nesciat passionem. Dilectio pellibus comparatur, quæ panno, ut vestis fiat calidior, assuuntur. Has pelles contulit nobis passibilitas & immortalitas agni immaculati, qui pro dilectione quam erga nos habuit, pellem pro pelle & cuncta quæ habere potuit pro anima sua dedit, id est pro Ecclesia sua liberanda, quam ut animam suam immo plusquam animam suam dilexit. Limbus qui ad ornatum ponitur in veste, est splendor & elegantia disciplinæ; quæ dum irreprehensibiliter observatur exterius, significari per hoc videtur & castimoniam & dilectionis affectus. Hanc sibi vestem sponsa aptaverat, cui in libro sapientiæ sic sponsus exclamat: *O quàm pulchra est casta generatio cum caritate!* Nam sic in psalmo de disciplina se postulat edoceri, bonitati continentiae & caritatis eam desiderans adaugeri: *Bonitatem & disciplinam & scientiam doce me, quia mandatis tuis credidi.* Et affecta aliquando disciplinam quam petierat, *Præveni*, inquit, *in maturitate, & clamavi.* Maturum quippe reddit hominem disciplina, quæ est membrorum omnium motus ordinatus & compositio decens in omni habitu & actione. Ut igitur breviter recapitulemus quæ dicta sunt, necesse est ut novi-

Sap. 1.

Psal. 118.

Ibid.

tius à fide incipiat, quæ verè mentem à tenebris ignorantiae eruit & Christo incorporat. Incorporatus Christo, credulus efficitur & fidelis, credulus ad fiduciam promissorum, fidelis ad custodiam mandatorum. Timor & de præteritis malis pœnitentiam condignam indicit, & malis tentantibus cordis adiutum interdicat. Amor sapientiæ reparatam per officium timoris innocentiam diligentissimè custodit, & ipsi innocentiae addere æquitatem officiosissimæ liberalitatis studio non desistit. Religiosa magistri conversatio exemplo suæ probitatis provocat novitium ad studium æmulandæ virtutis. Pia ipsius circa discipulum sollicitudo diligenter quantum potest interioris & exterioris hominis statum considerat, ut secundum quod in eo viderit, applaudere vel condescendere illi sciat. Hinc enim scriptum est: *Diligenter considera vultum pecoris tui.* Amica & spiritalis collocutio consultè, ut dictum est, opponitur accidiæ morbo: quia quanto ampliùs anima sanctis colloquijs assuescit, tanto eam vehementius ignita locutio liquefacit. Vnde sponsa divinis eloquijs assueta sic ait: *Anima mea liquefacta est ut di-locutus est.* In hoc certè senario tota penè consistit devotæ mentis eruditio, ut in his sex quæ nominata sunt probationis tempore se exerceat, & probatione completa, ad illa tria quæ in forma professionis expressa sunt se restringat. Stabilitas enim & conversio morum & obedientia secundum regulam in votivæ professionis formula sollemniter promittuntur, & in his tribus ex sæpedito senario convenientibus quædam perfectio continetur. Per locum quippe promissæ stabilitatis tamquam pia jumenta ad cæleste præsepium religamur. Per conversionem morum pietati angelicæ simulamur. Per exhibitionem obedientiæ ipsa angelica ministeria imitamur. Fides itaque & timor respiciunt ad fir-

Prov. 27.

Cant. 5.

mandam stabilitatem. Virtutum dilectio & magistri imitatio ad morum conversionem. Intenta sollicitudo magistri & amica confabulatio spiritualis colloquij ad exhibendæ obedientiæ pertinent informationem. Dum enim per spirituale colloquium accidia torpor diffugit, mens ad fervorem obedientiæ reviviscit. Ceterum quæstioni ultimæ, quam tu ipse tibi proposuisti, satis sufficienter, ut arbitror, respondisti. Sæpe enim à Deo & ab his qui secundum Deum alijs præsident dispensatoriè agitur, ut coram pestilente mansueti patientia flagelletur. Nonnunquam cum id bono animo factum fuerit, duplex inde fructus provenit: quia & patienti de correptione augmentum meriti generatur, & ille tali sanatur exemplo qui prius incorrigibilis videbatur. Sic Apostolus à Domino permittitur colaphizari, non ut modo in eo humilitatem colaphizato hujusmodi custodiret, sed ut universa Christi Ecclesia ad conquirendam sibi humilitatem exemplo consimili flagella Dei æquanimiter toleraret. Sed & ipsum caput Ecclesiæ Christus nonne in oculis solis flagella, opprobria, crucem, mortem, quæ non meruerat, toleravit, & ita per exemplum suæ passionis & pretium sui sanguinis à morte perpetua perditos revocavit? Attende etiam Iob innocentis patientiam, quantis attritionibus Deo dispensante subicitur, non ut modo iusti patientia invincibilis valeat comprobari, sed ut infelix mundus justissimis ejus exemplis possit ad patientiam in suis adversitatibus informari. Ceterum si ad gloriam Dei quandoque flagella contingunt, sicut Dominus Christus in evangelio cæcogenito asserit contigisse, nonne innocens utiliter à Deo vel homine pœnis afficitur, quando de luce ejus patientiæ Dei gloria declaratur? *Luceat*, inquit Dominus, *lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in*

Matth. 5.

cœlis est. Sæpe itaque fit ut doctor illum de cuius confidit patientia dispensatoriè arguat duriùs in perverforum præsentia: quia dum Deum in sanctis suis mirabilem per patientiam quam præferunt, & innocentiam quam gerunt, mali homines intuentur, per pietatis teneritudinem in virum alterum à perversitate pristina transmutantur. Ecce, frater, ad instantiam tuam compulsus aliqua dixi, sed fortè expectationi tuæ minimè satisfeci. Non enim de tenui vena fluenta possunt effluere largiora. Veruntamen si, ut habet assertio tua, verè in Christo me diligis, intercede obsecro apud Deum pro iniquitatibus meis, & illis attentius me commenda quos secundum conscientiam tenet & afficit pietas Christiana. Saluta novitios tuos ex meo nomine, & eos mone ex parte mea sic sanctæ intendere novitati ut corde & animo mundanæ renuntient vetustati.

II. Item epistola secunda ejusdem ad eundem de septem ferijs & septem liquefactionibus.

DILECTO suo in Christo fratri Osmundo Mortuimaris monacho, frater Adam servus servorum Dei qui ad Perseniam Christo serviunt, salutem & veræ religionis perseverantiam. Cum aliquid quod honestum sit ab amico petitur, & amicus est qui rogatur, non debet hujusmodi petitio repulsam pati, si tamen facultas non defuit adimplendi. De petitionis honestate & amica familiaritate confidens, cum multa instantia petis ut incitari ad virtutis studium litteris aliquibus merearis. Si bene affectus es & ad ea quæ justa sunt voluntarius, perficientis studio amica commonitio non nocebit. Si fortè ad ea quæ recta sunt mens tibi est tardior quàm deberet, nihilominus exhortatio fortè morbo remedium adhibebit. Modis omnibus auditori verbum salutis

salutis est utile, præsertim cum & ille amat qui loquitur, & cui loquitur non ambigitur remeare. Et quæ in amicorum colloquijs debet esse nisi de amore materies, de illo inquam amore quem nulla notat suspicio, si dilectio vel caritas nominetur? Nomen quippe amoris ad diversa commune est; sed ad ea sola quæ veritatis vim habent & virtutis, vocabulum restringitur caritatis. Cum igitur Deus amor, sive caritas, sive dilectio propriè & specialiter nominetur, quæ materies convenientior, quis sermo inter nos dulcior quàm de amore huiusmodi haberetur? Sanè cum timor Domini sit initium sapientiæ, & amare Deum sit ipsum sapere, constat quòd ab affectu divini timoris sumit initium sancti sapor amoris. Dum enim Dei timor à vitijs evacuat habitaculum mentis exclusa amaritudine vitiorum, restituit cordi sapientiæ appetitum. Ex tunc incipit animus esurire & sitire iustitiam; quam proculdubio tantopere nullatenus esurirer, nisi prægustatus jam sapor esuriem provocaret. *Qui edunt me, ait sapientia, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc sitient.* Eccli. 24. Quid est enim amor iustitiæ nisi quædam delectatio sapientiæ, cum nil sit aliud esse justum quàm divinis esse conditum saporibus & odoribus delibutum? Annon sunt mores & opera iustorum quædam odoramenta virtutum, quæ nimirum ex hoc contrahere cognoscuntur quòd intimis sapientiæ ferculis oblectantur? Sapientia siquidem à sapore nomen trahit, quòd sapere faciat quæ sunt sursum, quòd morum sit delectabile condimentum. Quid igitur in vita felicius quàm Deum timere & per sollicitum divini timoris officium amorì divino mentis domicilium præparare? Timoris certè sollicitudo omni custodia mentem servat, ut jocunda amoris festivitas sollempnes ferias ibi agat. Feriata mente opus est ut vacare & videre possis quanta sit sua-

E e

vitas Dei, & quæ sit pij amoris solemnitas experi-
 ri. Septem igitur sunt sollemnes feriæ, in quibus
 Deo vacatur, & in quibus anima, ut Deo liberiùs
 vacet, ab omni servili opere feriatur. Prima feria
 est spiritus timoris Domini; quæ dum peccatis &
 vitijs finem ponit, quasi servili operi spirituale otium
 anteposit. Timor quippe Dei nihil negligit; &
 dum lutum & lateres Pharaonis & Ægypti paleas
 execratur, jam ad feriandum & vacandum Domino
 præparatur. Secunda feria est spiritus pietatis, in
 qua Deus tanto sinceriùs & affectuosiùs colitur
 quanto longiùs à mente excluditur laboriosa tu-
 multuatio praviratis. Pietas nimirum est Dei cultus
 & compassio proximi, in qua feria illa quies, illud
 silentium inchoatur quod per prophetam cultus ju-
 stitiæ appellatur. Nota quia in hoc silentio quod
 cultus justitiæ dicitur, quod in cælo hoc est in ani-
 ma justæ custoditur, cum dracone Michaël prælia-
 tur. Quanto enim cor quietius fuerit ab inten-
 tione servilis operis, tanto acriùs infestat eum
 nequitia spiritalis. Vnde meritò quæritur quomo-
 do factum est silentium in cælo, cum prælium &
 tantum prælium exerceatur in illo. *Factum est, in-*
quit, prælium in cælo Michael & angeli ejus præ-
liabantur cum dracone. Attende quia cælum est ani-
 ma justæ; in quo cælo silentium agitur cum anima
 quieta à mundi strepidu, & à peccati libera actu,
 tota in cultu & amore justitiæ delectatur. Verum-
 tamen propter istam quietem, in qua ad Dei se re-
 parat similitudinem, non omittitur quin contra po-
 restates aërias eam oporteat habere certamen. Mi-
 chaël quippe *Quis ut Deus* interpretatur. Quo no-
 mine Dei similitudo, quam sola retinet justitiæ,
 designatur. Certè Paulus in hoc mentis silentio de-
 gebat, in his amoris ferijs sollemnizabat, cum de
 se suisque similibus sic dicebat: *Non est nobis col-*

Apoc. 12.

Ephes. 6.

luctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in caelestibus. Tertia feria est spiritus scientiae, quae videlicet piam mentem cognitione veritatis illuminat & ad doctrinam proximo impendendam informat. Ille enim debet bona foris dicere & docere qui illa intus meruit didicisse. Cui Deum scire datum est & seipsum, non debet in docendo negligere profectus proximorum. Qui scilicet spiritus scientiae non incongruè feria dicitur, quia qui consecutus eam fuerit, ab universis erroribus & perversis dogmatibus feriatur. Nec intelligendum est hoc scientia illa quae secundum Apostolum inflat, quia haec semper ex consortio adjunctae sibi pietatis aedificat. Quarta feria est spiritus fortitudinis, in qua jam fortis ut mors dilectio esse incipit; quae cum in varias inciderit tentationes, etiam hoc omne existimare gaudium consuevit. Istam agebant feriam quibus Apostolus Iacobus hoc dicebat: *Omne gaudium existimate, fratres carissimi, cum in tentationes varias incideritis.* Qui enim in spiritu fortitudinis agit, quicquid acciderit ei contrarium, aut non sentit, aut facillimè indefessa virtute revincit. Quinta feria est spiritus consilij, cui parum est mandata Dei perficere, sed magna animi alacritate ad sectanda Dei consilia satagit aspirare. Postquam enim Dei mandata perfeceris, si iuxta exhortationem Apostoli meliora charismata aemularis, sursum te extendis ad perficienda consilia quae sunt aemulatoribus perfectionis à Salvatore proposita. Vnde illi qui à juventute sua asserbat se Dei mandata omnia custodisse dicit Dominus in evangelio: *Vnum, inquit, tibi deest. Si vis perfectus esse, vade, vende omnia quae habes, & da pauperibus, & veni sequere me.* Qui itaque in hac feria hoc est in spiritu consilij agit, nihil sine

E e ij

consilio facit, omni necesse habenti bonum consilium dare intendit, quippe qui & spiritum consilij in se habet, & quem magni consilij angelus Christus docet. Sexta feria est spiritus intelligentiæ, in qua jam mens ex observantia præcedentium feriatur, satis docta est in invisibilibus figere cogitatum. Defæcata quippe & purificata, ut dictum est, ex præcedentium feriarum observantijs, idonea est per meditationem cælestibus interesse substantijs, & amotis ab animo imaginibus rerum visibilibus, inferre in invisibilibus essentijs intellectum. Intellectus enim est uniuscujusque rei invisibilis nuda & manifesta notitia. Septima feria, id est sabbatum, est spiritus sapientiæ, ubi jam anima splendoribus illustrata divinis, etiam degustare incipit interim quoddam condimentum saporis. Hic jam anima quæ sursum sunt sapere, quæ sursum sunt quærere divinitus edocetur, dum quanta sit, quàm mirifica sit interni suavitas saporis, experitur. Nota quòd feria illa quæ dicitur spiritus intellectus tota est in splendore, ut qui ad eam pervenerit, nihil minus quàm Cherubim id est plenitudo scientiæ fiat. Illa verò feria quæ spiritus sapientiæ nominatur tota est in sapore, ut qui ad eam pervenire meruerit, nihil minus quàm Seraphim id est ardens vel incendens existat. Quem enim divini amoris ardor incenderit, alios utique hoc ardore liquefactus incendit. Ad hunc pervenerat ardorem feriata illa anima quæ dicebat: *Anima mea liquefacta est, ut di-locutus est.* Mens certè quam hujus amoris incendium liquefacit, incendit alios, dum quantum eos diligit ex suis liquefactionibus innotescit. Sunt autem plurimæ liquefactiones animæ cælesti desiderio ardentis, & ad ardoris hujus desiderium alios incendientis. Primò resolvitur in lacrymas compunctionis, per officium & instantiam timoris initialis. Huic enim timori, cum sit

Cant. 5.

initium sapientiæ, mixtus est amor iustitiæ. Secundo
 resolvitur anima in lacrymas devotionis, quæ nasci
 solet ex recordatione beneficij spiritualis. Cum enim
 recordatur Dei beneficia, quæ indigna accepit, mo-
 vetur ad lacrymas dum gratias agit. Tertio lique-
 facta resolvitur in lacrymas amoris, quæ prodeunt
 de spe & ardenti desiderio videndi aliquando fa-
 ciem conditoris. Quarto liquefacta resolvitur in
 lacrymas pietatis, quas erga fraternam miseriam
 producit affectus compassionis. Quinta liquefactio
 est cum ardenti caritate totam se expendit & ero-
 gat in pijs activæ vitæ exercitijs. Sexta liquefactio
 est cum anima tota liquefcit & subtiliatur in deli-
 cias supernæ contemplationis. Vnde de huiusmodi
 anima scriptum est: *Quæ est ista quæ ascendit de de-* *Cant. 8.*
serto, delicijs affluens? Septima liquefactio est cum
 anima huiusmodi tota defluit & resolvitur in fra-
 grantiam boni nominis & ad consolationem multo-
 rum spargit in aromaticam suavitatem odoriferæ
 opinionis, ut de ipsa dicit possit: *Unguentum effusum*
nomen tuum. Vnde & talis anima in cantico canti-
 corum appellatur virgula fumi ex aromatibus myr-
 thæ & thuris & universi pulveris pigmentarij. Talis
 siquidem anima odoris sui fragrantia alios attrahit,
 & ad Dei dilectionem post se currere facit exultan-
 tes & dicentes: *Post te in odore unguentorum tuorum* *Cant. 2.*
curremus. Huiusmodi liquefactiones sunt illæ emis-
 siones de quibus sponsa laudatur, cum ei voce
 sponsi in cantico dicitur: *Emissiones tuæ paradisus* *Cant. 4.*
malorum puniceorum cum pomorum fructibus. Verum
 ad bona ista, mi dilecte, nunquam perveniunt qui
 à timore Dei innocentiam non concipiunt. Certè
 nec illi possunt gaudere partu iustitiæ in quibus
 Dei timor non procreat conceptum innocentia.
 Sed nec illos conceptu huiusmodi timor impugnat
 quos splendor rectæ fidei non illustrat. Crede mihi,

ut verba Dei cum affectu audias, audi ut timeas, time ut diligas, dilige ut mandata perficias. Nam ex perfectione mandatorum sequitur felix adeptio pramiorum. Deum igitur time, & mandata eius observa. Hoc est omnis homo. Vale in Domino semper, & sic vive ut & conscientia tua tibi interiorius perhibeat testimonium, & exterius valeas esse fratribus in exemplum.

III. Item epistola tertia ejusdem ad eundem.

DILECTO suo in Christo fratri Osmundo monacho Mortuinaris, frater Adam servus servorum Dei qui apud Perseniam militat, salutem in spiritu sancto. Importunitas est tædij mater, ubi eam ardentior dilectionis sinceritas non excusat. Verum nihil est vera dilectione fidentius, nec aliquid opportunius esse existimat quam importune illi insistere de quo fidit. Hæc fiducia dilectoribus Dei præstat orandi constantiam, nec ideo ab instantia orationis deficiunt, quia in eo quem amant confidere se cognoscunt. Tu videris erga me hanc habere amoris fiduciam. Et ideo de tædio notari te non metuis, quia tribuit tibi confidentiam internæ conscientia caritatis. Sed quid est, obsecro, quod tantum de te ipso mihi conquereris, & varias mentis tuæ ægritudines mihi proponis quasi ad remedium & exponis? Aut quid potest habere commodi morbum suum ostendere eadem invaliditudine laboranti? Annon quodammodo dolorem agrotanti exaggerat qui de se illi planctus & lacrymas exhibet quem potius consolari debebat? Infirmittates tuas illi potius debueras revelare cui præstata est virtus sanitas animæ, & cui cum sanitate animi data est etiam peritia medicandi. Non enim statim qui mentis sanitatem id est virtutem obtinet, ideo medendi

peritiam habet. Sed qui utrumque à Deo consequitur, feliciter malè habentibus præsto est & medetur. Nam ridiculum est quemquam medicinalis artis exercere officium, & quibus curam impendit exhibere se languidum. Et vix efficaciam potest habere in exhibendis remedijs quem reddunt contemptibilem evidentis signa languoris. Cum igitur virtus sit animi sanitas, cujus ægritudo est vitium, ægritudini tuæ remedium non exhibeo, qui in infirmatorio mundanæ miseriæ hoc morbo saucius usquequaque decumbo. Sic sic propter neglectam custodiam cordis abundat & superabundat vita vitij, & ex langoribus abundantium vitiorum consensu adhibito viperea soboles nascitur peccatorum. Agit siquidem intestina vitiorum inhæsiō ut penè continua sit in nobis peccati recordatio: quæ tamen si delectationem secum non habuerit vel consensum, nihil per hoc agitur in Deum timentibus nisi bellum. De bello autem, si mens in constantiæ virtute persistit, victoria provenit, & victoria ad coronam provehitur, quam, nisi qui legitime certaverit, non meretur. Satagit itaque animus virtutis ut quia contraire non potest motibus primis, saltem usque ad delectationis vel consensionis periculum non labatur, ne etiam è vicino quandoque ad perversitatem operis pertrahatur. Verùm infelix animus meus & ex more primis motibus assidue quatitur, & ex cogitationibus ab eis orientibus periculose illicitur, & tantum ex morbo hujusmodi invalescunt delectatio & consensus ut me sæpissime ad consensionis illicitæ trahant opus. O si, quemadmodum præcipit sapientia, cor omni custodia servaretur, nec animus ex peccati delectatione iniquitatem conciperet, nec ex concepto hujusmodi partus nequitæ proveniret. Certè si Dei timor sollicitas exerceret excubias, ad cordis aditum omni pror-

Ee iiij

sus nequitiae negaret introitum, & sicut ab ingressu animae per vigilantiam peccatum marceret, ita quod per negligentiam malè intrare potuit, per poenitentiam ab interioribus propulsaret. Est enim Dei timor amator innocentiae, & nihilominus iustitiae aemulator, assuetus damna innocentiae per iustitiae rectitudinem restaurare. Dum enim anima quae ad creatoris injuriam innocentiam perdidit, per poenitentiam de se ipsa iustitiam Deo facit, nonne videtur tibi per poenitentiam reparare innocentiam, cui sanè multò gratus erat illam non descendisse de Hierusalem in Ierico, non in latrones incidisse, quam vulnerata à latronibus salutis remedia procurasse. Beatus tamen est qui prius amissam innocentiam poenitendo resurgit ad iustitiam. Sed felicior est qui sic divini timoris custodia communitur ut contra innocentiam quicquam agere dedigetur. Nihil igitur est divino timore beatius, & cuius ponderè dum animus figitur, non per varia vanis cogitationibus agitur. Dum enim officij sui stimula cor assidue tangit & purgit, aliud aliquid quam ipsam punctiōem vel punctiōis causam in memoria venire vix sinit. Qui dum ad ostiū cordis salubriter & feliciter sollicitus custos excubat, amorisq; solemnizandum interiūs locum praestat. Timor siquidem sanctus facillimè cogitationes otiosas à conspectibus cordis, dum Deo intendit, exsufflat, voluptuosas desiderio propositae honestatis persequitur, malitiosas oppositione simplicitatis & pietatis exturbat. Per piam igitur sancti timoris sollicitudinem compressis incur sibus vitiorum, sedatis cogitationum tumultibus, sabbatizante jam conscientia, amor solemnizat interiūs, & tanto jucundiores ferias agit quanto mentem liberam ad caelestia affectanda cognoscit. Tu igitur, carissime, cum festivitas huiusmodi ex amoris infusi beneficio

latificaverit tibi mentem, habe me sollemnitatis internæ confortem; nec bonum collatum tibi facias singulare, sed amici adhuc exterius mendicantis in tuis delitijs recordare. Frange inquam panem tuum mendicanti & esurienti amico: quia in hoc te verè amicum probaveris, si amici esuriem refeceris pane tuo. Panis tuus Christus est, panis tuus caritas tua est, panis tuus oratio tua est, panis tuus est compunctio lacrymarum, quibus non modò tua sed etiam peccata diluis amicorum. His utique panibus se diè ac nocte refici asserit propheta sanctus, *Fuerunt mihi*, inquit, *lacryma mea panis diè ac nocte*. Certè quanto his panibus avidius reficiebatur, tanto ad portanda aliorum onera fortior reddebatur. Cælestis siquidem panis refectio ita confirmat cor hominis ut & ipse in laboribus possit subsistere & se fortem comportandis oneribus fraternis velit & valeat exhibere. Certè qui panibus huiusmodi vescitur, tam fortis efficitur, tanto figitur pondere, ut non modico evertere, sed vix eum vanæ cogitationes & inutiles valeant commovere. Dum enim vel ex scripturarum vel ex lacrymarum panibus dulciter & avidè reficitur animus in vinea domini sabaoth laborantis, non impellitur, non agitur cogitationum flatibus varijs: quia ipsæ cogitationes, eò ipso quòd vanæ sunt, solidatam consuetudine fortitudine mentem à suæ stabilitatis rectitudine non inflectunt. Cum panibus huiusmodi saturatus fueris, saltem serva mihi aliquid de reliquijs, ut ex eis refectus possim & ipse in laboribus meis subsistere, quos supra modum & ultra vires novissis excrevisse. Ceterùm de animæ tuæ agilitatibus, de quibus mihi in litteris tuis conquereris, ad illius opem & curam festina confugere qui juxta verbum suum non sanis sed malè habentibus venit remedium exhibere. Ipse enim dicitur Christus, qui

Psal. 41.

& fauciati vulneribus salutiferam unctionem apponit. Ipse dicitur Iesus, qui unctos à se plenè saluti restituit. Medicinæ ipsius efficaciam volo te commendatum esse; cui tu devotè & humiliter supplica ut mea quoque invaliditudini assit ipsius gratia efficacis medicina. De cetero, fili, noli mihi molestus esse, nec à me aliquid amplius quæras: quia licet respondere petitionibus tuis deinceps non proponam, te tamen in veritate diligere, quandiu in veritate steteris, non desistam. Vale in Domino semper.

IV. Litteræ ejusdem ad eundem.

FRATRI. Osmundo frater Adam. Astutus es, & callidè agis, qui quod per te obtinere posse diffidis, per personam interpositam à me quæris. Et revera talem personam interposuisti cui quod per eam postulabas hac vice negare non potui. Sed fortè aliàs aliud facerem, si tantam ab ea pro te instantiam sustinerem. Nunc igitur habes epistolam quam quæstisti. Habes & cor meum in visceribus Iesu Christi. Et licet me gaudeam à necessitate scribendi quiescere, tamen nunquam in spiritu sancto desinam te amare. Utinam humilitatis meæ litterulas apud te reconditas detineres, nec temeritatis meæ inopiam ceterorum auribus intimares. Si enim per scripturam prohiberis laudare hominem in vita sua, quomodo eniteris efferre laudibus meæ rusticitatis opuscula; præsertim cum secreti amoris nostri secreta colloquia deberent secularibus quibusque celari. Semper consuevit sancta dilectio colloquutionibus secretis gaudere. Eò facilius hæc flamma restinguitur cum ventis exposita inconsultius proponatur. Quod igitur tibi ex magno amore secretius dico vel scribo, vide ne per te fiat in propa-

tulo. Quia, ut dixi, saepe flatibus ventosae laudis
tepestat aut exstinguitur vis amoris. Vale in Domi-
no semper.

*V. Melliflua domni Adae gloriosi Abbatis
Persenae ad fratrem Osmundam Mortui-
maris monachum.*

DILECTO suo in Christo fratri Osmundo
Monacho Mortuimaris, frater Adam humilis
servus fratrum Persenae, in Mortuomari mori vi-
tibus & virtutibus vivere. Utinam, fili mi, sit tibi
mare mortuum quod fuit Israheli mare rubrum,
ut dum tibi per illud liber transitus duce gratia da-
tur, in eo cum suo Pharaone persequentes te Aegy-
ptij submergantur. Gloriosè enim sub manu Moyse
triumphans de illis, per illud festinas ad solitudi-
nem. Quippe qui didicisti experimento quod di-
vino amoris sit amicissima solitudo. Quis enim
amori celestium vacat, fugit turbam, strepitum vi-
tatis & frequens Martha ministerium Maria fasti-
dit, ut audire & videre eò securius quò secretius
Christum possit. Nihil certè tam facit ad amoris
negotium quàm solitarium esse, id est monachum.
Nam religiosa & quieta monachi conversatio ipsa
est quam sanctus amor desiderat solitudo. Nec ta-
men amoris huius pietas in tantæ solitudinis orio
constituitur ut pia sollicitudinis timore privetur.
Sed timorata & timida est semper amans anima, ne
in amoris sui periculum sit à bono opere per negli-
gentiam otiosa. Et talis quidem est amor divinus.
Sed nihilominus pia plenus est sollicitudine amor
fraternus, & qui sinceriter alterum diligit, à di-
lecto respectus sui oculum vix reflectit. Ecce, fili,
dilectionis tuae suscepi litteras, & mihi lectæ sunt,
& ex earum lectione cognovi apertis quòd reve-

ra amor nunquam est otiosus. Vbi enim infigit affectum, illuc dirigit oculum, nec infatiabili oculo patitur non videre quod affectu tenaci & avido delectat amare. Viderur hoc sapere poetæ sententia, licet loquatur de dilectione contraria, in quodam versiculo ita inquires: *Res est solliciti plena ti-*

Ovid. epist.
1.

moris amor. Quemadmodum enim natura ignis non quiescit in sui nutrimentum sorbere materiam quæ ei supposita fuerit, sic mens, nimirum amantis desiderio amoris ignita, totam rem quam diligit in sui attrahit gaudij incrementa, sollicitè de illa cogitat, lætanter de illa loquitur, & ubicunque thesaurum reposuerit suæ dilectionis, ibi nimirum & affectum & aspectum delectabiliter collocat suæ mentis. Vbi enim amor, ibi oculus; & juxta evangelicam sententiam, ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Habet quilibet in amore suo gaudium suum, & de re circa quam magis afficitur plenius gaudet & delectabilius meditatur. Et quid mirum, fili? Certè inter potentias animæ nulla est amore liberior, nulla liberalior, nulla dulcior; nulla est æquè fortis. Cùm materiam sibi accommodam flamma illa invenerit, ignescit vehementer, æstuat dulciter, ardet suaviter; & cùm fortiter accensa fuerit, vix eam res aliqua intercidit. Verùm tibi considerandum est quæ igni tuo fomenta adhibeas. Nam facillimè potes decipi, dum fortiter amas quod amore tuo dignum esse minimè certiùs comprobasti. Virtuti impendendus est amor. Sola animi virtus diligenda est in hominibus. Sed sola anima virtus, cùm sit appetenda, specialiter & inhianter imitanda est; est etiam, in quocunque fuerit, singulariter diligenda. Hæc idcirco dixerim amantissime, quia nimium citò caperis, & me videris diligere quasi de sanctitate mea conscius sis. Sed licet me quamvis indignum gaudeam diligi, nollem te ra-

men in amore cuiuspiam fraudem pati. Dilige Deum fontem sapientiæ, auctorem virtutis, datorem gratiæ, promissorem gloriæ, beatitudinis largitorem. Servire illi, regnare est; diligere, virtus; inhære sanctitas; pervenire ad illum, salus; illum tenere, honor & gloria; cum illo esse, beatitudo & felicitas sempiterna. Ceterum, sicut asseris in litteris tuis quod nihil à me requiras, prohibitionem meam bene servare videris. Sed quid est, obsecro, mihi scribere, nisi alicujus responsi rescriptum requirere; ut dum quasi compellor respondere litteris, indirectè litteras expetere videaris. Veruntamen propter hoc non irascat tibi, si volueris & potueris sepius rescribere mihi; quia revera ex frequentibus litteris est amoris quædam probatio permanentis. Ego autem nihil aliud à te quaero nisi ut pro peccatis meis ad Deum tua perseveret oratio, & sic per ejus gratiam vivas ut dignus sis qui quod petis obtineas: quia nulla mihi de meis meritis est fiducia, nisi me oratio adjuvet & sublevet aliena. Vale in Domino semper.

FREDERICI II. IMPERATORIS
ET REGIS SICILIÆ
EPISTOLÆ NOVEM
AD DIVERSOS.

I. Ad Hugolinum Episcopum Ostiensem.

Ann. 1221.
Raynald. ad
an. 1221. §. 3.

FREDERICVS Dei gratia Romanorum Imperator semper augustus & Rex Siciliæ carissimo in Christo patri & amico suo Hugolino eadem gratia Ostiensi Episcopo apostolicæ sedis Legato salutem & sinceræ dilectionis affectum. Iocundæ famæ felicitas & felicitis rumoris jocunditas, quæ dilecto fideli nostro Reginensi Episcopo referente nostris auribus sonuerunt, immensæ prosperitatis gaudio fecerunt nos secundum utrumque hominem in Domino prosperari. Retulit namque nobis venerabilem patrem nostrum Honorium summum Pontificem vos promotioni negotij crucis immo totius populi Christiani consulto consilio deputasse, vobis per Lombardiam & Tusciam concessio plenæ legationis officio, propter hoc, sicut speramus, feliciter promovendum. Gaudeat igitur Romana Ecclesia, quia negotium multis initiatum laboribus optatum finem indubitanter assumet. Gaudemus & nos, quia vir fama integer, religione perspicuus, vita purus, facundia eloquentissimus, & claris virtutum & scientiæ titulis circumspectus, ad animandum eos in quos exprobrantium nomen Christi opprobria ceciderunt tam utiliter quàm efficaciter destinatur, ut secularibus desiderijs abnegatis, vexil-

lum salutaris crucis assumant, ipsum toto mentis desiderio requirunt. Gaudere debet & totus populus Christianus, quia terra quam Christus nostra salus proprio sanguine dedicavit, à longo tempore horrendis Agarenorum spurcitijs, non sua potentia, sed nostris peccatis exigentibus, conculcata, ipsis ab hereditate Domini brachio virtutis divinæ rejectis, ad verum & ineffabilem Christi cultum per vestrum ministerium reduceretur. Et quidem licet ea simus devotione subjecti sanctæ Romanæ Ecclesiæ matri nostræ ut credamus quemlibet missum de latere summi Pontificis patris nostri facere dignum fructum, tamen sicut stellæ in firmamento à se invicem differentius lumen habent, & alia magis, alia minus lucet, sic salva reverentia aliorum firmam spem gerimus & indubitata dante Domino fiduciam obtinemus quòd præ cunctis qui huic essent ministerio deputati, vestrum verbum igne caritatis accensum gratum fructum afferet nobis sancto Dei & toti populo Christi caractere insignito. Nam ex retroactis infallibilem de futuris elicimus conjecturam. Vt igitur efficacius & expeditius possitis hoc tam pium & salubre negotium promovere, vobis imperialis celsitudinis auctoritate plenam concedimus potestatem ut omnes illos qui per terram vestræ legationis sunt suppositi nostro banno, dum tamen plenè super hoc vestris curaverint obedire mandatis, in favorem prædicti negotij, quod magis humeris nostræ majestatis incumbit, & ardentius quàm aliquod aliud cupimus promovere, ab ipso banno, cum expedire videritis, absolvere valeatis. Quicquid enim super hoc duxeritis faciendum, firmitatem volumus inviolabilem obtinere. Nos enim, qui à matre nostra Romana Ecclesia culmina in hoc seculo summæ felicitatis accepimus, quicquid sua in hoc negotio &

alijs fuerit deliberatione statutum, intemerata volumus stabilitate vigere. Datum Salerni iv. Idus Februarij, Indictione nona.

II. Edictum de terra Comitissæ Mathildis.

Ann. 1221.
Raynald, ad
ann. 1221,
§. 29.

FREDERICVS Dei gratia Romanorum Rex semper Augustus & Rex Siciliae. Per præsens scriptum notum facimus universis tam præsentibus quàm futuris quòd cùm ad resignationem comitatus, terræ, & poderis quondam Comitissæ Mathildis faciendam sanctæ Romanæ Ecclesiæ venerabili matri nostræ, ad quam pertinet pleno jure, serenitas nostra contra quoslibet detentores, speciale mandatum dederit ac etiam generale tam per litteras quàm per dilectum fidelem Conradum venerabilem Merensem & Spirensen Episcopum Cancellarium nostrum sub pœna mille marcharum argenti, & dictus Cancellarius castrum Gonzag, cum pertinentijs suis, quod est de comitatu Comitissæ prædictæ, invenerit occupatum à filijs Comitum Alberti de Casalod. & Nerisij, quibus sub pœna prædicta injunxerit resignandum, & eidem super hoc parere contempserint ad non modicam injuriam regiæ majestatis, propter quod sine alia citatione in metum aliorum, præter pœnam prædictam, animadvertendum erat in eos, tamen ut excellentia nostra potius ad veniam quàm ad vindictam prior videretur, laboravimus per ipsorum amicos & consanguineos, cùm citati non comparuerint coram nobis, ut sine metu pœnæ nobis resignarent castrum ipsum, & mandatum nostrum contempserint in hac parte, de consilio venerabilium Principum nostrorum Patriarchæ Aquilegensis, Episcoporum Tridentini, Brissinensis, Vicentini, Paduani, Feltrensis, Mantuani, Cremonensis, Bergamensis, Laudensis,

Laudensis, Parmensis, Astensis, & Taurinensis, taliter contra eos duximus procedendum, confirmantes primò quod factum est contra eos de banno & pœna injuncta per Cancellarium memoratum, & ex nunc personas ipsorum ponimus sub perpetuo banno imperij, & etiam bona eorum jubemus, ubicunque fuerint, confiscari sine aliqua spe remissionis seu revocationis, si usque ad diem dominicum proximè venturum dictum castrum cum omnibus pertinentijs detentis ab eis non resignaverint in manus Alatrini & Raynaldi Capellanorum Domini Papæ vel eorum alterius, vel in nostras, sanctæ Romanæ Ecclesiæ resignandum. Quod si non fecerint, quicunque de bonis ipsorum detinent, vel ex tunc occupaverint, siue quocunque alio modo acquisierint, liberè possideant & auctoritate nostra detineant. Et super hoc præcipimus Cremonensibus, Parmensibus, Reginensibus, Mutinensibus, Bononiensibus, & generaliter omnibus alijs fidelibus nostris ut memoratis nobilibus & alijs adiutoribus, fautoribus, & detentoribus memorati castri faciant vivam guerram, firmiter inhibentes Mantuanis, Veronensibus, Ferrariensibus, Brissiensibus, & omnibus alijs fidelibus nostris sub obtentu fidelitatis & gratiæ nostræ, communitati cuilibet prædictarum sub pœna mille marcharum, Marchionibus, Comitibus, Baronibus sub pœna ducentarum marcharum, Militibus centum, & alijs inferioribus quinquaginta, quòd eis nullum præstent auxilium, consilium, adiutorium, vel favorem, & tam de castro prædicto quàm de alijs castris, scilicet Pegugnag. Bonden. & Bonden. necnon de toto ipso comitatu, podere, ac terris Comitissæ prædictæ dictos Capellanos nomine Romanæ Ecclesiæ investivimus & eos constituimus possessores, & mandavimus de castris prædictis per venerabilem

Episcopum Taurinensem vicarium nostrum in corporalem possessionem induci, precipientes tam Militibus & habitatoribus castrorum ipsorum quam omnibus alijs vassallis de ipso comitatu seu terris & poderis Comitissæ præfatæ, quos omnes ad præsens absolvimus ab omni juramento quo nobis tenentur ratione terrarum ipsarum, quod dictis nuntijs Domini Papæ, vel alteri eorum, seu cuilibet alij ab Ecclesia Romana misso, abjuratis alijs juramenti contrarijs istis, præstent fidelitatis nomine Romanæ Ecclesiæ juramentum. Quod si non fecerint, sciant se ex nunc omnibus bonis comitatus, poderis, sive terrarum ab eisdem possessis hac nostra sententia in perpetuum fore privatos, & Milites & habitatores ipsius castri Gonzagæ desuper ponimus in perpetuo banno nostro. Præterea injungimus firmiter & mandamus Potestatibus, Consulibus, seu Rectoribus civitatum, sub pœna mille marcharum, ut omnes possessiones comitatus prædicti detentas ab ipsis sub pœna prædicta mille marcharum sine difficultate ac mora restituant, & absolvant omnes homines de comitatu & terris prædictis ab omni juramento, districtu & obligationibus quibus ratione alicujus jurisdictionis, quam hætenus exercuerunt in eos, tenentur eisdem, & removeant Consules, Rectores, Bajulos, & si quos officiales posuerunt in eis, & extrahant quoscunque posuerunt in banno de terris ipsis sub obtentu fidelitatis & gratiæ nostræ; ipsis nihilominus injungentes ut dictis Capellanis, vel eorum alteri, seu cuilibet alij ad hoc à sancta Romana Ecclesia destinato, ad retinendam possessionem terrarum quas habent, & recuperandam quam non habent, præstent auxilium, consilium & favorem. Verùm quia ipsi filij dictorum Comitum nostram contempserunt sententiam & mandatum, prædi-

etiam castrum infra terminum sibi datum nequaquam ut superius legitur resignantes, nostram promulgatam sententiam contra ipsos & omnes alios detentores comitatus prædicti, poteris, seu etiam terratum in nostra publica curia publicari fecimus, & ut firma semper & inconvulsa permaneat, maiestatis nostræ sigillo iussimus communi. Principes autem imperij & Prælati & nobiles Italiæ quibus præsentibus hæc omnia acta sunt, sunt hi. Patriarcha Aquilegensis, Conradus Merensis & Spirensis Episcopus imperialis aulae Cancellarius & totius Italiæ Legatus, Episcopus Pitavicus, Syfredus Augustensis Episcopus, Albertus Tridentinus Episcopus, Bertoldus Brissinensis Episcopus, Abbas Augensis, Lodovicus Dux Baviaræ & Comes Palatinus Rheni, Anselmus Mariscalcus imperij, & Guarnierius de Bollandia Senescalcus, Episcopus Taurinensis & Italiæ Vicarius, F. Papiensis Episcopus, O. Landensis Episcopus, M. Mutinensis Episcopus, Henricus Bononiensis Episcopus, Azo Marchio Estensis, Matthæus de Corrigia Potestas Papiensis, Niger Marianus Potestas Parmensis, Birrira Potestas Reginensis, Ægidius Potestas Mutinensis, Tifus de Campo sancti Petri, & alij plures. Datum in castris apud sanctum Leonem VII. Kalend. Octubr. & publicatum apud spm Lambert pridie Kalend. mensis ejusdem anno Domini millesimo cc. xx. Indictione VIII.

III. Adversus rebelles Italiæ, & de conventu indicto apud Veronam. Scripta a Petro de Vineis.

IN VITI loquimur, sed tacere non possumus. An. 1222. & lam enim securis ad radicem arboris posita, & gladius ferè usque ad animam transiens, labia dis-

soluerunt. Iusque datum sceleri scribimus, & populum contumacem dexteram in viscera propria convertisse dolemus. Iuri praefertur injuria, & voluntas justitiae dominatur, dum quidam Italiae populi sceptrum contemnere conantur imperij, ac etiam propriae commoditatis immemores, libertatis cujusdam vagae luxuriam quieti pacis ipsorum & aequitati justitiae praetulerunt. Nec tamen a nobis rebellionem hujusmodi sumpsisse nunc primum exordium aestimetis; sed avitas prosequimur & paternas injurias, & productam jam ad alias regiones libertatis invidiosae propaginem nitimur supplantare. Sed nec ista dissimulasse nos haecenus aut conniventibus oculis pertransisse credatis. Quamprimum in nobis pubescentibus annis, ac mentis & corporis coalescente virtute, ad Romani culmen imperij, praeter spem hominum, nutu solummodo providentiae divinae conscendimus, ac regnum Siciliae, praecleara nostrae maternae successionis hereditas, ad jura nostra pervenit, aciem mentis nostrae direximus ad praedicta; ac deinde ad consummationem propositi nostri, miserabili casu de amissione Damiatæ tunc temporis materiam ministrante, cum . . . Papa curiam solenniter apud . . . duximus indendam, ubi simul condiximus interesse. Quo proposito & volubilitate consilij motu continuo rerum praesentium immutato, nos à tanto bono recedere non volentes, ac ducentes nobiscum militum comitivam, prout imperialis excellentiae decus & tantum negotium condecebat &c. *Reliqua desunt.*

* Veronam.
Vide Raynald ad an.
1222. §. 2.

IV. Ad Ottonem Ducem Bavariae.

Anno 1243.

FELICES processus nostros, incidentia prosperorum successuum quibus Dominus exercituum provexit & provehit statum nostrum, tanto propen-

fius ad notitiam^{*} regiae serenitatis conferendo refe-
rimus quanto eorum insinuatione gaudetis, confor-
tes & participes voti nostri. Primò quidem latere
vos nolumus quòd tam nos adjunctiva guerra Li-
gurium moverit ad desolationem & dispendia Ro-
manorum. Sanè populus hic duræ cervicis, & ab
experto jam faustu nostri sceleris odiosus, ad nos
& imperium nostrum, cui totum jus suum transtu-
lit ab antiquo, reverentiam gerens, quosdam vi-
cinos suos fideles nostros, campestri expeditione
præsumpra, frequenti obsidione aggredi & de-
populari non timuit, graviores ijs excessus exagge-
rans, dum violentas manus irreverenter extendunt
ad præcellentes personas, venerabiles Ecclesiæ Car-
dinales, dilectos amicos nostros; quorum aliquos
in odium nostrum duro carcere, nonnullos etiam
diversis afflictionibus & penurijs coartarunt, inten-
dentes ecclesiasticam libertatem penitus inculcare,
cui velut Advocati & defensores Ecclesiæ potenter
adesse nos modis omnibus competeat. Cùmque
forent irrevocabiles ab excessu, ut nec ad satisfac-
tionem meditarentur induci, saniori resumpta pro-
missione consilij, quin potius ad depopulationem fi-
delium continuata vicissitudine temporum insavi-
rent, ne usu reprobo cogitantes quòd nullus posset
eos eruere de manibus prosequentium, nos justis mo-
tibus incitati, justè converti contra eos potentia
nostræ manum, præfigentes anno præterito in eo-
rum territorio castra nostra, si damna forsan illata
& recens vexatio indomito populo intellectum af-
ferrent, cum pulvere labentium turrium segetes quo-
que ac prædia ferro flammaque vastata, quorum
fumus tenerima bellica prænuntijs eos poterit edo-
cere, & præ foribus urbis aspicerent & victrices im-
perij aquilas suæ præsumptionis ultrices eorum vin-
culis insistentes à longè formidaret, coram quibus

* patrem Ly-
bicus Hanni-
bal.

Vide Odor.
Raynald. ad
ann. 1243.
§. 3. & seq.

illa dudum magni nominis Roma & ingentis linguae
populus & potius latere condiderat quam videri.
Denuo in praesenti ad verba ipsorum insanuerat vi-
ros eorum per vaniloquia jactitantes quod noster
ad eos tam vicinus non tentaretur accessus, arma
paravimus, nostram & quorundam fidelium pro-
vinciarum nostrarum potentiam convocantes, cum
quibus contra jactantia eorum viciniore praedia ur-
bis adivimus; ut ubi castris nostris admotis prae-
lecta militia & infinita copia peditum armorum,
cui * patrem libitus Anibaldi vix legitur habuisse,
quam plures dies publicis eorum depopulationibus
noster instabat victoriosus exercitus, per quem de-
foris gladio & intus pavore nimio premebantur;
nec abinde recedere credebamus nisi Roma per-
cades & damna publica humiliata foret & penitus
consternata. Demum praevenerunt nos venerabiles
Cardinales Anagninae commorantes per solemnes
nuntios ad nostrum exercitum destinatos, videli-
cet venerabiles Rothomagensis & Messanensis
Archiepiscopos & . . . & . . . Episcopos, pro parte
totius universalis Ecclesiae ac ipsorum attentius
supplices quatenus fratres eorum, qui erant Ro-
mae, praesente Praetoribus Romanis exercitu aggre-
di formidabant, & cum eis ad provisionem Ecclesiae,
de qua apud eos ferventer instabat voluntas, apud
Anagninam convenire, castra nostra de . . . dignarentur
praesidijs remove, ne propter nos provisionem
ecclesiasticam impediri contingeret vel differri, data
nobis insuper de creatione summi Pontificis indu-
bitata fiducia procedendi. Nos igitur summo zelo
clementer inducti quod apostolicae sedis per sum-
mam unitatem & concordiam debeat provideri,
primo magistrum Ottonem sancti Nicolai in car-
cere Tulliano Diaconum Cardinalem, ac demum
Penestrinum Episcopum, de cujus deliberatione vix

à voluntate nostra propria obtinere conscientia
 confidat præter spem & creditum, ut miraculosius
 accideret; insperatum ad fratres prædictos peten-
 tes cum instantia remisimus de nostra custodia libe-
 ratos; ac subsequenter Prælatos ceteros, Abbates,
 & Clericos transalpinos, cum eorum familijs, pro
 quibus omnibus preces recolimus recepisse, ob ho-
 norem vestrum liberos abire permisimus; licet re-
 motio castrorum nostrorum nobis & nostris fide-
 libus molestius offerretur, salutis apostolicæ provi-
 sionis commoda cogitantes, omni utilitate publica
 & speciali postposita; prorsus à finibus Romanis
 abcessimus, necessarijs contra Romanos in terris
 nostrorum fidelium præsidijs ordinandis ad resisten-
 dum Romanis, si procedere attentarent. Speramus
 autem, juxta præstitam nobis fidem & provisionem
 infallibilem atque firmam quod Ecclesiæ Dei con-
 corditer providebunt ad publica diffidia removen-
 da. Ceterum ad tractandum & ordinandum con-
 summationem matrimonialis fœderis inter Conra-
 dum de . . in Romanorum Regem electum & reg-
 ni Hierosolymitani heredem & dilectam filiam no-
 stram Isabellam sororem vestram venerabilem Clu-
 niacensem Abbatem & magistrum Gualterum de
 Oera Notarium & fidelem nostrum excellentiæ no-
 stræ Legatos & nuncios speciales duximus ad ve-
 stram præsentiam destinandos.

V. Ad universos regni fideles.

IMPERATOR universis regni fidelibus. Ex-
 celsus super omnes gentes Dominus orbis ace-
 phali calamitati compatiens emisit de altitudine
 montium manum suam, ut tabernacula seniorum
 alienigenis jam inhabitata colonis & sanctuaria Ie-
 su Christi minùs dignis polluta ministris purgaret

Anno 1243.

à vitio, expiaret à scelere, & universalis orbitatis umbraculum, superstitionis rejecta caligine, illuminaret speculo claritatis. Nullum enim, ut credimus, præsentis later latebras mundi latus, nullius aures surdæ prætereunt quantæ tribulationis modus in orbe resultaverit & in urbe, quantæque seditionis involucrum antiquus attulerit persequuntor, qui, si veritas sub nube non lateat, tantum in dominica vinea virus evomuit quod nisi filius Dei vivi, qui ad redemptionem humani generis, quod de limo terræ transumpserat, subire martyrium non expavit, suæ clementiæ dexteram non movisset, in piscatoris naufragante navicula periisset populus Christianus, dum Petrus in altis habitans non respiciebat in petram, nec ejus successio transferebatur in posteros; & sic cupiditatis insurgente vindicta, plorabat Ecclesia viduitatis instantiam, dolebat populus contumelias generales, nec in ministrorum ore frequens proderat alleluia. Nam præter oppressiones innumeras & oppressorum incuris, quibus desolatae matris latera lacerantur, sic ad proximos ictus præteritos fidelium retorquetur aspectus quod consolationis remedium mundus nequam assumere poterat, dum mater Ecclesia, quam Christus in petra fundavit, debebat erigi, tum opprimi contingebat, dum debebat alicujus suffragij vigore refulgere, tunc in majori conflictu, tam grandem, tam utilem virum perdidit & rectorem. Ex suis etenim gestis colligitur, & ex operum fructibus indubitanter innuitur quoniam pastor utilis, quoniam rector idoneus fuerit recolendæ memoriæ Gregorius Papa nonus, qui gregem sibi creditum ab iniquorum incuris pro posse servans illæsum, pro suis ovibus animam suam ponere non expavit, donec ipsam in Abrahamæ gremio resignavit & spiritum reddidit Deo nostro, quem multis afflictio-

nūm generibus in his conflictibus laceſſivit. Cujus
praſidio privata mater Eccleſia, ne veneno poſſet
veteris ſerpentis involui, ubi nulla profuiſſet tunc
temporis tyriaca, ſupplicavit ad Dominum ut tan-
ta deſolationi compatiens, ejus miſerijs miſericor-
diter condoleret. Ad cujus clamores aſſiduos manus
omnipotentis excitata, de fervore ſolito faciendo
virtutem, de congruo ſponſo providit Eccleſiæ,
mittens de cæleſti canaculo Cæleſtinum: in cujus
ſubſtitutione Pontificis ſatis utiliter proviſum fuiſ-
ſet Eccleſiæ, niſi mortis imperium, quo Reges pri-
vantur regimine & Principes principatum amittunt,
ſuæ novitatis primordia de medio ſuſtulſſet: quem
ſic raptum ſubitò, ſic repentè ſubtractum, ſeden-
tis ſuper flumina Babylonis matris viduatæ com-
paſſio tanto lacrymabilius deploravit quanto re-
centis doloris, ſuſcitato præterito, reliquiæ re-
manſerant deplorandæ. Nondum etenim prioris
vulneris cicatricis ſigna tranſierant, nondum pri-
mævi doloris ſumus in altum aſcenderat, & ſic ama-
ritudini conjuncta calamitas fluctibus addidit tem-
peſtatem. O quàm mirabilem fallendi modum!
Fallacia ſiquidem mortalis includit, quæ diſcreta
prorsus à tredecim concepta peremptorijs, excep-
tiones dilatorias non admittit, ex neceſſarijs ſemper
terminis ſyllogizans. Numquid enim unum ſibi ſu-
ſtulſſe ſuffecerat, ubi ſucceſſore ſecundo deſola-
tæ matris gremium continuatis lacrymis viduavit,
ut ad minus quod in uno ploraverat, in alio ſola-
retur, quæ dolorem cum gaudio temperans, ter-
minavit gaudium in dolore, & ſic ejus evangelio
lugubri totum prædicato per orbem, cū nulla
ſpes remedij ſuper'eſſet Eccleſiæ, cujus tribulatio-
num publica notio ſe per univerſos orbis angulos
publicarat, piæ matris affectus, quam ſqualor vi-
duitatis & deſolationis affecerat, ad Dominum,

dum tribularetur, coadunatis vocibus filiorum, qui huius doloris pungebantur aculeis, exclamavit; & ne pericula circumstantis angustiae, quae periclitari temporis necessitas exigebat, in altum forte succrescerent, voce clamantis caelum tertium penetrante, & à vultu Dei prodeunte iudicio, petentis petitio se sentijt exauditam, quod mater opraverat, voto desiderantis advenit, & aspergens aquas in itineribus suis, vocem abyssus protulit ab altitudine phantasiae. Ac licet hoc fama paranymphea processuum expectantium auribus ex affectus anxietate praedixerit, ut ramen in certius laudis canticum prorumpatur, quod cum *Gloria in excelsis Deo* referimus, creatum desuper in Ecclesia Romana Pontificem praesens epistola laetabunda describit. Quod tanto solemnius movere debet corda fidelium quanto consultius orbis angustijs, quae jam hostis antiqui nequitia varia tentatione seduxerat, cuius est à summo caelo egressio, suae gratiae infusione providit. Canite igitur tuba & cythara, canite Deo nostro, qui suum prosequendo negotium, Papam concessit populo, patrem filijs, virum viduae, pastorem ovibus, & in altis habitans respexit humilia, largitus mundo perituro rectorem.

Vide Odor.
Raynald. ad
ann. 1243,
§. 10.

VI. Ad universos papali vocatione vocatos.

Ann. 1245.

VNIVERSIS papali vocatione vocatis. Scribens in ambiguo mandato mandatis sic habere providentiae spiritum & intelligentiae complementum quod per improvidentiae lubricum inter praeparatos laqueos non labantur & in plicas inexplicabiles non plicentur. Ad cognoscendum itaque quid in vocatione vocatis expediat fieri, consideranda sunt omnia per quae via tutior posset eligi, & habendum super hoc à vobis Concilium tam pruden-

ter quàm utiliter terminari. Nam priùs, ut arbitror, debet attendi forma rescripti, videri motus scribentis, considerari causa mandati, pensari, si posset, intentio mandatoris, debita executioni mandari, & tam eminentium quàm latentium periculorum inevitabilis multitudo provida circumspectione vitari. Quæ qui plenè cognosceret, de facili scire posset quid in hoc vocatis ambiguo facere expediret. Vt autem de gravioribus discussio prima fiat, primò periculorum concurrentium universitas in statera prudentis examinis singulariter appendatur. Sunt enim tot & tanta pericula in terra, in aëre, & in mari quòd humana prudentia non poterunt evitari, quæ si quis inopinato casu forsan evaserit, urbis tamen & urbana pericula non evadet. Sed quia per terram patet potius violentia moriendi quàm possibilitas transeundi, de terræ periculis prætermisso, plurium aliorum concurrentium aliunde sævitiam primitus attendatis quàm vos eis improvidè ingeratis: quia tutius est ante discrimina resilire quàm se discriminibus inexplicabiliter implicare, cautiùsque videtur morborum principia prudenti remedio prævenire quàm post invalescentiam ægritudinum infructuoso medicamine medicare. Sunt autem hæc in mari pericula, panis indigestibilis & bis coctus, vinum continua maris turbatione turbatum, aqua sui corruptione vermium generatione fœcunda, infectione sua totum inficiens cui miscetur, quæ nisi clausis oculis & dentibus tamen cum abominatione pessima potest bibi. Est enim in mari ventorum rabies inevitabilis & improvisa; qua dum Romam applicare crederis, repentè vas in barbaras vos proiciet nationes; ubi erit linguæ vestræ ignorantia, legis perversitas, amissio libertatis, & captivitatis perpetuæ desolamen. Insurgit insuper in momento quædam in mari

sævitia tempestatis, quæ subito montes fluctuosos
 & fluctus parturit, montuosos, quorum concussio-
 ne quandoque navis in cælum impulsæ creditur res-
 cendere, & versa vice velociter videtur descendere
 in profundum. Est etiam in mari periculum, ruina
 navis incauta, vel ex concussione fluctuum æque
 confractio, vel submersio in profundum, & ex eius
 confractio vel submersio impossibilitas levan-
 dendi. Accidit quoque plerumque quod inextensa
 carbasa turbinis imperus sic irrumpit quod statim
 ut eam rumpit, destruit remigem, frangit malum;
 sicque navis destituta debitis munimentis, tempe-
 statibus & ventis exposita fluctuat in fluctibus peri-
 tura. Sunt præter hæc in mari pericula piratarum:
 qui si vobis occurrent, in vos taliter irruunt quod,
 præter alia flagitia inferenda, personas cum rebus
 capient vel submergent. Cumque navigatur in por-
 tu, frequenter evenit quod ex concussione navis in
 terram vel petram in portu pereunt navigantes, vel
 subita ventorum impulsio veniens ex adverso sic eos
 à portu repellat quod consumptis cibarijs eos in ma-
 ri latitudine periculorum sævitiam, quam jam eva-
 disse credebant, imperit & impellit; ubi, nisi peri-
 culis pereant, saltem fame & siti peribunt. Præter
 hæc, quædam etiam inevitabilis periculorum abo-
 minatio, quam tolerare vel evadere nullus potest:
 quia cum repentinas mutationes natura non susti-
 neat, propter mutationem aeris & aborui & mo-
 tum violentum ac continua continuè stomachus vi-
 provocatur ad vomitum; quod cum abominatione
 recipit, evomit cum dolore; fitque frequenter, ubi
 secundum diversas naturas diversimodè ex diversis
 tanta ventris constipatio quod ventris virtus natu-
 raliter expulsi va motum animi amittere cogitur na-
 turalem, quandoque tanta est dissolutio quod vix
 remanere videntur intrinsecus intestina. Cumque

navis, licet parva, receptaculum sit multorum, sit
 ibi distinctio locorum secundum multitudinem con-
 tentorum; & pressura premente unus juxta alium
 morborum perversitate torquetur; motumque ven-
 tris tam violenter quam inevitabiliter expulsivum
 superius & inferius patientes infirmi quidam sub-
 tus, quidam supra, non in loco talibus deputato
 publice, inter omnem ventris putredinem cogan-
 tur amittere defectu virtutis propriae communem,
 sic quod juxta peregrinum nullus moritur pereгри-
 nus; & in mari proicitur semivivus, & abomina-
 tiones intolerabiles extraneus ab extraneo cogitur
 tolerare, quas nequaquam in terra de patre vel de
 filio sustineret. Et si potentes propter potentiam
 hujusmodi pressuras evaserint, firmiter tamen aërem
 corruptum ex mortuorum & infirmorum corrup-
 tionibus ascendente non poterunt evitare. Cum-
 que sit ibi infirmorum mistio & sanorum, velut ig-
 nis ardentis inflammatio in domos continuas mor-
 borum contagiosa diversitas ab una in aliam trans-
 velat & prorumpit, sicque de mille vix unus eva-
 deret nisi mortuus vel infirmus. Quod si fortè ali-
 quis remanserit semivivus, in terra maris & morbi
 concepto contagio morietur. Vel si mortem eva-
 deret, morbum interminabilem non evadet, ut
 perpetuo langore detentus non possit propitia vita
 frui, sed continua morte mori; multaque maris
 corruptio corruptis humoribus & aëris corruptio-
 ne infectis spiritibus de mari redeunt sic corrupti
 quod sepulchri vel inferni faciem afferre videntur
 & possunt potius monstra quam homines judicari.
 Sed cum metalla quaelibet in mari naturali colore
 innatrabili destituta, maris violentia, colorem
 cogantur inducere peregrinum, quid mirum si quo-
 libet memento mutabilis humana natura nequeat
 sustinere quae metallorum non potest insensibilitas

tolerare, facies de mari viventium forma propria destituta quod in mari formis proprijs destitutis formas velitis recipere sic deformes. Verum ne inevitabilis maris periculorum prolixitas sub brevi locutionis oraculo concludatur, in mari semper imminet omnis timor, nulla securitas, motus continuus, nulla requies, semper adversitas, nunquam prosperitas, nunquam bonum, sed generaliter omne malum. Sanè cum sint maris pericula tot & tanta quod in mente hominis eorum non posset cadere multitudo, prætermisso de generali ad specialia discurrendo de singulis descendatur, primoque de primis & currentibus providus sit tractatus. Venit quidem à tyranno savissimo in terra potentissimo & in mari certæ prohibitionis edictum ut si quis viam quam multis prohibuit incedere præsumat ingredi, persona vel rebus aliquatenus non confidat. Quis igitur ejus insidijs se exponet? Quis illius laqueis se involvet qui dominatur in terra, principatur in mari, & imperat in utroque, qui prodigis in pœna, parcus misericordia, furore repletus, pietate deficiens, verbo falsus, opere imperfectus, vitijs deditus, Domino indevotus, crudelitate fecundus Herodes, impietatibus alter Nero, qui cum à mari usque ad mare præter Ianuam possideat omnes portus, potens sit in navigio & in armis, de Pisis, Corneto, Neapoli, & Gaieta, ac alijs regionibus tantam ad insidiandum congregabit multitudinem galearum, cum tanta multitudine piratarum & abundantia armatorum, quod transire nequibitis quin in præparatas insidias incidatis. Quod si per maris altitudinem aliquantulum insidiantium cursum vitetis, tandem tamen ad portum quem tenditis accedere vos oportet, in quo est ipsius potestas quæ nullius reprimina reprimetur, & in ipso portu, cum veneritis, vos capiet vel submerget,

vel in terram ejus aura fortè contraria vos impeller;
vel cum sit vir magnæ sagacitatis & versutiæ immi-
nentis, paratos nautas forsitan jam corrumpit quod
ventum contrarium præponentes ejus insidijs vos
exponent, ut sic idem habeat quod intendit & vobis
eveniat quod timeris. In quibus casibus forsitan esset
festinata mortis supplicium minus grave quàm in
manus incidere tam crudeles: quia quomodo vo-
bis parceret qui tenet & filium proprium carceris cu-
stodia mancipatum, ipsum dignaretur miserando
miseria misereri? Qualiter circa vos pietate move-
bitur qui super captivum filium paternis compas-
sionibus non movetur? Quod si forsitan super ino-
pinato casu vel impossibili Romam veneritis, tot
miranda pericula mirabiliter evadentes, Romæ se-
cure qualiter eritis, cum pro diversis adversarijs
omnibus civibus in diversa divisus sit ibi conflictus
continuus inter cives & divisio inter fratres? Quod
si securitas ita vobis patuerit, generalis tamen af-
fectio non latebit, quia cum æstivi caloris dominio
vos servos oportet ibi esse; sicque ibi perseverans
& intolerabilis caloris ebullitio, aquarum putrefa-
ctio, ciborum grossities, aer palpabilis, muscarum
abundantia, copia scorpionum, gens immunda, gens
abominabilis, gens pessima, gens furoris; sicque ibi
civitas tota per circumferentiam cavernosa, ca-
vernæ plenæ reptilibus venenosis, ex quibus fu-
mus inficitur, & inficiens evaporat; & sic omnes
ibi tunc morantes generaliter moriuntur quod
de milibus decem vix evadere possunt. Sic ergo
qui indignationem maris evaserit, vorax Ro-
ma venenosa voragine devorabit. Et qui illam eva-
sisse crediderit, incidet in Charybdim. Verùm si
miraculo vel fortuna tot pressuras evaserint, quis eis
de securo reditu providebit? Quia cum hosti insi-
dianti magnates urbis ad prælium voluntariè famu-

lentur, non est ingressus aliquis nisi velint; vel si ingressus fortè non poterunt impedire, saltem eadem patefacient gressus sive motus vestros, ut statim cum ingressi mare fueritis, vos expectans manus suscipiat & torqueat inimici, vel saltem in prænominata pericula incidetis. Sicque maris gulositas insatiabilis in vos, quos vomit, tamquam canis ad vomitum revertetur, quia mare, tempestates, & venti pro vobis naturales potentias non amittent. Non estis dij vel sancti ut in potestate vestra suæ resideant tempestates. Porro si vobis de ductu & reditu securitas promittatur, videte quæ de vita tuenda & morte cavenda cautio dari possit. Contra quem enim de morte post mortem, de mortis passionibus actionem habebitis, cum omnes morte quoad mortuos pereant actiones, pactiones tollantur, & promissiones quælibet viribus vacuentur, nec canonici juris beneficio, vel civilis aut appellationis vel provisionis alicujus remedio post mortem vita redeat jam amissa. Si verò Legati subtilitas ad arreptionem itineris diversis suasionibus vos inducat, cogitate quoniam cogitur non redire. Est enim sua mansio, & non vestra. Via sibi patet unica, vobis duplices imminet, scilicet pericula transitus & regressus. Insuper attendatis quod mandator in mandato tam aspero circa vos motu rationabili moveatur, utrum mansuetudine repleatur, si caritatis adminiculo accendatur, qui cum insidias Principis non timeat adversantis, sed in tuto maneat & quieto, vos voragini tam communi periculorum exponere non formidat. Effet quidem tolerabilis sustinendum si vobiscum communicatis periculis in loco congruo convenirent. O si rationis judicio fungeretur, contentusque finibus æquitatis, motus providentiæ non exiret! Nunquam inter flores Ecclesiæ rosas electas exponeret tantis periculis perituras.

turas. Si verò pro generali Ecclesiæ statu, quæ ab appellantis hostis impulsibus contrahi conqueritur, vos vocavit, ex tali vocatione videtur quod eam de casu velit in casum cadere graviores. Quod si contingat, ut patet apertis indicijs tam excellentibus Ecclesiam viduari, quis Ecclesiæ aptior, quæ confusio gravior, quæ desolatio durior quàm sponsam inclitam summi Regis tam aspera incommoda sustinere? Quis enim tanti lapsus gravedinem reparabit? Quis tantæ desolationis remedia procurabit? Post hoc etiam attendatur forma rescripti, consideretur causa mandati, & notetur quid ex mandato hujusmodi possit sequi. Continet enim tenor prioris rescripti quod grandes apostolicæ sedis eventus & causas vos ignorare non convenit, ut habeat speratum in vestra visitatione solatium & gratum providi consilij fulcimentum, cum post receptionem talis rescripti crudelitas adversantis tyranni inde honesta haurit quod vos de præparatis insidijs præmunivit. Sed rescripti conditor circumstantia periculorum flagitia, salva sanctitatis reverentia, non attendens, & in subversione vestra subversionem status generalis Ecclesiæ non advertens, obedientiæ virtute mandavit quod cum tam sanctum ejus propositum, utilitatem respiciens singulorum, humanis non debeat versutijs retardari, Deum homini & meritum obedientiæ exclusis difficultatibus omnibus præponendo. Ut autem rescripti hujusmodi seriatim series differatur, quas habet apostolica sedes causas, quæ negotia nisi contra rebellem Principem, quæ majores vel minimi non ignorant. Quod si causas vel quæstiones habeat sive negotia latentia vel obscura, numquid necessitatem subventionis prohibito vobis & consubditis vestris per Legatum imposuit? Nam per ipsum vel litteras revelare non potuit quod intendit, ut certi mandati forma cer-

tum consilium firmaretur, & vitando pericula notarentur. Qualiter insuper præsumeretur sanctitatis vestræ propositum, qualiter credetur utilitatem respicere singulorum, quod in armario secretorum sic silentio tegitur quòd nec in aures publicas nec in consiliarias promulgatur? Si verò quàm vobis inconsultis contra crudelem Principem tempestatem incepit, consilio vestro diffinire disponit, num qui sine vobis ab initio vilipensis procedere incepit, processum suum sine vobis poterit terminare? Vel si consilio vestro finaliter uti velit, qui primordially non curavit, numquid tutius fuit consilium per litteras vel Legatum à vobis requirere quàm vocatis inter tanta pericula vos parare, ut conceptum ab ipso negotium generaliter Ecclesiam tangeret generalem. Quare consilium vestrum ab initio non quæsivit; quia cùm finis eventum juxta qualitatem principij fortiaur, fuisset consultius de principio consilium quærere quàm de fine. Verùm de causa mandati & mandatoris veritas satis potest ex forma rescripti elici vel præsumi. Cùm autem contra tyrannum potentissimum incipiendo quod per se incepit videat imperfectum, tendit ut gravetur rigor sententiæ contra ipsum vel depositionis sententia promulgetur, aliúsque pro suo libito præficiatur imperio, vobis, si deceat, juxta libitum suum præstantibus consilium & assensum, ut sitis organa sonantia juxta deductionem & libitum organistæ. Cùmque nec iste deici nec ille præfici rectè nec defendi possit sine gravibus oneribus expensarum, statuat & dissipet; ut quod communi consilio statueretur, expensis omnium defendat; ut sic, prout ejus rescriptum obscurè continet, in vestra visitatione pro libito consilium expectatum habet in processu & speratum solatium in expensis. Satis enim videbitur contrarium rationi ut qui de processus principio consilia-

nij non fuistis, finis opera expectetis, sitque deceptio pro negotijs universalis Ecclesiæ. Et licet ab initio consilium ejus vel consensus contemnatur, tributaria statuetur, & perpetuæ servitutis patibulo suspendetur. Sed propositum intentionis propriæ tacuisse videtur; quoniam ad hoc vos præsentis judicat facilius quàm absentes, nisi prudenter caveritis ne sub involucro vos involvat. Cùmque virtus obedientiæ, qua vos vocat ad subeundum inevitabilia rerum, personarum, & Ecclesiæ pericula, vos non cogit, cùm ex causa necessaria non causetur, si vos in tantis specialitatis & generalitatis periculis non cogente necessitate repererit ita debiles, ita molles in obediendo per vos meritum demerebitur; homo Deo, non Deus homini, præponetur; vosque de cetero reputans arundinem flexibilem omni vento, perpetuis, ut incepit, libertatis fœdere violato, ligabit vinculis servitutis, sicque gradatim de gravi in gravius gravissimum vel gravissimè vel generalissimè comparatur. Vel si forsan in ijs vos fortes invenerit, plus in alijs offendere vos timebit: quia intellecta sententia veritatis, plus humiliatur, plus erigitur plus repugnans. Consideratis igitur universorum periculorum circumstantijs universis, quis erit adeo prodigus vitæ suæ, quis adeo contemptor negotij libertatis, quis adeo rerum negligens conservator, quis adeo penè vilipensor, quis adeo felicitatis continuæ non amator, quod felicitatis pro infelicio propriam, pro exilio res, pro defectu libertatem, & communem pro servitute propria & communi, & tandem vitam pro morte velit vel audeat infelici commercio commutare. Timeo tamen ut quosdam vestrum ambitio ad majora, quosdam desiderabilis amicorum promotio, quosdam favor curiæ acquirendus, ex exauditionis favore in exauditionem clamantium oppressorum ad subiciendum vos & uni-

versalem Ecclesiam periculis importunitatibus vos impellant. Sic diversis cogitationibus agitati eritis, sicut qui non habent nec habituri sunt, semetipsos perdere non verentur. Ego tamen quantum sufficio pensans & ponderans universa in præmissis eligendis arbitror non parere potius quam perire, nisi causa manifesta & necessaria primitus exprimat, ex qua debeat obedientiæ vinculum inviolabile observari.

VII. Ad Cardinales Romanæ Ecclesiæ.

Anno 1245.

ILLAM pro firmo gerimus de vestra sinceritate fiduciam, illam in vobis & ceteris fratribus vestris esse constantiam opinamur, quod quantumcunque devotionis & reverentiæ vinculo Romano Pontifici sitis astricti, quantumcunque sui processus impetum contra nos habitum sub generalis Ecclesiæ nomine periculis vestris ascribat, causam propriam redigens ad communem, vos, velut orbis cardines & columnæ firmissimæ, nec ad circumventionem innocentiae nostræ leviter positis induci, nec ad depressionem nostræ justitiæ leviter commoveri. Et quamquam ad evitanda desolationis dispendia, ut credimus, per scissuram, currentis temporis furori cesseritis, libenter tamen vos invenire velle remedia credimus per cautelam quibus orta per impetum valeant reparari discrimina & excitata mundi dissidia conquiescant. Verùm summa videtur circumspeditione cavendum, ut sine præjudicio vestrae discretionis immensæ loquamur, ne dum per liquoris infusionem extingui credatur incendium, accensus ignis ardentius furiat, forsitan oleum jaciatur in caminum. Illud etiam non minori diligentia cavendum credimus, ne materiæ minùs crudæ cauterium apponatur, & ex quo sequitur vulnus insanabile

potius quam vulneris medicina. Nuper enim audivimus, unde iustissima ratione movemur, quòd nobis excogitati consilij, qualitatìs ejus & temporis prorsus ignari, per summum Pontificem adhuc publicum hostem imperij & nostrum capitalissimum inimicum pro pacis negotio, licet hoc vocationis emissæ forma non exprimat, Concilium convocatum, illo simpliciter adnotato, quòd pro magnis & arduis Ecclesiæ Romanæ negotijs & transmari- norum Prælatorum & cismarinorum Principum synodus evocetur. Verùm quæcunque sit causa vocationis hujusmodi litteris ad apostolicam famam tacita vel expressa, satis tamen suspicionis nostræ causam perlucidè & initia manifesta quòd pro nobis, non pro pace, sed contra nos, & discordia potius, tale Concilium evocatur, dum non à vobis saltem communis electæ personæ, sed ab inimico nostro & nonnulli nostri culminis inimici vocantur. Prius igitur pax inter nos tractari debuit & tractata firmari quàm à tam remotis partibus pacis suffragia quæ- rerentur. Nos enim de hoc inimicorum de parvo vel nullo qui se offerunt non timemus, si cum eo pacem habebimus quem patrem habere, si datum esset, deberemus in terris.

VIII. Ad fideles per Tusciam constitutos.

VNIVERSIS Vicarijs, Potestatibus, Re- Anno 1247.
ctoribus terrarum, & alijs curiæ imperialis officialibus imperij fidelibus per Tusciam constitu- tis præsentis litteras inspecturis &c. Cùm ob accu- sationem coram nobis factam per B. & O. de.. & D. de.. pro eo quòd interfecerunt domnum Io- hannem Abbatem monasterij de.. eorum domi- num specialem & eidem B. plurima damna intule- rant, ipsius bona temerè devastando, præfatos O.

G g iij

& D. legitimè citari fecimus ut coram nobis comparare deberent super dicta accusatione in iure in iudicio responsuri, quia ipsi venire vel sufficientem pro eis responsalem mittere cessaverunt, ideo ipsos & quemlibet eorum auctoritate imperiali qua fungimur exbannimus, eorum contumacia & inobedientia exigente, & pro parte imperialis curiæ bona eorum mandavimus annotari. Propter quod nolentes accusatos eosdem de tam nephando excessu remanere aliquatenus impunitos, ut pœnam pro qualitate delicti cognoscant, auctoritate imperiali prædicta vobis præcipiendo mandamus quatenus tam ad supplicationem B. accusatoris præfati quàm etiam ex officio nostro, pro eo quòd mandatis nostris non obtemperaverunt, memoratos O. & D. accusatos exbannitos à nobis personas capere & eos sub fideli custodia ad nostram præsentiam destinare curetis, malefactores eosdem in vestris terris vel in eorum districtibus manere vel esse nullatenus permissuri.

IX. Ad Comitem Casertanensem.

Ann. 1248.
Vide P. de
Vineis lib. 3.
epist. 61. 79.

Idem lib. 1.
epist. 16.

IMPERATOR Fredericus Comiti Casertanensi. Cùm, sicut firma nuper relatione comperimus, & te in parte non credimus ignorare, Ludovicus illustris Rex Francorum, dilectus animæ nostræ, ad partes ultramarinas, prout jamdudum stabili mente disposuit, transfretare magnificè sit paratus, quem per partes Italiæ transire velle constanter audivimus, vel ibidem, si casus inciderit, hyemare, nolentes ut insula ipsa, nostri pars utique præclara dominij, tempestate præsentium negotiorum & temporis imminente, rectoris seu præsidis præsentia careat, quæ personalis nostræ maiestatis essentiam repræsentans, & Regem ipsum

loco nostri quo decuerit honore recipiat, & provinciam ipsam in omni tranquillitate gubernet, quamquam regnum nostrum in proximo, civitatis Parmæ depressa protervia, vel ipsius urgentissimè depopulatione peracta, repetere personaliter disponamus, te ad partes illas tamquam præcipuum loco nostri vicarium ante faciem nostram salubri consideratione providimus præmittendum, devotioni tuæ mandantes quatenus in continenti receptis præsentibus ad comitivam tuam viris aliquibus fidelibus nostris de Terra Laboris & comitatus Molinibus vel quatuor deputatis, magnis & continuatis dietis ad partes ipsas, sicut unquam gratiam nostram diligis, celeriter studeas te transferre. Qualiter autem super receptione Regis ejusdem & negotijs nostris illarum partium gerere te velimus, per latores præsentium nuntios tuos fideles nostros, quibus super hoc plenissimè beneplacitum nostræ majestatis expressimus, & fidem plenariam adhibere volumus, sufficienter poteris informari.

Vide eundem
lib. 2. epist.
5.

*Henrici Regis, qui Frederici II. Imperatoris
& Isabellæ Anglicæ filius fuit, epistola ad
Henricum Regem Anglorum patrum suum.*

SI magnificentiæ vestræ frequenter huc usque non scripsimus, si nepoticæ sospitatis eventus ad notitiam vestram segnis officium calami non perduxit, si nostrorum gesta successuum stilus hactenus dictatoris non digessit, causa fuit quòd nobis in annis teneris constitutis, nec renatis adhuc fonte baptismatis, quid & cui scriberet, nostra dudum infantia nec discernere poterat nec noscebat. Nunc autem honore tanti sacramenti solemniter decora-

An. 1247.

Vide P. de Vineis lib. 3.
epist. 21.

G g iiij

ti, ad annos etiam alicujus cognitionis adducti, quos nec minùs gustatus amor paternæ dulcedinis nuper fecit audaces, dum nos in folio suo, ut toti regno Siciliae usque ad reditum suum de Italicis partibus de consiliariorum disponamus consilio, gloriosè reliquit, præsentes vobis nostræ salutationis apices destinamus, & frequentius destinabimus in futurum, quotiens & rerum qualitas exiget, & se nobis opportunitas ingeret nuntiorum.

ACTA ELECTIONIS CONRADI IV. REGIS ROMANORVM.

*Electio novi Imperatoris facta per Principes
Alamanie.*

An. 1233. ex
Cuspiano. vel
1234. ex Pto-
lem. Lucensi.
Vide Gode-
frid. S. Pan-
tal. ad ann.
1236.

EXPECTATIO gentium Iesus Christus, quem mittendum sacra prophetarum oracula prædixerunt, auferens sceptrum de Iuda, & ligans ad vineam pullum suum, hoc est ad novæ plantationis Ecclesiam Romanum imperium alligans, in ipsius clypeo tutelam nostræ fidei positam manifestissimè prælagivit. Probat hoc clariùs sequentium rerum eventus, interpretes cujuslibet, & probatio certa prælagij, dum nedum imperio patiente naufragium, sed nutante solummodo, spumosis incurribus procellarum, interdum hæresum gramina, quæ materialis imperij ferra non refecant, in demolitionem vineæ Domini Sabaoth perniciosè succrescunt. Dum inexcusabilis itaque negligentiae vitio manifestè convincitur qui tam nobile fidei fulcimentum qua-

libet hominis provisione non adjuvat, sed conquati patitur, quasi fidem non diligit, qui fidei negligit armaturam. Nec tamen hoc ad quorumque fidelium culpam aut notam justè reducitur, sed illorum potissimè negligentiam condemnat ad quos divina sententia seu more majorum vis & auctoritas provisionis hujusmodi pertinere noscuntur. Nam quamquam in urbis initijs, post memorabile Trojanorum exitium & deletam tam inclitam civitatem, caput illius novæ congregationis Patras summi Regis potestas & imperialis creationis suffragium resideret, ex successivis tamen & continuis incrementis imperij postmodum calescente virtute, tantæ fortunæ fastigium apud unicam civitatem, licèt præ ceteris * regionem, non potuit contineri; sed postquam etiam remotissimos terminos quadam gyrovaga peragratione lustravit, tandem apud Germaniæ Principes non minùs probabili quàm necessaria ratione permansit, ut ab illis origo prodiret imperij per quos ejusdem utilitas & defensio procuratur. Cum igitur nos .. & .. qui circa hoc Romani senatus locum accepimus, qui patres & imperij lumina reputamur, coram tremendo iudice de cura tantæ villicationis oporteat reddere rationem, nobiscum sollicita meditatione pensantes quòd tantum negotium non tam fortis iudicio quàm industria provisionis indigeat, illud etiam diligentius attendentes, quòd post unius regnantis occasum, interstitium temporis inter prædecessoris obitum & plenum dominium successoris, quod interregnum veteres appellabant, grande posset imperio, sed & catholicæ fidei maximum afferre discrimen, prævenire salubriùs tempus eligimus quàm dispendium temporis expectare. Nam licèt per vires, industriam, & labores excellentissimi Domini nostri Frederici &c. cujus vitam & imperium cupimus,

* f. digniorum

satis ad præsens imperio sit provisum, quia tamen præminentia dignitatis longioris vitæ beneficium Regibus non concedit, præsentis vitæ lubricum meritò formidantes, ipso vivente salubriter & regnante feliciter, de successoris nobis electione prævidimus, ne per ejus interitum justitia diminutionem status pateretur, imperium & tranquillitas interiret. Et cùm de substituenda persona diligenti meditatione nobiscum & sollicitè pensarem, præteritorum cauta provisio salubre consilium præbuit in futuris. Considerationibus etenim nostris occurrat qualiter divi Cæsares progenitores Imperatoris ejusdem, qui longis retro temporibus imperio præfuerunt, non solum ut domini justitiæ solum inclitè tenuerunt, sed tanquam patres imperii, paternæ dilectionis zelum ad omnes & singulos habuerunt, qualiter nec personarum periculis nec rerum parcendo dispendijs, & plerumque per dubia bellorum discrimina, imperii nostri fines in citramarinis & transmarinis partibus perduxerunt. Propter quod parentum laboribus fraudari filios nostri noluerunt majores. Nos ipsorum vestigijs laudabiliter inhærentes, præsentem Imperatorem, quem in exaltationem Romani nominis & dignitatis augustæ prædecessorum suorum verum successorem agnoscimus & filium experimur, in sobole sua simili retributione decrevimus honorare; & ut dum filium ejus ex nunc in futurum Imperatorem nostrum post ejus mortem assumimus, justè pro imperio pater hætenus laborasse se gaudeat, laborétque libentiùs amodo, velut laborum suorum fructus non relicturus extraneo, sed ex communi voto parentum filio paraturus. Sicque nos, inspirante nobis tam salubre consilium gratia summi Regis, ad vocationem & preces ejusdem Domini nostri Imperatoris apud locum unanimiter vota nostra contulimus in Cor-

radum antedicti Domini Imperatoris filium, regni Hierosolymitani legitimum successorem, eligentes ipsum ibidem in Romanorum Regem & in futurum Imperatorem nostrum post obitum patris habendum, ac etiam debita eidem fide data præstantes ad illud obtinendum imperii diadema, & sibi, prout de jure tenemur, consilium & auxilium impendimus. Et licet Henricum primogenitum suum pridem nobis in Regem simili provisione duxerimus eligendum, quia tamen cum in honore esset non intellexit, sed ab aquilone sedem sibi constituens contra patrem, loco tanti regiminis se monstravit indignum, iusto patris iudicio & ejus ultronea voluntate, quam sibi conscientia propriæ transgressionis ingressit, ab eodem Henrico soluti præstito juramento quod de electione sua similiter feceramus, Henrico Conradum, velut David Sauli, sancta deliberatione providimus subrogandum.

MANFREDI SICVLII EPISTOLÆ

duæ de morte Frederici II. Imperatoris ad Conradum IV. Regem Romanorum,

Regi Conrado Manfredus per Nicolaum de Rocca, de morte Frederici Imperatoris.

TVRBINIS calicem, quem nuper de patris Ann. 1150.
& domini nostri casu non minus mentis quam oculorum infusione transumpsimus, vellemus libenter à poculis vestris excipere, velut qui mentem vestram gratis concupimus dulcorare delicijs, & præcordia vestra placidis anxiamur gratificare pulmentis. Sed ut dolor quem exinde gustare vos

novimus nuntiantis sit contemplatione remissior, licet forsitan id famæ velocitas, quæ pennas consuevit in adversis assumere, magnitudini vestræ prædixerit, nuntiantes tamen alios elegimus prævenire, ut eò sit casui medela proclivior quò nuntiatio nostra maturior ad vestram notitiam deducetur. Scimus etenim quòd si patris virtutes attenditis, si ejus quem multipliciter natura dotaverat complementa pensatis, nedum vos, qui caro de carne ipsius & os de ossibus descendistis, lugere cogimini, sed & oculi omnium universaliter ad lacrymas convitantur. Cecidit quidem sol mundi, qui lucebat in gentibus, cecidit sol justitiæ, cecidit auctor pacis. Credimus tamen quòd si circumstantias ejus consultè revolvitis, consolationis vicinæ remedia sentietis. Vixit enim Dominus pater noster feliciter & victoriosè, dum vixit; & divinæ majestatis auctoritas, quæ processibus ejus viventis astiterat, * morientibus finibus voluit non deesse. In ipsis quidem mortis indicijs, præter dona mirifica & beneficia gloriosa quæ in testamenti serie fidelibus gratanter indulsit, sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem suam in corde contrito, velut fidei orthodoxæ zelator, humiliter recognovit, & damna quæ dudum Ecclesiis invitus forsitan vel potiùs provocatus intulerat, integre restauranda sancivit. Mirabiliter etiam Deus ipsum beavit in exitu, quòd liberis fœcundatus adultis, sed persona vestra præcipuè Domine, in cuius humeris honorem & onus regiminis glorificatus appendit, ad patriam, quò iter est omnibus, feliciter utinam victurus, accessit. Ex quo pulchra spes vel plenaria certitudo & certa fiducia datur in gentibus, ut licet occasum sol ille petierit, per cuiusdam tamen continuationis ordinem relucescat in vobis, & licet fructificus cultor ille justitiæ, magnificus auctor pacis, operas & culturas suas mo-

* morientis

Vide Odor.
Raynald. ad
ann. 1250.
§. 33.

derantis omnia mortis severitate suspenderit, pacem tamen & iustitiam semper excolat & operetur in vobis; & sic pater abesse non creditur dum vivere speratur in filio, nec creditur tam pretiosa hereditas amisisse patronum dum ejus confidit invenire dominium tam suave tam placidum in herede. immo si salva patris reverentia loquimur, satis consueto salubrius fideles vestri, scilicet regnicolæ, potissime sperant sub umbra vestri dominij proregi & sub vestro regimine confoveri, ex eo sumentes efficax argumentum, ut qui nostis paternos mores naturæ generositate portendere, regnantis officium, quod ætas in vobis & natura consolidat vel confibulat, gerere velitis in subditis & sciatis. Vos igitur, gloriosissime Domine, cujus adventum universorum mentes expectant & vota suspirant, sic vestrorum fidelium expectationibus consulatis ut spes quæ consuevit animam plus debito dilata conterere, ipsos in tam votiva præstolatione reficiat, & status pacificus regni vestri, quod majestatis vestræ præsidium affectuosè desiderat, ex tam grati Regis præsentia revirescat vel reviviscat.

A L T E R A.

G L O R I O S I S S I M O Domino suo Conrado Regi Manfredus pedum oscula & grata devotionis obsequia. De obitu felicitis memoriæ Domini patris nostri, quem præmissæ pridem vestræ serenitatis auditibus litteræ nostræ prætulerant, ex eo præcipuæ consolationis informatæ remedia cum quadam animi gratificatione porrigimus quòd totum regnum Sicilia vobis humiliter parere desiderans, sub vestris jussionibus vivere promptissima devotione disponunt, ita quòd nobiles omnes & terræ ac civitates famosæ præcipuè in vobis & he-

redibus vestris fidelitatis & homagij iuramenta tamquam eorum domino libentibus animis præstiterunt, & nobis pro parte vestra unanimiter obediunt & intendunt. Vos igitur, felicissime Domine, ad subditorum vestrorum statum pacificum observandum, nobilibus & civitatibus regni vestri, quos interclusa præsentibus cedula continet, speciales litteras vestras dirigi jubeatis, per quas significetis eisdem quòd ex insinuatione nostra ipsorum fide & devotione plenius intellecta, parati estis observare tenaciter quæ pater vester in testamento suo constituit observanda, & gratiam ac benivolentiam vestram ad eos favorabiliter extendetis, & quicquid in vestri absentia contigerit nos gerere vice vestra, rata & firma tenebitis & servari inviolabiliter facietis. Nihilominus civitatibus & nobilibus regni Hierosolymitani litteras vestras exhortatorias destinari mandetis, ut eos qui nunc umbram vestri dominij subire desiderant & vestris jussionibus obsecundare ad vestra servitia, pulchra spes animet, & benivolentiæ futuræ præsagium libenter inducat. Præter hæc tamen ad memoriam vestram reducimur ut si negotiorum & temporis qualitas vel habilitas suggeret quòd de adventu vestro, qui ab omnibus tam libenter quàm hilariter expectatur, regnicolarum vestrorum fidelium animos recreare possitis, quod exinde honori vestro magis expediat, regalis provideat celsitudo. Nobis veruntamen, qui prosperum adventum vestrum inter viventes alios desideranter appetimus, mandare dignemini quid per nos fieri serenitas vestra velit, ut vestræ magnitudinis cognita voluntate, super omnibus juxta vestrum beneplacitum procedamus.

CONRADI ROMANORVM
ET SICILIÆ REGIS
EPISTOLÆ QVATVOR.

I. Proconsuli almæ urbis.

PLENE scimus, nec extraneas testium probationes exquirimus, quanta sit erga nostri honoris augmenta tuæ procurationis intentio, quantumque refloreat erga nominis nostri fastigia tuæ devotionis affectus, dum, sicut ipsa rerum experientia docente collegimus, quæ nostri honoris sunt sollicitus expetis, & factus quasi jam nobis de nostræ felicitatis promotione domesticus, negotia nostra magnificè sed prudenter ubilibet placido cordis affectu & fructuosa operis attentione procuras. Ex hac igitur causa facti nos jam tibi & tuis quasi per debitum ad commoda quælibet amplianda benivoli, nuntios providos & solemnes ex parte tua & senatus populique Romani nuper ad nostram præsentiam destinatos gratanter recepimus: qui dum suæ legationis officium sollicitè, diligenter, ac providè coram nostræ serenitatis aspectibus implevissent, ecce super capitulis omnibus quæ ipsorum relatio detecta continuit expediti gratiosè per nos, ad propria revertuntur. Cumque tam nuntij quam cetera ex parte tua & Romanorum omnium nobis successu temporis offerentur, immo quæ tamquam negotia propria gerimus, gratissima sensibus nostris accedant, circumspectionem tuam, de qua toto corde confidimus, requirimus & rogamus attentè quatenus firmam fabricans in nostræ munificentiae

Ann. 1251.

liberalitate fiduciam, sic strenuos actus tuos erga honorem nostrum prudenter accommodes, sic industriæ laudandæ principium laudabiliori semper inantea continuationis ordine prosequaris ut tuæ sollicitudinis opera tanti actoris fulta suffragio erga te & tuos amplissime dexteram nostræ liberalitatis invitet.

II. Illustri Regi Navarræ.

INVITAT nos antiqua patris nostri dilectio, erga vos dudum habita, de vestra speciali dilectione confidere & vos ad succedentium serenitati nostræ processum participium evocare. Scimus enim, ut non impropere præterita, sed suaviter referendo loquamur, quod adhuc in teneris annis, vobis sub matris regimine positus, ejusdem genitoris nostri continua sollicitudo non defuit, quin potius arduis imperij tunc & Germaniæ negotijs intermissis, causam vestram viriliter assumpsit in propriam, & contra persecutorum suorum incursum pro restauratione vestrorum jurium multis personæ laboribus ac rerum impendijs laboravit. Propter quod vos tam carnis unionem conjunctos quam specie necessariæ gratitudinis obligatos nova de nobis libenter audire felicia credimus & in causâ nostræ subsidium paratas invenire confidimus vires vestras. *Reliqua desunt.*

III. Cardinalibus Romanæ Ecclesiæ.

CONRADVS &c. venerabilibus in Christo patribus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus. Conscientiam vestram, si salvo pudore justitiæ diligenter exquiratur, latere non credimus qualiter hæctenus ad honorem Dei & sacrosanctæ Romanæ

Romanæ Ecclesiæ matris nostræ, cuius, velut Christianæ legis & orthodoxæ fidei zelatores, devotum fatemur nos filium, & specialem recognoscimus defensorem, cuius etiam sacra mysteria catholicè credimus & tota cordis ac corporis reverentia veneramur, grandis humilitatis & plenæ subjectionis signa monstravimus, ut istam inter nos & summum Pontificem patrem nostrum dissensionis horrendæ materiam, quam non sine dedecore partium & universali discrimine populorum vulgus, proh dolor, ludibriosè jam loquitur, sedare possemus. Nec adhuc coram vobis, qui positi tamquam luminaria supra montem lucetis in gentibus, & velut cardines fidei regitis domum Dei, referre nos devotæ satisfactionis pudet insignia quæ salvis juribus & dignitatibus nostris nostrorumque fidelium tam in imperio quàm in regnis nostris fuimus eidem Domino patri nostro & sumus humiliter offerre parati, si tamen ipse nos filium caritatis paternæ debita relatione cognoscat. Dubitantes veruntamen ne vel res inter alios acta, contra jus scriptum juri nostro præjudicet, vel de præeritis conjecta suspicio causam exasperet successuum futurorum, timentes nihilominus, ut loquamur ad litteram, ne sedens in solio Christi vicarius venerabilis pater noster, cui legatum pacis hominibus erogandæ commissum est, diebus istis, quibus non solum paschalem agnum communicare Christicolis sed exorare pro persecutoribus etiam teneretur, voluntatis suæ arbitrio plus debito laxatis habenis, dum credat sibi licere quod * liceat, spiritualem contra nos gladium temporaliter exerat & procedat in aliquo, si dici liceat, minus justè, ecce.. fideles nostros ad vestram præsentiam duximus destinandos, concessa eis ab excellentia nostra potestate plenaria ut à gravamine & injusto processu patris ejusdem coram tam ve-

* libeat

H h

nerabili cœtu patrum, primò ad Deum vivum, cuius nutibus attribuimus quicquid sumus, & deinde ad futurum summum Pontificem, ad generalem synodum, ad Principes Alamanniæ, & generaliter ad universos Reges & Principes orbis terræ, ac ceteros Christianos, pro parte nostra liberè valeant appellare.

IV. Henrico Regi Anglorum.

Ann. 1254.

NOLLEMVS auditus vestros, vulgaris fortè famæ præloquijs stupefactos, illis pulsare rumoribus quorum & nostram exaggeraret relatio lacrymosa memoriam, & cordis nostri præsumitur corruptura quietem. Sed ex eo præcipuè nos his casibus personam elegimus relatoris, quòd dum acerbiter doloris nostri silentio cohibere vix possumus, in vobis mœroris impetum persuasionis nostræ remedio faciliùs credimus mitigandum. Nec mirari vos volumus si de ijs quæ inviti referimus ad notitiam vestram nuntiatio fera perveniat, cum hæcenus ex recenti vulnere mœstitiæ prævaleret immensitas, & ex oculis nostris naturæ suggerentis imperium fluxum emungeret lacrymarum, sicque fluctuabat mentis nostræ turbata tranquillitas ut ad extinguenda doloris incendia necessario solatoris alterius lenitivis liquoribus egeremus. Iam verò dato tempore luctibus, quod eventus tam turbidæ qualitas exigebat, lugubrem obitum Henrici carissimæ fratris nostri nepotis vestri vobis infestis rumoribus nuntiamus; de cuius casu tam horrendo licet ex decisione carnis nostra satis amaricata sint pectora, dum pretiosissimam pectoris nostri partem perdidisse dolemus, ex eo tamen turbamur amarior quòd dum ad regiminis nostri gubernanda molimina viriles animos habere nos expedit, nunc ad

deplorandum fratris nostri decessum mollitiem
 quasi subivimus muliebrem: quia dum ejus jam ef-
 set ætas provecta virtutibus, in cujus humeris cu-
 ras nostras confidenter appendere poteramus, me-
 tentis æqualiter omnia mortis austeritas, flore ju-
 ventutis suæ, præmativa nimis falce præsecuit, &
 quasi prædonis sagacitate subrepens, sic improvise,
 sic subito naturæ magistras manus elusit. Verùm
 cum ad hæc reparanda discrimina artes & opes hu-
 manæ deficiant, quæ potiùs dispositionis supernæ
 provisio & facti generalis æqualitas consolatur, do-
 loris ejusdem, cujus vix de corde nostro cicatricis
 occiduae signa transibunt, vobis affectuosè providi-
 mus porrigendum. Nec credat unquam dilectio ve-
 stra quòd affinitatis nostræ per hoc debilitata sint
 fœdera, quæ in eo nobis convivente memoriter re-
 manserunt, & in M. carissima sorore nostra super-
 stite consorte nobilis viri Marchionis Messanensis
 solidata perspicimus, & in heredes ejus partu gra-
 tifico perpetuata sentimus. Quocirca non minùs
 quàm fratre nostro vivente de nobis puro corde
 confidite; & si qua sunt in regnis nostris quæ sere-
 nitatis vestræ grata sint usibus, vel affectui blan-
 dianur, nobis exinde vota vestra exauditionem om-
 nimodam relatuta nobis per litteras vel nuntios
 aperite.

MANFREDI REGIS SICILIÆ
 epistola ad quendam Doctorem
 Decretorum.

MANFREDVS &c. magistro N. Decreto-
 rum Doctori. Inter alia decòris insignia qui-
 bus regni nostri possessio præclara tripudiat, desi-
 deramus ibidem liberalium artium condimenta con-

H h ij

crescere & literalis scientiæ munimenta florere; ut sicut regnum ipsum pacis & iustitiæ complexione nunc fruitur & rerum opulentia naturaliter gloriatur, sic ejusdem incolas, quos ingeniorum nativa fecunditas ad consilia reddit alta conspicuos, per doctrinale commercium articulus vivæ vocis efficiat utili transfusione peritos. Ad quod laudabiliter peragendum, scholis ubique per regnum particularibus interdictis, universale studium in civitate Neapolitana consulta deliberatione præhabita providimus reformandum. De tua igitur fide & sufficientia laudabili testimonio perhibito coram nobis, te ad hujus operis participium invitamus, fidelitati tuæ præcipiendo mandantes quatenus ad civitatem ipsam docturus in scientia Decretorum, & nobis exinde placiturus, personaliter studeas te conferre, de munificentia nostræ liberalitate securus quod præter fructum favoris & gratiæ quem à nobis propterea specialiter consequeris, consuetudines omnes & bonos usus quibus unquam temporibus felicis memoriæ Domini genitoris nostri Doctores & Scholares in studio ipso morantes uti & gaudere sunt soliti, faciemus tibi & alijs moraturis ibidem inviolabiliter observari.

Ejusdem epistola ad Iusticiarium Neapolitanum.

MANFREDVS &c. Iusticiario &c. Ad regiæ præfecturæ fastigiū providentia divina vocati, more consulti patris familias, cui debet inesse de subditis, inter sollicitudines alias nostris sensibus inhærentes continua reddimur cordis pulsatione pervigiles qualiter regnum nostrum, quod præter turbationis præteritæ tumultus innumeros non sine multis personarum nostræ laboribus, in plurium siquidem injuriam po-

pulorum, omnimoda pacis tranquillitate nunc frui-
tur & ubertate rerum viralium naturaliter gloriatur,
prudens fulcimento virorum, per quos curæ re-
rum geruntur officia, nostris artificiosè temporibus
ampliare possumus, ut fideles regnicolæ ad artium
erudimenta famelici, per aliena, ut assolent, stu-
dia mendicare suffragia non coacti, paratam in reg-
no mensam refectionis invenient, & tamquam do-
mesticis fulta dogmatibus eructantis ex hoc in
illud eorum promptuaria plena fluant. Ad hoc enim
nos progenitoris nostri clara prioritas laudabilibus
invitat exemplis, qui virtuosæ mentis argumento
compositus sic statuit in regni pomœrio scientiarum
virgulta con crescere ut viros ibidem in qualibet fa-
cultate peritos, non solum ut incolas filios, gratia
proprie suavitatis imbueret, sed ad remotas & exte-
ras nationes de cisternis suis aquas effunderet la-
bijs sitibundis; sicque dum contigit in ijs causæ mu-
nimenta deficere, cœperunt causata diminui, &
tot regnum ex cultorum inopia sentire jacturas
ut impudenter rogare cogatur ab alijs quod abun-
danter solebat alijs erogare. Cupientes igitur super
hoc, paternis inhærendo vestigijs, tam prædictorum
gratam renovare memoriam quàm regnum ipsum
gratis novitatis nostræ primordijs decorare, univer-
sale studium in civitate Neapolitana, consulta nu-
per deliberatione præhabita, providimus reforman-
dum, ut civitatis locus profectio maris & terræ
fecunditate præclarus, ubi studendi congruentia
se quævis habilitant ædificata in sapientia sibi do-
mo & repletis in doctrina cellarijs, docentium
& addiscentium oculis se præbeat liberalem, ac ve-
lit mater fecunda gignat, quæ videbatur jam ex
desuetudine pariendi senescere, per doctrinale com-
mercium ad puerperium juvenescat, particularibus
scholis ubique per regnum generaliter interdictis,

H h iij

Vide Perr. de
Vineis lib 3.
epist. 11. 12.

Vide Ray-
nald. ad an.
1256. §. 33.

excepto studio medicinæ in civitate Salerni, quod exerceri nobis placet ibidem, sicut prædicti patris nostri temporibus extitit consuetum. Ad quod tam celebre quam solenne convivium magistros quolibet & scholares in qualibet facultate studentes libenter & hilariter invitamus, firmiter promittentes eisdem quod privilegia, libertates, & bonos usus, quibus unquam temporibus felicitis memorie Domini patris nostri uti & gaudere sunt soliti, faciemus in studio ipso morantibus tenaciter observari. Quocirca sinceritati tuæ firmiter præcipiendo mandamus quatenus sicut gratiam nostram diligis & honorem, statim præsens nostræ iussionis oraculum per civitates & loca singula jurisdictionis tuæ, ut nullus de ignorantia supradictorum materiam excusationis inveniatur, studeas publicare.

Ejusdem epistola ad quendam Castellanum.

FIDELIS noster sua nobis assertionem proposuit quod dum pridem cum hominibus de ad locum quendam extra ipsius terræ mœnia in festo beati Petri, cujus ibi vocabulum in die illo solenniter colebatur, accederet, casualiter accidit quod tantisper in ipsum fortuna ludente, homines ipsi jocos, tunc solatijs resoluti, volentes memorabile aliquid festivis donare tripudijs, eundem in fontis cujusdam balneo sub novæ militiæ solennitate lavarunt, & per duos milites ab inde transeuntes, ut * tyrocinij decus celebrius ageretur, procurare balneatum eundem militiæ cingulo decorari sub veste rubea & alijs gaudiorum insignijs, ipsum in terram eandem militariter & exultatione plurima reducentes; sicque, ne facti hujus novæ solennitatis beneficiorum liberalitate careret, quam

* id est, torneamenti seu hastiludij.

plures ex dictis hominibus habuit ad plura & di-
 versa pollicita liberales. Sed quos sentijt ad verba
 tunc faciles, ad facta nunc reperit contumaces. Su-
 per quo, eo supplicante sibi per nostram magnifi-
 centiam in favorem militiae provideri, devotioni
 tuae praecipiendo mandamus quatinus si praemissis
 veritatem reperiis suffragari, ne honoris tanti my-
 sterium, quod laudabilem habuit in sua prosecu-
 tione congressum, ludibriosis proventibus evanes-
 cat, promissiones quaslibet quas eidem. .propter
 ea constiterit fore factas, eidem efficaciter facias
 observari.

LEONIS ALLATII

EPISTOLA

A D

IOANNEM MORINVM.

*Clarissimo eruditissimoque viro Ioanni Morino
 Leo Allatius S. P. D.*

DICI non potest, vir praestantissime, quanta
 laetitia afficiar & gestiam voluptate cum mihi
 tuae literae perferuntur. Fit quandoque ut magnifi-
 ce me etiam inter amicos inferam. Illis enim ali-
 quid sapere mihi videor cum mihi Morinus (qui
 vir!) melioribus suis curis neglectis dignatur ali-
 quid scribere, quo ipse melior semper evado, καὶ
 περισσὸν διδάσκω. Tu planè melius, doctrina &
 eruditione qua polles, dubijs, si à me proponeren-
 tur, respondisses. Vt tamen morem geram, in nego-
 tio poenitentiae Graecorum usum quam brevissimè

H h iij

aperiam. Sacerdotes audita pœnitentis confessio-
ne, dummodo seriò pœniteat, iuncta pœniten-
tia, licet gravium peccatorum reus secundum ca-
nones gravioribus pœnis subiaceat, absolutionem
impartiuntur precibus illis atque orationibus quæ
in Euchologio sunt, etsi postmodum addant post
illis hoc quoque: *Vade, habeo te absolutum.* ὅμα,
ἐ'χω σε συγχωροῦμενον. & quamvis in multos annos
eucharistiæ communio differatur, cum eo agunt
ut reconciliato. Qua absolutione concessa, nullam
aliam impartuntur. Pœnitentia completa, sive si
diuturniora requirit tempora, nondum perfecta,
ad communionem admittuntur. Nec quæ in Eu-
chologio habetur εὐχὴ ἐπὶ τῷ ἐξ ἐπιτιμίων λυμένῳ
notat pœnitentem post peractam pœnitentiam ad
primum vel alium Confessarium redire debere, à
quo absolutionem, non ampliùs à peccatis, sed à
pœnis canonis postulet, quæ illi rursus conceditur.
Preces enim illæ dicuntur & recitantur super eccle-
siasticis censuris innodatos, ut ab illis absolvan-
tur. Nec aliud sibi volunt συγχωροχάρτια quibus
primùm dimissa à Confessario peccata vel omis-
sa absolventur, quemadmodum in Ecclesia Latina
semel absoluta in confessione privata, denuo in ge-
nerali noviter absolutionis repetita forma videntur
absolvi, secundum ea respiciunt absolutionem à
censuris ecclesiasticis, & præcipuè excommunica-
tionis. Cùm enim sæpenumero qui censuris ali-
quem illigavit, nondum absolutionem impartitus
mortem oppetit, vel alijs distractus negotijs, quan-
doque etiam fide Christiana ejurata aliò animum
adverterit, nec de reo absolvendo accurat, Pa-
triarchæ, vel qui ea potestate pollent, absolutionem
concedunt; & ut gratiùs vel tutiùs absolutis acce-
dat, similibus chartulis συγχωροχάρτιοις muniunt;
Idque, si accuratiùs verba expendantur, aperte eli-

Hunc locum
refert Mori-
nos in appēd.
lib. de pœnit.
pag. 132.

citur. Epitimia enim apud hos Græcos posteriores ferè semper notant censuras ecclesiasticas, sed potissimum excommunicationem, & verba illa, εὐχὴ εἰς τὸ λύσαι καὶ δόνα εἰς ἀφαιρεθῆναι, nihil aliud significant quàm hoc, εὐχὴ εἰς τὸ λύσαι ἀφαιρεσμένον, *Preces ad solvendam excommunicationem*. Et licèt aliorum quoque delictorum absolutionis mentionem inducant, intelligunt de absolutis, vel saltem stylo curiæ Romanæ, quo summus Pontifex specialem gratiam faciens à quibusvis excommunicationis aliisque ecclesiasticis censuris & pœnis, si quibus quomodolibet innodatus est, ad effectum illarum gratiarum dumtaxat consequendum, earundem litterarum tenore absolvit.

Ad aliud de ejusmodi epitimijs obnoxijis, an ab Ecclesia cum catechumenis, dum catechumenis id iustum fuerit, egrediantur, scias velim, vir optime, hoc Græcorum statu nullos aut unum catechumenum esse. Turcas enim, si nostram fidem amplectantur, extorres quoque fieri necesse est, cùm igne flammæque severissimè in eos animadvertatur, si innotescant. Ex Hebræis si qui accesserint, domi ab Episcopis instruuntur, postmodum sacris aquis abluti, in communionem cum alijs non multos post dies admittuntur. Cùm olim catechumeni erant, erat etiam locus eorum in Ecclesia; cùmque illi exiebant, Christiani quoque pœnitentes egrediebantur, si ex exeuntium ordine erant. Multa de hoc diximus in observatione nostra jam edita de Narthece veteris Ecclesiæ. At nunc nullus est catechumenorum locus; & qui aliàs catechumenis & pœnitentibus asserviebat, nunc à mulieribus occupatur in civitate, in monasterijs à fratribus nondum sacris initiatis. Ioannes Nisteuta, Simeon Thessalonicensis, & quisquis alius oppositum narrat, sub Christianorum imperio verba faciunt, cùm inte-

grum & catechumenis esset & pœnitentibus suam stationem in Ecclesia conservare. Hæreticorum qui in Ecclesiam veniunt duos ordines, ut tu bene nosti, Græci recentiores faciunt. Alter est eorum qui licet abluti sunt, ablutio tamen illa nulla est, sive id ex defectu formæ vel materiæ vel alterius successerit, alter quorum ablutionem veluti perfectam probant. Primos bene instructos & ejurata hæresi sacris aquis de novo abluunt, nulla prævia confessione. Secundos bene confessos oleo chrismatis ungunt, ut sacris canonibus præcipitur. Et licet nulla in ritualibus libris confessionis mentio sit, attamen ita usu receptum est ut nullum nisi prius confessum absolutumque ad unctionem admittant. Legi apud plerosque Græcos angelicum monachorum habitum sui acceptione peccata omnia dimittere, de quo egi in opere de consensione utriusque Ecclesiæ. Nullum tamen ad hunc diem inveni scribentem, aut dicentem audiui, sacramento hoc confirmationis vel hæreseos crimen vel præcedentia peccata deleri. Quare non omittitur confessio, sed eam præeuntem, licet id scripto non tradatur, unctio consequitur. Et sanè in tanta infelicitate temporum mirum non est ex usu nonnulla fieri in ea Ecclesia quæ monumentis non traduntur. Usus enim ipse plerunque & plana rerum cognitio facit ut scriptio negligatur. Neque enim fieri posse reputatur ut res adeo trita, & quæ communi in usu atque in hominum more & sermone versatur, deperdatur, & qui simile munus obit ab usitata consuetudine recedat. Plura de his scribere non debeo, & præsertim ad te, quo magistro non ego solus sed reliqui etiam omnes in rebus ecclesiasticis addiscendis merito uti possunt. Vale vir præstantissime, & *χρόμι τὴν σάπφην, αὐτὴν ἔλαχες*, tanto reipublicæ Christianæ emolumento. Romæ IIII. Kal. Mart. MDCLI.

CATALOGVS

ABBATVM FLORIANENSIVM.

Incipit nomina Abbatum sanctæ Mariæ & sancti Petri & Domni Benedicti Florianensis monasterij postquam primum ædificatum fuit.

PRIMVS Abbas Rigomarus habuit annos v. Secundus Abbas Mumolus annos xxx. Et infra istos xxx. annos corpus patris Benedicti allatum est de monte Cassino ab Aigulfo monacho anno d c l x. incarnationis Domini, Regis Clodovei temporibus filij Dagoberti.

Tertius Abbas Leodardus habuit annos x.

Quartus Abbas Ido habuit annum i. & dimidium.

Quintus Abbas Auderannus habuit dimidium annum.

Sextus Flatbertus habuit annos i i i.

Septimus Abbas Adalbertus habuit annos xxix.

Octavus Abbas Geilo annos xix.

Nonus Abbas Medo habuit annos xxi.

Decimus Abbas Rodulfus habuit annos xix.

Vndecimus Abbas Ido annos ix.

Duodecimus Abbas Magulfus annos xvi.

Tertius decimus Abbas Fulradus annum i. & dimidium.

Quartus decimus Abbas Theodulfus annos xix. & dimidium, qui à gloriosissimo Imperatore Karolo ex Hesperia propter eruditionis scientiam, qua pollebat, in Gallias adductus, Florianensibus Abbas & Aurelianensibus datus est Pontifex. Hic itaque

cum, ut diximus, eruditione præcipuus doctrinæ que haberetur præclarus, explanationem edidit symboli sancti Athanasij, quod à monachis post tres regulares psalmos ad primam cotidie canitur. Sacramentum quoque Missæ seu eorum quæ in ea geruntur, quid mysterij contineant, aliquâque quamplura succincto narrandi genere luculentissimè digessit. Nec minus ei studium in elegantissimorum opere ædificiorum fuit. Denique Germaniacus dicitur villa tribus à nostro monasterio distans milibus. Hæc ab Abbatibus qui ante eum fuerant, maxima ex parte à fidelibus viris, quorum hereditas erat, partim data, partim vendita est. In hac igitur idem Theodulfus Abbas & Episcopus Ecclesiam tam mirifici operis construxit ut nullum in tota Neustria inveniri posset ædificij opus quod ei, antequam igne cremaretur, valeret æquari. Totam namque arcuato opere eandem extruens basilicam, ita floribus gipseis atque musivo ejus venustavit interiora, pavimentum quoque marmoreo depinxit emblemate, ut oculi intuentium vix grata satiarentur specie. Porro in matherio turris de qua signa pendebant, hujuscemodi inseruit versus argenteo colore expressos.

*Hac in honore Dei Theodulfus templa sacravi,
Quæ dum quisquis adis oro memento mei.*

Vide Letaldum c. 3. de mirac. S. Maximini Miciac.

Æmulatus itaque in hoc facto magnum Karolum, qui ea tempestate Aquisgrani palatio tanti decoris ædificaverat Ecclesiam ut in omni Gallia nullam habeat similem. Verùm memoratus Princeps illud quod fecerat templum, sanctæ Dei genitricis Mariæ dedicari sub honore præcepit. At verò Theodulfus aulam à se constructam omnium conditori ac salvatori rerum Deo consecrans, Cherubin

gloriæ obumbrantia propitiatorium super altare ipsius artificiosissimo magisterio expressum his decoravit versibus.

Oraculum sanctum & Cherubim hic aspice spectans.

Et testamenti en micat arca Dei.

*Hac cernens, precibusque studens pulsare tonantem,
Theodulphum votis jungito queso tuis.*

Sed quia semper sapientibus invidetur, difficileque est in prosperis invidia carere, apud Imperatorem Ludovicum ab æmulis accusatus conjurationis adversus eum factæ conscius fuisse, Andegavis exiliatus, custodiæ etiam mancipatus est; ubi in die palmarum, præsentem ipso Rege, illos pulcherrimos versus gloriam laudis Christi personantes, qui hodie per universas Gallias ab ecclesiasticis decantantur viris, è turri in qua custodiebatur à se compositos cecinit, quorum est exordium.

Gloria, laus, & honor tibi sit, Christe redemptor.

Cui puerile decus promsit hosanna pium.

CHRONICON BREVISSIMUM
MONASTERII SANCTI GALLI.

DCXCI. Bellum Pippino in Strictio, ubi superavit Francos.

DCCII. Obitus Hildeberti Regis.

DCCXVI. Grimaldus interficitur.

DCCXIX. Hoc anno pugna Karlus in Vinciaco XII. Kal. Aprilis, xv. dies ante Pascha.

DCCXLI. Carlus moritur. Et Teodoldus interficitur.

DCCCLII. Eodem anno Pippinus Rex apud Sueffionis civitatem benedictio regalem accepit.

DCCCLIV. Hoc anno Pippinus Rex cum Francis in Italiam perrexit, Langobardos superavit in gladio. Hoc anno Carlomannus moritur.

DCCCLVI. Hoc anno iterum Rex Pippinus super Langobardos cum magna munera reversus est in regnum suum.

DCCCLX. Hoc anno Pippinus Rex cum fratre habuit cum Vvascones.

DCCCLXI. Bellum Pippino in Vvasconia.

DCCCLXIII. Bellum Pippino in Vvasconia. Tunc superavit Vvascones.

DCCCLXIV. XIX. Kal. Ian. sic incipit gelus, & finivit in XVII. Kal. April.

DCCCLXVIII. Hoc anno Vvephorius interficitur in nocte die v. feria i v. Non. Ian. Et in ipso anno Domnu Rex Pippinus transijt VIII. Id. Octobris in nocte die sabbato. Et insequente die VI. Idus Octobris sic Domne Reges Karlus & Carlomannus benedictionem regalem acceperunt, Domnus Rex Karolus in Noviamaco civitate, & Carlomannus in Sueffiones civitate in sede patris sui.

DCCLXIX. In ipso anno perrexit Karlus Rex in Vvasconia, & adprehendit Hunualdum.

DCCLXXI. Karlomannus moritur ii. Non. Decembris.

DCCLXXIII. Hoc anno Domnus Rex Karolus perrexit in Italia cum Francis.

DCCLXXIV. Hoc anno perrexit Domnus Karolus ad Romam ad sanctum Petrum. Et revertens inde adquisivit * Peccunia civitate five * Cicinio cum Rege Desiderio, & cum gaudio reversus est in Francia.

* Pavia
* Ticino

DCCLXXV. In ipso anno perrexit Karlus super Saxones, & plurimos ex ipsis ad baptismi gratiam perduxit, & multos pluriores interfecit.

DCCLXXVII. Hoc anno fuit Domnus Rex Karolus in Saxonia ad Patribunna, & ibi ædificavit Ecclesiam in honore Salvatoris.

DCCLXXVIII. Hoc anno Domnus Rex Karolus perrexit in Spania, & ibi dispendium habuit grande.

DCCLXXXI. Hoc anno Domnus Rex Karolus reversus est de Roma.

DCCLXXXII. Hoc anno Domnus Rex Karolus plures de Saxonis interfecit.

DCCLXXXIII. Hoc anno moritur Hildegardis Regina II. Kal. Maij.

DCCC. Hoc anno Domnus Rex imperialem sedem accepit.

DCCCV. Hoc anno perrexit Domnus Karolus in Saxonia ad Holdistede, & multis barones & mulieres inde adduxit.

DCCCXIII. Hoc anno Riculfus Episcopus in v. Id. Agusti.

DCCCXIV. In hoc anno Domnus Karolus Cæsar obiit in v. Kal. Februarij in die sabbati.

CHRONICON AVGIENSE.

DCCIX. Hiemps durus. Et Gotafredus Dux moritur.

DCCX. Pippinus Alamanniam ingreditur.

DCCXXV. Sarraceni primitus ingrediuntur.

DCCXXX. Lantfrid moritur.

DCCXXXI. Obitus Bedæ Presbyteri.

DCCXXXIV. Karolus Fresiam vastat.

DCCXXXV. Karolus Vvasconiam invasit.

DCCXLI. Karolus moritur.

DCCXLV. Karlomannus Alamanniam ingreditur.

DCCXLVII. Karlomannus Romam pergit.

DCCLI. Lantfrid moritur.

DCCLII. Pippinus in Regem elevatur.

DCCLIII. Stephanus Papa in Franciam venit.

DCCLIV. Sanctus Bonifacius martyrizatur. Et Pippinus Italiam intravit.

DCCLVIII. Pippinus Rex in Saxoniam ingreditur.

DCCCLIX. Pippinus in Vvasconia.

DCCCLXVIII. Pippinus Rex obiit.

DCCCLXX. Karlomannus Rex obiit.

DCCCLXXI. Karolus Rex in Saxoniam.

DCCCLXXIII. Capta est Italia à Francis, & Karolus Romam pervenit.

DCCCLXXVII. Karolus Ispaniam ingreditur.

DCCCLXXIX. Item Karolus in Saxonia. Et fames magna mortalitâsque in Francia.

DCCCLXXX. Saxonia capta est.

DCCCLXXXI. Item Karolus Romam venit. Et Pippinus baptizabatur.

DCCCLXXXII. Hiltigart Regina obiit.

DCCCLXXXV.

DCCCLXXXV. Karolus Romam perrexit. Cruces
in vestibus apparuerunt.

DCCCLXXXVI. Karolus per Alamanniam per-
venit ad fines Bajaræ.

DCCCLXXXVII. Tassilo Dux.....

DCCXC I. Karolus Rex Hunorum regnum va-
stat.

DCCXCIX. Gerolt occiditur.

DCCCIX. Egino constituitur IX. Kal. Septem-
bris.

DCCCXI. Vverdo III. Kal. Aprilis.

DCCCXII. Vvilo IV. Kal. Aprilis.

DCCCXIV. Annus I. Hludouici Imperatoris.

DCCCXVI. Berenhartus Rex.

DCCCXVIII. Visio Vvettini.

DCCCXXIX. Pretiosa corpora sancti Valentini
& sancti Senesij in Augiam insulam venerunt v.
Idus Aprilis.

DCCCXXXVI. Hatto Episcopus obiit.

DCCCXXXVIII. Puato Diaconus palatij lapsus
est in Iudaismo.

Erlebadus cessit, & Vvalafrid constitutus est.

DCCCXL. Eclipsis solis III. Non. Mai, inter
VIII. & nonam horam, in vigilia Ascensionis Do-
mini.

Hludouicus obiit.

DCCCXLI. Divisio regni.

DCCCXLII. Iudith obiit.

DCCCXLVI. Hildigarht obiit.

DCCCXLVIII. Folcuvinus Abbas obiit, & Vval-
darius successit.

DCCCXLIX. Meginratus heremita martyrizatus est.

DCCCXLIV. Vvaldheri Abbas desijt. Hecco suc-
cessit.

DCCCLXVIII. Visa est cometa manifestissimè.

DCCCLXIX. Ictus fulminis Kal. Iulij inter x. &
XI. horam diei.

DCCCLXXI. Heco Abbas obiit, & Ruadbo
successit.

DCCCLXXII. Ictus fulminis Vvormatiam
combussit.

DCCCLXXV. Ludouicus Cæsar Italiæ obiit, &
Karolus Rex Galliæ Romam pervenit.

Ludouvicus filius Ludouici Imperatoris obiit.
Et bellum inter Ludouicum & Karolum Imperato-
rem.

DCCCLXXVIII. Eclipsis solis 1 v. Kal. Novembris.
Karolus filius Ludouici Regis Francorum & fra-
ter Carolomanni & Ludouici Italiam primum in-
travit.

DCCCLXXX. Karolomannus Rex Bauvariæ obiit.

DCCCLXXXI. Karolus Romæ Cæsar efficitur.

DCCCLXXXVII. Karolus Imperator regno pri-
vatur. Et Arnolfus filius Karolomanni in Regem
elevatur.

Karolus Imperator obiit.

DCCCXC I. Sunderolt Archiepiscopus à Nord-
mannis occiditur.

DCCCXCVI. Arnolfus Romæ Cæsar efficitur.
Et in Augia, miseria famis & mortalitatis, Chri-
stiani homines alterius carnem comederunt.

DCCCXCVII. II. Idus Iunij ictus fulminis ante
auroram.

DCCCXCIX. Zuntibold Rex filius Arnolfi occi-
ditur.

Vngari Italiam ingressi multa fecerunt. Et Arnol-
fus Imperator moritur. Et Ludouicus filius ejus in
Regem elevatur.

DCCCcv. Bellum inter Chuonradum & Adal-
bertum Francos, in quo cecidit Chuonradus.

DCCCcvi. Bajoarij & ab Vngaribus interfi-
ciuntur.

DCCCcvii. Vngares Saxoniam & Turingiam
vastant.

ccccix. Vngares Alemanniam ingressi sunt.
 ccccx. Franci ab Vngaribus aut occisi aut fugati sunt.

ccccxi. Chuonradus in Regem elevatur.

ccccxiii. Hug abbatiam successit. Vngri partes Alemannie vastaverunt, & juxta In fluvium a Bauvarijs & Alemannis succensit sunt. Hiemps magna nimis.

ccccxv. Vngari totam Alemanniam igne & gladio vastaverunt.

ccccxvii. Vngari per Alemanniam in Alsatiam & usque ad fines Lotharij regni venerunt.

Erchanger & Peratolht decollati sunt. Et Chuonradus Rex obiit.

ccccxxi. Preciosissimus thesaurus sanguinis Domini in * Attigiam venit vi. Idus Novembris. * Augiam

ccccxxvi. Vngari totam Franciam, Alsatiam, Galliam, atque Alemanniam igne & gladio vastaverunt. Et Burghardus Dux occiditur. Vngari per orientales Francos & Alemanniam multis civitatibus igne & gladio consumptis, juxta Vvornatiam Rheno transito, usque ad mare oceanum regnum Gallie devastaverunt, & per Italiam redierunt.

ccccxxvii. Hiemps magna nimis.

ccccxxxi. Heinricus Rex Reges Abodritorum & Nordmannorum efficit Christianos, & profectus est in Galliam.

ccccxxxiv. Vngari ab exercitu Regis Heinrici occisi sunt, & multi comprehensi sunt.

ccccxxxvi. Heinricus Rex obiit, & Otto filius ejus in regnum constituitur.

Friithuricus Archiepiscopus ordinatus.

ccccxxxvii. Monasterium sancti Bonifacii & sancti Galli igne consumuntur.

Ruodolfus Rex & Arnolfus Dux obierunt.

DCCCCXXXVIII. Otto Rex in Bauvarios ibat; illisque resistentibus, redijt. Frater ejus Heinricus comprehensus est ab Eberhardo. Illo verò liberato, Eberhardum in exilium misit; ac iterum Bauvarios invasit cum exercitu, omnesque sibi subdidit, nisi tantum unum Arnolphi filium. Interim magna pars Vngarorum à Saxonibus occisa est.

DCCCCXXXIX. Otto Rex ibat in Lotharingos usque ad Caprimontem. Interea Ludouicus Rex Galliae invasit Alsatiam. Tunc Rex Otto revertens venit ad Prifacam, & obsedit eam; & Ludouicus discessit. Interim verò Eberhart Dux occisus est, & Gislebertus Dux in Rheno submersus mortuus est. Postea Rex ibat cum exercitu in Lotharingos, & omnes suo subjugavit imperio, præter Metensem Episcopum. Necnon & frater ejus Heinricus prope Otis armis venit ad eum.

DCCCCLI. Mogontia civitas ab Ottone Rege obsessa est.

DCCCCXIV. Per loca Germaniae Galliaeque plurima terræ motus magnus factus est.

Quæ sequuntur, addita sunt à Villielmo Archiepiscopo Moguntino, & à Trithemio descripta sunt in chronico Hirsaugiensi.

Anno dominicæ incarnationis DCCCCXVI. Indictione XII. beatæ memoriæ Dominus Frithuricus sanctæ Mogontiacensis Ecclesiæ Archiepiscopus VIII. Kal. Novembris obiit. Eodem verò anno ego Villielmus, tantæ successionis indignus, loco ejus, cum consensu cleri & populi ejusdem sanctæ sedis, XV. Kal. Ianuarij (ipsoque die pace inter Regem Ottonem & filium ejus Luidolfum facta in loco Aranstedt) sum electus, & in IX. Kal. Ianuarij Moguntiae ordinatus.

CHRONICON VVIRZIBVRGENSE.

dclxxxvii. Sanctus Kylianus martyrizatur.

dcxciv. VVilibrordus à Sergio Papa Episcopus ordinatus Fresonum gentem convertit.

dcxcv. Iustinianus Imperator ob hæresim regnoprivatus exul in Pontum secessit.

dccxi. Sergius Papa capsam cum portione dominicæ crucis invenit.

dccvi. Iohannes Papa Sergio successit. Cui item alius Iohannes successit. Iustinianus Imperator Leonem & Tyberium cum alijs qui eum expulerant occidit. Quem videlicet Iustinianum Leo, in expulsiõne illius, naribus detruncarat. Qui post iterum assumpto imperio, quotiens defluentem guttam reumatis manu deterfit, totiens penè aliquem de suis confrarijs jugulare præcepit.

dccx. Iustinianus Imperator de peccatis suis penitentiam agens, Constantinum Papam cum summo honore habuit.

dccxi. Iohanni Papæ successit Sisinnius. Cui Constantinus. Hiltibertus Rex justus obiit. Pro quo Dagobertus filius ejus regnavit.

dccxiv. Pippinus senior Major domus regia obiit. Pro quo Karolus. Dagobertus Rex obiit. Constantino Papæ successit Gregorius secundus.

dccxv. Karolus à Blitrude noverca sua in custodiam missus, Dei auxilio liberatus est.

dccxvi. Sanctus Bonifacius, qui & VVinfridus, à Gregorio Papa in Franciam ad prædicandum verbum Dei missus est.

dccxix. Sanctus Bonifacius Mogontiacensis civitatis à Gregorio Papa Archiepiscopus ordinatur.

DCCXX. Mortuo Elberico, Theodericus frater ejus in regnum successit.

DCCXXI. Karolus Suevos & Bajuarios armis subegit.

DCCXXII. Luidbrandus Rex Longobardorum ossa sancti Augustini transtulit in Ticinum.

DCCXXV. Karolus Pippini filius, cum jam principatum Majoris domus XII. annos teneret, post hæc eundem principatum teneret XV. annis; Regibus tamen in Francia, sed parva dignitate, regnantibus.

DCCXXIX. Karolus Fresiam subegit.

DCCXXX. Beda venerabilis Presbyter Anglorum obiit.

DCCXXXIX. Karolus Provinciam subegit.

DCCXLI. Gregorio tertio successit Zacharias Papa. Karolus Rex obiit.

DCCXLII. Pippinus filius Karoli cum fratre Karlomanno Major domus annos XI.

DCCXLV. Initium Fuldensis monasterij.

DCCCL. Karlomannus divino amore succensus Romanam pergens, monasterium sancti Silvestri in monte Soracti construens, se monachum fecit, & post aliquantum temporis ad monasterium sancti Benedicti profectus est.

DCCCLI. Sanctus Burchardus accepit pontificatum, in quo sedit annos XI.

DCCCLII. Translatio sancti Kyliani.

DCCCLIII. Pippinus per auctoritatem Stephani Papæ Rex Francorum est appellatus, & unctus manu sancti Bonifacij.

DCCCLIV. Sanctus Bonifacius Archiepiscopus martyrio coronatur.

DCCCLXVII. Pippinus Rex moritur.

DCCCLXVIII. Karolus magnus Pippini filius cum fratre Karlomanno annos IV. postea solus XII.

DCCCLXXI. Karlomannus frater Karoli magni obiit.

DCCCLXXXII. Karolus secundo Romam perrexit; ibique baptizatus est filius ejus Karlus, quem Adrianus Papa mutato nomine vocavit Pippinum.

DCCCLXXXIII. Hiltigart Regina obiit. Pro qua Karolus Fastradam sibi sociavit in conjugium.

DCCCLXXXVI. Lul Mogontiacensis Archiepiscopus obiit. Cui Richolfus successit. Sanguis e caelo & de terra profluxit.

DCCXCI. Sanctus Burkardus migravit ad cælum iv. Nonas Februarij.

DCCXCII. Conjuratio Pippini contra Karolum patrem suum. Qui, hoc detecto consilio, conforatur. Sociorum verò alij decollantur, alij suspenduntur.

DCCXCIV. Megingaudus Episcopus obiit vi. Kal. Octobr. V Virziburg. Sedit annos tres, menses decem, dies xxv.

Fastrada Regina obiit, & apud sanctum Albanum sepelitur.

DCCXCVIII. Richolfus consecratur in Episcopum iv. Non Martij apud Fridelsar.

DCCXCIX. Geroldus pijssimus signifer Karoli in pugna occiditur.

DCCC. Berenvelfus Episcopus obiit vi. Kal. Octobris. Sedit annos vi.

Romani Papam in Letania majore excœcant, & linguam ejus amputant.

DCCCII. Karolus a Romanis est Augustus appellatus.

DCCCIII. Liudericus Episcopus obiit iii. Kal. Martij V Virziburg. Sedit annos tres, menses v.

Karolus imperiali benedictione sublimatus, Augustus & Cæsar Romano more appellatur.

DCCCIII. Karolus pontem quinquaginta passuum construxit Mogontia. Tanta est enim ibi fluminis latitudo.

DCCCv. Hoc anno dedicatum est monasterium

sancti Albani Kalendis Decembris, Indictione XIII.

DCCCXIII. Richolfus Mogontiacensis Archiepiscopus obiit. Cui Haistolfus successit. Pons apud Mogontiam, quem Karolus construxit per x. annos, combustus est, quia latrones noctu, hominibus in Rhenum projectis, rapiebant prædam.

DCCCXIV. Karolus Imperator febre pleuresi pulsatus obiit v. Kal. Februarij, anno ætatis LXXI. Regnavitque filius ejus Ludeuvicus cognomento Pius annos XXVII.

DCCCXVI. Leo Papa obiit. Pro quo Stephanus ordinatur. Qui mox Ludevicum imperiali benedictione sublimavit.

DCCCXVII. Pascualis Papa efficitur.

DCCCXXIV. Haistolfus Archiepiscopus obiit. Cui Otgarius successit.

DCCCXXVII. VVetthi Augiensis monachus in spiritu raptus admirabilem vidit visionem.

DCCCXXIX. Pascualis Papa obiit.

DCCCXXXII. VVolfgerus Episcopus VVirzibur. obiit. II. Id. Novembris. Sedit annos XXI. menses VI. dies XI.

DCCCXLI. Ludeuvicus Imperator obiit XII. Kal. Iulij. Regnavitque pro eo filius ejus Ludeuvicus cum fratribus suis Lothario, Karolo, & Pippino annos XXXVI.

DCCCXLI. Humbertus Episcopus VVirzibur. obiit VI. Idus Martij. Sedit annos x. menses III. dies VII.

Bellum inter fratres de partitione regni excaudit.

DCCCXLVI. Otgarius Mogontiacensis Archiepiscopus obiit. Cui Rabanus successit.

DCCCXLIX. Ludeuvicus Germaniam, Lotharius cum Imperatoris nomine Italiam, Karolus Galalias, regnum dividentes, accipiunt.

DCCCLV.

DCCC LV. Gozbalduſ VVirziburg. Episcopuſ
obiit xii. Kal. Octobris. Sedit annos xiii.

Rabanuſ Mogontiacenſis obiit. Cui Karoluſ ſuc-
ceſſit.

DCCC LVI. Eccleſia ſancti Kyliani in VVirzi-
burg exiſta eſt.

Lothariuſ Rex conſuram & monachicuſ habitum
ſuſcepit morituruſ.

DCCC LVIII. Leo Papa, Truogo, & Rabanuſ
Epilcopi, Benedicuſ Papa, obierunt.

DCCC LIX. Karoluſ Mogontiacenſis Epilco-
puſ obiit. Luibbertuſ ſucceſſit.

DCCC LXVIII. Nicolao Papæ Adrianuſ ſucceſ-
ſit.

Viſa eſt cometa manifeſtè.

DCCC LXXII. Adrianuſ Papa obiit.

VVormaciuſ fulminis icu crematur.

DCCC LXXVII. Ludeuicuſ Rex Germaniæ
obiit v. Kal. Septembris. Pro quo filiſ ejuſ Karo-
luſ junior cum fratribuſ Karlomanno & Ludeuico
regnauit annos xi.

DCCC LXXIX. Luibertuſ Mogontiacenſis obiit.
Cui Sinderolduſ ſucceſſit.

DCCC LXXXI. Karoluſ junior cum uxore ſua
Ribgartha imperiali benedictione ſublimatur.

DCCC LXXXVII. Karoluſ Imperator viuſ di-
miſit regnum.

DCCC LXXXVIII. Arnolſuſ filiſ Karlomanni
regnauit annos xii.

DCCC LXXXIX. Karoluſ junior Imperator obiit.

DCCC XCI. Arn VVirziburg. Epilcopuſ in Sa-
xonia occiſuſ eſt inter Miſſarum ſollemnia.

Sunderolduſ Moguntiacenſis Epilcopuſ VVor-
matia à Nortmanniſ occiſuſ eſt. Cui Hatto ſucceſ-
ſit.

DCCCXCVII. Arnolſuſ Rex Romam venienſ,
Imperator efficitur.

DCCCC. Arnolfus Imperator obiit. Pro quo filius
ejus Ludeuicus admodum puer regnavit annos XII.

DCCCCVI. Berenger, Reginold, & Gebhart
fratres occiduntur.

DCCCCVII. Pugna inter Adelbertum fratrem
eorum & Cuonradum fratrem Ludeuici Impera-
toris committitur, in qua Cuonradus occiditur.

DCCCCVIII. Ruodolfus VVirzburg. Episcopus
obiit III. Non. Augusti. Sedit annos XVII. dies
II.

Adelbertus perfidia Hattonis Archiepiscopi Mo-
gontiacensis & cujusdam Luitpaldi deceptus, Lu-
deuico Imperatore jubente decollatur.

DCCCCXI. Bellum Francorum cum Vngarijs.

DCCCCXII. Ludeuicus Rex moritur. Pro quo
filius Cuonradi illius quem Adelbertus Babenber-
gensis interfecit, in regnum elevatus, regnavit an-
nos VII.

Hatto obiit Mogontiacensis Episcopus. Cui He-
rigerus successit.

DCCCCXIV. Cometa videntur.

DCCCCXVIII. Basilea ab Vngarijs destruitur
XII. Kal. Februarij.

DCCCCXIX. Cuonradus Rex moritur.

Heinricus Comes Rex effectus regnavit annos
XVIII.

DCCCCXXVII. Herigerus Mogontiacensis Epif-
copus obiit. Cui Hiltibertus successit.

DCCCCXXVIII. Hungarij totam Franciam, Gal-
liam, Alsatiam, atque Alamanniam gladio & igne
devastant.

DCCCCXXXII. Thiedo VVirzburg. Episcopus
obiit XVII. Kal. Decembris. Sedit annos XXI. V.
mensēs II. dies XIV.

DCCCCXXXVI. Hiltibertus Mogontiacensis
Episcopus obiit. Cui Fridericus successit.

DCCCXXXVII. Heinricus Rex obiit. Ottho magnus Heinrici filius annos XXXVII.

DCCCXXXVIII. Vngarij Franciam, Alaman-
niam, Galliam usque oceanum & Burgundiam de-
vastantes, per Italiam redierunt. Monasteria sancti
Galli & sancti Bonifacij cremantur.

DCCCXL. Junior Burchardus VVirziburg.
Episcopus obiit VIII. Kal. Aprilis. Sedit annos IX.
menses III. dies XXIII.

DCCCCLI. Ottho Rex Italiam petit, eamque
sibi subiecit, Berengerum Regem expulit.

DCCCCLII. Berenger apud Augustam in con-
ventu Otthoni ad deditionem venit. Inde cum Re-
gina conjuge ejus VVilla nomine ad castellum Ba-
benberg deductus extremam clausit horam.

Ignitus lapis, quasi massa candentis ferri, ab oc-
cidente volitans venit. Et Draco visus est.

DCCCCLIII. Obijt Fridericus Mogontiacensis
Archiepiscopus. Pro quo VVillehelmus constitui-
tur, filius Imperatoris Otthonis.

DCCCCLIV. Luidolfus Dux Otthoni Regi pa-
tri suo rebellat.

DCCCCLV. Vngarij Noricam, Franciam, Ita-
liamque perunt.

DCCCCLVI. Vngarij totam Bajoariam depopu-
lantes, juxta Augustam Alamanniae urbem ab Ot-
thone Rege pugna victi, immensa caede necantur.

Luidolfus Adelbertum bello vicit. Et ipse eodem
anno moritur.

DCCCCLX. Cruces in vestibus apparuerunt.

DCCCCLXI. Bobbo VVirzibuc. Episcopus obiit
XV. Kal. Martij. Sedit annos XX. menses X. dies XIV.

DCCCCLXII. Ottho Rex Romam veniens,
Imperator efficitur.

Signum in sole.

DCCCCLXVIII. VVillehelmus Mogontiacen-

sis Episcopus obiit. Cui Hatto successit.

DCCCCXX. Hatto Mogontiacensis Episcopus obiit. Ruobbertus successit.

DCCCCXXII. Signum quoddam ignei coloris in cælo apparuit.

DCCCCXXV. Ottho Imperator obiit Nonis Mai.

Sanctus Vdalricus migravit ad Dominum IV. Nonas Iulij, anno episcopatus sui I.

Ottho II. Otthonis magni filius annos IX.

DCCCCXXVII. Ruobbertus Archiepiscopus Mogontiacensis annos IV. X. menses obiit. Pro quo constituitur VVilligisus, qui in primis cœpit edificare monasterium sancti Martini.

DCCCCXXXIII. Ottho Imperator apud Calabriam occiso à Græcis exercitu de navi exiliens nautando aufugit.

DCCCCXXXIV. Iunior Poppo VVirziburg. Episcopus obiit XI. Kalend. Augusti. Sedit annos XXIII. menses IV. dies XXI.

Ottho Imperator Romæ VI. Idus Decembris moritur & sepelitur.

Ottho tertius, Otthonis secundi filius, admodum puer, annos XVIII.

DCCCCXC. Huc Episcopus VVirziburg. obiit IV. Kal. Septembris. Sedit annos VI. menses VII. dies XXVIII.

DCCCCXCV. Sanctus Adelbertus Episcopus de Praga civitate à Prucis martyrio coronatur.

Brunuwardus VVirziburg. Episcopus obiit XII. Kal. Octobris. Sedit annos V. menses VIII. dies XIX. In insula Euboea, & sepelitur in monasterio quod dicitur Politica.

M I. Ottho Imperator in Italia obiit absque filiis V. Kal. Februarij. Cujus intestina Augustæ, reliquum corpus Aquisgrani sepelitur.

Heinricus Dux Bajoariæ Babenberg. apud Mogontiacum Rex effectus regnavit annos XXIII. menses v.

MIV. Heinricus Rex Italiam, Boëmiam, & Bozilzlaum Ducem cum omni gente Sclavorum subjugavit.

MVII. Episcopium Babenberg à Rege Heinrico constituitur, & Eberhardus ibi Episcopus ordinatur.

MIX. Brun Episcopus & monachus à Prucis multis supplicijs affectus, & manibus pedibusque abscisis, postremo capite plexus, cœlos petijt.

MXI. Hoc anno Babenbergensis Ecclesiæ dedicatio facta est, XLVI. Episcopis in id operis destinatis.

Obijt VVilligisus Mogontiacensis Archiepiscopus. Cui Erkenbaldus successit Abbas.

MXIV. Heinricus Romæ imperiali benedictione coronatur à Benedicto Papa.

MXV. Ernost Dux in venatu occiditur.

MXVII. Heinricus VVirziburg. Episcopus obijt XVIII. Kal. Decembris. Sedit annos XXIII. menses v. dies XXII.

MXIX. Benedictus Papa Babenberg veniens, Ecclesiam sancti Stephani dedicavit.

MXX. Terræ motus magnus factus est IV. Idus Mai, feria VI.

Sanctus Heriberrus Coloniensis Archiepiscopus obijt. Pro quo Piligrinus constituitur.

Obijt Erkenbaldus Mogontiacensis Archiepiscopus. Pro quo Aribo constituitur.

MXXI. Heinricus Imperator novam Trojam dedicatione cepit. Et mortalitas magna facta est in exercitu.

MXXIV. Heinricus Imperator III. Idus Iulij obijt, & in Babenberc episcopio à se facto in monasterio sancti Petri Apostoli sepelitur.

Benedictus Papa obiit.

Cuonradus annos fere xv. regnavit.

Mxxvi. Cuonradus filium suum Heinricum Regem fecit. Et ipse Romam pergens, Imperator efficitur.

Mxxx. Cuonradus Imperator Stephanum Panoniae Regem cum exercitu petit. Interea in Alamannia Ernost Dux & VVerenheri Comes cum alijs multis occiduntur.

xvi. Kal. Septembris Aribio Mogontiacensis Archiepiscopus obiit. Pro quo sanctus Bardo constituitur.

Mxxxi. Stephanus Rex missis legatis cum Imperatore Cuonrado pacificatur.

Mxxxii. Ruodolfus Rex Burgundiae moriens, diadema suum Cuonrado Imperatori misit. Monasterium sanctorum Petri & Pauli & sancti Stephani dedicatum est.

Mxxxiv. Meginhardus VVirzibure Episcopus obiit xi. Kal. Aprilis. Sedit annos xv menses vii dies xxi.

Cuonradus Imperator hieme Purgundiam petit. Eclipsis solis facta est iii. Kal. Iul. hora vii.

Mxxxv. Piligrinus Coloniensis Episcopus obiit. Pro quo Herimannus constituitur.

Mxxxvi. Otho Princeps Karlingorum à Gozelone Duce pugna victus, fugiensque, à quodam milite occiditur.

Mxxxvii. Cuonigunt Imperatrix v. Non. Martij obiit.

Herimannus Dux obiit. Stephanus Christianus Vngariorum Rex obiit, qui cum omni gente sua ad fidem Christi convertitur.

Mxxxix. Cuonradus Imperator II. Non. Iunii obiit, & Spira sepelitur.

Eberhardus Babenbergensis Episcopus obiit.

MXL. Henricus Rex pius, filius Cuontadi, incipit regnare.

MXLI. Henricus Rex Ducem Boëmiæ Fratislaum bello petit. Sed multis proceribus & militibus in præstructione silvæ citra & ultra occisis vel captis, nil dignum efficere potuit. Petrus quoque Vngariorum Rex eidem Duci contra Heinricum Regem auxilia misit.

MXLII. Vngarij quendam Ovonem Regem sibi eligentes, Petrum Regem suum expellunt. Qui profugus & exul Heinrici Regis, cui priori anno rebellaverat, gratiam quærit & invenit.

Henricus Rex Boëmiam ingressus, igne prædæque cuncta devastat, & rebellem Ducem obsides dare & ipsum post se Radisponam ad deditionem humiliter venire sibi que jurejurando fidelitatem servitiumque confirmare coartat.

Ovo Rex Vngariorum, ob susceptum à Heinrico Rege Petrum à se expulsam, fines Bajoariæ prædis & incendijs depopulatur. Sed magna pars exercitus ejus ab Adelberone Marchione deleta est.

MXLIII. Henricus Rex Pannoniam ingressus, duas populosissimas civitates evertit, plures deditione subjecit. Sed cum Petrum Regem, quem secum ducebat, provinciales recipere nollent, alium, quem petebant, Ducem eis constituit, quem Ovo post discessum ejus in Boëmiam repulit.

Gisela Imperatrix, mater Heinrici Regis, obiit XVI. Kal. Martij, & apud Spiram sepelitur.

MXLIV. Henricus Rex iterum Pannonias invadens, satisfactionem, obsides, munera pacis perjurandum confirmationem accipiens discessit. Inde reversus, Constantiensi synodo affuit, ubi cunctis debita dimisit, destructisque omnibus inimicijs, pacem hæctenus inauditam tam in tota Suevia

quàm in alijs sui regni provincijs regia censura per edictum confirmavit. Dein Agneten VVillehalmi Pictavenſis Principis filiam Reginam apud Mogontiam ungui faciens, regalibus ſibi nuptijs in Hingelenheim copulavit. Vnde infinitam hiſtrionum & jocularum multitudinem ſine cibo & muneribus vacuam & mœrentem abire permittit.

Luibboldus Marchio, Adalberti filius, maxima Vngariorum clades, immaturè obijt.

Pestis pecudum maxima.

Hiemps dura & nivola.

MXLV. Brun VVirziburg. Episcopus obijt v. Kal. Iunij. Sedit annos xi. menſem i. dies xiv.

Heinricus Rex tertio Pannonias iratus ingrediens, Dei favente clementia, & beato Vdalrico Episcopo impetrante, victor factus, Ovonem cum uxore & filijs cognatisque, quibus locus evadendi erat, effugabat. Petrum in regnum reſtituit; ſubditòque ſibi Vngariorum regno, ſummo cum honore revertitur.

MXLVI. Heinricus Rex Italiam ingreſſus, paſſificè à Romanis ſuſcipitur. Papas tres non dignos conſtitutos ſynodaliter depoſuit, & Sniggerum Babenbergensem Episcopum Papam conſtituit. Ipſeque & conjux ejus Agnes Regina eadem die imperiali benedictione ſublimantur.

MXLVII. Petrus Rex Vngariorum à quodam tyranno Pannonico captus & cœcatus, ille qui eum expulerat regnare cœpit.

Suiggerus Papa obijt eodem quo conſtituitur anno. Pro quo Bobbo ordinatur.

Ottho Dux Suevorum obijt. Pro quo Ottho de Suvinvirtu ſurrexit.

MXLVIII. Bobbo Papa obijt anno quo conſtituitur. Pro quo Bruno, qui & Leo, Tullenſium antistes, Papa ordinatur.

Heinricus

Heinricus Imperator nascitur.

M L. Bartho Mogontiacensis Episcopus obiit.
Pro quo Luippoldus ordinatur.

M L I I I. Leo Papa exercitum ducens per Apuliam contra Nortmannos, infinita utrobique cæde peracta, absque victoria regreditur xiv. Kal. Iulij, & eodem anno obiit.

M L I V. Leoni Papæ Gebehardus, qui & Victor, successit.

Adelbertus Marchio obiit.

Fames magna fuit.

V Velf Dux Carinthiorum obiit.

Cuonradus Dux antea Noricus ab Imperatore expulsus, in Pannonia exul malè moritur.

Hezil Comes de Obereftenuelt obiit vi. Kal. Februarij.

M L V. Herimannus Colonienfis Episcopus obiit.
Pro quo Dominus Anno ordinatur.

M L V I. Magna cædes à barbaris qui Liutici dicuntur in Christianos facta est; quorum quidam gladio, quidam fugientes in aqua perierunt. inter quos VVileham Marchio occiditur.

Hisdem temporibus multi diversarum provinciarum Principes perierunt.

Fames multas provincias afflixit. Egestas & penuria undique prævaluit.

Multa mala tunc temporis facta sunt.

Heinricus Imperator his doloribus corde tenus compunctus infirmari cœpit; & perductus usque ad mortem, sapienti tamen usus consilio, ab omnibus quibus potuit veniam petens, quibusdam prædia quæ abstulit restituens, cunctis qui contra eum culpas damnabiles fecerunt relaxans, filium suum Heinricum Romani Pontificis ceterorumque Pontificum & Principum electione Regem constituit. His & alijs, prout vitæ possibilitas admisit, bene dispo-

fr̃is, **III. Non.** Octobris hanc vitam præsentem
in Deo finivit.

Anno Domini **MLVII.** Henricus filius Henrici
Imperatoris admodum puer cœpit regnare.

Agnes Imperatrix, mater ipsius Henrici, Ducatum suscepit Bajoariæ.

Victor Papa, multis in Germania bene dispositis, Romam redijt, & eodem anno vitam finivit. Pro quo Fridericus, qui & Stephanus, frater Godefridi Ducis, jam monachus in monte Cassino factus, à Romanis Pontifex constituitur. Hic etiam eodem anno obiit.

Item obierunt Adelbero Babenbergensis Episcopus & Ottho Dux de Suinvirti.

MLIX. Luipoldus Mogontiacensis Archiepiscopus obiit. Pro quo Sigefridus constituitur.

Sanctus Cuono Trevirorum Episcopus martyrizatur. In deserto loco à scopuloso monte ter precipitatus est à Theoderico Comite, eò quòd absque electione constitutus est. Et sepultus est Doleia ubi per illum Dominus multa signa tunc temporis fecit. Ipse Comes pœnitentiam agebat, Hierosolyma pergens, vitam finivit. Omnes consentanei mala morte perierunt. Pro quo Vdo constituitur.

MLXV. Guntherus Babenbergensis Episcopus obiit. Pro quo Herimannus constituitur.

Gozuvinus Comes, ob exercitum in episcopo Wirzburgensi injuriam, à militibus Adelberonis Episcopi occiditur.

MLXVI. Cometa videtur, & Anglia à Northmannis subicitur.

MLXX. Deti Marchio Regi Henrico rebellat.

MLXXI. Ottho Dux Regi Henrico rebellat.

MLXXII. Conjurant Principes regni contra Regem Henricum.

MLXXIII. Saxones Hartesburg destruant, ubi

Regis filij sepulcrum violant, ossaque dispergunt.

MLXXIV. Alexandro Papæ Hiltibrandus succedit.

Arnoldus Abbas sancti Albani obiit. Pro quo Godescalcus constituitur.

MLXXV. Bellum juxta Vnstruohr committitur. Idus Iunij contra Heinricum Regem, ubi multi potentes ex utraque parte ceciderunt, & Saxones fugam inierunt.

MLXXVI. Concilium VVormatiæ congregatur, ubi Hiltibrandus Papa abdicatur.

MLXXVII. Dominus Anno Coloniensis Archiepiscopus obiit II. Nonas Decembris. Qui ex fundamento v. congreg. fecit, II. in Colonia, I. in honore sanctæ Mariæ, aliud in honore sancti Georgij martyris, & extra, I. in loco qui vocatur Grastahf, & in alio loco qui vocatur Salevelt, & unum in monte qui vocatur Sigeberg, in quo feliciter requiescit. Pro quo Hildolfus Episcopus ordinatur.

Agnes Imperatrix obiit. Ruodolfus Rex constitutus est in loco qui dicitur Vornheim, & in media quadagesima apud Magoniam unctus est in Regem à Sigefrido Archiepiscopo.

VVirziburg obsidetur. Hiemps magna & nivosa.

MLXXVIII. Bellum juxta Strovvi commissum Idus Augusti.

Hildolfus Episcopus Coloniensis obiit. Pro quo Sigevvinus ordinatur.

MLXXIX. Bellum juxta Fladeheim commissum est v. Kal. Februarij.

MLXXX. Apud Brixinam Noricam xxx. Episcoporum magna que partis optimatum regni convenit contra Hiltibrandum habetur.

Bellum juxta Elstrit committitur Idibus Octobris, in quo Ruodolfus Rex, qui & Dux, occiditur.

MLXXXI. Henricus Rex Romam obsedit.
Monasterium Babenbergense in vigilia Pasche
combustum est.

Bellum inter Luipoldum Marchionem & Cuon-
radum fratrem Ducis Boemiae iv. Idus Mai.

Item bellum inter Suevos & Bajoarios juxta Da-
nubium, loco qui vocatur Hohsterin, iv. Idus
Augusti.

Monasterium sancti Martini Mogontiacensis ex-
ustum est, & tria monasteria propè posita, & penè
omnis civitas exusta est.

Henricus Rex natus est junior filius.

MLXXXII. Herimannus regnum invadit.

MLXXXIII. Roma capta est à Henrico Rege,
& pestilentia magna facta est.

Herimannus, qui regnum invaserat, orientalem
Franciam hostiliter ingreditur.

MLXXXIV. Henricus Imperator de Italia re-
vertitur, & Augusta ab eo obsidetur & capitur.

Herimannus Babenbergensis Episcopus obiit, qui
ab episcopo expulsus est.

Obiit Sigefridus Archiepiscopus Mogontiacensis
in Thuringia, & apud Hasungun sepelitur. Pro quo
Vezelinus constituitur.

MLXXXV. Synodus Mogontiacensis apud san-
ctum Albanum habetur.

Meginhardus VVirzburgensis Episcopus consti-
tuitur.

Obierunt Gregorius Papa, qui & Hiltibrandus,
Dietmarus VVormaciae Episcopus, Herimannus
Palatinus Comes.

Henricus Rex Saxoniam vastat.

Godescalcus Abbas deponitur. Cui Adelmanus
successit.

MLXXXVI. Bellum juxta Bleihfelt committitur
III. Idus Augusti.

Herimannus nomen regium deponit, & ipse mox perit.

VVirzburg à Saxonibus capta est, & mox ab Imperatore acquisita est.

MLXXXV. Bertha Imperatrix obiit.

MLXXXVII. Meginhardus junior VVirzburgensis Episcopus obiit XII. Kal. Iulij. Sedit annos tres, dies XXVI.

VVeil Mogonciacensis Archiepiscopus obiit.

Buggo Halberstatensis Episcopus Gozlarie occiditur.

MLXXXIX. Bellum juxta Glichocastellum in Thuringia juxta Erphesfurt situm inter Imperatorem & Eggibertum Marchionem in vigilia Domini, die dominica, in quo Burchardus Lofannæ Episcopus occisus est.

Obierunt Episcopi, Sigevvinus Colonienfis, Ottho Radisponensis.

Constituuntur Episcopi, Ruothardus Mogontiacensis, Herimannus Colonienfis, Emehardus VVirzburgensis VIII. Kal. Augusti.

MXC. Huozmannus Spirensis Episcopus obiit. Pro quo Iohannes constituitur.

Imperator Italiam petijt.

Herimannus Merensis Episcopus, Luidolfus Dux, & Bertholfus Dux filius Ruodolphi, obierunt.

Eggibertus Marchio occisus est.

Domnus Adelbero XX. post beatum Burchardum sacrosanctæ VVirzburg. Ecclesiæ Episcopus XI. Kal. Iulij constitutus vixit in episcopatu annos XLV. menses III. dies VII. Obijt II. Nonas Octobris.

MXCI. Mahthilt de Longobardia Heinrico Regi rebellat.

MXCII. Pestilentia magna hominum & pecorum facta est.

MXCIII. Domnus Emehardus ordinatur VI. Kal. April. Indictione I.

Eclypsis solis facta est III. hora diei, & Draco visus est.

Fratisslaus Dux Boëmiæ in venatu repente de equo cadens subitanea morte discedit.

M x c i v. Pestilentia magna facta est.

M x c v. Ladizlaus Rex Pannoniæ, vir pie memoriæ, item Luipoldus Marchio, & Heinricus Palatinus Comes, obierunt.

M x c v i. Hoc anno populus innumerabilis ex diversarum gentium partibus armatus Hierosolymam tendens Iudæos baptizari compulit, renuentes immensa cæde profligavit.

Apud Mogontiam Iudæi numero virorum ac mulierum & infantum mille & xiv. interfecti sunt. & maxima pars civitatis exusta est. Iudæi per diversas provincias Christiani facti sunt, & iterum à Christianitate recesserunt.

Adalmannus Abbas sancti Albani obiit.

M x c v i i. Imperator de Italia redijt.

Cuonradus patri suo Heinrico rebellat. & ob hanc injuriam juniore filio suo regnum injungit.

Theodericus Abbas sancti Albani constituitur.

M x c v i i i. Cuonradus Comes Hohenburg Regi rebellat. idcirco expulsus est. Ruothardus Archiepiscopus Mogontiacensis gratiam Regis perdidit, & in Thuringiam secessit.

M x c i x. Imperator Pascha Radisponæ celebravit; ubi isdem diebus magna mortalitas facta est, in qua Rabbodo Palatinus Comes cum alijs innumerabilibus moritur.

Cuonradus Trajectensis Episcopus iv. feria Paschæ à negociatore Fresico crudeliter occiditur. Pro quo constituitur Burchardus.

Obierunt Episcopi, Vdalricus Eihcstatensis, Herimannus Colonienfis Archiepiscopus. pro quo Fridericus constituitur.

Urbanus Papa, qui & Ottho, obiit.

Hierosolyma à Christianis capitur, Godefrido
Duce exercitum regente.

M. c. Hiemps dura, & fames magna.

Hottho Argentinæ sedis Episcopus obiit. Pro quo
Baldeuinus constituitur, qui vixit menses ii. &
moritur.

Vdo Marchio & alij plures Saxonum barbaros,
qui & Liuttici vocantur, invasit, & honorifice
triumphavit.

Clemens Papa, qui & VVigbertus, obiit.

Adela Marchia Romam pergens mortua est.

Godefridus Dux obiit apud Hierosolymam, qui
exercitum Christianorum regebat. Pro quo frater
ejus constituitur.

M. c. i. Imperator Natale Domini apud Mogon-
tiam celebravit, ubi multi Principes venerunt, &
consilium Imperatori fecerunt ut Romam mitteret
nuncios propter unitatem Ecclesiæ, & Papam con-
stituere secundum electionem Romanorum & om-
nium Ecclesiarum.

Comes Hiericus gratiam Imperatoris acquisiuit,
& ipse Imperator marchiam Fresonum sibi tradidit.
Qui statim illuc pergens, cum uxore sua, ipse inter-
fectus est, & illa vix evasit.

Obijt Hugo Rex pater Roberti

CHRONICON KEMPERLEGIENSE.

Anno Domini dcccxlili. civitas Nannerensis à Normannis sub Lamberto capitur, & Episcopus ejus, nomine Gunhardus, ab ipsis Missam dicens occiditur.

dcccl. Obijt Numeoneus Rex Britonum. Successit in regnum Erispoë filius ejus. Hic expulit Normannos à civitate Nannerica.

dccclvi. Erispoë Rex Britonum à Salomone occiditur. Tempore hujus Salomonis, corpus sancti Matthæi Evangelistæ ab Æthiopia in minorem Britanniam delatum est.

dccc lxx. His diebus Salomon Rex Britonum direxit Romam, Adriano Pontifici statuam auream cum multis donarijs dedit.

dccc lxxiv. Occisus est Rex Britonum Salomon.

dccc lxxvii. Carolus Calvus Imperator obijt. Successit Ludovicus filius ejus in regnum.

dccc lxxix. Obijt Ludovicus. Successit in regnum Carolus qui dictus est follus.

dccc cxxix. Obijt Carolus Rex qui dictus est follus. Ludovicus filius ejus successit in regnum.

dccc cxxxi. Britones qui remanserant, Normannos omnes occiderunt in solemnitate sancti Michaëlis, cæso primum Duce illorum, Felecan nomine.

dccc cxxvi. Britones à transmarinis partibus Adelstani Regis Angliæ præsidio revertentes, terram suam repetunt.

dccc cxii. Obijt Conanus Comes, filius Iudicaëlis Berengarij Comitum Redonensis. In bello Concurru occisus est v. Kal. Iulij.

DCCCXCVI. Obijt Hugo Rex, pater Roberti Regis.

MVIIII. Obijt Gaufridus Dux Britanniae, filius Conani filij Iuhaelis Berengarij, dum pergeret Romanam gratia orationis. Successit Alanus filius ejus. Hic Bertham filiam Odonis Comitis Carnotensis duxit uxorem consilio & auxilio Alani Cornubiae Comitis, qui eam insequentibus Francis ad praedictum Ducem per vim sui exercitus adduxit. Deinde celebratis in urbe Redonensi ex more nuptijs, cum multis pretiosa donaria distribuerentur, ille Cornubiensis nihil horum appetians, solam sibi paternam hereditatem, quam prius juvenis amiserat, petijt reddi. Quod audiens Dux Redonensis, libenter assensit coram optimatibus totius Britanniae, reddens ei insulam Guzel, cum pago qui dicitur Bel, quam noverat ipse Dux ex dotalitio ejus matris, nomine Guinoëdon, suam esse. Quam insulam nominatus Cornubiensis concessit & dedit Ecclesiae sanctae crucis Kemperlegiensis in abbatiam sempiternam.

MXIX. Cœnobium sanctae crucis Kemperlegij ab Alano Cornugalliae Comite ædificatur, atque inibi Guorloësius Abbas ab Orscando Pontifice benedicitur.

MXIV. Haduifa Comitissa Britanniae, vidua Gaufridi, & mater Alani & Eudonis, ix. Kal. Martij obiit.

MXVIII. Depositio Felicis Abbatis sancti Gildasij.

MXIX. Obitus Alani Redonensis Ducis Britanniae. Hic regnum suum filio suo Conano Trimensi reliquit Kalendis Octobris.

MXI. Transitus Cadualloni Abbatis Rotonensis.

MXVII. Conanus puer de custodia patris sui elabatur Redonis.

MXLVIII. Redonenses Conanum recipiunt Romæ apud sanctum Petrum XII. Februarij.

MXLIX. Leo IX. consecratur & coronatur Papa XIII. Aprilis. confirmat Bellam infulam Cadualono Abbati Rotonensi, qui eodem anno obiit. Successit Perenefius.

ML. Vercellensis synodus sub Leone Papa nono celebratur.

MLI. Domnus Leo Papa transit III. Kal. Maij XXIX. Aprilis. cui successit Victor.

Hoël principatum Nannetensium adipiscitur Cornubiæ Comes.

MLV. Eliseus Abbas sancti Guengolocii obiit.

MLVI. Rilla Abbas sancti Guengolocii præficitur.

MLVII. Transitus sancti Guorlocii Abbatis Monasterij sanctæ crucis Kemperlegiensis.

Conanus Comes Eudonem patrum suum bello cepit.

MLVIII. Alanus Comes Cornugalliæ, Kemperlegiensis monasterij fundator & pater, migrat ab hac vita.

[MLIX. Iungumarius Abbas præficitur.

MLX. Gauffridus Comes Andegavorum obiit.

MLXII. Herbertus Cenomanensis Comes moritur, uterinus frater Conani Ducis.

MLXIII. Iudith Comitissa Cornugalliæ obiit.

MLXIV. Orscandus Episcopus Cornugalliæ vitam finit. Successit ei Benedictus filius.

MLXVI. Stella visa est, quæ cometa dicitur, ferè per quindecim dies in occiduis partibus.

Conanus, Alani Ducis Britanniae filius, obiit.

Guillelmus Normannorum Dux cum magna classe Britanniam invasit infulam.

Prælati sunt Abba Benedictus, frater Hoëli Comititis, monasterij Kemperlegiensis.

Haraldus Rex Anglorum à Guillelmo devictus interficitur.

MLXVII. Baldoinus Flandronensis Comes obiit.

MLXXII. Hardengius Comitissa moritur XII. Augusti.

MLXXIII. Alexander Papa moritur. Cui successit Aldebrandus, cui nomen Gregorius.

Monasterium inchoatur sancti Melanij.

MLXXVI. Hoël à Vicecomite Eudone capitur, & infra undecim dies ab exercitu suo vi redditur.

MLXXVII. Quiriacus Nannetensis Episcopus moritur.

MLXXX. Amatus Olorij Legatus mittitur in Britanniam.

MLXXXI. Benedictus Abbas sanctæ crucis, frater Hoëli Comitis, Nannetensis Episcopus efficitur.

Ioannes quondam Abbas sanctæ crucis moritur.

MLXXXII. Beati Guorloësi corpus de tumulo erigitur.

Restauratio Ecclesiæ sanctæ crucis.

MLXXXIV. Hoël Comes moritur Idibus April.

Gaufridus Comes Redonensis nothus in captione apud sanctum Courentinum moritur xxv. Octobris.

MLXXXV. Hilla sancti Guingaloëi Abbas obiit.

Kalendis Iunij obiit Bertha Comitissa Britannia, mater Conani Ducis, soror Fulconis.

Fames orta est dira & pestifera per totam Europam.

MLXXXVII. Alanus Hoëli Consulis filius duxit uxorem Constantiam Guillelmi Regis Anglorum filiam.

MLXXXVIII. Hic transit Guillelmus Rex Anglorum.

Inngomarus quondam Abbas sanctæ crucis finit.

Urbanus Papa ordinatur.

MLXXXIX. Dedicatio Ecclesiæ sancti Gorthier-
ni à Benedicto Corisopitenſi Episcopo facta.

MXC. Constantia Comitissa obiit, Regis Anglo-
rum filia.

MXCI. Obijt Budic, frater Hoëlis Comitiss.

MXCVIII. Eudonus, Deriani filius, prodicione
Tauri occiditur.

MXCIX. Urbanus Papa finit vitam XII. Kalend.
Augusti.

MCIII. Matthias Nannetensis Consul, Hoëlis
Consulis filius, moritur.

MCVI. Mense Februario & Martio cometa ap-
paruit; & Concilium Pictavis rexit Bruno, in quo
fuit Boimundus.

MCVII. Paschalis Papa in Francia apud Treas
Concilium tenuit.

MCXI. Henricus Imperator Romam veniens,
Paschalem Papam tenuit per traditionem, & eum
coëgit facere sacramentum.

Boëmundus vitæ finem fecit.

MCXIII. Benedictus, Alani Cornugalliæ Con-
sulis filius, Nannetica Ecclesiæ sedem & abbatiæ
Kemperelegiensis regimen confectus senio sponte
dimisit, & in hoc anno unum de suis monachis, no-
mine Gurchandum, ad Radulphum Turonorum Ar-
chiepiscopum ordinandum transmisit, & eidem ab-
batia præfecit.

MCXV. Radulphus Turonensis Archiepiscopus
moritur. Successit ei [Gislebertus.] Benedictus Epis-
copus Nannetensis & Abbas sanctæ crucis transit.

MCXVII. In hoc anno, x. Kal. Ianuarij, ven-
tus vehementissimus inhorruit.

MCXVIII. Paschalis II. Papa obiit XVIII. Ia-
nuarij.

MCXXI. Concilium Remis celebratum est
sub Calixto secundo Papa, in quo Ludovicus Fran-
corum Rex interfuit.

MCXX. Obijt Alanus Fergant junior filius Hoc-
li Comitis III. Idus Octobris.

MCXXII. Romæ præfidente Calixto secundo
Papa celebratur generale Concilium, in quo refor-
mata est pax inter Imperatorem Henricum & Do-
minum.

MCXXVIII. Girardus Engolismensis Episcopus
& sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus in monasterio
sancti Gildæ Dolensi Concilium rexit.

MCXXX. Obijt Robertus Corisopitensis Episco-
pus. Successit ei Radulphus.

Obijt Hemericus Abbas sanctæ crucis Kempere-
legiensis III. Non. Iulij. Adonias Abbas efficitur.

MCXXXI. Obijt Gurhandus Abbas sanctæ cru-
cis Kemperelegiensis.

MCXLIII. Obijt Innocentius Papa. Successit
Celestinus. Eodem anno moritur.

MCXLIV. Lucius Papa defunctus est.

MCXLVI. Obijt Alanus niger, Conani Ducis
gener.

MCXLVII. Ordinatio Rodandi Abbatis sanctæ
crucis.

MCXLVIII. Obijt Conanus grossus Dux Bri-
tanniæ.

MCLVII. Obijt Radulphus Corisopitensis
Episcopus.

MCLIX. Ordinatio Bernardi Corisopitensis
Episcopi.

MCLX. Obijt Riocus Abbas sanctæ crucis.

Ordinatio Donguali Abbatis sanctæ crucis.

MCLXII. Fit valida fames.

MCLXIII. Dongualonus Abbas obijt. Rinyalo-
nus Abbas benedicitur.

MCLXVII. Obijt Bernardus Corisopitensis Epif-
copus. Successit Gaufridus.

MCLXX. Leonenses à Conano versi in fu-

gam excutiuntur, & ad millia capiuntur.

MCLXXI. Aymo Leonensis Episcopus occisus est.

Conanus Dux Britanniae & Comes Richemundiae obiit xx. Februarij.

MCLXXIV. Obijt Iossius Turonensis Archiepiscopus.

MCLXXV. Obijt Guillelmus Episcopus de Tre-guier. Cui successit Ivo Brito Archipresbyter Turonensis.

MCLXXVI. Bartholomaeus Archiepiscopus Turonensis Concilium habuit cum Episcopis Britanniae Redonis.

MCLXXVII. Aedificatum est monasterium sancti Mauricij.

MCLXXXVI. Obijt Gaufridus Dux Britanniae, Comes Richemondiae, filius Regis Angliae, xiv. Kal. Septembris.

Benedicatur Abbas Evenus.

MCLXXXVII. Arturus Nannetis nascitur, filius ejusdem. Et eodem anno Rivalonus Abbas Kempe-relegiensis obiit.

MCXCI. Obijt beatus Mauricius Abbas.

MCCIX. Benedicatur Abbas Savaricus.

MCCX. Obijt Evenus Abbas sanctae crucis.

MCCXII. Benedictio Danielis Abbatis.

MCCXXXV. Fames valida.

MCCXXXVII. Occisi fuerunt Iudaei in Britannia a cruce signatis.

MCCXXXVIII. Resignavit Abbas Daniel, & Rivalonus Abbas benedicatur. Et Iohannes filius Petri de Brenes, Comes efficitur.

MCCXXXIX. Obijt Rivalonus Abbas dictus Saligog, & Henric..... Bern.....

MCCXL. Die Martis infra Octavam sanctorum Innocentium natus Iohannes primogenitus Iohannis Comitis Britanniae.

MCCXLII. Die Martis post Resurrectionem Domini natus est Petrus secundus filius ejusdem Iohannis apud castrum Lini.

MCCCLXII. Octavo Kal. Augusti nascitur Arturus primogenitus Iohannis Ducis Britanniae ex Beatrice filia Regis Angliae.

MCCCLXIX. Die festo beati Matthaei Apostoli fuit electus Blanchart.

Decimo quinto Kal. Aprilis, die Mercurij in ferijs Paschae, movit de Pucinnou Iohannes Dux Britanniae ad arripendum iter ultra mare, & filius ejus primogenitus.

MCCCLXXVII. fuit depositus Blanchart. Appelavit. Ei successit Cadiocus.

MCCCLXXXIX. Obijt Blanchart apud Viterbum.

FINIS.

Extrait du Privilege du Roy.

LE Roy par ses Lettres patentes données à saint Germain en Laye le 17. Janvier 1677. signées LOVIS, & plus bas, *Par le Roy, COLBERT,* a permis à Estienne Baluze Prieur de Beauvais de faire imprimer un ouvrage intitulé *Miscellanea Stephani Baluzii* en un ou plusieurs volumes, & autant de fois que bon luy semblera pendant le temps & espace de trente années, à compter du jour que chacun desdits volumes aura esté achevé d'imprimer pour la premiere fois, avec défenses à toute sorte de personnes, autres que celuy ou ceux qui auront esté choisis par ledit Baluze, de les imprimer ou faire imprimer, vendre ny debiter pendant ledit temps, à peine de dix mil livres d'amende, de confiscation des exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages, & interets.

Registré sur le livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris le 13. Mars 1677.

Et ledit Estienne Baluze a cedé ledit privilege pour ce premier volume de *Miscellanea* à François Muguet Imprimeur & Libraire ordinaire du Roy, pour en jouir selon sa forme & teneur.

Les exemplaires ont esté fournis.

INDEX

LIBRI PRIMI.

A

- A**BBATES quinti temporis conveniunt in quintum caput bestiae. 251
- Abbatia sempiterna. 521
- Abbo Abbas Floriacensis. 409.
- 411
- Abdicatio proprietatis & dominij rerum utibilia est lampas nostrae fidei. 297
- Abjurandi modus apud Inquisitores observatus. 292
- Abodriti facti Christiani. 499
- Abraham pater gentium fidem fundavit. 331
- Abraham patriae se & cognationi suae voto mutandae religionis excussit. 357
- Abstemium obrectatores. 352
- Abolutio à juramento fidelitatis. 450
- Abolutio quomodo conferatur poenitentibus in Ecclesia Graeca. 488
- Abolutio ad effectum. 489
- Abuti pro uti. 342. 349
- Accensio lunae. 79
- Accidiae vitium. 427
- Actiones omnes morte pereunt quoad mortuos. 464
- Adalbertus Abbas Floriacensis. 491
- Adalbertus Francus. 498
- Adalmannus Abbas sancti Albani Moguntinensis. 518
- Adam semel peccavit, & mortuus est. 341
- Adam Abbas Persenae. 423
- Adela Marchia moritur. 519
- Adelbero Episcopus Babenbergensis moritur. 514
- Adelbero Episcopus VVirzburgensis moritur. 517
- Adelbero Marchio. 511. 513
- Adelbertus Babenbergensis decollatur. 506
- S. Adelbertus Episcopus Praegensis martyrio coronatus. 508
- Adelstanus Rex Angliae. 520
- Admirabilis, id est Admiralis. 418
- Admonitio & monitio quomodo differant. 166. 176 & seq.
- Adolphi Imperatoris funus. 117
- Adolphus de Nassava Romanorum Rex occiditur. 97
- Adolphus Dux Bavariae. 141
- Adolphus Comes de Monte. 135
- Adonias fit Abbas Kemperelensis. 521
- Adoptivus filius Dei. 378
- Adrianus Papa obiit. 505
- Adversa cito nuntiantur. 476
- Adultera Christi criminosior est quam mariti. 354
- Ager desperatus & statim moritur.

M in

INDEX.

- riturus reputatur mortuus. 263
- Ægidius Potestas Mutinensis. 451
- Ægyptij sunt peritissimi calculandi. 47. Eorum menses. 26
- Æquinoctialis dies in omni mundo æqualis est. 49
- Ætatis variæ significationes. 90
- Æternitas cogitanda Christiano. 330
- Ævum est ætas perpetua. 90
- Affectuum quorumlibet personarum. 356
- Africanum Concilium laudatur. 364
- Agarenorum spurcitia. 447
- Agnes V. Villelmi Principis Picaviensis filia, Henrici III. Imp. uxor. 512. Accipit ducatum Bajoariæ post mortem mariti. 514. Moritur. 515
- Agrorum prodesse usus poterit, si non nocuerit appetitus. 357
- Alanus Comes Cornubiæ. 521. & seq. Vxorē duxit Constantiam Guillelmi Regis Anglorum filiam. 523
- Alanus niger, Conani Ducis gener. 525
- Alanus Pergant junior filius Hoëli Comitis moritur. 525
- Alanus Dux Britannia. 521
- Alatrinus Capellanus Honorij III. Papæ. 449
- Albertus Episcopus Tridentinus. 451
- Albertus Dux Austria occidit Adolphum Regem Romanorum. 97. Moritur. 99. 118
- Albertus de Casadol. 448
- Albinus serviens sancti Martini. 377
- Alcuini epistolæ ad Karolum M. & alios. 365. & seq.
- Aldebrandus, cui nomen Gregorius. 523
- Alimonia pauperum. 355
- Amatus Episcopus Oloronensis Legatus in Britannia. 523
- Ambire est per circum ire. 34
- Ambitio cupiditatis præstat nobilitatem humanam. 351
- Amblardus de Rubecomonte ordinis Minorum. 173
- Ambrosiana civitas. 120
- Amici peritio non debet repulsam pati. 432
- Amor nunquam est otiosus. 444
- Amor fraternus plenus est sollicitudine. 443
- Amore nihil liberius. 444
- Amori divino amicissima est solitudo. 443
- Amoris nomen commune est. 433
- Amoris vis sæpe flatibus ventose laudis tepescit aut extinguitur. 443
- Anatolij canon paschalis. 33
- Ancillam Domini ligare non oportet. 352
- Andinus Abbas de Ybelnia. 208
- Andreas de Florentia magister Regis Franciæ. 335
- Angelicæ naturæ substantiam nemo complexus est. 405
- Anglia à Normannis subijcitur. 514
- Anima amans semper est timorata & timida. 443
- Animæ sequuntur complexiones corporum. 104
- Animæ constupratio. 346
- Animam ponere, mori est. 369
- Animi virtus sola diligenda est in hominibus. 444

INDEX

- Anna, id est, gratia Dei. 398
 Anni definitio & etymologia. 33
 Anni solis & lunæ quot diebus
 constent. 14
 Anni communes. 53
 Annorum species quinque. 34
 Anno ordinator Episcopus Co-
 loniensis. 513. Moritur. 515
 Annorare bona alicujus. 470
 Anselmus Mariscalcus imperij.
 451
 Antichristus mysticus. 244.
 248. & seq. 251. 259. & seq.
 263. 275
 Antiochia capta à Christianis.
 415
 Apostoli an habuerint aliquid
 in communi vel in speciali.
 307. 316
 Apostoli cum Christo sunt fun-
 damenta totius Ecclesiæ & fi-
 dei Christianæ. 266
 Apostolica sedes habet inter-
 pretari dubia quæ circa illa
 quæ sunt fidei oriuntur. 285
 Appellatio est scutum oppresso-
 rum. 167. Suspendit effectum
 latæ sententiæ. 181
 Appellatio à Papa ad successo-
 rem & ad Concilium gene-
 rale. 482
 Aqua sui corruptione vermium
 generatione fecunda. 459
 Aquisgrani sedes aurea imperij.
 113
 Arabica figuræ. 105
 Arasteder locus in Germania.
 500
 Arati phænomena. 45
 Arbo fit Archiepiscopus Mo-
 gutinus. 509. Moritur. 510
 Arigius vir illustris. 358
 Arudeler Rex pauperum nobi-
 lum. 150
 Aristobulus ex Paneada. 48
 Arn Episcopus VVirziburgensis
 occisus inter Missarum so-
 lemnia. 505
 Arnaldus Abbas sancti Albani
 Moguntinensis moritur. 515
 Arnaldus Royaldi sacre Theo-
 logiæ magister. 271
 Arnolfus in Regem elevatur.
 498. Moritur. *ibid.*
 Arnolfus filius Karolomanni fit
 Imperator. 505. Moritur. 506
 Arnolfus Dux moritur. 500
 Arturus filius Gaufridi Ducis
 Britanniæ nascitur. 526
 Arturus primogenitus Iohannis
 Ducis Britanniæ ex Beatrice
 filia Regis Angliæ nascitur.
 527
 As sive assis, vel libra. 13
 Astrologiæ disciplina cœpit à
 Chaldeis. 25
 Asylum Antiochenum. 416. &
 seq.
 Atomi descriptio & etymolo-
 gia. 15
 Auctoritas non potest corrup-
 pi. 376
 Auderannus Abbas Floriacen-
 sis. 491
 Augustini liber de Trinitate.
 60. 369. & seq.
 Augustini locus de dea Nume-
 ria. 8
 Augustini epistola de Pascha ad
 Ianuarium. 88
 S. Augustini ossa translata Ti-
 cinum. 502
 Avitus Episcopus Viennensis.
 355. Ejus liber de divinitate
 spiritus sancti. 361. Ejus con-
 locutio cum Gundobado. 362
 Aula cœlestis non suscipit nisi
 sanctos & justos. 350

M m ij

INDEX.

- Aves quomodo debemus imitari. 281
Aures Christianorum quomodo debeant esse compositae. 345
Aurum iustitiae. 349
Aymo Leonensis Episcopus occisus est. 528
Azo Marchio Estensis. 451
Azymorum & Paschatis discernimen. 86
B A B E N B E R G E N S E episcopium constituitur. 509
Babenbergensis Ecclesiae dedicatio. 509
Babenbergense monasterium combustum. 516
Babylon est Ecclesia malignantium & civitas diaboli. 258.
262
Babylon non est Ecclesia Romana. 219. & seqq. 237.
Balduinus Comes Flandrensis moritur. 523
Balduini Archiepiscopi Trevirensis vita. 93. Mors. 160
Balduinus fit Episcopus Argentinensis. 519
Banno imperatorio suppositi. 447. 449. & seqq.
Bardo fit Archiepiscopus Moguntinus. 510. Moritur. 513
Barones, id est, viri. 495
S. Bartholomaeus omnium Apostolorum secundum sanguinem nobilissimus. 133
Bartholomaeus Archiepiscopus Turonensis. 526
Basilea ab Hungaris destructa. 506
Beatrix mater Henrici VII. Imp. 163
Beatrix Ducissa Britanniae. 527
Beatrix de Bellomonte. 496
Beda Presbyter obiit. 496
Beguini. 276.
Bella insula confirmata Abbati Rotonensi. 522
S. Benedicti corpus apud Floriacum. 410.
Benedictus VIII. Papa apud Babenberg. 509. Moritur. 510
Benedictus Abbas Anianensis. 378
Benedictus Abbas Kemperlegiensis. 522. Fit Episcopus Nannetensis. 523. Dimittit regimen episcopatus & abbatiae. 524. Moritur. 524
Benedictus Episcopus Cornu galliae. 522.
Berengarius Imperator pellitur & moritur. 524
Berengarius de Landotta electus Compostellanus. 527
Berenvelfus Episcopus Virziburgensis. 527
Bernardus Archiepiscopus Narbonensis. 521
Bernardus Episcopus Corisopitensis ordinatur, & moritur. 525
Bernardus de Montepeluciano Dominicanus. 525
Bertha uxor Henrici III. Imp. moritur. 521
Bertha filia Odonis Comitis Carnotensis, uxor Alani Ducis Britanniae. 521. Moritur. 523
Bertoldus Episcopus Brissinensis. 523
Bertholfus Dux filius Ruodolphi Regis Romanorum moritur. 527
Bertrandus de Torre Minister

INDEX.

- provincia Aquitania. 213
 Bessive bisse. 13
 Bestia numerus DCLXVI. 252
 Birtita Potestas Reginensis. 451
 Bis coctus panis. 459
 Bisse five bes. 13
 Bissextri ratio. 49
 Blanchart Abbas Kemperle-
 giensis. 327
 Boamundus Princeps Antio-
 chie. 415. Moritur. 524
 Bobbo Episcopus V Virzibur-
 gensis moritur. 507
 Boemia regnum feudatarium
 imperij. 116
 Boemia subjugatur ab Henrico
 Imperatore. 509
 Boetij locus de praestantia nu-
 merorum. 7
 Bogia. 295
 Bolizlaus Dux Boemia. 509
 Bona alicujus annotare. 470
 Bonagratia agere contra Vberti-
 num de Catali. 293
 S. Bonifacius ad praedicandum
 verbum Dei missus & Ar-
 chiepiscopus ordinatus. 501.
 Martyrizatur. 496. 502
 Bonones. 122
 Bonum non facere, malum est.
 379
 Brisaca. 500
 Britanni sive Britanni. 42
 Britanniam invadit Guillelmus
 Normannorum Dux. 522
 Brixia obsessa ab Henrico VII.
 Imp. 124
 Brixinense Concilium adversus
 Hildebrandum. 515
 Brun Episcopus a Prucis occi-
 sus. 509. 512
 Bruno regit Concilium Picta-
 vis. 524
 Bruno Episcopus Tullensis fir-
 Papa. 512. 522. Moritur. 513.
 522
 Brunevardus Episcopus V Vir-
 ziburgensis moritur. 508
 Budic frater Hoelis Comitis
 moritur. 524
 Buggo Halberstatensis Episco-
 pus occiditur. 517
 Burchardus Losanna Episcopus
 occiditur. 517
 Burchardus Episcopus V Virzi-
 burgensis. 502. Moritur. 503
 Burchardus junior Episcopus
 V Virziburgensis moritur. 507
 Burchardus fit Episcopus Tra-
 jectensis. 518
 Burghardus Dux occiditur. 499
 Burgomagistri. 180
 Burlas ministrare. 314
 C
 CADUALLO nus Abbas
 Rotonensis moritur. 521.
 & seq.
 Calculi rationem nescientes
 non differunt ab animalibus
 mutis. 6
 Capillis portare aurea testula.
 344
 Capite fracto subjecta quaque
 languere perspicuum est. 376
 Captivi pro temporum oppor-
 tunitate redimendi. 364
 Cardinales quidam capri & car-
 ceribus inclusi a Liguribus.
 453.
 Cariothia quomodo devenit
 in domum Ludovici Bavari
 Imperatoris. 52
 Caritas commendatur in co-
 lumbis. 387
 Caritatis vocabulum restringi-
 tur ad ea sola quae veritatis
 M m iij

INDEX.

- vim habent & virtutis. 433
 Caritatem fraternam inter se
 servant monachi. 380
 Carnale consortium virgines
 consecratae subterfugerunt.
 335
 Carnali usu cessante, manebat
 spiritale solarium. 357
 Carnis & vini species quasi ca-
 loris fomenta & libidinis in-
 citamenta fugienda. 353
 Caro humana comeditur apud
 Augiam. 498
 Calertanensis Comes. 470
 Cassianus tyrannus Antiochiæ.
 416
 Cassiodorus eximius interpres
 psalmorum. 370
 Castitati semper illi derogant
 qui eam aut non habent aut
 habere coguntur inviti. 337
 Castitas invenitur in turture.
 387
 Castitas tum prodest virgini
 cum fuerit toto corpore san-
 ctificata. 346
 Carechumeni hodie non sunt in
 Ecclesia Græca. 489
 Cathedra Petri Antiochiæ. 418
 Catonis origines. 34
 Causa omnibus necessaria, com-
 muni debet sermone monstra-
 ri. 339
 Celebrare orationem. 353
 Centenarius numerus omni per-
 fectione sacratus est in scrip-
 turis sanctis. 356
 Centuplum accipiet, quomodo
 intelligendum. 355
 Cereorum lumina immensa in
 hypapanti. 382
 Chaldaei sunt auctores astrolo-
 giæ. 25
 Cherubim, id est, plenitudo
 scientiæ. 436
 Christmatis sanctificatio. 344
 Christus est imago Dei. 247
 Christus Deus & homo, perfe-
 ctus in divinitate, perfectus
 in humanitate. 378. & seq.
 Christus habitum formæ ser-
 vilis assumpsit. 333
 Christus non crescit in natura
 divina, sed in nostra. 401
 Christus victor & victima, sa-
 cerdos & sacrificium. 372
 Christus ab omni malitia & ne-
 quitia iræ fuit extraneus ut
 etiam pro inimicis suis roga-
 ret. 350
 Christus martyrium subire non
 expavit. 476
 Christus caput Ecclesiæ. 431
 Eam dilexit plusquam ani-
 mam suam. 419
 Christus est pax nostra. 391
 Christus fleuit cum Maria &
 Martha. 340
 Christus, in quantum Deus, ha-
 buit regnum & universale re-
 rum dominium. 325. & seq.
 Christus Petro terreni simul &
 celestis imperij iura com-
 misit. 288
 Christus & Apostoli an habue-
 rint aliquid in communi vel
 in speciali. 307, 316
 Christus habuit loculos. 202.
 243
 Christi caro fuit quoddam di-
 vinitatis ejus sigillum ab-
 consionis. 335
 Christi prædicatio. 399
 Christi passio & resurrectio. 352
 Christi mors facta est ruina
 multorum. 395
 Christi vitam & evangelium

INDEX.

- qui dicantur servare. 282
 Christiani omnes sunt filij ma-
 tris Domini. 390
 Christianitas figurabatur signo
 circumcisionis. 357
 Christianum nomen sumpsit
 exordium in civitate Antio-
 chena. 418
 Cibi requirendi quibus anima
 magis quam corpus reficitur.
 353
 Cincus sive quincunæ. 13
 Circuli quinque mundi. 44
 Circulus decennovennalis. 14
 Circulus magnus paschalis. 89
 Circumcisionis signo Christia-
 nitas figurabatur. 357
 Cisionium. 420
 Claudia soror Sulpitij Severi.
 329
 Clementis V. adhortatio ad
 Minores ut pacem inter se
 habeant. 301
 Clerus carnalis designatus per
 sedem bestiarum Apocalypsis. 258.
 275.
 Cluniacensis Abbas. 455
 Cœlestia humanis præponenda.
 351
 Cœlestini. II. Papæ electio, &
 mox mors. 457
 Cœlestis aula non suscipit nisi
 sanctos & justos. 350
 Cœli natura qualis sit. 44
 Cogitatione concipere non li-
 cet quod opere nefas est fieri.
 346
 Coitus solis & lunæ. 42
 Columba, symbolum caritatis.
 387
 Comestatio contraria obsecra-
 tionis. 400
 Cometa visa est manifestè. 505.
 & seq. 522. 524
 Cometa regni mutationem aut
 alia mala portendunt. 46
 Compassionis affectus. 437
 Compunctionis lacrymæ. 436.
 441
 Computum adime à seculo, &
 omnia cœca ignorantia com-
 plectuntur. 6
 Computus per digitos. 70
 Conanus Comes moritur. 520
 Conanus Dux Britannia. 521.
 & seq.
 Conanus Alani Ducis Britannia
 filius obiit. 522
 Conanus grossus Dux Britan-
 nia moritur. 525
 Conanus Dux Britannia & Co-
 mes Richemundia moritur.
 526
 Concilium universale non nisi
 necessitate faciendum. 364
 Concilium generale appellare
 licet adversus Papam. 482
 Concilium ab Innocentio IV.
 convocatum adversus Fride-
 ricum. 458. 469
 Concilium Brixinense. 515. Do-
 lense. 525. Pictaviense. 524.
 Redonense. 526. Remense.
 524. Romanum. 525. Tre-
 cente. 524. Vercellense. 522.
 VVormatiense. 515.
 Concupiscendi occasionem vir-
 go Christi nulli tribuere de-
 bet. 354
 Concupiscentia oculorum fu-
 gienda. 345
 Concupiscentia spasma. 336
 Concupiscere nefas est quod
 fieri crimen est. 346
 Concurrentium ratio. 65
 Concurruc, locus in Britannia.
 520
 Confessio generalis & privata.
 488

INDEX.

- Confessio quomodo martirium
possit imitari. 357
- Confiscatio bonorum. 449
- Conjugia abjicienda esse suade-
re non debemus fidelibus. 356
- Connubia humana & spirita-
lia. 335
- Conjugij solatia. 336
- Conjux si dubitet de impedi-
mento matrimonium diri-
mente, quid agere debeat. 183
- Conradi II. Regis Romano-
rum electio. 472. Ejusdem
epistolæ quatuor. 479. Ejus-
dem matrimonium cum Isa-
bella sorore Ducis Bavarie.
455.
- Conradus Episcopus Metensis
& Spirensis. 448
- Conscientia internæ caritatis.
438
- Conscientia sabbatizante. 440
- Consecratio virginum. 335
- Consecratio geminata. 360
- Consecrationes non venduntur,
sed res quæ ex consecratione
proveniunt. 413
- Consensionis periculum vitan-
dum. 439
- Consilium divinum implere vo-
lens, ante omnia servare oportet
mandatum. 338
- Constantia Guillelmi Regis An-
glorum filia nubit Alano Co-
miti Cornubiæ. 523. Mori-
tur. 524
- Constantia debet perficere sa-
pientiam. 376
- Constantiensis synodus, id est
conventus publicus. 511
- Constipatio ventris. 460
- Constitutiones editæ per Roma-
num Pontificem de consilio
Cardinalium hæreticæ. 324
- Constupratio animæ. 348
- Consuetudinis privilegium. 357
- Consulentes sunt utiliter adju-
vandi. 376
- Conticinium dicitur quando
omnia conticescunt. 20
- Contractus simoniaci pro præ-
bendis. 262
- Conversatio inviolabilis. 354
- Convertentes de seculo novæ
vitæ splendoribus informandi
sunt. 424
- Copula nuptiarum. 342
- Corona virginitatis. 338
- Corona ferrea Imperatoris. 121
- Coronæ martyrij nullum peni-
tens meritum humani operis
exæquatur. 356
- Corpus omnium compago est
membrorum. 344
- Corporis inæqualitas. 360
- Corporis sanctitas soli Deo
conservanda. 344
- Credentes hæreticorum qui
censendi. 289, 296
- Credientium mater Maria vir-
go. 390
- Creperum dubium dicimus. 20
- Crepusculum est dubia lux. 20
- Croci fucus. 344
- Cruces crocei coloris, signum
contumeliæ. 208
- Cruces in vestibus apparuerunt.
497. 507
- Crucesignati licentiam habe-
bant à Papa inter Christia-
nos morari. 419
- Crucis negotium. 446
- Culminum celsitudo. 358
- Cuonigūt Imperatrix obiit. 510
- S. Cuono Trevirorum Archie-
piscopus martyrizatur. 514
- Cuonradus Episcopus Traje-
ctensis occiditur. 518
- Cuonradus

INDEX

- Cuonradus frater Ludovici Imper. occiditur. 506
 Cuonradus frater Ducis Boëmiae. 516
 Cuonradus Rex moritur. 506
 Cuonradus in Regem elevatur. 499. Obijt. *Ibid.*
 Cuonradus Francus interficitur. 498
 Cuonradus Dux Noricus in exilio moritur. 513
 Cuonradus filius Henrici Imperatoris fit Imperator. 510. Burgundiam petit. *Ibid.* Moritur. *Ibid.*
 Cuonradus Henrico III. Imp. patri suo rebellat. 518
 Cuonradus Comes Hohenburg Henrico III. Imp. rebellat. 518
 Cupiditatis ambitio præstat nobilitatem humanam. 351
 Curatus proprius. 182
 Curia Kalabra. 31
 Curie favor. 467
 Curtracensis pugna, ubi cecidit flos Francigenarum. 105
 Cycli lunaris ratio. 71
 Cyprianus doctor egregius & martyr gloriosus. 372
 D
 Dagobertus Rex Francorum filius Chideberti. 501
 Damiata amissio. 452
 Daniel fit Abbas Kemperelensis. 526
 David mansuetudinis & humilitatis exemplum nobis dedit. 332
 Decennovennalis circulus. 14.
 Ejus ratio. 52
 Decuns vel dextans. 13
 Dedicatio fabriculæ. 359
 Dedicacionis portus. 359
 Degradationis forma. 299
 Deodatus Episcopus Castrensis. 270
 Desiderius Rex capitur. 495
 Dethi Marchio rebellat. 514
 Deus est speculator omnium operum & cogitationum nostrarum. 353
 Deum amanti nullus labor durus videtur. 381
 Deum laudantis labia debent esse cymbala bene sonantia. 426.
 Deum aliquid statuisse superfluum nefas est dici. 406
 Deunx sive jabus. 13. & seq.
 Devotionis lacrymæ. 437
 Dextans vel decunx. 13
 Diabolus sæpe designatur nomine mortis. 366
 Diabolus raro aperta fronte pugnat contra servos Dei, sed sub figura pietatis. 380
 Diadema Cuonrado Imperatori missum à Ruodolfo Rege Burgundiæ moriente. 510
 Dies est aer sole illustratus. 18
 Dies apud Christianos inchoatur à vespera. 21
 Dies quadragesimæ observationis salutis & pœnitentiæ consecrati. 364
 Dies collectus atque inclusus industria. 358
 Diffamator dicitur qui non probanda objicit contra fratrem. 304
 Digitalis computus. 70
 Digitorum inflexiones inferviunt numeris. 9. & seq.
 Dignitatis præminencia non concedit Regibus longioris vitæ beneficium. 474
 Dilectio sancta consuevit se-

Nh

INDEX.

cretis colloctionibus gaude-
re. 442
Dilectione vera nihil est fiden-
tius. 438
Diluculum est quasi jam inci-
piens parva dici lux. 21
Dimittere omnia majus est
quàm plurima dispensare.
356.
Diocletianus Princeps. 57
Dionysius Abba Romanæ ur-
bis. 57
Disciplina est membrorum om-
nium motus ordinatus &
compositio decens. 429
Dispensare plurima minus est
quàm omnia dimittere. 356
Dispensare an Papa possit in
voto paupertatis altissimæ.
290.
Dispensatio redemptoris. 386
Dispensatorie interdum agitur
ab his qui secundum Deum
alijs præsent. 431
Diversitas meritorum diversi-
tatem exigit præmiorum. 375
Divinitas non scinditur discre-
tione personarum. 362
Divisio cavenda est in Christo
Domino nostro. 378
Divites seculi, in æternitate
pauperes erunt. 334
Doctoribus Ecclesiæ contradi-
cere stultum est & insanum.
253.
Dodrans sive doras. 13. Ejus
descriptio. 18
Dolense Concilium. 525
Dominicæ resurrectionis dies
ubi primum fuerit celebra-
tus. 83
Dominico die jejunare non de-
bemus. 82
Dominij & proprietatis rerum

utribilium abdicatio est lam-
pas nostræ fidei. 297. Eam
Christus nunquam consuluit
discipulis suis. 327
Donatus etiam unum pro nu-
mero posuit. 8
Dongualus fit Abbas Kemper-
legiensis. 525
Doras sive Dodrans. 13
Doretillæ vallis. 416
Draco visus est. 507. 518
Dubij rationabiliter adtrahen-
di vel circumspectè dissimu-
landi. 376
Ducatus secularis audacia. 359
Dulcedo liberorum. 336
Durandus Episcopus Anicien-
sis. 271
Dyrum. De duro superatur ali-
quid, de molli remanet ni-
hil. 376
Dycherus Archiepiscopus Tre-
virensis. 97
Dyertardus Comes de Carzze-
nelenboge. 120

E

EBERHARDUS primus
Episcopus Babenberg-
sis. 509 Moritur. 511
Eberhardus in exilium missus
& occisus. 500
Ecclesia est orta è latere Chri-
sti. 404. Est corpus Christi.
401. templum Dei. 283. Cur
una sit. 285. Nunquam rui-
tura est. 222. Non admittit
errores. 240. Fidem uni Do-
mino tanquam legitimo vi-
ro conservat. 388. Eam Chri-
stus dilexit plusquam ani-
mam suam. 429. Et eam in
petra fundavit. 456

INDEX.

- Ecclesia Catholica Christum
verè vel mysticè non crucifi-
git. 243
Ecclesia electorum est filia Pa-
triarcharum ac Prophetarum.
398
Ecclesiæ regimen est semper lu-
cidum, indissolubile, & ho-
norandum. 258
Ecclesiæ septem status explica-
ti. 214. & seq.
Ecclesiæ res sunt vota fidelium
& pretia peccatorum. 363
Ecclesia desinet esse Ecclesia
Christi & fiet Synagoga Sa-
tana. 227. 240. 263
Ecclesia carnalis Latinorum.
227. 231. 239. & seq. 249.
254. & seq. 274. & seq. Ejus
destructio quomodo fienda.
259. 261. 264. & seq.
Ecclesia Romana non est me-
retrix Apocalypseos. 216. &
seq. Neque Babylon. 219.
Neque Synagoga. 282
Ecclesia Romana meritò con-
demnavit falsum intellectum
regulæ sancti Francisci. 230.
& seq. 236. & seq. 240.
Ecclesiastica auctoritati con-
tradecere non licet. 251
Eclipsis solis sive lunæ. 42
Edwardus Rex Anglorum
Francis bellum infert. 150
Eggibertus Marchio. 517
Egino Abbas Augiensis. 497
Elbericus Rex moritur. 502
Electorum Ecclesia est filia Pa-
triarcharum ac Prophetarum.
398
Electi omnes membra sunt
Christi. 387. Eorum mater
Maria virgo. 390
Electorum corda penetrat ver-
bum Dei. 397
Eleemosynaria largitas. 355
Elementorum naturam quis ex-
asse metitus est? 404
Elementorum divisio. 32
Eliscus Abbas Guengolœi mo-
ritur. 522
Elizabeth filia V Venceslai Re-
gis Bohemiæ nupta Iohanni
filio Henrici VII. Imper.
117. 119.
Emblema marmoreum. 492
Embolismorum ratio. 54
Emehardus fit Episcopus V Vir-
burgensis. 517
Emmericus de lapide. 145
Epactarum ratio. 62
Epidimia generalis. 156
Episcopi vicem gerunt Aposto-
rum. 362. Adinstar eorum
professi sunt vitam apostoli-
cam. 297. Exercendi ad sa-
cratum scripturarum inda-
gationem. 365
Episcopi notantur qui plebes
suas dimittunt ultra tres heb-
domadas. 363. & seq.
Epistolæ frequentes sunt amoris
quædam probatio permanen-
tis. 445
Epistolæ amicorum non debent
vulgari. 442
Epitimia apud Græcos poste-
riores ferè semper notant
censuras ecclesiasticas. 489
Erispoë Rex Britonum. 520
Erkenbaldus Abbas fit Archie-
piscopus Moguntinus. 509.
Moritur. *Ibid.*
Erlebaldu Abbas Augiensis.
497.
Ernost Dux in venatu occidi-
tur. 509
Ernost Dux occiditur in Ala-

INDEX.

- mannia. 510
 Essentia divina explicatio. 298
 Evangelica scriptura non est
 contraria legi. 87
 Evangelij & regulæ sancti Fran-
 cisci comparatio. 277. & seq.
 184. 297. & seq.
 Evangelio æquanda non est ul-
 la regula religiosorum. 202
 Eucharistiæ communicatio apud
 Græcos differtur quandoque
 in multos annos. 488
 Eudo filius Gaufridi Ducis Bri-
 tanniæ. 521. Capitur in bello
 à Conano Comite. 522. Ca-
 pit Hoëlum Comitem Cor-
 nubia. 523
 Eudonus Deriani filius prodi-
 tione Tauri occiditur. 524
 Evenus fit Abbas Kemperle-
 gienfis, & moritur. 526
 Eustachius Comes Boloniæ. 415
 Exbannire. 470
 Excommunicati quomodo vi-
 randi. 167.
 Excommunicatio quomodo
 proferenda. 177
 Excommunicationis absolutio
 ad effectum. 489
 Exempla bona multum profunt
 novitijs. 425
 Exhortatio fortè morbo reme-
 dium adhibebit. 432
 F
 FABRICÆ sublimis mem-
 bra. 358
 Fabriculæ dedicatio. 359
 Fama pennas consuevit aslu-
 mere in adversis. 476
 Fama paranympa. 458
 Fames valida. 525. & seq.
 Familiaritas nimia contemp-
 tum generat. 107
 Fastrada uxor Karoli M. 503.
 Moritur. Ibid.
 Favor curiæ. 497
 Felecan Dux Normannorum.
 520.
 Felicis Episcopi Vrgellenfis li-
 ber. 378. & seq.
 Felix Abbas sancti Gildasij.
 521.
 Feodalia in feoda condonare.
 101.
 Ferias habere clerum edocuit
 Papa Silvester. 24
 Festa communia. 358
 Festivitas communis. 360
 Fides expellit ignorantiam &
 intelligentiam præstat. 425
 Fidem inter principia consum-
 mans. 330
 Fidem non perdit nisi qui nun-
 quam habuit. 377
 Fidem violat qui agit adversus
 Romanam Ecclesiam. 288
 Filiorum dulcedo. 336
 Filiorum irreverentiam tolerat
 pia mater. 390
 Filios hereditare genuinum est.
 375
 Fiviliana. 119
 Flagellatorum secta. 156
 Flamingi excommunicati. 167.
 & seq.
 Flamingi imperterriti credun-
 tur per minas. 178
 Flandriæ Comes est Par Fran-
 ciæ & vassallus coronæ Fran-
 ciæ. 179
 Flatbertus Abbas Floriacensis.
 491
 Flere nobis præceptum est cum
 flentibus. 340
 Floriacense monasterium possi-
 det corpus S. Benedicti. 410.
 491
 Floriacensium Abbatum cata-

INDEX.

- logus. 491. *Vide* Abbo.
 Flumen siccatum ab equis. 130
 Folcuvinus Abbas Augiensis.
 497.
 Fortitudinis spiritus. 435
 Franciscus est post Christum &
 sub Christo primus fundator
 & exemplator evangelicæ
 regulæ. 236. 246
 Franciscus habuit duodecim fi-
 lios & socios. 241. 275
 Franciscus apparuit Christi
 plagis characterizatus. 221.
 228. 236. 274.
 Francisci regula est verè &
 propriè illa evangelica quam
 Christus in seipso servavit &
 Apostolis imposuit. 228. 297
 Francisci regulam non subja-
 cere auctoritati Papæ con-
 tendunt fratres spirituales.
 277.
 Franciscus de Esculo ordinis
 Minorum. 315
 Franciscus Venetus affecit Mas-
 silij de Padua. 311
 Francofordienses nundinæ. 116
 Francorum regnum obtinebit
 Imperator ex semine Frede-
 rici. 253
 Fratislaus Dux Boëmæ. 511.
 Moritur. 518
 Fraticellorum error. 305
 Fredegisus Diaconus. 403
 Fredericus II. Imperator. 446.
 Filium suum detinebat in car-
 cere. 463. Deplorat mortem
 Gregorij IX. Papæ. 456. &
 gaudet de electione Inno-
 centij IV. 458. Ejus obitus. 475.
 & seq. Moriens Romanam
 Ecclesiam in corde contrito
 humiliter recognovit. 476.
 Reviviscet in aliquo de se-
 mine ejus. 253
 Fredericus de Austria electus
 Imperator. 136. Cedere coa-
 ctus. 138. 140. Captus in
 prælio. 143
 Fredericus Comes Silvestris.
 160.
 Fredericus de Numagen domi-
 cellus. 106
 Fridericus, qui & Stephanus,
 Papa. 514
 Fridericus, sive Frithuricus, fit
 Archiepiscopus Moguntinus.
 506. Moritur 500. 507
 Fridericus fit Archiepiscopus
 Coloniensis. 518
 Frisones interficiunt Comitem
 Hollandiæ. 153
 Frisonum marchia. 519
 Frithuricus fit Archiepiscopus
 Moguntinus. 499. Moritur.
 500. 507.
 Fucus croci vel pigmenti. 344
 Fudensis monasterij initium.
 502. Igne consumitur. 499.
 507.
 Fulgentij liber de fide Chri-
 stiana. 370
 Fulradus Abbas Floriacensis.
 491.

G

- G** A L I L A I, postea voca-
 ti Christiani. 418
 S. Galli monasterium igne con-
 sumitur. 499. 507
 Gallicinium est quando galli
 cantum levant. 21
 Gassbertus Archiepiscopus Are-
 latensis. 312
 Gaufridus Comes Andegavo-
 rum. 522
 Gaufridus Comes Redonensis
 moritur. 523

N n iij

INDEX.

- Gaufridus Dux Britannia moritur. 511
 Gaufridus Dux Britannia, Comes Richemondia, moritur. 526.
 Gaufridus fit Episcopus Corisopitensis. 525
 Gebehardus, qui & Victor, Leoni IX. succedit. 513. Moritur. 514
 Gehenna aeterna supplicia. 341
 Geilo Abbas Floriacensis. 491
 Gelfini, imperij inimici. 127
 Geminata consecratio. 360
 Gemma sanctitatis. 349
 Generis humani sylvia. 351
 Georgius Comes Hirsutus. 143
 Gerardus Episcopus Engolismensis celebrat Concilium Dolense. 525
 Gerlacus de Nassau Archiepiscopus Moguntinus. 153
 Gerlacus de Erenberch Episcopus Spirensis. 149
 Germaniacus villa. 492
 Geroldus signifer Karoli M. occiditur. 494. 503
 Getici Abbates & monachi. 377
 Gipsei flores. 492
 Girare. 417
 Gisela Imperatrix moritur. 511
 Gislebertus Dux in Rheno submersus. 500
 Gladij nomine praedicatio sancta figuratur. 397
 Gladij nomine in scripturis temporalis tribulatio figuratur. 395
 Glico castellum in Thuringia. 517
 Gloria humana vitanda. 351
 Gloria vitae praesentis fugienda virgini Christi. 351
 Godefridus Dux Lotharingia. 415. 519
 Godescalcus fit Abbas sancti Albani Moguntinensis. 515
 Gonzaga castrum. 448. 450
 Gotafredus Dux moritur. 496
 Gothia partes. 377
 Gozbaldu Episcopus Virziburgensis obiit. 505
 Gozwinus Comes interficitur a militibus Adelberonis Episcopi V Virziburgensis. 514
 Gozzelo Dux vincit Orthonem Principem Karlingorum. 510
 Graecorum menses. 217
 Graecorum usus in negotio penitentiae. 487
 Gregorij IX. mortem deplo- rat Fredericus II. Imperator. 456
 Gregorius Episcopus. 360
 Grimaldus interficitur. 494
 Gualterus de Odra Notarius Frederici II. Imperatoris. 455
 Guarnerius de Bollandia Senescalcus imperij. 451
 Guerra viva. 449
 Guido Fulconis, postea Clemens IV. Papa. 296
 Guido Terreni Prior generalis ordinis Carmelitarum. 213. 270
 Guido de Turri Vicecomes Mediolanensis. 120. 399.
 Guillelmus Episcopus Sabi- nensis. 195. 293. 302. 315
 Guillelmus Episcopus de Tre- guier moritur. 516
 Guillelmus de Lauduno lector sacri palatii. 213. 270
 Guillelmus de Gandavo ordi- nis Minorum. 173
 Guillelmus Normannorum dux Britanniam invadit. 522. 523.

INDEX.

- titur. 523
 Gulofitas maris infatiabilis. 464
 Gundobadus Rex Burgundio-
 num. 355 361
 Gunhordus Episcopus Nanne-
 tensis occiditur à Norman-
 nis. 520
 Guntherus Comes de Svart-
 zenburch eligitur Imperator.
 155
 Guntherus Episcopus Baben-
 bergensis moritur. 514
 Guorloësius Abbas Kemperle-
 gienfis. 521 & seq. Ejus cor-
 pus de tumulo erigitur. 523
 Gurchardus Abbas Kemperle-
 gienfis. 524. Moritur. 525
 Guzel infula. 521

H
HABITUS curti & stri-
 cti Minorum. 199. &
 seq. 268. 279. 283
 Haduifa Comitissa Britannia
 moritur. 521
 Hærefarcha quis dicendus 289
 Hærefis simoniaca. 412 414
 Hæreticus dicendus qui detra-
 hit auctoritati Romanæ Ec-
 clefiæ, & qui decretalibus
 epistolis contradicit. 288
 Hæretici reputari debent qui
 damnati sunt tanquam hæ-
 retici per iudicium Ecclesiæ.
 288
 Hæreticorum duo ordines in
 Ecclesia Græca. 490
 Hæreticus omnis in æternum
 peribit, nisi refipiscat ante
 mortem. 412
 Hæreticorum punitio facta per
 Ecclesiam est iusta. 244
 Hæreticorum credentes ac de-
 fensores qui dicendi. 289. 296
 Hæreticus crematus Colonia.
 144
 Haistolfus fit Archiepiscopus
 Moguntinus. 504. Moritur.
 Ibid.
 Hallenses libræ. 136
 Hannibalis exercitus. 454
 Haraldus Rex Anglorum à
 Guillelmo devictus. 523
 Hardengia Comitissa moritur.
 523
 Hartesburg destructum à Sa-
 xonibus. 514
 Hatto fit Archiepiscopus Mo-
 gutinus. 505. Ejus perfidia
 in Adelbertum. 506. Mori-
 tur. Ibid. 508
 Hebdomada est septem dierum
 cursus. 22
 Hedomadas barbari mutua-
 runt à populo Dei. 15
 Hebdomadis tribus abesse licet
 ab Ecclesia sua. 363. & seq.
 Hebræi qui Christiani fieri vo-
 lunt, domi ab Episcopis in-
 struuntur. 489
 Hebræorum menses. 26
 Hecco Abbas Augienfis. 497.
 & seq.
 Hemericus Abbas Kemperle-
 gienfis moritur. 525
 Hendecadis ratio. 55
 Henricus Rex Germaniæ mo-
 ritur. 499
 Henricus II. filius Cuonradi
 fit Imperator. 511. Ejus gesta
 in Hungaria, Boëmia, Pan-
 nonia, & Italia. 512. Mori-
 tur. 513
 Henricus III. Imp. nascitur,
 & fit Imperator admodum
 puer. 513. & seq. Romam ob-
 sideret & capit. 516

INDEX.

- Henricus primogenitus Frederici II. Imper. cum in honore esset, non intellexit. 475
- Henricus filius Frederici II. Imper. & Isabellæ Anglicæ baptizatur. 471. Moritur. 482
- Henricus IV. Imp. nascitur. 516. Capit Paschalem Papam per traditionem. 524
- Henricus VII. Imperator. 110. & seq. Moritur. 133. An veneno extinctus. 163
- Henricus Dux Bajoariæ fit Imperator. 509. Trojam novam deditione capit. *Ibid.* Moritur. *Ibid.*
- Henricus de Flandria Marefchallus Henrici VII. Imp. 134
- Henricus Comes Luxemburgensis. 101
- Henricus Comes Palatinus moritur. 518
- Henricus Comes Rex effectus. 506. Moritur. 507
- Henricus Archiepiscopus Coloniensis. 107. 114. 135. 139
- Henricus Episcopus Bononiensis. 451
- Henricus Episcopus Lucanus. 271
- Henricus de Virnenburch electus Archiepiscopus Trevirensis. 97
- Henricus Episcopus VVirziburgensis moritur. 509
- Henricus de Virnenburch Archiepiscopus Moguntinus. 146. 149. 155. Privatur archiepiscopatu. 153
- Henricus de Spaynheim. 120
- Henricus Magister ordinis Prædicatorum. 195
- Henricus dictus Blondel Fuille. 101
- Herbertus Comes Cenomanensis moritur. 512
- Heres legitimus erit qui præfixos ordines erga parentes tenuerit. 375
- Heribertus Archiepiscopus Coloniensis moritur. 509
- Herigerus fit Archiepiscopus Moguntinus. 506. Moritur. *Ibid.*
- Herimannus regnum Germaniæ invadit. 516
- Herimannus fit Archiepiscopus Coloniensis. 510. 517. Moritur. 513. 518
- Herimannus fit Episcopus Babenbergensis. 514. Moritur. 516
- Herimannus Episcopus Metensis moritur. 517
- Herimannus Dux obiit. 510
- Hezil Comes de Obereftenuelt moritur. 513
- Hiericus Comes & Marchio Fresonum. 519
- Hieronymi Martyrologium. 60
- Hierusalem, id est, visio pacis. 386. 388
- Hierusalem, id est, Ecclesia gentium. 400
- Hierusalem à Christianis capitur. 519
- Hierosolymitana expeditio. 518
- Hildegardis Regina obiit. 495. & seq. 503
- Hildolfus fit Archiepiscopus Coloniensis, & moritur. 515
- Hilla Abbas S. Guingaloii moritur. 523

Hiltibertus

INDEX.

- Hiltibertus Rex justus obiit. 501
Hiltibertus fit Archiepiscopus Moguntinus. 506. Moritur. *Ibid.*
Hiltibrandus succedit Alexandro Papæ. 515
Histrionum multitudo moriens. 512
Hoël Cornubiæ Comes principatum Nannetensium adipiscitur. 522. Capitur à Vicecomite Eudone. 523. Moritur. *Ibid.*
Homines duos in exordio fecit Deus ex quibus totius humani generis sylva densescit. 351
Horæ descriptio & etymologia. 17
Horologica consideratio. 48
Hohsterin locus in Germania. 516
Hortho Episcopus Argentinensis moritur. 519
Huc Episcopus VVirziburgensis moritur. 508
Hugo Abbas Augiensis. 499
Hugo Capetus Rex moritur. 521
Hugolinus Episcopus Ostiensis. 446
Huldæ & subjectiones debitæ. 101. 115. 123. 138
Humanis cœlestia præponenda. 351
Humanitas adsumpta à Christo. 379
Humbertus Episcopus VVirziburgensis moritur. 504
Hungari victi ab Ottone Rege. 507
Hungari Italiam, Saxoniam, Turingiam, Galliam, & Alamanniam vastant. 498. & seq.
506. & seq. Basileam destruunt. 506. Eorum Reges Stephanus, Petrus, Odo 510. & seqq.
Huozmannus Episcopus Spirensis moritur. 517
Hypapanti festivitas quanta. 382

I

- I** A B U S sive deunx. 13
Iacobus Abbas Pontiniaci. 272
Ido Abbas Floriacensis. 491
Idus unde dictæ. 31
Iejunare non debemus die dominico. 82
Iejunij commendatio. 353
Iejunium cordis. 400
Illicita committens, frustra licita sprexit. 343
Immurandus pertinax in errore. 208
Imperator est defensor ecclesiasticæ libertatis. 453. Specialis defensor Romanæ Ecclesiæ. 481. An possit Papam deponere. 323
Imperium cur translatum in Germanos. 473
Implevit omnia qui quod potuit fecit. 340
Importunitas est mater rædij. 423. 438
Impossibile aliquid nobis non imperatur. 340
Impunitatis audacia. 204
In fluvius Germaniæ. 499
Inæqualitas corporis. 360
Incarnationis divinæ sacramentum. 384
Incensio lunæ. 51
Incessus virginalis. 350
Incitamenta libidinis. 353

INDEX.

- Incontinentiæ voluptas. 342
 Indictiones quindecim anno-
 rum ambitu celebrantur. 15
 Indictionum ratio. 61
 Indifferenter. 363
 Induere Etrusca lingua divide-
 re est. 31
 Indulgentia æqualis bellanti-
 bus adversum Flamingos ac
 adversus Sarracenos. 184
 Indulgentiam delicti turpe est
 eam postulare quæ palmam
 virginitatis expectat. 342
 Infantia suæ nemo recordatur.
 91
 Infideles convertentur per Fran-
 ciscanos. 247
 Infideles plus inficiuntur à so-
 cietate pravorum fidelium
 vel hæreticorum quàm à pa-
 ganis. 263
 Infirmatorium mundanæ mise-
 riæ. 439
 Ingeburgis Regina reclusa apud
 Cifonium. 420. Scribit ad
 Cælestinum Papam. 422
 Ingenuitas divina. 350
 Ingratus & contumeliosus in
 testatorem, indignus est te-
 stamento. 375
 Inimicos etiam amare necesse
 est Christianis. 350
 Innocentiæ candor. 349
 Innocentij IV. Papæ electio
 grata Frederico II. Impera-
 tori. 458. Sed postea declara-
 tus publicus hostis imperij &
 capitalissimus inimicus Fre-
 derici. 469
 Inquisitores debent agere cum
 auctoritate Episcoporum dio-
 cesanorum. 204
 Intellectus est uniuscujusque rei
 invisibilis nuda & manifesta
 notitia. 436
 Intempestum dicitur media
 nox. 20
 Intercalatus dies. 15
 Interdictum an tollatur per ap-
 pellationem. 181. & seq.
 Interminabilis præsentia æter-
 nitas. 361
 Interregnum. 473
 Ioachimi Abbatis prophetia.
 229. 253
 Ioculatorum multitudo mœ-
 rens. 512
 Iofridus major Præpositus Tre-
 verensis. 109
 Iohannes Abbas cujusdam mo-
 nasterij Tusciæ occisus à val-
 fallis suis. 469
 Iohannes Abbas Kemperlegien-
 sis moritur. 523
 Iohannes de Austria dictus Sun-
 derlant. 118
 Iohannes Comes de Crucena-
 che. 139. 141
 Iohannes Comes Foresij. 111
 Iohannes Comes de Sarwvër-
 den. 119
 Iohannes Episcopus Spirensis
 constituitur. 517
 Iohannes de Ianduno. 111. & seq.
 Iohannes Dux Britannia attri-
 pit iter ultra mare. 517
 Iohannes primogenitus Iohan-
 nis Comitis Britannia nasci-
 tur. 526
 Iohannes Rex Bohemia. 117.
 119. Fit Miles. 137. Occidi-
 tur 153. Ejus litteræ de mor-
 te Henrici VII. Imperato-
 ris. 161
 Iohannes de Belna Inquisitor
 hæreticæ pravitatis. 211. 285
 Iosephi locus de festivitatem
 morum. 87

INDEX.

- Iosius Archiepiscopus Turo-
nensis moritur. 526
Isabella soror Ducis Bavarie.
455
Isidori Hispalensis loca de ra-
tione numeri. 8
Iubilæum. 90
Iubilæus annus, id est, quin-
quagesimus. 15
Iubilæum à Clemente VI. ce-
lebratum. 157
Iudæi ad baptismum compulsi,
apostatant. 518
Iudæi qui Christiani fieri vo-
lunt, domi ab Episcopis in-
stituuntur. 489
Iudæi accusantur quod venena
miscuissent aquis in perni-
ciam Christianorum. 157
Iudæorum ultima conversio de-
signatur per reversionem Io-
sephi & Mariæ in Galilæam.
400
Iudæorum interfectio. 150. 526
Iudicæ Berengarius Comes
Redonensis. 520
Iudith Imperatrix obiit. 497
Iudith Comitissa Cornugallie
obiit. 522
Iulianus apostata tentavit ex-
scindere religionem Christia-
nam. 364
Iungumarius Abbas Kemper-
legiensis. 522. Moritur. 523
Ivo Brito Archipresbyter Tu-
ronensis fit Episcopus Treco-
rensis. 526
Iuramentum fidelitatis. 450
Iuramentum vitandum. 345
Iusti anima est cælum. 434
Iustinianus Imp. ob hæresim re-
gno privatus, postea recupe-
rat. 501
Iustitia nihil aliud est quam
non peccare. 339
Iustitiæ amor est quædam dele-
ctatio sapientiæ. 433
Iustitiæ aurum. 349
Iustitiam difficile implere pos-
sunt qui mundanarum volup-
tatum negotijs implicantur.
339

K.

- K**ALABRA curia. 31
Kalendæ à Græca origine
nomen traxerunt. 30
Karlingi. 510
Karlomannus Princeps Ala-
manniam ingreditur, postea
Romam pergit. 496. Fit
monachus. 502. Moritur.
494. 496
Karlomannus Pippini filius co-
ronatur 494. Moritur. 495.
Et seq. 502.
Karolomannus Rex Bavarie
obiit. 498
Karolus M. coronatur Rex.
494. Pergit in Italiam, Sa-
xoniam, & Hispaniam 495.
Et seq. 503. Edificavit Ec-
clesiam Aquisgrani. 492. A
Romanis est Augustus appel-
latus. 503. Pontem constru-
xit Moguntie, qui paulò
post combustus est. 503. Et
seq. Moritur. 504. Vocatus
David. 365 373
Karolus III. Romæ Cæsar effi-
citur. 498. 505. Dimittit
regnum, & moritur. *Ibid.*
Karolus IV. Imperator. 153.
155. Et seq.
Karolus Karoli M. filius bap-
tizatur ab Adriano Papa, &
vocatur Pippinus. 503. Ejus
conjuratio contra patrem. *Ib.*
Karolus fit Archiepiscopus Mo-

INDEX.

- guntinus & moritur. 505
Karolus Calvus Rex Franco-
rum Romam pervenit. 498.
Moritur. 520
Karolus follus, five simplex.
520
Karolus Martellus è custodia
liberatur. 501
Karolus Rex, id est Martel-
lus, obiit. 496. 502
Kempen 103
Kemperlegiensis monasterij
fundatio & Abbates. 521. &
seqq.
S. Kylianus martyrizatur. 501.
Ejusdem translatio. 502. Ejus
Ecclesia combusta. 505
- L
- L** A B B A S Fuldenfis. 409
L. Labia laudantis Deum de-
bent esse cymbala bene sonan-
tia. 426
Labia Christianorum pollui
non debent alicujus sorde
peccati. 345
Labia beata sunt quæ nunquam
quod revocare velint emit-
tunt. 352
Lacrymæ doloris indicium
sunt. 340
Lacrymæ compunctionis. 436.
441
Lacrymarum contestatio. 340
Lacteus circulus. 46
Ladislaus Rex Panthoniæ mori-
tur. 518
Lambertus Comes Nanneten-
fis. 520
Lamentis spiritalibus emunda-
ri. 349
Lancea Domini inventa. 417
Lantfrid moritur. 496
Lapis emissus est sermo prola-
tus. 352
Lapis ignitus ab occidente vo-
litans. 507
Largitas eleemosynaria. 355
Latro in paradiso locatus à
Christo. 333
Laudis ventosæ flatibus sæpe
tepescit aut extinguitur vis
amoris. 443
Laurentius sacræ Theologiæ
professor. 271
Lectiois tædium. 2
Legatorum quarta pars parro-
chialibus Ecclesijs donanda.
153
Leo I X. Papa. Vide Bruno
Tullensis.
Leo Allatius. 487
Leo confessor & socius B. Fran-
cisci. 236. 253
Leodardus Abbas Floriacensis.
491
Leonenses à Conano versi in
fugam. 515
Liberorum dulcedo. 336
Libertatis cujusdam vagæ lu-
xuria. 452
Libertatis ecclesiasticæ defen-
sor est Imperator. 453
Libidinis incitamenta. 353
Libra vel as five assis. 13
Licita sprevisse nihil prodest ei
qui illicita committit. 343
Ligurum populus duræ cervi-
cis. 453
Limburgenfium oculi obtusi.
104
Limbus qui ad ornatum poni-
tur in veste. 429
Lingua occitana. 214
Linguam à maliloquio cohi-
bere. 352
Liquefactiones animæ cœlesti
desiderio ardentis. 436

INDEX.

- Litigare non oportet servum
 neque ancillam Domini. 352
 Littera sola non habet quo sol-
 vatur. 16
 Litteræ frequentes sunt amoris
 quædam probatio permanen-
 tis. 445
 Litteræ loco numerorum. 9. 12
 Liudericus Episcopus V Virzi-
 burgensis. 503
 Liutici cadunt Christianos.
 513. Triumphantur. 519
 Lodovensis Episcopus. 285
 Lodouicus Dux Bavarix &
 Comes Palatinus Rheni. 451
 Lorum promissæ stabilitatis.
 430
 Lotharins Imp. tonsuram &
 monachicum habitum susce-
 pit moriturus. 505
 Lucas historiam de Christi in-
 carnatione plenius atque or-
 dinatius ceteris evangelistis
 executus est. 383
 Luctamen in hoc mundo parvi
 temporis est. 330
 Ludovicus pius Imperator. 61.
 Patri succedit, & coronatur
 à Stephano Papa, & mori-
 tur. 504
 Ludovicus II. Imp. moritur.
 498
 Ludovicus Rex Germaniæ mo-
 ritur. 505
 Lunovicus filius Ottonis fit Im-
 perator & moritur. 506
 Ludovicus IX. Rex Francorum
 transfretare disponit ad par-
 tes ultramarinas. 470
 Ludovicus de Bavaria. 312
 Ludovicus Dux Bavarix ele-
 ctus Imperator. 135. Romam
 ingreditur. 144. Antipapam
 creat. 146. Vxorem filij Re-
 gis Bohemiæ in matrimo-
 nium dat filio suo. 152. De-
 positus à Papa. 153. Mori-
 tur. 154
 Ludovicus Dux Bavarix & Co-
 mes Palatinus Rheni. 451
 Ludovicus de Sabaudia factus
 Senator urbis. 128
 Ludovicus Marchio Brande-
 burgensis 155. Vxorem du-
 cit Marchionissam Carin-
 thiæ. 152
 S. Ludovicus Episcopus Tolo-
 sanus 205
 Luibboldus Marchio, Adalber-
 ti filius. 512
 Luibertus Archiepiscopus Mo-
 guntiacensis moritur. 505
 Luidbrandus Rex Longobar-
 dorum. 502
 Luidolfus filius Ottonis Re-
 gis. 500. Patri suo rebellat,
 & moritur. 507
 Luidolfus Dux moritur. 517
 Luippoldus ordinatur Archie-
 piscopus Moguntinus. &
 moritur. 513. & seq.
 Luipoldus Marchio. 516. Mo-
 ritur. 518
 Lullus Archiepiscopus Mogun-
 tinus moritur. 503
 Luna mensibus nomen dedit.
 24
 Luna Paschæ quomodo investi-
 ganda. 85
 Lunæ etymologia. 36. Ejus cur-
 sus per signa Zodiaci. 39
 Lunæ saltus. 51
 Lunæ annus quot diebus con-
 stet. 14
 Lupoldus Dux Austriæ. 120
 & seqq.
 Lybicus Hannibal. 454

INDEX.

M

- M** A G D U N U M super Eu-
ram. 164
- Magulfus Abbas Floriacensis.
491
- Malchus monachus à S. Hieronymo laudatus. 380
- Maldrus filiginis. 136
- Malitia nullum locum habet
apud Deum. 350
- Malitia facit finem ubi sapientia incipit. 425
- Malorum consortia devitanda.
342
- Malum non faciens, justitiam
non operatur. 339. & seqq.
- Mamburnus & tutor. 155
- Mandata omnibus servare præceptum. 338
- Mane est prima pars diei. 19
- Manfredus Rex Siciliae. 483.
- Ejus epistola. 475
- Manichæorum consuetudo. 82
- Manum antiqui bonum dicebant. 19
- Manus Christianorum quomodo porrectæ aut collectæ esse debeant. 345
- Manus humana habet articulos decem & novem. 70
- Mapheus Vicecomes Mediolanensis. 120
- Marcharius monachus. 1
- Margareta de Brabantia, uxor Henrici VII. Imperatoris. 112. Moritur. 126
- Margarita pudicitiae. 349
- Maria mater Domini nullam ex ejus nativitate maculam contraxit. 383
- Maria virgo typum Ecclesiae prætendit. 397. Eadem & ejus propinqui gesserunt figuram illius Ecclesiae quæ ex Iudæa in Apostolis credidit. 386
- Maria virgo resurrexisse dicitur post quadraginta dies. 236
- Mariæ virginis filij sunt omnes Christiani. 390
- Maria Luxemburgica Francorum Regina sepulta apud moniales ordinis S. Dominici. 163
- Maris pericula. 459
- Marmoreum emblemata. 492
- Marmorum dignitas. 358
- Martyres vindictam expectant de persecutoribus Ecclesiae. 228
- Martyrij coronæ nullum penitus meritum humani operis exæquatur. 356
- Martyrium Iesu-Christi. 456
- Massilius de Maynardino de Padua. 311. Sciebat in medicina. 314
- Matherium turris de qua signa pendebant. 492
- Mathildis de Longobardia Henrico III. Imper. rebellat. 517
- Mathildis Comitissæ terra. 448
- Matrimonij inire consortium licitum est. 342
- Matthæi Evangelistæ corpus in Britanniam delatum. 520
- Matthæus de Corrigia Potestas Papiensis. 451
- Matthias Archiepiscopus Moguntinus 141. 144. Moritur. 145
- Matthias Comes Nannetensis moritur. 524
- Matutinum dicitur id quod est inter abscessum tenebrarum & auroræ adventum. 21

INDEX.

- S. Mauricij monasterium ædificatum. 526
 Mauricius Abbas moritur. 526
 Medicinæ studium in civitate Salerni. 486
 Medicus ægrotus ridiculè medicinalis artis exercet officium. 439
 Medo Abbas Floriacensis. 491
 Megingaudus Episcopus VVirziburgensis. 503
 Meginhardus Episcopus VVirziburgensis moritur. 510
 Meginhardus junior Episcopus VVirziburgensis moritur. 517
 Meginratus heremita martyrizatus est. 497
 Mel quomodo subsistat. 337
 S. Melanij Redonensis monasterium inchoatur. 523
 Membra hominum à Deo formata ad virtutes, non ad vitia. 346
 Membra subdita gloriari non possunt de ea sanitate quam constat in capite non haberi. 376
 Membrum una corporis pars est. 344
 Mendacium cavendum. 345
 Menses solares & lunares. 25
 Mensis est circuitus lunaris per Zodiacum. 24
 Meretricem magnam Apocalypsis esse Ecclesiam Romanam dicebant nonnulli. 261. 276. 294. Sed id verum non est. 216. & seqq.
 Meridies est pars media diei. 191
 Merita defunctorum honorata per gloriam. 331
 Meritorum diversitas diversifiratem exigit præmiorum 375
 Merum antiqui purum dicebant. 19
 Messanensis Marchio. 483
 Michaël interpretatur *Quis ut Deus.* 434
 Michaël de Cæsena ordinis Minorum Minister generalis. 271. 324
 Michaël Monachi Inquisitor hæreticæ pravitatis. 195. 198. 209. 272. & seqq.
 Miles quidam factus casualiter. 486
 Militia quænam conveniat sacerdotibus. 362
 Militiarum palatium Romæ. 127
 Minores quidam hæretica labe respersi. 196. 199. Combusti in Massilia. 198
 Minorum habitus curti & stricti. 199 & seqq. 268. 279. 283
 Micorum quorundam apostatarum verba procacia. 273
 Minuti descriptio & etymologia. 17
 Mismicis & castrensibus exceptis. 143
 Missæ sacerdotum Simoniacorum Deum ad iracundiam super populum provocant. 413
 Missus de latere summi Pontificis. 447
 Moguntia obsessa ab Ottone. 500
 Moguntiacense S. Martini monasterium exustum. 516
 Momenti descriptio & etymologia. 16
 Monachi ad religionem exercendi. 365
 Monachi servant caritatem fraternam, obedientiam, & sta-

INDEX.

- bilitatem. 380
 Monachorum habitus sui ac-
 ceptione peccata omnia di-
 mittit. 490
 Monachum decet solitudo. 443
 Monaldus procurator ordinis
 Minorum. 305
 Monckeler obfessum & cap-
 tum. 157
 Monitio & admonitio quomo-
 do differunt. 166. 176. & seq.
 Mors regnavit ab Adam usque
 ad Moysen. 366
 Mors nihil aliud est quàm ab-
 sentia. 374
 Mors carnis est pœna peccati.
 366
 Mors an acceptrix pretij sulu-
 tis humanæ. 366
 Mors utrum sit substantia. 373
 Mors æqualiter omnia metit.
 483
 Morte omnes percunt actiones
 quoad mortuos. 464
 Mortis regnum gratia adve-
 niente destructum est. 367
 Mortis nomine diabolus sæpe
 designatur. 366
 Mosayca lex. 129
 Moteti. 163
 Motibus primis contraire non
 possumus. 439
 Moyses legem tradidit homini-
 bus. 322
 Mumolus Abbas Floriacensis.
 491
 Mundana vetustas. 432
 Mundi circuli quinque. 44
 Mundi contemptus exposcitur
 ut justitia conservetur. 339
 Mundi contemptus quomodo
 suggerendus Principibus. 357
 Mundi primus dies fuit x. Kal.
 Aprilis. 21
 Mundus an fuerit ab æterno.
 326
 Munera orationum. 377

N

- N**ANNETENSIS civi-
 tas capitur à Norman-
 nis. 520
 Natales divini. 351
 Nativitatis divinæ sublimitas.
 351
 Navarræ Rex adjutus in bellis
 à Frederico II. Imperatore.
 480
 Neapolis studium universale
 reformat Manfredus. 484. &
 seq.
 Neophytorum hæresis. 412.
 414
 Nevorianum palatium Romæ.
 127
 Nicæa capta à Christianis. 416
 Nicolaus Cardinalis. 307
 Nicolaus Episcopus Ostiensis.
 213
 Nicolaus de Rocca. 475
 Nicolaus de S. Iusto Decanus
 S. Quintini. 213
 Niger Marianus Potestas Par-
 mensis. 451
 Nihilum an sit aliquid. 403
 Nisan. 54
 Nitrum cœlestis doctrinæ. 349
 Nobilitas terrena splendore
 cœlestis gloriæ obumbratur.
 351
 Nobilitatem mundanam præ-
 stat cupiditatis ambitio. 351
 Nobilitatis gloria. 350
 Noë diluvium futurum prædi-
 cavit. 331
 Nomen omne finitum signifi-
 cat aliquid. 404

Nomenois

INDEX.

Nomenoius Rex Britonum obiit. 520	Oculi Limburgensium obrusi. 104
Nonæ unde dictæ. 31	Odo Comes Carnotensis. 521
Nordmanni facti Christiani. 499. Occisi. 520	Ogdoadis ratio. 55
Novitiorum institutio quomo- do facienda. 424	Olympiades sunt quatuor an- norum. 15
Nox est absentia lucis super terram. 19. & seq.	Omnia dimittere majus est quàm plurima dispensare. 356
Numeri etymologia. 7	Operationis virtus exprimitur per ulnas. 391
Numeri duobus modis notan- tur. 9	Opinio probabilis quomodo se- quenda. 168. 183
Numeria dea. 8	Opprobria nobis gloriam pa- riunt. 334
Numerorum varia genera. 8	Opprobriorum perpeffio. 427
Numerorum ratio est magistra omnium disciplinarum. 6	Oræ maris & fluviorum. 18
Numerus bestiarum d c l xvi. 252	Orationem celebrare. 353
Nummus numero nomen de- dit. 8	Ordines sacros vendere non li- cet. 412
Nummi pigati. 9	Ordo nullus in Ecclesia institu- tus habet firmitatem nisi per sedem apostolicam extiterit confirmatus. 277. 287
Nundinæ sunt octiduum dierum. 15	Ormefta, id est, historia. 420
Nundinæ Francofordienfes. 116	Ornamenti mundani prælatio grandis est divinitatis contu- melia. 344
Nuptialis vestis ex quibus con- ficiatur. 429	Orscandus Episcopus Cornu- galliæ. 521. & seq.
Nupriarum copula. 342	Os quod mentitur occidit ani- mam. 345
Nuptias quomodo virgo sper- nere debeat. 347	Osmundus monachus Mortui- maris. 423
	Ostenti descriptio. 16
	Otgarius fit Archiepiscopus Moguntinus & moritur. 504
	Otto magnus fit Imperator. 507. Moritur. 508
	Otto fit Rex Germaniæ. 499
	Ejus gesta. 500
	Otto III. fit Imperator admo- dum puer. 508. Moritur. Ibid.

O

O B E D I E N T I Æ bonum. 426
Obedientia quomodo præstan- da Papæ. 467. & seq.
Obedientia regularis. 430
Obedientiam secundum propo- situm regularis vitæ servant monachi. 380
Oblatio oblata pro Christo. 383
Obsecratio ibi esse non potest ubi regnat comestatio. 400
Obrectatores absentium. 352
Occitana lingua. 211

INDEX.

Otto Dux Bavarie. 452
 Otto Dux Sueverum obiit. 512
 Ottho Dux de Suinvirti moritur. 514
 Ottho Princeps Karlingorum occiditur. 510
 Ottho Dux Henrico III. rebellat. 514
 Ottho Argentinenſis Epiſcopus moritur. 519
 Ottho Ratiſponenſis Epiſcopus moritur. 517
 Ottho S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconus Cardinalis. 454
 Ovo Rex Vngariorum. 511. & ſeq.

P

PA C I S prædicatio ſic exercenda eſt ne ſub nomine pietatis inducatur aſſertio falſitatis. 376
 Paderbonenſis Eccleſia conſtituta à Karolo M. 495
 Paganitatis peccatum incurrit quiſquis ſedi apoſtolice obedire contemnit. 288
 Palma virginitatis. 342. 346
 Panis noſter Chriſtus eſt. 441
 Panis indigeſtibilis & bis coctus. 459
 Papa eſt ſucceſſor B. Petri & vicarius Ieſu Chriſti. 285.
 Quaſi Deus honoratur. 252.
 Eſt verus & juſtus iudex Chriſtianorum. 190. Magnum ejus privilegium. 186. 188. Quorundam Minorum errores circa ipſius auctoritatem. 199
 Papa an poſſit diſpenſare in voto paupertatis altiffimæ. 290
 Papa habet poteſtatem ſuper

regulam S. Franciſci. 229
 Tamen fratres ſpirituales dicebant illum non poſſe eam tollere de medio. 268. & ſeq. 277. 286.
 Papa non poteſt quicquam determinare de veſtibus Minorum. 269
 Papa tenetur exorare pro perſecutoribus tempore Paſchæ. 481
 Papa falſus, religioſus. 253. & ſeq.
 Papæ quomodo & quando obediendum. 467. & ſeq.
 Papæ ſummè pertinet de perjurio judicare. 477
 Papæ poteſtas comparata Euphratis. 246
 Papæ comparatio cum beſtia aſcendenti de abyſſo. 256
 Papam Imperator an poſſit deponere. 223
 Papam falſum ut Deum adorari faciet Rex qui illum ſtatuer. 260
 Paparum plurium auctoritati potius ſtandum eſt quam unius ſolius. 320
 Paracliti ſpiritus adſignatio. 363
 Parentes honorandi. 375
 Parmæ civitatis protervia. 471
 Paſcha quo die celebrandum. 47. 60
 Paſchæ dies quomodo quærendus. 84
 Paſchæ tempore exorare pro perſecutoribus debet Papa. 481
 Paſchalis II. Papa efficitur & moritur. 504. Tenet Concilium apud Trecas. 524
 Paſchaſius Papa. 414

INDEX.

- Paschatis inveniendi ratio. 73.
 80
 Paschatis & azymorum discrimen. 86
 Passagium terræ sanctæ impeditum à Flandrensibus. 177.
 179. 184
 Pater abesse non creditur dum vivere speratur in filio. 477
 Patibulum servitutis perpetuæ. 467
 Paulinus Episcopus Aquileiensis. 362
 Paulus cum Stoicis disputavit, ut eorum eos disciplinis ab errore in viam veritatis transduceret. 373
 Paulus collectas pecuniæ pro sanctis procuravit & detulit. 243
 Paupertas evangelica per Christum Apostolis tradita & imposita sub præcepto. 298
 Paupertatis altissimæ votum an subiaceat dispensationi Pauperum. 290
 Pauperum alimonia. 355
 Peccatorum remissio non est extra Ecclesiam catholicam. 185
 Peccatorum soboles viperea. 439
 Peccatum est mors animæ. 366
 Pecunia mensuranda. 13
 Pedes Christianorum arduum & angustum gradientur iter quod tendit ad cælum. 346
 Peregrinatio vitæ præsentis figuratur per peregrinationem filiorum Israël. 399
 Perjurium vitandum. 345. Ejus iudicium pertinet ad Papam. 177
 Personæ magis honestæ eliguntur ad testimonium. 376
 Pestilentia hominum & pecorum. 517
 Pestilentia universalis. 136
 Petrus quomodo omnia reliquerit. 355
 Petrum conjux propria sequebatur. 357
 Petro Christus terreni simul & cœlestis imperij jura commisit. 288. Primatum accepit à Christo. 222. Ejus cathedra Antiochiæ. 418
 Petri Iohannis Olivi postilla super Apocalypsim examinata. 213. Ejus doctrina hæretica. 206. 283. 287. 293. & seq.
 Petrus Rex Vngariorum. 511. & seq.
 Petrus Archiepiscopus Moguntinus. 99. 119. 137. Moritur. 140
 Petrus secundus filius Iohannis Comitis Britanniae nascitur. 527
 Petrus Grosulanus Archiepiscopus Mediolanensis. 414
 Petrus de Palude Magister in Theologia. 166. & seq. 176. 213
 Petrus de Vineis. 451
 Philippus Augustus repudiat Ingeburgim, & aliam ducit. 422
 Pictaviense Concilium. 524
 Pietas est Dei cultus & compassio proximi. 434
 Pietatis lacrymæ. 437
 Pigati nummi. 9
 Pigmentarius pulvis. 437
 Pigmenti fucus. 344. decor. 349
 Piligrinus sit Archiepiscopus

INDEX.

Coloniensis. 509. Moritur. 510	Prævaricatio mandatorum generat mortem. 338
Pippinus in Regem electus. 494. 496. 502. Moritur. 16.	Prævaricatio continetur in cessatione boni operis & in actione mali. 340
Pippini Regis conjuratio contra Carolum M. 503	Pretium salutis humanæ cui datur. 366
Piratarum mores. 460	Primatum in Petro sortita est Romana Ecclesia. 382
Planetarum crymologia. 36	Primatus non est duplex in Ecclesia. 226
Podiensis Episcopus moritur. 418	Primatus Babylonis non transferetur in novam Hierusalem. 222
Pœnitentes. 359	Principes regna divinis nutibus administrant. 357
Pœnitentia reparat innocentiam. 440	Principum officium in rebus religionis. 365
Pœnitentiæ remedium. 342	Prisaca. 500
Pœnitentiæ ritus apud Græcos. 488	Propinqui quomodo dimittendi. 356
Politica monasterium Eubocæ. 508	Proprietatis & dominij rerum utibilibum abdicatio est lampas nostræ fidei. 297. Eam Christus nunquam consuluit discipulis suis. 327
Ponderum vocabula. 13	Proprius Curatus. 182
Populus ducendus est, non sequendus. 376	Puato Diaconus palatij lapsus in Iudaismo. 497
Poppo Episcopus Brixinensis fit Papa & moritur. 512	Pudicæ mentis sermo debet esse pudicus. 352
Poppo I Episcopus V Virziburgensis moritur. 507	Pudicitia quæritur ut facilius subsequatur mundi contemptus. 338
Poppo II. Episcopus V Virziburgensis moritur. 508	Pudicitia servatur ob cœlestis regni præmium. 337
Portus dedicationis. 359	Pudicitia nihil prodest sine aliorum membrorum sanctificatione. 344
Portus Veneris. 126	Pudicitie labor magnus, sed majus præmium. 336. & seq.
Præbendarum emptio simonica. 262	Pudicitie margarita. 349
Præceptorum observatio duplici genere custoditur. 339	Pudicitiam servantibus præcepta est ante omnia custodienda.
Prædicatio est officium Episcoporum. 363. & seq.	
Prædicatio sancta figuratur gladii nomine. 397	
Præmium magis sperare oportet quàm veniam. 342	
Prærogativa virginitatis. 342	
Præsentationis Domini festivitas quanta. 382	
Præsentie interminabilis æternitas. 361	

INDEX.

dia mandatorum. 338
Puer centum annorum morietur. 357
Pulmentis placidis gratificare. 475
Pulvis pigmentarius. 437
Punctus est quarta pars unius horæ. 17
Punitio hereticorum & schismaticorum facta per Ecclesiam est iusta. 244
Purificationis festiuitas quantita. 382
Pytheas Massiliensis. 42

QUADRAGESIMÆ observationis dies saluti & poenitentiae consecrati. 364
Quadrans lunæ. 50
Quadrans siue quadras est quarta pars lunæ. 13. 18
Questionarius. 373
Quattredecimæ lunæ ratio. 73
Quincunx siue cincus. 13
Quiriacus Episcopus Nannensis moritur. 523

RABANUS sit Archiepiscopus Moguntinus. 504
Moritur. 505. Ejus liber de computo. 1
Rabbodo Comes Palatinus moritur. 518
Radulfus Archiepiscopus Turonensis. 524
Radulfus Episcopus Corisopitensis. 525
Raptorum tela. 359
Ratio sola immobilem obtinet firmitatem. 404
Ratio vinci non potest. 376
Raymundus Episcopus Massi-

liensis. 203. & seq. 208. & seq. 272
Raymundus Episcopus. S. Flori. 270
Raymundus Abbas Silvacanæ. 208
Raymundus Comes S. Egidij. 415
Raymundus de Franciaco procurator ordinis Minorum. 301
Raynaldus Capellanus Honorij III. Papæ. 449
Redemptio esse non potest nisi sit qui pretium receperit ab emptore. 366
Redonense Concilium. 526
Reges regna diuinis nutibus administrant. 357
Regibus beneficium longioris vitæ non concedit præminetia dignitatis. 474
Reginaldus confessor Philippi IV. Regis Francorum. 172
Regula nulla religiosorum aquanda est evangelio. 202
Regularium ratio. 167. 72
Religio strictior deferri potest ut transeat ad laxiorem. 290
Remedium apostolicum. 342
Remedium poenitentiae. 342
Remis. 409
Remense Concilium sub Calixto II. Papa. 524
Remissio peccatorum non est extra Ecclesiam catholicam. 285
Reservatio victualium an vetita Minoribus. 279. 283. 298
Resistentes sunt viriliter obviandi. 376
Reynerus de Vuesterburg. 152.
154. 160

INDEX.

- Richardi glossa laudatur. 242
 Riculfus fit Archiepiscopus Moguntinus. 503. Moritur. 495. 504.
 Rigbartha uxor Karoli III. Imp. 505
 Rigomarus Abbas Floriacensis. 491
 Rilla Abbas S. Guengoloëi. 522
 Riocus fit Abbas Kemperlegiensis. 525
 Rivalonus fit Abbas Kemperlegiensis. 525. Moritur. 526
 Rivalonus II. Abbas Kemperlegiensis. 526
 Robertus Rex Siciliae. 132
 Robertus Comes Flandrensis. 415
 Robertus Comes Normanniae. 415
 Robertus Episcopus Corisopitensis moritur. 525
 Rodandus fit Abbas Kemperlegiensis. 525
 Rodulfus Abbas Floriacensis. 491
 Romana Ecclesia fundata à Christo. 188. Sortita est primatum in Petro. 382. Ejus magnum privilegium. 186. 188. Quando praelata patriarchalibus seu orientalibus Ecclesijs. 257
 Romana Ecclesia digno viduata pastore. 410
 Romana Ecclesia vocatur Babylon & meretrix. 258
 Romana Ecclesia est Ecclesia carnalis. 261
 Romanae Ecclesiae robur siccat bitur per intestina praelia Regum & regnorum. 259
 Romanum Concilium sub Calixto II. Papa. 525
 Romancij. 162. 164
 Romania, ager Romanus. 129
 Romanorum menses. 28
 Romanus clerus & populus an possint Papam deponere. 323
 Rotale supplicium. 106
 Ruadbo Abbas Augiensis. 498
 Rudolfus Dux Bavariae. 127. 129. 135. 142
 Rudolfus Dux Bavariae dictus de Heydelberch. 155
 Ruobbertus fit Archiepiscopus Moguntinus, & moritur. 508
 Ruodolfus Dux Sueviae eligitur Rex Romanorum, & occiditur. 515
 Ruodolfus I. Rex Burgundiae obiit. 500
 Ruodolfus II. Rex Burgundiae obiit. 510
 Ruodolfus Episcopus VVirzburgensis moritur. 506
 Ruothaldus fit Archiepiscopus Moguntinus. 517. Gratiā Henrici III. Imper. perdit. 518
 SABBATIS ANTE CONF-
 scientia. 440
 Sabbatorum enumeratio. 23
 Sacerdos proprius. 182
 Sacerdotes militare oportet in solis castris dominicis. 362
 Sacramenta Ecclesiae. 398. 402
 Sacramenta hujus diei. 389
 Sacramentorum benedictiones. 335
 Sacramentum divinae incarnationis. 384
 Salerni studium medicinae. 486
 Salomon Rex Britonum. 520
 Saltus lunae. 511
 Salutis humanae pretium. 511
 derur. 511
 Sancta magis esse quam videri.

INDEX.

- ri stude. 353
 Sancti continuè orant pro ma-
 lis. 228
 Sanctitatis gemmæ. 349
 Sanguis Domini in Augiam ve-
 nit. 499
 Sanguis è cælo & de terra pro-
 fluxit. 503
 Sapientia à sapore. nomen tra-
 hit. 433. Est divinarum hu-
 manarumque rerum scientia.
 365. Vincit malitiam. 425.
 Debet ministrare constan-
 tiam. 376
 Sapientiæ amor innocentiam
 diligentissimè custodit. 430
 Sardicensi Concilium lauda-
 tur. 364
 Saraceni primitus ingrediun-
 tur. 496
 Saraceni ceperunt regnum Per-
 sarum. 252
 Saraceni convertentur per
 Franciscanos. 247. 275
 Savaicus Abbas benedicatur.
 526
 Saxones ad baptismi gratiam
 perducti. 495
 Saxonia capitur à Karolo M.
 496
 Scescle sive sextula. 13
 Schismaticus omnis in æter-
 num peribit, nisi resipiscat
 ante mortem. 412
 Schismaticorum punitio facta
 per Ecclesiam est iusta. 244
 Scholæ particulares interdictæ
 per regnum Siciliæ. 484. &
 seq.
 Scholares olim serviebant Do-
 ctoribus, eisque mensam pa-
 rabant & vinum ministra-
 bant. 313
 Scholarium privilegia confir-
 mantur à Manfredo. 484. 486
 Scientiæ spiritus. 435
 Scotus Episcopus Convenarum.
 208
 Scriptio negligitur propter val-
 garem usum. 490
 Scriptura divina est rationis
 munimen & stabile firma-
 mentum. 404
 Scripulus. 13
 Secula generationibus con-
 stant. 90
 Seculi primus dies fuit x. Kal.
 Aprilis. 21
 Secunx sive sescuncia. 13
 Securitas rapta de adversitate.
 359
 Semis. 13
 Semiuncia. 13
 S. Senesij corpus in Augiam
 delatum. 497
 Septimana est septem dierum
 cursus. 22
 Septuaginta interpretes. 48
 Septunx sive septus. 13
 Serabaitarum error. 295. 298
 Sergius Papa capsam cum por-
 tione dominicæ crucis inve-
 nit. 501
 Sermo prolatus est lapis emis-
 sus. 352
 Servitor. 2
 Servitutis perpetuæ patibulum.
 467
 Sextans sive sextas. 13
 Sextula sive scescle. 13
 Sicilicus. 13
 Sigefridus fit Archiepiscopus
 Moguntinus. 514. Vngit Ru-
 dolphum electum Regem
 Romanorum. 515. Moritur.
 516.
 Sigevvinus fit Archiepiscopus
 Coloniensis. 515. Moritur. 517

INDEX.

- Signa, id est, campanæ. 492
 Signifer, id est Zodiacus. 37
 Silentium quod cultus iustitiæ dicitur. 434
 Siliquæ. 13
 Silvester Papa ferias habere clerum edocuit. 24
 Silvester Comes de Duna. 150. & seq.
 Simon Comes de Spaynheim. 142
 Simonia Romanæ Ecclesiæ. 262
 Simoniaca hæresis. 412
 Simplicitatæ candor. 349
 Sinderoldus fit Archiepiscopus Moguntinus & moritur. 505
 Solatia conjugij. 336
 Solis etymologia. 35
 Solis annus quot diebus consistet. 14
 Solitudo est amicissima divino amor. 443
 Sollicitudine pia plenus est fraternus amor. 443
 Spadones qui se castraverunt propter regnum cœlorum. 336
 Spasmea concupiscentiæ. 336
 Spira locus sepulturæ Regum Alamanniæ. 116. & seq.
 Spiritus sanctus à patre filioque procedit. 361
 Spiritus paracliti adsignatio. 363
 Spiritui sancto non appropriari debet tertius status mundi. 223
 Spiritu sancti quomodo esse debemus. 346
 Spiritus scientiæ. 435
 Spiritus & anima diversa sunt nomina. 368
 Spirituales Minores. 276. 284
 Sponsalium humanorum pignora. 348
 Sponsas Christi virgines dicere ecclesiastica permittit auctoritas. 335. 347
 Stabilitatem servant monachi. 380. 430
 Stationis publicæ aditus. 382
 Stellarum etymologia. 36
 Stellæ quæ videntur e cœlo labi. 36
 Stephanus Papa in Franciam venit. 496
 Stephanus Episcopus. 360
 Stephanus Episcopus Tornacensis. 420
 Stephanus Christianus Vngariorum Rex obiit. 510
 Stephanus Pannoniæ Rex pacificatur cum Imperatore Cuonrado. 510
 Stephanus de Nereyo ordinis Minorum. 165
 Stephanus Alberti Minister fratrum Minorum provinciæ Provinciæ. 201
 Stigmata sancti Francisci. 221. 228. 136. 174
 Strumenta cultuum. 359
 Substantia nulla est nisi sit Deus aut ab ipso creata. 373
 Suiggerus Episcopus Babenbergensis fit Papa. 512
 Sullimannus fugatus. 416
 Sulpitij Severi epistolæ ad Claudiam sororem suam. 329
 Sunderolt Archiepiscopus Mogontiacensis à Normannis occiditur. 498
 Supererogationes consiliorum. 282
 Supremum diei est pars diei extrema. 20
 Susa Italiæ civitas. 119
 Syfredus Episcopus Augustensis. 451

Sylva

INDEX

- Sylva humani generis. 351
- T** **Æ** **p** **r** **i** mater est importunitas. 423. 438
- Tædium lectionis. 2
- Tassilo Dux. 497
- Templum Dei, quod est Ecclesia. 283
- Temporis etymologia. 14. Est mundi instabilis motus. 14
- Tenebræ an sint aliquid reale. 405. Nil aliud sunt nisi absentia lucis. 374
- Teodoldus interficitur. 494
- Testamentum in mortuis confirmatur. 375
- Testimonium reddant personæ magis honestæ. 376
- Testula aurea capillis portare. 344
- Theodaldus Brisach Capitaneus Brixienfis. 123. 125
- Theobaldus Episcopus Leodiensis. 128
- Theodericus Abbas sancti Albani Moguntiacensis. 518
- Theodericus Rex Francorum. 502
- Theodericus Comes occidit Cononem Archiepiscopum Trevirensen. 514
- Theodulphus Episcopus Aurelianensis & Abbas Floriacensis. 491
- Theolonice exactiones. 102
- Theophilus Episcopus Alexandrinus. 82
- Theophilus Episcopus Cæsariensis. 60
- Thiedo Episcopus Virzburgensis moritur. 506
- Timor Domini, initium sapientie. 433
- Timor Dei est amator innocentie. 440
- Timore divino nihil est beatius. 440. Ejus duplex est effectus. 425
- Tinnuli vocis. 353
- Transire licet à religione strictiori ad laxiorem. 290
- Transmarina indulgentia. 184
- Treas sive triens. 13
- Tribulatio temporalis in scripturis gladij nomine figuratur. 395
- Triens sive treas. 13
- Troia nova deditioe capta. 509
- Tumultuositas vulgi semper insaniam proxima est. 376
- Tunica inconfutilis quid significet. 245
- Turcas extorres fieri necesse est, si fidem Christianam amplectantur. 489
- Turcorum mos in bello. 417
- Turin. 119
- Turrur, castitatis symbolum. 387
- Tyle insula. 45. 49
- Tyrocinij decus. 486
- V**
- V** **V** **A** **L** **A** **F** **R** **I** **D** **U** **S** Abbas Augiensis. 497
- S. Valentini corpus in Augiam delatum. 497
- V Valramus Comes de Cruce-nache. 150
- V Valramus de Iuliaco Archiepiscopus Colonienfis. 153
- V Valramus frater Henrici VII. Imper. 125
- V Valramus Episcopus Spirensis. 147. Moritur. 149
- V Vasconicum bellum. 494

Qq

INDEX.

- Vbertinus de Casali. 293. 307
 5. Vldaricus Episcopus Augu-
 stanus moritur. 508
 Vldaricus Episcopus Eihesta-
 tensis moritur. 518
 Vdo Marchio vincit Liutlicos.
 519
 V Velf Dux Carinthiorum mo-
 ritur. 513
 V Venceslaus Dux Bohemia.
 116
 Venetiani, genus monetæ. 121
 Ventosæ laudis flatibus sæpe re-
 pescit aut extinguitur vis
 amoris. 443
 Ventorum rabies inevitabilis
 in mari. 459
 Ventus vehementissimus. 524
 Ventris virtus naturaliter ex-
 pulsiva. 460
 Verbum Dei penetrat electo-
 rum corda. 397
 Vercellense Concilium. 522
 V Verdo Abbas Augiensis. 497
 Verecundiæ color roseus. 349
 Veritas non potest superari.
 376. Eam negare blasphemum est. 377. Ejus gnoran-
 tia cogit errare quampluri-
 mos. 377
 Vesperum ab apparente stella
 ejusdem nominis dicitur. 20
 Vestes curta & stricta Mino-
 rum. 199. & seq. 268. 279.
 283
 Vestis nuptialis ex quibus con-
 ficiatur. 429
 V Vertini visio. 497. 504
 Vetustas mundana. 432
 Vexillum salutiferæ crucis. 447
 V Vezelinus fit Archiepiscopus
 Moguntinus. 516. Moritur.
 517
 Vicissitudines temporum unde
 dictæ. 210
 Victualium reservatio an veti-
 ra Minoribus. 279. 283. 298
 V Vidi monachi epistola ad
 Heribertum Archiepiscopum.
 412
 Vidua quasi valde idua. 31
 Viennenses. 359
 V Vileham Marchio occiditur.
 513
 V Villa Imperatrix, Berenga-
 rij uxor. 507
 V Vilelmus Archiepiscopus Re-
 mensis. 410
 V Vilelmus filius Ottonis Imp.
 fit Archiepiscopus Mogun-
 tius. 500. 507. Moritur.
 508.
 V Vilelmus Comes Iuliacen-
 sis. 135. 139
 V Vilelmus Comes de Carze-
 nelenboge. 142
 V Vilelmus Princeps Picta-
 venis, socer Henrici III.
 Imperatoris. 512
 V Villigis fit Archiepiscopus
 Moguntinus. 508. Moritur.
 509
 V Vilto Abbas Augiensis. 497
 Vinciacus. 424
 Vinum quomodo conservan-
 dum. 337
 Vini carnisque species quasi ca-
 loris fomenta & libidinis in-
 citamenta fugienda. 353
 Virgo est filia Dei. 349
 Virgo quæ peccat, Evæ non
 Mariæ comparanda est. 341
 Virgo Christi fugere debet glo-
 riam vitæ præsentis. 351
 Virgo Christi nulli tribuere de-
 bet occasionem concupiscen-
 di. 354
 Virgines apostolicæ. 343

INDEX.

- Virgines semel Deo devotæ
damnandæ sunt si nubant. 342
- Virgines quæ gaudent in deli-
tijs, & in opibus delectan-
tur, non sunt virgines Domi-
ni. 351
- Virgini quænam ornamenta
convenient. 349
- Virgini nihil prodest non nup-
sisse si ea faciat à quibus &
nuptæ esse jubentur immu-
nes. 347
- Virginitatis elogium. 335 præ-
rogativa. 342. Ejus proposi-
tum ad finem usque servan-
dum. 354
- Virginitatem servantibus ante
omnia præcepta est custodia
mandatorum. 338
- Virtembergensis Dominus re-
bellis Henrico VII. Impera-
tori. 118
- Virtus est animi sanitas. 439
- Virtuti impendendus est amor.
444
- Virtus operationis exprimitur
per ulnas. 391
- Virziburg obsidetur. 515. Ca-
pitur. 517
- Vita æterna promereri non po-
test nisi per omnem divino-
rum præceptorum custodiam.
337
- Vita longioris beneficium non
concedit Regibus præminen-
tia dignitatis. 474
- Vita præsentis gloria fugienda
virgini Christi. 351
- Vita illustrium virorum cur
describantur. 93
- Vita præsentis peregrinatio fi-
guratur per peregrinationem
filiorum Israël. 399
- Vitalis Presbyter Cardinalis
Tit. S. Martini. 270
- Viruperationem alterius pa-
tienter audire non licet. 352
- Vlmaccensis Episcopus. 161
- VVlmarus Marchio Brande-
burgensis. 135
- Vlnis suscipere Christum, quid.
391
- Vncia. 12. & seqq.
- Vngari. Vide Hungari.
- Vnitas ecclesiasticæ castitatis.
388
- Vniversitas studiorum Neapo-
litana reformatur à Manfre-
do. 484. & seqq.
- Vnum etiam pro numero posuit
Donatus. 8
- VVolfgerus Episcopus VVir-
ziburgensis moritur. 504
- Voluptas incontinentiæ. 342
- Voluptatum mundanarum ne-
gotia obstant justitiæ implen-
dæ. 339
- Vorinche castrum inter Colo-
niam & Nussiam. 101
- VVormatia ictu fulminis com-
busta. 498. 505
- VVormatiense Concilium ad-
versus Hildebrandum. 515
- Vox populi, vox Dei. 376
- Vox prolata est lapis emissus.
352
- Vrbanus I I. Papa ordinatur.
523. Incepit viam Hieroso-
lymitanam. 418. Moritur.
519. 524
- Vrbis ædificandæ modus. 266
- Vsus plerunque facit ut scrip-
tio negligatur. 490
- Vsus rerum consumptibilium
an possit à proprietate & do-
minio separari. 317. & seqq.
- Vvaldarius Abbas Augiensis.
497

I N D E X.

Vvephorius interficitur. 494
Vvilibrordus Episcopus Freso-
num. 501
Vvlti tumultuositas semper in-
sania proxima est. 376

Z O D I A C I descriptio. 37
Zuhtibold Rex occiditur. 498

FINIS.

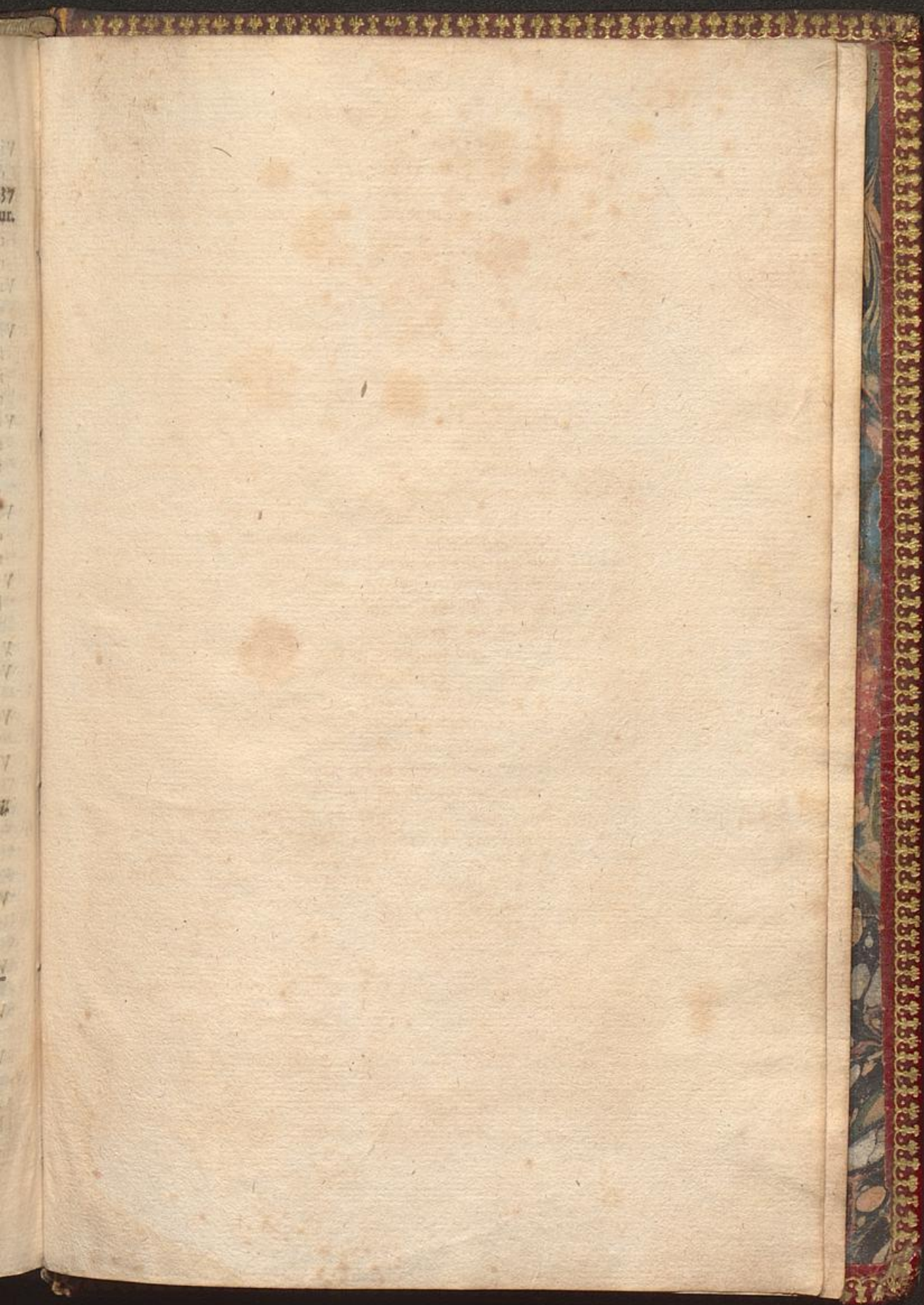
E R R A T A.

Pag. 63. dele virgulam.
Pag. 79. lin. 29. lege partitus
Pag. 91. lin. 28. leg. à qua etate incipit homo po-
Pag. 126. linea penultima leg. per portum Veneris
Pag. 138. cap. III. lin. 10. leg. Bacheracum
Pag. 155. lin. 1. leg. giorum suorum
Pag. 158. lin. ult. dele vocem ac
Pag. 161. versu 8. leg. crevit
Pag. 168. lin. 16. leg. sententiam super hoc Dominus
Pag. 182. lin. 12. leg. conficendo
Pag. 274. in margine lin. 2. dele 274. & repone 229.
Pag. 275. lin. penult. leg. imperio
Pag. 191. lin. penult. leg. equivocant
Pag. 340. lin. 6. leg. Neque enim tibi
Pag. 352. lin. 12. leg. Beata quippelabia sunt
Pag. 375. lin. penult. leg. exigit premiorum. In veteri codice legi-
tur uti nos edidimus. Sed emendatio est necessaria.
Pag. 422. in epistola Ingeburgis lin. 16. leg. Doleo quidem
Pag. 433. lin. 2. leg. reamare
Pag. 485. lin. 17. leg. propria
Ibid. lin. ult. leg. scholis

Achevé d'imprimer pour la première fois le 18. jour de No-
vembre 1678.

FINIS.

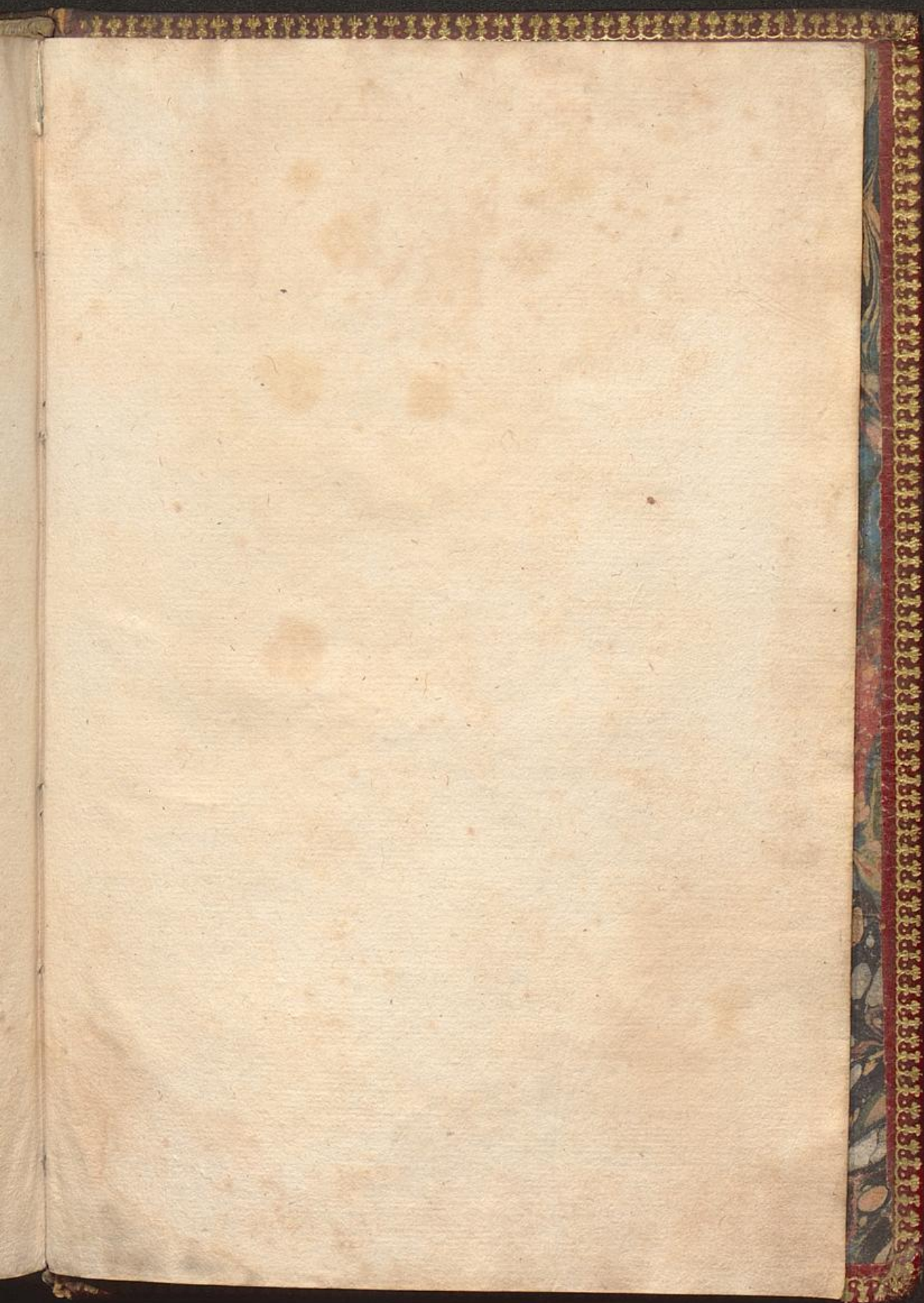

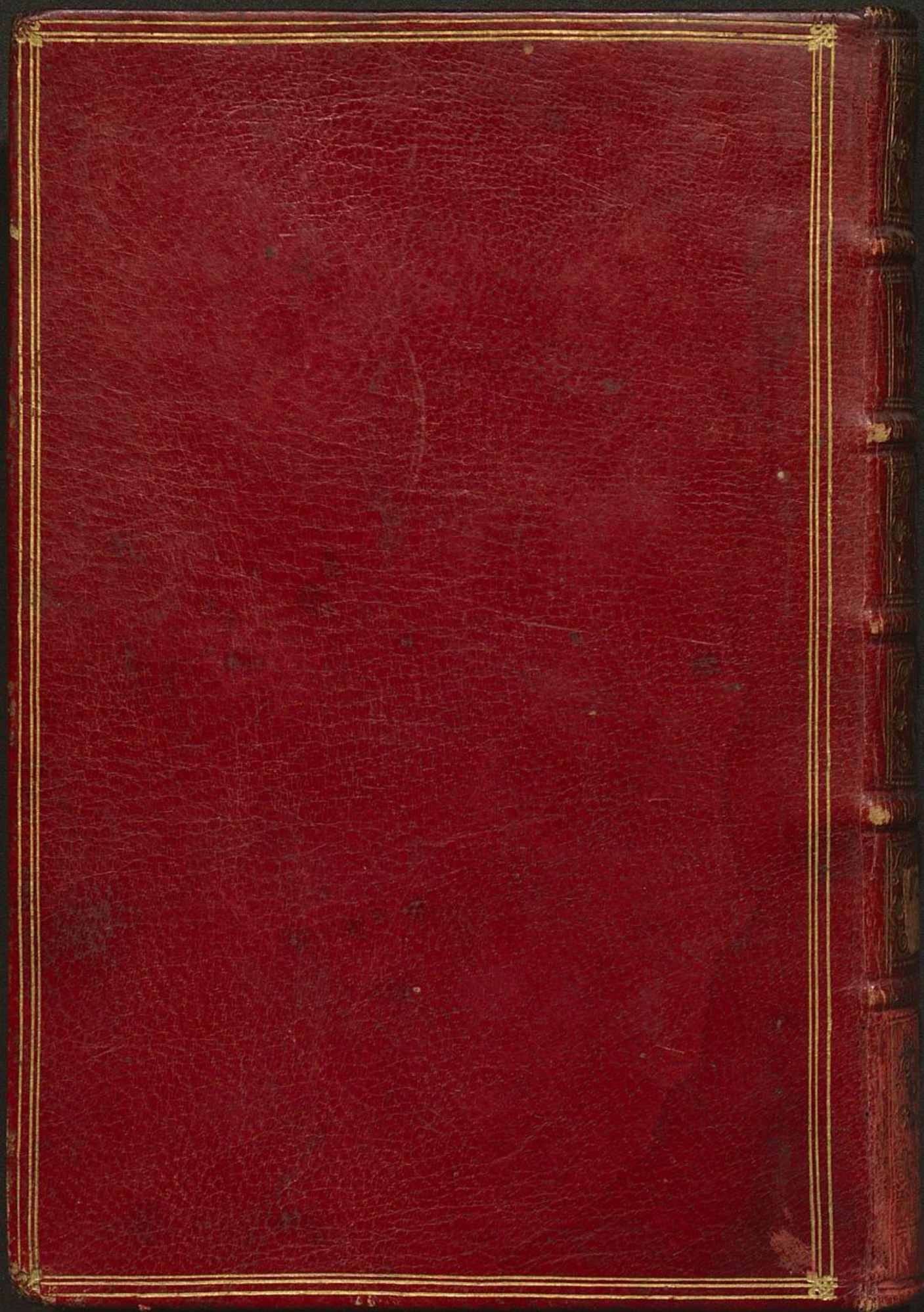

BALVZII
MISCELLA
NEORVM

LIB. I

324